STANCIU D. CARPENARU

LEGISLAȚIE ECONOMICĂ și ARBITRAJ

Scanned with OKEN Scanner

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

FACULTATEA DE DREPT

Conf. dr. STANCIU D. CĂRPENARU

LEGISLAȚIE ECONOMICĂ și ARBITRAJ

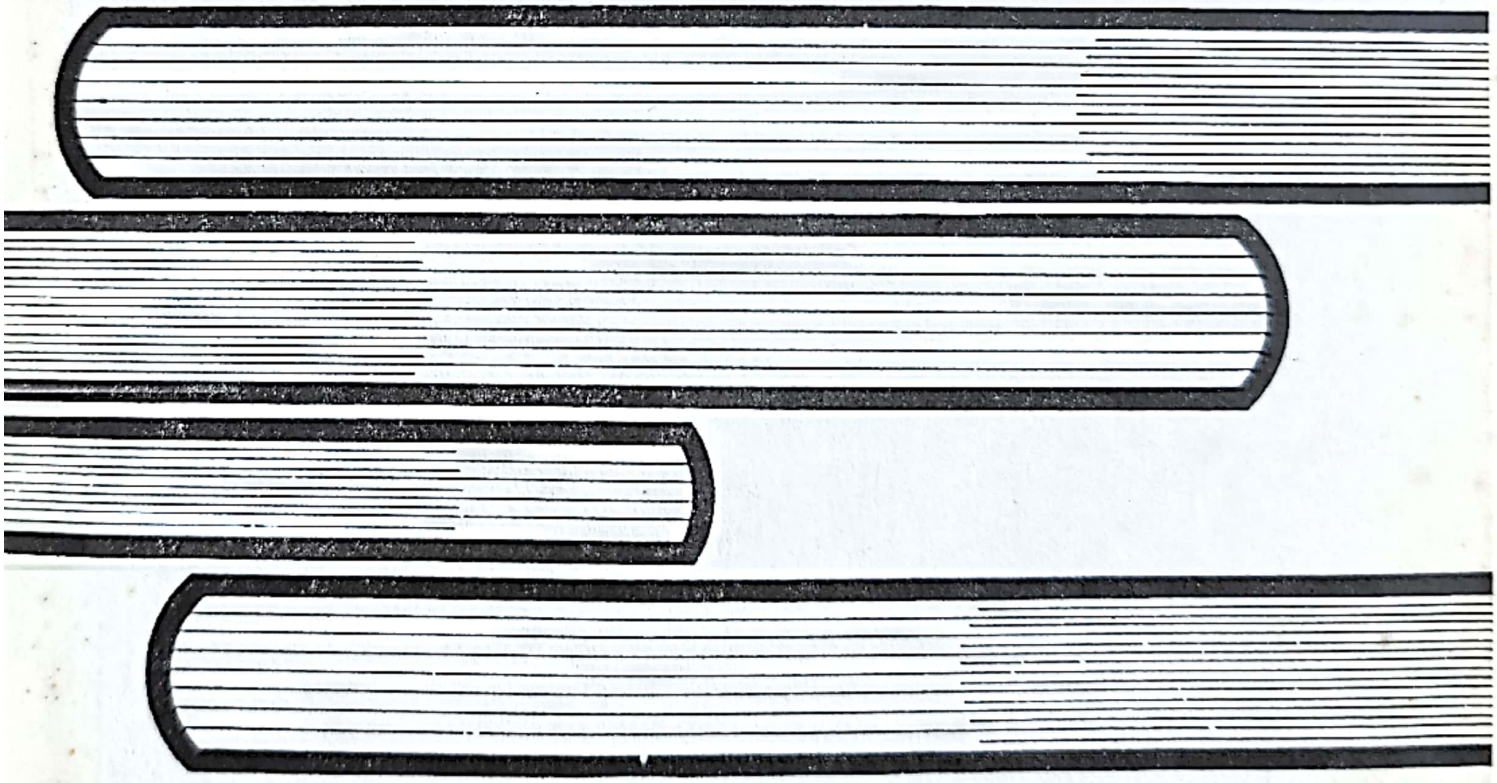

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ BUCUREȘTI

Scanned with OKEN Scanner

Prescurtări

A.S.	— revista Arbitrajul de Stat
R.R.D.	— Revista română de drept
J.N.	— Justiția nouă
L.P.	— Legalitatea populară
S.C.J.	— revista Studii și cercetări juridice
R.R.R.	— Revista de referate și recenzii
A.U.B.	— Analele Universității din București
Culegere	— Culegere de Instrucțiuni ale Primului Arbitru de Stat, București, Editura științifică, 1966

În elaborarea manualului s-a folosit materialul documentar publicat pînă la 1 decembrie 1973.

Scanned with OKEN Scanner

PREFAȚA

În cadrul politicii Partidului Comunist Român de asigurare a progresului multilateral al țării, pentru ridicarea României la nivelul țărilor avansate ale lumii, un loc important îl ocupă dezvoltarea învățămîntului, asigurarea condițiilor pentru pregătirea cadrelor necesare economiei, științei și culturii. De aceea, în ultimii ani au fost luate importante măsuri de perfecționare și de modernizare a învățămîntului, pentru legarea lui de activitatea practică, astfel încît să corespundă nevoilor actuale de dezvoltare socialistă a țării noastre.

Sub semnul acestui imperativ major au fost întreprinse anumite măsuri de perfecționare și a învățămîntului juridic. Între altele, s-a simțit nevoia — mai cu seamă după adoptarea de către Conferința Națională a P.C.R. din decembrie 1967 a măsurilor de perfecționare a conducerii și planificării economiei naționale corespunzător condițiilor noii etape de dezvoltare socialistă a României — introducerii în planul de învățămînt al facultăților de drept a unei discipline care să cerceteze într-un tot unitar *problemele juridice legate de raporturile ce se stabilesc între organizațiile socialiste în vederea realizării sarcinilor ce le revin din planul național unic de dezvoltare economico-socială. Această disciplină științifică a fost introdusă în planul de învățămînt cu denumirea de* „Legislație economică" *și, mai apoi,* „Legislație economică și arbitraj".

Titulatura dată disciplinei poate să deruteze în legătură cu obiectul ei. Nu este vorba, desigur, de o simplă prezentare a legislației, ci de o cercetare amplă și adîncită a principiilor care guvernează raporturile amintite. Această titulatură întrucîtva nepotrivită se datorează preocupării autorilor planului de învățămînt de a evita aparența de tranșare — pe cale administrativă — a delicatei probleme a dreptului economic cu care este confruntată literatura juridică din țara noastră și din alte țări. Optîndu-se pentru denumirea de „Legislație economică" *s-a creat posibilitatea ca, pornind de la existența necontestată a unei legislații economice, problemele privind raporturile dintre organizațiile socialiste, să fie cercetate în cadrul unei discipline de învățămînt de sine stătătoare, lăsînd pe seama literaturii juridice elucidarea problemei dreptului economic.*

Pe această bază, disciplina Legislație economică și arbitraj a fost concepută ca o materie cu caracter interdisciplinar, chemată să cerceteze problemele juridice ale raporturilor dintre organizațiile socialiste stabilite în vederea îndeplinirii sarcinilor de plan.

Scanned with OKEN Scanner

Lucrarea de față reprezintă o încercare a autorului de a face, în lumina concepției arătate, o sinteză a vastei problematici pe care o cuprinde noua disciplină de învățământ. Deși, lucrarea este destinată pregătirii studenților, totuși, ea poate prezenta un interes pentru toți cei care se ocupă — pe tărîm teoretic sau practic — de problemele activității economice, fiind prima încercare de sinteză, în literatura noastră juridică, a bogatei legislații economice apărute în ultimii ani.

AUTORUL

1. **Dreptul și economia.** Potrivit filozofiei marxiste, între drept și economie există o strînsă interdependență. Această interdependență poate fi sintetizată în următorii termeni: economicul determină juridicul, iar juridicul este pus în slujba economicului.

Într-adevăr, dreptul ca și statul, este determinat — în ultimă instanță — de baza economică a societății; el este o reflectare a relațiilor economice. Dar, odată apărut, dreptul, ca și statul, devine o forță activă de influențare a bazei economice; el este principalul instrument de care se folosește statul pentru înfăptuirea politicii sale.

Pornind de la acest principiu al filozofiei marxiste, statul socialist român a folosit dreptul ca instrument al înfăptuirii politicii sale, în toate etapele procesului de făurire a societății socialiste în țara noastră.

Un rol însemnat l-a jucat dreptul în formarea și dezvoltarea bazei economice a socialismului, în promovarea progresului economic. Proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, precum și relațiile de colaborare care au fost instaurate pe baza ei, au creat toate premisele pentru organizarea și conducerea economiei, pentru dirijarea conștientă — pe bază de plan — a producției și repartiției.

Stadiul de dezvoltare a economiei din ultimii ani, care și-a găsit expresia în amplificarea forțelor de producție, în diversificarea continuă a producției, a impus necesitatea luării unor noi măsuri privind perfecționarea conducerii și planificării economiei naționale corespunzător noi etape de dezvoltare socialistă a țării.

În Raportul prezentat la Conferința Națională a Partidului Comunist Român din 1972, tovarășul Nicolae Ceaușescu, Secretarul general al P.C.R. arăta: „Noua etapă istorică în care a intrat România, odată cu trecerea la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate — obiectiv fundamental strategic al politicii partidului — impune să fie luate măsuri corespunzătoare în vederea unirii eforturilor întregului popor într-o direcție unică. În aceste condiții, conducerea activității economico-sociale devine un factor hotărîtor de care depinde înfăptuirea cu succes a programului partidului nostru. Tocmai pornind de la acest considerent, Conferința Națională din 1967 și Congresul al X-lea au pus în centrul activității partidului și statului perfecționarea conducerii și planificării întregii societăți"[1].

[1] Nicolae Ceaușescu, *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român*, 19—21 iulie 1972, București, Editura politică, 1972, p. 43.

Scanned with OKEN Scanner

În anii care au urmat Conferinței Naționale a P.C.R. din 1967 au fost adoptate o serie de măsuri de o deosebită importanță pentru organizarea pe baze științifice a activității economice. Unele dintre aceste măsuri și-au găsit expresia în legi cum sînt: legea cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat, legea cu privire la dezvoltarea economico-socială planificată, legea contractelor economice, legea privind organizarea, planificarea și executarea investițiilor etc.

Prin legile adoptate și măsurile organizatorice luate s-a creat cadrul legal pentru perfecționarea organizării și conducerii economiei naționale. Rezultatele obținute demonstrează că măsurile luate și legile adoptate corespund cerințelor vieții, necesităților etapei actuale în care se află economia noastră.

2. **Problema dreptului economic.** De aproape o jumătate de secol, în literatura juridică socialistă[1] dăinuie o contraversă privind crearea unei noi ramuri de drept — *dreptul economic* — care să reglementeze raporturile patrimoniale dintre organizațiile socialiste.

Discuțiile au avut perioade de flux și reflux în decursul timpului.

În literatura noastră juridică, pînă în anul 1970, teza dreptului economic nu a avut susținători; se recunoștea unitatea reglementării raporturilor patrimoniale, indiferent de subiectele acestor raporturi[2]. În anul 1970, într-un moment în care se definitivau lucrările de elaborare a noului cod civil, în literatura juridică s-au exprimat păreri în sensul necesității recunoașterii dreptului economic ca ramură distinctă a dreptului nostru și, totodată, în sensul necesității elaborării unui cod economic, distinct de codul civil[3].

Fără a intra în detaliile tehnice ale controversei vom înfățișa cîteva considerații de ordin general asupra problemei.

Trebuie arătat de la început că *problema reglementării raporturilor juridice dintre organizațiile socialiste este analizată în literatura juridică sub trei aspecte: ca obiect al unei ramuri distincte în cadrul sistemului dreptului; ca obiect al unei ramuri distincte a legislației; ca obiect al unei discipline științifice de sine stătătoare.*

[1] Problema se discută și în doctrina burgheză, fără, însă, ca termenii controversei să fie identici.

[2] Pentru o expunere a problemei, a se vedea, Prof. dr. Traian Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. I, București, Editura Academiei, 1963, p. 17 și urm.

[3] Pentru aceste păreri, a se vedea, Marcu Witzman, *Spre un drept economic socialist*, București, 1971. A se vedea și Emil Nicolcioiu, *Încercare de prefață la dreptul economic*, R.R.D. nr. 11, 1971, p. 3 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

a) *Controversa poartă* — trebuie subliniat — *numai asupra primului aspect, și anume asupra problemei de a ști dacă reglementarea raporturilor juridice dintre organizațiile socialiste este sau nu obiect al unei ramuri de drept* — dreptul economic — *distincte de celelalte ramuri ale dreptului.*

Reglementarea în vigoare a raporturilor juridice dintre organizațiile socialiste prezintă incontestabil anumite aspecte specifice pe care nu le întîlnim în reglementarea raporturilor juridice dintre persoanele fizice ori dintre acestea și organizațiile socialiste. Aceste elemente specifice sînt determinate, în esență, de finalitatea acestor raporturi juridice, aceea de a mijloci realizarea unor sarcini de plan.

Într-adevăr, de cele mai multe ori, raporturile juridice dintre organizațiile socialiste nu se stabilesc potrivit voinței libere a părților, ci ca urmare a unor acte de planificare care le obligă să intre în raporturi juridice și le prestabilesc cadrul acestor raporturi. Deci, libertatea părților nu se mai manifestă în deplinătatea ei, ci este dirijată într-o anumită direcție stabilită prin plan. Aceste particularități sînt comandate de principiul centralismului democratic aplicat la organizarea și conducerea economiei naționale.

Reglementarea raporturilor juridice dintre organizațiile socialiste nu are, însă, cel puțin pînă în prezent, acel specific care să justifice gruparea acestor raporturi juridice în cadrul unei ramuri distincte.

Într-adevăr, o ramură a dreptului nu se poate forma convențional, ci numai dacă raporturile juridice în cauză prezintă acele particularități incontestabile care fac imposibilă încadrarea acestor raporturi juridice în ramurile existente, făcînd necesară recunoașterea unei ramuri distincte.

Încercările care s-au făcut de a prezenta raporturile dintre organizațiile socialiste ca fiind raporturi principial noi, care nu au nimic comun cu raporturile juridice care fac obiectul ramurilor de drept existente (dreptul civil, dreptul administrativ, financiar etc.) nu sînt suficient de convingătoare; ele mai mult afirmă decît demonstrează. Negarea oricărei legături cu reglementările cuprinse în ramurile existente nu corespunde realității. Chiar dacă ar fi să ne referim numai la aparatul conceptual, la principiile care guvernează — potrivit reglementării în vigoare — aceste raporturi dintre organizațiile socialiste ar fi suficient pentru a constata o anumită „dependență", deloc neglijabilă, de ramurile clasice ale dreptului. „Economicizarea" la care sînt supuse categoriile, conceptele și principiile consacrate nu este suficientă pentru a distruge „dependența" care în mod obiectiv există.

Scanned with OKEN Scanner

Desigur, faptul că în prezent nu se justifică recunoaşterea unui drept economic ca ramură distinctă a dreptului, nu înseamnă că teza ca atare trebuie principial contestată. Este posibil ca în viitor, pe baza nevoilor practice, reflectate în anumite reglementări legale, ştiinţa juridică să aducă noi argumente în fundamentarea cu adevărat ştiinţifică a existenţei dreptului economic ca ramură distinctă a dreptului[1].

b) *Nerecunoaşterea dreptului economic ca ramură distinctă a dreptului nu poate duce la concluzia negării existenţei unei legislaţii care reglementează exclusiv raporturile juridice dintre organizaţiile socialiste.* O asemenea legislaţie există de aproape un sfert de veac şi ea a fost mult îmbogăţită în ultimii ani.

De altfel, aşa cum am arătat, tocmai pornind de la constatarea existenţei unei atari legislaţii, precum şi de la necesitatea cunoaşterii ei, s-a hotărît introducerea în planul de învăţămînt a acestei discipline.

Această legislaţie, parte integrantă a legislaţiei statului nostru, cuprinde normele juridice care reglementează raporturile dintre organizaţiile socialiste în domeniul activităţii economice. Ea este cunoscută sub denumirea de *legislaţie economică.*

Noţiunea de legislaţie *economică* reflectă specificul normelor juridice pe care le desemnează — normele juridice care privesc domeniul economic, al activităţii organizaţiilor socialiste. Această noţiune are, însă, două accepţiuni.

În sens larg, în noţiunea de legislaţie economică sînt cuprinse toate normele juridice — aparţinînd tuturor ramurilor dreptului — care privesc economia *(legislaţia economiei).*

În sens restrîns, în noţiunea de legislaţie economică sînt cuprinse numai normele juridice care reglementează raporturile juridice ce se stabilesc între organizaţiile socialiste în vederea îndeplinirii sarcinilor de plan. În strînsă legătură cu aceste norme sînt normele juridice care reglementează premisele acestor raporturi juridice, şi anume, normele juridice privind organizarea, conducerea şi planificarea activităţii economice, precum şi normele juridice care reglementează rezolvarea litigiilor patrimoniale ivite între organizaţiile socialiste în cursul îndeplinirii sarcinilor de plan.

Trebuie arătat că, în general, în acest din urmă sens este folosită noţiunea de legislaţie economică şi în acest sens o vom folosi şi noi.

Normele juridice cuprinse în legislaţia economică nu au un caracter unitar; ele aparţin unor ramuri de drept diferite: dreptului administrativ,

[1] Pentru o prezentare amplă a controversei, a se vedea, Aurel Pop, Gheorghe Beleiu, *Curs de drept civil,* Partea generală, Bucureşti, 1973, p. 39—45.

Scanned with OKEN Scanner

civil, financiar, procesual etc.[1]. Sub acest aspect se poate spune că legislația economică, ca ramură a legislației noastre, are un caracter complex, determinat de caracterul complex al fenomenelor pe care le reglementează.

c) *Normele juridice care fac obiectul legislației economice sînt cercetate în cadrul disciplinei Legislația economică.* Întrucît, legislația economică, ca ramură a legislației noastre, are un caracter complex și disciplina științifică corespunzătoare va avea un caracter complex; ea nu este nici drept administrativ, nici drept civil, drept procesual etc., ci și drept administrativ și drept civil și drept procesual etc.; toate privite în strînsă legătură cu fenomenele economice pe care le reflectă reglementarea juridică. Cu alte cuvinte, *disciplina Legislație economică este o disciplină de graniță,* aflată la confluența altor discipline juridice și economice.[2].

Disciplina Legislație economică — trebuie subliniat — este o disciplină *juridică;* ea cercetează raporturile economice pe care le stabilesc organizațiile socialiste în îndeplinirea sarcinilor de plan, din punctul de vedere al reglementării lor juridice.

3. **Obiectul disciplinei Legislație economică și arbitraj.** Așa cum am arătat, disciplina Legislație economică și arbitraj constituie o materie cu caracter interdisciplinar al cărei obiect îl formează studierea raporturilor juridice care se stabilesc între organizațiile socialiste în vederea îndeplinirii sarcinilor de plan.

Materia este împărțită în trei părți.

Partea întîia este consacrată problemelor privind organizarea, conducerea și planificarea activității economice.

[1] Pentru un alt punct de vedere, a se vedea, Constantin Oprișan, *Criterii pentru determinarea conceptului de „legislație economică"* R.R.D., nr. 12, 1972, p. 70 și urm.

[2] Pentru un punct de vedere asemănător, a se vedea, Constantin Stătescu, *Drept civil, Teoria generală a drepturilor reale, Introducere în teoria generală a obligațiilor,* București, 1973, p. 298. Autorul dă o denumire alternativă acestei discipline: *drept economic* sau *legislație economică.* Întrucît, de obicei, în literatura juridică se folosește noțiunea de drept economic numai pentru a desemna o ramură de drept distinctă, pentru a nu crea confuzii, am preferat noțiunea de *Legislație economică și arbitraj,* care este și conformă planului de învățămînt.

Scanned with OKEN Scanner

Partea a doua privește cercetarea raporturilor juridice care iau naștere între organizațiile socialiste pentru îndeplinirea sarcinilor de plan (Contractele economice — Teoria generală a contractelor economice și Contractele economice speciale).

Partea a treia se referă la rezolvarea litigiilor care se ivesc între organizațiile socialiste în legătură cu îndeplinirea obligațiilor asumate pentru realizarea sarcinilor de plan (Arbitrajul de Stat).

Scanned with OKEN Scanner

PARTEA ÎNTÎIA

ORGANIZAREA, CONDUCEREA ȘI PLANIFICAREA ACTIVITĂȚII ECONOMICE

TITLUL I

ORGANIZAREA ȘI CONDUCEREA ACTIVITĂȚII ECONOMICE

CAPITOLUL I

CONDUCEREA DE CĂTRE STAT A ECONOMIEI NAȚIONALE

SECȚIUNEA I

ASPECTE ALE CONDUCERII DE CĂTRE STAT A ECONOMIEI NAȚIONALE

§ 1. ROLUL ECONOMIC AL STATULUI SOCIALIST ROMÂN, ÎN ORGANIZAREA ȘI CONDUCEREA ECONOMIEI NAȚIONALE

4. **Caracterizare generală.** În anii construcției socialiste, poporul român, sub înțeleapta conducere a Partidului Comunist Român, a repurtat succese de importanță istorică în toate domeniile vieții economice, sociale și spirituale. Forțele de producție au cunoscut o dezvoltare susținută, relațiile de producție socialiste au triumfat la orașe și sate, națiunea noastră s-a cimentat pe baza adîncilor transformări petrecute în structura socială, România se înfățișează ca o țară în continuu progres, cu o economie socialistă viguroasă și o cultură înfloritoare, cu o orînduire socială trainică, în care țelul suprem al întregii activități este ridicarea bunăstării celor ce muncesc. Realizările dobîndite în construcția socialistă sînt rodul politicii Partidului Comunist Român care aplică în mod creator principiile marxism-leninismului la condițiile concrete ale țării, reflectă interesele vitale ale poporului. Ele confirmă justețea acestei

Scanned with OKEN Scanner

politici însușite și aplicate cu hotărîre și încredere nestrămutată de toți oamenii muncii[1].

Un rol deosebit de important în dezvoltarea societății noastre, în asigurarea progresului său economic și social îl are statul — elementul principal al suprastructurii politice a societății noastre.

Socialismul și comunismul fiind creația conștientă a oamenilor muncii, statul socialist constituie în mîna lor instrumentul principal pentru realizarea acestor țeluri.

După cucerirea puterii politice și instaurarea proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție, sarcina principală a statului este organizarea activității oamenilor muncii în vederea extinderii relațiilor de producție socialiste în întreaga economie, construirea bazei tehnico-materiale a socialismului. Această activitate își găsește expresia în funcția economico-organizatorică a statului socialist a cărei principală formă de manifestare o constituie organizarea și conducerea planificată a economiei naționale.

„Asigurarea dezvoltării societății pe baza planului național unic — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională a Partidului — constituie unul din atributele esențiale ale statului socialist, o formă esențială de manifestare a principiului suveranității naționale"[2].

Dînd expresie concepției Partidului Comunist Român privind rolul economic al statului, Constituția Republicii Socialiste România prevede că „Statul socialist român organizează, planifică și conduce economia națională . . . (art. 13).

În calitatea sa de titular al puterii suverane și de titular al dreptului de proprietate asupra principalelor mijloace de producție, statul socialist poate stabili cu putere de lege obiectivele și sarcinile dezvoltării economiei naționale.

În etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate crește și mai mult rolul statului, sporesc considerabil atribuțiile sale în organizarea, planificarea și conducerea economiei naționale. Creșterea acestui rol răspunde unor cerințe obiective, determinate de nivelul forțelor de producție, de gradul de complexitate a proceselor și relațiilor economice și de amplificarea întregii construcții economico-socială care se desfășoară în țara noastră în această etapă, conform programului stabilit de Congresul al X-lea al P.C.R. Obiectivul fundamental al acestui program îl constituie lărgirea și perfecționarea continuă a bazei tehnico-materiale a țării, făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră.

[1] *Directivele Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la perfecționarea conducerii și planificării economiei naționale corespunzător condițiilor noii etape de dezvoltare socialistă a României, București*, Editura politică, 1967, p. 5.

[2] Nicolae Ceaușescu, *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român*, 19—21 iulie 1972, *op. cit.*, p. 47.

Realizarea acestui ţel major al politicii Partidului Comunist Român presupune îndeplinirea următoarelor sarcini:

a) creşterea intensă a forţelor de producţie, crearea unei economii avansate, a unei industrii şi agriculturi moderne, în stare să satisfacă cerinţele mereu sporite ale societăţii;

b) dezvoltarea susţinută a ştiinţei, învăţământului şi culturii;

c) crearea condiţiilor în vederea ridicării bunăstării materiale şi spirituale a tuturor oamenilor muncii, înfăptuirea repartiţiei bunurilor produse de societate în spiritul dreptăţii şi echităţii socialiste;

d) perfecţionarea continuă a relaţiilor de producţie, a organizării societăţii, crearea cadrului organizatoric care să permită manifestarea în sfera vieţii sociale a fiecărui cetăţean, participarea tot mai activă a celor ce muncesc la conducerea treburilor ţării, lărgirea libertăţilor, dezvoltarea democraţiei socialiste.

Prin îndeplinirea acestor sarcini măreţe se vor pune bazele trecerii treptate spre comunism.

§ 2. SCURT ISTORIC AL ORGANIZĂRII ŞI CONDUCERII ECONOMIEI NAŢIONALE

5. **Evoluţia reglementării juridice**[1]. Formele de organizare şi conducere a economiei naţionale au parcurs procesul istoric în care a fost angajată ţara noastră.

Astfel, după înfăptuirea actului revoluţionar de la 23 August 1944, Partidul Comunist Român şi-a propus ca sarcini economice imediate controlarea şi îndrumarea sectorului privat, precum şi frînarea beneficiilor excesive în acest sector, prin măsuri fiscale, politica de credite, aplicarea legii sabotajului etc.

În scopul realizării acestor sarcini au fost adoptate anumite acte normative.

Prin Legea nr. 478 din 6 octombrie 1944 pentru administrarea provizorie a unor întreprinderi comerciale şi industriale s-a consacrat dreptul ministerelor de resort de a numi, prin decizie motivată, un administrator de supraveghere sau un administrator unic la orice întreprindere în cazul în care aceasta desfăşoară o activitate păgubitoare intereselor naţionale.

Pentru reprimarea speculei şi a sabotajului economic, prin Legea nr. 351 din 5 mai 1945, Ministerul Industriei şi Comerţului a fost autorizat să ia orice măsuri pentru dirijarea, limitarea şi controlul producţiei, circulaţiei şi consumaţiei mărfurilor.

[1] Pentru o expunere mai amplă, a se vedea şi Yolanda Eminescu, în *Organizaţiile socialiste ca persoane juridice în România*, Bucureşti, Editura Academiei, 1967, p. 198—201; A se se vedea şi Aurel Pop, Gheorghe Beleiu, *Evoluţia reglementării persoanelor juridice de stat române în cei 25 de ani de la proclamarea Republicii*, A.U.B. nr. 2, 1972, p. 41—50.

Scanned with OKEN Scanner

Prin Legea nr. 1056 din 28 decembrie 1946 se etatizează Banca Națională a României, iar prin Legea nr. 249 din 15 august 1947 se instituie un control asupra utilizării creditelor.

Pentru coordonarea măsurilor luate în reglementarea activității industriale, prin Legea nr. 169 din 10 iunie 1947 se înființează *Oficiile industriale*, care sînt persoane juridice și funcționează sub forma societăților anonime pe acțiuni. Ele au atribuții privind întocmirea programelor de producție pentru domeniul lor de activitate, organizarea colectării și procurării de materii prime, îndrumarea și controlul procesului de producție etc.

Actul istoric al naționalizării principalelor mijloace de producție, realizat prin Legea nr. 119 din 11 iunie 1948 și prin alte acte normative ulterioare, a creat premisele înfăptuirii unor măsuri de reorganizare a sectorului industrial, bancar și al circulației mărfurilor și, pe baza lor, posibilitatea de a trece la planificarea economiei naționale.

Prin Decretul nr. 126 din 12 iulie 1948 se înființează *Centralele industriale*, ca organe executive ale Ministerului Industriei, care au ca atribuții conducerea și controlul activității tuturor întreprinderilor industriale ale statului din ramurile pe care le coordonează.

Pentru organizarea și funcționarea întreprinderilor industriale ale statului a fost adoptat Decretul nr. 140 din 15 iulie 1948, care ulterior a fost înlocuit cu Decretul nr. 400 din 24 decembrie 1948. Potrivit acestor decrete întreprinderile industriale sînt unități de producție care se conduc după principiile „gospodăririi de sine stătătoare"; ele sînt persoane juridice cu scop lucrativ (au patrimoniu propriu și se bucură de autonomie bugetară). Întreprinderea este condusă de un director, care este conducătorul unic al întreprinderii.

Această reglementare a întreprinderilor industriale ale statului este înlocuită prin Decretul nr. 199 din 14 mai 1949 pentru organizarea și funcționarea întreprinderilor și organizațiilor economice ale statului.

Potrivit acestui decret, conducerea întregii activități industriale se organizează pe două verigi: întreprinderea sau organizația economică și ministerul. „Întreprinderile și organizațiile economice de interes general — dispune art. 2 din Decretul nr. 199/1949 — sînt puse sub îndrumarea și controlul ministerelor". Întreprinderile și organizațiile economice de interes local sînt în subordinea organelor locale ale puterii de stat.

Întreprinderile și organizațiile economice de stat funcționează pe principiile „gospodăriei chibzuite"; ele au personalitate juridică și o conducere unică.

Sistemul conducerii activității economice consacrat prin Decretul nr. 199/1949 și-a dovedit eficiența în peste 20 de ani de aplicare. Prin intermediul lui s-au înfăptuit cerințele principiului centralismului democratic în economie, de asigurare a unei îmbinări a conducerii unitare și coordonate a întregii activități economice cu autonomia fiecărei întreprinderi.

Dezvoltarea economiei naționale — prin amplificarea forțelor de producție, diversificarea producției, ridicarea înzestrării tehnice a întreprinderilor — a impus reconsiderarea sistemului de conducere pe două verigi a economiei naționale.

Scanned with OKEN Scanner

Făcînd o analiză a stadiului de dezvoltare a economiei, Congresul al IX-lea al P.C.R. a subliniat necesitatea îmbunătăţirii continue a formelor organizatorice şi a metodelor de conducere.

„Partidul — arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu, Secretarul General al P.C.R. — porneşte de la principiul verificat de viaţă, că formele şi metodele de conducere şi organizare socială nu sînt imuabile, stabilite o dată pentru totdeauna, că ele trebuie continuu perfecţionate în pas cu schimbările ce se produc în viaţă, cu sarcinile pe care le impune procesul obiectiv al dezvoltării materiale şi spirituale a societăţii"[1].

Pornind de la aceste necesităţi, Conferinţa Naţională a P.C.R. din decembrie 1967 a dezbătut şi aprobat o serie de măsuri pe linia perfecţionării conducerii şi planificării economiei naţionale. Măsurile urmăresc sporirea rolului factorilor economico-financiari în întreaga economie, creşterea atribuţiilor şi competenţelor unităţilor de producţie în planificarea, organizarea şi conducerea activităţii economice, o mai bună valorificare a resurselor interne ale întreprinderilor, dezvoltarea iniţiativei creatoare a colectivelor de oameni ai muncii.

Între măsurile dezbătute şi aprobate de Conferinţă este şi cea privind perfecţionarea structurii organizatorice a aparatului de producţie şi circulaţie. În acest scop s-a propus ca sistem principal de conducere în industria republicană, *sistemul de conducere pe trei verigi:* întreprinderea, centrala industrială şi ministerul economic.

Întreprinderea, în cadrul acestui sistem, reprezintă unitatea de bază a economiei naţionale. Pentru a-şi îndeplini în bune condiţii sarcinile ce îi revin, ea trebuie să se bucure de mai multă autonomie, de atribuţii şi drepturi sporite, să dispună de mijloace materiale şi financiare necesare realizării creşterii şi perfecţionării continue a producţiei.

Centrala industrială constituie o mare unitate economică care grupează mai multe întreprinderi şi care este capabilă să rezolve la nivel superior problemele pe care le pune o economie modernă. Centrala industrială funcţionează ca organ lucrativ, autonom şi este organizată pe principiile gestiunii economice; ea are personalitate juridică, dispune de mijloace financiare, de dreptul de a primi credite etc. Centrala industrială răspunde de îndeplinirea sarcinilor de plan şi de situaţia economico-financiară a întreprinderilor care o compun.

Ministerul economic, ca organ central al administraţiei de stat, asigură înfăptuirea politicii partidului şi statului şi exercită conducerea unitară în ramura de care se ocupă; face studii şi propuneri cu privire la proporţiile şi ritmurile de dezvoltare a subramurilor, răspunde de îndeplinirea planului, îndrumează şi controlează activitatea unităţilor economice subordonate.

Măsurile de perfecţionare a conducerii şi planificării economiei naţionale stabilite de documentele Conferinţei Naţionale, precum şi cele ale Congresului al X-lea al P.C.R. şi-au găsit expresia în anumite acte normative.

[1] Nicolae Ceauşescu, *Raport la Conferinţa Naţională a Partidului Comunist,* decembrie 1967, Bucureşti, Editura politică, 1967, p. 23.

Prin legea nr. 22 din 27 decembrie 1967 privind unele măsuri de perfecționare a conducerii și planificării economiei naționale, Consiliul de Miniștri este însărcinat să organizeze aplicarea treptată a unor măsuri care să ducă la înfăptuirea obiectivelor stabilite prin Directivele adoptate de Conferința Națională a P.C.R.

Astfel, prin Hotărîrea nr. 719 din 3 aprilie 1968 a Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. și a Consiliului de Miniștri se instituie cadrul juridic pentru introducerea principiului conducerii colective în întreprinderile și organizațiile economice de stat. Potrivit acestei hotărîri au fost înființate comitetele de direcție ca organe colective de conducere ale acestor unități.

Tot astfel, prin H.C.M. nr. 586 din 2 aprilie 1969 se aprobă Statutul centralei industriale (cadru) pe baza căruia se înființează centralele industriale ca forme noi de conducere a activității economice.

Aceste acte normative au reglementat aspecte importante ale perfecționării activității de conducere a economiei. Se impunea, însă, elaborarea unui act normativ care să reglementeze complet și unitar problemele privind organizarea și conducerea activității economice. Acest deziderat s-a realizat prin adoptarea Legii nr. 11 din 21 octombrie 1971 cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat[1].

Prin această lege se precizează rolul și locul pe care îl ocupă fiecare verigă — întreprindere, centrală, minister — în sistemul de conducere a economiei, legăturile dintre aceste verigi, precum și delimitarea atribuțiilor lor. De asemenea, prin Legea nr. 11/1971 se consacră principiul conducerii colective; organele prin care se exercită conducerea colectivă sînt comitetele oamenilor muncii (în întreprinderi), consiliile oamenilor muncii (în centrale) și adunarea generală a oamenilor muncii (în întreprinderi și în centrale)[2].

Făcînd bilanțul activității desfășurate în domeniul perfecționării planificării și conducerii economiei, în Raportul prezentat Conferinței Naționale a P.C.R. din 19—21 iulie 1972, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „Legile adoptate în ultimii ani, și, în primul rînd, legea de organi-

[1] Buletinul Oficial nr. 130/1971. Noțiunea de *„unitatea socialistă de stat"* folosită de lege este o noțiune generică; ea desemnează întreprinderea, centrala și instituția de stat. Noțiunea de *„unitate"*, deși justă din punct de vedere economic, totuși, ea poate crea anumite confuzii din punct de vedere juridic. Într-adevăr, noțiunea de unitate este folosită, atît pentru a desemna întreprinderea, care are personalitate juridică, cît și fabrica, uzina, șantierul, etc., care funcționează pe principiul gestiunii economice, dar nu are personalitate juridică. Trebuie arătat că alte acte normative folosesc noțiunea de *„organizație socialistă"* ca noțiune generică care desemnează orice unitate economică cu personalitate juridică. În continuare, în această parte a cursului vom folosi noțiunile consacrate de Legea nr. 11/1971, urmînd ca în celelalte părți să folosim noțiunea consacrată de organizație socialistă.

[2] Organizarea economico-socială face, în prezent, obiectul activității unui organ de partid și de stat — Consiliul Organizării Economico-sociale (A se vedea, Legea nr. 3/1973, Buletinul Oficial nr. 45/1973).

zare și funcționare a unităților socialiste de stat, au așezat pe baze noi relațiile dintre organismele economice. O deosebită importanță au introducerea principiului conducerii colective, formarea comitetelor și consiliilor oamenilor muncii, instituționalizarea adunărilor generale — măsuri care au creat cadrul organizatoric corespunzător participării active a maselor de oameni ai muncii la conducerea activității economice, au ridicat pe o treaptă superioară democrația economică muncitorească, socialistă"[1].

§ 3. PRINCIPIILE ORGANIZĂRII ȘI CONDUCERII ACTIVITĂȚII ECONOMICE

6. **Precizări prealabile.** Organizarea și conducerea activității economice are la bază două principii fundamentale: principiul centralismului democratic și principiul conducerii colective.

Vom analiza, pe scurt, aceste principii.

7. **Principiul centralismului democratic.** Centralismul democratic este un principiu fundamental în activitatea organelor statului. Subliniind însemnătatea acestui principiu, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „La baza activității organelor de stat va sta și în viitor principiul centralismului democratic, care asigură îmbinarea și concentrarea tuturor forțelor, de jos și pînă sus, într-o singură direcție — avîntul economiei, științei și culturii socialiste, al întregii societăți"[2].

Principiul centralismului democratic aplicat în organizarea și conducerea economiei înseamnă o conducere unitară a întregii economii îmbinată cu independența operativă a fiecărei organizații socialiste. În acest sens, art. 1 din Legea nr. 11/1971 prevede: „Organizarea activității economice se întemeiază pe principiul centralismului democratic, care îmbină în mod organic conducerea unitară a economiei cu autonomia funcțională a fiecărei unități".

Prin urmare, centralismul democratic are două laturi: conducerea unitară și autonomia funcțională a fiecărei unități.

Conducerea unitară. Conducerea unitară a economiei presupune concentrarea dreptului de decizie în problemele cheie la nivelul unui organism central; ea își găsește expresia în planificarea la nivelul întregii economii naționale[3].

Pentru a se asigura îndeplinirea sarcinilor stabilite prin planul național unic, organizațiile socialiste se subordonează organelor lor tutelare.

[1] Nicolae Ceaușescu, *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român*, 19—21 iulie 1972, *op. cit.*, p. 53..

[2] Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român*, București, Editura politică, 1965, p. 56.

[3] Pentru expunerea amplă a problemei, a se vedea, *Infra*, nr. 95—123.

Astfel, întreprinderile sînt direct subordonate ministerelor, altor organe centrale ale administrației de stat, consiliilor populare sau centralelor, potrivit actului lor de înființare (art. 3 din Legea nr. 11/1971).

Tot astfel, centralele sînt subordonate ministerelor, celorlalte organe ale administrației de stat sau consiliilor populare județene și al municipiului București (art. 19 din Legea nr. 11/1971).

La înființarea lor, întreprinderile și centralele sînt înzestrate de către organele cărora le sînt subordonate, cu fonduri fixe și sînt dotate cu mijloace circulante necesare activității lor.

Întreprinderile și centralele răspund față de organele cărora le sînt subordonate de îndeplinirea planului și a indicatorilor tehnici, economici și financiari.

Autonomia funcțională. Autonomia funcțională a fiecărei unități presupune asigurarea fiecărei unități a unei independențe care să-i permită desfășurarea unei inițiative creatoare.

Autonomia funcțională a întreprinderilor și centralelor se realizează pe baza gestiunii economice.

Gestiunea economică — categorie economică specifică orînduirii socialiste — presupune, în esență, o asemenea administrare a bunurilor de către organizația socialistă încît activitatea economică pe care o desfășoară să fie rentabilă, adică cheltuielile să fie acoperite din veniturile proprii și să obțină beneficii.

Gestiunea economică își găsește expresia, în primul rînd, în *autonomia organizației socialiste în gospodărirea bunurilor* încredințate de stat spre administrare. Pentru a-și putea îndeplini sarcinile ce le revin din planul național unic, organizațiile socialiste trebuie să dispună de mijloace materiale și financiare, precum și de largi atribuții și drepturi în folosirea acestor mijloace. Cu alte cuvinte, organizațiile socialiste trebuie să se bucure de independență economică operativă[2].

Evidențiind acest aspect, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arăta: „Pentru a-și putea îndeplini în cele mai bune condiții sarcinile ce le revin, întreprinderile — funcționînd pe baza gestiunii economice proprii — vor trebui să se bucure de mai multă autonomie, de atribuții și drepturi sporite, să dispună de mijloace materiale și financiare necesare realizării creșterii și perfecționării continue a producției de bunuri materiale“[3].

În condițiile unei economii complexe, o conducere centralizată, oricît de perfectă ar fi, nu poate să decidă în toate problemele tehnico-economice și de organizare nemijlocită a producției. Organizațiile socialiste, prin poziția pe care o au în procesul de producție — de realizatoare

[1] A se vedea, art. 2 și 18 din Legea nr. 11/1971.

[2] *Economie politică*, vol. II, *Socialismul*, București, Editura didactică și pedagogică, 1971, p. 305.

[3] Nicolae Ceaușescu, *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român*, decembrie, 1967, *op. cit.*, p. 41.

Scanned with OKEN Scanner

în concret a sarcinilor de plan — deţin o mai mare cantitate de informaţii privind rezervele şi posibilităţile economice proprii precum şi cerinţele consumatorilor. În consecinţă, decizile privind conducerea operativă a producţiei trebuie să fie luate de organizaţiile socialiste.

Sporirea autonomiei organizaţiilor socialiste crează condiţiile corespunzătoare pentru participarea oamenilor muncii — în dubla lor calitate de proprietari şi producători — la activitatea de conducere a economiei.

Gestiunea economică presupune, în al doilea rînd, *cointeresarea şi răspunderea materială* a organizaţiei socialiste şi a angajaţilor ei, ca factori de stimulare a folosirii raţionale a mijloacelor materiale şi băneşti în vederea satisfacerii cît mai complete a nevoii sociale şi creşterii eficienţei activităţii economice.

Gestiunea economică implică, în al treilea rînd, *un control asupra activităţii organizaţiei socialiste.* Desfăşurarea unei activităţi eficiente reclamă existenţa unui control — în special cu ajutorul relaţiilor băneşti — asupra activităţii economice desfăşurate de organizaţia socialistă, a îndeplinirii sarcinilor de plan, a economisirii mijloacelor materiale şi financiare etc.

8. **Principiul conducerii colective.** Principiul conducerii colective, ca principiu fundamental în activitatea de conducere a tuturor organizaţiilor socialiste, a fost adoptat de către Congresul al IX-lea al P.C.R. În Raportul prezentat Congresului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arăta: „Principiul călăuzitor după care trebuie să-şi desfăşoare activitatea organele economice de planificare — obligatoriu în toate domeniile construcţiei socialiste — este conducerea colectivă. Elaborarea planurilor de stat, a principalelor măsuri economice trebuie să fie rodul gîndirii şi muncii colective a cadrelor de conducere, a celor mai buni activişti şi specialişti din fiecare domeniu de activitate“[1].

Acest principiu şi-a găsit expresia şi în Legea nr. 11/1971. Potrivit acestei legi, „conducerea unităţilor socialiste de stat se realizează pe baza principiului conducerii colective, prin participarea nemijlocită a oamenilor muncii le dezbaterea şi soluţionarea problemelor activităţii economico-sociale a unităţii, la elaborarea şi înfăptuirea măsurilor necesare pentru îndeplinirea sarcinilor de plan, pentru îmbunătăţirea condiţiilor de muncă şi viaţă ale întregului colectiv“ (art. 42).

Introducerea acestui principiu în activitatea de conducere a tuturor organizaţilor socialiste a creat cadrul organizatoric corespunzător participării active a maselor de oameni ai muncii la conducerea activităţii economice, a ridicat pe o treaptă superioară democraţia socialistă.

Potrivit art. 42 alin. 3 din Legea nr. 11/1971, organele prin care se exercită conducerea colectivă a unităţilor socialiste de stat sînt: comitetele de oameni ai muncii (în întreprinderi), consiliile oamenilor muncii

[1] Nicolae Ceauşescu, *Raport la cel de al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, op. cit.*, p. 55.

Scanned with OKEN Scanner

(în centrale) și adunările generale ale oamenilor muncii (în întreprinderi și centrale)[1].

Aceste organe de conducere colectivă au caracter deliberativ; ele își desfășoară activitatea în prezența a cel puțin două treimi din numărul membrilor și adoptă hotărîri cu votul a cel puțin jumătate plus unu din numărul total al membrilor.

Comitetul oamenilor muncii este format din cadre cu funcții de răspundere, specialiști cu experiență, reprezentanți aleși ai oamenilor muncii. Dînd expresie principiului constituțional privind rolul Partidului Comunist Român de forță politică conducătoare a întregii societăți, legea prevede că din comitetul oamenilor muncii face parte și secretarul organizației de partid din întreprindere.

Consiliul oamenilor muncii este format din cadre cu funcții de răspundere, specialiști din centrală și din afara acesteia și un reprezentant al sindicatelor din unitățile aparținînd centralei.

Adunarea generală a oamenilor muncii este, potrivit legii, forma superioară a conducerii colective, forul prin care clasa muncitoare, masele de oameni ai muncii participă în mod organizat la conducerea activității economico-sociale, la dezvoltarea și soluționarea problemelor legate de îndeplinirea programelor de producție, exercită controlul asupra organelor de conducere. Expresie a democratismului orînduirii socialiste, adunarea generală reprezintă un mijloc de dezvoltare a conștiinței socialiste a oamenilor muncii, de întărire a disciplinei și responsabilității lor sociale, de stimulare a inițiativei creatoare a maselor în buna gospodărire a avutului obștesc (art. 65 din Legea nr. 11/1971).

[1] În enumerarea textului citat trebuie să cuprindem și *colectivul de conducere operativă* și *biroul executiv*, care sînt tot organe de conducere colectivă. A se vedea, *Infra*, nr. 39—43; 82—85.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL II

ORGANELE STATULUI CARE ÎNFĂPTUIESC ACTIVITATEA ECONOMICĂ

SECȚIUNEA I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

9. **Precizări prealabile.** Statul socialist nu administrează bunurile care se află în proprietatea sa în mod direct și nemijlocit. De altfel, acest lucru nu ar fi posibil și nici eficient din punct de vedere economic. Asigurînd conducerea unică, pe baza planului național unic, statul socialist încredințează bunurile din patrimoniul său unor organe ale sale. Într-adevăr, în calitatea sa de titular al puterii și suveranității de stat și de titular al dreptului de proprietate asupra principalelor mijloace de producție, statul crează organizații proprii care înfăptuiesc activitatea economică.

Aceste organe sînt organe de conducere generală — Consiliul de Miniștri, ministerele economice și alte organe centrale — care realizează activitatea de reglementare-organizare a economiei și organe operative — întreprinderile de stat și centralele — care înfăptuiesc nemijlocit activitatea economică[1].

Organele pe care statul le crează — trebuie subliniat — au o dublă calitate: pe de o parte, ele sînt organe ale statului și, pe de altă parte, ele sînt persoane juridice distincte de stat.

În calitatea lor de organe ale statului, aceste organe sînt înzestrate de către stat cu anumite bunuri — din fondul unitar al proprietății sale — necesare îndeplinirii scopului pentru care au fost create. Asupra acestor bunuri, organele statului dobîndesc un drept de administrare directă, care le îndreptățește să posede, să folosească și să dispună de aceste bunuri, în limitele stabilite de lege[2].

În calitatea lor de persoane juridice, organele statului desfășoară o activitate de sine stătătoare, dispunînd de autonomie funcțională, de drepturi largi corespunzătoare sarcinilor pe care le au de realizat. Organele de conducere operativă — întreprinderile de stat și centralele —

[1] Pentru o expunere sintetică a punctelor de vedere exprimate în literatura de specialitate, în legătură cu natura juridică a întreprinderilor de stat, a se vedea, Emil Vicol, *Despre natura juridică și atribuțiile întreprinderilor de stat*, R.R.D. nr. 1, 1970, p. 118 și urm.

[2] A se vedea, Prof. dr. Traian Ionașcu, Salvator Brădeanu, *Dreptul de proprietate socialistă și alte drepturi reale principale de tip nou în dreptul Republicii Populare Române*, București, Editura științifică, 1964, p. 186 și urm.

funcţionează pe principiul gestiunii economice, ceea ce înseamnă că ele îşi recuperează cheltuielile din veniturile proprii şi realizează şi anumite beneficii.

Aşa cum am arătat, potrivit Legii nr. 11/1971, conducerea întregii activităţi economice de interes republican se organizează pe trei verigi: întreprinderea, centrala şi ministerul economic.

În anumite cazuri, conducerea activităţii economice se organizează pe două verigi: întreprinderea şi ministerul economic.

În cele ce urmează vom examina regimul juridic al acestor verigi, care înfăptuiesc activitatea economică: întreprinderea centrală şi ministerul economic.

SECŢIUNEA II

ÎNTREPRINDEREA

§ 1. NOŢIUNEA DE ÎNTREPRINDERE

10. **Definiţia întreprinderii.** Legea nr. 11/1971 nu dă o definiţie ca atare întreprinderii[1]; ea cuprinde, însă, anumite dispoziţii din care se pot desprinde elementele pe baza cărora se poate formula o definiţie.

Astfel, întreprinderea „este unitatea de bază în care se desfăşoară activitatea economico-socială şi în care oamenii muncii îşi exercită direct prerogativele ce decurg din dubla lor calitate de proprietari şi producători ai bunurilor materiale" (art. 1 alin. 1).

Întreprinderea îşi desfăşoară activitatea „potrivit legilor în vigoare şi în cadrul planului de stat ... răspunde faţă de organul căruia îi este subordonată de îndeplinirea planului şi a indicatorilor tehnici, economici şi financiari" (art. 1 alin. 3).

De asemenea, potrivit legii, întreprinderile „se organizează şi funcţionează pe principiul gestiunii economice"; ele „au personalitate juridică ... (art. 2 alin. 1).

În sfîrşit, conducerea întreprinderilor „se realizează pe baza principiului conducerii colective" (art. 42 alin. 2).

Pe baza acestor dispoziţii ale legii, întreprinderea poate fi definită ca *unitatea de bază, avînd gestiune economică şi personalitate juridică, în care se desfăşoară o activitate economico-socială, în conformitate cu planul naţional unic şi sub conducerea organului căreia i se subordonează şi în care oamenii muncii îşi exercită în mod direct, potrivit principiului conducerii colective, prerogativele ce decurg din dubla lor calitate de proprietari şi producători ai bunurilor materiale.*

[1] În legătură cu noţiunea de întreprindere în sens economic, a se vedea, Vasile V. Longhin, *Contribuţii la sistematizarea legislaţiei privind întreprinderile şi concentrarea de întreprinderi*, R.R.D., nr. 7, 1972, p. 9 şi urm.

Scanned with OKEN Scanner

11. **Caracteristicile întreprinderii.** Din definiția dată rezultă anumite caracteristici ale întreprinderii.

a) *Întreprinderea este unitatea de bază a activității economico-sociale.* În concepția legii, întreprinderea este celula în care se desfășoară activitatea economică și socială; în întreprindere se produc anumite bunuri, se execută lucrări și se prestează servicii.

De asemenea, prin întreprindere se rezolvă anumite probleme de cea mai mare importanță pentru oamenii muncii: locuințe, creșe, cantine, pregătire profesională etc.

În sfîrșit, întreprinderea constituie cadrul activității de ridicare a conștiinței socialiste, de adîncire și perfecționare a democrației economice muncitorești[1].

b) *Întreprinderea își desfășoară activitatea pe baza planului național unic și sub conducerea organului căruia i se subordonează.* Activitatea pe care o desfășoară întreprinderea are un caracter planificat; întreprinderea realizează anumite sarcini din planul național unic.

Întreprinderea este subordonată ministerului, altui organ central, consiliului popular sau centralei, potrivit actului ei de înființare. Ea răspunde față de organul căruia i se subordonează de îndeplinirea sarcinilor de plan care îi revin din planul național unic.

c) *Întreprinderea este organizată pe principiul gestiunii economice și are personalitate juridică.* Funcționînd pe principiul gestiunii economice, întreprinderea se bucură de autonomie în gospodărirea bunurilor ce i-au fost încredințate spre administrare, în vederea realizării scopului pentru care a fost înființată.

Avînd personalitate juridică, întreprinderea este subiect de drept și în această calitate are dreptul să participe în mod independent la raporturile juridice pe care le reclamă realizarea sarcinilor de plan[2].

d) *Întreprinderea este unitatea în care oamenii muncii își exercită în mod direct prerogativele care decurg din dubla lor calitate de proprietari și producători ai bunurilor materiale.* Pe baza proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție, societatea socialistă înfăptuiește una dintre cele mai importante cuceriri pentru oamenii muncii; fiecare om al muncii dobîndește, alături de calitatea de producător, și calitatea de proprietar al mijloacelor de producție[3].

În dubla lor calitate de producători și proprietari, oamenii muncii se integrează organic în activitatea de organizare și conducere a producției. Fiecare om al muncii încadrîndu-se în colectivul unei întreprinderi,

[1] A se vedea și Gheorghe Beleiu, *Considerații asupra personalității juridice a unităților economice de stat*, A.S. nr. 4, 1973, p. 11—12.

[2] A se vedea, *Infra*, nr. 15.

[3] A se vedea, St. D. Cărpenaru, *Legea cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat*, R.R.D. nr. 3, 1972, p. 44—45. A se vedea și Constantin Stătescu, *Drept civil*, 1973, p. 92; Gheorghe Beleiu, *Contribuții la studiul fundamentului personalității juridice a unităților socialiste de stat*, A.S. nr. 4, 1971, p. 15—18.

Scanned with OKEN Scanner

devine participant la administrarea patrimoniului încredințat acesteia, cu drepturile și obligațiile prevăzute de lege. Calitatea de proprietar determină în mod obiectiv la fiecare om al muncii o atitudine nouă față de muncă, responsabilitate în producție, spirit de inițiativă și grijă față de bunurile încredințate întreprinderii.

Într-adevăr, oamenii muncii poartă răspunderea în fața societății pentru modul cum sînt utilizate fondurile materiale și financiare încredințate întreprinderii; ei au dreptul și obligația — conferită de calitatea lor de proprietari — de a participa direct la luarea deciziilor privind activitatea întreprinderii.

„Fiecare om al muncii — dispune art. 1 din Legea nr. 11/1971 — încadrîndu-se în colectivul unei întreprinderi socialiste de stat... se angajează față de colectivul unității respective, față de societate, să depună toate eforturile pentru a asigura utilizarea eficientă și dezvoltarea continuă a avutului obștesc, să-și pună întreaga capacitate și putere a creației în slujba intereselor generale, să participe din plin la activitatea economică și socială din unitate".

e) *Întreprinderea are la bază principiul conducerii colective.* Conducerea întreprinderii se realizează pe principiul conducerii colective, prin participarea nemijlocită a oamenilor muncii la dezbaterea și soluționarea problemelor activității economico-sociale a întreprinderii, la elaborarea și înfăptuirea măsurilor necesare pentru îndeplinirea sarcinilor de plan, pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață ale întregului colectiv (art. 42 alin. 2 din Legea nr. 11/1971).

Organele prin care se realizează conducerea colectivă sînt comitetele oamenilor muncii și adunările generale ale oamenilor muncii.

§ 2. CLASIFICAREA ÎNTREPRINDERILOR

12. **Principalele clasificări ale întreprinderilor.** Întreprinderile se clasifică după mai multe criterii.

Astfel, în conformitate cu art. 1 alin. 2 din Legea nr. 11/1971, *după obiectul lor,* întreprinderile sînt de patru categorii:

a) *întreprinderi de producție,* care au ca obiect producerea de bunuri; de exemplu, o uzină de autoturisme;

b) *întreprinderi de executări de lucrări;* ele au ca obiect executarea de lucrări; de exemplu, întreprinderea de construcții-montaj;

c) *întreprinderi de prestări de servicii;* au ca obiect prestarea unor servicii; de exemplu, întreprinderea de transport;

d) *întreprinderi de aprovizionare și desfacere,* care au ca obiect aprovizionarea cu materii prime, materiale etc. ori desfacerea produselor unor întreprinderi; de exemplu, Bazele județene de aprovizionare și desfacere din subordinea Ministerului Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe.

Potrivit art. 3 din Legea nr. 11/1971, *după subordonarea lor,* întreprinderile sînt de trei categorii:

a) *întreprinderi subordonate direct ministerelor* sau altor organe centrale;

Scanned with OKEN Scanner

b) *întreprinderi subordonate centralelor*;
c) *întreprinderi subordonate consiliilor populare.*

În sfîrşit, *după interesul pe care îl prezintă pentru economia naţională*, întreprinderile sînt de două feluri:

a) *întreprinderi de interes republican*; ele sînt cele mai importante întreprinderi, care pot fi în subordinea directă a ministerelor ori altor organe centrale sau în subordinea centralelor;

b) *întreprinderi de interes local*; ele sînt subordonate consiliilor populare.

§ 3. INTREPRINDEREA CA PERSOANĂ JURIDICĂ

13. **Precizări prealabile.** Potrivit Legii nr. 11/1971, întreprinderile se organizează şi funcţionează pe principiul gestiunii economice (art. 2); ele au autonomie funcţională, avînd drepturi largi în gospodărirea bunurilor ce li se încredinţează, în scopul folosirii întregului potenţial economic.

În cazul întreprinderilor, gestiunea economică îşi găseşte expresia, pe planul dreptului, în personalitatea juridică. Într-adevăr, art. 2 din Legea nr. 11/1971 prevede expres că „întreprinderile au personalitate juridică".

Pentru a dobîndi calitatea de persoană juridică, întreprinderea trebuie să aibă o organizare de sine stătătoare, un patrimoniu propriu şi un anumit scop în concordanţă cu interesele obşteşti[1].

14. **Înfiinţarea întreprinderii.** În legătură cu înfiinţarea întreprinderilor, art. 3 din Legea nr. 11/1971 face o distincţie: întreprinderile de interes republican se înfiinţează prin hotărîri ale Consiliului de Miniştri; întreprinderile de interes local se înfiinţează prin hotărîri ale consiliilor populare.

În actul de înfiinţare a întreprinderii se stabilesc obiectul activităţii, denumirea, sediul şi organul căruia i se subordonează întreprinderea.

Întreprinderile dobîndesc personalitatea juridică de la data înregistrării lor la Ministerul Finanţelor sau, în cazul celor de subordonare locală, la organele financiare judeţene şi al municipiului Bucureşti (art. 2 din Legea nr. 11/1971).

Trebuie arătat că, potrivit art. 8 din Decretul nr. 162/1973[2], în cadrul întreprinderilor foarte mari şi complexe avînd procese de producţie diferite, se pot înfiinţa în mod excepţional unităţi — uzine, fabrici, exploatări şi altele asemenea — fără personalitate juridică.

Aceste unităţi economice se înfiinţează prin ordinul ministerului pe baza aprobării consiliului de conducere al ministerului şi cu acordul Consiliului Organizării Economico-Sociale.

[1] A se vedea, Constantin Stătescu, *Drept civil, Persoana fizică, Persoana juridică, Drepturile reale*, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1970, p. 369—373.

[2] Decretul nr. 162/1973 privind stabilirea normelor unitare de structură pentru unităţile economice (Buletinul Oficial nr. 65/1973).

Scanned with OKEN Scanner

15. **Manifestarea întreprinderii ca persoană juridică.** Întrucît întreprinderea este persoană juridică ea are putința să participe în mod independent la toate raporturile juridice pe care le reclamă scopul pentru care a fost înființată, să dobîndească drepturi și să-și asume obligații, răspunzînd cu propriul său patrimoniu pentru actele pe care le încheie sau pentru faptele juridice pe care, prin organele sale, le săvîrșește[1].

Exprimînd această ideea, art. 2 alin. 2 din Legea nr. 11/1971 dispune: „Întreprinderile au plan propriu, corespunzător activității pe care o desfășoară parte integrantă a planului de stat, încheie bilanț au cont la bancă, beneficiază de credite bancare, au relații economice, financiare și juridice cu alte unități".

Întreprinderile din subordinea ministerelor, altor organe centrale sau consiliilor populare au relații bugetare directe; cele subordonate centralei realizează relațiile bugetare prin intermediul centralei, cu excepțiile prevăzute de lege (art. 5 din Legea nr. 11/1971).

În privința drepturilor pe care le au întreprinderile în calitate de persoane juridice, trebuie arătat că se aplică principiul dreptului comun, potrivit căruia persoana juridică nu poate avea decît acele drepturi care corespund scopului ei stabilit prin lege, actul de înființare sau statut. Drepturile întreprinderilor sînt, în primul rînd, precizate de Legea nr. 11/1973 prin reglementarea atribuțiilor întreprinderilor și ale organelor lor de conducere[2]. Apoi, ele sînt precizate prin actul de înființare a întreprinderii. În sfîrșit, pentru întreprinderile care fac parte din centrală, drepturile întreprinderilor sînt stabilite de către centrală (art. 15 din Legea nr. 11/1971).

16. **Structura și regimul juridic al bunurilor întreprinderii.** Întreprinderile sînt înființate în scopul de a înfăptui nemijlocit o activitate economică. Pentru a realiza o asemenea activitate, întreprinderile de stat au nevoie de anumite bunuri, pe care le primesc — cu titlu de administrare directă — din fondul unic al proprietății de stat[3].

Dînd expresie acestei necesități, art. 4 din Legea nr. 11/1971 prevede că „întreprinderile se înzestrează la înființare cu fonduri fixe și se dotează cu mjloace circulante proprii, necesare desfășurării activității lor".

Fondurile fixe[4] sînt acele mijloace de muncă, care își transferă în mod treptat valoarea în produsul nou creat; de exemplu, clădiri, mașini, utilaje etc.

[1] A se vedea, Constantin Stătescu, *Drept civil*, 1970, p. 392.

[2] A se vedea, *Infra*, nr. 19—31.

[3] În legătură cu problemele generale privind bunurile aparținînd întreprinderilor de stat, a se vedea, Constantin Stătescu, *Drept civil*, 1970, p. 595 și urm.

[4] În legătură cu desemnarea acestei categorii de bunuri nu există unitate de vederi în literatura juridică și în legislație. În ce ne privește vom folosi noțiunea de *„fonduri fixe"* care este utilizată curent în actele normative din ultima vreme. Pentru o expunere amplă a problemei terminologice, a se vedea: E. A. Barasch, *„Mijloace fixe" și „Mijloace circulante". Precizări privind unele bunuri ale organi-*

Scanned with OKEN Scanner

Fondurile fixe *sînt inalineabile*; ele nu pot fi înstrăinate prin acte de drept civil; ele pot fi transferate de la o întreprindere la alta numai prin acte de planificare[1] în condițiile Decretului nr. 409/1955 privind reglementarea transmiterii bunurilor proprietatea statului[2].

De asemenea, fondurile fixe *nu pot fi grevate cu sarcini*; ele nu pot fi ipotecate sau gajate.

În sfîrșit, fondurile fixe sînt *insesizabile*; ele nu pot fi urmărite în temeiul nici unui titlu și pe nici o cale.

Fondurile fixe devenite disponibile aflate în stare de funcționare se transferă, se valorifică sau se lichidează, potrivit legii (art. 4 din Legea nr. 11/1971)[3].

Mijloacele circulante sînt obiecte ale muncii care își transferă deodată întreaga valoare asupra produsului nou creat; de exemplu, materia primă, combustibilii etc.

Potrivit art. 4 din Legea nr. 11/1971, dotarea întreprinderilor cu mijloace circulante se face de către ministere, alte organe centrale ale administrației de stat sau comitetele executive ale consiliilor populare județene și al municipiului București, precum și de către centrale pentru unitățile componente, după caz, din fondurile înscrise în bugetul de stat, cu avizul Ministerului Finanțelor respectiv al organelor financiare locale[4].

Mijloacele circulante se utilizează de către întreprinderi în cadrul normativului total aprobat pe ramuri de activitate[5].

Mijloacele circulante sînt, *în principiu, inalienabile,* ele sînt destinate a fi folosite de către întreprindere în procesul de producție. Excepțional, dacă aceste mijloace sînt *excedentare* ele pot fi transmise cu plată în condițiile legii (art. 4 alin. 5 din Legea nr. 11/1971).

zațiilor socialiste, A.S. nr. 3, 1956, p. 11 și urm. Inalienabilitatea fondurilor fixe nu se opune la încheierea unor contracte de închiriere a unor fonduri fixe (Dec. P.A.S. nr. 3, 1969, A.S. 3, 1970, p. 92).

[1] A se vedea, *Infra*, nr. 143.

[2] În legătură cu regimul fondurilor fixe, a se vedea: Mircea Costin, Petre Danciu, *Regimul juridic al fondurilor fixe date în administrarea directă a unităților socialiste de stat*, A.S. nr. 3, 1972, p .34 și urm.; Corneliu Bîrsan, *Regimul juridic al bunurilor — mijloace de producție — aparținînd unităților socialiste de stat, în lumina noilor reglementări*, A.U.B., nr. 1, 1973, p. 71 și urm.

[3] A se vedea și Legea nr. 62/1968 privind amortizarea fondurilor fixe.

[4] Creșterile de mijloace circulante de la un an la altul se acoperă în cursul perioadei de plan prin credite bancare rambursabile din resursele prevăzute în acest scop (art. 4 alin. 8 din Legea nr. 11/1971).

[5] Disponibilitățile de fonduri bănești ce apar în cursul executării planului la unele elemente ale normativului mijloacelor circulante pot fi folosite pentru acoperirea unor nevoi suplimentare temporare la alte elemente (art. 4 alin. 9 din Legea nr. 11/1971).

Scanned with OKEN Scanner

Mijloacele circulante — materiile prime, materialele, combustibilii — *sînt insesizabile*; pentru creanţe *pot fi urmărite numai mijloacele băneşti ale întreprinderii* (art. 4 alin. 7 din Legea nr. 11/1971).

Produsele sînt rezultatul producţiei şi sînt destinate circulaţiei. „Produsele finite — dispune art. 4 alin. 6 din Legea nr. 11/1973 — se vînd pe bază de contracte economice, sau în alte condiţii prevăzute de lege".

Fondurile băneşti sînt constituite în condiţiile legii şi au destinaţia prevăzută de lege. Potrivit art. 7 din Legea nr. 11/1971, întreprinderea constituie la dispoziţia sa următoarele fonduri:

a) *fondul pentru efectuarea de modernizări, îmbunătăţiri ale tehnologiei producţiei*, precum şi pentru anumite lucrări de reparaţii capitale;

b) *fondul pentru tehnica nouă*;

c) *fondul de premiere* (premii anuale pentru realizări deosebite etc.);

d) *fondul pentru efectuarea unor lucrări de investiţii sociale:* locuinţe, creşe, cămine, cantine, dispensare, baze sportive ş.a. Acest fond se constituie din beneficiile peste plan ale anului anterior, în cadrul cotelor stabilite prin planul anual;

e) *fondul pentru protecţia muncii*;

f) *alte fonduri prevăzute de lege.*

Trebuie arătat că pe lîngă aceste fonduri, întreprinderea beneficiază şi de fonduri repartizate de organul căruia îi este subordonată, din cele ce se constituie centralizat la nivelul acestuia (art. 8 din Legea nr. 11/1971).

Datoriile întreprinderii — trebuie subliniat — se urmăresc numai asupra mijloacelor sale băneşti. „Pentru creanţe — dispune art. 4 alin. 7 din Legea nr. 11/1971 — pot fi urmărite numai mijloacele băneşti ale întreprinderii".

17. **Beneficiile întreprinderii.** Art. 6 din Legea nr. 11/1971 reglementează utilizarea beneficiilor întreprinderii.

Beneficiile planificate prin planul financiar al întreprinderii se repartizează, potrivit legii, pentru:

a) nevoi financiare privind producţia şi investiţiile;

b) vărsăminte la bugetul de stat sau la dispoziţia centralei, în funcţie de subordonarea întreprinderii;

c) constituirea fondului de premiere;

d) constituirea fondurilor pentru alte destinaţii legale[1].

Beneficiile peste plan rămase după acoperirea nevoilor financiare proprii, potrivit legii, se repartizează, în funcţie de subordonarea întreprinderii, la bugetul de stat sau la centrală.

[1] A se vedea, H.C.M. nr. 151/1970 privind acordarea de premii din beneficiile realizate. A se vedea, de asemenea, şi H.C.M. nr. 859/1970 privind planificarea, repartizarea şi vărsarea beneficiilor, finanţarea mijloacelor circulante, finanţarea şi creditarea investiţiilor.

Scanned with OKEN Scanner

18. **Desființarea și reorganizarea întreprinderii.** Art. 3 alin. final din Legea nr. 11/1971 dispune că „desființarea întreprinderilor, reorganizarea lor prin fuziune, absorbție, divizare totală sau parțială, modificarea obiectului activității, denumirii și sediului se hotărăsc de către organele care au în competență înființarea lor".

În legătură cu dispozițiile acestui articol, în literatura juridică[1] s-a pus problema de a ști care este semnificația „desființării" și care este corelația ei cu „dizolvarea" și cu „reorganizarea" persoanelor juridice.

După părerea noastră, desființarea este modalitatea prin care întreprinderea încetează de a mai avea ființă ca persoană juridică. Sub acest aspect — al încetării persoanei juridice — desființarea se aseamănă cu dizolvarea persoanei juridice. Dar, — trebuie subliniat — cele două modalități nu sînt identice; în cazul desființării, patrimoniului întreprinderii nu intră în lichidare, așa cum se întîmplă în cazul dizolvării, ci trece la alte întreprinderi[2]. Prin urmare, nu există desființare pură și simplă a întreprinderii ca în cazul dizolvării, ci ea este strîns legată de o reorganizare în care se află implicată întreprinderea. Într-adevăr, în practică, întreprinderea se desființează ca urmare a unei fuziuni, absorbții sau divizări totale[3].

Această particularitate face din desființare o modalitate de încetare a persoanei juridice proprie întreprinderilor[4]. După părerea noastră, tocmai sublinierea acestei particularități s-a urmărit prin reglementarea împreună a desființării și reorganizării întreprinderii în art. 3 din Legea nr. 11/1971[5].

[1] A se vedea: St. D. Cărpenaru, *op. cit.*, A.S. nr. 3, 1972, p. 52—53; Gheorghe Beleiu, *op. cit.*, A.S. nr. 4, 1973, p. 19—22.

[2] Reorganizarea întreprinderilor este cîrmuită după dispozițiile dreptului comun.

[3] În cazul divizării parțiale, întreprinderea nu se desființează ca persoană juridică.

[4] De exemplu, potrivit art. 2 din H.C.M. nr. 966/1972, pe data de 1 octombrie 1972 se desființează Întreprinderea de Stat „Arta modei" din București și Întreprinderea industrială de stat „Tehnica confecției" din București și devin secții ale Fabricii de confecții și tricotaje București din cadrul Centralei industriei confecțiilor București. Activul și pasivul întreprinderilor desființate, precum și sarcinile de plan trec asupra Centralei industriei confecțiilor București.

[5] În literatura juridică s-a susținut ca art. 3 din Legea nr. 11/1971 consacră două instituții de sine stătătoare — desființarea și reorganizarea — avînd amîndouă ca modalități fuziunea, absorbția și divizarea totală (A se vedea, Gheorghe Beleiu, *op. cit.*, A.S. nr. 4, 1973, p. 21). În ce ne privește avem rezerve față de acest punct de vedere. După părerea noastră, nu se poate vorbi de două instituții distincte, ci de una singură care este desființarea prin reorganizare; modalitățile menționate nu se referă la desființare, ci la reorganizare, care — ea — implică desființarea întreprinderii. Concluzia rezultă, chiar dacă nu tocmai clar, din redactarea art. 3 din lege, în comparație cu redactarea art. 19 referitor la desființarea centralelor.

§ 4. ATRIBUȚIILE ÎNTREPRINDERII

A. CONSIDERAȚII GENERALE

19. **Precizări prealabile.** Legea nr. 11/1971 reglementează detaliat atribuțiile întreprinderii în următoarele domenii de activitate: planificare, cercetare-dezvoltare, producție, comercial, financiar-contabil și activităților de personal.

În cele ce urmează vom evoca *principalele* atribuții ale întreprinderii, *în special cele care privesc stabilirea raporturilor juridice în vederea îndeplinirii sarcinilor de plan.*

B. ATRIBUȚII ÎN DOMENIUL PLANIFICĂRII ȘI CONTROLULUI ÎNDEPLINIRII SARCINILOR DE PLAN

20. **Enumerare.** Potrivit art. 9 din Legea nr. 11/1971, în domeniul planificării și controlului îndeplinirii sarcinilor de plan, întreprinderea are următoarele atribuții:

a) elaborează planul cincinal și planurile anuale, pentru întreaga sa activitate asigurînd folosirea maximă a tuturor capacităților de producție;

b) asigură relații de cooperare cu alte unități socialiste în vederea îndeplinirii sarcinilor de plan;

c) urmărește îndeplinirea ritmică și integrală a planului de producție.

C. ATRIBUȚII ÎN DOMENIUL CERCETĂRII-DEZVOLTĂRII

21. **Precizări prealabile.** În domeniul cercetării-dezvoltării, întreprinderea are, potrivit art. 10 din Legea nr. 11/1971, atribuții privind: cercetarea și proiectarea, investițiile și construcțiile precum și organizarea producției și a muncii.

22. **Cercetare și proiectare.** Cu privire la activitatea de cercetare și proiectare, întreprinderea are ca atribuții:

a) elaborează planul propriu de cercetare și proiectare, precum și planul tehnic; face propuneri pentru temele de cercetare care să fie cuprinse în planul de stat;

b) elaborează studii, cercetări, documentații și proiecte pentru dezvoltarea produselor, dezvoltarea și modernizarea utilajelor, reutilări etc.; ia măsuri pentru aplicarea acestora;

c) organizează activitatea de invenții și inovații, elaborează proiecte de standarde, norme interne pentru produsele care intră în nomenclatura sa.

23. **Investiții și construcții.** Referitor la activitatea de investiții și construcții întreprinderea are ca atribuții:

Scanned with OKEN Scanner

a) elaborează planul de investiții și de finanțare și creditare a acestora; asigură în termen documentațiile tehnico-economice;

b) încheie contracte de antrepriză pentru executarea lucrărilor de investiții; organizează executarea de lucrări în regie proprie;

c) încheie contracte pentru livrarea utilajelor;

d) urmărește realizarea obiectivelor de investiții și răspunde de punerea în funcțiune la termen a noilor capacități și de realizarea indicatorilor tehnico-economici etc.

24. **Organizarea producției și a muncii.** Întreprinderea asigură organizarea pe baze științifice a activității de conducere, pentru organizarea științifică a producției; elaborează planul de normare a muncii etc.

D. ATRIBUȚII ÎN DOMENIUL PRODUCȚIEI

25. **Enumerare.** În domeniul producției, întreprinderea are potrivit art. 11 din Legea nr. 11/1971 următoarele atribuții:

a) organizează și răspunde de îndeplinirea planului de producție în condiții de eficiență ridicată;

b) elaborează documentația de pregătire tehnică a producției; elaborează norme de consum pentru materii prime, materiale, combustibili etc. cu respectarea normelor stabilite pe economie;

c) stabilește măsuri pentru realizarea de produse de calitate superioară; organizează controlul calității produselor etc.

E. ATRIBUȚII ÎN DOMENIUL COMERCIAL

26. **Precizări prealabile.** Art. 12 din Legea nr. 11/1971 stabilește principalele atribuții ale întreprinderilor privind aprovizionarea tehnico-materială și desfacerea.

27. **Aprovizionare tehnico-materială.** Întreprinderea are atribuțiile următoare:

a) elaborează necesarul produselor de aprovizionat și încheie contracte economice pentru procurarea produselor de care are nevoie;

b) elaborează propuneri de norme de stoc pentru materii prime, materiale etc.;

c) efectuează recepția și asigură depozitarea și conservarea materiilor prime, materialelor etc.

28. **Desfacere.** Cu privire la desfacere, întreprinderii îi revin ca atribuții:

a) participă la prospectarea pieții pentru cunoașterea necesităților de consum pentru produsele din profilul său;

b) încheie contracte economice pentru desfacerea produselor sale și asigură portofoliul de comenzi necesar;

c) elaborează și difuzează cataloage comerciale pentru produsele sale;

d) exercită atribuțile care-i revin, potrivit legii, în calitate de coordonator de balanță.

Scanned with OKEN Scanner

F. ATRIBUȚII ÎN DOMENIUL FINANCIAR-CONTABIL[1]

29. **Enumerare.** Potrivit art. 13. din Legea nr. 11/1971, întreprinderii îi revin următoarele atribuții în domeniul financiar contabil:

a) elaborează planul financiar cincinal și planurile financiare anuale;

b) elaborează propuneri pentru proiectele planului de credite și de casă;

c) stabilește potrivit legii, prețuri și tarife la produsele și serviciile din competența sa etc.

G. ATRIBUȚII ÎN DOMENIUL ACTIVITĂȚILOR DE PERSONAL

30. **Enumerare.** Art. 14 din Legea nr. 11/1971 stabilește ca atribuții ale întreprinderii în acest domeniu:

a) organizează orientarea profesională, selecționarea, încadrarea și promovarea personalului;

b) asigură aplicarea principiilor generale privind remunerarea muncii;

c) ia măsuri pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și folosire rațională a forței de muncă.

H. EXERCITAREA ATRIBUȚIILOR DE CĂTRE ÎNTREPRINDERI

31. **Limitele exercitării atribuțiilor de către întreprinderile din subordinea centralelor.** Potrivit art. 15 din Legea nr. 11/1971, întreprinderile subordonate centralelor exercită în întregime atribuțiile din domeniul producției, precum și parțial atribuțile corespunzătoare celorlalte domenii, care nu se justifică din punct de vedere economic să se realizeze centralizat la nivelul centralei. Atribuții cum sînt cele privind cercetarea, proiectarea, investițiile, aprovizionarea și desfacerea, pregătirea și perfecționarea cadrelor în unități special constituite se exercită, de regulă, în mod centralizat de către centrală în folosul întreprinderilor subordonate.

Rațiunea acestei soluții rezidă în necesitatea de a se degreva întreprinderile de anumite activități adiacente și de a le crea astfel toate condițiile pentru a se concentra asupra producției.

Delimitarea atribuțiilor care se exercită de către întreprindere de cele care se exercită centralizat se face de către centrală. Într-adevăr, potrivit legii, centrala va stabili pentru fiecare întreprindere din componența ei, pe bază de criterii economice, ținînd seama de factorii de influență specifici, limitele în care atribuțiile prevăzute de lege pentru întreprinderi se exercită de către acestea și respectiv atribuțiile ce se

[1] A se vedea, H.C.M. nr. 1885/1970 cu privire la organizarea și conducerea contabilității, atribuțiile și răspunderile compartimentului financiar-contabil.

Scanned with OKEN Scanner

realizează în mod centralizat la nivelul centralei (art. 15 din Legea nr. 11/1971).

Prin urmare, delimitarea se face în concret, pe bază de criterii economice, care asigură desfășurarea unei activități eficiente la nivelul întreprinderilor și la nivelul centralei.

§ 4. CONDUCEREA ÎNTREPRINDERII

A. CONSIDERAȚII GENERALE

32. **Precizări prealabile.** Potrivit Legii nr. 11/1971, conducerea unităților socialiste de stat se realizează pe baza principiului conducerii colective, prin participarea nemijlocită a oamenilor muncii la dezbaterea și soluționarea problemelor activității economico-sociale a unității, la elaborarea și înfăptuirea măsurilor necesare pentru îndeplinirea sarcinilor de plan, pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață ale întregului colectiv (art. 42).

Organele prin care se exercită conducerea colectivă în întreprindere sînt: *comitetul oamenilor muncii pentru conducerea activității economice și sociale* — pe scurt, comitetul oamenilor muncii — și *adunarea generală a oamenilor muncii.*

Ca o expresie a rolului Partidului Comunist Român de forță politică conducătoare în societate, organizația de partid din întreprindere exercită conducerea politică a activității economico-sociale din întreprindere; secretarul organizației de partid face parte din comitetul oamenilor muncii.

Pentru conducerea operativă a activității întreprinderii, comitetul oamenilor muncii poate constitui un *colectiv de conducere operativă.*

Conducerea curentă a activității întreprinderii este realizată de către *directorul întreprinderii.*

În cele ce urmează vom analiza organizarea și funcționarea organelor întreprinderii. Din necesități pur metodologice analiza se va face în următoarea ordine: comitetul oamenilor muncii, colectivul de conducere operativă, directorul și adunarea generală a oamenilor muncii.

B. COMITETUL OAMENILOR MUNCII

33. **Precizări prealabile.** Potrivit Legii nr. 11/1971, comitet al oamenilor muncii se constituie în întreprinderi, precum și la unele unități componente ale centralelor[1], stabilite de acestea (art. 43). Drept urmare, în continuare se vor face referiri și la comitetele oamenilor muncii din aceste unități.

[1] Unitățile componente ale centralei sînt unități care funcționează pe principiul gestiunii economice, dar care nu au personalitate juridică; de exemplu, fabrici, depozite, șantiere etc. Ele nu se confundă cu întreprinderile care fac

Scanned with OKEN Scanner

34. **Organizarea comitetului oamenilor muncii.** Comitetul oamenilor muncii se constituie din cadre cu funcţii de răspundere, specialişti cu experienţă şi reprezentanţi aleşi ai oamenilor muncii; el cuprinde 9 pînă la 25 membri[1], şi anume:

a) directorul sau conducătorul unităţii şi directorii pe specialităţi sau, după caz, inginerul şef şi contabilul şef[2];

b) şeful controlului tehnic de calitate;

c) şefii unor compartimente de muncă, conducători ai celor mai importante secţii de producţie, specialişti de înaltă calificare din unitate, precum şi oameni de ştiinţă.

Membrii din rîndul acestor cadre sînt numiţi de organul căruia îi este subordonată întreprinderea sau unitatea componentă pe baza propunerilor adunării generale a oamenilor muncii şi cu consultarea directorului sau conducătorului unităţii respective. Pentru cei din afara unităţii este necesar şi acordul unităţii din care fac parte;

d) trei pînă la unsprezece[3] reprezentanţi ai oamenilor muncii aleşi la fiecare doi ani, din rîndul muncitorilor, maiştrilor şi personalului tehnic, economic, administrativ etc.;

e) secretarul organizaţiei P.C.R. din unitatea respectivă;

f) preşedintele comitetului sindicatului, ca reprezentant de drept al conducerii sindicatului din unitatea respectivă (sau delegatul comitetului sindicatului, în cazul unităţilor fără comitete sindicale proprii);

g) secretarul organzaţiei U.T.C. din unitatea respectivă.

Din această enumerare rezultă că membrii comitetului oamenilor muncii se pot împărţi în trei categorii:

a) *membrii de drept* (cei de la lit. a, b, c, f şi g);

b) *membrii desemnaţi* (cei de la lit. c);

c) *membrii aleşi* (cei de la lit. d).

Preşedintele comitetului oamenilor muncii este directorul sau conducătorul unităţii respective.

Preşedintele are un locţiitor a cărui numire se aprobă de comitetul oamenilor muncii la propunerea directorului.

35. **Funcţionarea comitetului oamenilor muncii.** Comitetul oamenilor muncii este un organ cu caracter *deliberativ*, care îşi desfăşoară activitatea în prezenţa a cel puţin două treimi din numărul membrilor şi adoptă hotărîri cu votul a cel puţin jumătate plus unu din numărul total al membrilor (art. 44 din Legea nr. 11/1971).

parte din centrală, deoarece acestea sînt unităţi cu gestiune economică şi cu personalitate juridică (A se vedea, *Infra*, nr. 57).

[1] Numărul membrilor se stabileşte de către organul căruia îi este subordonată întreprinderea, în funcţie de volumul producţiei, complexităţii şi dispersării activităţii întreprinderii, potrivit anexei Legii nr. 11/1971.

[2] A se vedea, Decretul nr. 162/1973 privind stabilirea normelor unitare de structură pentru unităţile economice.

[3] Numărul se stabileşte, potrivit anexei Legii nr. 11/1971, de către organul căruia îi este subordonată întreprinderea sau unitatea componentă, cu acordul comitetului sindicatului de ramură.

Scanned with OKEN Scanner

În cazul unei divergențe între președinte și majoritatea membrilor, problema se supune — pentru a decide — organului căruia îi este subordonată unitatea.

Ședințele de lucru ale comitetului oamenilor muncii au loc cel puțin odată pe lună și ori de cîte ori este nevoie la inițiativa președintelui sau la cererea a cel puțin o treime din numărul membrilor.

La ședințele comitetului oamenilor muncii va participa un reprezentant al organului de conducere colectivă al organului căruia îi este subordonată unitatea, în funcție de specificul problemelor ce urmează a fi analizate.

La ședințele comitetului pot fi invitați delegați ai organelor centrale, ai băncilor sau altor organizații interesate în examinarea problemelor puse în discuție. De asemenea, în funcție de problemele ce se examinează, pot fi invitați specialiști din unitatea respectivă sau din afara ei[1].

36. **Atribuțiile comitetului oamenilor muncii.** Atribuțiile comitetului oamenilor muncii sînt prevăzute de art. 52 din Legea nr. 11/1971. Menționăm cîteva dintre cele mai importante:

a) aprobă planul cincinal și planurile anuale privind activitatea întreprinderii sau unității componente și ia măsurile corespunzătoare pentru îndeplinirea sarcinilor de plan;

b) stabilește măsuri pentru încheierea la timp a contractelor economice privind aprovizionarea unității cît și desfacerea produselor acesteia;

c) aprobă balanțele materiale pentru produsele la care are funcția de coordonator;

d) aprobă, potrivit legii, documentația tehnico-economică și achiziționarea de utilaje pentru investițiile prevăzute în plan[2];

e) aprobă bilanțul;

f) organizează recrutarea, selecționarea, încadrarea, orientarea și promovarea personalului;

g) aprobă, împreună cu comitetul sindicatului, regulamentul de ordine interioară și proiectul contractului colectiv de muncă.

37. **Obligațiile comitetului oamenilor muncii.** Comitetul oamenilor muncii, potrivit art. 48 din Legea nr. 11/1971, are obligația de a prezenta în fața adunării generale a oamenilor muncii bilanțul activității unității, situația economică și financiară a acesteia, sarcinile pentru perioada următoare și măsurile organizatorice și tehnice în vederea realizării lor.

38. **Răspunderea comitetului oamenilor muncii.** Legea nr. 11/1971 cuprinde anumite dispoziții privind răspunderea comitetului oamenilor muncii.

[1] A se vedea și art. 46 din Legea nr. 11/1971.

[2] Pentru analizarea documentațiilor de investiții precum și pentru analizarea oricăror alte documentații tehnice și economice, în întreprinderi s-au înființat comisii tehnico-economice ca organe de lucru ale organelor de conducere colectivă (A se vedea, Decretul nr. 78/1973, Buletinul Oficial nr. 23/1973).

Scanned with OKEN Scanner

Înainte de a trece la examinarea acestor dispoziții legale se impune o precizare. Legea vorbește de o răspundere a comitetului oamenilor muncii. În realitate este vorba de răspunderea membrilor comitetului oamenilor muncii. Într-adevăr, comitetul oamenilor muncii nu este un subiect de drept distinct, ci o parte componentă a însăși persoanei juridice a cărei calitate de subiect de drept se exprimă direct în activitatea organelor[1]. Numai persoanele fizice care alcătuiesc comitetul oamenilor muncii pot fi trase la răspundere, iar nu comitetul ca atare, care nu este subiect de drept distinct[2].

Așadar, prin răspunderea comitetului oamenilor muncii, la care se referă legea, trebuie să înțelegem răspunderea membrilor comitetului oamenilor muncii.

În cele ce urmează vom evoca răspunderea membrilor comitetului oamenilor muncii, în cazurile prevăzute de Legea nr. 11/1971, precum și în cazurile prevăzute de dreptul comun.

a) *Răspunderea membrilor comitetului oamenilor muncii față de adunarea generală a oamenilor muncii.* Potrivit Legii nr. 11/1971, comitetul oamenilor muncii răspunde față de adunarea generală a oamenilor muncii „de modul cum s-au adus la îndeplinire sarcinile de plan și măsurile cu privire la asigurarea condițiilor de muncă ale lucrătorilor" (art. 48), precum și „pentru îndeplinirea atribuțiilor" ce îi revin (art. 49).

Prin urmare, cu toate că comitetul oamenilor muncii nu este un organ ales al adunării generale a oamenilor muncii, totuși, el răspunde față de adunarea generală a oamenilor muncii, care este forma superioară a conducerii colective în întreprindere. Aceasta este, după părerea noastră, o consecință care decurge din principiile democrației economice care stau la baza conducerii unităților socialiste de stat.

Trebuie arătat că, potrivit legii, comitetul oamenilor muncii are obligația de a prezenta în fața adunării generale bilanțul activității unității, situația economică și financiară a acesteia.

Adunarea generală a oamenilor muncii exercită controlul asupra activității comitetului oamenilor muncii. În cazul în care adunarea generală consideră ca nesatisfăcătoare activitatea comitetului oamenilor muncii sau a unor membri ai acestuia, conducerea organului căruia îi este subordonată unitatea respectivă, este obligată să analizeze cauzele și, în termen de 15 zile, să ia măsurile necesare, care pot merge pînă la înlocuirea acelor membri care au desfășurat o activitate necorespunzătoare (art. 74 din Legea nr. 11/1971).

b) *Răspunderea membrilor comitetului oamenilor muncii față de conducerea colectivă a organului ierarhic superior.* Potrivit art. 49 din Legea nr. 11/1971, comitetul oamenilor muncii răspunde de activitatea unității față de conducerea colectivă a organului căruia îi este subordonată unitatea respectivă. Această răspundere este o răspundere admi-

[1] Cf. Constantin Stătescu, *Drept civil*, 1970, p. 432—433.

[2] Mihail Eliescu, *Răspunderea civilă delictuală*, București, Editura Academiei, 1972, p. 236.

nistrativă a membrilor comitetului oamenilor muncii față de organul căruia i se subordonează întreprinderea[1]. Organul ierarhic superior aplică, cînd este cazul, sancțiunile administrative prin organul său de conducere colectivă.

c) *Răspunderea fiecărui membru al comitetului oamenilor muncii față de comitetul oamenilor muncii.* Art. 49 din Legea nr. 11/1971, prevede că fiecare membru al comitetului oamenilor muncii răspunde în fața organului de conducere colectivă din care face parte, atît pentru îndeplinirea sarcinilor ce-i sînt repartizate, cît și pentru întreaga activitate a unității. Aceasta este o răspundere moral-politică, care decurge din calitatea de membru în organul de conducere colectivă.

d) *Răspunderea membrilor comitetului oamenilor muncii față de întreprindere.* Potrivit legii, persoana juridică își exercită drepturile și își îndeplinește obligațiile prin organele sale.

Actele juridice făcute de organele persoanei juridice, în limita puterilor ce le-au fost conferite, sînt actele persoanei juridice însăși.

Faptele licite sau ilicite săvîrșite de organele sale obligă însăși persoana juridică, dacă au fost îndeplinite cu prilejul exercitării funcției lor.

Faptele ilicite atrag și răspunderea personală a celui ce le-a săvîrșit, atît față de persoana juridică, cît și față de cel de-al treilea (art. 35 din Decretul nr. 31/1954).

Prin urmare, actele încheiate și faptele săvîrșite de către organele persoanei juridice, în condițiile arătate, obligă însăși persoana juridică.

În cazul comitetului oamenilor muncii — trebuie subliniat — numai fapta colectivă a membrilor comitetului este fapta persoanei juridice însăși, nu și fapta unui membru luat ca atare[2].

Dar, fapta ilicită astfel săvîrșită angajează nu numai răspunderea persoanei juridice față de al treilea, ci și răspunderea membrilor comitetului — indiferent de modul în care au dobîndit calitatea — față de persoana juridică.

Cît privește natura răspunderii membrilor organului de conducere față de persoana juridică, aceasta este — *pentru toți membrii, fără distincție după cum sînt sau nu angajați ai unității* — o răspundere patrimonială reglementată de codul civil[3].

[1] În legătură cu condițiile răspunderii administrative, a se vedea, Valentin Prisăcaru, *Răspunderea administrativă, mijloc de întărire a legislației economice*, A.S. nr. 2, 1972, p. 5 și urm.

[2] Mihail Eliescu, *op. cit.*, p. 238. Pentru un alt punct de vedere, a se vedea, M. Mayo, *Dreptul de regres al organizațiilor socialiste care plătesc despăgubiri pentru fapte ilicite săvîrșite de prepușii sau organele lor*, R.R.D. nr. 3, 1968, p. 60.

[3] V. D. Zlătescu, *Contribuții la studiul problemei naturii întreprinderii socialiste de stat*, S.C.J. nr. 2, 1972, p. 225; Mihail Eliescu, *op. cit.*, p. 240. Pentru un punct de vedere conform căruia ar trebui să se facă distincție între membrii comitetului care sînt angajații unității și cei care nu au această calitate,

Scanned with OKEN Scanner

Într-adevăr, potrivit legii, raporturile dintre persoana juridică și cei care alcătuiesc organele sale sînt supuse *prin asemănare* regulilor mandatului, dacă nu s-a prevăzut altfel prin lege, actul de înființare ori statut (art. 36 din Decretul nr. 31/1954).

În stabilirea întinderii răspunderii care îi incumbă fiecărui membru al comitetului trebuie să se țină seama de culpa proprie, de manifestarea voinței în săvîrșirea faptei ilicite. Astfel, nu vor fi ținuți să răspundă cei care au votat împotrivă, s-au obținut ori nu au participat la luarea deciziei de către comitet.

În sfîrșit, răspunderea membrilor comitetului față de unitate este conjunctă[1].

e) *Răspunderea membrilor comitetului oamenilor muncii față de terțele persoane păgubite.* Pentru faptele ilicite săvîrșite, membrii comitetului răspund, nu numai față de unitate, ci și direct față de terțele persoane păgubite. Aceasta este o răspundere civilă delictuală care se angajează în condițiile dreptului comun.

C. COLECTIVUL DE CONDUCERE OPERATIVĂ

39. **Precizări prealabile.** Colectivul de conducere operativă se constituie numai în unitățile mari și complexe. Constituirea colectivului de conducere operativă este de competența comitetului oamenilor muncii (art. 43 din Legea nr. 11/1971).

40. **Organizarea colectivului de conducere operativă.** În conformitate cu art. 53 din Legea nr. 11/1971, colectivul de conducere operativă se compune din 3—7 membri și este alcătuit din directorul sau conducătorul unității, directorii pe specialități sau, după caz, inginerul șef, contabilul șef, precum și alte cadre de conducere și specialiști din cadrul unității numiți de comitetul oamenilor muncii.

Președintele comitetului de conducere operativă este directorul unității.

41. **Funcționarea colectivului de conducere operativă.** Ca organ colectiv de conducere, colectivul de conducere operativă funcționează după aceleași principii ca și comitetul oamenilor muncii[2].

Ședințele de lucru au loc decadal, sau ori de cîte ori este nevoie.

La dezbaterea principalelor probleme privind realizarea sarcinilor economice, precum și la cele care privesc drepturi și obligații ale oamenilor muncii, participă și președintele sindicatului.

42. **Atribuțiile colectivului de conducere operativă.** Art. 54 din Legea nr. 11/1971 prevede următoarele atribuții principale:

a se vedea Sanda Ghimpu, *Dreptul muncii*, vol. I, București, Centrul de Multiplicare al Universității din București, 1972, p. 224—226; Gheorghe Beleiu, *Sfera de aplicare a regulilor de la mandat în raporturile dintre persoana juridică și cei care alcătuiesc organele sale*, R.R.D. nr. 12, 1971, p. 68.

[1] A se vedea și Sanda Ghimpu, *op. cit.*, p. 228.

[2] A se vedea art. 44 alin. 1 și 2 din Legea nr. 11/1971.

Scanned with OKEN Scanner

a) organizează şi urmăreşte îndeplinirea sarcinilor de plan pe unitate, secţii şi sectoare de activitate;

b) modifică — în cazuri justificate — sarcinile de plan anuale şi trimestriale ale secţiilor, sectoarelor de activitate, cu respectarea indicatorilor prevăzuţi pentru unitate;

c) nominalizează obiectivele de investiţii în cadrul volumului stabilit în poziţii globale de către organul căruia îi este subordonată întreprinderea;

d) stabileşte măsuri pentru aplicarea corectă a sistemului de remunerare a muncii şi de premiere;

e) prezintă rapoarte în faţa comitetului oamenilor muncii asupra modului în care au fost aduse la îndeplinire hotărîrile luate.

43. **Răspunderea colectivului de conducere operativă**[1]. Colectivul de conducere operativă răspunde de activitatea unităţii faţă de conducerea colectivă a organului căruia i se subordonează unitatea.

De asemenea, fiecare membru al colectivului de conducere răspunde în faţa organului din care face parte, atît pentru îndeplinirea sarcinilor care îi sînt repartizate, cît şi pentru întreaga activitate a unităţii (art. 49 din Legea nr. 11/1971).

D. DIRECTORUL

44. **Poziţia juridică a directorului.** Aşa cum am văzut, directorul, respectiv conducătorul unităţii componente, are calitatea de preşedinte al comitetului oamenilor muncii şi, cînd este cazul, de preşedinte al colectivului de conducere operativă. Dar, trebuie arătat că directorul, respectiv conducătorul unităţii componente, nu este numai un membru al organului de conducere colectivă şi, deci, nu are numai atribuţii de executant al hotărîrilor luate de organele de conducere colectivă, ci, totodată, el este şi un organ de conducere de sine stătător, cu atribuţii speciale care îi aparţin exclusiv.

În această din urmă calitate, directorul, respectiv conducătorul unităţii componente, ne apare ca *un organ unipersonal de conducere curentă* a unităţii.

45. **Atribuţiile directorului.** Potrivit art. 55 din Legea nr. 11/1971, directorul, respectiv conducătorul unităţii componente, asigură conducerea curentă şi aduce la îndeplinire hotărîrile comitetului oamenilor muncii, colectivului de conducere operativă, adunării generale a oamenilor muncii şi sarcinile stabilite de organul căruia îi este subordonată unitatea. În acest scop, legea îi conferă următoarele atribuţii principale:

a) ia măsuri pentru realizarea prevederilor de plan, pentru buna organizare a producţiei şi a muncii;

b) asigură aplicarea principiului muncii colective în activitatea comitetului oamenilor muncii şi a colectivului de conducere operativă;

[1] Pentru unele dezvoltări privind răspunderea membrilor organelor de conducere colectivă, a se vedea, *Supra*, nr. 38

Scanned with OKEN Scanner

c) stabilește delegările de atribuții pe trepte ierarhice și compartimente de muncă în cadrul unității, pe baza dispozițiilor legale;

d) încadrează și eliberează din funcție personalul de execuție din unitate și cel care nu este prevăzut în competența organelor de conducere colectivă, cu consultarea comitetului sindicatului.

Potrivit art. 56 din Legea nr. 11/1971, directorul întreprinderii *angajează* unitatea în relațiile cu persoanele juridice și fizice și în fața organelor jurisdicționale.

Aceste atribuții — trebuie subliniat — aparțin numai directorului în calitate de *organ* al întreprinderii. În calitate de organ al persoanei juridice, directorul angajează prin actele și faptele sale săvîrșite în limitele puterilor ce i-au fost conferite, însăși persoana juridică.

Dar, potrivit legii, directorul poate da o împuternicire unui angajat, care în calitate de *reprezentant*, angajează întreprinderea în relațiile cu persoanele juridice și fizice, precum și în fața organelor jurisdicționale, (de exemplu, împuternicirea dată jurisconsultului întreprinderii).

E. ADUNAREA GENERALĂ A OAMENILOR MUNCII

46. **Precizări prealabile.** Adunarea generală a oamenilor muncii constituie — în concepția Legii nr. 11/1971 — forma superioară a conducerii colective, forul prin care clasa muncitoare, masele de oameni ai muncii participă în mod organizat la conducerea activității economico-sociale, la dezbaterea și soluționarea problemelor legate de îndeplinirea sarcinilor de producție, exercită controlul asupra organelor de conducere.

Ca expresie a democratismului orînduirii socialiste, adunarea generală reprezintă un mijloc de dezvoltare a conștiinței socialiste a oamenilor muncii, de întărire a disciplinei și responsabilității lor sociale, de stimulare a inițiativei creatoare a maselor (art. 65).

Adunarea generală a oamenilor muncii se organizează în întreprinderi, precum și la unitățile componente ale centralei. De aceea, în text ne vom referi și la adunările generale ale oamenilor muncii din aceste unități componente.

47. **Organizarea adunării generale a oamenilor muncii.** De regulă, la întreprinderi, respectiv la unitățile componente, se organizează *adunări generale ale oamenilor muncii*. Dar, la întreprinderile și unitățile componente mari sau cu larga răspîndire se organizează *adunări generale ale reprezentanților oamenilor muncii*. La aceste din urmă se organizează în prealabil adunări ale oamenilor muncii pe secții, ateliere, sectoare, șantiere, exploatări sau altele similare, cu care prilej se aleg prin vot deschis reprezentanții oamenilor muncii pentru adunarea generală[1].

Reprezentanții oamenilor muncii pentru adunarea generală vor fi aleși pe o perioadă de un an. În cazul în care în această perioadă, cei

[1] Numărul reprezentanților se stabilește de comitetul sindicatului împreună cu comitetul oamenilor muncii, în funcție de numărul personalului permanent și al posibilităților concrete de ținere a adunării respective.

Scanned with OKEN Scanner

aleşi au desfăşurat o activitate proprie necorespunzătoare ori au săvîrşit anumite abateri vor putea fi revocaţi şi înlocuiţi potrivit aceleiaşi proceduri cu care au fost aleşi.

La adunările generale pe întreprinderi, respectiv pe unităţile componente, participă membrii comitetului oamenilor muncii, reprezentanţi ai organului căruia îi este subordonată unitatea, precum şi ai organelor de partid şi organizaţiilor de masă (art. 66 din Legea nr. 11/1971).

48. **Funcţionarea adunării generale a oamenilor muncii.** Adunarea generală a oamenilor muncii sau a reprezentanţilor oamenilor muncii este valabil constituită, dacă participă cel puţin două treimi din numărul total al personalului sau din numărul total al reprezentanţilor aleşi.

Cu toate că legea nu prevede în mod expres, socotim că adunarea generală ia măsuri şi adoptă hotărîri cu votul a cel puţin jumătate plus unul din numărul total al personalului sau din numărul total al reprezentanţilor aleşi.

Adunarea generală a oamenilor muncii sau a reprezentanţilor acestora din întreprindere, respectiv din unitatea componentă, se convoacă semestrial în şedinţe ordinare de către comitetul sindicatului de comun acord cu comitetul oamenilor muncii. Adunarea generală mai poate fi convocată la cererea a cel puţin o treime din numărul total al oamenilor muncii sau din numărul total al reprezentanţilor aleşi.

Adunarea generală a oamenilor muncii pe întreprindere, unitate componentă, precum şi adunarea generală a oamenilor muncii pe secţie, atelier, şantier etc. va fi condusă de un prezidiu ales prin vot deschis din rîndul participanţilor.

Potrivit art. 73 din Legea nr. 11/1971, comitetul oamenilor muncii are obligaţia de a analiza propunerile făcute în adunarea generală şi de a lua măsuri pentru aplicarea celor care se dovedesc eficiente. Comitetul va informa întregul personal, în termen de 30 de zile, asupra modului de rezolvare. Cînd propunerile făcute depăşesc posibilităţile de soluţionare ale comitetului, aceste propuneri se înaintează organului căruia îi este subordonată unitatea respectivă, care, în termen de 30 de zile, va răspunde asupra modului de rezolvare.

49. **Atribuţiile adunării generale a oamenilor muncii.** Adunarea generală a oamenilor muncii sau a reprezentanţilor are, potrivit art. 65 din Legea nr, 11/1971, următoarele atribuţii principale:

a) *dezbate planul cincinal şi planurile anuale îmbunătăţite* precum şi măsurile care se impun a fi luate pentru îndeplinirea sarcinilor de plan în condiţii de înaltă eficienţă economică;

b) *aprobă angajamentele colectivului de muncă*, privind depăşirea indicatorilor de plan;

c) *aprobă contractul colectiv de muncă*;

d) *analizează mersul îndeplinirii sarcinilor de plan şi al prevederilor din contractul colectiv*, pe baza dării de seamă prezentate de comitetul oamenilor muncii şi adoptă măsuri pentru îmbunătăţirea activităţii în perioada următoare;

e) *aprobă, în condiţiile legii, formele de remunerare a muncii ce se utilizează în unitate*;

Scanned with OKEN Scanner

f) *analizează și stabilește măsuri pentru continua îmbunătățire a activității de ridicare a conștiinței socialiste a oamenilor muncii,* pentru îmbunătățirea activității cultural-educative de masă;

g) *aprobă darea de seamă anuală asupra activității unității și a comitetului oamenilor muncii, modul de utilizare a beneficiilor,* în condițiile prevăzute de lege;

h) *alege reprezentanții oamenilor muncii care fac parte din comitetul oamenilor muncii* și hotărăște revocarea celor care nu au desfășurat o activitate corespunzătoare; *propune pe ceilalți oameni ai muncii care urmează să facă parte din comitetul oamenilor muncii.*

50. **Dreptul de control al adunării generale a oamenilor muncii asupra activității comitetului oamenilor muncii.** Adunarea generală a oamenilor muncii din întreprindere, respectiv unitatea componentă, exercită controlul asupra activității comitetului oamenilor muncii. În cazul în care adunarea generală consideră ca nesatisfăcătoare activitatea comitetului sau a unor membri ai acestuia, conducerea organului căruia îi este subordonată unitatea respectivă este obligată să analizeze cauzele și să ia, în termen de 15 zile, măsurile necesare, care pot ajunge pînă la înlocuirea acelor membri care au desfășurat o activitate necorespunzătoare (art. 74 din Legea nr. 11/1971).

SECȚIUNEA III

CENTRALA

§ 1. NOȚIUNEA DE CENTRALĂ

51. **Definiția centralei.** Legea nr. 11/1971 nu dă o definiție propriu-zisă centralei; ea cuprinde, însă, o serie de dispoziții din care se desprind elementele pe baza cărora se poate defini centrala.

Astfel, „centrala este o unitate economică autonomă, de producție, care cuprinde mai multe întreprinderi, fabrici, uzine, exploatări, șantiere de construcții-montaj, secții și alte unități de producție" (art. 16).

Apoi, centrala „se organizează și funcționează pe principiul gestiunii economice" (art. 17) și are personalitate juridică (art. 18).

În sfîrșit, „centralele sînt titulare de plan pentru indicatorii de plan, ce le sînt repartizați de ministere, celelalte organe centrale ale administrației de stat și consiliile populare județene și al municipiului București și răspund față de acestea de îndeplinirea planului și de situația economică-financiară a întregii activități" (art. 18).

Pe baza acestor elemente, centrala poate fi definită că o *unitate economică complexă, autonomă, de producție care, avînd gestiune economică și personalitate juridică, desfășoară o activitate economică în conformitate cu planul național unic și sub conducerea organului căruia i se subordonează și răspunde de situația economică-financiară a întregii activități.*

Scanned with OKEN Scanner

52. **Caracteristicile centralei.** Din definiția dată rezultă anumite caracteristici ale centralei.

a) *Centrala este o unitate economică complexă.* În structura economiei naționale, centrala este o verigă importantă. Ea constituie o grupare a mai multor unități economice: întreprinderi, fabrici, uzine, exploatări, șantiere de construcții-montaj, secții etc. Centrala poate avea în componența sa și unități de cercetare, proiectare, comerț exterior, aprovizionare, desfacere, prelucrare automată a datelor, pregătire și perfecționare a cadrelor, prestări de servicii sau alte unități necesare îndeplinirii sarcinilor ce îi revin.

În formarea centralelor ca unități economice integrate „s-a pornit de la necesitatea concentrării, specializării și cooperării în producție, a creării unor unități economice puternice, complexe care să corespundă exigențelor revoluției tehnico-științifice moderne și să asigure o înaltă eficiență"[1].

b) *Centrală este o unitate economică autonomă.* Potrivit legii, centrala este o unitate economică de sine-stătătoare în sistemul de organizare și conducere a economiei naționale. Centrală, deși este o unitate economică integrată, totuși, ea este distinctă de unitățile care o compun.

c) *Centrala este o unitate de producție.* Centrala este o unitate care desfășoară o activitate productivă; ea nu este un simplu organ de planificare-reglementare. „La adoptarea hotărîrii privind organizarea centralelor industriale — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — s-a pornit de la ideea ca ele să devină unități de producție și nu organisme de coordonare. Este vorba, deci, de unirea, de concentrarea producției în unități mari și nu de crearea unor organisme de îndrumare, lăsîndu-se ca activitatea de producție, să se desfășoară mai departe în vechea formă[2].

d) *Centrala își desfășoară activitatea pe baza planului național unic și sub conducerea organului căruia îi este subordonată.* Centrala, ca unitate economică complexă, este titulară de plan pentru indicatorii repartizați de organul căruia îi este subordonată.

Potrivit art. 59 din Legea nr. 8/1972, centrala este unitatea de bază în activitatea de planificare economico-socială; ea poartă întreaga răspundere pentru elaborarea planurilor în domeniul său de activitate și pentru îndeplinirea sarcinilor de plan pe ansamblul centralei și de către fiecare unitate care se află în subordinea sa.

Centrala își desfășoară activitatea sub îndrumarea organului căruia îi este subordonată — minister, alt organ central al administrației de stat sau consiliul popular județean ori al municipiului București.

e) *Centrala funcționează pe principiul gestiunii economice și are personalitate juridică.* Funcționînd pe baza principiului gestiunii econo-

[1] Nicolae Ceaușescu, *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român*, 19—21 iulie 1972, *op. cit.*, p. 52.

[2] Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la consfătuirea de lucru a conducătorilor centralelor industriale și ai celorlalte unități cu statut de centrală*, București, Editura politică, 1971, p. 9.

Scanned with OKEN Scanner

mice, centrala are autonomie funcțională în gospodărirea bunurilor care i-au fost încredințate, în vederea realizării scopului pentru care a fost înființată.

Avînd calitatea de persoană juridică, centrala este subiect de drept și, deci, poate intra în raporturi juridice cu alte unități economice pentru îndeplinirea sarcinilor de plan.

f) *Centrala răspunde de situația economică-financiară a întregii activități.* Centrala, ca unitate economică integrată, asigură în mod nemijlocit conducerea unităților care o compun, ea răspunde față de organul căruia îi este subordonată de îndeplinirea planului și de situația economică-financiară a întregii activități.

53. **Accepțiunea noțiunii de centrală.** Potrivit Legii nr. 11/1971, *noțiunea de centrală este o noțiune generică;* ea desemnează orice unitate economică care are caracteristicile menționate mai sus. Dar, trebuie observat, legea folosește pentru desemnarea acestor unități economice complexe și alte noțiuni specifice: *centrală industrială, combinat, trust, grup de întreprinderi, de fabrici sau de uzine.*

În actele normative se folosesc și alte noțiuni: *„centralele industriale și unitățile asimilate lor"* sau *„unitățile cu statut de centrală".*

§ 2. CLASIFICAREA CENTRALELOR

54. **Principalele clasificări ale centralelor.** Centralele se pot clasifica după mai multe criterii.

Astfel, după obiectul activității lor, centralele pot fi:

a) *centrale de producție,* care au ca obiect producerea de bunuri; de exemplu, Centrala industrială navală Galați;

b) *centrale de executare de lucrări;* ele au ca obiect executarea de lucrări; de exemplu, Centrala de construcții-montaj București;

c) *centrale de prestări de servicii;* au ca obiect prestarea de servicii; de exemplu, Centrala de Turism O.N.T. Litoral—Constanța.

Potrivit art. 19 din Legea nr. 11/1971, după subordonarea lor, centralele sînt de două categorii:

a) *centrale subordonate ministerelor* și celorlalte organe centrale ale administrației de stat;

b) *centrale subordonate consiliilor populare județene* și al municipiului București.

§ 3. CENTRALA CA UNITATE ECONOMICĂ COMPLEXĂ

55. **Precizări prealabile.** Centrala este, așa cum am arătat, o unitate economică complexă; ea cuprinde mai multe unități economice[1]: întreprinderi, fabrici, uzine, exploatări, șantiere de construcții-montaj, secții și alte unități de producție. De asemenea, centrala poate avea în com-

[1] A se vedea art. 16 din Legea nr. 11/1971 și art. 12 din Decretul nr. 162/1973.

Scanned with OKEN Scanner

ponența sa și unități de cercetare, proiectare, comerț exterior, aprovizionare, desfacere, prelucrare automată a datelor, pregătire și perfecționare a cadrelor, prestări de servicii sau alte unități necesare îndeplinirii sarcinilor ce îi revin.

56. **Criterii de constituire a centralelor.** Potrivit art. 16 din Legea nr. 11/1971, gruparea unităților economice în centrale se face, în principal, pe baza criteriilor omogenității produselor și al tehnologiilor de fabricație, al cooperării, al integrării pe baza unor produse finite sau în funcție de amplasarea teritorială a unităților componente.

Trebuie subliniat că în constituirea centralelor se are în vedere, nu un singur criteriu, ci mai multe criterii pentru a se asigura cele mai bune condiții pentru desfășurarea activității economice.

Centrala se constituie, de regulă, pe structura unei mari întreprinderi de obicei, întreprinderea cu ponderea cea mai mare. În acest scop, întreprinderea pe structura căreia se constituie centrala devine întreprindere cu gestiune economică dar fără personalitate juridică.

57. **Unitățile economice care compun centrala.** În legătură cu unitățile care compun centrala, art. 16 din Legea nr. 11/1971 distinge între „întreprinderile subordonate centralei" și „unitățile componente" ale centralei. La prima vedere, distincția este fără sens deoarece, pe de o parte, „întreprinderile subordonate" sînt și ele părți componente ale centralei și, pe de altă parte, „unitățile componente" sînt și ele unități subordonate centralei. Totuși, distincția este necesară. Ea poate fi înțeleasă prin prisma dispozițiilor art. 38 din Legea nr. 11/1971. Potrivit acestor dispoziții, „în cadrul centralelor pot funcționa, în afară de întreprinderi, unități componente cu gestiune economică fără personalitate juridică, fabrici, uzine exploatări, secții, șantiere, ateliere, depozite și altele similare".

Prin urmare, distincția este convențională și este destinată a face deosebire între unitățile centralei care au personalitate juridică și cele care nu au o asemenea calitate; noțiunea de „întreprinderi subordonate" desemnează, în concepția legii, întreprinderile socialiste de stat care au personalitate juridică, pe cînd noțiunea de „unități componente" ale centralei desemnează toate celelalte unități economice care fac parte din centrală, dar care nu au personalitate juridică.

Întreprinderile subordonate. Întreprinderile subordonate centralei sînt unități economice obișnuite care funcționează pe principiul gestiunii economice și au personalitate juridică. Regimul lor juridic a fost analizat mai sus, astfel că nu este cazul să mai revenim. O singură precizare este necesară. Potrivit art. 15 din Legea nr. 11/1971, întreprinderile subordonate centralelor exercită în întregime atribuțiile din domeniul producției și numai parțial atribuțiile celorlalte domenii, care nu se justifică din punct de vedere economic să se realizeze centralizat. Centrala va stabili pentru fiecare întreprindere din componența sa, pe bază de criterii economice, ținînd seama de factorii de influență specifici, limitele în care atribuțiile prevăzute de lege pentru întreprinderi se exercită de către acestea și respectiv atribuțiile care se realizează în mod centralizat la nivelul centralei. Atribuții cum sînt cele privind cercetarea, proiec-

Scanned with OKEN Scanner

tarea, investițiile, aprovizionarea și desfacerea, pregătirea și perfecționarea cadrelor în unități special constituite se exercită, de regulă, în mod centralizat de către centrală în folosul întreprinderilor subordonate.

Trebuie subliniat că, centrala răspunde de totalitatea activităților pe care le exercită în mod centralizat pentru întreprinderile subordonate.

Unitățile componente. Așa cum am arătat, unitățile componente ale centralei[1] sînt organizate și funcționează pe principiul gestiunii economice[2], dar nu au personalitate juridică.

Aceste unități — trebuie arătat — pot avea independență operativă, subcont la bancă, pot beneficia de credite bancare, pot încheia contracte prin împuternicire de reprezentare și pot avea relații economice și financiare, prin delegare, în limitele competențelor stabilite de către centrala de care aparțin (art. 38 din Legea nr. 11/1971)[3].

Prin urmare aceste unități, deși funcționează pe principiul gestiunii economice, totuși, ele nu au decît o independență operativă pentru desfășurarea activității și, drept urmare, ele nu au personalitate juridică[4]. Neavînd personalitate juridică, aceste unități participă la raporturile juridice numai pe baza împuternicirii de reprezentare dată de către centrală[5].

[1] Unitățile componente se înființează:

a) fabricile, uzinele, exploatările și altele care au organizare asemănătoare întreprinderilor, prin ordinul ministrului, pe baza hotărîrii consiliului de conducere al ministerului, respectiv prin decizia comitetului executiv al consiliului popular;

b) secțiile, șantierele, atelierele, depozitele și alte unități similare, prin hotărîrea consiliului oamenilor muncii al centralei.

Prin actul de înființare se stabilesc denumirea, obiectul activității și sediul acestora.

Desființarea acestor unități, reorganizarea sau modificarea denumirii, obiectului activității sau sediul se face de către organul care le-a înființat (art. 39 din Legea nr. 11/1971).

[2] La înființarea unităților componente, centralele le înzestrează cu fonduri fixe și le pot dota cu mijloace circulante necesare desfășurării activității, cu avizul Ministerului Finanțelor, stabilind și modul de utilizare a acestora (art. 40 din Legea nr. 11/1971).

[3] În legătură cu aplicarea sistemului de premiere în aceste unități, a se vedea, art. 41 din Legea nr. 11/1971.

[4] În acest sens, Dec. P.A.S. nr. 369/1973, A.S. nr. 2, 1973, p. 73. Pentru un punct de vedere, potrivit căruia unitatea componentă are o *personalitate juridică derivată* din cea a centralei, a se vedea, Mihai Constantinescu, *Competența centralei de a soluționa litigiile patrimoniale dintre unitățile subordonate*, A.S. nr. 2, 1972, p. 22—23.

[5] Socotim că *„împuternicirea de reprezentare"* este aseemănătoare cu procura pe care mandantul o dă mandatarului, dar nu se confundă cu aceasta. În concepția Legii nr. 11/1971, împuternicirea se dă unității componente și nu conducătorului ei. Prin aceasta s-a urmărit ca, în limitele împuternicirii date, unitatea com-

Unităţile componente exercită o parte din atribuţiile prevăzute de lege pentru întreprinderi, stabilite de către centrală, în funcţie de mărimea, amplasarea şi condiţiile specifice de producţie. Centrala exercită pentru unităţile componente o parte din atribuţii, astfel încît să le creeze condiţii pentru a se ocupa de producţie. Centrala răspunde de totalitatea activităţilor pe care le exercită centralizat pentru unităţile componente.

§ 4. CENTRALA CA PERSOANĂ JURIDICĂ

58. **Precizări prealabile.** Potrivit Legii nr. 11/1971, centrala este o unitate economică de producţie care se organizează şi funcţionează pe principiul gestiunii economice (art. 17). În virtutea acestui principiu, centrala se bucură de autonomie funcţională, avînd drepturi largi în gospodărirea bunurilor încredinţate în administrare de către stat. Gestiunea economică a centralei îşi găseşte expresia, pe planul dreptului, în personalitate juridică a centralei care îi este recunoscută de către lege (art. 18).

Pentru a dobîndi calitatea de persoană juridică, centrala trebuie să aibă o organizare de sine stătătoare, un patrimoniu propriu şi un anumit scop în concordanţă cu interesele obşteşti.

Trebuie subliniat că centrala are un patrimoniu propriu distinct de patrimoniul întreprinderilor din componenţa sa (art. 20 din Legea nr. 11/1971).

59. **Înfiinţarea centralei.** „Centralele se înfiinţează... — dispune art. 19 din Legea nr. 11/1971 — prin hotărîre a Consiliului de Miniştri". Prin urmare, atît centralele subordonate ministerelor ori celorlalte organe centrale, cît şi cele subordonate organelor locale se înfiinţează în acelaşi mod — prin hotărîre a Consiliului de Miniştri.

Prin actul de înfiinţare a centralei se stabilesc denumirea, obiectul activităţii, sediul principal şi organul căruia îi este subordonată.

Centralele dobîndesc personalitatea juridică de la data înregistrării lor la Ministerul Finanţelor, sau în cazul celor de subordonare locală, la organele financiare judeţene şi al municipiului Bucureşti.

60. **Manifestarea centralei ca persoană juridică.** Avînd personalitate juridică, centrala este subiect de drept şi participă la raporturile juridice pe care le reclamă realizarea scopului pentru care a fost înfiinţată. Ea încheie bilanţ, are cont la bancă, beneficiază de credite bancare, are relaţii economice şi financiare cu alte unităţi, precum şi cu beneficiari

ponentă să capete o independenţă operativă, încheind acte juridice şi asumîndu-şi răspunderea patrimonială pentru nerespectarea lor (A se vedea şi Dec. P.A.S. nr. 1146/1973, A.S. nr. 4, 1973, p. 83). În acest sens, a se vedea, Mihai Constantinescu, *op. cit.*, A.S. nr. 2, 1972, p. 22—23. Pentru un punct de vedere diferit, a se vedea, Gheorghe Beleiu, *op. cit.*, A.S. nr 4, 1973, p. 23—24. A se vedea şi Dec. P.A.S. nr. 2428/1972, A.S. nr. 6, 1972, p. 90.

Scanned with OKEN Scanner

și furnizori străini (art. 18 din Legea nr. 11/1971). Centrala are relații bugetare directe (art. 21 din Legea nr. 11/1971)[1].

Drepturile de care se bucură centrala rezultă din dispozițiile legii care reglementează atribuțiile centralei, precum și din actul de înființare a centralei.

61. **Structura și regimul juridic al bunurilor centralei.** Așa cum am văzut, centralele sînt unități de producție. În vederea realizării scopului pentru care au fost înființate, centralele primesc din fondul unic al proprietății socialiste de stat anumite bunuri în administrare directă. În acest sens, art. 20 din Legea nr. 11/1971 prevede că „Centralele se înzestrează la înființare cu fonduri fixe și se dotează cu mijloace circulante proprii necesare desfășurării activității la nivelul lor".

Fondurile fixe și mijloacele circulante ale centralei au același regim juridic ca și fondurile fixe și mijloacele circulante ale întreprinderii[2].

Fondurile fixe nu pot fi înstrăinate ipotecate sau gajate; ele nu pot fi urmărite în temeiul nici unui titlu și pe nici o cale. Fondurile fixe devenite disponibile, aflate în stare de funcționare sau uzate, se transferă, se valorifică, ori se lichidează, după caz, potrivit legii (art. 4 din Legea nr. 11/1971).

Mijloacele circulante sînt atribuite centralelor de către ministere sau celelalte organe centrale ori de comitetele executive ale consiliilor populare județene și al municipiului București, după caz, din fondurile înscrise la bugetul de stat, cu avizul Ministerului Finanțelor, respectiv al organelor financiare locale.

Fondurile băneşti ale centralei sînt constituite și au destinațiile prevăzute de lege[3]. Potrivit Legii nr. 11/1971, centrala constituie la dispoziția sa:

a) *fondul pentru finanțarea investițiilor centralizate.* Acest fond se constituie prin prelevări de la întreprinderile subordonate și celelalte unități componente din fondul de amortizare, beneficii și alte resurse destinate investițiilor (art. 23);

b) *fondul pentru investiții necentralizate;* el este alimentat din beneficii și amortizarea fondurilor fixe, în limitele prevăzute de lege. Acest fond se folosește, potrivit legii, pentru investiții necentralizate productive de mare urgență, investiții social-culturale, rambursarea ratelor restante din creditele acordate de bancă și alte destinații stabilite de lege (art. 24);

c) *fondul pentru modernizări, îmbunătățiri a tehnologiei producției, precum și pentru unele lucrări de reparații capitale* (art. 25).

[1] Pentru raporturile juridice în care intră centrala, a se vedea, Valentin Prisăcaru, *Cu privire la natura raporturilor juridice pe care le stabilesc unitățile socialiste de stat*, S.C.J. nr. 3, 1973, p. 459, și urm.

[2] Conform art. 20 alin. 2 din Legea nr. 11/1971, dispozițiile art. 4 din lege referitoare la fondurile fixe și mijloacele circulante se aplică și centralelor.

[3] În legătură cu fondurile de investiții, a se vedea, M. M. Zahaichevici. *Regimul juridic al fondurilor de investiții din patrimoniul unităților socialiste de stat*, A.S. nr. 5, 1972, p. 25 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

Pe lîngă fondurile constituite la dispoziția sa, centrala mai constituie, potrivit Legii nr. 11/1971, și alte fonduri care au un alt regim juridic, potrivit destinației lor, și anume:

a) *fondul de rezervă*, care este format din beneficiile planificate, prin aplicarea unei cote anuale de 1% la valoarea mijloacelor circulante proprii. Acest fond servește pentru acoperirea temporară a unor nevoi financiare urgente, rambursarea unor credite, acoperirea unor cheltuieli de reprezentare și protocol (art. 26);

b) *fondul pentru tehnica nouă*. Acest fond se constituie în scopul realizării planului de dezvoltare a tehnicii noi (art. 27);

c) *fondul de rezervă valutară;* se constituie, în condițiile legii, în cadrul fondurilor valutare alocate pentru satisfacerea unor nevoi urgente de import (art. 28);

d) *fondul de premiere*. Acest fond servește la acordarea, potrivit legii, a unor premi în vederea stimulării personalului pentru realizarea și depășirea sarcinilor de plan.

Potrivit legii, se poate constitui, la dispoziția conducerii centralei, un fond de premiere din beneficiile planificate din care se pot acorda premii în cursul anului personalului care a obținut rezultate deosebite (art. 29).

62. **Beneficiile centralei.** Art. 22 din Legea nr. 11/1971 reglementează utilizarea beneficiilor centralei.

Beneficiile planificate prin planul financiar al centralei se repartizează, potrivit legii, pentru acoperirea unor nevoi financiare ale unităților în subordine, finanțarea investițiilor centralizate, vărsăminte la buget, constituirea fondului pentru investiții necentralizate și a fondului de rezervă etc.

Beneficiile peste plan preluate de la întreprinderile subordonate se repartizează pentru constituirea fondului de investiții sociale sau pentru alte destinații legale, iar diferența se varsă la bugetul de stat.

Din beneficiile peste plan ale anului anterior, centrala poate prelevа o cotă pentru efectuarea unor lucrări de investiții sociale: locuințe, creșe, cămine, cantine, dispensare etc. (art. 30 din Legea nr. 11/1971).

63. **Desființarea și reorganizarea centralelor.** Potrivit art. 19 din Legea nr. 11/1971, centralele „se desființează sau se reorganizează prin fuziune, absorbție, divizare totală sau parțială".

Din redactarea textului rezultă că centrala poate înceta, fie prin desființare, fie prin reorganizare.

Prin *desființare*, în sensul prevăzut de art. 19 din lege, centrala, ca un complex de unități economice, încetează de a mai exista, aceasta neinfluențînd cu nimic asupra existenței întreprinderilor ca persoane juridice. Problema care se pune în acest caz este repartizarea patrimoniului centralei și al unităților componente către anumite unități economice.

Deși, legea nu o prevede expres, și prin *reorganizare*, centrala se desființează, dar aceasta nu este o simplă desființare, ci ea este urmată de formarea unei centrale mai puternice (cazul fuziunii, absorbției sau

divizării parțiale) sau crearea unor noi centrale mai mici (cazul divizării totale)[1].

În cazul divizării parțiale, centrala nu încetează de a mai exista ca persoană juridică.

§ 5. ATRIBUȚIILE CENTRALEI

A. CONSIDERAȚII GENERALE

64. **Precizări prealabile.** Legea nr. 11/1971 reglementează atribuțiile centralei privind următoarele domenii: planificare, cercetare-dezvoltare, producției, comercial, financiar-contabil și activității de personal. În cele ce urmează vom înfățișa principalele atribuții ale centralei, în special cele care interesează stabilirea raporturilor contractuale privind îndeplinirea sarcinilor de plan.

B. ATRIBUȚIILE CENTRALEI ÎN DOMENIUL PLANIFICĂRII

65. **Enumerare.** Potrivit art. 31 din Legea nr. 11/1971, în domeniul planificării, centrala are, *în principal*, următoarele atribuții:

a) elaborează planul cincinal și planurile anuale, în vederea asigurării economiei cu produsele și prestațiile care intră în profilul ei de activitate. În acest scop, centrala analizează potențialul tehnic și economic al întreprinderilor subordonate și celorlalte unități componente;

b) elaborează studii de prognoză privind dezvoltarea în perspectivă a activității centralei;

c) urmărește realizarea ritmică și integrală a planului pe ansamblul centralei și pe fiecare întreprindere subordonată;

d) organizează evidența capacităților de producție pe centrală, întreprinderi subordonate și celelalte unități componente.

C. ATRIBUȚIILE CENTRALEI ÎN DOMENIUL CERCETĂRII-DEZVOLTĂRII

66. **Precizări prealabile.** Art. 32 din Legea nr. 11/1971 prevede atribuțiile centralei în domeniul cercetării-dezvoltării cu privire la următoarele aspecte: cercetare și proiectare, investiții și construcții, precum și organizarea producției și a muncii.

[1] Reorganizarea centralelor este cîrmuită de dispozițiile dreptului comun, însă, cu luarea în considerație a faptului că prin reorganizare operează nu numai o transmisiune a patrimoniului centralei ci și o trecere a întreprinderilor și unităților componente către alte centrale, dacă este cazul.

Scanned with OKEN Scanner

67. **Cercetare și proiectare.** Cu privire la cercetare și proiectare, centrala are drept atribuții principale:

a) elaborează planul de cercetare și de valorificare a cercetărilor încheiate, precum și planul de proiectare și planul tehnic și asigură realizarea lor; face propuneri pentru temele de cercetare care să fie cuprinse în planul de stat;

b) elaborează studii pentru dezvoltarea centralei în ansamblu precum și a întreprinderilor subordonate și a celorlalte unități componente;

c) asigură cooperarea tehnico-științifică cu unități din străinătate;

d) organizează activitatea de cercetare pentru produse și procedee tehnologice noi.

68. **Investiții și construcții.** Referitor la activitatea de investiții și construcții, centrala are următoarele atribuții principale:

a) elaborează planul de investiții pe centrală, pe baza propunerilor întreprinderilor subordonate și ale celorlalte unități componente;

b) elaborează planul de finanțare și creditare a investițiilor;

c) nominalizează investițiile care se finanțează din fonduri centralizate nerambursabile sau din credite bancare aprobate în poziții globale și stabilește volumul investițiilor necentralizate care se finanțează din fondurile lăsate la dispoziția sa;

d) asigură elaborarea prin organizații de proiectare proprii sau prin terți a documentațiilor tehnico-economice pentru investiții;

e) încheie contracte de antrepriză cu unitățile de construcții pentru executarea lucrărilor de investiții sau poate să împuternicească unitățile componente să încheie aceste contracte.

69. **Organizarea producției și a muncii.** În legătură cu organizarea producției și a muncii, centrala are ca atribuții:

a) ia măsuri pentru organizarea pe baze științifice a producției în scopul folosirii rationale a capacităților de producție, aplicării de forme și metode moderne de organizare și programare a producției;

b) asigură îmbunătățirea continuă a organizării și normării muncii prin folosirea unor forme adecvate de diviziune și cooperare în muncă.

D. ATRIBUȚIILE CENTRALEI ÎN DOMENIUL PRODUCȚIEI

70. **Enumerare.** Potrivit art. 33 din Legea nr. 11/1971, centrala are următoarele atribuții principale în domeniul producției:

a) elaborează documentația de pregătire tehnologică a producției pentru procese tehnologice tipizate, precum și programele de fabricație pentru întreprinderile subordonate și celelalte unități componente pentru care aceste activități se execută centralizat;

b) elaborează normele și normativele de consum care se aprobă prin planul de stat și departamental pentru materii prime, materiale, combustibili și energie;

c) stabilește planul de cooperare între întreprinderile subordonate și celelalte unități componente;

d) organizează și îndrumă desfășurarea activității de control tehnic de calitate.

Scanned with OKEN Scanner

E. ATRIBUȚIILE CENTRALEI ÎN DOMENIUL COMERCIAL

71. **Precizări prealabile.** Art. 34 din Legea nr. 11/1971 stabilește atribuțiile centralei în domeniul comercial: aprovizionare tehnico-materială și desfacere.

72. **Aprovizionarea tehnico-materială.** Cu privire la activitatea de aprovizionare tehnico-materială, centrala are următoarele atribuții principale:

a) răspunde de asigurarea bazei materiale a unităților componente;

b) stabilește nomenclatorul produselor a căror aprovizionare se asigură de către centrală, elaborează necesarul pentru aceste produse, încheie contracte economice, urmărește și asigură executarea lor, precum și a produselor la care întreprinderile subordonate și celelalte componente derulează pe specificații contractele încheiate de centrală;

c) stabilește relații, încheie contracte cu furnizorii străini și urmărește realizarea livrărilor;

d) urmărește modul în care întreprinderile subordonate și celelalte unități componente încheie contractele și realizează aprovizionarea tehnico-materială pentru produsele lăsate în competența lor;

e) soluționează neînțelegerile precontractuale etc.

73. **Desfacere.** În vederea realizării desfacerii, centrala are următoarele atribuții principale:

a) organizează prospectarea pieței interne și externe pentru cunoașterea nevoilor de consum; stabilește relații directe cu beneficiarii pentru constituirea portofoliului de comenzi și determinarea altor elemente utile încheierii contractelor economice;

b) întocmește balanțe materiale pentru planurile anuale și cincinal la produsele la care este coordonator;

c) stabilește nomenclatorul produselor pentru care centrala încheie contracte ca furnizor, inclusiv al produselor pentru care întreprinderile subordonate și celelalte unități componente derulează pe specificații contractele încheiate de centrală, precum și nomenclatorul produselor ce se contractează și se desfac de către unități prin relații directe cu beneficiarii;

d) încheie contracte cu beneficiarii interni și externi urmărind executarea în termen a livrărilor[1];

e) asigură rezolvarea reclamațiilor referitoare la calitate, cantitate, ambalaje, termene de livrare sau alte condiții prevăzute în contractele interne și externe, suportînd daunele care provin din vina centralei.

F. ATRIBUȚIILE CENTRALEI ÎN DOMENIUL FINANCIAR-CONTABIL

74. **Enumerare.** În domeniul financiar-contabil, centrala are, potrivit art. 36 din Legea nr. 11/1971, următoarele atribuții principale:

[1] A se vedea și art. 35 din Legea nr. 11/1971

Scanned with OKEN Scanner

a) elaborează planul financiar și asigură mobilizarea tuturor rezervelor și utilizarea eficientă a resurselor financiare puse la dispoziție;

b) elaborează propuneri pentru proiectele planului de credite și de casă și repartizează pe întreprinderile subordonate și celelalte unități componente plafoanele aprobate;

c) soluționează litigiile patrimoniale dintre întreprinderile subordonate, trimițînd organelor arbitrale numai acele litigii care depășesc competența sa; soluționează litigiile de o valoare sub 1 000 lei în cazul în care întreprinderile subordonate sînt debitoare;

d) stabilește și modifică prețuri și tarife potrivit competenței sale.

G. ATRIBUȚIILE CENTRALEI ÎN DOMENIUL ACTIVITĂȚILOR DE PERSONAL

75. **Enumerare.** Cu privire la activitatea de personal, centrala are, potrivit art. 37 din Legea nr. 11/1971, următoarele atribuții principale:

a) organizează aplicarea unor criterii științifice privind selecționarea, pregătirea, încadrarea și promovarea personalului;

b) asigură aplicarea principiilor generale privind remunerarea muncii și perfecționarea formelor de stimulare materială a personalului.

§ 6. CONDUCEREA CENTRALEI

A. CONSIDERAȚII GENERALE

76. **Precizări prealabile.** Conducerea centralei are la bază același principiu al conducerii colective. Potrivit Legii nr. 11/1971, organele prin care se exercită conducerea colectivă în cadrul centralei sînt: *consiliul oamenilor muncii pentru conducerea activității economice și sociale* — pe scurt, consiliul oamenilor muncii — și *adunarea generală a oamenilor muncii* (art. 42).

Și în cazul centralei, organizația de partid exercită conducerea politică a activității economice și sociale din centrală, urmărește și controlează îndeplinirea sarcinilor ce decurg din programele de dezvoltare economico-socială elaborate de P.C.R.

Pentru conducerea operativă a activității centralei, consiliul oamenilor muncii își constituie un *birou executiv*.

Conducerea curentă a activității centralei este realizată de către *directorul general al centralei*.

Cercetarea organelor centralei se va face, din considerente metodologice, în următoarea ordine: consiliul oamenilor muncii, biroul executiv, directorul general și adunarea generală a oamenilor muncii.

B. CONSILIUL OAMENILOR MUNCII

77. **Organizarea consiliului oamenilor muncii.** Consiliul oamenilor muncii se constituie din cadre cu funcții de răspundere și specialiști cu experiență. El este format din cel mult 35 de persoane, și anume:

Scanned with OKEN Scanner

a) directorul general al centralei și directorii din centrală;

b) directori și conducători ai unităților componente;

c) 3 pînă la 10 membri[1] dintre specialiștii din cadrul centralei și din afara acesteia, cadre didactice, oameni de știință, reprezentanți ai organelor financiar-bancare și alte cadre cu experiență îndelungată și înaltă calificare;

d) un reprezentant al sindicatelor din unitățile aparținînd centralei.

Membrii prevăzuți la lit. b și c se numesc de către conducerea colectivă a organului căruia îi este subordonată centrala, la propunerea directorului general; pentru cei din afara centralei este necesar și acordul conducerii unității din care fac parte.

Președintele consiliului oamenilor muncii este directorul general al centralei[2].

Președintele are un locțiitor, a cărui numire se aprobă de consiliul oamenilor muncii, la propunerea directorului general.

În cazul în care centrala este cnstituită pe structura unei unități, consiliul oamenilor muncii poate exercita atribuțiile comitetului oamenilor muncii al unității respective. Într-un asemenea caz, pentru dezbaterea și rezolvarea problemelor care privesc numai activitatea unității pe structura căreia s-a grefat centrala, consiliul îndeplinește atribuțiile comitetului oamenilor muncii. Drept urmare, din componența sa fac parte membrii consiliului oamenilor muncii din aparatul centralei, conducătorul unității respective, precum și reprezentanții oamenilor muncii, secretarul organizației de partid, președintele comitetului sindicatului, secretarul organizației U.T.C. din unitatea respectivă și specialiștii stabiliți de consiliul oamenilor muncii (art. 58 din Legea nr. 11/1971).

78. **Funcționarea consiliului oamenilor muncii.** Consiliul oamenilor muncii este un organ *deliberativ;* el își desfășoară activitatea în prezența a cel puțin două treimi din numărul membrilor și adoptă hotărîri cu votul a cel puțin jumătate plus unu din numărul total al membrilor (art. 44 din Legea nr. 5/1971).

Ședințele consiliului oamenilor muncii se țin cel puțin odată pe trimestru sau ori de cîte ori este nevoie la inițiativa președintelui sau la cererea a cel puțin o treime din numărul total al membrilor[3].

La ședințele în care se dezbat probleme de o deosebită importanță pentru ansamblul activității centralei participă și directorii unităților componente chiar dacă nu sînt membrii ai consiliului.

Cînd se dezbate activitatea unei anumite unități la ședința consiliului vor fi invitați directorul, secretarul comitetului de partid și președintele comitetului sindicatului din unitatea respectivă.

În sfîrșit, la ședințele consiliului pot fi invitați delegați ai organelor centrale, ai băncilor și altor organizații interesate, precum și specialiști din cadrul centralei ori din afara ei.

[1] Numărul acestor membri este stabilit de organul căruia îi este subordonată centrala în funcție de complexitatea activității acesteia.

[2] A se vedea art. 44 alin. 2 din Legea nr. 11/1971.

[3] A se vedea și art. 46 din Legea nr. 11/1971.

Scanned with OKEN Scanner

79. **Atribuţiile consiliului oamenilor muncii.** Art. 60 din Legea nr. 11/1971 reglementează atribuţiile consiliului oamenilor muncii. Menţionăm cîteva mai importante:

a) aprobă planul cincinal şi planurile anuale, defalcarea indicatorilor de plan pe întreprinderile subordonate şi celelalte unităţi componente şi măsurile necesare pentru realizarea acestora;

b) aprobă balanţele materiale pentru produsele la care centrala este coordonator;

c) aprobă pentru întreprinderile subordonate şi celelalte unităţi componente modificarea sarcinilor de producţie, în condiţiile legii;

d) dezbate periodic activitatea economico-financiară şi stabileşte măsuri pentru îmbunătăţirea ei; aprobă situaţia economico-financiară a întreprinderilor subordonate;

e) hotărăşte, în condiţiile legii, încadrarea şi eliberarea din funcţie a directorului sau a conducătorului din întreprinderile subordonate şi celelalte unităţi componente etc.

80. **Obligaţiile consiliului oamenilor muncii.** Potrivit art. 48 din Legea nr. 11/1971, consiliul oamenilor muncii are obligaţia să prezinte în faţa adunării generale a oamenilor muncii din centrală bilanţul activităţii, situaţia economico-financiară a acesteia, sarcinile pentru perioada următoare şi măsurile în vederea realizării lor.

81. **Răspunderea consiliului oamenilor muncii.**[1] Consiliul oamenilor muncii răspunde în faţa adunării generale a oamenilor muncii de modul cum s-au îndeplinit sarcinile de plan precum şi măsurile cu privire la asigurarea condiţiilor de muncă ale lucrătorilor. El răspunde, de asemenea, şi pentru îndeplinirea atribuţiilor ce îi revin.

Consiliul oamenilor muncii răspunde de activitatea centralei faţă de conducerea colectivă a organului căruia îi este subordonată centrala.

În sfîrşit, fiecare membru al consiliului răspunde în faţa consiliului oamenilor muncii, atît pentru îndeplinirea sarcinilor care îi sînt repartizate, cît şi pentru întreaga activitate a centralei (art. 49 din Legea nr. 11/1971).

C. BIROUL EXECUTIV

82. **Organizarea biroului executiv.** Pentru conducerea operativă a activităţii, consiliul oamenilor muncii îşi constituie un birou executiv. Acest organ se compune din 5—9 membri şi este format din directorul general, directorii centralei, alte cadre de conducere şi specialişti din cadrul centralei numiţi de consiliul oamenilor muncii, precum şi reprezentantul sindicatului (art. 61 din Legea nr. 11/1971).

Biroul executiv are ca preşedinte pe directorul general al centralei.

[1] Pentru unele dezvoltări în legătură cu răspunderea membrilor organelor de conducere colectivă, a se vedea, *Supra*, nr. 38.

Scanned with OKEN Scanner

83. **Funcţionarea biroului executiv.** Ca organ colectiv de conducere, biroul executiv funcţionează după aceleaşi principii ca şi consiliul oamenilor muncii.

Şedinţele biroului executiv au loc decadal sau ori de cîte ori este nevoie la iniţiativa preşedintelui sau la cererea a cel puţin o treime din numărul membrilor.

84. **Atribuţiile biroului executiv** Art. 62 din Legea nr. 11/1971 cuprinde atribuţiile biroului executiv, între care cele mai importante sînt următoarele:

a) organizează şi urmăreşte îndeplinirea sarcinilor de plan în întreprinderile subordonate şi celelalte unităţi componente;

b) aprobă, potrivit legii, studiile tehnico-economice precum şi proiectele în fază unică, inclusiv indicatorii tehnico-economici şi graficele de realizare pentru lucrările de investiţii[1];

c) aprobă transferul de fonduri fixe la alte centrale sau întreprinderi din cadrul aceluiaşi organ central căruia îi este subordonată centrala, în limitele stabilite de către acesta;

d) aprobă preţuri şi tarife la produsele şi serviciile lăsate în competenţa centralei;

e) prezintă rapoarte în faţa consiliului oamenilor muncii asupra modului în care au fost îndeplinite hotărîrile luate etc.

85. **Răspunderea biroului executiv.**[2] Biroul executiv răspunde de activitatea centralei faţă de conducerea colectivă a organului căruia îi este subordonată centrala. De asemenea, fiecare membru al biroului executiv răspunde în faţa organului din care face parte, atît pentru îndeplinirea sarcinilor care îi sînt repartizate, cît şi pentru întreaga activitate a centralei (art. 49 din Legea nr. 11/1971).

D. DIRECTORUL GENERAL

86. **Poziţia juridică a directorului general al centralei.** Ca şi directorul întreprinderii, respectiv conducătorul unităţii componente, directorul general al centralei are calitatea de preşedinte al consiliului oamenilor muncii şi al biroului executiv precum şi de organ de sine stătător cu atribuţii care-i aparţin exclusiv; el este un *organ unipersonal de conducere curentă* a centralei.

87. **Atribuţiile directorului general al centralei.** Potrivit art. 63 din Legea nr. 11/1971, directorul general asigură conducerea curentă şi aduce la îndeplinire hotărîrile consiliului oamenilor muncii şi sarcinile

[1] Pentru analizarea documentaţiilor de investiţii, precum şi a altor documentaţii tehnice şi economice, în centrale au fost înfiinţate *consilii tehnico-economice*, ca organe de lucru ale organelor de conducere colectivă (A se vedea, Decretul nr. 78/1973).

[2] Pentru unele dezvoltări privind răspunderea membrilor organelor de conducere colectivă, a se vedea, *Supra*, nr. 38.

Scanned with OKEN Scanner

stabilite de organul căruia îi este subordonată centrala. În acest scop, legea îi conferă următoarele atribuţii principale:

a) ia măsuri operative pentru îndeplinirea sarcinilor de plan pe centrală şi pe fiecare întreprindere şi unitate componentă;

b) asigură aplicarea principiului muncii colective în activitatea desfăşurată de către consiliul oamenilor muncii şi de biroul executiv;

c) stabileşte măsuri operative şi asigură propuneri pentru îmbunătăţirea activităţii ce se exercită de către centrală pentru întreprinderile subordonate şi celelalte unităţi componente;

d) organizează controlul îndeplinirii sarcinilor în cadrul centralei şi întreprinderilor subordonate şi celorlalte unităţi componente;

e) aprobă delegările de atribuţii pe trepte ierarhice şi compartimente de muncă potrivit legii.

Potrivit art. 66 din Legea nr. 11/1971, directorul general este organul centralei care angajează centrala în relaţiile cu persoanele juridice şi fizice, precum şi în faţa organelor jurisdicţionale. Directorul general poate da, însă, împuterniciri de reprezentare în acest scop altor cadre din centrală.

E. ADUNAREA GENERALĂ A OAMENILOR MUNCII

88. **Precizări prealabile.** Adunarea generală a oamenilor muncii constituie şi în centrală forma superioară a conducerii colective, forul în care oamenii muncii participă în mod organizat la conducerea activităţii economico-sociale din centrală.

89. **Organizarea adunării generale a oamenilor muncii.** Adunarea oamenilor muncii din centrală este formată din membrii consiliului oamenilor muncii, ai comitetelor oamenilor muncii sau ai colectivelor de conducere operativă din întreprinderi şi celelalte unităţi componente şi reprezentanţi ai oamenilor muncii din aparatul centralei[1] (art. 69 din Legea nr. 11/1971).

La adunările generale participă din partea ministerelor sau a celorlalte organe centrale sau locale, conducătorii acestor organe, adjuncţii lor sau alţi membri din organul de conducere colectivă. De asemenea, la adunările generale participă reprezentantul sindicatelor delegat de uniunea sindicatelor de ramură.

90. **Funcţionarea adunării generale a oamenilor muncii.** Adunarea generală a oamenilor muncii pe centrală se convoacă o dată pe an. Ea se convoacă de către comisia organizaţiilor sindicale ale unităţilor în subordine de comun acord cu consiliul oamenilor muncii şi are loc după încheierea bilanţului anual şi desfăşurarea adunărilor generale ale oamenilor muncii din întreprinderile subordonate şi celelalte unităţi componente.

[1] Numărul lor se stabileşte de biroul executiv împreună cu comisia organizaţiilor sindicale ale unităţilor componente ale centralei.

Scanned with OKEN Scanner

Răspunderea pentru organizarea adunării generale revine comisiei menționate mai sus, care asigură și materialele care se supun dezbaterii.

Adunarea generală a oamenilor muncii este valabil constituită dacă participă cel puțin două treimi din numărul total al membrilor. Adunarea generală — după părerea noastră — ia măsuri și adoptă hotărîri cu votul a cel puțin jumătate plus unu din numărul total al membrilor.

Consiliul oamenilor muncii are, potrivit legii, obligația de a analiza propunerile făcute în adunarea generală și de a lua măsuri pentru aplicarea celor care se dovedesc eficiente. Consiliul va informa comitetele oamenilor muncii iar acestea întregul personal în termen de 30 de zile asupra modului de rezolvare. Cînd propunerile făcute depășesc posibilitățile de soluționare ale consiliului, acesta le va înainta organului căruia îi este subordonată centrala, care în termen de 30 de zile va răspunde asupra modului de rezolvare (art. 73 din Legea nr. 11/1971).

91. **Atribuțiile adunării generale a oamenilor muncii.** Adunarea generală a oamenilor muncii pe centrală are aceleași atribuții ca și adunarea generală a oamenilor muncii pe întreprinderi, respectiv, unitate componentă (art. 65 din Legea nr. 11/1971). Întrucît am cercetat aceste atribuții nu este cazul să mai revenim[1].

92. **Dreptul de control al adunării generale a oamenilor muncii asupra activității consiliului oamenilor muncii.** Adunarea generală a oamenilor muncii pe centrală exercită, potrivit legii, controlul asupra activității consiliului oamenilor muncii.

În cazul în care adunarea generală consideră ca nesatisfăcătoare activitatea consiliului sau a unor membrii ai acestuia, conducerea organului căruia îi este subordonată centrala este obligată să analizeze cauzele și în termen de 15 zile să ia măsurile necesare, care pot merge pînă la înlocuirea acelor membri care au desfășurat o activitate necorespunzătoare (art. 74 din Legea nr. 11/1971).

SECȚIUNEA IV

MINISTERUL ECONOMIC[2]

93. **Precizări prealabile.** Ministerul economic este organul central al administrației de stat care asigură înfăptuirea politicii partidului și statului și exercită conducerea unitară în ramura de care se ocupă.

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 49.

[2] În legătură cu ministerul economic vor fi evocate numai cîteva aspecte care interesează în mod direct tema pe care o cercetăm. Pentru amănunte în legătură cu atribuțiile, organizarea și funcționarea ministerelor și celorlalte organe centrale ale administrației de stat, a se vedea, Ion Vîntu, Mircea Anghene, Mircea Străoanu, *Organele administrației de stat în Republica Socialistă România*, București, Editura Academiei, 1971, p. 167 și urm. A se vedea și capitolul IV din Legea nr. 11/1971.

Măsurile adoptate de Conferința Națională a Partidului Comunist Român din 1967 în vederea perfecționării conducerii și planificării economiei naționale privesc și activitatea ministerelor economice. Ele urmăresc degrevarea ministerelor de activitățile operative, care trec în competența centralelor, creindu-se astfel posibilitatea ca ministerele să se concentreze asupra problemelor majore ale realizării politicii partidului și statului în ramura respectivă[1]. Potrivit măsurilor adoptate, ministerele sînt investite cu funcții de concepție privind ansamblul problemelor din ramura respectivă, pe cînd funcțiile de execuție operativă se exercită de către unitățile subordonate — centralele sau întreprinderile.

94. **Atribuțiile ministerului economic.** Principalele atribuții ale ministerului economic sînt următoarele:

a) elaborează proiectele planurilor cincinale și anuale pentru ramura pe care o coordonează; răspunde de elaborarea și fundamentarea planurilor cincinale și anuale ale tuturor centralelor și întreprinderilor direct subordonate, de încadrarea acestora în prevederile planului național unic; după adoptarea planului unic repartizează indicatori de plan pe centrale și întreprinderi direct subordonate;

b) organizează îndeplinirea obiectivelor cuprinse în plan de către unitățile subordonate; acordă sprijin operativ acestor unități pentru realizarea în condiții de eficiență economică maximă a sarcinilor de plan; răspunde — în calitate de titular de plan — de înfăptuirea planului întregii ramuri;

c) întocmește studii și programe privind proporțiile, nivelurile și ritmurile de dezvoltare ale ramurii pe care o coordonează, în concordanță cu cerințele economiei naționale; studiază tendințele dezvoltării în perspectivă a ramurii respective pe plan mondial;

d) adoptă măsuri de adîncire a cooperări între unitățile subordonate și organizează activitatea de cooperare cu celelalte ministere, organe centrale și organe locale ale administrației de stat; coordonează activitatea de colaborare și cooperare economică și tehnico-științifică externă în sfera sa de activitate;

e) controlează activitatea centralelor sau întreprinderilor direct subordonate și modul de aplicare de către acestea a actelor normative;

f) numește pe conducătorii centralei, respectiv ai întreprinderii direct subordonate.

95. **Conducerea ministerului economic.** Conducerea ministerelor și a celorlalte organe ale administrației de stat se realizează pe baza principiului conducerii colective[2].

Organul de conducere colectivă al ministerului este *consiliul de conducere al ministerului.*

[1] A se vedea, Mircea Anghene, *Raporturile dintre ministerul economic și centrala industrială*, S.C.J., nr. 1, 1970, p. 35 și urm.

[2] Pentru amănunte, a se vedea, Decretul nr. 76/1973 privind conducerea ministerelor și a celorlalte organe centrale ale administrației de stat pe baza principiului conducerii colective (Buletinul Oficial nr. 22/1973).

Scanned with OKEN Scanner

Conducerea colectivă a activității operative a ministerului și asigurarea aducerii la îndeplinire a hotărîrilor consiliului de conducere se realizează de *biroul executiv* al acestuia.

Consiliul de conducere și biroul executiv al acestuia sînt organe cu caracter deliberativ.

Președintele consiliului de conducere, precum și al biroului executiv este ministrul.

Organele de conducere colectivă asigură aplicarea politicii partidului și statului în ramura sau domeniul de activitate a ministerului respectiv și răspund de aducerea la îndeplinire a tuturor sarcinilor ce revin acestuia, potrivit legii sale de organizare și altor dispoziții legale.

Scanned with OKEN Scanner

TITLUL II

PLANIFICAREA ACTIVITĂȚII ECONOMICE

CAPITOLUL I

PLANIFICAREA — INSTRUMENTUL PRINCIPAL AL CONDUCERII UNITARE A ECONOMIEI NAȚIONALE

SECȚIUNEA I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

§ 1. OBIECTIVELE FUNDAMENTALE ALE DEZVOLTĂRII ECONOMICO-SOCIALE PLANIFICATE

96. **Caracterizare generală.** „În socialism — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, Secretarul general al P.C.R. — cînd mijloacele de producție devin proprietate socialistă, cînd întreaga economie se transformă într-un organism unitar, apare pentru prima oară în istoria societății posibilitatea cunoașterii și utilizării conștiente a legităților sociale, organizării raționale a activității economice, în conformitate cu interesele generale ale societății"[1].

În Republica Socialistă România, Partidul Comunist Român — forța politică conducătoare a societății — elaborează strategia dezvoltării economico-sociale a țării, stabilește pentru fiecare etapă obiectivele fundamentale ale întregii activități, orientează și organizează procesul de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de trecere treptată la comunism. Într-adevăr, dezvoltarea economico-socială planificată a României se bazează pe Programul Partidului Comunist Român, fundamentat pe previziunea științifică a progresului societății, în concordanță cu cerințele legităților obiective ale dezvoltării istorice și realitățile economico-sociale ale fiecărei etape. Mijlocul prin care se realizează dezvoltarea economico-socială planificată îl constituie *planul național unic*[2].

Potrivit concepției P.C.R., conducerea planificată a dezvoltării economico-sociale constituie un atribut esențial și *inalienabil* al suveranității și independenței naționale; planul național unic este indivizibil și determină obiectivele dezvoltării economico-sociale potrivit propriei voințe

[1] Nicolae Ceaușescu, *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român*, decembrie 1967, *op. cit.*, p. 30.

[2] A se vedea, Legea nr. 8 din 22 noiembrie 1972 cu privire la dezvoltarea economico-socială planificată a României (Buletinul Oficial nr. 135/1972).

Scanned with OKEN Scanner

a poporului român. În același sens, Constituția Republicii Socialiste România din 1965 prevede în art. 13 că „Statul socialist român, organizează, planifică și conduce economia națională.“ De asemenea, art. 119 din Legea nr. 8/1972 precizează că „întreaga activitate de dezvoltare economico-socială planificată a țării se desfășoară sub conducerea Partidului Comunist Român — forța politică conducătoare a întregii societăți“.

Prin planul național unic se asigură coordonarea procesului reproducției socialiste lărgite, dezvoltarea armonioasă a tuturor sectoarelor vieții sociale, creșterea susținută a forțelor de producție, întărirea permanentă a proprietății socialiste și perfecționarea continuă a relațiilor socialiste de producție, folosirea unitară a pîrghiilor economico-sociale în vederea ridicării eficienței în toate sectoarele de activitate (art. 4 din Legea nr. 8/1972).

De asemenea, prin planul național unic de dezvoltare economico-socială se asigură îmbinarea armonioasă a intereselor prezente cu interesele de perspectivă prin repartizarea optimă a venitului național între fondul național de dezvoltare economico-socială și fondul de consum (art. 5 din Legea nr. 8/1972).

Fondul național de dezvoltare economico-socială cuprinde cota repartizată din venitul național pentru dezvoltare și fondul de amortizare; el se constituie și se utilizează, potrivit competențelor stabilite prin lege, la nivelul unităților economice, la nivelul unităților administrativ-teritoriale — comună, oraș, municipiu, județ — și la nivel central. Acest fond este destinat pentru:

a) investiții privind dezvoltarea, modernizarea și reînoirea fondurilor fixe productive din industrie, construcții, transporturi, alte ramuri ale producției materiale și serviciilor, lărgirea bazei materiale a cercetării științifice;

b) asigurarea unităților economice cu cantitățile normate de materii prime, materiale și alte mijloace circulante necesare desfășurării activității lor economice;

c) constituirea de rezerve;

d) investiții privind lărgirea bazei materiale a învățămîntului, culturii, ocrotirii sănătății și altor activități social-culturale, precum și pentru construcția de locuințe și lucrări edilitar-gospodărești la orașe și sate.

Fondul de consum cuprinde:

a) mărfurile și serviciile destinate consumului, corespunzător veniturilor bănești ale populației;

b) resursele alocate pentru buna desfășurare a activității de învățămînt, de ocrotire a sănătății și asistența socială, a instituțiilor de cultură, a stațiunilor de odihnă și balneo-climaterice; pentru întreținerea fondului de locuințe, a rețelei de drumuri publice, precum și pentru alte servicii prestate populației gratuit sau cu plată redusă;

c) resursele create prin activitatea economică desfășurată în gospodăriile individuale și consumate direct de populație.

Dezvoltarea economico-socială planificată trebuie să aibă la bază promovarea consecventă a industriei socialiste și dezvoltarea agriculturii. Ea trebuie să asigure utilizarea eficientă a fondului de dezvoltare econo-

Scanned with OKEN Scanner

mico-socială prin fundamentarea fiecărui proiect de investiție, orientarea investițiilor spre utilarea tehnică a producției.

Prin planul național unic se stabilesc măsurile necesare pentru creșterea veniturilor întregii populații, în concordanță cu dinamica venitului național și cu principiul repartiției după muncă, sporirea consumului de bunuri și servicii, dezvoltarea construcției de locuințe, îmbunătățirea condițiilor de muncă și de folosire a timpului liber, promovarea culturii, îmbunătățirea asigurărilor sociale și ocrotirii sănătății (art. 21 din Legea nr. 8/1972).

În sfîrșit, dezvoltarea planificată a economiei trebuie să asigure participarea intensă a României la diviziunea internațională-socialistă și mondială-a muncii, creșterea schimburilor economice externe, echilibrul balanței de plăți, extinderea cooperării industriale și tehnico-științifice (art. 22 din Legea nr. 8/1972).

§ 2. PRINCIPIILE DE BAZĂ ALE CONDUCERII PLANIFICATE A DEZVOLTĂRII ECONOMICO-SOCIALE

97. **Precizări prealabile.** Potrivit Legii nr. 8/1972, conducerea planificată a dezvoltării economico-sociale are la bază: centralismul democratic, munca și conducerea colectivă, cerințele științei conducerii societății socialiste, cunoașterea obiectivă a realităților, corelarea organică a creșterii tuturor ramurilor și sectoarelor de activitate, caracterul permanent al activității de planificare și îmbinarea activității de planificare curentă cu cea de perspectivă. Vom evoca pe scurt, aceste aspecte.

98. **Centralismul democratic.** Conducerea planificată a dezvoltării economico-sociale — dispune art. 23 din Legea nr. 8/1972 — se întemeiază pe principiul centralismului democratic, care îmbină în mod organic conducerea întregii activități pe baza planului național unic cu autonomia funcțională a fiecărei unități.

Prin urmare, principiul centralismului democratic aplicat în planificare implică o conducere unitară la scara întregii economii, care se realizează prin planul național unic. Totodată, el implică inițiativă și independență operativă a fiecărei unități.

Subliniind acest aspect, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „Accentul principal în munca de planificare va cădea în viitor pe unitățile economice, pe activitatea de elaborare a propunerilor de plan de către întreprinderi și centrale, nucleele de bază ale economiei naționale, care cunosc cel mai bine potențialul și rezervele de care dispun, posibilitățile de creștere în ritm susținut a producției de bunuri materiale“[1].

99. **Munca și conducerea colectivă.** Elaborarea și realizarea planului național unic se bazează pe participarea largă și nemijlocită a oamenilor muncii, în dubla lor calitate de producători ai valorilor materiale și spirituale și în același timp de proprietari ai mijloacelor de producție, a întregii avuții naționale. În întreaga activitate economico-socială se aplică.

[1] Nicolae Ceaușescu, *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român*, decembrie 1967, *op. cit.*, p. 50.

Scanned with OKEN Scanner

deci, principiul muncii și conducerii colective, asigurîndu-se, la toate nivelurile de conducere, cadrul corespunzător de adoptare a deciziilor pe baza consultării oamenilor muncii.

100. **Cerințele științei conducerii societății.** Conducerea planificată a activității economico-sociale trebuie înfăptuită potrivit cerințelor științei conducerii societății socialiste, să asigure perfecționarea organizării activității în toate compartimentele vieții societății, raționalizarea treptelor ierarhice, simplificarea relațiilor funcționale și eliminarea paralelismelor, apropierea conducerii de locul unde se îndeplinește planul, precizarea cu claritate a îndatoririlor, drepturilor și răspunderilor, creșterea spiritului de inițiativă în gospodărirea eficientă a resurselor materiale, umane și financiare ale națiunii (art. 25 din Legea nr. 8/1972).

101. **Cunoașterea obiectivă a realităților.** Pentru a fi eficientă, conducerea planificată a activității economico-sociale trebuie să se bazeze pe un sistem informațional economico-social elaborat în mod științific, care să permită cunoașterea obiectivă a realităților, a legităților dezvoltării, a proceselor și fenomenelor din societate, să asigure folosirea metodelor moderne de analiză și decizie pe toate treptele organizatorice (art. 26 din Legea nr. 8/1972)[1].

Totodată, conducerea planificată trebuie să se bazeze pe o strictă evidență economico-socială și un control riguros al națiunii asupra modului în care unitățile socialiste își îndeplinesc obligațiile ce le revin din planurile de dezvoltare economico-socială a țării (art. 27 din Legea nr. 8/1972).

102. **Corelarea organică a creșterii optime a tuturor ramurilor și sectoarelor de activitate.** Prin planul național unic trebuie să se asigure creșterea în proporții optime a tuturor ramurilor și sectoarelor de activitate, corelarea organică și armonioasă a acestora; dimensionarea consumurilor materiale în raport cu resursele economice; concordanța dintre veniturile bănești și cheltuielile pentru dezvoltarea economico-socială, dintre încasările și plățile în valută; o circulație monetară corespunzătoare activității economice; echilibrul general al economiei naționale.

Potrivit legii, înfăptuirea obiectivelor planificate se va sprijini pe folosirea coordonată a sistemelor de cointeresare materială, financiară și de credit, de prețuri, pe dezvoltarea și întărirea relațiilor contractuale, în vederea gospodăririi judicioase a resurselor, creșterii eficienței producției materiale (art. 28 din Legea nr. 8/1972).

103. **Caracterul permanent al activității de planificare.** Activitatea de planificare este concepută ca o activitate permanentă în toate întreprinderile, centralele, instituțiile social-culturale, ministerele și celelalte organe centrale, în organizațiile cooperatiste, precum și în unitățile administrativ-teritoriale. În fiecare județ, precum și în municipiul București se organizează direcții de planificare, subordonate comitetelor executive

[1] A se vedea, Maxim Berghianu, *Probleme actuale și de perspectivă ale perfecționării planificării economiei naționale*, Probleme economice, nr. 4/1972. p. 11 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

ale consiliilor populare județene sau al municipiului București, cît și Comitetului de Stat al Planificării.

Pentru creșterea eficienței activității de planificare — trebuie subliniat — este necesară conlucrarea sistematică între toți factorii interesați pentru adoptarea unor soluții optime în elaborarea și realizarea planului (art. 29 din Legea nr. 8/1972).

104. **Îmbinarea activității de planificare curentă cu cea de perspectivă.** Întrucît, producția și reproducția constituie un proces unic și continuu se impune ca și planurile să fie legate organic între ele, să derive unul din celălalt. În acest fel se evită discontinuitățile și disproporțiile în dezvoltarea ramurilor economiei naționale. În acest sens, art. 30 din Legea nr. 8/1972 prevede că planificarea trebuie să realizeze încadrarea activității curente a tuturor unităților socialiste în tendințele de perspectivă ale dezvoltării economico-sociale, în efortul comun de înfăptuire a liniei politice generale a P.C.R., prin îmbinarea organică a prognozelor pe termen lung cu planurile cincinale și anuale.

Prognozele pe termen lung trebuie să determine alternative pentru deciziile politice cu caracter strategic ținînd seama de mutațiile ce se întrevăd în diviziunea internațională a muncii și în progresul științifico-tehnic pe plan mondial, evoluția previzibilă a proceselor economico-sociale, modificările posibile și necesare în dinamica și structura diferitelor ramuri ori sectoare de activitate (art. 31 din Legea nr. 8/1972)[1].

SECȚIUNEA II

ORGANIZAREA ELABORĂRII PLANURILOR DE DEZVOLTARE ECONOMICO-SOCIALĂ

§ 1. PLANURILE DE DEZVOLTARE ECONOMICO-SOCIALĂ

105. **Precizări prealabile.** În principiu, planificarea se face pe o perioada de 5 ani, iar în cadrul acestei perioade, anual[2]. Deci, există un plan cincinal și un plan anual.

106. **Planul cincinal de dezvoltare economico-socială.** Planul cincinal se adoptă cu 1—2 ani înainte de începerea executării. El cuprinde

[1] În legătură cu conținutul unei prognoze macroeconomice pe termen lung, a se vedea dispozițiile art. 32 din Legea nr. 8/1972.

[2] În anumite domenii de activitate (de exemplu, energetica, geologia, cercetarea științifică), planificarea pe o perioadă de 5—10 ani nu este suficientă, ci necesită estimări pe o perioadă mai mare. Pentru aceste domenii se elaborează programe, de către institutele de cercetări științifice sau organele centrale de sinteză economică, fără a fi integrate în mod necesar într-o schiță de plan pe ansamblul economiei naționale. Un exemplu în acest sens îl constituie *Programul național privind dezvoltarea zootehniei și creșterea producției animaliere în anii 1970—1980.*

obiectivele fixate pe etapa respectivă de Partidul Comunist Român, stabilește căile și mijloacele necesare realizării acestor obiective.

Planul cincinal — trebuie subliniat — nu are un caracter de orientare, ci el este *executoriu*.

Planul cincinal prevede, potrivit art. 34 și 41 din Legea nr. 8/1972, pentru întreaga perioadă de 5 ani și pe fiecare an al perioadei:

a) volumul fizic și în expresie valorică al producției în industrie, agricultură, construcții, volumul activității din transporturi, telecomunicații, circulația mărfurilor și din celelalte ramuri producătoare de bunuri sau servicii;

b) principalele sarcini cu privire la folosirea intensivă a capacităților de producție, ridicarea calității produselor, asimilarea de noi produse și modernizarea celor existente, introducerea tehnologiilor moderne de fabricație;

c) principalele teme de cercetare științifică și tehnologică, precum și sarcini cu privire la aplicarea în practică a rezultatelor lor;

d) limita maximă a volumului de investiții și de construcții-montaj; lista principalelor obiective cu precizarea capacităților și a termenelor de punere în funcțiune;

e) sarcini privind repartizarea principalelor materii prime, materiale și produse; norme și normative privind valorificarea materiilor prime;

f) costurile de producție, cheltuielile materiale, rentabilitatea în principalele ramuri și sectoare;

g) fondul de remunerare a muncii și numărul personalului;

h) nivelul și dinamica productivității muncii în principalele ramuri și activități;

i) principalele sarcini cu privire la dezvoltarea învățământului, pregătirea și perfecționarea cadrelor;

j) volumul de export și limitele maxime ale importurilor, cu specificarea principalelor produse care fac obiectul comerțului exterior; acțiunile de cooperare; încasările și plățile din schimburile comerciale, prestările de servicii și alte operațiuni valutare necomerciale;

k) obiectivele principale de ridicare a nivelului de trai material și cultural al poporului; creșterea veniturilor, volumul vînzărilor de mărfuri cu amănuntul și al prestațiilor de servicii către populație; principalele investiții și acțiuni socal-culturale (cultura, învățământul, ocrotirea sănătății, asistența și asigurările sociale, construcția de locuințe etc.);

l) rezervele de plan pentru satisfacerea unor nevoi neprevăzute care apar în cursul executării planului. Aceste rezerve se constituie sub formă de materii prime, materiale, combustibili, piese de schimb, fonduri bănești pentru investiții etc.

m) rezervele de stat pentru satisfacerea unor situații excepționale.

În scopul pregătirii condițiilor materiale și organizatorice necesare pentru asigurarea continuității dezvoltării economico-sociale planificate, planul cincinal cuprinde, pe lîngă obiectivele menționate, și principalele

Scanned with OKEN Scanner

obiective ale perioadei următoare de cinci ani. Aceste obiective pentru următorii cinci ani cuprind date orientative pentru anul final al perioadei următoare. În acest fel se obține o perspectivă de ansamblu a dezvoltării economico-sociale pe o perioadă de un deceniu.

Pentru a se asigura îndeplinirea obiectivelor prevăzute în planul cincinal se elaborează *programul* cuprinzînd căile și măsurile concrete prin care se va acționa pentru lărgirea bazei de materii prime și valorificarea superioară a acestora, utilizarea ei cu eficiență maximă a capacităților de producție, introducerea progresului tehnic și dezvoltarea cercetării științifice, asimilarea de produse noi și ridicarea calității producției, formarea și perfecționarea pregătirii cadrelor, creșterea productivității muncii, reducerea cheltuielilor materiale, precum și pentru alte laturi calitative ale dezvoltării economico-sociale. Sarcinile cuprinse în aceste programe se desfășoară pe ani.

107. **Planul anual de dezvoltare economico-socială.** Planul cincinal de dezvoltare economico-socială cuprinde o eșalonare a sarcinilor pe fiecare an al perioadei și pe fiecare executant. Deci, există și o planificare anuală — planuri anuale de dezvoltare economico-socială — care are la bază sarcinile anuale înscrise în planul cincinal.

Prevederile anuale din planul cincinal se actualizează și se îmbunătățesc — cu un semestru înainte de începerea executării — ținîndu-se seama de resursele noi apărute, de posibilitățile de utilizare mai bună a fondurilor de producție și a forței de muncă, de stadiul realizării programului de investiții, de previziunile în legătură cu evoluția cererilor pe piața internă și externă, de contractele economice, precum și de alte elemente care cer adaptarea prevederilor inițiale de plan pentru menținerea dinamismului și echilibrului în economie și depășirea planului cincinal (art. 37 din Legea nr. 8/1972).

De asemenea, anual se vor actualiza și programele elaborate pentru asigurarea condițiilor îndeplinirii sarcinilor din planul cincinal.

Potrivit legii, în planul anual se vor stabili și măsurile pentru pregătirea condițiilor materiale organizatorice și tehnice necesare realizării sarcinilor pe anul următor (art. 37 din legea nr. 8/1972).

§ 2. FORMELE DE PLANIFICARE

108. **Caracterizare generală.** Art. 38 din Legea nr. 8/1972 prevede că planurile cincinale și anuale se elaborează în profil departamental, de ramură și teritorial.

a) *Prin planul în profil departamental* se stabilesc sarcinile și mijloacele de realizare pe unități socialiste în conformitate cu structura organizatorică existentă în economia națională.

b) Prin planul *în profil de ramură* se stabilesc sarcinile, mijloacele de realizare pe ramuri, subramuri și activități în conformitate cu clasificarea unitară pe economia națională. Prin această formă de planificare se crează premisele aplicării principiului specializării și cooperării în producție, astfel încît potențialul de producție să fie folosit în condiții de înaltă eficiență.

Proiectul de plan pentru întreaga ramură sau subramură se întocmește de către ministerul coordonator, în strînsă conlucrare cu centralele și alte unități economice ale căror activități se încadrează în ramura sau subramura respectivă, cu participarea ministerelor altor organe centrale și a comitetelor executive ale consiliilor populare județene.

În cazurile în care funcționează consilii de coordonare pe ramuri, sarcinile ministerului coordonator se exercită de aceste consilii (art. 91 din Legea nr. 8/1971)[1].

c) Prin planul *în profil teritorial* se stabilesc principalii indicatori ai dezvoltării economico-sociale pe unitățile administrativ-teritoriale: comune, orașe municipii, județe. Planul fiecărei unități administrativ-teritoriale cuprinde activitățile economico-sociale ale tuturor organizațiilor socialiste de pe teritoriul respectiv, inclusiv ale organizațiilor socialiste de interes republican[2].

Planurile în profil departamental (planurile pe întreprinderi, centrale, organizații cooperatiste, ministere și alte organizații centrale) ca și planurile în profil pe ramură se coordonează și se armonizează cu planurile în profil teritorial, ale comunelor, orașelor, municipiilor și județelor, asigurîndu-se sistematizarea dezvoltării economico-sociale pe întreaga suprafață a țării[3].

§ 3. MIJLOACE FOLOSITE ÎN ACTIVITATEA DE PLANIFICARE

109. **Precizări prealabile.** Sarcinile stabilite în planurile cincinale și anuale se exprimă printr-un sistem de indicatori, norme și normative.

De asemenea, în elaborarea planurilor cincinale și anuale se utilizează balanțele.

Vom examina, pe scurt, aceste mijloace.

110. **Sistemul de indicatori, norme și normative.** Obiectivele și sarcinile concrete cantitative și calitative, cuprinse în planurile cincinale și anuale, precum și mijloacele ce se prevăd a fi alocate în acest scop se exprimă printr-un sistem de indicatori, norme și normative (art. 39 din Legea nr. 8/1972).

Indicatorii de plan constituie expresii numerice cu ajutorul cărora se caracterizează fenomenele social-economice din punct de vedere cantitativ, al compoziției, structurii, modificărilor în timp (creșterea sau scăderea) al legăturilor reciproce etc.[4] Totalitatea indicatorilor planului economiei naționale formează *sistemul de indicatori* ai planului.

[1] A se vedea art. 90—92 din Legea nr. 8/1972.

[2] Pentru amănunte privind planificarea teritorială a dezvoltării economico-sociale, a se vedea, art. 93—103 din Legea nr. 8/1972.

[3] În legătură cu semnificația îmbinării planificării în profil departamental, de ramură cu planificarea în profil teritorial, a se vedea, Valentin Prisăcaru, *Rolul planului de stat în asigurarea conducerii unitare a economiei naționale*, A.S. nr. 1, 1973, p. 10—11.

[4] A se vedea, *Conducerea planificată a economiei naționale*, București, Editura didactică și pedagogică, 1970, p. 95.

Scanned with OKEN Scanner

Indicatorii de plan se clasifică după diferite criterii: indicatori cantitativi (de exemplu, în anul 1975 se vor fabrica 45 000—50 000 bucăți autoturisme); indicatorii calitativi (de exemplu, creșterea productivității muncii); indicatori în expresie naturală (de exemplu, în anul 1975 producția de țiței va fi de 14,3 milioane tone); indicatori în expresie bănească (de exemplu, volumul investițiilor centralizate din fondurile statului pe perioada 1971—1975 va fi de 470 miliarde lei).

Normele și normativele stabilesc consumul de materiale și de muncă necesar pentru obținerea unor valori de întrebuințare[1].

Prin normare se determină cantitatea de muncă vie și materializată care trebuie cheltuită în perioada de plan, corespunzător obiectivelor urmărite și mijloacelor de care dispune economia națională. Normarea stimulează la reducerea cheltuielilor de muncă vie și materializată și creșterea productivității muncii[2].

Normele folosite în planificare sînt de diferite feluri: norme de muncă, norme de folosire a fondurilor fixe, norme de consum a fondurilor circulante etc.

Potrivit legii, sistemul de indicatori, norme și normative cuprinse în legile de aprobare a planurilor se detaliază și completează cu indicatorii adaptați specificului fiecărei trepte organizatorice, astfel încît la nivelul unităților de bază să permită conducerea concretă, operativă și eficientă, să cuprindă și să caracterizeze deplin întreaga lor activitate (art. 39 din Legea nr. 8/1972).

111. Balanțele. În activitatea de elaborare a planurilor cincinale și anuale se folosesc balanțe.

Balanța este un sistem de indicatori cu ajutorul căruia se studiază anumite relații cantitative care se stabilesc între fenomenele și procesele economice, între ramurile economiei naționale și pe ansamblul ei.

Balanța cuprinde două părți: resursele (posibilitățile) și necesitățile economice. Prin intermediul balanței se determină și se verifică, deci, echilibrul dintre resursele economiei naționale și utilizarea acestora.

Potrivit unor distincții, balanțele sînt de mai multe feluri: balanțe materiale, valorice și de forță de muncă.

Balanțele materiale constituie mijloacele prin care se determină, pe de o parte, necesitățile economiei naționale pentru diferite materii prime, materiale etc. și, pe de altă parte, resursele pentru acoperirea acestor necesități.

Prin balanțele materiale se crează posibilitatea elaborării unor planuri de producție, de investiții și aprovizionare conforme cu nevoile și posibilitățile economiei naționale[3].

Așa cum o să vedem, balanțele materiale au un rol însemnat în co-

[1] A se vedea, *Conducerea planificată a economiei naționale*, p. 51.

[2] A se vedea art. 9 și 10 din Legea nr. 14/1971 cu privire la gospodărirea fondurilor fixe, resurselor materiale și aprovizionarea tehnico-materială.

[3] A se vedea, *Infra*, nr. 126.

Scanned with OKEN Scanner

relarea prevederilor din contractele economice cu sarcinile prevăzute în planul anual[1].

Balanţele valorice sînt mijloacele cu ajutorul cărora se determină şi se verifică anumite corelaţii sintetice între diferitele sfere ale reproducţiei, între ramurile economiei naţionale, precum şi între formarea şi utilizarea produsului social şi a venitului naţional (de exemplu, balanţa produsului social, balanţa venitului naţional etc.).

La întocmirea balanţelor valorice trebuie să se urmărească sporirea sistematică a produsului social şi a venitului naţional, utilizarea resurselor cu înalt spirit gospodăresc, creşterea vitezei de circulaţie a fondurilor materiale şi băneşti corespunzător dezvoltării activităţilor economico-sociale, echilibrarea balanţei de plăţi externe, consolidarea continuă a monedei naţionale şi a puterii ei de cumpărare (art. 40 din Legea nr 8/1972).

Balanţele forţei de muncă determină resursele de muncă, repartizarea lor pe ramuri în raport cu dezvoltarea acestora şi creşterea productivităţii muncii, posibilităţile de cuprindere în activitatea economică şi social-culturală a tineretului şi femeilor.

Cu ajutorul acestor mijloace se asigură echilibrul între resurse şi necesităţi pe categorii profesionale şi în profil teritorial.

§ 4. PROCEDURA DE ELABORARE A PLANURILOR

112. **Etapele şi modul de elaborare a planurilor.** Definind concepţia P.C.R. privind activitatea de planificare, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arăta: „Accentul principal în munca de planificare va cădea în viitor pe unităţile economice, pe activitatea de elaborare a propunerilor de plan de către întreprinderi şi centrale, nucleele de bază ale economiei naţionale, care cunosc cel mai bine potenţialul şi rezervele de care dispun, posibilităţile de creştere în ritm susţinut a producţiei de bunuri materiale. În felul acesta principiul fundamental al planificării economiei naţionale va fi elaborarea planului de jos în sus, îmbinarea strînsă a studiilor şi propunerilor unităţilor economice cu acelea ale organelor centrale de conducere care au viziunea de ansamblu a economiei“[2].

Dînd expresie acestei concepţii, Legea nr. 8/1972 prevede anumite reguli care definesc etapele şi modul de elaborare a planurilor.

a) *Intreprinderile, organizaţiile cooperatiste şi unităţile social-culturale* elaborează proiectele de planuri cincinale şi anuale corespunzător potenţialului şi profilului lor de activitate; ele conlucrează cu centralele din care fac parte, respectiv cu uniunile cooperatiste, precum şi cu comitetele executive ale consiliilor populare, pentru încadrarea planurilor lor în orientările generale privind dezvoltarea economico-socială a ţării.

Centralele şi uniunile cooperatiste sînt obligate să acorde întreprinderilor, respectiv organizaţiilor cooperatiste, asistenţă tehnică şi economică în elaborarea proiectelor lor de planuri.

[1] A se vedea, *Infra*, nr. 127.

[2] Nicolae Ceauşescu, *Raport la Conferinţa Naţională a Partidului Comunist Român*, decembrie 1967, *op. cit.*, p. 50.

Scanned with OKEN Scanner

Proiectele de planuri astfel elaborate sînt înaintate centralelor, respectiv uniunilor cooperatiste județene.

Unitățile economice și social-culturale de interes republican — dispune art. 53 din Legea nr. 8/1972 — au obligația să transmită propunerile lor de plan și comitetelor executive ale consiliilor populare orășenești, municipale și județene pe teritoriul cărora își desfășoară activitatea.

b) *Centralele și unitățile asimilate lor* — ca *unități de bază în activitatea de planificare* — desfășoară o activitate de analiză, fundamentare și elaborare a planurilor cincinale și anuale. Ele elaborează proiecte proprii de plan, asigurînd integrarea în aceste proiecte a propunerilor primite de la întreprinderile subordonate. În activitatea de elaborare și fundamentare a proiectelor de plan, centralele vor asigura participarea largă a specialiștilor din producție, din institutele de cercetare, proiectare și din învățămînt. De asemenea, centralele conlucrează strîns cu ministerele, alte organe centrale, comitetele executive ale consiliilor populare și Comitetul de Stat al Planificării pentru valorificarea optimă, în proiectele lor, a tuturor resurselor de care dispun, în concordanță cu nevoile și posibilitățile economiei naționale.

Proiectele de planuri astfel elaborate se înaintează ministerelor sau altor organe centrale și Comitetului de Stat al Planificării.

c) *Ministerele și celelalte organe centrale* — titulare de plan — analizează, sintetizează și corelează propunerile centralelor, asigurînd, într-o concepție unitară și de perspectivă și în strînsă colaborare cu Comitetul de Stat al Planificării, proiectul de plan pe întreaga ramură sau activitate de care răspund, urmărind profilarea eficientă a subramurilor pe care le coordonează.

Ministerele și celelalte organe centrale transmit Comitetului de Stat al Planificării proiectele lor de planuri, în care vor cuprinde și mijloacele de realizare a acestora atît pe ansamblu cît și pe centrale.

Întreprinderile, centralele și ministerele — trebuie subliniat — colaborează cu comitetele executive ale consiliilor populare orășenești, municipale și județene în procesul de elaborare, fundamentare și definitivare a proiectelor planurilor cincinale și anuale, pentru coordonarea proiectelor planurilor în profil teritorial.

Trebuie arătat că proiectele planurilor cincinale și anuale elaborate de cooperative și uniunile județene de cooperative meșteșugărești și de consum se înaintează la uniunile cooperatiste centrale, care conlucrează cu Comitetul de Stat al Planificării și alte organe centrale la încadrarea proiectelor lor de planuri în planul național unic. De asemenea, trebuie arătat că, pe plan local, cooperativele și uniunile de cooperative conlucrează cu comitetele executive ale consiliilor populare pentru încadrarea planurilor lor în orientările generale privind dezvoltarea economico-socială a unității teritorial-administrative în care își desfășoară activitatea.

d) *Comitetele executive ale consiliilor populare* comunale, orășenești și municipale elaborează proiectele de planuri pe baza propunerilor unităților economice și social-culturale, urmărind încadrarea optimă a acestora în dezvoltarea economico-socială a comunei, orașului sau municipiului respectiv.

Scanned with OKEN Scanner

Proiectele de planuri elaborate de comitetele executive ale consiliilor populare comunale, orășenești și municipale se transmit comitetelor executive ale consiliilor populare județene, care elaborează, în conlucrare cu unitățile teritorial-administrative subordonate, cu centralele, cu uniunile de cooperative, ministerele și alte organe centrale, proiectul planului de dezvoltare economico-socială a județului.

e) *Comitetul de Stat al Planificării,* în colaborare cu ministerele, celelalte organe centrale și comitetele executive ale consiliilor populare județene, asigură corelarea propunerilor de plan și, corespunzător posibilităților și necesităților economiei naționale, elaborează proiectele planurilor cincinale și anuale. Aceste proiecte se prezintă Consiliului de Miniștri.

f) *Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale* examinează proiectul planului național unic de dezvoltare economico-socială elaborat de Consiliul de Miniștri, și face observații și propuneri[1].

g) *Marea Adunare Națională* dezbate și adoptă prin lege planul național unic de dezvoltare economico-socială (cincinal sau anual).

SECȚIUNEA III

DESFĂȘURAREA PE TREPTE ORGANIZATORICE A SARCINILOR DIN PLANURILE CINCINALE ȘI ANUALE

113. Precizări prealabile. Odată ce a fost adoptat de Marea Adunare Națională, planul național unic de dezvoltare economico-socială devine obligatoriu; el devine lege și, deci, prevederile lui trebuie executate întocmai. În vederea executării lor, sarcinile cuprinse în plan trebuie desfășurate pe trepte organizatorice pentru ca ele să ajungă la executanții nemijlociți. Această operațiune de desfășurare a sarcinilor de plan se realizează prin intermediul unor acte de planificare[2] emise pe trepte organizatorice potrivit regulilor prevăzute de lege.

114. Treptele organizatorice. Art. 57 din Legea nr. 8/1972 stabilește anumite trepte organizatorice de desfășurare a sarcinilor de plan.

a) *Consiliul de Miniștri* desfășoară sarcinile prevăzute în planul național unic de dezvoltare economico-socială a țării *pe titulari de plan:* ministere, alte organe centrale și comitetele executive ale consiliilor populare județene.

Principalele sarcini din planul anual, adoptat prin lege, se repartizează pe trimestre și pe luni, asigurîndu-se astfel desfășurarea ritmică și echilibrată a activității în tot cursul anului.

b) *Ministerele și celelalte organe centrale* desfășoară pe centrale și unități direct subordonate sarcinile și mijloacele materiale și financiare ce le revin — în calitate de titulari de plan — din planul național unic,

[1] A se vedea art. 1 din Legea nr. 1/1973 privind Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României (Buletinul oficial nr. 43/1973).

[2] A se vedea, *Infra,* nr. 136.

Scanned with OKEN Scanner

detaliate cu obiective specifice. Totodată, ele stabilesc măsurile necesare pentru realizarea sarcinilor de plan respective.

Sarcinile de plan și mijloacele materiale și financiare repartizate pe centrale se examinează de către ministere împreună cu Comitetul de Stat al Planificării și se supun aprobării Consiliului de Miniștri.

c) *Centralele și unitățile asimilate lor* desfășoară sarcinile de plan, precum și mijloacele materiale și financiare stabilite de ministere și alte organe centrale pe întreprinderi și unități direct subordonate, detaliate cu obiective specifice. Totodată, centralele stabilesc și măsurile necesare pentru îndeplinirea sarcinilor de plan respective[1].

d) *Comitetele executive ale consiliilor populare județene* stabilesc — pe baza sarcinilor ce decurg din planul național unic — planul de dezvoltare economico-socială a județului, cuprinzînd activitatea unităților de subordonare locală, activitatea organizațiilor cooperatiste și activitatea unităților de interes republican. Acest plan este supus spre dezbatere și adoptare consiliilor populare județene.

După adoptarea planului, comitetele executive repartizează sarcinile de plan pe unitățile direct subordonate.

În baza sarcinilor repartizate de către comitetele executive ale consiliilor județene, comitetele executive ale consiliilor populare orășenești și comunale întocmesc planuri de dezvoltare economico-socială a orașelor și comunelor. Aceste planuri se supun spre adoptare consiliilor populare respective, după care comitetele executive repartizează sarcinile de plan pe unități direct subordonate.

e) *Organizațiile cooperatiste* aprobă sarcinile de plan ce le revin din planul cincinal sau anual, potrivit statutelor lor de organizare; ele trebuie să asigure, în sectorul cooperatist, obiectivele care decurg pentru acest sector din planul național unic de dezvoltare economico-socială a țării.

SECȚIUNEA IV

ASUMAREA DE CĂTRE ORGANIZAȚIILE SOCIALISTE A UNOR SARCINI PESTE PREVEDERILE PLANURILOR ADOPTATE

115. **Planul suplimentar.** După ce planurile cincinale și anuale au fost adoptate, organizațiile socialiste își pot asuma sarcini peste prevederile acestori planuri. În asemenea cazuri, sarcinile asumate se vor corela pe trepte organizatorice și la nivelul economiei naționale într-un plan suplimentar (art. 43 din Legea nr. 8/1972). Acest plan concretizează cantitățile de materii prime, materiale, combustibili, produse finite și servicii necesare economiei, forța de muncă și desfacerea producției.

[1] Întreprinderile și unitățile asimilate stabilesc pe subunități, secții și ateliere sarcinile ce le revin acestora și definitivează măsurile pentru înfăptuirea lor.

Scanned with OKEN Scanner

Potrivit legii, depășirea planului de producție de către organizațiile socialiste trebuie să fie orientată spre produsele cu desfacere asigurată pentru export, pentru accelerarea punerii în funcțiune a obiectivelor de investiții și pentru fondul pieții, să contribuie la creșterea eficienței economice (art. 44 din Legea nr. 8/1972).

SECȚIUNEA V

MODIFICAREA SARCINILOR DIN PLANURILE ADOPTATE

116. **Caracterizare generală.** Puterea de acțiune a planului se bazează pe caracterul obligatoriu al sarcinilor stabilite. Subliniind acest aspect, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „După dezbaterea largă a propunerilor de plan și după adoptarea lor de către forurile superioare ale partidului și statului, planul devine lege, iar prevederile sale capătă caracter obligatoriu pentru toate întreprinderile și instituțiile, pentru toți oamenii muncii"[1].

Dînd expresie acestei concepții art. 41 din Legea nr. 8/1972 dispune că „prevederile planurilor cincinale și anuale constituie sarcini obligatorii".

Dar, planul nu este un mecanism rigid, ci un cadru în permanentă adaptare la condițiile obiective, concrete, determinate de desfășurarea fenomenelor economice și sociale. De aceea, în anumite cazuri se pot aduce corecturi prevederilor inițiale ale planului.

Sarcinile de plan se pot modifica, însă, *numai de organele care le-au aprobat*[2] și numai în cazuri bine justificate și cu obligația de a respecta sarcinile ce revin din planul național unic și de a stabili măsurile necesare pentru menținerea proporțiilor, ritmurilor și echilibrului în economie, atît pe anul respectiv, cît și pe cincinal (art. 42 din Legea nr. 8/1972)[3].

Modificările sarcinilor de plan se efectuează numai după dezbaterea acestor modificări, cu organele de conducere colectivă ale organizațiilor socialiste în cauză.

Trebuie subliniat în mod deosebit că legea interzice modificări ale sarcinilor de plan pentru o perioadă care a expirat. Deci, modificările pot interveni numai în cursul perioadei de plan.

[1] Nicolae Ceaușescu, *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român*, decembrie, 1967, *op. cit.*, p. 51.

[2] Socotim că legea are în vedere organele care au stabilit sarcinile de plan cu ocazia desfășurării lor din planul național unic.

[3] A se vedea, *Infra*, nr. 252—268.

Scanned with OKEN Scanner

SECȚIUNEA VI

ATRIBUȚIILE DIFERITELOR ORGANE DE STAT ÎN DOMENIUL PLANIFICĂRII

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

117. **Precizări prealabile.** Legea nr. 8/1972 reglementează principalele atribuții ale diferitelor organe ale statului în activitatea de planificare. Vom evoca, pe scurt, aceste atribuții.

§ 2. ATRIBUȚIILE ȘI RĂSPUNDERILE ÎNTREPRINDERILOR, CENTRALELOR, MINISTERELOR ȘI COMITETELOR EXECUTIVE ALE CONSILIILOR POPULARE[1]

118. **Caracterizare generală.** Potrivit legii, comitetele și consiliile oamenilor muncii, consiliile de conducere ale ministerelor și ale celorlalte organe centrale, comitetele executive ale consiliilor populare răspund de elaborarea și fundamentarea planurilor unităților socialiste și sînt obligate să ia măsurile necesare pentru îndeplinirea ritmică a sarcinilor de plan (art. 46 din Legea nr. 8/1972).

Activitatea de elaborare și fundamentare a planurilor cincinale și anuale în toate unitățile se desfășoară sub îndrumarea și controlul organelor și organizațiilor de partid.

În toate unitățile socialiste, oamenii muncii participă nemijlocit la elaborarea și înfăptuirea planului, la dezbaterea și soluționarea problemelor privind sarcinile de plan.

§ 3. ATRIBUȚIILE ȘI RĂSPUNDERILE CONSILIULUI DE MINIȘTRI ȘI ALTOR ORGANE CENTRALE[2]

119. **Consiliul de Miniștri.** Ca organ suprem al administrației de stat, Consiliul de Miniștri conduce întreaga activitate executivă de dezvoltare economico-socială planificată a țării; el răspunde de elaborarea proiectului planului național unic și a bugetului de stat, precum și de realizarea acestora după adoptarea lor de către Marea Adunare Națională.

Consiliul de Miniștri organizează executarea planului național unic, stabilește pe ministere, alte organe centrale, consiliile populare județene și al municipiului București, indicatorii de plan și măsurile care asigură înfăptuirea prevederilor planului; el controlează sistematic mersul întregii activități economico-sociale și ia măsurile corespunzătoare.

120. **Comitetul de Stat al Planificării.** Acest organ central elaborează propunerile pentru proiectul planului național unic; asigură cuprinde-

[1] A se vedea, art. 45—51 din Legea nr. 8/1972.
[2] A se vedea, art. 110—118 din Legea nr. 8/1972.

Scanned with OKEN Scanner

rea în proiectul de plan a întregului potențial de producție al țării în condițiile creșterii eficienței activității economice. El răspunde de echilibrul material, financiar, monetar și valutar al economiei, atît la elaborarea cît și în executarea planului.

Comitetul de Stat al Planificării exercită un control permanent asupra îndeplinirii planului național unic pentru a asigura realizarea ritmurilor și proporțiilor planificate.

În sfîrșit, Comitetul de Stat al Planificării elaborează metodologia de întocmire a proiectelor planurilor cincinale și anuale.

121. **Consiliul Central de Control Muncitoresc al Activității Economice și Sociale.** Acest organ — de partid și de stat — exercită controlul unitar al îndeplinirii hotărîrilor de partid și al legilor țării, în toate domeniile vieții economice și sociale.

§ 4. ATRIBUȚIILE ORGANELOR SUPREME ALE PUTERII DE STAT

122. **Marea Adunare Națională.** Potrivit art. 120 din Legea nr. 8/1972, Marea Adunare Națională adoptă planurile cincinale și planurile anuale de dezvoltare economico-socială.

123. **Consiliul de Stat.** Între sesiunile Marii Adunări Naționale, Consiliul de Stat controlează modul în care se asigură dezvoltarea economico-socială planificată a țării.

§ 5. ATRIBUȚIILE CONSILIULUI SUPREM AL DEZVOLTĂRII ECONOMICE ȘI SOCIALE

124. **Caracterizare generală.** Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale conlucrează strîns cu organele de partid și de stat la elaborarea prognozelor și a planului național unic de dezvoltare economico-socială[1]. El întocmește studii și dezbate principalele orientări ale dezvoltării economico-sociale a țării prezentînd concluziile și propunerile sale conducerii de partid și de stat (art. 122 din Legea nr. 8/1972).

SECȚIUNEA VII

PLANIFICAREA ÎN ANUMITE SECTOARE ALE ECONOMIEI NAȚIONALE

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

125. **Precizări prealabile.** Legea nr. 8/1972 cuprinde reguli speciale pentru planificarea diferitelor sectoare ale vieții economice și sociale: industrie, agricultură, transporturi și telecomunicații, investiții-construc-

[1] În legătură cu atribuțiile Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale, a se vedea, art. 6—12 din Legea nr. 1/1973 privind Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale.

Scanned with OKEN Scanner

ții, aprovizionare tehnico-materială, dezvoltarea relațiilor economice externe, cercetare științifică, învățămînt și pregătirea și utilizarea forței de muncă, precum și creșterea nivelului de trai al populației. De asemenea, legea cuprinde reguli speciale privind planificarea pe ramuri și subramuri a economiei naționale și planificarea teritorială a dezvoltării economico-sociale. În cele ce urmează vom evoca regulile speciale de planificare numai pentru anumite sectoare ale economiei naționale. Este vorba de acele sectoare care implică stabilirea unor raporturi juridice contractuale între organizațiile socialiste. Mai precis, acele sectoare în care organizațiile socialiste încheie contracte economice. Astfel, vom examina regulile privind planificarea în următoarele domenii: aprovizionare tehnico-materială, investiții-construcții și transporturi.

§ 2. PLANIFICAREA APROVIZIONĂRII TEHNICO-MATERIALE

126. **Planul de aprovizionare tehnico-materială.** Aprovizionarea tehnico-materială constituie o premisă esențială pentru buna desfășurare a procesului de producție. Pentru asigurarea desfășurării ritmice a procesului de producție este necesară organizarea pe bază de plan a aprovizionării tehnico-materiale. Acest lucru se realizează cu ajutorul planului de aprovizionare tehnico-materială care este parte componentă a planului național unic de dezvoltare economico-socială[1].

Planul de aprovizionare tehnico-materială asigură concordanța dintre resursele economiei și nevoile de consum, în condițiile valorificării complete a potențialului tehnico-productiv, dimensionării necesarului prin norme și normative de consum și de stoc, stabilirii unor rezerve economice care să permită desfășurarea continuă a proceselor productive[2].

Elaborarea planului de aprovizionare tehnico-materială se desfășoară în cadrul activității de elaborare a planului național unic de dezvoltare economico-socială, pe toate treptele organizatorice și potrivit acelorași principii.

Potrivit art. 78 din Legea nr. 8/1972, unitățile socialiste au obligația să asigure prin planurile cincinale și anuale aprovizionarea tehnico-materială, dimensionînd cantitățile necesare de materii prime, materiale, piese de schimb, combustibili, energie electrică, aburi, apă pe baza normelor de consum și a normelor de stoc cu fundamentare tehnico-economică, urmărind respectarea riguroasă a acestor norme, gospodărirea judicioasă a tuturor resurselor materiale, aplicarea unui regim strict de economii.

Planul de aprovizionare tehnico-materială cuprinde balanțe materiale precum și norme și normative de consum.

Întrucît balanțele materiale joacă un rol însemnat în activitatea de planificare a aprovizionării tehnico-materiale și în stabilirea relațiilor de aprovizionare vom înfățișa mai pe larg această problemă.

[1] A se vedea, Legea nr. 14/1971 cu privire la gospodărirea fondurilor fixe, resurselor materiale și aprovizionarea tehnico-materială (Buletinul Oficial nr. 133/1971).

[2] A se vedea, art. 33 din Legea nr. 14/1971.

Scanned with OKEN Scanner

127. **Balanţele materiale.** Pentru a întocmi un plan de aprovizionare tehnico-materială corespunzător este necesar să se determine şi să se verifice echilibrul dintre resursele economiei naţionale şi utilizarea lor. Acest lucru se realizează prin intermediul balanţelor materiale. Prin urmare, balanţele materiale exprimă sintetic, la nivelul întregii economii, relaţia dintre necesar şi resurse pentru un anumit produs sau pentru o grupă de produse[1].

Potrivit art. 35 din Legea nr. 14/1971, „pentru principalele materii prime, materiale, combustili, utilaje, piese de schimb şi alte produse hotărîtoare pentru îndeplinirea sarcinilor de producţie, investiţii, export, fondul pieţii şi alte activităţi, este obligatorie elaborarea de balanţe"[2].

Sarcina elaborării şi echilibrării balanţelor materiale pentru planurile cincinale, cu defalcare pe ani, aceea a adaptării acestora în cursul îmbunătăţirilor anuale ale planului, gospodărirea executării balanţelor aprobate, precum şi a luării sau propunerii unor măsuri în cursul echilibrării acestora revine coordonatorilor de balanţe.

Coordonatorul de balanţă este, de obicei, principalul producător (întreprindere, centrală ori minister) al produsului sau grupei de produse; el este stabilit prin hotărîre a Consiliului de Miniştri.

Vom evoca, pe scurt, cîteva aspecte privind elaborarea, echilibrarea şi aprobarea balanţelor materiale.

Elaborarea balanţelor materiale. Cunoscînd sarcinile ce le revin din planul cincinal sau anual, organizaţiile socialiste trebuie să se aprovizioneze cu produsele de care au nevoie pentru îndeplinirea acestor sarcini de plan. În acest scop, ţinînd seama de capacitatea lor de producţie şi de normele şi normativele de consum, organizaţiile socialiste îşi stabilesc necesarul de aprovizionat. După ce acest necesar a fost verificat de organele superioare (centrală sau minister) este comunicat coordonatorului de balanţă.

La rîndul lor, producătorii de materii prime, materiale etc. comunică coordonatorului de balanţă datele în legătură cu posibilităţile lor de producţie.

Cunoscînd cererile şi posibilităţile, coordonatorii de balanţe întocmesc proiectele de balanţe pentru produsele pe care le coordonează.

Aşa cum prevede art. 36 din Legea nr. 14/1971, coordonatorii de balanţe, pornind de la cererile beneficiarilor elaborate conform prevederilor planului, vor cuprinde în balanţe toate resursele din import şi vor asigura necesarul justificat al economiei cu produsele respective, în cadrul resurselor planificate, fiind răspunzători împreună cu celelalte unităţi economice producătoare şi consumatoare de utilizarea completă a capacităţilor,

[1] În legătură cu balanţele materiale, a se vedea şi Valentin Prisăcaru, *Balanţele, instrument de planificare*, S.C.J., nr. 3, 1971, p. 435 şi urm.

[2] Nomenclatorul produselor pentru care se întocmesc balanţe, lista coordonatorilor de balanţe care răspund de elaborarea lor şi competenţele de aprobare se stabilesc de Consiliul de Miniştri (art. 79 din Legea nr. 8/1972).

Scanned with OKEN Scanner

folosirea resurselor din țară, dimensionarea judicioasă a consumurilor pe bază de norme și normative de consum și stoc.

De asemenea, coordonatorii de balanțe vor prevedea în balanțe rezerve la dispoziția Ministerului Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe în vederea acoperirii unor nevoi neprevăzute ce apar în cursul executării planului.

Echilibrarea balanțelor materiale. După ce au fost elaborate, balanțele materiale sînt supuse unui proces de echilibrare. În cadrul acestui proces se urmărește ca să se asigure, pe de o parte, necesarul de aprovizionat și, pe de altă parte, desfacerea producției care se va realiza.

Activitatea de echilibrare a balanțelor materiale este realizată de coordonatorul de balanță cu larga participare a altor organe interesate: Ministerul Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe, Comitetul de Stat al Planificării, ministerele și organizațiile socialiste în cauză.

În echilibrarea balanțelor materiale se va urmări dimensionarea resurselor pe baza încărcării optime a capacităților de producție, extinderii folosirii materialelor și materiilor prime din țară, a înlocuitorilor resurselor secundare și deșeurilor, dimensionarea și acoperirea necesarului pe bază de norme și normative de consum cu fundamentare tehnico-economică (art. 40 din Legea nr. 8/1972).

Aprobarea balanțelor materiale. După ce balanțele materiale au fost echilibrate se supun spre aprobare, după caz, consiliilor de conducere ale ministerelor sau altor organe centrale, consiliilor oamenilor muncii ale centralelor, comitetelor oamenilor muncii, potrivit competențelor stabilite prin hotărîre a Consiliului de Miniștri.

Pentru produsele cu rol hotărîtor în asigurarea proporțiilor de bază în economie, balanțele se aprobă prin planul de stat (art. 35 din Legea nr. 14/1971).

Pentru anumite produse — stabilite printr-o listă care se aprobă de Consiliul de Miniștri — pentru care în anumite etape resursele sînt insuficiente, prin balanțele materiale aprobate odată cu planurile cincinale și anuale, se vor stabili *repartiții* pe beneficiari și furnizori (art. 79 din Legea nr. 8/1972)[1].

Repartițiile sînt acte de planificare emise de coordonatorii de balanțe și sînt menite să asigure satisfacerea cu prioritate a principalelor nevoi ale economiei, legate de realizarea planului de producție, a programelor de investiții și a livrărilor la fondul pieții.

Pentru alte produse, care nu fac parte din lista aprobată de Consiliul de Miniștri, după aprobarea balanțelor, coordonatorii de balanțe emit *extrasele de balanță* în baza cărora se vor încheia contractele economice.

128. **Stabilirea relațiilor de aprovizionare.** Pentru realizarea aprovizionării organizațiile socialiste producătoare și consumatoare intră în raporturi contractuale. Contractele se încheie în concordanță cu actele de planificare emise (repartiții sau extrase de balanță)[2]. Prin contracte, orga-

[1] A se vedea și art. 5 din Legea nr. 71/1969 privind contractele economice.

[2] A se vedea, *Infra*, nr. 152.

Scanned with OKEN Scanner

nizațiile socialiste stabilesc obligații cu privire la cantitățile, caracteristicile tehnico-funcționale, sortimentul și termenele de livrare a produselor etc. Ele răspund de respectarea integrală a obligațiilor asumate prin contractele încheiate pentru realizarea sarcinilor de plan.

Potrivit legii, pentru aprovizionarea cu materialele de uz general, aprovizionarea se poate face prin intermediul Bazelor județene de aprovizionare și desfacere (art. 79 din Legea nr. 8/1972).

129. **Atribuții ale Ministerului Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe.** În activitatea de aprovizionare tehnico-materială, Ministerul Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe are următoarele atribuții principale:[1]

a) asigură mijloacele materiale necesare îndeplinirii planului și de realizare ritmică a aprovizionării conform sarcinilor de plan;

b) asigură menținerea echilibrului balanțelor materiale în cursul executării planului, elaborarea normelor de consum de materii prime și materiale în concordanță cu sarcinile stabilite prin planul național unic cu privire la modernizarea producției și reducerea cheltuielilor materiale;

c) controlează aplicarea strictă a normelor de consum și a normelor de stoc în economie;

d) inițiază acțiuni pentru dezvoltarea continuă a resurselor de materii prime, materiale, combustibili și energie electrică și ia măsuri pentru gospodărirea rațională a acestora;

e) îndrumă și controlează dezvoltarea producției de înlocuitori și extinderea utilizării lor în producție.

În exercitarea atribuțiilor sale, Ministerul Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe colaborează cu Comitetul de Stat al Planificării, cu toate ministerele, centralele și comitetele executive ale consiliilor populare județene și al municipiului București.

§ 3. PLANIFICAREA ACTIVITĂȚII DE INVESTIȚII-CONSTRUCȚII

130. **Planul de investiții.** Progresul economic și social al țării este determinat în măsură hotărîtoare de realizarea unei rate înalte a acumulării, de volumul de investiții destinat reproducției socialiste lărgite.

Investițiile și modul lor de repartizare sînt stabilite prin planul de investiții, care este o parte componentă a planului național unic de dezvoltare economico-socială.

Planul de investiții este elaborat de Consiliul de Miniștri, care răspunde și de îndeplinirea lui.

131. **Clasificarea investițiilor.** Potrivit Legii nr. 72/1969 privind organizarea, planificarea și executarea investițiilor, investițiile sînt de două feluri: *investiții centralizate,* care sînt cuprinse în planul de investiții și

[1] A se vedea, art. 81 din Legea nr. 8/1972. A se vedea și art. 45—47 din Legea nr. 14/1971.

Scanned with OKEN Scanner

investiții necentralizate, care nu sînt cuprinse în planul de investiții, ele fiind prevăzute în planurile proprii ale organizațiilor socialiste.

Trebuie arătat că, pe baza indicațiilor partidului, începînd cu planul anual pe 1974, toate investițiile au fost nominalizate prin plan.

Referitor la acest aspect, secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că pe anul 1974 „este nominalizat în planul național unic întregul volum de investiții, renunțîndu-se la așa-zisele obiective de investiții și lucrări necentralizate, care au generat cheltuiala neeconomicoasă a unor importante fonduri și resurse materiale"[1].

Din punct de vedere al finanțării, H.C.M. nr. 859/1970[2] împarte investițiile centralizate în două categorii:

a) investiții înscrise în planul de stat în *„lista investițiilor nominalizate"*;

b) investiții înscrise în planul de stat în *„lista investițiilor ce se creditează"*.

132. **Introducerea în plan a investițiilor.** Art. 75 din Legea nr. 8/1972 precum și art. 5 din Legea nr. 72/1969 prevăd dispoziții privind introducerea în plan a investițiilor.

Astfel, introducerea *în planul cincinal* a investițiilor se va face pe bază de studii de fundamentare a necesității investițiilor, care analizează și prezintă situația utilizării capacităților existente, asigurarea bazei de materii prime, a nevoilor interne și a posibilităților de export, condițiile de asigurare a utilajelor, tehnologiilor, amplasamentului, etapele de execuție, costul și eficiența lucrărilor.

Înscrierea în planurile anuale a lucrărilor noi de investiții, cu termenul lor de punere în funcțiune, se face numai pe baza documentelor de aprobare a indicatorilor tehnico-economici, a studiilor tehnico-economice. a graficului de eșalonare a investițiilor și de livrare a utilajelor.

Obiectivele care nu au documentațiile aprobate la data definitivării planului pot fi introduse în plan în cursul executării acestuia numai cu asigurarea tuturor condițiilor necesare: studii tehnico-economice aprobate, grafice de livrare a utilajelor, corelate cu termenele de punere în funcțiune a obiectivului, aprovizionarea cu materiale.

Trebuie arătat că, potrivit legii, este interzisă deschiderea șantierelor pentru lucrările de investiții care nu au asigurate condițiile necesare pentru desfășurarea ritmică a lucrărilor și intrarea în funcțiune a capacităților proiectate la termenele stabilite (art. 75 din Legea nr. 8/1972).

133. **Atribuții și răspunderi în domeniul planificării activității de investiții-construcții.** Ministerul Construcțiilor Industriale, celelalte ministere și comitetele executive ale consiliilor populare județene care au activitate de construcții-montaj răspund pentru elaborarea și realizarea

[1] Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la plenara comună a C.C. al P.C.R. și Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României*, Scînteia nr. 9707 din 30 noiembrie 1973.

[2] H.C.M. nr. 859/1970 privind planificarea, repartizarea și vărsarea beneficilor, finanțarea mijloacelor circulante, finanțarea și creditarea investițiilor (Buletinul Oficial nr. 71/1970).

Scanned with OKEN Scanner

planului unităţilor subordonate; ele asigură introducerea metodelor moderne și eficiente de lucru, executarea lucrărilor, creșterea eficienței și rentabilității activității de construcții-montaj (art. 77 din Legea nr. 8/1972)[1].

§ 4. PLANIFICAREA TRANSPORTURILOR

134. **Planul de transporturi.** Volumul mărfurilor care urmează a fi transportate este stabilit prin planul anual de transporturi. Acest plan este întocmit în corelație cu planurile de producție, de aprovizionare tehnico-materială și de investiții; el constituie o parte a planului național unic de dezvoltare economico-socială.

Trebuie arătat că numai transporturile de mărfuri sînt planificate *în mod direct* prin planul transporturilor.

În baza planului anual de transporturi se face planificarea operativă a transporturilor.

135. **Planificarea operativă a transporturilor.** Potrivit metodologiei de planificare a transporturilor, stabilită prin H.C.M. nr. 57/1952[2], mărfurile sînt împărțite în două categorii, în funcție de importanța pe care ele o au pentru economia națională.

În prima categorie intră produsele de o deosebită importanță; ele sînt prevăzute în anexa la H.C.M. nr. 57/1952. Caracteristic pentru aceste mărfuri este faptul că planificarea operativă nominală a transporturilor se face centralizat pe baza propunerilor ministerelor și altor organe centrale.

În a doua categorie intră celelalte mărfuri, precum și mărfurile destinate transporturilor de coletărie; pentru aceste mărfuri planificarea operativă nominală se face de către întreprinderile de transport pe baza cererilor expeditorilor.

Potrivit H.C.M. nr. 57/1952, planificarea operativă a transporturilor se face pe bază de planuri operative trimestriale și planuri operative lunare de transport.

În vederea întocmirii *planului operativ trimestrial de transport,* întreprinderile expeditoare întocmesc proiecte de planuri pe care le comunică organelor tutelare care, după ce le aprobă, le comunică Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor. Pornind de la aceste propuneri, ministerul menționat elaborează planul operativ trimestrial ținînd seama de necesitatea optimizării transporturilor și folosirii intensive a capacităților de transport.

În baza planului operativ trimestrial se întocmesc *planurile operative lunare de transport.* Aceste planuri se elaborează pe baza proiectelor întocmite de întreprinderile expeditoare care le înaintează, prin intermediul întreprinderilor de transport, Ministerului Transporturilor și Teleco-

[1] În legătură cu atribuțiile diferitelor organe, a se vedea, art. 76 din Legea nr. 8/1972 și art 6—8 din Legea nr. 72/1969.

[2] H.C.M. nr. 57/1952 a fost ulterior modificată prin H.C.M. nr 2026/1952, nr. 4041/1953, nr. 1623/1954, nr. 911/1957.

Scanned with OKEN Scanner

municațiilor. După coordonarea lor, aceste planuri se aprobă și se comunică întreprinderilor de transport și întreprinderilor expeditoare.

Elementele cuprinse în planurile operative lunare de transport sînt adîncite și concretizate de întreprinderile expeditoare și întreprinderile de transport cu ocazia *eșalonării* transporturilor și a *programării* acestor transporturi.

136. **Atribuții și răspunderi privind planificarea transporturilor.** Ministerul Transporturilor și Telecomunicațiilor realizează îndrumarea unitară a întregii activități de transporturi și răspunde de înfăptuirea planurilor cincinale și anuale ale unităților subordonate (art. 74 din Legea nr. 8/1972).

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL II

ACTELE DE PLANIFICARE

SECȚIUNEA I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

§ 1. NOȚIUNEA ACTULUI DE PLANIFICARE

137. **Caracterizare generală.** Așa cum am arătat, în procesul planificării se pot distinge două faze. Prima fază privește elaborarea planului național unic, de la formularea propunerilor de plan de către unitățile din primul eșalon al activității de planificare și pînă la adoptarea planului național unic de către Marea Adunare Națională. A doua fază privește desfășurarea sarcinilor din planul național unic pe trepte organizatorice, adică punerea în executare a planului.

Prin urmare, în vederea executării lor, sarcinile din planul național unic — care a devenit lege prin adoptarea lui de către Marea Adunare Națională — trebuie desfășurate (defalcate) din treaptă în treaptă pînă la executanții nemijlociți. Această activitate de desfășurare a sarcinilor de plan se realizează pe calea unor acte juridice — actele de planificare[1]. Astfel, Consiliul de Miniștri emite un act de planificare prin care desfășoară sarcinile din planul național unic pe ministere, alte organe centrale și comitetele executive ale consiliilor populare județene. La rîndul lor, ministerele, celelalte organe centrale și comitetele executive ale consiliilor populare județene emit acte de planificare pentru a stabili sarcinile de plan care revin centralelor sau altor unități direct subordonate. Și, în continuare, centralele și unitățile asimilate lor emit acte de planificare prin care stabilesc sarcinile de plan ce revin întreprinderilor și altor unități direct subordonate.

În domeniul aprovizionării tehnico-materiale, un rol deosebit în stabilirea sarcinilor de plan îl au coordonatorii de balanță. După ce balanțele materiale au fost aprobate, ei emit acte de planificare (repartiții și extrase de balanțe) către furnizori și beneficiari.

Din cele arătate rezultă că, *în sens larg, prin acte de planificare se înțeleg actele emise de organele competente prin care se stabilesc anumite sarcini de plan* (sarcini de producție, de aprovizionare, investiții etc.).

138. **Natura juridică a actelor de planificare.** Actele juridice prin care se desfășoară sarcinile din planul național unic fac parte din catego-

[1] Actele de planificare nu sînt folosite exclusiv pentru desfășurarea sarcinilor din planul național unic. Aceste acte se întîlnesc și în alte domenii, de exemplu, ele servesc pentru transferul fondurilor fixe de la o organizație socialistă de stat la alta (A se vedea, *Infra*, nr. 144).

Scanned with OKEN Scanner

ria actelor administrative[1]. Drept urmare, ele sînt cîrmuite, în principiu, de aceleaşi reguli care guvernează materia actelor administrative[2].

§ 2. CLASIFICAREA ACTELOR DE PLANIFICARE

139. Clasificarea actelor de planificare după efectele pe care le produc. Actele de planificare emise de diferitele organe, care au atribuţii în desfăşurarea sarcinilor din planul naţional unic, nu produc — toate — aceleaşi efecte juridice. Într-adevăr, gradul diferit de concretizare a sarcinilor de plan ce se desfăşoară la diferite eşaloane determină şi efectele pe care le produc actele de planificare. Astfel, actul de planificare prin care Consiliul de Miniştri desfăşoară sarcinile pe ministere, precum şi actele prin care ministerele desfăşoară sarcinile de plan pe centrale au un grad mic de concretizare[3]; sarcinile stabilite prin aceste acte urmează a fi desfăşurate mai departe prin anumite acte de planificare, care au un grad mai mare de concretizare. Aceste acte de planificare, spre deosebire de cele menţionate, stabilesc organizaţiile socialiste care trebuie să execute *în fapt* sarcinile de plan, iar obiectul acestor sarcini este determinat prin precizarea cantităţii de produse sau a volumului de lucrări, ori servicii, a termenului de executare etc.

În consecinţă, actele de planficare care au un grad mic de concretizare a sarcinilor de plan dau naştere numai unor obligaţii de drept administrativ — pe linie verticală — între organul care a emis actul şi organul căruia i se adresează acest act.

[1] În acest sens, a se vedea: Traian Ionaşcu, *Validitatea contractelor dintre întreprinderile şi organizaţiile economice socialiste în lumina planului de stat*, J.N. nr. 1, 1951, p. 19—20; Fr. Deak, *Drept civil, Teoria generală a obligaţiilor*, Bucureşti, Editura Învăţămîntului, 1960, p. 31; Constantin Stătescu, *Arbitrajul de Stat şi practica arbitrală*, Bucureşti, Editura didactică, 1962, p. 89; Valentin Prisăcaru, *Implicaţiile noilor reglementări privind disciplina contractuală*, A.S. nr. 5, 1972; Emil Vicol, *Actele juridice de organizare şi îndrumare a activităţii de aprovizionare tehnico-materială*, A.S. nr. 1, 1973, p. 17—18. A se vedea şi R. O. Halfina, *Rolul şi esenţa contractului în dreptul civil socialist sovietic*, Bucureşti, 1956, p. 132; P. Stainov, *Natura juridică a actelor de planificare în statul socialist*, R.R.R. nr. 3, 1964, p. 70.

Pentru un punct de vedere potrivit căruia aceste acte de planificare nu sînt acte administrative, ci *acte de drept economic*, a se vedea, Constantin Oprişan, *Integrarea funcţională a contractului economic, ca instrument de fundamentare a planului anual, în mecanismul balanţelor materiale şi al planului de aprovizionare tehnico-materială*, A.S. nr. 6, 1972, p. 30—31.

[2] În legătură cu actele administrative, a se vedea, Tudor Drăganu, *Formele de activitate ale organelor statului socialist român*, Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1965, p. 230 şi urm.; Romulus Ionescu, *Drept administrativ*, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1970, p. 216 şi urm.

[3] În general, aceste acte de planificare privesc sarcini de producţie.

Scanned with OKEN Scanner

Actele de planificare care au un grad ridicat de concretizare și care *se adresează organizațiilor socialiste care execută nemijlocit* aceste sarcini de plan, pe lîngă obligațiile de drept administrativ, dau naștere și unor obligații de drept civil — pe linie orizontală — între organizațiile care vor executa în mod nemijlocit — de regulă prin intermediul unor contracte economice — sarcinile de plan stabilite.

Sublinierea acestei distincții prezintă un deosebit interes. Într-adevăr, actele de planificare din prima categorie interesează numai sfera raporturilor administrative; pentru stabilirea raporturilor juridice dintre organizațiile socialiste în vederea îndeplinirii sarcinilor de plan prezintă interes numai actele de planificare din a doua categorie, care produc efecte de drept civil.

De altfel, *în sens restrîns, prin acte de planificare se înțeleg numai acele acte de planificare emise de organele competente care dau naștere la efecte de drept civil*[1].

SECȚIUNEA II

ACTELE DE PLANIFICARE CARE DAU NAȘTERE LA OBLIGAȚII CIVILE

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

140. **Caracterizare generală.** Actele de planificare care dau naștere la obligații civile se caracterizează prin trei trăsături[2].

În primul rînd, nu pot avea efecte de drept civil decît acele acte care au un caracter *individual;* nu produc asemenea efecte actele administrative cu caracter normativ.

În al doilea rînd, nu pot avea efecte de drept civil decît acele acte administrative care privesc *raporturi patrimoniale* dintre organizațiile socialiste.

În al treilea rînd, au efecte de drept civil numai actele care privesc raporturi care iau naștere *în sfera circulației;* nu au asemenea efecte actele care se referă la sfera producției (de exemplu, actele interne care privesc diferite compartimente ale unei organizații socialiste).

Prin urmare *actele de planificare care dau naștere la obligații de drept civil sînt acte administrative individuale care privesc raporturile patrimoniale care iau naștere în sfera circulației.*

[1] Pentru a evita orice confuzie precizăm că în dezvoltările noastre ulterioare vom folosi noțiunea de acte de planificare numai în acest sens restrîns; pentru a desemna noțiunea de acte de planificare în sens larg, vom folosi noțiunea generică de „sarcini de plan".

[2] A se vedea, R. O. Halfina, *op. cit.*, p. 129 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

§ 2. CONDIȚIILE PE CARE TREBUIE SĂ LE ÎNDEPLINEASCĂ ACTELE DE PLANIFICARE PENTRU A DA NAȘTERE UNOR OBLIGAȚII CIVILE

141. **Enumerarea condițiilor.** Pentru a da naștere la obligații civile, actele de planificare trebuie să îndeplinească următoarele condiții[1]:

a) actele să fie emise de organele competente;

b) actele să determine părțile și obiectul sarcinii de plan (cantitate, volum, termene de executare etc.);

c) actele de planificare care se adresează celor două organizații socialiste executante să fie concordante;

d) actele de planificare să fie comunicate părților.

§ 3. CATEGORII DE ACTE DE PLANIFICARE CARE DAU NAȘTERE LA OBLIGAȚII CIVILE

A. CONSIDERAȚII GENERALE

142. **Criterii de distincție.** După conținutul obligațiilor civile la care dau naștere, actele de planificare se clasifică în patru categorii:

a) acte de planificare care dau naștere direct și nemijlocit unor obligații civile, fără încheierea unui contract;

b) acte de planificare care dau naștere obligației reciproce de a încheia un contract economic în condițiile stabilite de aceste acte;

c) acte de planificare care dau naștere direct și nemijlocit unor obligații civile a căror executare implică încheierea unui contract economic;

d) acte de planificare care obligă pe una din părți să încheie un contract la cererea celeilalte.

În cele ce urmează vom evoca, pe scurt, aceste categorii de acte de planificare, urmînd ca să reluăm problemele pe larg cu ocazia cercetării contractelor economice.

B. ACTE DE PLANIFICARE CARE DAU NAȘTERE DIRECT ȘI NEMIJLOCIT UNOR OBLIGAȚII CIVILE, FĂRĂ ÎNCHEIEREA UNUI CONTRACT

143. **Caracterizare generală.** În anumite cazuri actele de planificare concretizează în așa măsură sarcinile de plan, încît executarea lor este posibilă fără încheierea unui contract economic. În asemenea cazuri, deci, obligațiile civile se nasc direct și nemijlocit din actele de planificare. Un exemplu tipic de asemenea acte de planificare îl constituie actele de planificare privind transferul fondurilor fixe de la o organizație socialistă de stat la alta.

[1] A se vedea, Fr. Deak, *Teoria generală a obligațiilor*, p. 31—32; A se vedea și Valentin Prisăcaru, *Cu privire la nulitatea actelor administrative de planificare*, A.S. nr. 6, 1967, p. 8—9.

Scanned with OKEN Scanner

Potrivit Decretului nr. 409/1955[1] transmiterea fondurilor fixe de la organizație socialistă de stat la alta se face prin ordinul conducătorului organului central în subordinea căruia se află organizația socialistă deținătoare a bunului și ordinul conducătorului organului central în subordinea căruia se află organizația socialistă care primește bunul[2].

Din aceste acte de planificare se nasc direct și nemijlocit obligațiile civile în sarcina organizațiilor socialiste — obligația de a preda bunul și respectiv, obligația de a primi bunul — fără a fi nevoie de încheierea unui contract[3].

C. ACTE DE PLANIFICARE CARE DAU NAȘTERE OBLIGAȚIEI RECIPROCE DE A ÎNCHEIA CONTRACTUL ÎN CONDIȚIILE STABILITE DE ACESTE ACTE

144. **Caracterizare generală.** Dintre actele de planificare care dau naștere la obligații civile, majoritatea o formează actele care dau naștere obligației reciproce de a încheia contractul în condițiile stabilite în aceste acte; de exemplu, în materia aprovizionării tehnico-materiale (contractul de furnizare), în domeniul activității de investiții-construcții (contractul de antrepriză pentru lucrări de contstrucții-montaj, contractul de proiectare).

În domeniul aprovizionării tehnico-materiale, actele de planificare poartă anumite denumiri speciale.

Astfel, cele mai importante acte de planificare, care privesc repartizarea produselor pentru care se elaborează balanțe materiale, dar pentru care în anumite etape resursele sînt insuficiente, poartă denumirea de *repartiții*.

Pentru celelalte produse pentru care se elaborează balanțe materiale, dar care nu figurează în lista produselor pentru care se emit repartiții, actele de planificare poartă denumirea de *extrase de balanțe* sau *nivele*.

Repartițiile și extrasele de balanță sînt emise de către coordonatorii de balanțe.[4]

Caracteristic actelor de planificare din această categorie este faptul că ele dau naștere unei obligații administrative de a încheia contractul,

[1] Pentru amănunte, a se vedea, Decretul nr. 409/1959 privind reglementarea transmiterii bunurilor proprietatea statului. A se vedea și D.. Gherasim, *Despre transmiterea bunurilor de la instituțiile și întreprinderile de stat către organizațiile cooperatiste și obștești*, L.P. nr. 1, 1960, p. 19 și urm.

[2] A se vedea și Dec. P.A.S. nr. 2848/1965, A.S. nr. 1, 1966, p. 102. Transferul operează la data stabilită în actul de planificare și nu la data cînd s-a predat bunul (Hot. Arbitrajului de Stat interjudețean Suceava, nr. 195/1969, A.S. nr. 4, 1969, p. 117).

[3] Pentru analiza unor soluții ale practicii arbitrale, a se vedea, M. Costin, P. Danciu, *op. cit.*, A.S. nr. 3, 1972, p. 37 și urm.

[4] Coordonatorii de balanță sînt stabiliți prin Hotărîre a Consiliului de Miniștri; ei nu sînt întotdeauna organele tutelare ale părților.

Scanned with OKEN Scanner

care este dublată de o obligație civilă reciprocă de a încheia contractul economic în condițiile stabilite de aceste acte. Actele de planificare — trebuie subliniat — nu crează direct și nemijlocit obiligația de a executa prestația concretă — a livra produse, a executa lucrări ori a presta servicii. Această obligație se naște prin intermediul contractului.[1]

D. ACTE DE PLANIFICARE CARE DAU NAȘTERE DIRECT ȘI NEMIJLOCIT UNOR OBLIGAȚII CIVILE A CĂROR EXECUTARE IMPLICĂ ÎNCHEIEREA UNUI CONTRACT ECONOMIC

145. **Caracterizare generală.** Asemenea acte de planificare se întîlnesc în domeniul transporturilor și poartă denumirea de *planuri operative lunare de transport.*

Planul operativ lunar de transport dă naștere unei obligații administrative de a îndeplini sarcinile de plan stabilite. Totodată, *el dă naștere direct și nemijlocit, la două obligații civile: obligația cărăușului de a pune la dispoziția expeditorului mijloacele de transport planificate spre încărcare și obligația expeditorului de a folosi mijloacele de transport puse la dispoziție și la capacitatea stabilită.* Îndeplinirea acestor obligații — izvorîte nemijlocit din actul de planificare — implică obligația de a încheia contractul de transport care, la rîndu-i, va da naștere la o altă categorie de obligații civile (obligația cărăușului de a transporta marfa, obligația expeditorului de a plăti taxa de transport etc.).[2]

E. ACTE DE PLANIFICARE CARE OBLIGĂ PE UNA DIN PĂRȚI SĂ ÎNCHEIE UN CONTRACT LA CEREREA CELEILALTE

146. **Caracterizare generală.** Aceste acte de planificare se întîlnesc în domeniul planificării creditelor acordate de Banca Națională a Republicii Socialiste România sau băncile specializate.

Creditarea pe termen scurt se efectuează pe baza planurilor de credite. În baza acestor planuri, băncile comunică beneficiarilor de credite *plafoanele de credite* în limitele cărora se pot încheia contracte de împrumut bancar.[3] Actele prin care se determină aceste plafoane de credite sînt acte de planificare; prin ele se stabilesc părțile care urmează să încheie contractul, cuantumul creditului, ca limită maximă, și alte clauze esențiale pentru împrumutul bancar.

În temeiul actului de planificare, *banca este obligată să încheie un contract de împrumut bancar cu organizația socialistă indicată în actul de planificare, dacă această organizație socialistă dorește să încheie con-*

[1] A se vedea, *Infra*, nr. 174.
[2] A se vedea, *Infra*, nr. 509.
[3] A se vedea, *Infra*, nr. 564.

Scanned with OKEN Scanner

tractul. Organizația socialistă beneficiară a creditului — trebuie subliniat — are numai dreptul de a cere încheierea contractului; ea se poate dispensa de utilizarea creditului și, deci, nu va încheia contractul de împrumut bancar.

Obligația băncii de a încheia contractul este o obligație administrativă.

Cît privește existența unei obligații civile de a contracta, aceasta face obiectul unei controverse în literatura de specialitate.[1] În orice caz, *existența actului de planificare este o condiție a încheierii contractului,* fără de care contractul nu se poate încheia.

[1] A se vedea, *Infra*, nr. 565.

Scanned with OKEN Scanner

PARTEA A DOUA

RAPORTURILE CONTRACTUALE CARE SE STABILESC ÎNTRE ORGANIZAȚIILE SOCIALISTE PENTRU ÎNDEPLINIREA SARCINILOR DE PLAN

(CONTRACTELE ECONOMICE)

TITLUL I

TEORIA GENERALĂ A CONTRACTELOR ECONOMICE

CAPITOLUL I

NOȚIUNEA, FELURILE ȘI FUNCȚIILE CONTRACTULUI ECONOMIC

SECȚIUNEA I

NOȚIUNEA CONTRACTULUI ECONOMIC

147. **Definiția contractului economic.** Legea nr. 71/1969 privind contractele economice[1] nu cuprinde o definiție a contractului economic[2]; ea cuprinde, însă, anumite dispoziții din care se pot desprinde elementele cu ajutorul cărora putem defini acest contract. Astfel, art. 2 arată: „Contractul economic este instrument de planificare și de realizare a preve-

[1] Reglemntarea generală a contractelor economice este cuprinsă în *Legea nr. 71 din 29 decembrie 1969 privind contractele economice* (Buletinul Oficial nr. 154/1969). Legea nr. 71/1969 a fost modificată prin Decretul nr. 318/1972 (Buletinul Oficial nr. 95/1972) și prin Decretul nr. 395/1973 (Buletinul Oficial nr. 105/1973). Legea nr. 71/1969 a fost republicată, dîndu-se articolelor o nouă numerotare, în Buletinul Oficial nr. 120/1973. În aplicarea Legii nr. 71/1969 au fost adoptate H.C.M. nr. 306/1970 (Buletinul Oficial nr. 68/1970), completată prin H.C.M. nr. 414/1972 și H.C.M. nr. 1011/1972 (Buletinul Oficial nr. 95/1972). În temeiul art. 6 din H.C.M. nr. 1011/1972 au fost aprobate de către ministere, celelalte organe centrale ale

Scanned with OKEN Scanner

derilor înscrise în planul național unic de dezvoltare economico-socială; el servește la fundamentarea planurilor anuale pe baza prevederilor cuprinse în planul cincinal, precum și la concretizarea desfășurării relațiilor economice dintre organizațiile socialiste cu privire la furnizarea de produse, executarea de lucrări și prestarea de servicii în scopul înfăptuirii integrale a obligațiilor rezultate din planul național unic de dezvoltare economico-socială".

Pe baza acestor dispoziții ale legii, contractul economic poate fi definit ca *acel contract care se încheie între organizațiile socialiste cu privire la furnizarea de produse, executarea de lucrări și prestarea de servicii, în scopul înfăptuirii unor sarcini ce le revin din planul național unic de dezvoltare economico-socială*[1].

148. **Caracteristicile contractului economic.** Din definiția dată rezultă anumite caracteristici ale contractului economic.

O primă trăsătură caracteristică a contractului economic constă în aceea că el *se încheie numai între organizațiile socialiste.* Deci, părți ale acestui contract nu pot fi persoanele fizice. S-a susținut, însă, în literatura noastră de specialitate, că și contractul încheiat între o organizație socialistă și o persoană fizică este un contract economic[2]. Acest punct de vedere pornește de la ideea că orice contract care are legătură cu planul este un contract economic.

Este adevărat că și în privința contractelor încheiate de organizațiile socialiste cu persoanele fizice se exercită o influență a planului de stat. Dar, trebuie observat, această influență este mult atenuată, ea privind în mod direct numai organizația socialistă. Influența diferită pe care o exercită planul asupra părților determină anumite deosebiri în privința

administrației de stat și comitetele executive ale consiliilor populare județene și al municipiului București, *contracte model*, care cuprind criterii unitare privind furnizarea de produse, executarea de lucrări și prestarea de servicii, specifice pe ramuri sau grupe de produse. Trebuie arătat că, deși, multe dintre dispozițiile Legii nr. 71/1969 se referă la contractul de furnizare, totuși, legea are o aplicație generală, pentru toate contractele economice. În acest sens, art. 27 din lege dispune: „Prevederile prezentei legi se aplică în mod corespunzător contractelor economice privind executarea de lucrări și prestarea de servicii, dacă legea nu dispune altfel".

[2] Denumirea de *„contract economic"*, curent folosită în legislație, literatura juridică și practica arbitrală, este convențională. Într-adevăr, ca raport juridic, orice contract este expresia unei relații economice. Deci, sub acest aspect orice contract este „economic". Dar, noțiunea de „contract economic" este folosită pentru a particulariza anumite contracte — contractele economice — în sfera largă a contractelor.

[1] A se vedea și Prof. dr. Traian Ionașcu, Eugen A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. I, p. 7. A se vedea și St. D. Cărpenaru, *Noțiunea și funcțiile contractului economic în lumina Legii nr. 71/1969*, A.U.B., nr. 2, 1971, p. 89 și urm.

[2] A se vedea, Marcu Onescu, *Noțiunea și definiția contractului economic*, J.N. nr. 1, 1961, p. 74 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

regimului încheierii, modificării și executării contractelor încheiate de organizațiile socialiste cu persoanele fizice. Prin urmare, numai contractele încheiate între organizațiile socialiste sînt contracte economice. Concluzia rezultă și din dispozițiile art. 5 din Legea nr 71/1969 care prevăd: „Contractele economice se încheie de unități economice cu statut de centrală, de unități cu gestiune economică proprie, precum și de alte organizații cu personalitate juridică, potrivit competențelor legale".

Așadar, contractele economice se încheie numai între organizațiile socialiste; contractele economice constituie o formă juridică a raporturilor între aceste organizații[1].

A doua trăsătură caracteristică a contractului economic privește *obiectul acestui contract*. Potrivit art. 2 din Legea nr. 71/1969, prin contractul economic se realizează anumite sarcini cu caracter economic: *furnizarea de produse, executarea de lucrări* sau *prestarea de servicii*. Corespunzător acestor forme de relații economice între organizațiile socialiste se încheie diferite contracte: contracte de furnizare, contracte de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj, contracte de transport etc. Față de această constatare apare ca greșit punctul de vedere potrivit căruia contractul economic se reduce la contractul de furnizare[2].

A treia trăsătură caracteristică a contractului economic *privește scopul contractului*. Contractul economic constituie forma juridică prin intermediul căreia se aduc la îndeplinire anumite sarcini de plan; prin încheierea contractului organizațiile socialiste își asumă obligații civile prin care se asigură îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor ce le revin din planul național unic[3]. Legătura contractului economic cu planul poate fi diferită; contractul poate fi încheiat pe baza unor acte de planificare care stabilesc anumite sarcini concrete de plan sau, fără asemenea acte, pe baza prevederilor cuprinse în planul cincinal[4].

Și într-un caz și în altul, însă, *contractul economic are un caracter planificat pentru ambele organizații socialiste;* el se încheie în scopul îndeplinirii unor sarcini ce le revin din planul național unic.

[1] Unele contracte se încheie, atît între organizațiile socialiste (caz în care sînt contracte economice, dacă au și celelalte trăsături proprii contractelor economice), cît și între organizațiile socialiste și persoane fizice (caz în care sînt contracte comune). De exemplu, contractul de transport de mărfuri poate fi contract economic sau contract comun după cum se încheie între organizațiile socialiste sau între organizațiile socialiste și persoane fizice.

[2] A se vedea, S. N. Bratus, *Contractul economic, formă juridică civilă de repartiție a producției între întreprinderile de stat*, J.N., nr. 3, 1953.

[3] În literatura juridică socialistă se folosește și un criteriu mult mai general. Se consideră că sînt contracte economice „contractele încheiate între organizațiile socialiste și îndreptate spre obținerea anumitor rezultate economice" (V. N. Mojeiko, *Hozeaistvenîe dogovorî v S.S.S.R.* (Contractele economice în U.R.S.S.), Moskva, 1962, p. 9..

[4] A se vedea, *Infra*, nr. 152.

Scanned with OKEN Scanner

Trebuie arătat, însă, că îndeplinirea unei sarcini de plan prin intermediul unui contract nu face din acest contract un contract economic. Altfel, ar însemna că, întrucît întreaga activitate a organizațiilor socialiste se desfășoară sub incidența planului, orice contract încheiat între două organizții socialiste este un contract economic. O osemenea concluzie nu ar ține seama de realitățile practice[1] care arată că organizațiile socialiste încheie, nu numai contracte economice, ci și contracte comune[2].

Prin urmare, sînt contracte economice numai contractele pe care organizațiile socialiste le încheie în legătură directă cu sarcinile ce le revin din planul de stat; numai aceste contracte au un caracter planificat pentru ambele părți și, în consecință, pot fi considerate contracte economice[3]. Contractele comune pe care le încheie organizațiile socialiste contribuie și ele la realizarea planului dar ele au o legătură indirectă cu planul de stat.

149. **Noțiunea de contract economic desemnează o categorie de contracte.** Din analiza trăsăturilor caracteristice ale contractului economic rezultă că noțiunea de contract economic desemnează, nu o specie de

[1] Practica arbitrală a decis că un contract de închiriere a unei suprafețe locative cu altă destinație decît aceea de locuință încheiat între două organizații socialiste nu este un contract economic și, în consecință, nu îi sînt aplicabile dispozițiile privind rezolvarea neînțelegerilor precontractuale (Dec. P.A.S. nr. 2369/1965 „A.S., nr. 1, 1966, p. 90—91). De asemenea, s-a decis că un contract încheiat între două organizații socialiste cu privire la servirea mesei elevilor aflați în practică pe un șantier nu este un contract economic (Dec. P.A.S. nr. 528/1971, A.S., nr. 3, 1971, p. 98). A se vedea și S. Beligrădeanu, *Închirierea — între organizațiile socialiste — a suprafețelor locative cu altă destinație decît aceea de locuință*, A.S. nr. 1/1970, p. 38.

[2] Sînt considerate *„contracte comune"* sau *„contracte de drept comun"* toate celelalte contracte, altele decît contractele economice. Intră în această categorie: contractele încheiate între persoanele fizice, contractele încheiate între organizațiile socialiste, care nu sînt contracte economice, precum și contractele încheiate între organizațiile socialiste și persoanele fizice. Contractele comune sînt cîrmuite de dispozițiile codului civil.

[3] În acest sens, a se vedea, Dec. P.A.S. nr. 291/1971, A.S. nr. 2, 1971, p. 86, cu *Notă* de V. B. În practica arbitrală s-a făcut referire și la un alt criteriu de distincție între contractele economice și contractele comune. Astfel, s-a considerat că servitul mesei elevilor pe un șantier nu poate rezulta dintr-un contract economic, ci dintr-un raport juridic civil privind o prestație întîmplătoare (Dec. P.A.S. nr. 528/1971, A.S., 3, 1971, p. 98). Caracterul permanent sau întîmplător al prestației, după părerea noastră, este irelevant deoarece și încheierea unui contract de antrepriză poate avea un caracter „întîmplător" (și nu permanent) pentru o organizație socialistă care își construiește o nouă secție. În realitate, în speță contractul nu este un contract economic, deoarece el nu privește sarcini de plan care revin organizațiilor socialiste contractante din planul național unic.

Scanned with OKEN Scanner

contract, ci o categorie de contracte care au aceeași configurație. Cu alte cuvinte *noțiunea de contract economic este o noțiune de gen;* ea desemnează un gen de contracte. Genul cuprinde specii de contracte economice: contractul de furnizare, contractul de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj, contractul de transport etc.

Cuprinderea diferitelor contracte economice într-o categorie de contracte — contractele economice — are importanță teoretică deosebită. Într-adevăr, diferitele contracte economice avînd aceleași trăsături caracteristice înseamnă că există un fond comun de principii și reguli aplicabile tuturor contractelor economice. Acest fond comun de principii și reguli — cuprinse în Legea nr. 71/1969 — constituie conținutul teoriei generale a contractelor economice. Dar, pe lîngă importanța teoretică, sublinierea existenței unei categorii distincte a contractelor economice are și o mare importanță practică. Existența unor reguli generale, a unei teorii generale a contractelor economice, asigură un cadru juridic corespunzător pentru asumarea, de către organizațiile socialiste, a obligațiilor pe care le impune îndeplinirea sarcinilor de plan. Astfel, în măsura în care pentru anumite aspecte privind un contract economic nu există o reglementare specială își vor găsi aplicarea regulile generale privind contractele economice[1]. Mai mult, existența acestor reguli generale crează posibilitatea încheierii și a altor contracte economice, care nu sînt reglementate de lege, dar pe care activitatea economică le-ar reclama la un moment dat.

150. Interesul practic al delimitării contractelor economice de contractele comune. Scopul contractelor economice — de a mijloci în mod direct realizarea unor sarcini din planul național unic — determină unele particularități în reglementarea acestor contracte. În cadrul acestei reglementări un rol deosebit îl joacă normele dreptului administrativ. Mai precis, contractele pe care organizațiile socialiste le încheie în îndeplinirea sarcinilor de plan sînt cîrmuite prin acțiunea conjugată a normelor de drept administrativ și de drept civil. Intervenția normelor de drept administrativ determină un regim juridic special în ce privește încheierea, modificarea și executarea contractelor economice. Acest regim special — cuprins în Legea nr. 71/1969 — se aplică numai contractelor economice; el nu se aplică contractelor comune, care rămîn supuse dispozițiilor codului civil[2].

[1] În lipsa unor asemenea dispoziții se vor aplica regulile teoriei generale a obligațiilor. Într-adevăr, dispozițiile Legii nr. 71/1969 „se completează cu prevederile codului civil, în măsura în care acestea nu sînt potrivnice legii de față sau naturii raporturilor dintre organizațiile socialiste" (art. 28).

[2] Problema delimitării regimului contractelor economice de regimul celorlalte contracte pe care le încheie organizațiile socialiste s-a pus, în practica arbitrală, în legătură cu aplicarea sancțiunilor prevăzute de H.C.M. nr. 306/1970. Cu drept cuvînt s-a decis că sancțiunile din hotărîrea menționată nu sînt aplicabile tuturor contractelor încheiate de organizațiile socialiste, ci numai contractelor economice (Dec. P.A.S. nr. 1144/1971, A.S., nr. 4, 1971, p. 86; Dec. P.A.S., nr. 528/1971, loc. cit.).

Scanned with OKEN Scanner

FELURILE CONTRACTULUI ECONOMIC

151. **Caracterizare generală.** Din dispozițiile Legii nr. 71/1969 și, în special, din dispozițiile H.C.M. nr. 1011/1972, rezultă că, potrivit temeiului încheierii lor, contractele economice sînt de trei categorii:

a) *contracte care se încheie prin acordul părților pe baza unor repartiții.* Asemenea contracte se încheie pentru produse pentru care se elaborează balanțe materiale; lista produselor pentru care se emit repartiții este aprobată de Consiliul de Miniștri[1];

b) *contractele care se încheie prin acordul părților după aprobarea*[2] *balanțelor materiale.* Aceste contracte se încheie pentru produse pentru care se elaborează balanțe materiale; aceste produse nu fac parte din lista aprobată de Consiliul de Miniștri;

c) *contracte care se încheie prin acordul părților pe baza sarcinilor din planul cincinal;* ele privesc produsele pentru care nu se elaborează balanțe materiale.

În legătură cu această clasificare se impun două observații.

În primul rînd, vom observa că, în practică contractele din categoria a doua se încheie de către părți pe baza unor *extrase de balanță (nivele),* comunicate părților după echilibrarea balanțelor materiale. Aceste extrase de balanță concretizează produsele care vor face obiectul contractului și părțile care vor încheia contractul. Prin urmare, extrasele de balanță sînt și ele acte de planificare ca și repartițiile. Se poate spune că, în ce privește obligația de a încheia contractul, nu există nici o deosebire între repartiții și extrasul de balanță; în amîndouă cazurile părțile sînt obligate să încheie contractul în condițiile determinate de actul de planificare. Deosebirea dintre aceste acte de planificare constă în gradul diferit de concretizare a sarcinii de plan prin indicatorii pe care îi cuprinde;

[1] „La produsele la care în anumite etape resursele sînt insuficiente, prin balanțele materiale aprobate odată cu planurile cincinale și anuale se vor stabili repartiții pe beneficiari și furnizori, care vor sta la baza încheierii contractelor economice de către unitățile socialiste nominalizate în repartiții.

Lista produselor pentru care se emit repartiții se aprobă anual de Consiliul de Miniștri, la propunerea Comitetului de Stat al Planificării și Ministerului Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe" (art. 5 din Legea nr. 7/1969).

[2] Art. 2 din H.C.M. nr. 1011/1972 prevede că această categorie de contracte se încheie după *echilibrarea* balanțelor materiale. Trebuie observat însă că modificările aduse Legii nr. 71/1969 fac referire nu la echilibrarea, ci la *aprobarea balanțelor materiale* (A se vedea: art. 3 alin. 1, art. 10 alin. 1 și art. 12 alin. 3). Soluția Legii nr. 71/1969 ni se pare mai potrivită decît cea prevăzută în H.C.M. nr. 1011/1972, deoarece ea asigură mai bine interesele părților, fiind mai eficientă din punct de vedere practic.

Scanned with OKEN Scanner

repartiţiile fiind emise pentru produse de o deosebită importanţă pentru economia naţională cuprind mai multe elemente de concretizare a sarcinii de plan decît extrasul de balanţă.

În al doilea rînd vom observa că în ce priveşte cea de-a treia categorie de contracte, acestea se încheie între părţi pe baza sarcinilor de plan (de producţie), care decurg din planul cincinal, fără a se emite acte de planificare[1].

152. **Concluzii.** Din cele arătate rezultă că, în realitate, din punctul de vedere al temeiului încheierii lor, contractele economice sînt de două categorii[2]:

a) *contracte economice care se încheie prin acordul părţilor pe baza unor acte de planificare* (repartiţii ori extrase de balanţă), care stabilesc sarcini concrete de plan[3];

b) *contracte economice care se încheie prin acordul părţilor, fără a exista acte de planificare*[4].

SECŢIUNEA III

FUNCŢIILE CONTRACTULUI ECONOMIC

153. **Precizări prealabile.** Contractul economic este chemat să îndeplinească anumite funcţii[5]. Aşa cum rezultă din dispoziţiile art. 2 din Legea nr. 71/1969 aceste funcţii sînt: funcţia de instrument de planificare, funcţia de realizare a sarcinilor de plan şi funcţia de instrument de control asupra îndeplinirii sarcinilor de plan.

154. **Contractul economic este instrument de planificare.** Legea nr. 71/1969 a consacrat o funcţie nouă a contractului economic. Această funcţie este o funcţie economică şi este sintetizată astfel în art. 2: „Contractul economic este un *instrument de planificare* şi de realizare a prevederilor

[1] Aşa cum am arătat, în această lucrare, noţiunea de act de planificare este folosită într-un *sens restrîns; prin act de planificare se înţelege numai acel act dat în executarea planului şi care, concretizînd anumite sarcini de plan, dă naştere la obligaţii în sfera raporturilor civile dintre organizaţiile socialiste.*

Pentru a desemna actul de planificare în *sens larg* vom folosi noţiunea generică de *sarcină de plan*, (A se vedea Supra nr. 138).

[2] A se vedea, St. D. Cărpenaru, *Încheierea contractelor economice în lumina noilor prevederi legale*, R.R.D., nr. 2, 1973, p. 54—55.

[3] Aceste contracte sînt comparabile cu *contractele planificate* existente sub regimul vechii reglementări.

[4] Aceste contracte sînt comparabile cu *contractele reglementate* din reglementarea anterioară.

[5] A se vedea, St. D. Cărpenaru, *op. cit.*, A.U.B., nr. 2, 1971, p. 94 şi urm. A se vedea şi Valentin Prisăcaru. *Rolul contractului economic ca instrument de planificare*, R.R.D., nr. 7, 1973, p. 39 şi urm.

Scanned with OKEN Scanner

înscrise în planul național unic de dezvoltare economico-socială; *el servește le fundamentarea planurilor anuale pe baza prevederilor cuprinse în planul cincinal...* (sublinierea ns. S.C.).

Prin urmare, potrivit legii, contractul este chemat să joace un rol important în fundamentarea sarcinilor din planul anual și, totodată, în asigurarea condițiilor necesare pentru realizarea lor.

Potrivit metodologiei de planificare, în elaborarea proiectului de plan anual, organizațiile socialiste pornesc de la prevederile cuprinse în planul cincinal. Prevederile anuale din planul cincinal *se actualizează* și *se îmbunătățesc* ținînd seama de resursele noi apărute, de posibilitățile de utilizare mai bună a fondurilor de producție și a forței de muncă, de stadiul realizării programului de investiții, de previziunile în legătură cu evoluția cererilor pe piața internă și externă, de contractele economice, precum și de alte elemente care cer adaptarea prevederilor inițiale de plan pentru menținerea dinamismului în economie și depășirea planului cincinal (art. 37 din Legea nr. 8/1972).

Prin urmare, sarcinile de plan anuale, desprinse din planul cincinal, înainte de a fi aprobate in cadrul planului anual, vor fi adaptate, definitivate astfel încît să corespundă cît mai bine nevoilor și posibilităților economiei naționale.

Actualizarea planului anual implică o vastă activitate economică și organizatorică din partea organizațiilor socialiste. Această activitate vizează trei domenii strîns legate între ele: elaborarea propunerilor pentru proiectul planului anual, elaborarea propunerilor pentru întocmirea balanțelor materiale[1] pentru produsele pentru care se elaborează astfel de balanțe, și încheierea contractelor economice în vederea îndeplinirii sarcinilor de plan.

La elaborarea proiectului de plan — actualizat și îmbunătățit — organizațiile socialiste urmăresc acoperirea sarcinilor de plan prin contractele economice. În acest scop, organizațiile socialiste stabilesc, după caz, necesarul de aprovizionat sau posibilitățile de producție, pe care le comunică coordonatorilor de balanțe. Cunoscînd cererile și posibilitățile coordonatorii de balanțe întocmesc proiectele de balanțe. După aprobarea balanțelor materiale, coordonatorii de balanțe emit actele de planificare (repartiții sau extrase de balanță) pe care le comunică organizațiilor socialiste-furnizori și beneficiari. În temeiul acestor acte de planificare se vor încheia contractele economice. Prin contractele pe care le încheie organizațiile socialiste adîncesc concretizarea sarcinilor de plan cuprinse în actele de planificare, asigurînd astfel cadrul juridic pentru îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor de plan.

Prin încheierea contractelor se crează posibilitatea executanților sarcinilor de plan ca — manifestîndu-și inițiativa — să ia măsurile cele mai corespunzătoare pentru ca aceste sarcini de plan să fie realizate. În acest fel, planul anual nu va mai fi definitivat și aprobat în abstract, ci el va avea o acoperire prin obligații ferme stabilite în contractele economice

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 126.

Scanned with OKEN Scanner

încheiate de organizațiile socialiste. Încheindu-se contracte economice se creează toate premisele ca în momentul în care se aprobă planul anual să existe certitudinea că au fost luate toate măsurile pentru îndeplinirea lui.

Din cele arătate rezultă că în cazul produselor pentru care se elaborează balanțe materiale, funcția contractului economic de instrument de planificare se realizează prin intermediul balanțelor materiale.

În cazul produselor pentru care nu se elaborează balanțe materiale, funcția contractului de instrument de planificare și de fundamentare a planului anual se realizează în mod direct. În acest caz, organizațiile socialiste încheie contracte economice ținînd seama de volumul și caracteristicile tehnico-economice ale producției prevăzute în planul cincinal și de asigurarea folosirii maxime a capacităților de producție (art. 5 alin. 2 din Legea nr. 71/1969.

Prin încheierea acestor contracte economice se asigură toate condițiile ca, odată aprobat planul anual, să se treacă imediat la îndeplinirea sarcinilor de plan.

155. **Contractul economic este instrument de realizare a sarcinilor de plan.** Contractul economic este forma juridică prin care organizațiile socialiste, manifestîndu-și voința în calitate de persoane juridice, stabilesc obligațiile civile care le revin în vederea îndeplinirii sarcinilor de plan. „El (contractul economic — nota ns.) — dispune art. 2 din Legea nr. 71/1969 — servește... la concretizarea desfășurării relațiilor economice dintre organizațiile socialiste cu privire la furnizarea de produse, executarea de lucrări și prestarea de servicii, în scopul înfăptuirii integrale a obligațiilor rezultate din planul național unic de dezvoltare economico-socială".

Așadar, în toate cazurile, indiferent dacă au fost ori nu emise acte de planificare, pentru a putea realiza sarcinile de plan ce le revin din planul național unic, organizațiile socialiste trebuie să intre în raporturi contractuale, să încheie contracte economice. Numai prin asumarea unor obligații civile se asigură condițiile necesare îndeplinirii corespunzătoare a sarcinilor de plan.

156. **Contractul economic este instrument de control asupra îndeplinirii sarcinilor de plan.** Contractul economic fiind încheiat în vederea realizării unor sarcini de plan înseamnă că executarea corespunzătoare a obligațiilor asumate prin contract constituie, implicit, îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor de plan. Organizațile socaliste, în calitate de părți în contractul economic, exercită un control reciproc asupra modului în care se execută obligațiile contractuale, putînd cere la nevoie organelor arbitrale aplicarea sancțiunilor pentru nerespectarea obligațiilor. În unele cazuri, de o deosebită importanță, chiar legea consacră un drept de control, pe parcursul executării, asupra îndeplinirii, obligațiilor asumate prin contractele economice. Astfel, art. 15 alin. 1 din Legea nr. 71/1969 prevede că „beneficiarul are dreptul să controleze pe parcursul executării produsului contractat modul în care furnizorul îndeplinește clauzele convenite cu privire la calitate".

Scanned with OKEN Scanner

Întrucît obligaţiile contractuale au fost stabilite în vederea îndeplinirii unor sarcini de plan, *controlul asupra executării obligaţiilor contractuale înseamnă, totodată, un control asupra îndeplinirii sarcinilor de plan.*

Controlul asupra îndeplinirii sarcinilor de plan, exercitate de o parte asupra celeilalte, nu este, evident, un control administrativ. Acest lucru nici nu este posibil deoarece părţile contractante nu se află în raporturi de drept administrativ, ci în raporturi de drept civil. Prin urmare, *controlul asupra îndeplinirii sarcinilor de plan este un control implicit şi este exercitat cu mijloacele dreptului civil.*

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL II

ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI ECONOMIC

SECȚIUNEA I

CORELAȚIA DINTRE PLAN ȘI CONTRACTUL ECONOMIC

157. **Caracterizare generală.** Așa cum am arătat, contractul economic se încheie de către organizațiile socialiste în scopul realizării unor sarcini ce le revin din planul național unic. Există, așadar, o strînsă legătură între contract și plan; contractul economic este instrumentul juridic cu ajutorul căruia sarcinile de plan sînt aduse la îndeplinire.

Legătura dintre plan și contractul economic este expresia, pe planul dreptului, a principiului *centralismului democratic* aplicat în organizarea și conducerea economiei naționale. În realizarea acestui principiu, organele de planificare stabilesc anumite sarcini de plan pentru organizațiile socialiste; aceste organizații socialiste, în vederea executării sarcinilor de plan primite, vor încheia contracte economice. Procesul realizării planului implică, pe de o parte, stabilirea unor raporturi juridice de drept administrativ, între organele de planificare și organizațiile socialiste care primesc sarcinile de plan și, pe de altă parte, stabilirea unor raporturi juridice de drept civil, între organizațiile socialiste care sînt chemate să execute efectiv sarcinile de plan respective. Realizarea prevederilor planului de stat se asigură, prin urmare, pe planul dreptului, prin acțiunea conjugată a normelor dreptului administrativ și a normelor dreptului civil. În acest fel se îmbină conducerea de la centru cu inițiativa organizațiilor socialiste.

Din cele arătate rezultă că, la încheierea contractului economic, organizațiile socialiste trebuie să țină seama de ceea ce au hotărît organele de planificare. Cu alte cuvinte, contractul economic — ca instrument juridic — trebuie să dea expresie a ceea ce reclamă îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor de plan. Această cerință se exprimă, adesea, prin ideea asigurării *unității dintre plan și contractul economic*.

În cadrul unității dintre plan și contract — trebuie subliniat — *elementul hotărîtor este planul*. Într-adevăr, planul este cel care stabilește ceea ce este necesar pentru economia națională și, deci, ceea ce urmează să facă obiectul contractelor economice. Cu alte cuvinte, contractul economic fiind un instrument juridic, el nu poate fi decît subordonat planului.

Trebuie subliniat, de asemenea, că unitatea dintre plan și contractul economic, în sensul precizat, trebuie să existe, nu numai în momentul încheierii contractului economic, ci și în tot cursul executării contractului. Acesta înseamnă că, dacă ulterior încheierii contractului economic, sarcina de plan în vederea realizării căreia s-a încheiat contractul se modifică, urmează ca și contractul să fie modificat sau adaptat în mod co-

Scanned with OKEN Scanner

respunzător pentru a se asigura, în continuare, unitatea dintre plan și contract[1].

Din cele arătate rezultă că *unitatea dintre plan și contractul economic este un principiu fundamental care guvernează întreaga viață a contractului economic*, de la încheierea și pînă la încetarea lui prin executarea obligațiilor.

În ce privește realizarea principiului unității dintre plan și contract, ea poate să îmbrace forme diferite avînd în vedere obiectul sarcinilor de plan și importanța lor pentru economia națională[2]. Vom evoca aceste forme, cu privire specială la domeniul aprovizionării tehnico-materiale.

158. **Cazul contractului încheiat pe baza unui act de planificare.** Așa cum am arătat, potrivit art. 5 alin. 3 din Legea nr. 71/1969, pentru anumite produse, la care în anumite etape resursele sînt insuficiente, prin balanțele materiale se vor emite *repartiții*, care vor sta la baza încheierii contractelor economice.

Pentru alte produse, care nu sînt trecute în lista produselor pentru care se emit repartiții, dar pentru care se elaborează balanțe materiale, coordonatorii de balanțe emit extrasele de balanță, ca temei al încheierii contractelor economice.

Prin urmare, pentru produsele pentru care se elaborează balanțe materiale, contractul se încheie pe baza unor acte de planificare (repartiție sau extras de balanță) date în executarea sarcinilor de plan; contractul se încheie pentru a aduce la îndeplinire prevederile acestor acte de planificare.

Actele de planificare nominalizează organizațiile socialiste care vor încheia contractul și, totodată, precizează elementele esențiale ale contractului pe care îl vor încheia părțile prin acordul lor (cantitatea, caracteristicile tehnico-economice ale produselor, termenele de executare etc.). În baza unor astfel de acte de planificare organizațiile socialiste nominalizate sînt obligate să încheie contractul economic în condițiile stabilite în aceste acte. Aceste condiții fiind obligatorii, părțile nu pot să le nesocotească; ele pot conveni, însă, să stipuleze anumite clauze care să concretizeze prevederile actelor de planificare; de exemplu, clauze privind anumite termene intermediare de livrare, clauze privind recepția produselor etc. Posibilitatea părților de a adînci concretizarea sarcinilor de plan cuprinse în actele de planificare constituie o manifestare a funcției contractului economic de instrument de planificare.

Subliniind necesitatea respectării cu strictețe a sarcinilor de plan, Secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, arăta în cuvîntarea rostită la încheierea lucrărilor Plenarei C.C. al P.C.R. din 20—21 noiembrie 1972: „Toate întreprinderile au obligația să contracteze și să îndeplinească acele sarcini și acele produse înscrise în plan de către mi-

[1] A se vedea, *Infra*, nr. 257—259.

[2] A se vedea, Renée Sanilevici, *Corelația dintre plan și contractul economic*, R.R.D., nr. 2, 1973, p. 16—17.

Scanned with OKEN Scanner

nister, de către Comitetul de Stat al Planificării . . . Este greșit să se creadă că legea contractelor exclude obligația îndeplinirii sarcinilor de plan, că fiecare poate contracta ce vrea, ce poate realiza mai ușor, făcîndu-și astfel viața mai ușoară. Fiecare intreprindere trebuie să producă ceea ce se stabilește prin plan, corespunzător cerințelor economice generale"[1].

Din cele arătate rezultă că, în cazul pe care îl analizăm, actele de planificare preced încheierea contractului; contractul se încheie în vederea aducerii la îndeplinire a sarcinilor de plan pe care aceste acte de planificare le stabilesc.

159. **Cazul contractului încheiat fără act de planificare.** Potrivit art. 3 din Legea nr. 71/1969, acest contract se încheie prin acordul părților pe baza sarcinilor de plan anuale, așa cum au fost desprinse din planul cincinal; părțile se aleg în mod liber, iar clauzele contractului sînt stabilite prin acordul lor. Prin încheierea contractului organizațiile socialiste își manifestă inițiativa contribuind la opera de fundamentare a sarcinilor din planul anual. Odată ce a fost încheiat, contractul este pe deplin valabil; orice modificare, cu ocazia aprobării planului anual, a sarcinilor de plan avute în vedere la încheierea contractului va avea acele consecințe pe care le implică, în general, o modificare a unei sarcini de plan asupra unui contract economic valabil[2].

Din cele arătate rezultă că, în cazul în care îl analizăm, contractul se încheie fără a exista un act de planificare; planul anual, pentru realizarea prevederilor căruia s-au încheiat anumite contracte, va fi aprobat ulterior încheierii acestor contracte.

Trebuie arătat că, în concepția Legii nr. 71/1969, aceste contracte se încheie numai după ce s-a asigurat realizarea sarcinilor de plan stabilite prin actele de planificare.[3]

Subliniind acest aspect, Secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta „. . . Trebuie să se înțeleagă că nimeni nu are voie să contracteze pînă cînd nu a asigurat capacitățile necesare fabricării produselor stabilite în plan. Numai după ce au asigurat realizarea tuturor obligațiilor de plan și mai rămîn capacități disponibile, întreprinderile se mai pot adresa altor beneficiari . . ."[4].

160. **Concluzii.** Din cele arătate rezultă că, atît în cazul contractelor încheiate pe baza unor acte de planificare, cît și în cazul contractelor ce se încheie în absența unor atari acte, *contractele economice se încheie înainte de adoptarea planului anual;* contractele economice servesc la fundamentarea planului de stat anual.

[1] Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare rostită la încheierea lucrărilor Plenarei C.C. al P.C.R. din 20—21 noiembrie 1972*, Scînteia nr. 9338 din 22 noiembrie 1972.

[2] A se vedea, *Infra*, nr. 257—259.

[3] A se vedea și art. 4 alin. 4 din Legea nr. 71/1969.

[4] Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntarea rostită la încheierea lucrărilor Plenarei C.C. al P.C.R. din 20—21 noiembrie 1972*, loc. cit.

Scanned with OKEN Scanner

SECȚIUNEA II

PĂRȚILE CONTRACTULUI ECONOMIC

161. **Caracterizare generală.** Potrivit art. 5 alin. 1 din Legea nr 71/1969, „contractele economice se încheie de unități economice cu statut de centrală, de unități cu gestiune economică proprie[1], precum și de alte organizații cu personalitate juridică, potrivit competențelor legale".

Prin urmare, *parte în contractul economic poate fi unitatea cu statut de centrală, unitatea cu gestiune economică și orice altă organizație care are personalitate juridică.*

Dispozițiile citate comportă unele precizări în lumina dispozițiilor Legii nr. 11/1971 cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat[2].

Astfel, parte în contractul economic poate fi centrala sau altă unitate asimilată ei (combinatul, trustul, grupul de întreprinderi, de fabrici sau uzine etc.). Centrala sau unitatea asimilată ei este îndrituită să încheie contracte economice întrucît ea are personalitate juridică și, în această calitate, are putința să participe în mod independent la toate raporturile juridice pe care le reclamă înfăptuirea scopului pentru care a fost înființată (art. 18 din Legea nr. 11/1971)[3].

Cît privește „unitatea cu gestiune economică", ea poate fi parte în contractul economic numai în cazul în care are personalitate juridică[4] (de exemplu, întreprinderea); unitatea cu gestiune economică dar fără personalitate juridică (unitatea componentă a centralei) poate încheia contracte economice numai pe baza unei *împuterniciri de reprezentare*[5] dată de către centrală[6].

Prin urmare, potrivit art. 5 alin. 1 din Legea nr. 71/1969, *parte în contractul economic poate fi centrala sau o unitate asimilată ei, întreprinderea și orice altă organizație care are personalitate juridică*[7].

[1] Actele normative ulterioare Legii nr. 71/1969 folosesc noțiunea de „gestiune economică" și nu cea de „gestiune economică proprie", așa încît o vom folosi și noi în continuare.

[2] A se vedea, *Supra*, nr. 57.

[3] Centrala prin reprezentatul ei nu poate semna contracte pentru unitățile din subordinea sa, dacă acestea au gestiune economică și personalitate juridică (Hot. Arbitrajului de Stat interjudețean Ploiești, nr. 817/1972, A.S. nr. 5, 1972, p. 106).

[4] Dec. P.A.S. nr. 2222/1972, A.S. nr. 6/1972, p. 87; Dec. P.A.S. nr. 1704/1971. A.S. nr. 5/1971, p. 104.

[5] Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Ploiești, nr. 1385/1972, A.S. nr. 3, 1972, p. 113.

[6] A se vedea, *Supra*, nr. 57.

[7] În continuare vom folosi noțiunea generică de *„organizație socialistă"*, înțelegînd după caz, centrala, unitatea asimilată ei, întreprinderea sau orice altă organizație socialistă cu personalitate juridică. Această noțiune generică este folosită și de Legea nr. 71/1969 și actele normative date în aplicarea ei.

Scanned with OKEN Scanner

162. **Particularităţi ale contractului economic încheiat de către centrală.** Potrivit Legii nr. 11/1971, centrala este o unitate economică de producţie. Ea asigură în mod nemijlocit conducerea întreprinderilor subordonate şi a celorlalte unităţi din componenţa sa. În calitatea ei de organizaţie economică integrată, centralei îi revin o serie de atribuţii privitor la activitatea întreprinderilor subordonate şi a celorlalte unităţi componente. Legea recunoaşte centralei competenţa de a stabili pentru fiecare unitate din subordinea ei, pe bază de criterii economice şi ţinînd seama de factorii de influenţă specifici, limitele în care atribuţiile prevăzute de lege pentru întreprinderi se exercită de către acestea sau, dimpotrivă, se realizează la nivelul centralei. Centrala — trebuie subliniat — răspunde de totalitatea activităţilor pe care le exercită în mod centralizat pentru întreprinderile subordonate şi celelalte unităţi componente (art. 38 din Legea nr. 11/1971).

Cît priveşte aprovizionarea tehnico-materială a întreprinderilor subordonate, art. 34 lit. A pct. b din Legea nr. 11/1971 prevede că centrala „asigură aprovizionarea ritmică cu materii prime, materiale, combustibili şi energie; stabileşte nomenclatorul produselor a căror aprovizionare se asigură de către centrală, elaborează necesarul pentru aceste produse, încheie contracte economice de lungă durată, anuale sau pe perioade mai mici, urmăreşte şi asigură realizarea lor, precum şi a produselor la care întreprinderile subordonate şi celelalte unităţi componente, derulează pe specificaţii contractele încheiate de centrală".

În privinţa desfacerii produselor, art. 34 lit. B pct. d din lege dispune că centrala „stabileşte nomenclatorul produselor pentru care centrala încheie contracte ca furnizor, inclusiv a produselor pentru care întreprinderile subordonate şi celelalte unităţi componente derulează pe specificaţii contractele încheiate de centrală precum şi nomenclatorul produselor ce se contractează şi se desfac de către unităţi prin relaţii directe cu beneficiarii . . .".

Din dispoziţiile citate rezultă că pentru aprovizionarea tehnico-materială a întreprinderilor subordonate şi a unităţilor componente ale centralei, ca şi pentru desfacerea produselor acestora, se folosesc trei categorii de contracte economice:

a) contracte încheiate direct de către centrală cu o terţă organizaţie socialistă;

b) contracte încheiate direct de către centrală cu o terţă organizaţie socialistă pentru produse pentru care întreprinderile subordonate şi celelalte unităţi componente derulează pe specificaţii aceste contracte;

c) contracte încheiate direct de către întreprinderile subordonate şi unităţile componente ale centralei (pentru acestea din urmă, în baza unei împuterniciri a centralei) cu o terţă organizaţie socialistă.

Pentru primele două cazuri, în care atribuţiile în domeniul aprovizionării tehnico-materiale sau desfacerii produselor se exercită de către centrală, se pune problema de a şti care este figura juridică a acestor con-

Scanned with OKEN Scanner

tracte; de a ști dacă aceste contracte se încheie de către centrală în nume propriu ori în numele întreprinderilor subordonate[1].

Problema nu este o simplă speculație teoretică; ea prezintă un mare interes practic. Într-adevăr, de rezolvarea ei depinde și rezolvarea problemei răspunderii pentru nerespectarea obligațiilor din contractele economice încheiate de către centrală cu terțele organizații socialiste, dar în executarea cărora sînt implicate și întreprinderile subordonate, deoarece cu toate că nu sînt părți contractante, ele vor fi acelea care vor primi sau respectiv livra produsele prevăzute în contracte[2].

Problema face obiectul unei disputate controverse în literatura juridică[3]. După părerea noastră, aceste contracte se încheie de către centrală *în nume propriu* și nu în calitate de mandatar ori comisionar al întreprinderilor subordonate. În consecință, pentru nerespectarea obligațiilor față de terța organizație socialistă, răspunderea revine centralei.

Într-adevăr, centralele au fost concepute ca organisme complexe formate pe anumite criterii, din mai multe unități socialiste; ele au fost organizate nu pentru a deveni organisme de coordonare și îndrumare, ci unități de producție.

Ca organisme de producție, centralele trebuie să preia de la întreprinderile subordonate anumite activități pe care să le îndeplinească în folosul întreprinderilor subordonate, degrevîndu-le pe acestea de asemenea activități, creindu-le posibilitatea de a se ocupa de producție. Dar, odată ce anumite activități au fost preluate de către centrală, aceasta răspunde de toate aceste activități, pe care le exercită centralizat pentru întreprinderile subordonate (art. 38 din Legea nr. 11/1971). În consecință, dacă centrala a încheiat anumite contracte economice cu alte organizații socialiste pentru aprovizionarea întreprinderilor subordonate sau pentru desfacerea produselor acestora, de executarea acestor contracte răspunde centrala ca parte contractantă și nu întreprinderile subordonate. Soluția contrară ar duce la consecințe care contravin finalității avute în vedere la constituirea centralelor. Într-adevăr, dacă răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor din contractele economice încheiate de centrală revine întreprinderilor subordonate înseamnă că rolul centralei se reduce la

[1] Problema nu se pune la contractele încheiate pentru aprovizionarea tehnico-materială sau pentru desfacerea produselor pentru unitățile componente ale centralei deoarece, dacă centrala nu le-a dat împuternicire pentru a încheia ele contracte cu terțe organizații socialiste, unitățile componente neavînd personalitate juridică, centrala nu poate încheia contractele decît în nume propriu.

[2] Între centrală și întreprinderile subordonate — trebuie subliniat — nu se stabilesc raporturi contractuale.

[3] Pentru o expunere rezumativă a opiniilor exprimate în literatura juridică, a se vedea, Vasile Gionea, *Raporturile juridice ale centralei cu întreprinderile din subordine în cadrul contractelor încheiate de centrală cu alte organizații socialiste*, R.R.D., nr. 3, 1973, p. 46 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

încheierea contractului, fără a se preocupa de aducerea la îndeplinire a prevederilor sale[1].

Acest punct de vedere a fost consacrat și în practica arbitrală[2].

SECȚIUNEA III

OBLIGAȚIA DE A ÎNCHEIA CONTRACTUL ECONOMIC

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

163. **Dublarea obligațiilor administrative prin obligații civile.** Stabilirea de către organele de planificare a unor sarcini de plan pentru organizațiile socialiste subordonate creează, pentru acestea din urmă, anumite obligații administrative cu privire la îndeplinirea sarcinilor de plan respective. Dar, așa cum am văzut, de regulă, sarcinile de plan nu pot fi aduse la îndeplinire în mod direct, ci prin încheierea unor contracte economice, prin care organizațiile socialiste își asumă obligații civile. Aceasta înseamnă că, din momentul încheierii contractului economic, îndeplinirea sarcinii de plan este asigurată, pe de o parte, prin obligația administrativă — obligația fiecărei organizații socialiste contractante față de organul de planificare — și, pe de altă parte, prin obligații de drept civil, născute din contractul economic încheiat de organizațiile socialiste respective. Prin urmare, există, cît privește îndeplinirea sarcinilor de plan, *o dublare a obligațiilor administrative prin obligații civile*[3]. „Dublarea"

[1] Întrucît între centrală și întreprinderile subordonate nu există raporturi contractuale eventualele pretenții în legătură cu consecințele nerespectării obligațiilor contractuale se rezolvă în cadrul raporturilor administrative. Teoretic este de conceput angajarea între ele a unor litigii pe teren extracontractual. Practic, însă, situațiile litigioase dintre centrală și întreprinderile subordonate nu se rezolvă niciodată de către organele arbitrale (A se vedea, *Infra*, nr. 287).

[2] Speța în care s-a pronunțat expres Primul Arbitru de Stat a fost următoarea: reclamanta Uzina Industria Sîrmei Cîmpia Turzii a cerut ca pîrîtele Centrala industrială de prefabricate din beton București și Întreprinderea de prefabricate din beton Hunedoara, împreună ori separat, să fie obligate la plata unei sume reprezentînd contravaloarea produselor livrate și penalități de întîrziere la plata prețului. Arbitrajul de Stat Central a admis acțiunea față de Întreprinderea de prefabricate din beton Hunedoara și a respins-o față de centrală. Pîrîta — Întreprinderea prefabricate din beton Hunedoara — a formulat cerere de rearbitrare arătînd că ea nu a figurat în contractul încheiat de centrală, astfel că nu poate fi obligată la plata prețului. Primul Arbitru de Stat a admis cererea și a desființat hotărîrea Arbitrajului de Stat Central, reținînd răspunderea centralei (Dec. nr. 812/1971, A.S., nr. 4, 1971, p. 81).

[3] Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. I., p. 130.

Scanned with OKEN Scanner

este o consecință a centralismului democratic aplicat în conducerea economiei.

Trebuie arătat că, întrucît dublarea obligațiilor administrative prin obligații civile apare numai odată cu încheierea contractului economic, nu înseamnă că, din acest moment, obligația administrativă își pierde efectul, urmînd să existe numai obligația civilă; amîndouă își produc efectele pînă la efectiva îndeplinire a sarcinii de plan.

164. **Natura juridică a obligației de a încheia contractul economic.** Obligația de a îndeplini sarcinile de plan implică obligația de a încheia contractul economic; numai prin încheierea contractului economic prevederile actelor de planificare devin obligații civile între organizațiile socialiste efectiv executante ale sarcinilor de plan. Contractul este, deci, o condiție a realizării sarcinilor de plan. Existînd necesitatea încheierii contractului economic, legea consacră anumite mijloace prin care să asigure îndeplinirea obligației de încheia contractul economic. Din dispozițiile legii rezultă că obligația de a încheia contractul economic este, potrivit unor distincții, o obligație *legală, administrativă* și *civilă.*

§ 2. OBLIGAȚIA LEGALĂ DE A ÎNCHEIA CONTRACTUL ECONOMIC

165. **Conținutul obligației.** Pornind de la necesitatea asigurării îndeplinirii sarcinilor de plan, Legea nr. 71/1969 a consacrat expres *obligația generală a organizațiilor socialiste de a încheia contracte economice.* Astfel, pentru asigurarea condițiilor de realizare a sarcinilor de plan, *organizațiile socialiste vor încheia contracte economice în funcție de specificul producției* (art. 3 alin. 1).

La încheierea contractelor economice anuale ori pe termene mai scurte, *organizațiile socialiste trebuie să acorde prioritate livrărilor de produse, executărilor de lucrări și prestărilor de servicii, care asigură îndeplinirea integrală a sarcinilor înscrise în planul anual, în baza balanțelor aprobate și a repartițiilor emise* (art. 3 alin. 1).

Potrivit legii, *furnizorii au obligația de a-și asigura portofoliul de comenzi* care să permită folosirea integrală și cu maximum de eficiență a capacităților de producție (art. 4 alin. 1).

De asemenea, *furnizorii au obligația de a încheia contracte pentru orice produs pe care îl fabrică sau îl pot asimila în termenul cerut, cu respectarea priorităților stabilite de art. 3 din lege* (art. 4 alin. 2).

Organizațiile socialiste producătoare *vor pune în fabricație numai produsele care au asigurată desfacerea prin contracte economice* (art. 4 alin. 3).

În condițiile în care asigură executarea contractelor încheiate în vederea îndeplinirii sarcinilor cuprinse în planul anual, organizațiile vor putea introduce în fabricație și alte produse pe măsura apariției de disponibilități în utilizarea completă a capacităților de producție, precum și în cazul introducerii suplimentare în fabricație de produse noi sau per-

Scanned with OKEN Scanner

fecționate și care au asigurată desfacerea prin contracte sau prin rețeaua proprie (art. 4 alin. 4)[1].

Din cele arătate rezultă că, potrivit Legii nr. 71/1969, *organizațiile socialiste au obligația legală de a încheia contracte economice.*

166. **Sancțiunea nerespectării obligației.** Nerespectarea obligațiilor prevăzute în art. 4 alin. 1, 2 și 3 din lege constituie contravenție și se sancționează cu amendă (art. 25 din Legea nr. 71/1969). Potrivit art. 4 din H.C.M. nr. 306/1970, pentru faptele ce constituie contravenție, în sensul legii contractelor economice, se vor aplica persoanelor fizice care, în cadrul atribuțiilor de serviciu, aveau în sarcina lor executarea obligației încălcate o amendă de la 1 000 la 7 000 lei.

§ 3. OBLIGAȚIA ADMINISTRATIVĂ DE A ÎNCHEIA CONTRACTUL ECONOMIC

167. **Precizări prealabile.** Obligația administrativă de a îndeplini sarcinile de plan stabilite de organele de planificare competente implică, pentru organizațiile socialiste care au primit aceste sarcini, obligația administrativă de a încheia contractul economic. Conținutul obligației administrative de a încheia contractul este diferit.

168. **Conținutul obligației în cazul existenței actului de planificare, la baza contractului economic.** În cazul în care contractul economic se încheie pe baza unui act de planificare care stabilește o sarcină concretă de plan, obligația administrativă de a încheia contractul are un obiect bine conturat. În acest caz *obligația admistrativă privește încheierea unui anumit contract economic,* cu o anumită organizație socialistă și cu anumite clauze care sînt stabilite în actul de planificare. Izvorul obligației este actul de planificare (repartiția sau extrasul de balanță).

169. **Conținutul obligației în cazul în care nu există un act de planificare la baza contractului economic.** Și în cazul în care nu se emite un act de planificare va exista o obligație administrativă de a încheia contractul. Într-adevăr, și în acest caz, contractul se încheie pentru îndeplinirea unor sarcini de plan; el se încheie pe baza unor sarcini de plan care au fost desprinse din planul cincinal. Existînd și în acest caz anumite sarcini de plan, va exista pentru organizațiile socialiste cărora li se adresează, obligația administrativă de a aduce la îndeplinire sarcinile de plan respective. A aduce la îndeplinirea sarcinile de plan impune, în mod necesar, încheierea unor contracte economice, căci altfel nu este posibilă o atare îndeplinire. Aceasta înseamnă, prin urmare, că obligația administrativă de a aduce la îndeplinire sarcinile de plan implică obligația administrativă de a contracta, obligația administrativă de a încheia contractul.

Obligația administrativă de a încheia contractul trebuie înțeleasă în sensul că *organizațiile socialiste sînt ținute să încheie contractele econo-*

[1] Introducerea în fabricație a unor produse destinate prin plan exportului se face în condițiile stabilite de Consiliul de Miniștri (art. 4 alin. 5 din Legea nr. 71/1969).

Scanned with OKEN Scanner

mice pe care le reclamă îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor de plan Într-adevăr, neexistînd un act de planificare care să stabilească o sarcină concretă de plan, organizaţiile socialiste nu au obligaţia administrativă de a încheia anumite contracte economice, cu anumiţi parteneri şi clauze determinate de actul de planificare, ci sînt obligate să încheie acele contracte, cu acei parteneri şi acele clauze pe care le reclamă executarea corespunzătoare a sarcinilor de plan. Aşadar, organizaţiile socialiste, executante ale sarcinilor de plan, au posibilitatea de a aprecia ce contracte încheie şi în ce condiţii pentru a îndeplini sarcinile de plan.

170. **Sancţiunea nerespectării obligaţiei.** Nerespectarea obligaţiei administrative de a încheia contractul economic reprezintă o abatere şi atrage după sine aplicarea sancţiunilor administrative. Atunci cînd nerespectarea acestei obligaţii constituie şi o încălcare a obligaţiilor pe care, le implică obligaţia legală de a încheia contracte economice[1] îşi vor găsi aplicare amenzile prevăzute din H.C.M. nr. 306/1970 menţionate mai sus.

§ 4. OBLIGAŢIA CIVILĂ DE A ÎNCHEIA CONTRACTUL ECONOMIC

171. **Conţinutul obligaţiei.** Actul de planificare, care stabileşte o sarcină concretă de plan, în baza căruia se încheie contractul, dă naştere, pe lîngă obligaţia administrativă de a încheia contractul, şi la o obligaţie civilă de a contracta. Dacă obligaţia administrativă de a încheia contractul se naşte pe linie verticală, între organul de planificare care a emis actul de planificare şi organizaţia socialistă subordonată, apoi, obligaţia civilă de a încheia contractul se naşte pe linie orizontală; *organizaţia socialistă căreia i se adresează actul este obligată, faţă de cealaltă organizaţie socialistă menţionată în actul de planificare, să încheie contractul în conformitate cu prevederile actului de planificare.* Prin urmare, obligaţia administrativă de a încheia contractul economic este dublată de o obligaţie civilă de a încheia contractul. Obligaţia civilă de a contracta — trebuie subliniat — are *caracter reciproc;* fiecare dintre organizaţiile socialiste nominalizate în actul de planificare este obligată faţă de cealaltă să încheie contractul. În consecinţă, corelativ obligaţiei uneia dintre organizaţiile socialiste menţionate în actul de planificare există dreptul celeilalte de a cere încheierea contractului economic.

Sublinierea caracterului reciproc al obligaţiei civile are o importanţă practică deosebită. Într-adevăr, existînd o obligaţie civilă de a încheia contractul pentru amîndouă organizaţiile socialiste menţionate în actul de planificare, organizaţia socialistă care nu poate obţine încheierea contractului din partea celeilalte organizaţii are dreptul de a se adresa organului competent pentru a obţine obligarea la contractare[2].

[1] Obligaţiile prevăzute în art. 4 alin. 1, 2 şi 3 din Legea nr. 71/1969.

[2] A se vedea şi Aurel Pop, Gheorghe Beleiu, *Unele aspecte privind încheierea contractelor economice*, A.U.B., nr. 1, 1972, p. 53.

Scanned with OKEN Scanner

Dublarea obligației administrative de a încheia contractul cu o obligație civilă, cu același conținut, este consecința importanței pe care legea o acordă unor anumite contracte și, implicit, prestațiilor care fac obiectul acestor contracte. Această importanță deosebită impune asigurarea încheierii contractelor, atît prin mijloace de drept administrativ, cît și prin mijloace de drept civil.

172. **Sancțiunea nerespectării obligației.** Nerespectarea obligației civile de a încheia contractul constituie o abatere și se sancționează cu mijloacele dreptului civil. Dacă nerespectarea obligației civile de a încheia contractul a cauzat anumite prejudicii celeilalte părți, partea în culpă va fi obligată la plata despăgubirilor[1].

§ 5. IZVORUL OBLIGAȚIEI DE A SĂVÎRȘI PRESTAȚIA CONCRETĂ

173. **Precizări prealabile.** Am văzut că din actul de planificare, care stabilește o sarcină concretă de plan, rezultă o obligație administrativă de a încheia contractul și, totodată, o obligație civilă cu același conținut. În executarea acestor obligații, părțile vor încheia contractul economic care va da naștere la drepturi și obligații între părțile contractante. Problema care se pune este aceea de a ști care este izvorul obligației de a săvîrși prestația concretă, adică obligația, după caz, de a livra produse, a executa lucrări ori a presta servicii.

Problema se pune, evident, numai în legătură cu contractul care se încheie în baza unui act de planificare; în celelalte cazuri, obligația de a săvîrși prestația concretă nu poate rezulta decît din contract[2].

174. **Izvorul obligației de a săvîrși prestația concretă este un „fapt juridic complex".** Problema izvorului obligației de a săvîrși prestația concretă a cunoscut o anumită evoluție în literatura juridică.

În literatura juridică socialistă mai veche[3] s-a susținut părerea potrivit căreia *actul de planificare dă naștere în mod direct obligației de a*

[1] Trebuie observat că Legea nr. 71/1969 nu mai reglementează, așa cum existau în trecut, *amenzile civile* ca sancțiune a nerespectării obligației civile de a încheia contractul. Dacă anterior modificării Legii nr. 71/1969 prin Decretul nr. 318/1972, absența unor amenzi civile era justificată, în prezent nu își mai găsește justificare. Într-adevăr, întrucît în prezent, în anumite cazuri, organizațiile socialiste au obligația reciprocă de a încheia contractul economic — obligație rezultată din actul de planificare — trebuie să existe și anumite sancțiuni civile care să asigure respectarea acestei obligații. De aceea, considerăm că ar fi necesară reintroducerea sistemului amenzilor civile pentru necontractare.

[2] Existența unor sarcini de plan în vederea îndeplinirii cărora s-a încheiat contractul poate să aibă unele influențe asupra contractului și ulterior încheierii sale. Dar, aceste influențe sînt diferite de acelea pe care le implică existența unui act de planificare (A se vedea, *Infra*, nr. 262).

[3] N. G. Aleksandrov, *Contribuții la problema rolului contractului în reglementarea juridică a relațiilor sociale*, citată după R. O. Halfina, *Rolul și esența contractului în dreptul civil sovietic*, București, Editura pentru literatură economică și juridică, 1956, p. 161.

Scanned with OKEN Scanner

livra produsele, contractul avînd numai rolul de a concretiza obligaţiile reciproce ale părţilor, obligaţii care s-au născut independent de contract.

Această părere a avut meritul de a fi pus pentru prima oară problema izvorului obligaţiei de a săvîrşi prestaţia concretă. Ea a fost, însă, criticată deoarece subaprecia rolul contractului în economia socialistă. Într-adevăr, potrivit acestei păreri, rolul de fapt juridic care generează obligaţia de a săvîrşi prestaţia concretă îl are numai actul de planificare; contractul are exclusiv rolul de a concretiza obligaţiile civile născute direct din actul de planificare. Drept urmare, în cazul în care sarcina de plan stabilită de actul de planificare ar fi suficient de concretizată, încheierea devine inutilă.

Această părere nu a avut susţinători în literatura noastră de specialitate. De altfel, ea nu ar fi putut fi susţinută faţă de actele normative care au reglementat de la început obligaţia încheierii contractelor economice în formă scrisă[1].

Pornindu-se de la necesitatea recunoaşterii rolului contractului economic, în literatura juridică a fost formulată o altă părere[2]. Potrivit acestei păreri, actul de planificare creează, pentru organizaţiile socialiste cărora li se adresează, obligaţia de a îndeplini sarcinile de plan pe care actul le cuprinde. Această obligaţie este o obligaţie administrativă a organizaţiei pentru care a fost emis actul faţă de organul de planificare care a emis acest act. Pe lîngă această obligaţie administrativă, actul de planificare mai dă naştere şi unei obligaţii civile reciproce de a încheia contractul în condiţiile prestabilite de actul de planificare. *Cît priveşte obligaţia de a furniza produse, a executa lucrări ori a presta servicii, aceasta nu ia naştere direct din actul de planificare, ci din contractul pe care părţile l-au încheiat în baza actului de planificare.*

Născută ca o reacţie împotriva părerii care exagera rolul actului de planificare şi minimaliza rolul contractului, şi această părere a fost criticată de unii autori pe motiv că, de astădată, se tinde la supraaprecierea rolului contractului şi, în consecinţă, la minimalizarea rolului actului de planificare.

În ultima vreme în literatura juridică s-a conturat tot mai mult o opinie care încearcă să apropie cele două păreri sus-menţionate subliniidu-se, deopotrivă, atît importanţa actului de planificare, cît şi a con-

[1] A se vedea H.C.M. nr. 524/1951 privind măsurile pentru reglementarea şi asigurarea disciplinei contractuale.

[2] R. O. Halfina, *op. cit.*, p. 166 şi urm.; L. Vasiliev, *Obligaţia de a contracta şi arbitrajul precontractual în economia planificată*, A.S., nr. 2, 1955, p. 5 şi urm. Pentru literatura noastră juridică, a se vedea, Prof. dr. Tr. Ionaşcu, *Validitatea contractelor dintre întreprinderile şi organizaţiile socialiste*, J.N. nr. 1, 1951, p. 26; Ion Gh. Maurer, E. A. Barasch, *Influenţa modificărilor de sarcini de plan asupra contractelor dintre organizaţiile socialiste*, S.C.J. II, 1957, p. 15—16; Fr. Deak, *Teoria generală a obligaţiilor*, p. 44—45.

Scanned with OKEN Scanner

tractului[1]. Potrivit acestei opinii, nu se poate considera că obligația de a săvîrși prestația concretă ar izvorî din actul de planificare care a stabilit sarcina de plan. Dar, ea nu izvorăște nici exclusiv din contractul încheiat în executarea obligației de a încheia contractul; *obligația de a săvîrși prestația concretă* — a livra produse, a executa lucrări ori a presta servicii — *izvorăște și din actul de planificare și din contract.* Prin urmare, obligația de a săvîrși prestația *are ca izvor un fapt juridic complex,* format din actul de planificare și contract[2].

Socotim întemeiată această opinie deoarece ea pune în evidență indisolubila legătură care există între actul de planificare și contract. Evidențierea acestei legături prezintă un deosebit interes. Într-adevăr, actul de planificare nu este numai o condiție a încheierii contractului; efectele lui nu dispar odată cu încheierea contractului, ci subzistă pe toată durata existenței contractului. Prin urmare, actul de planificare influențează nu numai încheierea contractului ci și cuprinsul și validitatea clauzelor lui, precum și modificarea și executarea contractului. Pe scurt, legătura dintre actul de planificare și contract există în tot cursul vieții contractului.

Din cele arătate rezultă concluzia că actul de planificare nu crează în mod direct obligația civilă de a săvîrși prestația concretă — a livra produse, a executa lucrări sau a presta servicii —, ci aceasta se naște prin intermediul contractului; izvorul ei este atît actul de planificare cît și contractul.

§ 6. PRACTICA ARBITRALĂ CU PRIVIRE LA SANCȚIONAREA LIVRĂRILOR NECONTRACTUALE

175. **Caracterizare generală.** Soluția adoptată în literatura de specialitate a fost admisă și în practica arbitrală care a stabilit că „repartiția

[1] A se vedea, O. S. Ioffe, *Drept civil sovietic, București,* Editura științifică, 1960, p. 170—171, 356—363. Pentru literatura noastră juridică, a se vedea, Eugen Barasch, *Rolul contractului în raporturile dintre organizațiile socialiste (hozrasciot și contract),* Studii juridice, București, Editura Academiei, 1960, p. 147 și urm.; Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice,* vol. I, p. 151—153; Constantin Stătescu, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală,* p. 103—104; Stanciu D. Cărpenaru, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală,* p. 118—121.

[2] „Sîntem în prezența unor efecte conjugate ale actului administrativ de planificare și ale contractului. S-a spus că obligația ar fi rezultatul unui „conținut de fapt complex". Se poate spune că ea este rezultatul nu al unui „conținut de fapt complex", ci al unui „temei de drept complex" (Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria și practica litigiilor precontractuale,* București, Editura Academiei, 1962, p. 153—154). Cît privește definirea izvorului obligației, socotim preferabilă noțiunea de *„fapt juridic complex"* în locul celei de „temei de drept complex" (A se vedea și Constantin Stătescu, *Probleme juridice în legătură cu încheierea contractului de furnizare în cooperare, cu privire specială la corelația dintre plan și contract în cazul acestui contract,* J.N. nr. 2, 1965, p. 17).

Scanned with OKEN Scanner

nu creează pentru părți decît obligația de a încheia contractul, iar nu și obligația de a livra, care se naște numai prin încheierea contractului"[1].

Obligația civilă de a executa prestația concretă luînd naștere prin intermediul contractului se înțelege că încheierea contractului economic este obligatorie; orice executare făcută numai în baza actului de planificare constituie o încălcare a disciplinei contractuale și trebuie sancționată ca atare[2].

În lumina Instrucțiunii nr. 6/1958 a P.A.S.[3], practica arbitrală consideră că o livrare este necontractuală în cazul în care ea s-a făcut fără un acord de voință al părților, indiferent de forma manifestării acestui acord; de exemplu, livrarea făcută de furnizor nu a fost acceptată de către beneficiar.

Potrivit aceleiași instrucțiuni livrarea este considerată contractuală, chiar cînd contractul nu s-a încheiat în forma scrisă prevăzută de lege, dacă livrarea făcută de furnizor este acceptată de către beneficiar. Nerespectarea formei prevăzută de lege nu este o cauză de nulitate. Dar, fiind o abatere de la disciplina contractuală, ea este sancționată într-un mod specific, și anume, restrîngerea efectelor pe care le produce un asemenea contract; furnizorul răspunde de calitatea corespunzătoare a produselor livrate iar beneficiarul de plata prețului și restituirea ambalajelor[4].

§ 7. ROLUL ORGANELOR TUTELARE ÎN ASIGURAREA RESPECTĂRII OBLIGAȚIEI DE A ÎNCHEIA CONTRACTUL ECONOMIC

176. **Caracterizare generală.** Avînd în vedere rolul pe care îl joacă contractul economic în îndeplinirea sarcinilor de plan, problema încheierii contractului economic depășește interesul propriu al organizațiilor socialiste contractante; ea interesează economia națională în întregul său. De aceea, legea prevede în sarcina organelor tutelare ale organizațiilor socialiste anumite obligații menite să asigure organizarea și îndrumarea încheierii contractelor economice.

Astfel, ministerele, celelalte organe centrale și locale ale administrației de stat — ca titulare de plan — sînt obligate să ia măsuri pentru respectarea strictă a repartițiilor, acționînd în direcția reducerii continue a consumurilor specifice, extinderii folosirii înlocuitorilor și deșeurilor, modernizării producției și stabilirii priorităților în consum, astfel încît să se asigure realizarea și depășirea sarcinilor de plan.

[1] Hot. Arbitrajului de stat al regiunii Mureș, nr. 188/1956, A.S. nr. 4, 1956, p. 59; Dec. P.A.S. nr. 3494/1956, A.S., nr. 2, 1957, p. 58.

[2] Cu privire la soluțiile practicii arbitrale, a se vedea, Constantin Stătescu, *Evoluția practicii Arbitrajului de stat cu privire la sancționarea livrărilor necontractuale*, A.U.B. nr. 13—14, 1959—1960, p. 93—104.

[3] *Culegere*, p. 231—232.

[4] A se vedea, *Infra*, nr. 212.

Scanned with OKEN Scanner

Tot astfel, centrala are obligația să urmărească „modul în care întreprinderile subordonate și celelalte unități componente încheie contractele și, realizează aprovizionarea tehnico-materială pentru produsele lăsate în competența lor" (art. 34 lit. A pct. g din Legea nr. 11/1971).

În sfîrșit, Ministerul Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe ia, potrivit legii, cu consultarea ministerelor, celorlalte organe centrale și locale ale administrației de stat decizii obligatorii cu privire la stabilirea priorităților în contractare; el exercită controlul asupra îndeplinirii de către întreprinderi, centrale, alte unități economice, precum și de către coordonatorii de balanțe a sarcinilor ce le revin cu privire la elaborarea și echilibrarea balanțelor, încheierea și executarea contractelor economice, desfășurarea întregului proces de aprovizionare tehnico-materială (art. 45 lit. j, art. 46 din Legea nr. 14/1971).

Nerespectarea de către organele în subordinea cărora se află părțile contractante a obligațiilor ce le revin în legătură cu organizarea și îndrumarea încheierii contractelor economice constituie contravenție și se sancționează cu amendă (art. 25 din Legea nr. 71/1969); persoanelor fizice care, în cadrul atribuțiilor de serviciu, aveau în sarncina lor executarea obligației încălcate, li se aplică o amendă de la 1 500 la 10 000 lei (art. 4 din H.C.M. nr. 306/1970).

SECȚIUNEA IV

PROCEDURA ÎNCHEIERII CONTRACTULUI ECONOMIC

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

177. **Necesitatea unei proceduri a încheierii contractului economic.** Existența obligației de a încheia contractul economic pune problema de a ști *în ce fel* se aduce la îndeplinire această obligație, *cum* se realizează acordul de voință al părților contractante. Cu privire la această problemă, Legea nr. 71/1969 cuprinde anumite dispoziții cu caracter general. Astfel, art. 6 dispune că „pentru a da contractului economic un conținut care să reflecte necesitățile dezvoltării economiei naționale, cerințele producției, ale consumatorilor și posibilitățile de valorificare completă a potențialului tehnico-productiv al furnizorilor, pentru a face din acesta un instrument eficient de ridicare continuă a calității produselor, părțile contractante sînt obligate . . . să se întîlnească și să discute condițiile de calitate, adaptările și îmbunătățirile constructive și tehnologice ce trebuie aduse produselor, modalitățile de efectuare a recepției, formele de asistență tehnică, regimul de garanții, calitățile și termenele de livrare, să stabilească toate clauzele contractuale". Prin urmare, în lumina acestor dispoziții, contractul economic se încheie nemijlocit între părți, care sînt obligate să se întîlnească și să stabilească „toate clauzele contractuale". Această modalitate de realizare a acordului de voință corespunde situației din dreptul comun cînd contractul se încheie *„între prezenți"*. Ea răs-

Scanned with OKEN Scanner

punde cel mai bine cerințelor legii ca părțile să stabilească în contract acele clauze pe care le reclamă îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor de plan.

Consacrarea acestei modalități de încheiere a contractului economic — „între prezenți" — nu exclude însă posibilitatea de a încheia contractul și potrivit altei modalități, adică *„între părți care nu sînt prezente"*.

Practica încheierii contractelor economice a relevat, însă, că principiile dreptului comun nu sînt în măsură să satisfacă exigențele impuse de încheierea unor contracte economice la timp și cu clauzele pe care le reclamă îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor de plan. Era nevoie de instituirea unor obligații procedurale de care părțile să țină seama în procesul încheierii contractelor economice. Necesitatea unei proceduri obligatorii de încheiere a contractului economic era determinată de existența obligației de a încheia contractul economic; nu se putea asigura cu adevărat respectarea acestei obligații fără ca părțile să fie ținute să săvîrșească anumite acte care să conducă la încheierea contractului. O asemenea procedură a fost instituită prin H.C.M. nr. 1011/1972 privind unele măsuri pentru aplicarea prevederilor Legii contractelor economice nr. 71/1969.

178. **Domeniul de aplicare a procedurii încheierii contractului economic stabilită prin H.C.M. nr. 1011/1972.** Procedura de încheiere a contractului economic, stabilită prin hotărîrea citată, are un caracter general; *procedura se aplică, atît pentru contractul care se încheie pe baza unui act de planificare, cît și pentru contractul care se încheie în absența unui atare act*[1]. Deci, indiferent dacă pentru produsele care fac obiectul contractului se elaborează ori nu balanțe materiale, procedura de încheiere a contractului economic este aceeași[2].

[1] Cu toate că procedura încheierii contractului economic este unitară, totuși, există anumite deosebiri în legătură cu consecințele nerespectării ei, după cum contractul se încheie în baza unui act de planificare sau în absența lui. Într-adevăr, nerespectarea procedurii prevăzute de lege poate avea semnificația unui refuz de a contracta. Un atare refuz constituie o neînțelegere precontractuală, dacă au fost emise acte de planificare; neînțelegerea se rezolvă de către organul competent, putîndu-se da o hotărîre care să țină loc de contract. Dacă, însă, este vorba de încheierea unui contract economic, fără a avea la bază acte de planificare, refuzul are drept consecință neîncheierea contractului, fără ca organul competent să poată obliga la contractare (A se vedea, *Infra*, nr. 190).

[2] La intrarea în vigoare a H.C.M. nr. 1011/1972 s-a pus în discuție problema de a ști dacă procedura reglementată în această hotărîre este aplicabilă numai pentru furnizarea de produse sau și pentru executarea de lucrări și prestarea de servicii.

Unii autori și, se pare, practica arbitrală, au considerat că procedura reglementată de H.C.M. nr. 1011/1972 se aplică numai contractului de furnizare; ea nu s-ar aplica contractului de proiectare sau contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj, deoarece acestea se bucură de o reglementare specială cuprinsă în Regulamentele aprobate prin H.C.M. nr. 1002/1964. În sprijinul soluției s-au invocat dispozițiile art. 27 din Legea nr. 71/1969 potrivit cărora dis-

Scanned with OKEN Scanner

§ 2. DESFĂŞURAREA PROCEDURII DE ÎNCHEIERE A CONTRACTULUI ECONOMIC

179. **Perioada încheierii contractelor economice.** În scopul asigurării unor condiţii optime pentru realizarea sarcinilor de plan, organizaţiile socialiste trebuie să încheie contractele economice înainte de începerea perioadei de plan, în funcţie de specificul producţiei (art. 3 din Legea nr. 71/1969).

Pentru maşinile, utilajele şi instalaţiile a căror fabricaţie necesită o durată mai îndelungată de pregătire tehnică şi organizatorică, predarea documentaţiilor tehnice şi a comenzilor de către beneficiari, precum şi încheierea contractelor economice, se vor face la termenele ce rezultă din normativele privind perioada de pregătire şi execuţie a acestora, aprobate de Consiliul de Miniştri.

180. **Lansarea comenzii de către beneficiar.** În vederea îndeplinirii sarcinilor de plan care îi revin, organizaţia socialistă trebuie să încheie anumite contracte economice[1]. Procedura de încheiere a contractelor este declanşată de lansarea comenzii de către beneficiar către furnizor.

Comanda cuprinde o serie de elemente (cantitatea, caracteristicile tehnico-economice ale produselor, termenele, etc.) privind produsele de care beneficiarul are nevoie pentru îndeplinirea sarcinilor de plan.

Trebuie subliniat că, în cazul contractelor care se încheie pe baza actelor de planificare, comanda se întocmeşte în conformitate cu prevederile repartiţiei sau, după caz, ale extrasului de balanţă.

Pentru celelalte produse, comanda se întocmeşte potrivit nevoilor beneficiarului determinate pe baza normelor şi normativelor de consum.

181. **Obligaţia furnizorului de a se pronunţa asupra comenzii.** Potrivit art. 2 din H.C.M. nr. 1011/1972, furnizorul primind comanda beneficiarului, este obligat ca într-un termen de 20 de zile să se pronunţe asupra comenzii, „emiţînd proiect de contract sau, după caz, acceptarea comenzii".

poziţiile legii şi, deci, ale hotărîrii date în aplicarea ei, sînt aplicabile în mod corespunzător şi contractelor economice privind executarea de lucrări şi prestarea de servicii „dacă legea nu dispune altfel". Or, se arată în această opinie, pentru contractele de proiectare şi de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj există o altă reglementare care continuă să se aplice.

Soluţia ni se pare discutabilă. După părerea noastră, prin H.C.M. nr. 1011 s-a urmărit să se reglementeze unitar problema încheierii contractelor economice, indiferent de obiectul lor, tot astfel cum s-a reglementat unitar prin H.C.M. nr. 306/1970, problema răspunderii pentru nerespectarea obligaţiilor din contractele economice.

[1] În vederea încheierii contractelor economice, organizaţiile socialiste producătoare au obligaţia de a elabora anumite cataloage, albume şi prospecte privind produsele pe care le fabrică, pe care le pun la dispoziţia beneficiarilor. În acest fel se realizează informarea beneficiarilor; aceştia se pot orienta în alegerea partenerilor contractuali şi a produselor de care au nevoie (A se vedea, art. 34 pct. e, din Legea nr. 11/1971).

Scanned with OKEN Scanner

Observăm că legea îl obligă pe furnizor să se pronunțe asupra comenzii în sensul emiterii unui proiect de contract ori a acceptării comenzii. Legea a reținut, desigur, acea manifestare de voință a furnizorului care este în sensul încheierii contractului. Dar, este posibil ca furnizorul să nu voiască să încheie contractul și, deci, în termen de 20 de zile, să nu emită proiectul de contract sau acceptarea comenzii; în acest caz apare un refuz de a contracta[1]. De aceea, *prin pronunțarea asupra comenzii trebuie să înțelegem manifestarea de către furnizor a unei atitudini în legătură cu comanda primită, în sensul de a încheia ori nu contractul.*

Dacă, potrivit legii, furnizorul are obligația să se pronunțe asupra comenzii, fie prin emiterea unui proiect de contract, fie prin acceptarea comenzii, se pune problema de a ști care trebuie să fie criteriul opțiunii furnizorului. Și într-un caz și în altul, desigur, contractul se va încheia, dar modalitatea prin care se ajunge la încheierea contractului este diferită[2]. În exercitarea opțiunii sale, furnizorul trebuie să plece de la necesitatea încheierii operative a contractului economic, asigurîndu-se astfel îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor de plan. În aprecierea acestei necesități, el trebuie, însă, să aibă în vedere clauzele pe care le cuprinde comanda, precum și specificul produselor care fac obiectul acestei comenzi.

Astfel, în cazul cînd în comandă sînt precizate cu claritate toate clauzele necesare încheierii contractului și furnizorul este de acord cu ele, furnizorul trebuie să accepte comanda. Prin urmare, în acest caz, comanda beneficiarului are valoarea unei oferte de contract. Acceptarea ei de către furnizor duce la încheierea contractului. Într-adevăr, potrivit art. 3 alin. 3 din Legea nr. 71/1969, „comanda urmată de acceptare sau executare înseamnă contract încheiat".

În cazul în care, însă, comanda beneficiarului nu cuprinde toate clauzele pentru a putea fi imediat acceptată, sau deși le cuprinde, furnizorul nu este de acord cu unele dintre ele, furnizorul va trebui să întocmească el un proiect de contract cu clauzele pe care le consideră necesare. Aceasta înseamnă că, în acest caz, comanda nu are valoarea unei oferte juridice, ci valoarea unui act preliminar, care servește furnizorului la întocmirea ofertei.

Momentul de la care începe să curgă termenul de 20 de zile în care furnizorul trebuie să se pronunțe în legătură cu comanda beneficiarului este diferit;

a) pentru contractele care se încheie pe baza unui act de planificare, termenul începe să curgă, după caz, *„de la data repartiției"*[3] sau *„de la data aprobării balanțelor";*

[1] A se vedea, *Infra*, nr. 194—195.

[2] În acest caz se pune problema alegerii formei prin care se încheie contractul economic: forma *„înscrisului unic"* ori una dintre formele simplificate *„comanda urmată de acceptare"* sau *„comanda urmată de executare"*. A se vedea și Aurel Pop, Gheorghe Beleiu, *op. cit.*, A.U.B., nr. 1, 1972, p. 56—58.

[3] Art. 2 din H.C.M. nr. 1011/1972 vorbește de „data repartiției" ceea ce ar îndemna, pe bună dreptate, la concluzia că se are în vedere data cînd repar-

Scanned with OKEN Scanner

b) pentru contractele care se încheie fără act de planificare, termenul începe să curgă *„de la data primirii comenzilor"*.

182. **Obligaţia beneficiarului de a semna proiectul de contract.** În cazul în care nu a acceptat comanda, ci a întocmit un proiect de contract, furnizorul trimite acest proiect de contract beneficiarului în vederea semnării. Beneficiarul este obligat să restituie furnizorului contractul semnat în cel mult 15 zile de la data primirii acestuia (art. 3 din H.C.M. nr. 1011/1972).

Trebuie subliniat că, potrivit legii, obligaţia de a restitui contractul semnat există, atît în cazul în care beneficiarul este de acord cu clauzele propuse de furnizor, cît şi în cazul în care el are anumite obiecţiuni. Însă, în acest din urmă caz, beneficiarul are dreptul să-şi formuleze în scris obiecţiunile şi, în acelaşi termen de 15 zile, să le comunice furnizorului[1].

183. **Neînţelegerile privind clauzele contractului.** În cazul în care beneficiarul semnează contractul dar formulează anumite obiecţiuni privind anumite clauze, părţile sînt obligate să se întîlnească, dacă nu stabilesc altfel, la furnizor, spre a rezolva neînţelegerile, în termen de 10 zile, de la primirea de către furnizor a obiecţiunilor scrise ale beneficiarului (art. 4 din H.C.M. nr. 1011/1972).

Prin urmare, în cazul ivirii unor neînţelegeri cu privire la conţinutul contractului, părţile sînt obligate să încerce să concilieze aceste neînţelegeri. Întîlnindu-se şi discutînd clauzele în legătură cu care există neînţelegeri, părţile pot prin voinţa lor, să înlăture aceste neînţelegeri, fie prin acceptarea de către furnizor a obiecţiunilor beneficiarului, fie prin renunţarea beneficiarului la obiecţiuni, fie, în sfîrşit, prin precizarea clauzelor în discuţie altfel decît în proiectul de contract sau în procesul-verbal de obiecţiuni. Înţelegerea părţilor — trebuie subliniat — este valabilă numai dacă ea este în concordanţă cu actele normative sau, dacă este cazul, cu actul de planificare; de exemplu, părţile nu s-ar putea înţelege să fie livrată o cantitate de produse mai mare decît cea prevăzută în repartiţie.

ţia a fost adusă la cunoştinţa furnizorului, deoarece termenul nu ar putea să înceapă să curgă înainte ca furnizorul să cunoască existenţa repartiţiei. Cu toate acestea, socotim că *în sensul legii prin „data repartiţiei" trebuie să înţelegem data emiterii repartiţiei.* Într-adevăr, data cunoaşterii repartiţiei de către furnizor şi beneficiar ar putea fi diferită, pe cînd data emiterii repartiţiei este una singură. În acest fel se înlătură orice neconcordanţă care ar putea fi izvor de neînţelegeri între părţi. Apoi, aducerea la cunoştinţă a repartiţiei ar putea întîrzia încheierea contractului, în timp ce legarea termenului de data emiterii repartiţiei asigură încheierea operativă a contractului. Sistemul adoptat de lege este eficient numai dacă organul de planificare comunică furnizorului repartiţia de îndată ce a fost emisă. Pentru a se asigura executarea la timp a acestei obligaţii se impune de *lege ferenda* consacrarea unor amenzi contravenţionale care să sancţioneze întîrzierea în comunicarea repartiţiilor.

[1] Obiecţiunile beneficiarului sînt, de obicei, anexate la contract; nu este exclusă posibilitatea ca obiecţiunile să fie comunicate separat, dar numai în termenul de 15 zile prevăzut de lege.

Scanned with OKEN Scanner

În toate cazurile, fie că părțile au reușit să rezolve neînțelegerile, fie că nu au reușit, rezultatul concilierii se va consemna într-un proces-verbal de conciliere.

În cazul în care părțile au căzut de acord asupra obiecțiunilor, configurația contractului va fi cea care a rezultat în urma concilierii părților.

În cazul în care concilierea rămîne fără rezultat, furnizorul este obligat să supună neînțelegerile spre rezolvare organelor competente, în cel mult 5 zile de la expirarea termenului de 10 zile prevăzut pentru conciliere.

Dacă furnizorul nu își îndeplinește această obligație, beneficiarul este îndreptățit să sesizeze el organele competente cu rezolvarea neînțelegerilor (art. 4 din H.C.M. nr. 1011/1972)[1].

Sesizarea organului competent cu rezolvarea neînțelegerilor precontractuale constituie pentru fiecare parte un drept, corelativ obligației ce revine celeilalte părți de a încheia contractul economic[2].

Totodată, sesizarea organului competent este și o obligație care decurge din obligația administrativă de a îndeplini sarcinile de plan.

În cazul în care neînțelegerile au fost înaintate spre rezolvare organului competent, contractul se consideră perfectat în felul în care va dispune organul competent.

Dar — trebuie subliniat — executarea contractului nu este suspendată pentru obligațiile acceptate și care pot fi executate[3].

O problemă care se pune este aceea de a ști care va fi soarta neînțelegerilor, precum și a contractului, în cazul în care părțile nu își execută obligațiile privind încercarea de conciliere; de exemplu, furnizorul a primit contractul semnat cu obiecțiuni dar nu cere beneficiarului să se prezinte pentru conciliere, sau beneficiarul, deși a fost invitat pentru conciliere nu se prezintă la furnizor. Practica arbitrală a decis că poziția părților, în legătură cu neînțelegerile ivite, se poate deduce nu numai din manifestarea expresă, ci și din manifestarea tacită a voinței lor, adică „din comportarea uneia sau alteia dintre ele, care — în circumstanțele de fapt — poate fi privită ca o acceptare tacită a obiecțiunilor sau ca o renunțare tacită la obiecțiuni, după caz, în măsura în care nu contravine repartiției, balanțelor materiale echilibrate sau dispozițiilor legale“[4].

Soluția decurge — după părerea noastră — din obligația de a încheia contractul economic care impune organizațiilor socialiste obligația de a acționa prin toate mijloacele în vederea perfectării contractului economic în vederea realizării sarcinilor de plan. Odată ce contractul a fost semnat de către părți, comportările lor ulterioare, legate de existența obiecțiunilor, „nu pot fi apreciate într-un sens care nu ar ține seama de acordul

[1] A se vedea, *Infra*, nr. 186.

[2] A se vedea, *Supra*, nr. 171.

[3] Instrucțiunea P.A.S. nr. 3/1972, A.S. nr. 5, 1972, p. 68.

[4] A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 3/1972, *op. cit.*, p. 67. A se vedea și Dec. P.A.S. nr. 2476/1972, A.S. nr. 6, 1972, p. 91.

Scanned with OKEN Scanner

lor de voinţă pentru încheierea contractului ... acord de voinţă ce rezultă fără echivoc din demersurile făcute pentru încheierea contractului"[1].

184. **Sancţiunea nerespectării termenelor privind încheierea contractului economic.** Potrivit art. 5 din H.C.M. nr. 1011/1972, nerespectarea termenelor prevăzute în cadrul procedurii de încheiere a contractului economic constituie contravenţie şi se sancţionează cu o amendă de la 100 la 500 lei[2]. Se au în vedere termenele următoare:

a) termenul de 20 zile în care furnizorul trebuie să se pronunţe asupra comenzii beneficiarului (art. 2);

b) termenul de 15 zile în care beneficiarul trebuie să restituie furnizorului contractul semnat, împreună cu eventualele obiecţiuni (art. 3);

c) termenul de 10 zile în care părţile trebuie să se întîlnească pentru concilierea obiecţiunilor beneficiarului (art. 4);

d) termenul de 5 zile în care furnizorul este obligat să supună spre rezolvare organelor competente obiecţiunile rămase nesoluţionate (art. 4).

Sancţiunea se aplică persoanelor fizice care, în cadrul atribuţiilor de serviciu, aveau în sarcina lor executarea obligaţiilor încălcate, dacă faptele nu sînt săvîrşite în astfel de condiţii, încît potrivit legii penale, să fie considerate infracţiuni[3].

§ 3. MOMENTUL INCHEIERII CONTRACTULUI ECONOMIC

185. **Caracterizare generală.** Instrucţiunea P.A.S. nr. 14/1960, consacră regula potrivit căreia contractul se consideră încheiat „la data la care proiectul de contract semnat a ajuns la furnizor"[4]. Socotim că regula consacrată prin instrucţiune îşi păstrează actualitatea deoarece are la bază *teoria recepţiunii*, care este considerată cea mai corespunzătoare stabilirii momentului încheierii contractului[5].

Această regulă îşi găseşte aplicarea — trebuie subliniat — atît în cazul în care beneficiarul semnează contractul fără obiecţiuni, cît şi în cazul în care formulează anumite obiecţiuni şi, în acest din urmă caz, indiferent dacă furnizorul sesizează ori nu organul competent cu rezolvarea neînţelegerilor.

În cazul în care a fost sesizat organul competent cu rezolvarea neînţelegerilor, clauzele care au făcut obiectul neînţelegerii sînt considerate că fac parte din contract din chiar momentul încheierii contractului[6].

[1] Instrucţiunea P.A.S. nr. 3/1972, loc. cit.

[2] H.C.M. nr. 306/1970 nu prevede penalităţi pentru refuz de contractare şi nici pentru restituirea cu întîrziere a proiectului de contract semnat (Hot. Arbitrajului de stat al municipiului Bucureşti, nr. 34/1971, A.S., nr. 5, 1971, p. 119.

[3] În legătură cu constatarea contravenţiilor, a se vedea, art. 5 din H.C.M. nr. 1011/1972.

[4] *Culegere*, p. 305.

[5] Cf. Fr. Deak, *Teoria generală a obligaţiilor*, p. 91; Constantin Stătescu, *Drept civil*, 1973, p. 324—325.

[6] A se vedea, *Infra*, nr. 193.

Scanned with OKEN Scanner

Instrucţiunea P.A.S. nr. 14/1960 consacră şi un alt moment al încheierii contractului pentru anumite cazuri de excepţie. Potrivit instrucţiunii, *contractul mai poate fi considerat încheiat la data cînd proiectul de contract semnat de beneficiar „trebuia să ajungă, ţinînd seama de dispoziţiile legale, la furnizor"*.

Aşa cum s-a observat[1], această regulă îşi găseşte aplicarea numai în cazul în care proiectul de contract semnat fără obiecţiuni a fost expediat de către beneficiar dar el nu a ajuns la furnizor datorită unui fapt imputabil furnizorului; de exemplu, indicarea greşită a adresei. Prin urmare, regula nu şi-ar găsi aplicarea în cazul în care neprimirea de către furnizor a contractului semnat s-ar datora unor cauze care, în realitate, reprezintă un refuz de a contracta; într-un asemenea caz nerestituirea împiedică încheierea contractului.

În cazul în care contractul economic se încheie prin acceptarea de către furnizor a comenzii beneficiarului, contractul se consideră încheiat în momentul în care beneficiarul primeşte confirmarea comenzii[2].

SECŢIUNEA VI

REZOLVAREA NEÎNŢELEGERILOR PRECONTRACTUALE

§ 1. NOŢIUNI GENERALE

186. **Necesitatea rezolvării neînţelegerilor precontractuale.** Cel mai adesea, organizaţiile socialiste încheie la timp şi în mod corespunzător contractele economice. Este şi firesc deoarece, prin încheierea contractelor economice, organizaţiile socialiste urmăresc îndeplinirea unor sarcini care le revin din planul de stat. Mai mult, prin încheierea contractelor, organizaţiile socialiste îşi aduc la îndeplinire obligaţia — născută din actul de planificare — de a încheia contractul economic. Dar, în legătură cu îndeplinirea acestei obligaţii de a încheia contractul se poate întîmpla, uneori, ca organizaţiile socialiste să nu se înţeleagă asupra unor clauze ale contractului sau, mai grav, o organizaţie socialistă să refuze încheierea contractului economic. Asemenea neînţelegeri — denumite de lege *neînţelegeri precontractuale*[3] — împiedică, fie stabilirea tuturor clauzelor necesare contractului, fie chiar încheierea contractului. Existenţa neînţelegerilor precontractuale se repercutează negativ — trebuie subliniat — nu numai asupra raporturilor contractuale dintre părţi, ci şi asu-

[1] Constantin Stătescu, *Arbitrajul de stat şi practica arbitrală*, p. 205.

[2] Dec. P.A.S. nr. 2237/1960, A.S. nr. 4, 1960, p. 45.

[3] Se numesc *„precontractuale"* deoarece aceste neînţelegeri se ivesc cu prilejul încheierii contractelor; ele preced, fie încheierea contractului cu toate clauzele *(„contract complet")* care fac posibilă executarea corespunzătoare a sarcinilor de plan, fie încheierea contractului ca atare.

Scanned with OKEN Scanner

pra îndeplinirii sarcinilor de plan. Tocmai datorită consecințelor negative pe care neînțelegerile precontractuale le au asupra realizării sarcinilor de plan, problema rezolvării neînțelegerilor precontractuale și, în general, problema încheierii contractelor economice interesează, nu numai părțile contractante, ci întreaga economie națională, statul socialist. De aceea, legea prevede anumite organe ale statului care sînt chemate să rezolve neînțelegerile precontractuale. Totodată, legea obligă părțile să ia toate măsurile pentru înlăturarea neînțelegerilor, între care un rol îi revine și sesizării organelor competente în vederea rezolvării neînțelegerilor ivite.

§ 2. ORGANELE COMPETENTE SĂ REZOLVE NEÎNȚELEGERILE PRECONTRACTUALE

187. **Enumerare. Competență.** Art. 10 alin. 2 din Legea nr. 71/1969 prevede că neînțelegerile ce se pot ivi cu prilejul încheierii contractelor economice se vor rezolva de:

a) *unitățile economice cu statut de centrală, în cazul* în care întreprinderile aparțin aceleiași unități;

b) *ministerul, alt organ central tutelar,* în cazul în care întreprinderile fac parte din unități economice cu sau fără statut de centrală aparținînd aceluiași minister sau organ central; *comitetul executiv al consiliului popular județean* sau al municipiului București, pentru unitățile de interes local din subordinea lor;

c) *ministerele, alte organe centrale, comitetele executive ale consiliilor populare județene sau al municipiului București,* interesate, în cazul în care unitățile economice cu sau fără statut de centrală aparțin unor organe diferite;

d) *Ministerul Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe,* în cazul în care ministerele, alte organe centrale, comitetele executive ale consiliilor populare județene sau al municipiului București nu cad de acord între ele[1];

Trebuie arătat că unele acte normative au păstrat vechea denumire dată acestor neînțelegeri, și anume, *litigii precontractuale* (A se vedea, art. 34, lit. A, pct. g. din Legea nr. 11/1971).

[1] Potrivit art. 45 lit. i din Legea nr. 14/1971, Ministerul Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe rezolvă neînțelegerile precontractuale în cazurile în care ministerele și celelalte organe centrale și locale ale administrației de stat, furnizoare și beneficiare, *nu cad de acord între ele cu privire la problemele legate de definitivarea programelor și desfășurătoarelor de livrări;* pentru probleme la care ministerele interesate, celelalte organe centrale și locale ale administrației de stat nu sînt de acord cu decizia Ministerului Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe, acestea se pot adresa Consiliului de Miniștri.

Scanned with OKEN Scanner

e) *Consiliul de Miniştri*, în cazul în care ministerele, alte organe centrale ori comitetele executive ale consiliilor populare judeţene sau al municipiului Bucureşti nu cad de acord între ele în legătură cu probleme care privesc indicatorii de plan sau obiective de o importanţă deosebită.

Din cele arătate rezultă următoarea concluzie: *competenţa de rezolvare a neînţelegerilor precontractuale aparţine organelor tutelare ale organizaţiilor socialiste în cauză*, şi anume, organului tutelar comun, cînd organizaţiile socialiste sînt subordonate aceluiaşi organ sau organelor tutelare împreună, cînd organizaţiile socialiste sînt subordonate unor organe tutelare diferite; cînd acestea din urmă nu cad de acord între ele se pot adresa, după caz, Ministerului Aprovizionării Tehnico-Materiale şi Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe sau Consiliului de Miniştri[1].

Trebuie arătat că dreptul de a sesiza, după caz, Ministerul Aprovizionării Tehnico-Materiale şi Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe sau Consiliul de Miniştri, aparţine ministerelor, celorlalte organe centrale sau comitetelor executive ale consiliilor populare judeţene sau al municipiului Bucureşti, care nu au căzut de acord între ele în legătură cu rezolvarea neînţelegerilor precontractuale cu care au fost sesizate de către organizaţiile socialiste.

188. **Competenţa de rezolvare a neînţelegerilor precontractuale ivite între alte organizaţii socialiste decît organizaţiile socialiste de stat.** Art. 10 din Legea nr. 71/1969 se referă numai la organele competente să rezolve neînţelegerile precontractuale ivite între organizaţiile socialiste de stat. Textul nu se referă la organele care rezolvă neînţelegerile precontractuale, care s-ar ivi între organizaţiile cooperatiste sau alte organizaţii obşteşti, precum şi între acestea şi organizaţiile socialiste de stat. Socotim că, în aceste cazuri, comptenţa organelor chemate să rezolve neînţelegerile precontractuale se determină pe baza aceloraşi principii care se aplică cu privire la organizaţiile socialiste de stat. Astfel, competenţa aparţine organului cooperatist sau obştesc în subordinea căruia se află organizaţiile în cauză, sau organului cooperatist ori obştesc în subordinea căruia se află una dintre părţi, împreună cu organul tutelar al celeilalte părţi etc.[2].

189. **Poziţia juridică a organelor chemate să rezolve neînţelegerile precontractuale.** Organele prevăzute de art. 10 din Legea nr. 71/1969 rezolvă neînţelegerile precontractuale în calitatea lor de organe tutelare ale părţilor. Întrucît neînţelegerile precontractuale se referă la sarcinile de plan care urmează a fi îndeplinite prin intermediul contractelor economice, organele tutelare ale părţilor — organe administrative — sînt cele mai indicate să rezolve aceste neînţelegeri. Prin poziţia pe care o au şi prin atribuţiile pe care legea le conferă, organele tutelare pot da

[1] În cazul în care neînţelegerea precontractuală se rezolvă de alte organe decît cele prevăzute de lege, rezolvarea nu produce nici un efect (Hot. Arbitrajului de stat interjudeţean Timiş, nr. 694/1972, A.S. nr. 4, 1972, p. 117).

[2] A se vedea, *Supra*, nr. 187.

Scanned with OKEN Scanner

o rezolvare adecvată oricărei neînțelegeri dintre organizațiile în subordine[1].

Dreptul organelor tutelare de a interveni în rezolvarea neînțelegerilor ivite cu prilejul încheierii contractelor economice este justificat de interesul îndeplinirii sarcinilor de plan. Într-adevăr, în organizarea aducerii la îndeplinire a sarcinilor ce le revin din planul de stat, organizațiile socialiste se bucură, potrivit legii, de o independență. Dar, această independență nu exclude dreptul organelor tutelare — care de obicei sînt titulare de plan — de a lua măsuri în cazul în care interesele generale ar reclama alte soluții decît cele pe care organizațiile din subordine sînt dispuse să le ia. Asemenea măsuri sînt luate de organele tutelare *în calitatea lor de organe administrative;* în această calitate ele pot da decizii obligatorii pentru organizațiile subordonate[2].

§ 3. CATEGORII DE NEÎNȚELEGERI PRECONTRACTUALE

A. CONSIDERAȚII GENERALE

190. **Precizări prealabile.** Art. 10 alin. 2 din Legea nr. 71/1969 prevede că organele menționate rezolvă „neînțelegerile ce se pot ivi cu prilejul încheierii contractelor, inclusiv cele privind neîncheierea contractelor economice în baza balanțelor aprobate și a repartițiilor emise...".

Observăm că textul nu face o distincție precisă între diferitele tipuri de neînțelegeri precontractuale, așa cum făcea vechea reglementare. Totuși, textul citat cuprinde o distincție bipartită. Într-adevăr, textul prevede că organele menționate rezolvă „neînțelegerile ivite cu prilejul încheierii contractelor", precum și neînțelegerile privind neîncheierea contractelor economice în baza balanțelor aprobate și repartițiile emise". În legătură cu conținutul acestor două categorii de neînțelegeri, se impun anumite precizări.

Din redactarea textului ar rezulta că prima categorie — „neînțelegeri ivite cu prilejul încheierii contractelor" — se referă la *orice* neînțelegeri care se ivesc cu prilejul încheierii contractelor economice, indiferent de obiectul neînțelegerii. În realitate, după părerea noastră, în această categorie intră numai acele neînțelegeri care au ca rezultat nerealizarea acor-

[1] În literatura juridică recentă s-a exprimat punctul de vedere potrivit căruia ar fi necesar ca rezolvarea neînțelegerilor precontractuale să fie trecută din nou în competența Arbitrajului de Stat. Se arată că experiența a dovedit că rezolvarea acestor neînțelegeri de către organele administrative „nu a dus la rezultatul urmărit privitor la operativitatea și calitatea soluțiilor" (M. Witzman, *Să militäm pentru dezvoltarea dreptului economic din Republica SocialistăRomânia*, A.S. nr. 2, 1973, p. 14).

[2] Pentru un punct de vedere diferit, în sensul că organele prevăzute de art. 10 din Legea nr. 71/1969 acționează pe baza unui mandat *sui generis*, a se vedea, V. D. Zlătescu, *Neînțelegerile precontractuale*, R.R.D., nr. 12, 1970, p. 64 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

dului părților asupra tuturor clauzelor contractului, cu toate că ele sînt de acord să încheie contractul economic. Cu alte cuvinte, această categorie cuprinde neînțelegerile privind anumite clauze ale contractului.

Întrucît legea nu face nici o distincție înseamnă că organele menționate rezolvă aceste neînțelegeri, atît în cazul contractelor încheiate pe baza unor acte de planificare, cît și în cazul contractelor încheiate fără a avea la bază acte de planificare.

Cît privește cea de a doua categorie — neînțelegerile „privind neîncheierea contractelor economice" — ea se referă la neînțelegerile care au ca obiect nerealizarea acordului părților, în sensul de a încheia contractul. Astfel spus, ea privește refuzul de a contracta.

Trebuie observat că, potrivit dispozițiilor citate, competența organelor menționate de a rezolva neînțelegerile care au ca obiect refuzul de a contracta privește numai contractele care se încheie „în baza balanțelor aprobate și repartițiilor emise". Prin urmare, refuzul de a contracta este neînțelegere precontractuală *numai în cazul cînd acest refuz privește un contract economic care se încheie pe baza unui act de planificare* (repartiție ori extras de balanță). În consecință, refuzul de a contracta nu este neînțelegere precontractuală și, deci, organele menționate nu sînt competente să rezolve o atare neînțelegere, în cazul contractului care se încheie prin simplul acord de voință al părților, fără a avea la bază un act de planificare.

Prin urmare, potrivit obiectului lor, neînțelegerile precontractuale pot fi împărțite în două categorii[1]:

a) neînțelegeri privind anumite clauze ale contractului;

b) refuzul de a contracta.

Aceste două categorii de neînțelegeri sînt recunoscute în literatura de specialitate și în practica arbitrală[2].

[1] Sub imperiul vechii reglementări, în literatura de specialitate s-a susținut că există și alte litigii precontractuale (Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria și practica litigiilor precontractuale*, p. 48 și urm.) Problema s-ar putea discuta și în prezent. Cu un alt prilej am arătat că, după părerea noastră, unele dintre litigiile care se prezintă ca fiind „categorii distincte" de litigii precontractuale se încadrează în cele două categorii admise de majoritatea autorilor și de practica arbitrală; ele sînt „cazuri de speță" și nu categorii distincte (Stanciu D. Cărpenaru, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală*, p. 126—127). Pentru unele discuții în legătură cu această problemă, a se vedea și: N. Manolescu, *Unele aspecte privind sfera litigiilor precontractuale*, A.S. nr. 2, 1963, p. 17 și urm.; I. Cioară, *Sesizarea din oficiu a organului arbitral în litigiul precontractual*, A.S. nr. 4, 1963, p. 4 și urm.

[2] A se vedea, Valentin Prisăcaru, *Încheierea contractelor economice în lumina noii reglementări legale*, A.S. nr. 2, 1970, p. 11 și urm.; V. Gionea, *Soluționarea litigiilor precontractuale de către centralele industriale și alte organe ale administrației de stat*, Comunicare ținută în cadrul secției centrale a Asociației juriștilor, p. 3—5; M. Witzman, *Obligarea la contractare în cadrul legislației actuale*, A.S., nr. 1, 1972, p. 3 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

B. NEÎNȚELEGERILE PRIVIND ANUMITE CLAUZE ALE CONTRACTULUI

191. **Precizări prealabile.** Sînt cazuri în care organizațiile socialiste sînt de acord să dea curs obligației de a încheia contractul, însă, ele nu se înțeleg în privința unor clauze ce urmează a fi incluse în contract. În asemenea cazuri, așa cum am văzut, organizațiile socialiste sînt obligate să semneze contractul, iar neînțelegerile, rămase nesoluționate pe calea concilierii, sînt înaintate spre rezolvare organelor competente.

Trebuie subliniat că, în momentul în care este sesizat organul competent cu rezolvarea neînțelegerilor, contractul economic este încheiat. El nu este, însă, un contract complet; nu cuprinde toate clauzele, deoarece, în legătură cu unele dintre ele există neînțelegeri. Prin rezolvarea neînțelegerilor se tinde la desăvîrșirea contractului, la configurarea contractului cu toate clauzele pe care le reclamă îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor de plan[1].

192. **Unele clauze în legătură cu care se ivesc neînțelegeri precontractuale.** Așa cum am arătat, neînțelegerile care se pot ivi între organizațiile socialiste cu prilejul încheierii contractului economic se pot referi la: cantitatea și calitatea produselor, termenele de livrare, recepționarea produselor etc. Vom analiza cîteva dintre ele.

a) *Neînțelegeri privind clauza cantității.* În rezolvarea neînțelegerilor privind cantitatea produselor dintr-un contract încheiat în baza unui act de planificare, organul administrativ se călăuzește după prevederile actului de planificare.

Dacă, în contract, furnizorul a prevăzut cantitatea în conformitate cu prevederile actului de planificare, beneficiarul nu va putea, pe calea formulării unor obiecțiuni la contract, să renunțe la o parte din cantitate[2].

În rezolvarea neînțelegerii privind cantitatea într-un contract care nu are la bază un act de planificare, organul administrativ trebuie să țină seama de nevoile beneficiarului și de posibilitățile furnizorului.

b) *Neînțelegeri privind clauza calității produselor.* Pentru a asigura o calitate corespunzătoare a produselor, organul administrativ are datoria să vegheze ca părțile să stipuleze în contract clauze privind calitatea produselor în conformitate cu prevederile actului de planificare. Organul administrativ are obligația să înlăture din contract acele clauze prin care se urmărește livrarea unor produse de o calitate diferită decît cea prevăzută în prescripțiile de calitate admise de lege. Stipularea unor clauze de calitate diferite de cele prevăzute în standarde este permisă numai dacă prin aceasta se urmărește o îmbunătățire a calității produselor, ca urmare a perfecționării procesului tehnologic sau a execuției produselor[3].

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 186.

[2] Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 3231/1961, A.S. nr. 5, 1961, p. 73; Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Pitești, nr. 1633/1961, A.S., nr. 2, 1962, p. 73.

[3] Hot. Arbitrajului M.I.C.M., nr. 1800/1956, A.S., nr. 5—6, 1957, p. 99. A se vedea, *Infra*, nr. 217.

Scanned with OKEN Scanner

c) *Neînţelegeri privind clauza termenului.* Termenele de executare trebuie stipulate în mod obligatoriu în contractul economic. Orice neînţelegere privind termenele de executare din contractul încheiat pe baza unui act de planificare se rezolvă ţinîndu-se seama de prevederile actului de planificare.

În practica arbitrală s-a discutat dacă rezolvarea unei neînţelegeri privind termenul de executare mai este ori nu obligatorie în cazul în care prestaţiile au fost deja executate la termenul propus de furnizor, termen pe care beneficiarul nu l-a acceptat. Considerăm că problema prezintă şi astăzi interes, soluţia dată fiind compatibilă cu noua reglementare. Într-adevăr, neînţelegerea precontractuală trebuie rezolvată şi în acest caz, întrucît executarea la termenul de livrare stabilit de furnizor poate să aibă efecte asupra răspunderii sale, în cazul în care organul administrativ stabileşte un alt termen de livrare; dacă organul administrativ stabileşte un termen de livrare anterior celui propus de furnizor, acesta va plăti penalităţi de întîrziere de la termenul stabilit de organul administrativ şi pînă la data cînd s-a făcut livrarea[1].

193. **Rezolvarea neînţelegerilor privind clauzele contractului.** Neînţelegerile precontractuale, deduse spre rezolvare organului competent, pot privi, aşa cum am văzut, clauze diferite. Aceste clauze pot fi, atît clauze care au fost stabilite de către părţi pe baza prevederilor din actele de planificare, cît şi clauze pe care părţile le-au stabilit prin liberul lor acord de voinţă. Indiferent de obiectul neînţelegerii, organul competent este chemat să rezolve această neînţelegere creind astfel condiţiile pentru îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor de plan.

O problemă care se pune este aceea de a şti, dacă organul competent sesizat, este ţinut să examineze numai clauza (ori clauzele) în legătură cu care părţile nu se înţeleg sau, dacă, dimpotrivă, el poate să verifice întregul contract.

Sub imperiul vechii reglementări, în practica arbitrală a fost consacrat principiul verificării integrale a contractului de către organele Arbitrajului de Stat.

„Cu ocazia rezolvării litigiilor precontractuale, organele arbitrale, ţinînd seama de repartiţii, vor lămuri condiţiile de muncă ale organizaţiilor socialiste între care s-a ivit litigiul, natura obligaţiilor lor reciproce şi vor înlătura, din oficiu, clauzele contractuale care contravin condiţiilor fundamentale şi altor acte obligatorii, pe cele inutile care amplifică contractul şi să-l completeze cu prevederi în legătură cu problemele a căror rezolvare este dată de condiţiile fundamentale în competenţa părţilor şi pe care ele nu le-au stabilit.

Arbitrii sînt datori să examineze întreg textul contractului şi nu numai acea parte a lui la care se referă divergenţele ivite"[2] (sublinierea noastră — S.C.).

Considerăm că principiul stabilit prin această instrucţiune este pe deplin valabil şi în prezent. Organul competent sesizat nu se poate mul-

[1] Cf. Instrucţiunii P.A.S. nr. 14/1960, *Culegere*, p. 306.

[2] Instrucţiunea P.A.S. nr. 3/1956, *Culegere*, p. 160.

Scanned with OKEN Scanner

ţumi cu examinarea clauzei în legătură cu care părţile nu s-au înţeles, ci trebuie să facă o verificare asupra tuturor clauzelor contractului. Orice clauză care contravine legii urmează a fi înlăturată. În acest fel, se înlătură posibilitatea de a se naşte ulterior alte litigii între părţile contractante şi, deci, se asigură condiţiile corespunzătoare pentru îndeplinirea sarcinilor de plan[1].

În rezolvarea neînţelegerilor precontractuale, organul competent sesizat trebuie să dea asemenea soluţii care să ţină seama de interesele părţilor, dar, totodată, şi de interesele generale ale economiei; el nu este ţinut să accepte clauzele propuse de către părţi, chiar dacă acestea sînt licite, putînd introduce în contract clauze pe care le socoteşte mai potrivite cu luarea în considerare, nu numai a intereselor părţilor, ci şi a intereselor generale ale economiei naţionale. Prin urmare, cu prilejul rezolvării neînţelegerilor precontractuale, organul administrativ este îndreptăţit să se substituie voinţei organizaţiilor socialiste, dacă asigurarea intereselor generale reclamă acest lucru.

Clauzele contractuale, astfel cum au fost stabilite de către organul administrativ, trebuie introduse în contractul încheiat de către părţi. În cazul în care părţile nu ar îndeplini această obligaţie, aceste clauze sînt considerate că fac parte de drept din contract[2] şi anume, de la data încheierii contractului[3].

C. REFUZUL DE A CONTRACTA

194. **Precizări prealabile.** Existînd o obligaţie de a contracta, în sensul precizat mai sus[4], refuzul organizaţiilor socialiste de a încheia contractul economic apare, desigur, rar în practică. Totuşi, sînt cazuri cînd, invocînd anumite motive, una dintre organizaţiile socialiste refuză să încheie contractul. Refuzul de a contracta se poate manifesta, fie din partea furnizorului, care nu se pronunţă în termenul stabilit asupra comenzii beneficiarului, prin emiterea unui proiect de contract sau acceptarea comenzii, fie din partea beneficiarului, care nu restituie în termenul stabilit furnizorului contractul semnat. Într-un asemenea caz, oricare dintre părţi care nu poate obţine încheierea contractului se poate adresa organului administrativ pentru rezolvarea neînţelegerii ivite.

195. **Motive invocate de părţi.** Vom înfăţişa cîteva dintre motivele întîlnite în practică, pe care organizaţiile socialiste le invocă în motivarea refuzului lor de a contracta.

[1] Pentru cazul în care organul competent să rezolve neînţelegerile precontractuale este centrala, soluţia se întemeiază pe dispoziţiile art. 34 lit. A pct. g din Legea nr. 14/1971 care prevede că centrala „urmăreşte modul în care întreprinderile subordonate şi celelalte unităţi componente încheie contractele...".

[2] Cf. Dec. P.A.S. nr. 1488/1972, A.S., nr. 5, 1972, p. 83.

[3] Instrucţiunea P.A.S. nr. 14/1960, *Culegere*, p. 306.

[4] A se vedea, *Supra*, nr. 165—172.

Scanned with OKEN Scanner

a) *Neprimirea de către una din părți a actului de planificare.* În cazul în care contractul se încheie pe baza unui act de planificare, dacă una dintre părți nu primește un asemenea act, nu va exista pentru ea obligația de a contracta[1].

b) *Neconcordanța dintre actele de planificare.* Actele de planificare dau naștere obligației reciproce de a contracta numai dacă ele sînt concordante. În caz de neconcordanță între aceste acte, organul administrativ sesizat cu rezolvarea neînțelegerii va înlătura neconcordanța și, totodată, va rezolva și neînțelegerea ivită între părți.

În cazul în care actele de planificare au fost emise de alte organe competente se vor cere de la acestea informațiile necesare pentru rezolvarea neînțelegerii[2].

c) *Neomologarea sau neatestarea produselor noi. Nefixarea prețului.* Ca motiv de refuz al contractării se invocă și neomologarea sau neatestarea produselor noi sau nefixarea prețului produselor.

Potrivit Instrucțiunii P.A.S. nr. 19/1965, în acele cazuri în care organele competente emit acte de planificare pentru produse care nu au fost omologate ori atestate sau nu a fost fixat prețul lor... „pentru a nu lipsi de eficiență actele administrative de planificare, nici beneficiarul și nici furnizorul nu pot refuza îndeplinirea obligațiilor ce le revin... în legătură cu încheierea contractelor. Pe cale de consecință, refuzul uneia din părți (furnizor sau beneficiar) de a-și îndeplini aceste obligații, pe motiv că produsul este neomologat sau nu are preț legal fixat, este nejustificat și atrage suportarea sancțiunilor corespunzătoare"[3].

Prin urmare, chiar dacă produsele nu sînt omologate sau nu există un preț legal aprobat, încheierea contractului economic este obligatorie.

Trebuie arătat însă, că, deși contractul se încheie, executarea lui nu este posibilă pînă în momentul în care au fost omologate ori s-a aprobat prețul legal.

196. **Obligarea la contractare.** Nerespectarea obligației de a încheia contractul economic influențează în mod negativ asupra îndeplinirii sarcinilor de plan. De aceea, organul administrativ, la sesizarea uneia dintre părți sau din oficiu, trebuie să intervină și să depună toate diligențele pentru înlăturarea oricăror neînțelegeri care duc la neîncheierea contractului. În rezolvarea neînțelegerii, organul administrativ trebuie să ia

[1] Sub vechea reglementare, practica arbitrală se statornicise în sensul ca admiterea acțiunii precontractuale nu este posibilă decît în cazul cînd ambele organizații socialiste care urmează să încheie contractul au primit repartițiile de la organele lor tutelare (Dec. P.A.S. nr. 1512/1962, A.S., nr. 6, 1962, p. 56).

[2] În cazul în care demersurile rămîn fără rezultat, iar neconcordanța privește clauza cantității, organul administrativ va obliga la contractare pînă la concurența cantității celei mai mici (Instrucțiunea P.A.S. nr. 6560/1953, *Culegere*, p. 60—61).

[3] *Culegere*, p. 258. Cu privire la actualitatea instrucțiunii menționate a se vedea, Nicoleta Manolescu, *Contribuția contractului economic la realizarea calitativă a sarcinilor de plan*, A.S., nr. 2, 1973, p. 22—25.

Scanned with OKEN Scanner

în considerație motivele invocate de părți pentru refuzul de a încheia contractul, numai cu respectarea intereselor îndeplinirii sarcinilor de plan.

Constatînd existența unor acte de planificare din care rezultă obligația de a încheia contractul, obligație care nu a fost respectată, organul administrativ obligă părțile indicate în acel act să încheie contractul în conformitate cu prevederile actului de planificare. Organul administrativ — trebuie subliniat — nu va da numai o hotărîre de principiu prin care să oblige la încheierea contractului, ci stabilește toate clauzele astfel încît această hotărîre să țină loc de contract.

Această soluție adoptată de multă vreme în practica arbitrală[1] a fost consacrată expres în lege. Astfel, art. 10 alin. 3 din Legea nr. 71/1969 prevede că „decizia luată de organele prevăzute la lit. a, b, c și d, în cazul neîncheierii contractelor economice în baza balanțelor aprobate și repartițiilor emise, ține loc de contract pînă la perfectarea acestuia de către părți".

O hotărîre de principiu, adică o hotărîre care s-ar rezuma să oblige părțile să încheie contractul nu ar fi pe deplin satisfăcătoare, deoarece, partea care a refuzat încheierea contractului ar putea să persiste în aceeași atitudine de a nu semna contractul și, astfel, sarcinile de plan să nu fie îndeplinite. Tocmai pentru a preîntîmpina asemenea situație, rară desigur, organul administrativ se substituie părților și stabilește toate clauzele astfel încît, la nevoie, hotărîrea să poată ține loc de contract. De astă dată, contractul fiind încheiat, în caz de neexecutarea obligațiilor, partea în culpă va fi obligată la plata penalităților și despăgubirilor pentru neexecutare.

§ 4. PROCEDURA DE REZOLVARE A NEÎNȚELEGERILOR PRECONTRACTUALE

197. **Precizări prealabile.** Legea nr. 71/1969 nu reglementează o procedură[2] anume pentru rezolvarea de către organele administrative a neînțelegerilor precontractuale[3]. Singurele dispoziții cu caracter procedural pe care le cuprinde legea privesc termenele în care trebuie rezolvate neînțelegerile precontractuale.

[1] Instrucțiunea P.A.S. nr. 1/1955, *Culegere*, p. 131. A se vedea și I. Constantinescu, *Condițiile în care hotărîrea arbitrală pronunțată în acțiunea precontractuală ține loc de contract*, A.S., nr. 6, 1958, p. 36 și urm.; M. Witzman, *op. cit.*, A.S. nr. 1, 1972, p. 8. A se vedea și Dec. P.A.S. nr. 334/1972, A.S. nr. 2., 1972, p. 63, *Notă* de M. Soloveanu.

[2] Instrucțiunile comune ale Comitetului de Stat al Planificării și Arbitrajului de Stat Central nr. 105.310 din 16 ianuarie 1969 au fost abrogate implicit prin abrogarea H.C.M. nr. 2256/1968, în temeiul căreia au fost adoptate.

[3] Reglementarea prin lege a unei metodologii de rezolvare a neînțelegerilor precontractuale ar fi necesară. Într-adevăr, în practica arbitrală se întîlnesc deseori litigii care au la bază probleme legate de nerezolvarea completă a neînțelegerilor precontractuale de către organele administrative.

Scanned with OKEN Scanner

198. **Termenele de rezolvare a neînțelegerilor precontractuale.** Art. 10 din Legea nr. 71/1969 prevede că unitățile economice cu statut de centrală, ministerele și comitetele executive ale consiliilor populare vor soluționa neînțelegerile precontractuale în termen de 10 zile, cînd unitățile sînt în aceeași localitate și, în 15 zile, cînd părțile sînt în localități diferite.

Ministerul Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe rezolvă neînțelegerile în termen de 30 de zile de la sesizare.

În sfîrșit, Consiliul de Miniștri poate fi sesizat în cel mult 30 de zile de la nerealizarea acordului între ministere, organe centrale etc.

Rezolvarea neînțelegerilor precontractuale în termenele stabilite de lege prezintă o deosebită importanță pentru asigurarea îndeplinirii sarcinilor de plan.

199. **Exercitarea atribuțiilor privind rezolvarea neînțelegerilor precontractuale.** În lipsa unei reglementări speciale, în practică, neînțelegerile precontractuale sînt rezolvate de către conducătorul organului administrativ, de un adjunct al său ori de un alt împuternicit[1]. Unele organe administrative au instituit anumite comisii formate din 2—3 membri (tehnicieni, economiști, juriști)[2].

În practică, rezolvarea neînțelegerilor precontractuale se face pe baza obiecțiunilor și probelor formulate în scris de către părți, dar fără citarea obligatorie a părților interesate[3].

Pentru anumite lămuriri pot fi ascultați și specialiști din cadrul organului administrativ sesizat ori din organizațiile socialiste între care există neînțelegerea.

200. **Actele prin care se rezolvă neînțelegerile precontractuale.** Art. 10 alin. 3 din Legea nr. 71/1969 folosește noțiunea generică de *decizie* pentru a desemna actele prin care se rezolvă neînțelegerile precontractuale. Strict științific, însă, aceste acte nu sînt decizii; ele îmbracă forme diferite, în funcție de organul administrativ competent să rezolve neînțelegerea și de exercitarea în concret a atribuțiilor de rezolvare a neînțelegerilor precontractuale.

Astfel, directorul general al centralei sau ministrul ori locțiitorii lor rezolvă neînțelegerea precontractuală printr-un *ordin;* comitetul exe-

[1] Procesul-verbal încheiat de organele tutelare nu poate fi reținut dacă el a fost infirmat de secretarul general al ministerului pentru lipsa abilitării delegatului organului tutelar (Dec. P.A.S. nr. 618/1971, A.S. nr. 3, 1971, p. 99).

[2] În cadrul Direcției Generale de Construcții-Montaj din Consiliul Popular al municipiului București, prin ordinul nr. 139/1970, s-a instituit o comisie formată dintr-un director, inginerul șef în resortul căruia intră problema care face obiectul neînțelegerii și un consilier juridic, care îndeplinește și funcția de secretar (A se vedea, V. Gionea, *op. cit.*, p. 7).

[3] Împrejurarea că părțile nu au participat la rezolvarea neînțelegerii nu înlătură caracterul obligatoriu al deciziei de rezolvare a neînțelegerii precontractuale (Dec. P.A.S. nr. 1488/1972, A.S. nr. 5, 1972, p. 83).

Scanned with OKEN Scanner

cutiv al consiliului popular, prin *decizie;* comisiile prin *hotărîre;* ministerele sau comitetele executive ale consiliilor populare, în cazurile în care rezolvă neînțelegeri dintre organizații socialiste cu subordonare diferită, prin *proces-verbal.*

Consiliul de Miniștri rezolvă neînțelegerea pirn hotărîre.

Actele prin care se rezolvă neînțelegerile precontractuale sînt *acte administrative cu caracter jurisdicțional*[1].

Trebuie arătat că procesul-verbal, prin care se rezolvă neînțelegerile precontractuale dintre organizații socialiste de subordonare diferită, este o convenție; el cuprinde acordul de voință al organelor administrative tutelare de a rezolva neînțelegerea precontractuală. Dar, hotărîrea adoptată și comunicată organizațiilor subordonate este un act administrativ.

Actele administrative prin care se rezolvă neînțelegerile precontractuale sînt *definitive;* legea nu reglementează nici o cale de atac împotriva acestor acte.

Cît privește posibilitatea prevăzută de art. 10 din Legea nr. 71/1969, de a sesiza Ministerul Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe și Consiliul de Miniștri, vom observa că nu este vorba de o cale de atac a organizațiilor socialiste între care există neînțelegerea precontractuală, ci de o posibilitate a organelor administrative sesizate cu rezolvarea anumitor neînțelegeri precontractuale de a se adresa ele acestor organe.

Rezolvarea dată neînțelegerilor precontractuale de către organele administrative este obligatorie pentru organizațiile socialiste în cauză. Acestea sînt ținute, după caz, să insereze în contract clauzele, astfel cum au fost stabilite, ori să încheie contractul în conformitate cu soluția adoptată[2]. Orice nerespectare a obligațiilor contractuale va fi apreciată de către organele arbitrale în raport de cele hotărîte de organele administrative în rezolvarea neînțelegerilor precontractuale.

[1] Dec. P.A.S. nr. 1488/1972, A.S., nr. 5, 1972, p. 83. A se vedea și V. Gionea, *op. cit.*, p. 8. (Asupra actelor administrative cu caracter jurisdicțional, a se vedea, Tudor Drăganu, *Formele de activitate ale organelor statului socialist român,* București, Editura științifică, 1965, p. 348 și urm.; Ion Vîntu, Mircea Anghene, Mircea Străoanu , *Organele administrației de stat în Republica Socialistă România, București,* Editura Academiei, 1971, p. 206 și urm.).

Pentru o altă opinie, a se vedea, I. Iczkovits, *Soluții ale practicii arbitrale privind consecințele rezolvării neînțelegerilor precontractuale de către organele tutelare,* A.S., nr. 5, 1971, p. 57—58. A se vedea și I. Constantinescu, *Raporturile juridice ale centralelor în lumina noilor documente de partid,* A.S., nr. 1, 1968, p. 14—16.

[2] În cazul în care neînțelegerea precontractuală a fost rezolvată de un organ necompetent, rezolvarea nu produce nici un efect; între părți nu s-a perfectat nici un fel de raport contractual. (A se vedea, *Supra,* nr. 196).

Scanned with OKEN Scanner

§ 5. CONSECINȚELE NEREZOLVĂRII NEÎNȚELEGERILOR PRECONTRACTUALE DE CĂTRE ORGANELE COMPETENTE

201. **Precizări prealabile.** Cu toate că neînțelegerile precontractuale trebuie rezolvate de către organele administrative competente în anumite termene, în practică se întîmplă, uneori, ca aceste neînțelegeri să rămînă nerezolvate. Problema care se pune în asemenea cazuri este aceea de a ști care este soarta clauzelor în legătură cu care au existat neînțelegerile.

202. **Nerezolvarea neînțelegerilor precontractuale de către organele competente nu are nici o consecință asupra raporturilor contractuale.** Faptul că organul tutelar al uneia dintre părți nu și-a îndeplinit obligația legală ce îi revenea în legătură cu rezolvarea neînțelegerii precontractuale nu se poate repercuta asupra organizației socialiste subordonate, în sensul de a se considera că aceasta din urmă, după caz, a acceptat obiecțiunile ori a renunțat la ele. Atari consecințe nu au nici un temei legal[1]. Într-adevăr, obligațiile părților sînt stabilite, fie prin voința lor, fie prin voința organului administrativ chemat să rezolve neînțelegerile ivite între părți în legătură cu clauzele contractului. Dar omisiunea organului competent de a rezolva neînțelegerea nu poate avea vreo consecință juridică decît asupra organului însuși. O altă soluție, pe lîngă faptul că nu ar fi justificată din punct de vedere legal, ar fi și păgubitoare pentru organizațiile socialiste; acestea ar trebui să suporte consecințele patrimoniale nefavorabile pentru fapte de care sînt culpabile, nu ele, ci organele lor tutelare[2].

Așadar, clauzele în legătură cu care au existat neînțelegeri rămîn în continuare neperfectate, dacă organul competent nu a rezolvat aceste neînțelegeri; contractul rămîne incomplet.

Aceeași concluzie se impune, evident, și în cazul în care neînțelegerea a constat într-un refuz de a contracta; întrucît neînțelegerea nu a fost rezolvată, contractul nu este încheiat.

Trebuie arătat, însă, că în anumite cazuri, chiar în lipsa rezolvării neînțelegerii, se poate considera contractul ca fiind complet. Avem în vedere acele cazuri în care din comportarea ulterioară a părților se poate deduce un acord tacit privind clauzele în legătură cu care inițial au existat neînțelegeri; de exemplu, părțile nu s-au înțeles asupra termenului de livrare și, cu toate că neînțelegerea nu a fost rezolvată, be-

[1] Instrucțiunile comune nr. 105310/1969 emise de Comitetul de Stat al Planificării și Arbitrajul de Stat Central, în prezent abrogate, prevedeau că neîndeplinirea în termen de către organele tutelare a obligațiilor ce le reveneau în legătură cu rezolvarea neînțelegerilor precontractuale avea drept consecință considerarea ca acceptate a propunerilor uneia dintre părți.

[2] Întrucît organul său tutelar nu s-a preocupat de rezolvarea unei neînțelegeri precontractuale, Uzina Electroputere Craiova a fost obligată să plătească beneficiarului, drept penalitate de întîrziere, suma de 95 000 lei, calculată potrivit termenelor propuse de furnizor (A se vedea, Tatiana Stoian, *Notă*, A.S., nr. 2, 1970, p. 115).

Scanned with OKEN Scanner

neficiarul acceptă produsele livrate potrivit clauzelor propuse de furnizor sau, deşi neînţelegerea privind refuzul de a contracta al furnizorului nu a fost rezolvată, furnizorul livrează o cantitate de produse şi beneficiarul o acceptă[1].

În concluzie, se poate spune că în caz de nerezolvare de către organul competent a neînţelegerilor precontractuale, obligaţiile părţilor se vor aprecia ţinîndu-se seama, atît de neînţelegerile precontractuale rămase nerezolvate, cît şi de comportarea ulterioară a părţilor în executarea contractului.

203. **Sancţiunea nerezolvării neînţelegerilor precontractuale de către organele competente.** Rezolvarea neînţelegerilor precontractuale în termenele prevăzute de lege reprezintă o obligaţie de o deosebită importanţă pentru asigurarea îndeplinirii corespunzătoare a sarcinilor de plan. De aceea, nerespectarea acestei obligaţii constituie contravenţie şi se sancţionează cu amendă (art. 25 din Legea nr. 71/1969). Persoanelor fizice care, în cadrul atribuţiilor de serviciu, aveau în sarcina lor executarea obligaţiei încălcate li se poate aplica o amendă de la 1 000 lei pînă la 5 000 lei (art. 4 din H.C.M. 306/1970).

204. **Poziţia organelor Arbitrajului de Stat sesizat cu litigii patrimoniale privind contracte în legătură cu care există neînţelegeri precontractuale nerezolvate de către organele administrative competente.** În cazul în care un organ arbitral, investit cu rezolvarea unui litigiu patrimonial, constată că organul administrativ competent nu a rezolvat neînţelegerile precontractuale cu care a fost sesizat va proceda astfel:[2]

a) dacă perioada de plan pentru care s-a încheiat contractul nu a expirat, organul arbitral va îndruma părţile să stăruie pentru rezolvarea neînţelegerilor, în cel mai scurt timp posibil şi va interveni, şi direct, dacă va fi cazul, pronunţînd soluţia în litigiul patrimonial, în raport de rezolvarea dată neînţelegerilor de către organul competent;

b) dacă perioada de plan pentru care s-a încheiat contractul este expirată la data sesizării cu rezolvarea litigiului patrimonial, organul arbitral va considera contractul perfectat în condiţiile în care a fost executat; pentru ceea ce nu s-a executat, răspunderea părţilor nu poate fi angajată, dacă neînţelegerile au privit clauze în lipsa precizării cărora executarea obligaţiilor asumate de părţi nu era posibilă.

Dacă neînţelegerea rămasă nerezolvată priveşte clauza cantităţii, contractul se consideră perfectat pentru cantitatea cea mai mică, în raport de care se analizează şi executarea sau neexecutarea obligaţiilor şi răspunderea patrimonială.

[1] Pentru ceea ce s-a executat, contractul se consideră perfectat. Neexistînd, însă, termene de livrare convenite, el se consideră perfectat pe data cînd în fapt a avut loc executarea (Dec. P.A.S. nr. 1021/1972, A.S., nr. 4, 1972, p. 85).

[2] Cf. Instrucţiunii P.A.S. nr. 3/1972, op. cit., p. 67.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL III

FORMA CONTRACTULUI ECONOMIC

SECȚIUNEA I

CONDIȚIILE DE FORMĂ ALE CONTRACTULUI ECONOMIC

§ 1. CERINȚA FORMEI SCRISE

205. **Caracterizare generală.** Contractul economic este instrumentul juridic prin intermediul căruia sînt realizate sarcinile de plan ale organizațiilor socialiste. Datorită acestui rol deosebit pe care îl joacă contractul economic, legea prevede că el se încheie în forma scrisă. Această cerință o găsim exprimată în art. 3 alin. final din Legea nr. 71/1969: „În relațiile economice, organizațiile socialiste folosesc contracte scrise. Comanda urmată de acceptare sau executare înseamnă contract încheiat". Așadar, indiferent dacă este sau nu încheiat pe baza unui act de planificare, contractul economic se încheie în formă scrisă.

Forma scrisă a contractului economic este o cerință esențială a asigurării disciplinei contractuale. Contractul economic nu își poate îndeplini funcțiile sale — de instrument de planificare, de realizare a sarcinilor de plan și de control asupra îndeplinirii acestora — decît dacă el este încheiat în forma scrisă.

Din dispozițiile precitate rezultă că legea nu cere o anumită formă scrisă a contractului economic, ci numai ca acordul de voință al părților să fie constatat în scris. Prin urmare, voința părților de a contracta poate rezulta, fie dintr-un singur înscris — înscrisul unic — fie din mai multe înscrisuri[1].

§ 2. MODALITĂȚILE FORMEI SCRISE

A. CONSIDERAȚII GENERALE

206. **Precizări prealabile.** În scopul asigurării mobilității proceselor economice, legea admite o diversitate de forme pe care să le îmbrace ra-

[1] Pe baza vechii reglementări, Instrucțiunea P.A.S. nr. 6/1958 a stabilit că forma contractului planificat este *înscrisul unic* și nu orice formă scrisă. „De regulă... contractele se încheie în forma unui înscris unic care se semnează de ambele părți. În mod limitativ, legea admite încheierea contractelor și altfel decît printr-un înscris unic..." (*Culegere*, p. 231). Această concepție a fost — întemeiat după părerea noastră — criticată în literatura de specialitate, deoarece ea adaugă la lege; înscrisul unic constituie un aspect al formei scrise dar nu singura formă scrisă. (A se vedea, Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. I, p. 276—278.)

Scanned with OKEN Scanner

porturile contractuale dintre organizațiile socialiste. Ceea ce este esențial este că acordul de voință al părților să fie constatat în scris. Manifestările de voință ale părților, în sensul de a încheia un contract economic, nu pot fi verbale, ci ele trebuie să îmbrace o formă scrisă. Aceste manifestări de voință pot fi cuprinse într-un înscris, numit înscris unic, sau în mai multe înscrisuri.

Dînd expresie concepției largi pe care legea a adoptat-o cu privire la forma contractului economic, practica arbitrală, pe baza noii reglementări, a decis că „prin contract încheiat nu trebuie înțeles numai actul intitulat astfel de părți, ci orice act scris prin care s-a materializat acordul lor de voință cu privire la o livrare de produse, executare de lucrări sau prestare de servicii, cu condiția ca actul să conțină elementele esențiale ale unui contract ... și să fie semnat de reprezentanții legali ai părților contractante."[1].

Modalitățile formei scrise folosite de obicei în practică pentru încheierea contractului economic sînt: înscrisul unic, comanda urmată de acceptare și comanda urmată de executare.

Datorită formalităților mai reduse pe care le reclamă, comanda urmată de acceptare și comanda urmată de executare sînt considerate forme simplificate de contractare.

B. INSCRISUL UNIC

207. **Caracterizare generală.** Prin înscris unic se înțelege acel înscris care cuprinde obligațiile părților și este semnat de ambele părți.

Forma înscrisului unic este un corolar al procedurii încheierii contractului economic. Într-adevăr, așa cum am arătat, potrivit H.C.M. nr. 1011/1972, furnizorul este obligat ca, într-un anumit termen, să se pronunțe în legătură cu comanda beneficiarului, întocmind un proiect de contract (un înscris), care cuprinde toate obligațiile părților. Proiectul de contract semnat de furnizor este trimis beneficiarului. Beneficiarul semnează, cu sau fără obiecțiuni, contractul și îl restituie furnizorului. Prin urmare, același înscris cuprinde obligațiile asumate și este semnat de ambele părți.

Încheierea contractului în această formă a înscrisului unic are o foarte mare aplicabilitate practică întrucît ea oferă părților posibilitatea să stabilească toate clauzele care sînt necesare pentru executarea corespunzătoare a sarcinilor de plan. Totodată, obligațiile părților fiind cuprinse în același înscris, dovedirea lor, în caz de litigiu, este mai ușoară.

[1] Dec. P.A.S. nr. 828/1972, A.S. nr. 4, 1972, p. 84. A se vedea și Dec. P.A.S. nr. 196/1973, A.S., nr. 2, 1973, p. 83.

Scanned with OKEN Scanner

208. **Comanda urmată de acceptare.** Contractul economic se poate încheia și sub forma comenzii urmată de acceptare[1]. Și în acest caz sîntem tot în prezența unei forme scrise dar ea este materializată, nu într-un singur înscris, ci în două înscrisuri: comanda și acceptarea comenzii[2].

Comanda este un înscris[3] — întocmit de către beneficiar — care cuprinde elementele necesare concretizării obiectului contractului, determinarea produselor, calitatea, sortimentul, termene de livrare, modalitatea recepției etc.

Comanda este trimisă furnizorului. Dacă furnizorul este de acord cu comanda el o acceptă printr-un înscris; acceptarea comenzii este comunicată beneficiarului. În acest fel, acordul de voință s-a realizat și, deci, contractul s-a încheiat.

Subliniem că furnizorul acceptă comanda numai în cazul în care aceasta cuprinde toate clauzele necesare concretizării obiectului contractului și numai dacă el este de acord cu aceste clauze. În toate cazurile în care lipsesc anumite clauze ori există dar furnizorul nu este de acord cu ele, contractul nu se va mai încheia în această formă simplificată, ci în forma înscrisului unic. Drept urmare, furnizorul va trebui să întocmească un proiect de contract, cu clauzele pe care le consideră necesare, pe care îl trimite beneficiarului etc.

Furnizorul nu ar putea completa el comanda cu clauzele lipsă și nici nu ar putea să modifice clauzele din comandă deoarece beneficiarul nu ar mai avea posibilitatea să formuleze obiecțiuni la aceste clauze[4].

Așadar, datorită scopului urmărit — perfectarea operativă a contractului — această formă a contractului economic este incompatibilă cu existența unor obiecțiuni. Acceptarea comenzii este o simplă confirmare a comenzii; ea se face, de obicei, printr-o adresă trimisă beneficiarului prin care furnizorul îl înștiințează că este de acord cu clauzele stabilite în comandă.

Termenul în care furnizorul trebuie să accepte comanda este, potrivit art. 2 din H.C.M. nr. 1011/1972, de 20 de zile. Termenul începe să curgă, pentru contractele care se încheie pe baza unui act de planificare,

[1] Confirmarea fișei tehnice de către I.S.C.E., nu poate fi considerată ca încheiere de contract în forma simplificată, dacă se aplică H.C.M. nr. 2424/1969 (Dec. P.A.S. nr. 784/1972, A.S. nr. 3, 1972, p. 85).

[2] Pentru vechea reglementare, a se vedea, V. Roco, *Livrarea de produse pe bază de comandă urmată de confirmare scrisă*, A.S. nr. 4, 1967, p. 68 și urm.

[3] O comandă telegrafică are valoarea unei comenzi scrise, dacă cuprinde elementele necesare concretizării obiectului contractului (Dec. P.A.S. nr. 1075/1958, A.S., nr. 5, 1958, p. 39).

[4] Dec. P.A.S. nr. 824/1971, A.S. nr. 3, 1971, p. 99.

Scanned with OKEN Scanner

după caz, de la data repartiției sau de la data aprobării balanțelor[1], iar pentru celelalte contracte de la data primirii comenzii[2].

Contractul se consideră încheiat în momentul în care beneficiarul a primit confirmarea comenzii[3].

Dacă au fost respectate toate cerințele acestei forme simplificate, contractul astfel încheiat este un contract valabil și produce toate efectele care-i sînt proprii[4].

209. **Comanda urmată de executare.** Încheierea contractului economic prin această formă simplificată oferă și mai mare operativitate[5]. Într-adevăr, la comanda scrisă a beneficiarului, furnizorul nu mai răspunde cu o acceptare în scris a comenzii, caz în care ar trebui să treacă un termen pînă la ajungerea acceptării la beneficiar, ci trece direct la executarea ei. În acest fel, primirea produselor de către beneficiar are o dublă semnificație; ea este o acceptare a comenzii și, totodată, executarea acestei comenzi.

Întrucît comanda este urmată direct de executare înseamnă că încheierea contractului prin această formă presupune existența la furnizor a produselor în cauză, astfel încît, primind comanda furnizorul să poată răspunde operativ prin expedierea produselor[6]. O atare situație, în care produsele să fie fabricate înaintea încheierii contractelor economice, pare să fie exclusă de lege, de vreme ce potrivit art. 4 alin. 3 din Legea nr. 71/1969, „organizațiile socialiste vor pune în fabricație numai produse care au asigurată desfacerea prin contracte economice".

În realitate, și în prezent pot exista cazuri în care produsele să se afle la furnizor înainte de contractare. Avem în vedere produsele care se află în bazele de aprovizionare și desfacere ale ministerelor, centralelor, produsele existente la Bazele județene de aprovizionare, precum și produsele la care, în condițiile legii, anumiți beneficiari au renunțat. În aceste cazuri, contractul se poate încheia pe calea unei comenzi urmate de executare[7].

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 181.

[2] A se vedea, *Supra*, nr. 180—182.

[3] Odată ce furnizorul a confirmat comanda, contractul s-a încheiat și, deci, nu mai este necesară o nouă confirmare din partea beneficiarului, (Dec. P.A.S. nr. 824/1971, A.S., nr. 3, 1971, p. 99).

[4] Întrucît contractul încheiat prin această formă simplificată valorează contract, în caz de întîrziere la executarea obligațiilor se vor aplica penalitățile prevăzute de H.C.M. nr. 306/1970 și nu dobînzile prevăzute de Decretul nr. 311/1954 (Dec. P.A.S. nr. 1305/1972, A.S. nr. 4, 1972, p. 87).

[5] Această formă de contractare nu se aplică în cazul contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj (Hot. Arbitrajului de Stat interjudețean Tg. Mureș, nr. 42/1972, A.S. nr. 3, 1972, p. 125).

[6] În trecut, încheierea contractelor economice prin această formă privea produsele existente în stoc la organizațiile socialiste furnizoare.

[7] A se vedea, în acest sens, Paul Sterescu, *Formele simplificate de raporturi contractuale prevăzute de legea contractelor economice*, A.S., nr. 2, 1971, p. 66. Autorul este de părere că această formă de contractare ar putea fi folosită și pentru produse ce urmează a fi fabricate, dacă acestea au un ciclu scurt de fa-

Scanned with OKEN Scanner

Contractul economic se încheie prin forma simplificată a comenzii urmată de executare numai dacă executarea se face imediat şi cu respectarea clauzelor din comandă.

Legea nu prevede un anumit termen în care furnizorul trebuie să execute prestaţia, dar finalitatea acestei forme simplificate — încheierea operativă a contractului — reclamă executarea imediată a prestaţiei. Aceasta înseamnă că termenul de executare care s-ar putea lua în consideraţie este termenul necesar pentru ambalarea şi expedierea produselor către beneficiar.

Prestaţia trebuie executată imediat deoarece, prin ea, se realizează acordul de voinţă al părţilor. În realizarea acestui acord trebuie să existe o continuitate în manifestarea de către părţi a voinţei lor de a contracta. Dacă furnizorul nu execută imediat obligaţia, ci după un interval de timp, acordul de voinţă nu se mai poate realiza în cadrul acestei forme simplificate şi, deci, contractul nu se încheie[1]. În consecinţă, chiar dacă beneficiarul ar primi o asemenea livrare întîrziată, ea ar constitui o livrare contractuală — există un acord de voinţă — care nu a respectat forma prevăzută de lege[2].

Aşa cum am arătat, pentru a fi în prezenţa unui contract încheiat prin această formă simplificată, executarea trebuie să se facă cu respectarea clauzelor din comandă. Dacă furnizorul nu poate să execute prestaţia în conformitate cu clauzele din comandă, el nu poate să modifice aceste clauze, ci trebuie să întocmească un proiect de contract pe care să-l trimită beneficiarului.

Practica arbitrală a decis că, în cazul în care în comandă s-a prevăzut un anumit termen, apropiat de data emiterii comenzii, furnizorul trebuie să execute la acest termen[3]. Dacă nu execută la termenul prevăzut, ci la un alt termen, şi beneficiarul acceptă prestaţia, acordul de voinţă nu se mai realizează în cadrul acestei forme simplificate. Nerespectîndu-se forma prevăzută pentru încheierea contractului, se va aplica sancţiunea care intervine pentru această abatere.

bricaţie (*op. cit.*, p. 67). Socotim că într-un asemenea caz, prin folosirea comenzii urmată de executare nu se realizează finalitatea acestei forme de contractare, care cere o executare imediată şi, deci, care presupune existenţa produselor la furnizor.

[1] Dacă livrarea a avut loc după o lună de zile, beneficiarul era în drept să refuze produsele (Dec. P.A.S. nr. 742/1971, A.S. nr. 3, 1971, p. 108). A se vedea şi Dec. P.A.S. nr. 2084/1972, A.S. nr. 6, 1972, p. 87; Dec. P.A.S. nr. 969/1971, A.S. nr. 4, 1971, p. 93).

[2] A se vedea, *Infra*, nr. 212.

[3] Dec. P.A.S. nr. 1156/1971, A.S., nr. 4, 1971, p. 86.

Scanned with OKEN Scanner

D. OPȚIUNEA ÎNTRE DIFERITE FORME DE CONTRACTARE

210. **Caracterizare generală.** Legea nr. 71/1969 nu cuprinde nici un fel de criterii în legătură cu folosirea formelor de contractare[1]. În concepția legii, toate formele de contractare au aceeași valoare; indiferent de forma pe care părțile ar alege-o, contractul este valabil încheiat. Ceea ce se urmărește prin încheierea contractului economic este realizarea unor sarcini de plan. În vederea realizării acestui scop părțile trebuie să aleagă forma cea mai potrivită pentru contractare. Interesează, desigur, încheierea operativă a contractului, dar, în aceeași măsură, interesează și încheierea unui contract cu toate clauzele necesare pe care le reclamă îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor de plan. Tocmai aceste interese în prezență trebuie apreciate de către părți la alegerea formei de contractare. Aprecierea nu poate fi făcută decît în concret, în funcție de prestația care va face obiectul contractului, de nevoile beneficiarului și posibilitățile furnizorului[2].

Trebuie subliniat că numai alegerea între diferitele forme ale contractului nu este supusă nici unei îngrădiri, dar posibilitatea folosirii fiecăreia dintre aceste forme implică, așa cum am arătat, anumite condiții, de care părțile trebuie să țină seama.

SECȚIUNEA II

SANCȚIUNEA NERESPECTĂRII CONDIȚIILOR DE FORMĂ ALE CONTRACTULUI ECONOMIC

211. **Precizări prealabile.** Legea nr. 71/1969 nu prevede nici o sancțiune pentru nerespectarea condițiilor de formă privind încheierea contractului economic. Lipsa unei sancțiuni îndreptățește concluzia, admisă și în trecut, că nerespectarea formei prevăzută de lege pentru încheierea contractului nu duce la nulitatea contractului. Deci, cu toate că părțile au săvîrșit o abatere de la disciplina contractuală, totuși contractul nu este desființat. O desființare a contractului ar duce la nerealizarea sarcinilor de plan. Or, ceea ce primează este interesul îndeplinirii sarcinilor de plan.

Așadar, rezultă că forma scrisă prevăzută de lege pentru incheierea contractului economic este cerută *ad probationem* și nu *ad validatem*.

Cu toate că nerespectarea formei scrise prevăzută de lege nu este o cauză de nulitate, totuși, ea este o abatere de la disciplina contractuală și, ca atare, trebuie într-un anumit fel sancționată. Pornind tocmai de la această necesitate, sub vechea reglementare, practica arbitrală a

[1] Vechea reglementare cuprindea anumite plafoane în limita cărora puteau fi folosite formele simplificate; de exemplu, Condițiile fundamentale pentru livrarea produselor alimentare prevedeau valoarea de 10 000 lei.

[2] A se vedea, *Supra*, nr. 181.

Scanned with OKEN Scanner

sancționat într-un mod original asemenea abatere. Socotim că, necesitatea întăririi disciplinei contractuale justifică și în prezent aplicarea acestei sancțiuni consacrată de practica arbitrală.

212. **Restrîngerea efectelor contractului — sancțiune specifică pentru nerespectarea formei scrise a contractului economic.** Nerespectarea formei scrise a contractului economic înseamnă încheierea unui contract *(negotium)*, însă, fără ca el să îmbrace forma prevăzută de lege *(instrumentum)*. Încheierea contractului rezultă din faptul că livrarea făcută de furnizor fără respectarea formei contractuale este acceptată de către beneficiar. Prin urmare, într-un asemenea caz un acord de voință — un contract — există; *livrarea este contractuală*[1]. Ceea ce lipsește este forma pe care trebuie să o îmbrace acest acord. Pentru această lipsă a formei — prevede Instrucțiunea P.A.S. nr. 6/1958[2] — contractul astfel încheiat nu produce toate efectele, așa cum ar fi produs dacă s-ar fi încheiat în forma prevăzută de lege, ci el produce *efecte restrînse: furnizorul răspunde de calitatea corespunzătoare a produselor livrate*, potrivit dispozițiilor legale, *iar beneficiarul va fi obligat la plata prețului și restituirea ambalajului*. Acestea sînt singurele efecte pe care le produce un contract încheiat fără respectarea formei scrise[3].

Trebuie subliniat că, în cazul contractului încheiat pe baza unui act de planificare, aceste efecte se produc numai în cazul în care livrarea și acceptarea s-au făcut în temeiul unor acte de planificare[4].

Situată între două soluții extreme — nulitatea contractului și totala nesancționare pentru nerespectarea legii — sancțiunea aplicată în practica arbitrală ne apare ca un mijloc eficace de întărire a disciplinei contractuale.

[1] Punctul de vedere potrivit căruia primirea de către beneficiar a prestației după expirarea termenului indicat în comandă reprezintă o livrare necontractuală (Paul Sterescu, *op. cit.*, p. 69) nu poate fi primit. În realitate, în acest caz există un raport contractual, dar fără a îmbrăca forma prevăzută de lege; nerespectarea termenului stabilit în comandă înseamnă că acordul de voință nu s-a realizat în cadrul formei simplificate de comandă urmată de executare, ci în afara ei. Livrarea ar fi fost necontractuală în cazul în care, deși a fost făcută de furnizor, ea nu a fost acceptată de beneficiar. Într-adevăr, în acest caz, nu numai că nu s-a respectat forma legală, dar nu există nici un fel de acord între părți privind livrarea și primirea produselor. Cu privire la noțiunea de livrare necontractuală, a se vedea, Stanciu D. Cărpenaru, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală*, p. 121—123.

[2] *Culegere*, p. 232.

[3] Întrucît contractul s-a încheiat fără respectarea formei scrise, furnizorul nu are dreptul la plata penalităților de întîrziere la plata prețului (Dec. P.A.S. nr. 520/1972, A.S., nr. 3, 1972, p. 87; Dec. P.A.S. nr. 1152/1971, A.S., nr. 4, 1971, p. 84).

[4] Dec. P.A.S. nr. 3106/1958, A.S. nr. 2, 1959, p. 58.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL IV

CUPRINSUL CONTRACTULUI ECONOMIC

SECȚIUNEA I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

213. **Caracterizare generală a cuprinsului contractului economic.** Contractul economic este chemat să mijlocească realizarea sarcinilor de plan. Drept urmare, el trebuie să aibă un asemenea cuprins care să permită realizarea acestui scop; părțile trebuie să stipuleze în contracte toate clauzele necesare îndeplinirii corespunzătoare a sarcinilor de plan.

În cazul contractului încheiat pe baza unui act de planificare, cuprinsul este determinat de actul de planificare. Într-adevăr, așa cum am arătat, în acest caz, actul de planificare stabilește elementele esențiale — cantitatea, caracteristicile tehnico-economice ale produselor, termenele de executare etc. — pe baza cărora se încheie contractul.

„La încheierea contractelor economice — dispune art. 10 din Legea nr. 71/1969 — unitățile contractante vor stabili prin acordul lor clauzele contractuale în concordanță cu planurile și balanțele materiale aprobate, precum și cu repartițiile emise...".

Elementele stabilite de actul de planificare se impun obligatoriu; ele fac parte de drept din contractul economic. Drept urmare, în cazul în care contractul cuprinde clauze contrare prevederilor acestui act, aceste clauze sînt nule și se înlocuiesc de drept cu prevederile actului de planificare. De asemenea, dacă părțile au omis să stipuleze în contract o anumită clauză, reclamată de prevederile actului de planificare, din momentul încheierii sale, contractul cuprinde „de drept" aceste prevederi.

În afară de clauzele stabilite pe baza prevederilor actului de planificare, părțile sînt îndreptățite să stipuleze și alte clauze, pe care le impune îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor de plan.

În cazul contractului care se încheie fără a avea la bază un act de planificare, cuprinsul contractului este stabilit prin voința părților contractante.

Mai trebuie arătat că, în toate cazurile, cuprinsul contractului trebuie stabilit în conformitate cu prevederile actelor normative. Această cerință este exprimată de art. 11 din Legea nr. 71/1969 în următorii termeni: „Contractele economice nu pot cuprinde clauze contrare legii. Clauzele prin care se încalcă prevederile legale sînt nule, urmînd a fi înlocuite cu prevederi corespunzătoare legii".

Scanned with OKEN Scanner

În sfîrşit, în stabilirea cuprinsului contractului economic, părţile trebuie să ţină seama şi de principiile generale ale politicii economice a Republicii Socialiste România[1].

Clauzele contractului economic se stabilesc prin voinţa părţilor cu ocazia încheierii contractului. În cazul în care părţile nu cad de acord asupra unor clauze, neînţelegerile precontractuale se rezolvă, aşa cum am arătat, de organele administrative competente. Hotărîrile acestor organe sînt obligatorii pentru părţi; hotărîrile privind refuzul de a contracta ţin loc de contract[2].

SECŢIUNEA II

CLAUZELE PE CARE TREBUIE SĂ LE CUPRINDĂ CONTRACTUL ECONOMIC

§ 1. NOŢIUNI GENERALE

214. **Precizări prealabile.** Potrivit art. 10 din Legea nr. 71/1969, la încheierea contractelor economice, părţile contractante vor stabili prin acordul lor clauzele contractuale „cu privire la cantităţi, sortimente, caracteristici tehnico-funcţionale, termene de livrare şi alte clauze care să asigure executarea corespunzătoare a contractelor".

Dispoziţii privind clauzele pe care trebuie să le cuprindă contractul economic se găsesc şi în contractele model aprobate de organele competente[3].

Din dispoziţiile legale rezultă că principalele clauze ale contractului economic se referă la: cantitate, caracteristicile tehnico-economice ale produselor livrate, ale lucrărilor şi prestaţiilor executate, termenele de executare, preţul, recepţia produselor, lucrărilor şi serviciilor precum şi răspunderea pentru nerespectarea obligaţiilor.

Aceste clauze sînt *„esenţiale"* pentru configurarea contractului economic, ca instrument juridic de îndeplinire a sarcinilor de plan. Fiind considerate esenţiale, aceste clauze trebuie cuprinse în contractul economic pe care părţile îl încheie.

Caracterul esenţial al acestor clauze are, prin urmare, o altă accepţiune decît în dreptul comun[4]; ele sînt esenţiale din punctul de vedere

[1] Prof. dr. Tr. Ionaşcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. I, p. 318—319.

[2] A se vedea, *Supra*, nr. 196.

[3] Cu privire la interpretarea clauzelor contractului economic, a se vedea, Hot. Arbitrajului de stat al municipiului Bucureşti, nr. 462/1973, A.S. nr. 4, 1973, p. 111.

[4] Prof. dr. Traian Ionaşcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. I, p. 328—330.

Scanned with OKEN Scanner

al disciplinei contractuale, în sensul că ele sînt necesare pentru îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor de plan, şi nu din punctul de vedere al formării contractului. În consecinţă, lipsa din contractul economic a unei clauze pe care legea o consideră esenţială nu duce la nulitatea contractului, aşa cum se întîmplă în dreptul comun, ci contractul trebuie completat. Completarea se face de către părţi ori de către organele administrative competente să rezolve neînţelegerile precontractuale. În unele cazuri, aşa cum am arătat, completarea se face de drept întrucît prevederile actelor de planificare ca şi prevederile actelor normative care reglementează contractul economic, sînt considerate că fac parte, de drept, din contractul încheiat de către părţi.

§ 2. CANTITATEA PRODUSELOR

215. **Caracterizare generală.** Determinarea exactă în contractul economic a cantităţii de produse ce urmează a fi livrată sau a volumului de lucrări ce trebuie executate are o importanţă deosebită pentru îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor de plan. De aceea, organizaţiile socialiste trebuie să stipuleze clauze prin care să determine, sub aspect cantitativ, obiectul contractului.

Cantitatea se indică în expresie naturală şi valoric. Cantitatea se determină în contract în conformitate cu prevederile actului de planificare; cantitatea este cea stabilită de actul de planificare.

În contractul care nu se încheie pe baza unui act de planificare, cantitatea se determină prin acordul părţilor contractante.

Orice neînţelegere privind clauza cantităţii se rezolvă de către organele administrative competente.

Determinînd în mod precis obiectul contractului sub aspect cantitativ, organizaţiile socialiste contractante îşi văd conturate obligaţiile lor şi se văd angajate la executarea acestor obligaţii[1].

§ 3. CARACTERISTICILE TEHNICO-ECONOMICE ALE PRODUSELOR

216. **Precizări prealabile.** În contractul economic trebuie prevăzute însuşirile tehnico-economice care caracterizează produsele care fac obiectul contractului. Prin precizarea caracteristicilor tehnico-economice se asigură livrarea unor produse corespunzătoare calitativ.

„Ridicarea calităţii produselor, realizarea de produse cu caracteristici tehnico-economice superioare — arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu, Secretarul general al P.C.R. — trebuie să constituie, de asemenea, o preocupare de prim ordin, una din sarcinile de cea mai mare însemnătate a ministerelor şi centralelor industriale, a organelor de stat şi de partid,

[1] Este nulă clauza conform căreia executarea este valabilă chiar dacă se va face cu un minus de 2% din cantitatea contractată (Hot. Arbitrajului de stat interjudeţean Deva, nr. 112/1971, A.S., nr. 3, 1971, p. 124).

Scanned with OKEN Scanner

a unităţilor economice, a tuturor muncitorilor, tehnicienilor, inginerilor şi specialiştilor din industria noastră socialistă[1].

Pentru a se asigura cadrul organizatoric corespunzător pentru înfăptuirea sarcinilor privind ridicarea calităţii produselor a fost adoptată Legea nr. 2/1970 privind asigurarea şi controlul calităţii produselor[2].

Legea porneşte de la ideea că asigurarea calităţii produselor începe din faza definirii soluţiilor tehnice, se desfăşoară pe întregul parcurs al procesului de fabricaţie şi se încheie prin verificarea comportării produsului la destinatar (art. 1). De aceea, legea reglementează amănunţit obligaţiile ce le revin tuturor acelora care sînt implicaţi în acest proces: producători, beneficiari, organe de control tehnic, şi organele tutelare ale acestora[3].

Organizaţiile producătoare au obligaţia de a efectua în bune condiţii pregătirea fabricaţiei, să respecte prescripţiile de calitate, să folosească materii prime şi materiale de bună calitate, să urmărească comportarea produselor la beneficiari şi să ia măsuri pentru perfecţionarea documentaţiei tehnice şi a execuţiei.

Organizaţiile beneficiare au obligaţia să controleze pe parcursul fabricaţiei şi la livrare modul în care furnizorii respectă prescripţiile de calitate.

În asigurarea calităţii produselor un rol însemnat îl are Inspectoratul General de Stat pentru Controlul Calităţii Produselor, care înfăptuieşte, împreună cu ministerele şi celelalte organe centrale, politica statului în domeniul calităţii şi al controlului tehnic de calitate a produselor, lucrărilor şi serviciilor[4].

217. **Determinarea calităţii produselor.** Obligaţiile ce revin organizaţiilor socialiste în legătură cu calitatea produselor sînt prevăzute în contractul economic. În concepţia Legii nr. 71/1969, contractul economic trebuie să devină un instrument eficient de ridicare continuă a calităţii produselor. În acest scop, contractul trebuie să cuprindă clauze privind condiţiile de calitate, adaptările şi îmbunătăţirile constructive şi tehnologice ale produselor, modalităţile de efectuare a recepţiei, formele de asistenţă tehnică, regimul de garanţii etc. (art. 6).

[1] Nicolae Ceauşescu, *Raport la cel de al X-lea Congres al Partidului Comunist Român, op. cit.*, p. 25—26.

[2] Buletinul oficial nr. 28 din 28 martie 1970.

[3] A se vedea, Grigore Florescu, *O nouă reglementare legală privind asigurarea şi controlul calităţii produselor*, A.S., nr. 3, 1970, p. 18 şi urm.

[4] Inspectoratul General de Stat pentru Controlul Calităţii Produselor funcţionează în Cadrul Consiliului Central de Control Muncitoresc al Activităţii Economice şi Sociale care este un organ de partid şi de stat, aflat sub îndrumarea directă a C.C. al P.C.R. şi a Consiliului de Stat (Legea nr. 15/1972).

În domeniul proiectării şi executării construcţiilor, controlul calităţii este exercitat de Inspectoratul General de Stat pentru Directivare şi Control în Proiectarea şi Executarea Construcţiilor. Acest organ funcţionează ca organ al Consiliului de Miniştri (Decretul nr. 44/1973).

Scanned with OKEN Scanner

Calitatea produselor se determină în contractele economice prin stipularea unor clauze prin care se precizează documentul tehnic care stabileşte prescripţiile de calitate.

Potrivit art. 4 din Legea nr. 2/1970, prescripţiile de calitate sînt stabilite prin: standarde, norme interne de fabricaţie, caiete de sarcini, mostre şi alte criterii convenite de părţi.

Standardul de stat constituie un ansamblu de norme tehnice obligatorii prin care se stabilesc — potrivit nivelului dezvoltării tehnice într-un anumit moment dat — însuşirile tehnico-economice pe care trebuie să le îndeplinească un produs, precum şi prescripţiile privind recepţia, marcarea, depozitarea, transportul etc. produsului respectiv.

Standardul de stat este aprobat prin hotărîre a Consiliului de Miniştri; în consecinţă, aplicarea lui este obligatorie[1].

În lipsa standardului de stat ori pentru detalierea sau completarea lui, calitatea produselor se determină prin norme interne de fabricaţie.

Normele interne sînt anumite norme tehnice obligatorii care stabilesc condiţii minime de calitate pentru un anumit produs. Ele sînt elaborate de către organizaţiile socialiste producătoare şi sînt aprobate de ministerul sau organizaţia centrală tutelară. Odată ce normele interne de fabricaţie au fost aprobate, ele devin obligatorii[2].

Potrivit pct. 2 din H.C.M. 1899/1960, „condiţiile de calitate prevăzute în prescripţiile tehnice din standarde şi norme interne sînt minimale".

Prin urmare, părţile prin convenţia lor pot stabili clauze privind livrarea unor produse de o calitate superioară prescripţiilor standardelor şi normelor interne. O asemenea derogare este admisă numai dacă acordul părţilor este aprobat de organele prevăzute în hotărîrea menţionată.

Practica arbitrală a stabilit că părţile nu pot stipula, sub sancţiunea nulităţii absolute, clauze prin care să permită livrarea unor produse în condiţii de calitate inferioare celor prevăzute în standarde ori norme interne. Excepţional, H.C.M. nr. 1899/1960 admite că anumite produse pot circula în condiţii de calitate inferioare celor prevăzute în standarde ori norme interne.

[1] Standardele de stat pot fi: a) *standarde generale* (STAS) ale căror prevederi sînt obligatorii pentru întreaga economie naţională; b) *standarde de recomandare* (STAS-R), care se aplică numai în unele întreprinderi; c) *standarde experimentale* (STAS-E), care se aplică experimental, pentru dobîndirea unei experienţe în vederea elaborării unui standard general (A se vedea, H.C.M. nr. 1889/1960 privind acţiunea de standardizare în Republica Socialistă România).

[2] Normele interne pot fi: a) *departamentale*, cînd aplicarea lor este obligatorie pentru mai multe organizaţii socialiste producătoare care sînt subordonate organului care le-a aprobat; b) *de întreprindere*, cînd aplicarea lor este obligatorie numai pentru o singură întreprindere.

Scanned with OKEN Scanner

În lipsa unor criterii legale (standarde ori norme interne), calitatea produselor se stabileşte pe baza convenţiei părţilor. Această convenţie poate să îmbrace forma unor caiete de sarcini, mostre etc.

Caietele de sarcini sînt documente prin care se stabilesc caracteristicile produsului, condiţiile de recepţie, livrare etc. Ele sînt întocmite de organizaţia socialistă producătoare şi sînt acceptate de organizaţia socialistă beneficiară.

Mostra constă într-un obiect sau o cantitate de material care prezintă însuşirile pe care trebuie să le îndeplinească produsul care urmează a fi livrat.

Pentru utilajele tehnologice şi instalaţiile complexe un rol deosebit în determinarea calităţii produselor îl are documentaţia tehnică care stă la baza fabricaţiei. Potrivit art. 7 din Legea nr. 71/1969, părţile sînt obligate să stabilească în contract termenele de predare a documentaţiei tehnice complete pentru întregul obiectiv sau ansamblu şi subansamble ce se pot executa independent.

Calitatea lucrărilor de construcţii-montaj se determină pe baza documentaţiei tehnico-economice (studiul tehnico-economic şi proiectele de execuţie) şi prescripţiilor tehnice[1].

218. **Termenele de garanţie.** Caracteristicile pe care trebuie să le aibă produsele livrate, lucrările executate ori serviciile prestate trebuie să fie întrunite nu numai cu ocazia recepţiei produselor, lucrărilor ori prestaţiilor respective, ci şi după predarea lor. De aceea, Legea nr. 71/1969 prevede obligaţia părţilor de a stipula în contractul economic anumite termene de garanţie. „În perioada de garanţie, care obligatoriu va fi prevăzută în contract — dispune art. 15 alin. 4 din lege — furnizorul răspunde pentru calitatea produselor . . . "

În general, prin stipularea unui termen de garanţie se asigură condiţiile corespunzătoare pentru păstrarea calităţii convenite privind produsul sau lucrarea care face obiectul contractului.

În unele cazuri, datorită specificului produsului sau lucrării, prin termenul de garanţie se asigură buna funcţionare, durata de valabilitate sau de utilizare.

219. **Atestarea calităţii corespunzătoare a produselor.** Ca o măsură de asigurare a livrării unor produse corespunzătoare calitativ, părţile sînt obligate să prevadă în contract clauze cu privire la marcarea, ştanţarea, etichetarea produselor, precum şi, după caz, eliberarea certificatului de calitate, certificatului de garanţie, buletinului de analize[2] etc.

[1] A se vedea art. 13 din Regulamentul privind contractul de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj aprobat prin H.C.M. nr. 1002/1964. A se vedea, *Infra*, nr. 426—428.

[2] A se vedea, Decretul nr. 282/1973 privind certificarea calităţii produselor, lucrărilor şi serviciilor (Buletinul Oficial nr. 71/1973).

Scanned with OKEN Scanner

§ 4. TERMENELE DE EXECUTARE

220. **Precizări prealabile.** În condiţiile economiei planificate, ale creşterii necontenite a proporţiilor producţiei, a legăturilor care există între organizaţiile socialiste, ritmicitatea producţiei este o necesitate obiectivă. Ritmicitatea producţiei exercită o influenţă pozitivă asupra creşterii eficienţei economice a producţiei, ea asigură o folosire raţională a mijloacelor materiale şi a forţei de muncă şi, prin aceasta, determină o creştere a productivităţii muncii.

Pentru asigurarea ritmicităţii, organizaţiile socialiste sînt obligate să prevadă în contractele economice pe care le încheie termene de executare. De asemenea, pentru produsele sezoniere ori cu un ciclu scurt de fabricaţie, ele sînt obligate să stabilească termenele la care vor prezenta specificaţiile şi detaliile pentru aceste produse (art. 3 alin. 2 din Legea nr. 71/1969).

221. **Durata contractului.** Prin durată a contractului se înţelege perioada de timp pentru care se încheie contractul şi înlăuntrul căreia se pot executa obligaţiile asumate.

Potrivit art. 8 din Legea nr. 71/1969 „contractele economice pot fi de lungă durată, anuale sau pentru perioade mai scurte, potrivit cu acordul părţilor şi prevederile planului naţional unic de dezvoltare economico-socială".

Prin urmare, potrivit duratei lor, contractele economice sînt: contracte de lungă durată, anuale şi de scurtă durată.

De regulă durata contractului economic este anuală; ea corespunde anului de plan[1].

Contractul economic de lungă durată se încheie pentru mai mulţi ani de plan. Un asemenea contract se încheie îndeosebi pentru produsele pentru care s-au format relaţii de continuitate între furnizor şi beneficiar, precum şi pentru cele cu un ciclu lung de fabricaţie[2].

Contractul economic se încheie pe o durată mai scurtă decît anul de plan în cazul în care are ca obiect produse cu un ciclu scurt de fabricaţie ori care au un caracter sezonier.

222. **Determinarea termenelor de executare.** Termenul de executare este data la care trebuie executată obligaţia contractuală.

Termenul poate fi *general*, caz în care precizează data la care întreaga obligaţie trebuie executată, sau *intermediar*, în care caz se stabileşte data cînd o anumită parte din obligaţie trebuie executată.

Termenul general de executare coincide, de obicei, cu durata contractului.

Termenele de executare se determină în contract potrivit intereselor îndeplinirii corespunzătoare a sarcinilor de plan.

[1] A se vedea, Instrucţiunea P.A.S. nr. 2/1972, A.S. nr. 5, 1972, p. 64.

[2] Un asemenea contract se încheie şi pentru executarea lucrărilor de construcţii-montaj (A se vedea, *Infra*, nr. 468).

Scanned with OKEN Scanner

Termenele de executare se stabilesc potrivit prevederilor actului de planificare. Trebuie arătat că actul de planificare stabileşte numai anul sau trimestrul în care trebuie executată obligaţia. Pe baza acestor prevederi organizaţiile socialiste sînt obligate să stabilească date calendaristice la care urmează a fi executate obligaţiile.

În contractul care nu se încheie pe baza unui act de planificare, termenele de executare sînt stabilite prin voinţa părţilor.

Trebuie arătat că, potrivit art. 46 din Legea nr. 14/1971, Ministerul Aprovizionării Tehnico-Materiale şi Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe are dreptul să ia, potrivit legii, cu consultarea ministerelor, celorlalte organe centrale sau locale ale administraţiei de stat, decizii obligatorii cu privire la fixarea termenelor de livrare.

Odată ce au fost prevăzute în contract, termenele sînt obligatorii şi părţile trebuie să-şi execute obligaţiile la aceste termene. Părţile pot conveni, însă, ca obligaţiile să fie executate şi înainte de termen. De altfel, executarea înainte de termen a obligaţiilor asumate este un deziderat permanent al activităţii organizaţiilor socialiste.

§ 5. PREŢUL PRODUSELOR

223. **Precizări prealabile.** Preţul reprezintă contraprestaţia la care este obligată organizaţia socialistă beneficiară faţă de care s-a executat prestaţia concretă (livrarea de produse, executarea de lucrări ori prestarea de servicii)[1]. La încheierea contractului organizaţiile socialiste sînt obligate să prevadă clauze privind preţul. Totodată, ele sînt obligate să prevadă în contract formele şi instrumentele de decontare prin care se face plata preţului (art. 128 din Legea finanţelor nr. 9/1971)[2].

În condiţiile economiei socialiste, preţul produselor, al lucrărilor ori serviciilor, nu este, de regulă, un element asupra căruia părţile au dreptul să negocieze, ci el este stabilit de organele anume investite prin lege.

Principiile de stabilire a preţului şi organele investite cu atribuţii în domeniul stabilirii şi modificării preţurilor sînt prevăzute în Legea nr. 19/1971 privind regimul preţurilor şi tarifelor[3]. Potrivit art. 2 din această lege, sistemul de preţuri din economia naţională cuprinde următoarele categorii de preţuri: preţuri ale producătorilor, preţuri de livrare, preţuri cu amănuntul şi tarife[4] pentru serviciile prestate.

[1] A se vedea, *Infra*, nr. 544.

[2] A se vedea, *Infra*, nr. 224.

[3] Buletinul Oficial nr. 154/1971. A se vedea, Eleonora-Verona Cireaşă, *Noua reglementare legală a preţurilor şi tarifelor*, A. S., nr. 1, 1972, p. 28 şi urm.

[4] În concepţia legii, tarifele reprezintă o categorie de preţ specifică prestărilor de servicii. În realitate acestea sînt preţuri; tarifele sînt sisteme de preţuri stabilite pentru prestările de servicii (transport, poştă, telecomunicaţii, consum de electricitate etc.).

Scanned with OKEN Scanner

224. **Determinarea prețului în contract.** Potrivit art. 17 din Legea nr. 71/1969 „în contractele economice se înscriu prețurile și tarifele în vigoare aprobate de organele în drept...". Prin urmare, părțile sînt ținute ca în contractul pe care îl încheie să stipuleze prețul produselor, lucrărilor ori serviciilor. Trebuie arătat, însă, că părțile trebuie să indice în contract nu numai prețul, ci și actul prin care acest preț a fost aprobat[1]. Prețurile legal aprobate au un caracter imperativ; ele nu pot fi înlocuite ori modificate prin voința părților contractante[2].

Lipsa mențiunii în contract a prețului legal aprobat nu are influență asupra validității contractului economic. Într-adevăr, prețul fiind aprobat, prin forța imperativă a actului normativ prin care a fost aprobat, el este obligatoriu, făcînd parte de drept din cuprinsul contractului[3].

Pentru produsele pentru care nu sînt prețuri stabilite, părțile vor conveni prețurile în limitele competenței lor (art. 17 din Legea nr. 71/1969)[4].

§ 6. RECEPȚIA PRODUSELOR

225. **Caracterizare generală.** Recepția este operația prin care se verifică produsele, lucrările ori serviciile, sub aspect cantitativ și calitativ, pentru a se stabili dacă acestea au caracteristicile tehnico-economice prevăzute în contract.

Datorită rolului pe care îl are recepția în asigurarea executării corespunzătoare a obligațiilor din contractele economice, părțile au obligația de a stipula anumite clauze privind recepția.

„Produsele contractate — dispune art. 14 din Legea nr. 71/1969 — se vor livra numai pe bază de recepție cantitativă și calitativă". Art. 15 alin. 2 din lege prevede că „Pentru utilaje tehnologice, instalații și alte produse de complexitate tehnică ridicată, recepția beneficiarului este obligatorie, el putînd face recepția și pe faze de producție".

Dacă produsele nu pot fi livrate decît pe bază de recepție înseamnă că părțile sînt obligate să prevadă în contract modalitățile în care se va face recepția. Într-adevăr, același art. 14 prevede că „Modalitățile de recepție vor fi stabilite de comun acord în contracte, cu respectarea prevederilor legale".

[1] În cazul în care prețul este reglementat printr-un catalog de prețuri, se va indica poziția din catalog.

[2] Dec. P.A.S. nr. 263/1963, nr. 3, 1963, p. 65; Prețurile stabilite în condițiile legii de un organ competent nu pot fi cenzurate de organele arbitrale; orice probă administrată în litigiu în acest sens este inadmisibilă (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Timiș nr. 22/1972, A.S. nr. 5, 1972, p. 120).

[3] Intrucțiunea P.A.S. nr. 3/1956, *Culegere*, p. 162.

[4] A se vedea, S. Pelz, *Considerații cu privire la prețurile ce se stabilesc prin înțelegere între părți*, A.S., nr. 6, 1970, p. 56 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

În privința modalităților de recepție asupra cărora pot conveni părțile contractante, în literatura de specialitate și în practica arbitrală s-au exprimat puncte de vedere diferite.

Încă de la apariția Legii nr. 71/1969 am socotit că legea lasă părților contractante posibilitatea să se înțeleagă — în conformitate cu Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959, la care implicit legea face trimitere — dacă verificarea produselor se face prin recepție de către delegații furnizorului și beneficiarului sau prin autorecepție, de către furnizor[1].

Potrivit unei alte opinii, Legea nr. 71/1969 a consacrat ca modalitate obligatorie de verificare a produselor numai recepția, părțile neputînd conveni ca verificarea să se facă prin autorecepție, ci numai dacă recepția se face la furnizor sau beneficiar[2].

Opinia potrivit căreia recepția este singura modalitate de verificare a produselor asupra căreia pot conveni părțile, după părerea noastră, nu este în concordanță cu dispozițiile legii. În concepția legii, recepția este principala modalitate de verificare a produselor; excepțional, însă, părțile pot conveni ca verificarea să se facă prin autorecepție. Într-adevăr, de vreme ce legea prevede expres că „pentru utilaje tehnologice, instalații și alte produse de complexitate ridicată, recepția beneficiarului este obligatorie" (art. 15 alin. 2) înseamnă că pentru alte produse, verificarea se poate face și fără prezența beneficiarului, adică prin autorecepție.

Apoi, în anumite cazuri, verificarea produselor prin recepție ar putea fi o soluție neeconomică pentru beneficiar, cheltuielile de recepție fiind mai mari decît valoarea produselor.

În sfîrșit, dacă livrarea se face numai pe bază de recepție înseamnă că beneficiarul poate oricînd bloca executarea obligației de către furnizor, prin neparticipare la recepție[3].

De aceea, socotim că în contractul pe care îl încheie organizațiile socialiste pot stipula clauze privind, fie recepția, fie autorecepția produselor. Această soluție, diferită de cea a unor organe arbitrale, a fost adoptată și în decizii recente ale Primului Arbitru de Stat[4].

[1] St. D. Cărpenaru, *op. cit.*, R.R.D. nr. 4, 1970, p. 71—72. Acest punct de vedere, ulterior, a fost împărtășit și de alți autori. A se vedea, A. Milieș, *Recepția cantitativă și calitativă în contractele economice de livrare de produse*, A.S. nr. 2, 1971, p. 42 și urm.

[2] Cf. A. Theodoru, *Cîteva considerații privind executarea contractelor economice*, A.S. nr. 4, 1971, p. 12—13. A se vedea și Hot. Arbitrajului de Stat Central nr. 846/1971, A.S. nr. 4, 1971, p. 115. Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Galați, nr. 1463/1971, A.S. nr. 2, 1972, p. 99.

[3] A se vedea și A. Milieș, *op. cit.*, p. 45.

[4] Dec. P.A.S. nr. 1138/1972, A.S. nr. 4 1972, p. 90; Dec. P.A.S. nr 2287/1972, A.S. nr. 6, 1972, p. 104.

Scanned with OKEN Scanner

§ 7. RĂSPUNDEREA PENTRU NERESPECTAREA OBLIGAȚIILOR

226. **Caracterizare generală.** În vederea asigurării executării obligațiilor asumate, părțile trebuie să prevadă în contract sancțiunile care se vor aplica în caz de nerespectare a obligațiilor.

Potrivit art. 21 din Legea nr. 71/1969 sancțiunile care se aplică pentru nerespectarea obligațiilor din contractele economice sînt penalitățile și despăgubirile.

Părțile sînt obligate să prevadă în contract clauze cu privire la penalitățile pe care le va plăti partea în culpă pentru nerespectarea obligațiilor. Determinarea penalităților se face prin referire la actul normativ care reglementează aceste penalități. Principalul act normativ în această materie este H.C.M. nr. 306/1970; ea stabilește diferențiat penalitățile pentru neexecutare ori executare necorespunzătoare a obligațiilor.

Trebuie arătat că penalitățile prevăzute de această hotărîre au un caracter minimal; părțile nu pot prevedea în contract penalități mai mici. Prin urmare, ca limită minimă penalitățile prevăzute în hotărîre sînt obligatorii pentru părțile contractante. Mai mult, în lipsa oricărei stipulații în contract, dispozițiile hotărîrii, avînd un caracter imperativ, fac parte de drept din contract.

Dar, penalitățile fiind fixate numai ca limită minimă, părțile pot să majoreze aceste penalități. „Părțile contractante, prin acordul lor — prevede art. 2 din hotărîre — vor putea stabili în contractele economice penalități superioare celor prevăzute în prezenta hotărîre". Soluția prezintă o deosebită importanță ca mijloc de garantare a executării obligațiilor.

Trebuie arătat că, potrivit hotărîrii citate, părțile contractante, prin acordul lor, vor putea stabili penalități și pentru încălcarea altor obligații contractuale, potrivit specificului relațiilor economice pentru care s-au încheiat contractele (art. 2)[1]. Prin urmare, în acest caz, nefiind prevăzute într-un act normativ, penalitățile vor fi determinate în concret în contractul încheiat de către părți[2]:

În lumina dispozițiilor art. 2. din H.C.M. nr. 306/1970 s-a pus problema de a ști dacă părțile prin acordul lor pot stipula în contractul economic penalități pentru executare necorespunzătoare calitativ. Problema s-a pus deoarece, spre deosebire de vechea reglementare, noua reglementare nu mai prevede asemenea penalități.

[1] Pentru unele soluții ale practicii arbitrale prin care, anterior legii, se limita dreptul organizațiilor socialiste de a stipula penalități pentru asigurarea executării obligațiilor, a se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 3/1956, *Culegere*, p. 162. Pentru critica acestor soluții, a se vedea, St. D. Cărpenaru, *Unele precizări în legătură cu clauza penală ca mijloc juridic de întărire a disciplinei contractuale*, R.R.D., nr. 5, 1967, p. 40—41.

[2] A se vedea, *Infra*, nr. 314.

Scanned with OKEN Scanner

Unii autori[1] au exprimat părerea potrivit căreia, în baza art. 2 părţile sînt îndreptăţite să stipuleze în contract penalităţi pentru executare necorespunzătoare calitativ, acest lucru contribuind la mobilizarea organizaţiilor socialiste pentru îndeplinirea obligaţiilor privind calitatea produselor.

Alţi autori[2], la ale căror puncte de vedere ne alăturăm, au considerat că sub imperiul noilor reglementări asemenea penalităţi nu pot fi stipulate în contract. Într-adevăr, stipularea unor penalităţi ar admite implicit ideea de predare de către furnizor şi primirea de către beneficiar a unor produse necorespunzătoare calitativ. Or, în concepţia noilor reglementări o livrare de produse necorespunzătoare calitativ nu constituie o executare şi, ca atare, furnizorul va fi obligat la plata penalităţilor de întîrziere şi, eventual, pentru neexecutare.

Pentru eventualele prejudicii pe care le-ar cauza o atare livrare necorespunzătoare calitativ, furnizorul datorează despăgubiri (art. 38 din Legea nr. 2/1970). Acest din urmă punct de vedere a fost adoptat şi în practica arbitrală[3].

SECŢIUNEA III

CLAUZE CARE NU POT FI CUPRINSE ÎN CONTRACTUL ECONOMIC

§ 1. NOŢIUNI GENERALE

227. **Precizări prealabile.** Am arătat că în contractul economic trebuie să fie cuprinse anumite clauze, pe care le reclamă îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor de plan. Dar, acelaşi interes impune, totodată, ca în contract să nu se stipuleze anumite clauze. Într-adevăr, îndeplinirea sarcinilor de plan prin intermediul contractului ar fi sub semnul întrebării dacă părţile ar putea stipula clauze prin care partea în culpă pentru nerespectarea obligaţiilor este exonerată de răspundere.

De asemenea, principiul gestiunii economice pe baza căruia îşi desfăşoară activitatea organizaţiile socialiste ar fi lezat dacă părţile ar stipula în contract clauze de agravare a răspunderii, clauze privind acordarea de avansuri, executare pe credit etc.

[1] A se vedea Grigore Florescu, *op. cit.*, A.S. nr. 3, 1970, p. 29; Ion Anghel, Francisc Deak, Marin F. Popa, *op. cit.*, p. 359.

[2] A se vedea, El. Cireaşă, *Executarea contractelor economice în lumina noilor reglementări*, A.S. nr. 4, 1970, p. 17; I. Iozkovits, *Obligaţiile părţilor privind asigurarea calităţii produselor în contractul de furnizare*, A.S. nr. 6, 1970, p. 13—14.

[3] Dec. P.A.S. nr 2907/1972, A.S. nr. 2, 1972, p. 82.

Scanned with OKEN Scanner

De aceea, art. 11 din Legea nr. 71/1969 prevede expres regula potrivit căreia „contractele economice nu pot cuprinde clauze contrare legii. Clauzele prin care se încalcă prevederile legale sînt nule, urmînd a fi înlocuite cu prevederi corespunzătoare legii". În cele ce urmează vom examina cîteva dintre clauzele care nu pot fi cuprinse în contractul economic.

§ 2. CLAUZELE DE ÎNLĂTURARE, LIMITARE SAU AGRAVARE A RĂSPUNDERII

228. **Precizări prealabile.** În raporturile contractuale dintre organizațiile socialiste nu își găsesc aplicare principiile dreptului comun potrivit cărora părțile contractante pot stipula în contract clauze de înlăturare, limitare sau agravare a răspunderii. Asemenea clauze sînt interzise în contractele economice. Această interdicție „rezultă, înainte de toate din rațiunea însăși care, în materie de contracte economice, a condus la instituirea răspunderii patrimoniale. Înlăturarea, restrîngerea (mărginirea) sau agravarea răspunderii patrimoniale sînt — toate — interzise pentru că răspunderea patrimonială ca atare ține de chiar esența contractelor economice. Motivele care au determinat edictarea răspunderii patrimoniale sînt și motivele care determină prohibiția clauzelor destinate sub o formă sau alta, a o modifica"[1].

229. **Clauze de înlăturare a răspunderii.** Pentru a asigura executarea în condiții corespunzătoare a obligațiilor asumate, organizațiile socialiste contractante sînt obligate a lua toate măsurile prevăzute în acest scop de actele normative. Or, una dintre cele mai eficiente măsuri este stipularea unor clauze privind răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor. Aceasta fiind menirea clauzelor privind răspunderea, se înțelege dece legea nu permite stipularea unor clauze prin care să se înlăture răspunderea patrimonială. Inadmisibilitatea înlăturării răspunderii este impusă, așadar, de existența sarcinii de plan. „Eliminarea răspunderii patrimoniale... are, sub raportul îndeplinirii sarcinii de plan, semnificația că organizația socialistă s-ar elibera de obligația de îndeplinire a acelei sarcini"[2]. De aceea, orice clauză contractuală care ar avea drept scop înlăturarea răspunderii patrimoniale trebuie considerată nulă de

[1] Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. I, p. 363—364. A se vedea și A. Theodoru, *Inadmisibilitatea clauzelor de neräspundere, de limitare sau agravare a răspunderii în contractele economice — Unele cazuri de limitare și agravare legală*, A.S. nr. 5, 1971, p. 20 și urm.

[2] Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. I, p. 372.

Scanned with OKEN Scanner

drept[1] și, tot de drept, înlocuită cu prevederile corespunzătoare din actele normative[2].

230. **Clauze de limitare a răspunderii.** O limitare a răspunderii are efect diminuarea eficienței răspunderii ca mijloc de asigurare a executării obligațiilor. Drept urmare, aceleași rațiuni care se opun stipulării în contract a unor clauze de înlăturare a răspunderii justifică și inadmisibilitatea clauzelor prin care se limitează răspunderea.

O clauză de limitare a răspunderii poate să constea în stipularea unor penalități inferioare celor prevăzute de actele normative sau o clauză prin care răspunderea debitorului este mărginită la plata penalităților, fără daune pentru repararea integrală a prejudiciului ori mărginită la repararea prejudiciului efectiv suferit, fără acoperirea beneficiului nerealizat[3].

De asemenea, limitarea răspunderii poate să rezulte din țărmurirea în timp a răspunderii; de exemplu, o clauză prin care părțile se înțeleg că penalitățile de întîrziere vor fi calculate numai pînă la finele trimestrului în care trebuia executată obligația[4].

Întrucît asemenea clauze de limitare a răspunderii au efecte negative asupra eficienței răspunderii, în toate cazurile, ele sînt lovite de nulitate.

231. **Clauze de agravare a răspunderii.** Nu numai clauzele prin care se înlătură ori se limitează răspunderea sînt inadmisibile, ci și clauzele de agravare a răspunderii. Într-adevăr, nu s-ar putea ca o organizație socialistă să consimtă la agravarea răspunderii sale patrimoniale, spre pildă, să răspundă chiar în cazul în care neexecutarea obligației se datorează forței majore[5]. Într-un asemenea caz, răspunderea nu ar mai putea fi un stimulent pentru organizația socialistă și pentru colectivul care

[1] Este nulă clauza conform căreia furnizorul este apărat de răspundere dacă beneficiarul a primit de la toate cooperativele de producție din județ cantitățile de lapte ce i se cuveneau (Dec. P.A.S. nr. 446/1972, A.S. nr. 3, 1972, p. 87); De asemenea, este nulă clauza prin care furnizorul condiționează îndeplinirea obligațiilor sale față de beneficiar, de un contract încheiat cu o terță organizație socialistă (Hot. Arbitrajului de Stat Central nr. 251/1971, A.S. nr. 3, 1971, p. 119).

[2] Organizațiile socialiste nu se pot exonera de răspundere nici pe cale indirectă prin modificarea contractului, în sensul decalării termenelor de livrare după ajungerea lor la scadență (Dec. P.A.S. nr. 403/1971, A.S. nr. 4/1971, p. 87). De asemenea, ele nu se pot exonera de răspundere nici printr-o clauză de renunțare la penalități și despăgubiri pentru nerespectarea obligațiilor (A se vedea, *Infra*, nr. 304).

[3] Este inadmisibilă clauza prin care se condiționează dreptul la formularea unor reclamații în legătură cu executarea contractului (Dec. P.A.S. nr. 432/1967, A.S. nr. 3, 1967, p. 87).

[4] A se vedea, A. Theodoru, *op. cit.*, A.S. nr. 5, 1971, p. 33—34.

[5] „Organizația socialistă a cărei obligație contractuală nu poate fi executată din cauză de forță majoră este apărată de răspundere..." (art. 22 din Legea nr. 71/1969).

Scanned with OKEN Scanner

înfăptuiește activitatea acestei organizații și, deci, prin răspundere nu s-ar mai putea determina o anumită comportare; „nu ar mai exista pe planul cointeresării materiale, nici un motiv spre a lucra bine, fiindcă oricît de bine s-ar lucra, efectele ar fi aceleași"[1].

Prin urmare, orice clauză prin care s-ar agrava răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor este lovită de nulitate. Excepțional, în anumite cazuri legea permite părților stipularea unei asemenea clauze. Așa cum am arătat, potrivit art. 2 din H.C.M. nr. 306/1970, părțile pot stipula în contract penalități superioare celor prevăzute prin hotărîre.

În anumite cazuri, chiar legea instituie o răspundere agravată, derogînd de la principiul reparării integrale a prejudiciului[2].

§ 3. ALTE CLAUZE CARE NU POT FI CUPRINSE ÎN CONTRACTUL ECONOMIC

232. **Precizări prealabile.** Nu numai clauzele de înlăturare, limitare ori agravare a răspunderii sînt inadmisibile în contractul economic, ci orice alte clauze care ar influența negativ asupra îndeplinirii sarcinilor de plan sau în general, care nu ar fi în concordanță cu natura și finalitatea raporturilor contractuale dintre organizațiile socialiste. Vom evoca cîteva asemenea clauze[3].

233. **Pactele comisorii exprese.** Părțile nu pot stipula o clauză potrivit căreia în caz de neexecutare a obligațiilor de către organizația socialistă, contractul este, de drept, rezolvit ori reziliat. O asemenea clauză contravine principiului executării în natură a obligațiilor din contractele economice (art. 2 din Legea nr. 71/1969), și, deci, este lovită de nulitate[4].

234. **Împrumuturi bănești, acont, arvună, executarea pe credit a prestației.** Potrivit art. 40 din Legea finanțelor, împrumuturile bănești între organizațiile socialiste, în afara cazurilor prevăzute de dispozițiile legale, sînt interzise. Prin urmare, legea interzice creditarea comercială; este nulă orice clauză prin care, direct ori indirect, o organizație socialistă acordă alteia un împrumut bănesc, afară de cazurile prevăzute de lege. Astfel, cade sub incidența acestei interdicții orice clauză prin care

[1] Prof. dr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. I, p. 370.

[2] A se vedea, *Infra*, nr. 346.

[3] Pentru alte exemple de clauze care nu pot fi cuprinse în contractul economic, a se vedea, Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. I, p. 337—373.

[4] Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Pitești, nr. 1598/1972, A.S. nr. 2, 1973, p. 116.

Scanned with OKEN Scanner

se convine la plata unui acont, a unei arvune[1], executarea prestației pe credit[2] etc.

235. **Solidaritatea.** Stipularea în contractul economic a unei clauze privind caracterul solidar al obligațiilor este inadmisibilă; o asemenea clauză este incompatibilă cu principiul gestiunii economice pe baza căruia funcționează organizațiile socialiste[3].

[1] A se vedea, Aurel Vijoli, *Organizarea finanțării, creditării și decontărilor în R.P.R.*, București, Editura științifică, 1962, p. 30.

[2] A se vedea, art. 131 din Legea nr. 9/1972.

[3] Dec. P.A.S. nr. 1223/1957, A.S. nr. 5—6, 1957, p. 75.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL V

NULITATEA CONTRACTULUI ECONOMIC

SECȚIUNEA I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

236. **Nulitatea ca sancțiune îndreptată împotriva efectelor contractului.** În concepția dreptului socialist, nulitatea nu este privită ca o stare organică sau o calitate a actului juridic și, deci, nu urmărește distrugerea contractului în întregime, ci numai înlăturareaa celor efecte ale sale care contravin legii. „În realitate — arăta prof. dr. Tr. Ionașcu — nulitatea este o sancțiune îndreptată împotriva efectelor ce actul juridic este destinat ca să producă, spre a suprima numai pe acelea dintre ele care contravin scopului dispozițiilor legale încălcate la încheierea actului, lăsînd însă neatinse pe toate celelalte efecte, nepotrivnice finalității legii"[1].

Prin urmare, în dreptul socialist există preocuparea ca, ori de cîte ori este posibil, actul să nu fie desființat, ci să fie adaptat la cerințele legii.

Această finalitate a nulității este pe deplin explicabilă în raporturile contractuale dintre organizațiile socialiste. Într-adevăr, îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor de plan nu poate fi realizată prin desființarea contractului economic în întregul său, chiar dacă el ar cuprinde unele clauze potrivnice legii.

Contractul trebuie adaptat, pus în concordanță cu prevederile legii; numai în cazul în care nu este cu putință această adaptare, contractul se va desființa în întregul său.

Concepută astfel, „nulitatea este mai degrabă un mijloc care îngăduie adaptarea contractului la condițiile obligatorii ale legilor și actelor administrative de planificare și reglementare a economiei naționale, un mijloc care înlesnește îndreptarea contractului, decît unul de desființare a contractului"[2].

Concepția dreptului nostru socialist privind nulitatea și-a găsit consacrarea în dispozițiile Legii nr. 71/1969 în următorii termeni: „Contractele economice nu pot cuprinde clauze contrare legii. Clauzele prin care se încalcă prevederile legale sînt nule, urmînd a fi înlocuite cu prevederi corespunzătoare legii.

[1] Prof. dr. Tr. Ionașcu, *Validitatea contractelor dintre întreprinderile și organizațiile economice*, J.N. nr. 1, 1951, p. 22. A se vedea și: Constantin Stătescu, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală*, p. 206—208; Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Concepția dreptului civil al Republicii Socialiste România asupra nulității actului juridic*, S.C.J. nr. 2, 1966, p. 226—231.

[2] Aurelian Ionașcu, *Drept civil*, Partea generală, București, Editura didactică și pedagogică, 1963, p. 107.

Scanned with OKEN Scanner

Contractul va fi în întregime nul numai dacă înlocuirea clauzei nule nu va fi posibilă" (art. 11).

Instituţia juridică a nulităţii constituie un instrument important şi deosebit de eficace al organelor Arbitrajului de Stat pentru realizarea sarcinilor de întărire a legalităţii socialiste, a disciplinei de plan şi contractuale şi de consolidare a gestiunii economice a organizaţiilor socialiste[1]. Aplicînd cu consecvenţă sancţiunea nulităţii, organele Arbitrajului de Stat contribuie la stabilirea între organizaţiile socialiste a unor raporturi contractuale corespunzătoare pentru îndeplinirea sarcinilor de plan.

SECŢIUNEA II

CLASIFICAREA NULITĂŢILOR CONTRACTELOR ECONOMICE

237. **Criterii de clasificare.** Nulităţile contractelor economice pot fi clasificate din două puncte de vedere: după regimul lor juridic şi după întinderea efectelor[2].

Din punctul de vedere al caracterului interesului ocrotit prin dispoziţia legală încălcată, nulităţile se împart în *nulităţi absolute* şi *nulităţi relative*. Aceasta este clasificarea generală a nulităţilor, care, cu unele precizări, se aplică şi privitor la contractele economice.

Din punctul de vedere al întinderii efectelor, nulităţile se împart în *nulităţi parţiale* şi *nulităţi totale*. Această clasificare îşi găseşte temeiul în dispoziţiile art. 11 din Legea nr. 71/1969 pe care le-am citat. De asemenea, ea îşi găseşte temeiul şi în dispoziţiile art. 25 din Legea nr. 5/1954 care prevăd: „Arbitrajul de Stat va înlătura, modifica sau înlocui clauzele contractuale găsite în neconcordanţă cu legea sau alte dispoziţii cu caracter normativ".

Numai dacă adaptarea vreunui contract, potrivit alineatului precedent, va fi cu neputinţă a se face, Arbitrajul de Stat va constata nulitatea întregului contract".

Trebuie arătat că, avînd la bază criterii deosebite, cele două clasificări ale nulităţilor nu se confundă; nulităţilor absolute şi relative nu le corespund, respectiv, nulităţile totale şi parţiale. Într-adevăr, nulitatea absolută şi cea relativă pot conduce, sub aspectul întinderii efectelor, fie la o nulitate parţială, fie la o nulitate totală.

În cele ce urmează vom analiza, pe scurt, aceste nulităţi.

[1] A se vedea, art. 1 din Legea nr. 5/1954 privind organizarea şi funcţionarea Arbitrajului de Stat.

[2] A se vedea, Constantin Stătescu, *Arbitrajul de stat şi practica arbitrală*, p. 208 şi urm.. A se vedea şi Tudor R. Popescu, Petre Anca, *Teoria generală a obligaţiilor*, Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1968, p. 88 şi urm.

Scanned with OKEN Scanner

SECȚIUNEA III

NULITĂȚILE ABSOLUTE ȘI RELATIVE

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

238. **Precizări prealabile.** Așa cum am arătat, potrivit caracterului interesului ocrotit, nulitățile sînt absolute și relative; cînd prin norma juridică încălcată se ocrotește un interes general obștesc nulitatea este absolută, iar cînd norma juridică încălcată ocrotește un interes propriu al unei persoane, nulitatea este relativă. Nu este vorba — trebuie subliniat — de două categorii de norme juridice, unele care să ocrotească interesele generale, obștești și altele interesele proprii, personale, deoarece, în orînduirea socialistă, toate normele juridice au la bază principiul îmbinării armonioase a intereselor obștești cu cele personale. Dar, așa cum arată prof. Constantin Stătescu[1], „în îmbinarea intereselor generale cu cele personale există anumite grade și nuanțe. Prioritatea intereselor generale impune uneori să se sancționeze actul juridic încheiat ilegal cu nulitatea absolută... Alteori, îmbinarea intereselor personale cu cele generale, cu subordonarea intereselor personale față de cele generale, nu se opune la acordarea unei mai largi puteri de apreciere, în favoarea numai a unei anumite persoane ale cărei interese personale sînt amenințate în primul rînd". Prin urmare, ... „în gradul deosebit de îmbinare a intereselor personale cu cele obștești, interese ce sînt apărate prin posibilitatea de anulare a actelor juridice încheiate în disprețul legii, trebuie să căutăm criteriul de împărțire a nulităților în nulități absolute și nulități relative".

Interesele deosebite care sînt ocrotite impun unele deosebiri de regim juridic al celor două nulități; nulitatea absolută poate fi invocată de orice persoană interesată, în principiu, nu poate fi confirmată și este imprescriptibilă; nulitatea relativă, poate fi invocată numai de persoana al cărei drept este ocrotit, poate fi confirmată și este prescriptibilă[2].

Problema care se pune este aceea de a ști în ce măsură această clasificare a nulităților, care are la bază criteriul interesului ocrotit prin norma juridică încălcată, se poate aplica și în legătură cu contractele economice; de a ști dacă se poate vorbi de interese proprii ale unei organizații socialiste care să fie ocrotite prin nulitatea relativă. Așa cum am arătat[3], fiecare organizație socialistă, ca persoană juridică, își desfășoară activitatea pe baza principiului gestiunii economice. Deci, fiecare

[1] Constantin Stătescu, *Cu privire la criteriul general de clasificare a nulităților în contractele încheiate de organizațiile socialiste*, J.N. nr. 5, 1963, p. 85—86.

[2] A se vedea: Doru Cosma, *Teoria generală a actului juridic civil*, București, Editura științifică, 1969, p. 297 și urm.; Aurel Pop, Gheorghe Beleiu, *Curs de drept civil*, p. 419 și urm.

[3] A se vedea, *Supra*, nr. 7.

Scanned with OKEN Scanner

organizație socialistă, avînd un patrimoniu propriu, urmărește ca activitatea pe care o desfășoară să fie cît mai rentabilă. Prin urmare, incontestabil, organizațiile socialiste au și ele anumite interese proprii[1]. Trebuie observat, însă, că aceste interese proprii nu pot fi concepute decît în strînsă legătură cu interesele generale ale societății cu care trebuie să fie în concordanță. Această concordanță, a intereselor proprii cu cele generale, există și în cazul intereselor persoanelor fizice și, deci, cu atît mai mult ea trebuie să existe cînd este vorba de interesele organizațiilor socialiste. Deosebirea constă în faptul că în privința organizațiilor socialiste, există un grad superior de îmbinare a intereselor proprii cu cele generale[2]. Într-adevăr, drepturile organizațiilor socialiste ca persoane juridice le sînt recunoscute în scopul de a asigura realizarea scopului societății socialiste — creșterea neîncetată a bunăstării materiale și spirituale a oamenilor muncii.

Aceste particularități, legate de gradul diferit de îmbinare a intereselor proprii cu cele generale, impun unele soluții deosebite în regimul juridic al nulităților absolute și relative cu privire la contractele economice.

...

§ 2. NULITATEA ABSOLUTĂ

239. **Caracterizare generală.** Dacă s-a încheiat cu nerespectarea unor dispoziții imperative ale legii și, în special, cu nesocotirea intereselor îndeplinirii sarcinilor de plan, contractul economic este lovit de nulitate absolută.

Nulitatea poate fi invocată de orice organizație socialistă interesată, de organele tutelare sau, din oficiu, de către organele Arbitrajului de Stat.

Nulitatea contractului economic nu poate fi acoperită prin confirmare.

În sfîrșit, nulitatea se poate invoca oricînd, fie pe cale de acțiune, fie pe cale de excepție (art. 2 din Decretul nr. 167/1958).

240. **Cauze de nulitate absolută.** Menționăm cîteva dintre cauzele de nulitate absolută a contractului economic.

a) *Lipsa actului de planificare pentru încheierea contractului.* Dacă contractul se încheie pe baza unui act de planificare (repartiție sau ex-

[1] A se vedea și Mihai Constantinescu, *Unele aspecte privind calificarea juridică a interesului în relațiile economice dintre unitățile socialiste*, A.S. nr. 4, 1973, p. 42 și urm.

[2] Cf. Constantin Stătescu, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală*, p. 217. Uneori, în literatura juridică se contestă că interesul ocrotit ar constitui criteriul diviziunii nulităților în nulități absolute și relative cu privire la contractele economice; nu se arată însă care ar trebui să fie criteriul acestei diviziuni a nulităților (A se vedea, Venera Teodorescu-Posea, *Considerații privind nulitățile în contractele economice*, A.S. nr. 5, 1971, p. 52).

Scanned with OKEN Scanner

tras de balanță), înseamnă că în lipsa unui asemenea act, contractul este lovit de nulitate absolută[1].

Se pot ivi cazuri în care la momentul în care părțile au încheiat contractul să nu fi existat actul de planificare, dar care să fi fost emis ulterior încheierii contractului. Prin urmare, în raport cu momentul încheierii sale, contractul este nul, dar față de situația nou intervenită, contractul ar fi valabil. Avînd în vedere finalitatea nulității în raporturile dintre organizațiile socialiste și anume, de a salva contractul ori de cîte ori este posibil, concluzia care se impune este că acest contract este valabil[2]. „Într-adevăr, din moment ce, înainte de a se fi constatat nulitatea, motivele care ar fi condus la o asemenea constatare au dispărut, apare mai firesc (adică mai în interesul îndeplinirii planului) ca, în loc a se cere o întocmire din nou a contractului, contractul vechi să fie menținut. Dispărînd cauzele nulității dispare și consecința, deci constatarea acelei nulități"[3].

b) *Depășirea capacității de folosință a organizației socialiste.* „Persoana juridică — dispune art. 34 din Decretul nr. 31/1954 — nu poate avea decît acele drepturi care corespund scopului ei, stabilit prin lege, actul de înființare sau statut. Orice act juridic care nu este făcut în vederea realizării acestui scop este nul"[4].

c) *Înlăturarea, limitarea ori agravarea răspunderii pentru nerespectarea obligațiilor.* Am arătat că, în scopul asigurării îndeplinirii sarcinilor de plan, sînt interzise clauzele privind înlăturarea, limitarea ori agravarea răspunderii pentru nerespectarea obligațiilor din contractele economice; orice asemenea clauză este lovită de nulitate absolută[5].

241. **Efectele nulității absolute.** Nulitatea absolută a contractului economic poate avea ca efect desființarea, fie parțială, fie totală, a contractului[6].

§ 3. NULITATEA RELATIVĂ

242. **Caracterizare generală.** Gradul diferit de îmbinare a intereselor proprii ale organizațiilor socialiste cu interesele generale ale societății determină anumite particularități, în regimul juridic al nulității relative;

[1] Contractul de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj încheiat înainte de aprobarea investiției este lovit de nulitate (Dec. P.A.S. nr. 2694/1961, A.S. nr. 6, 1971, p. 94 cu *Notă* de A. Theodoru). A se vedea și Instrucțiunea comună nr. 7/1971 a Primului Arbitru de Stat și Băncii de Investiții, A.S. nr. 1, 1972, p. 74.

[2] Aprobarea ulterioară a investiției, în condițiile legii, validează contractul (Cf. Instrucțiunii P.A.S. nr. 7/1971, nr. 1, 1972, p. 74).

[3] Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. I, p. 384.

[4] Dec. P.A.S. nr. 1459/1969, A.S. nr. 5, 1969, p. 73.

[5] Dec. P.A.S. nr. 446/1972, A.S. nr. 3, 1972, p. 87; Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 251/1971, A.S. nr. 3, 1971, p. 119.

[6] A se vedea, *Infra*, nr. 245—250.

Scanned with OKEN Scanner

ocrotirea intereselor proprii ale organizațiilor socialiste este foarte apropiată de ocrotirea intereselor generale prin intermediul nulității absolute.

Astfel, *dreptul de a invoca nulitatea relativă* a unui contract economic nu aparține numai organizației socialiste, care în mod direct este ocrotită prin dispoziția legală încălcată, ci acest drept *aparține unui cerc mai larg de persoane*. Într-adevăr, invocarea nulității relative nu mai este pentru organizația socialistă în cauză un simplu drept, ci o obligație; organizația socialistă are obligația — față de stat — de a-și gospodări cît mai bine bunurile din patrimoniul ei, făcînd uz de toate mijloacele pe care legea le prevede — inclusiv nulitatea relativă — pentru apărarea acestor bunuri. Dar, apărarea proprietății socialiste este, potrivit Constituției Republicii Socialiste România, o obligație a tuturor organizațiilor socialiste și a tuturor cetățenilor. Drept urmare, necesitatea apărării proprietății socialiste impune recunoașterea dreptului de a invoca nulitatea relativă oricărei organizații socialiste interesate, organelor tutelare și chiar organelor Arbitrajului de Stat.

Tot astfel, *confirmarea contractului economic nul relativ* reclamă o soluție diferită de cea din dreptul comun. Într-adevăr, deoarece confirmarea de către organizația socialistă ale cărei interese sînt ocrotite prin dispoziția legală încălcată, ar putea ascunde o altă încălcare a legii, o atare confirmare nu trebuie lăsată exclusiv la dispoziția acelei organizații socialiste. Cînd însăși confirmarea actului juridic nul relativ este ilicită, sancțiunea nu poate fi decît nulitatea absolută a confirmării, care poate fi invocată de către orice organizație socialistă interesată, de organele tutelare sau, din oficiu, de organele Arbitrajului de stat.

Particularitățile pe care le-am înfățișat justifică concluzia că, *în raporturile dintre organizațiile socialiste, există o tendință de apropiere a regimului juridic al nulităților relative de regimul nulităților absolute*[1].

243. **Cauze de nulitate relativă.** Principalele cauze ale nulității relative sînt lipsa capacității de exercițiu și viciile de consimțămînt.

a) *Lipsa capacității de exercițiu.* La prima vedere această cauză de nulitate nu se poate întîlni în raporturile dintre organizațiile socialiste. Potrivit art. 35 din Decretul nr. 31/1954, „persoana juridică își exercită drepturile și își îndeplinește obligațiile prin organele sale. Actele juridice făcute de organele persoanei juridice, în limitele puterilor ce le-au fost conferite, sînt actele persoanei juridice însăși". Prin urmare, — teoretic — lipsa capacității de exercițiu a persoanei juridice coincide cu lipsa organelor de conducere, ceea ce exclude posibilitatea încheierii unor contracte și, deci, a anulării lor. Practic, însă, pot exista anumite cazuri în care să se discute validitatea contractelor încheiate.

Un prim caz îl constituie încheierea contractului de către o altă persoană decît cea care are calitatea de organ al persoanei juridice[2]. Un

[1] Constantin Stătescu, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală*, p. 219.
[2] A se vedea art. 56 și 64 din Legea nr. 11/1971.

Scanned with OKEN Scanner

asemenea contract este anulabil; el poate fi însă confirmat expres ori tacit[1].

Soluția este aceeași și în cazul în care contractul este încheiat de o subunitate fără personalitate juridică[2].

Un al doilea caz este acela al persoanei juridice care are organe multiple, iar contractul a fost încheiat cu încălcarea regulilor de delimitare a competenței acestor organe. Un asemenea contract este lovit de nulitate absolută[3]. Practica arbitrală admite, însă, validarea unui asemenea contract printr-o hotărîre a organului care avea competența legală să încheie acel contract[4].

b) *Viciile de consimțămînt.* Și această cauză de nulitate se întîlnește rar în practică; dolul și violența sînt principial străine raporturilor dintre organizațiile socialiste. Eroarea asupra calităților esențiale ale obiectului este singurul viciu de consimțămînt întîlnit în practica arbitrală. Într-un asemenea caz, contractul s-a considerat anulabil[5].

244. **Efectele nulității relative.** Nulitatea relativă desființează, parțial sau total, contractul economic[6].

SECȚIUNEA IV

NULITĂȚILE PARȚIALE ȘI TOTALE

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

245. **Precizări prealabile.** În principiu, în raporturile contractuale dintre organizațiile socialiste, nulitatea este parțială; nulitatea — abso-

[1] Dec. P.A.S. nr. 1663/1967, A.S. nr. 4, 1967, p. 83.

[2] Dec. P.A.S. nr 2535/1972, A.S. nr. 6, 1972, p. 92; Dec. P.A.S. nr. 1699/1972, A.S. nr. 5, 1972, p. 84. A se vedea și Renée Sanilevici, *Validarea actelor juridice încheiate pentru o organizație socialistă de stat de o persoană fără calitate sau cu depășirea competenței unor organe*, R.R.D., nr. 6, 1971, p. 39. A se vedea și Dec. P.A.S. nr. 3212/1967, unde, se pare, că se consideră că sancțiunea este nulitatea absolută (A.S. nr. 2/1968, p. 93).

[3] A se vedea, Constantin Oprișan, *Apărarea proprietății socialiste prin mijloace de drept civil*, București, Editura științifică, 1965, p. 223—226; Salvator Brădeanu, în *Tratat de drept cooperatist-agricol*, București, Editura Academiei, 1968, p. 216; Renée Sanilevici, *op. cit.*, p. 41. Pentru o soluție diferită, a se vedea, Constantin Stătescu, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală*, p. 211—215.

[4] Dec. P.A.S. nr. 687/1967, A.S. nr. 3, 1968, p. 76; Dec. P.A.S. nr 2569/1968, A.S. nr. 6, 1968, p. 81—82.

[5] Într-un contract care avea ca obiect livrarea unei cantități de sulfură de carbon, beneficiarul a fost în eroare socotind că produsul în cauză servește pentru tratarea cerealelor. În realitate, sulfura de carbon produsă de furnizor servea la combaterea dăunătorilor de cîmp (Dec. P.A.S. nr. 1139/1964, A.S. nr. 4, 1968, p. 80).

[6] A se vedea, *Infra* nr. 245—250.

Scanned with OKEN Scanner

lută ori relativă — nu va lovi contractul economic în totalitatea sa, ci numai acele efecte care contravin legii; sînt desființate efectele care contravin legii, dar rămîn neatinse efectele care corespund dispozițiilor legale. Numai cu totul excepțional, cînd toate efectele contractului contravin dispozițiilor legale, nulitatea este totală; contractul neputînd fi salvat va fi în întregime desființat.

§ 2. NULITATEA PARȚIALĂ

246. **Caracterizare generală.** Interesele îndeplinirii sarcinilor de plan impun ca, ori de cîte ori, în contract au fost stipulate clauze contrare dispozițiilor legale, contractul să nu fie desființat în întregime, ci adaptat în conformitate cu actele normative. „Clauzele prin care se încalcă prevederile legale — dispune art. 11 din Legea nr. 71/1969 — sînt nule, urmînd a fi înlocuite cu prevederi corespunzătoare legii". Prin urmare, nulitatea parțială înseamnă desființarea acelor efecte ale contractului care sînt contrare legii.

247. **Cazuri de nulitate parțială.** În practică se întîlnesc numeroase cazuri de nulitate parțială; vom menționa cîteva dintre ele[1].

a) *Clauze care nesocotesc prevederile actului de planificare.* În cazul în care contractul are la bază un act de planificare el trebuie să se încheie în strictă conformitate cu prevederile acestui act; orice clauză — privind cantitatea produselor, termenele de executare etc. — care contravine acestor prevederi este nulă de drept și, tot de drept, înlocuită cu prevederile actului de planificare.

b) *Clauze derogatorii de la standardele de stat.* Sînt ilicite, și, deci, nule clauzele prin care s-ar conveni la livrarea unor produse de o calitate inferioară prevederilor standardelor, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.

c) *Clauzele derogatorii de la regulile privind competența organelor Arbitrajului de Stat.* Potrivit art. 13 din Regulile procedurii arbitrale, „părțile, prin înțelegerea lor nu pot schimba competența organelor arbitrale astfel cum este determinată prin legea de față". Aceste dispoziții avînd un caracter imperativ, orice clauză contrară este lovită de nulitate[2].

248. **Efectele nulității parțiale.** Nulitatea parțială a contractului economic atrage după sine anumite consecințe.

O primă consecință este desființarea parțială a efectelor contractului în cuprinsul căruia s-au constatat anumite clauze ilicite. Aceste clauze fiind lovite de nulitate vor fi desființate efectele pe care aceste clauze urmau să le producă. Desființarea operează cu efect retroactiv.

O altă consecință a nulității parțiale — specifică nulității actelor juridice în dreptul socialist — *este adaptarea contractului*[3]. Prin urmare,

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 229—235.

[2] A se vedea, Dec. P.A.S. nr. 38/1969, A.S. nr. 2, 1969, p. 70.

[3] „În sens larg, prin adaptarea contractului se înțelege operația de curățire a contractului de elemente ilicite și de completare a acestuia, astfel încît să se

Scanned with OKEN Scanner

organele Arbitrajului de Stat ori, după caz, organele administrative care rezolvă neînțelegerile precontractuale[1] nu se mulțumesc numai cu desființarea efectelor potrivnice legii, ci ele au dreptul (și obligația) de a adapta contractul economic la cerințele legii, făcîndu-l corespunzător pentru îndeplinirea sarcinilor de plan.

„Arbitrajul de Stat — dispune art. 25 din Legea nr. 5/1954 — va înlătura, modifica sau înlocui clauzele contractuale găsite în neconcordanță cu legea sau alte dispoziții cu caracter normativ".

Așadar, adaptarea contractului economic se poate realiza, după caz, prin trei operații[2]: înlăturarea, înlocuirea și modificarea clauzelor potrivnice legii, actelor de planificare ori principiilor generale ale politicii economice a statului. Vom analiza aceste operații.

a) *Înlăturarea clauzelor ilicite.* Este modalitatea cea mai simplă de adaptare a contractului economic. Constatîndu-se că o anumită clauză este ilicită, simpla ei înlăturare este suficientă pentru a face contractul corespunzător legii[3], clauza ilicită este socotită nescrisă în contract; de exemplu, o clauză privind obligația beneficiarului de a plăti anticipat produsele pe care urmează să le livreze furnizorul.

Această formă de adaptare a contractului, prin înlăturarea clauzelor ilicite, reprezintă o nulitate parțială propriu-zisă a contractului.

b) *Înlocuirea clauzelor ilicite.* Această modalitate implică două momente: mai întîi înlăturarea clauzei ilicite și apoi introducerea în contract a unei clauze în locul celei înlăturate. Art. 11 din Legea nr. 71/1969 consacră această soluție în următorii termeni: „Clauzele prin care se încalcă prevederile legale sînt nule, urmînd a fi înlocuite cu prevederi

asigure precizarea unor raporturi contractuale corespunzătoare între organizațiile socialiste" (Constantin Stătescu, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală*, p. 231).

[1] Cu toate că actele normative nu prevăd în mod expres, socotim că organele administrative, care rezolvă neînțelegerile precontractuale, sînt competente să verifice conținutul întregului contract și să înlăture, să înlocuiască sau să modifice clauzele ilicite ale contractului economic; dispozițiile art. 25 din Legea nr. 5/1954 sînt aplicabile prin asemănare. Într-adevăr, descoperirea clauzelor ilicite se face nu numai în cursul executării contractului, cu ocazia rezolvării unor litigii privind nerespectarea obligațiilor, ci ea se face — chiar cu mai multă eficiență pentru stabilirea unor raporturi contractuale corespunzătoare — cu ocazia rezolvării neînțelegerilor precontractuale.

[2] Faptul că art. 11 din Legea nr. 71/1969 vorbește numai de „înlocuirea" clauzelor care încalcă legea, nu trebuie să ne ducă la concluzia că dispozițiile art. 25 din Legea nr. 5/1954 au fost implicit modificate, în sensul că o adaptare a contractului nu ar mai fi posibilă prin înlăturarea sau modificarea clauzelor care încalcă legea. După părerea noastră, cele două texte se referă la două lucruri distincte: art. 11 consacră concepția legiuitorului socialist privind nulitatea și consecințele ei, pe cînd art. 25 reglementează modalitățile prin care Arbitrajul de Stat realizează finalitatea legii.

[3] Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 2525/1971, A.S. nr. 3, 1972, p. 112.

Scanned with OKEN Scanner

corespunzătoare legii"[1]. Așa cum se subliniază în literatura de specialitate, ceea ce se numește înlocuire, în realitate este o constatare[2]. Într-adevăr, am arătat că prevederile actelor de planificare și ale actelor normative fac parte de drept din contractul economic. Integrarea de drept în contract a acestor prevederi înseamnă că orice clauză din contract care ar fi potrivnică acestor prevederi este nulă de drept. Totodată, aceste clauze sînt înlocuite, tot de drept, cu prevederile corespunzătoare din actele de planificare sau actele normative. Prin urmare, organul arbitral nu introduce propriu-zis o altă clauză care să înlocuiască pe cea ilicită, ci numai constată că acea clauză înlocuitoare a existat în contract de la chiar data încheierii sale[3]. Excepțional, cînd clauza ilicită nu are un corespondent direct în actul de planificare ori în reglementarea din actul normativ, organul arbitral ori, după caz, administrativ, formulează el clauza înlocuitoare.

c) *Modificarea clauzelor ilicite.* În unele cazuri, adaptarea nu este posibilă nici prin înlăturare și nici prin înlocuire, ci printr-o operație intermediară, care este modificarea clauzelor ilicite. În cazul modificării, clauzele ilicite din contract nu mai sînt menținute așa cum au fost prevăzute de către părți, dar nici nu sînt total înlăturate; ele suferă o adaptare prin anumite eliminări și completări concomitente[4]. O asemenea adaptare — prin modificare — se impune în cazul unor clauze ilicite cărora nu le corespund anumite prevederi exprese în actul de planificare ori în actul normativ; de exemplu, o clauză care nu este în concordanță cu principiile politicii economice.

În încheiere, trebuie arătat că adaptarea se impune, atît în cazul clauzelor ilicite care au fost stabilite în contract pe baza prevederilor actului de planificare, cît și în cazul acelora care au fost stabilite prin libera voință a părților; orice clauză din contractul economic care este ilicită urmează să fie, după caz, înlăturată, înlocuită sau modificată.

§ 3. NULITATEA TOTALĂ

249. **Caracterizare generală.** De regulă, nulitatea contractului economic este parțială; se desființează numai acele efecte ale contractului care contravin legii. Preocuparea este de a salva contractul, adaptîndu-l la prevederile corespunzătoare ale legii. Dar, dacă o adaptare nu este cu putință, contractul va fi întregime nul. Nulitatea va fi totală; efectele contractului — toate — vor fi desființate. Nulitatea totală are, deci, caracter cu totul excepțional. Acest caracter rezultă expres din dispozițiile legii. „Numai dacă adaptarea vreunui contract va fi cu neputință

[1] Dec. P.A.S. nr. 244/1972, A.S. nr. 2, 1972, p. 74.

[2] Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. I, p. 402.

[3] Dec. Arbitrului de stat șef al Arbitrajului de stat interjudețean Bacău, nr. 35/1972, A.S. nr. 2, 1973, p. 84.

[4] Modificarea clauzelor ilicite este socotită o adaptare în sens restrîns.

Scanned with OKEN Scanner

a se face — dispune art. 25 din Legea nr. 5/1954 — Arbitrajul de Stat va constata nulitatea întregului contract"[1].

250. **Cazuri de nulitate totală.** Menționăm două dintre cazurile de nulitate totală care se întîlnesc în practică.

a) *Lipsa actului de planificare pentru încheierea contractului.* În cazul în care actul de planificare este o condiție a încheierii contractului, lipsa actului de planificare duce la nulitatea contractului. Prin urmare, dacă nesocotind această cerință a legii, părțile încheie un contract, acest contract este lovit de nulitate[2]. În acest caz, nefiind posibilă o adaptare a contractului, nulitatea va fi totală.

Nulitatea totală a contractului reprezintă, într-un asemenea caz, un mijloc de întărire a disciplinei de plan, asigurîndu-se circulația produselor potrivit destinației lor planificate și, totodată, un mijloc de apărare a proprietății socialiste.

Trebuie arătat că, în practica arbitrală sînt asimilate cu lipsa actului de planificare la încheierea contractului și cazurile în care, deși a existat un asemenea act de planificare, el a fost anulat ulterior de către organul competent[3]. Prin anularea actului de planificare, temeiul încheierii contractului a fost desființat, ceea ce atrage după sine nulitatea totală a contractului. Un asemenea contract, — trebuie subliniat — nu poate fi menținut valabil, chiar dacă părțile s-ar înțelege în acest sens.

b) *Depășirea capacității de folosință a organizației socialiste.* Organizația socialistă — ca persoană juridică — are o capacitate de folosință specială, limitată la anumite drepturi și obligații. „Persoana juridică — dispune art. 34 din Decretul nr. 31/1954 — nu poate avea decît acele drepturi care corespund scopului ei, stabilit prin lege, actul de înființare sau statut". Specialitatea capacității de folosință este impusă de caracterul planificat al activității organizației socialiste; fiind ținută să desfășoare numai o anumită activitate, care a fost stabilită prin plan, organizația socialistă trebuie să dispună numai de acele drepturi pe care le reclamă înfăptuirea acestei activități. Specialitatea capacității de folosință fiind consecința caracterului planificat al activității organizației socialiste, înseamnă că orice contract încheiat cu nesocotirea acestui principiu este lovit de nulitate. Întrucît, este cu neputință a se adapta un asemenea contract, nulitatea este totală.

[1] Ideea o găsim și în art. 11 din Legea nr. 71/1969: „Contractul va fi în întregime nul numai dacă înlocuirea clauzei nule nu va fi posibilă".

[2] „Este nul... contractul încheiat pentru produse ce se repartizează centralizat, cînd părțile contractante nu au primit ordine de repartiție corespunzătoare" (Instrucțiunea P.A.S. nr. 6/1958, *Culegere*, p. 233). Întrucît, pînă la aprobarea investiției, legea interzice încheierea de contracte economice cu privire la furnizarea de produse (respectiv furnizarea de utilaje), executarea de lucrări și prestarea de servicii, înseamnă că contractele încheiate cu nesocotirea interdicției legale sînt lovite de nulitate (Cf. Instrucțiunii P.A.S. nr. 7/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 74). A se vedea și Dec. P.A.S. nr. 2694/1971, A.S. nr. 6, 1971, p. 94, cu *Notă* de A. Th.

[3] Este nul contractul încheiat de o altă organizație socialistă decît cea stabilită prin actul de planificare (Dec. P.A.S. nr. 1241/1973, A.S. nr. 4, 1973, p. 90).

Scanned with OKEN Scanner

251. **Efectele nulității totale.** Consecința nulității totale este desființarea, cu efect retroactiv, a contractului încheiat cu nesocotirea legii. Ca urmare a desființării contractului, dacă contractul nu a fost executat, el nu se va mai executa în viitor, iar dacă, dimpotrivă, contractul nul a fost executat, părțile sînt obligate să-și restituie reciproc prestațiile[1]. Referindu-se la nulitatea contractelor încheiate în lipsa unor acte de planificare, Instrucțiunile P.A.S. nr. 6/1958 prevăd că „nulitatea acestor operațiuni ca acte juridice trebuie să dea loc la obligația de restituire a prestațiilor efectuate, iar dacă restituirea în natură nu mai este posibilă, la restituirea prin echivalent"[2].

În toate cazurile de nulitate a contractelor economice, părțile contractante, organele lor tutelare și coordonatorii de balanțe vor lua măsuri operative pentru modificarea corespunzătoare a balanțelor materiale și a graficelor de aprovizionare și livrări, în scopul încadrării în indicatorii de plan aprobați și evitării formării de stocuri supranormative (art. 13 din Legea nr. 71/1969).

[1] Dec. P.A.S. nr. 2424/1970, A.S. nr. 1, 1971, p. 94.

[2] *Culegere*, p. 233. Îndrumările din aceste instrucțiuni se aplică în mod corespunzător și contractelor de executare de lucrări și prestări de servicii, în măsură în care acestea nu sînt reglementate prin dispoziții legale speciale (A se vedea, Instrucțiunile comune nr. 5/1959 ale P.A.S. și Băncii de Investiții, *Culegere*, p. 259)

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL VI

MODIFICAREA CONTRACTULUI ECONOMIC

SECȚIUNEA I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

252. **Precizări prealabile.** Contractul are putere obligatorie între părțile contractante; odată încheiat, în conformitate cu dispozițiile legii, contractul nu poate fi modificat, desfăcut ori desființat decît prin acordul părților care l-au încheiat sau din cauze prevăzute de lege; denunțarea contractului prin voința uneia dintre părți este permisă numai în cazul în care contractul ori legea o prevede anume[1].

Contractul economic este și el un acord de voință al părților contractante și, deci, urmează să i se aplice și lui acest principiu al puterii obligatorii a contractului.

Aplicarea principiului rezultă din mai multe dispoziții ale Legii nr. 71/1969.

Astfel, art. 12 alin. 3 prevede că „părțile pot aduce modificări contractelor economice . . .".

Apoi, art. 8 alin. 2, referindu-se la contractele de lungă durată, dispune că ele „vor fi actualizate de către părți, în funcție de modificările intervenite în cursul definitivării planurilor anuale sau ca urmare a cerințelor noi impuse de progresul tehnic". „Actualizarea" de care vorbește textul citat înseamnă, din punct de vedere juridic, o modificare a contractului prin acordul de voință al părților.

Potrivit legii, părțile care au încheiat contractul prin acordul lor pot nu numai să modifice clauzele contractului, ci, totodată, ele pot să se înțeleagă și în sensul încetării contractului (art. 12 alin. 5).

În sfîrșit, art. 12 alin. 2 prevede că „modificarea[2] sau denunțarea[3] unilaterală a contractului economic este interzisă".

Trebuie arătat, însă, că în aplicarea principiului puterii obligatorii a contractului la contractul economic există anumite particularități determinate de rolul pe care este menit să-l joace acest contract. Într-adevăr, contractul economic constituie — așa cum am arătat — forma juridică prin intermediul căreia sînt aduse la îndeplinire sarcinile de plan. Această finalitate determină anumite particularități nu numai în privința încheierii contractului economic, ci și în privința modificării lui. În

[1] A se vedea, Fr. Deak, *Teoria generală a obligațiilor*, p. 156—157; Tudor R. Popescu, Petre Anca, *op. cit.*, p. 110—111; Constantin Stătescu, *Drept civil*, 1973, p. 12—15.

[2] Modificarea unilaterală de către furnizor a locului executării exonerează de răspundere pe beneficiar pentru neridicarea produselor (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Galați, nr. 966/1971, A.S. nr. 6, 1971, p. 112).

[3] A se vedea, Dec. P.A.S. nr. 928/1971, A.S. nr. 4, 1971, p. 87.

Scanned with OKEN Scanner

legătură cu modificarea contractului, aceste particularități se manifestă sub două aspecte.

În primul rînd, voința părților de a modifica contractul economic se poate manifesta numai în aceleași limite în care ea s-a manifestat la încheierea contractului.

În al doilea rînd, anumite nevoi ale economiei naționale pot determina modificarea — de către organele care le-au stabilit — a sarcinilor de plan în vederea îndeplinirii cărora s-a încheiat contractul economic; ca o consecință a acestei modificări organizațiile socialiste vor fi obligate să modifice corespunzător contractul economic.

În anumite cazuri speciale, modificarea contractului economic poate fi decisă de către Ministerul Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe.

Prin urmare, modificarea contractului economic urmează a fi analizată sub un triplu aspect: modificarea contractului economic prin acordul părților, modificarea contractului ca urmare a modificării sarcinilor de plan de către organele care le-au stabilit și modificarea contractului în anumite cazuri speciale[1].

SECȚIUNEA II

MODIFICAREA CONTRACTULUI ECONOMIC PRIN ACORDUL PĂRȚILOR CONTRACTANTE

253. **Precizări prealabile.** Contractul economic poate fi modificat prin voința părților contractante. Dar, așa cum am arătat, voința organizațiilor socialiste de a modifica contractul poate fi manifestată numai în aceleași limite în care această voință s-a manifestat la încheierea contractului. Cum voința de a încheia contractul se manifestă diferit, după cum contractul s-a încheiat pe baza unui act de planificare sau în absența lui, și voința de a modifica contractul se va manifesta în același fel.

254. **Modificarea contractului încheiat pe baza unui act de planificare.** Contractul se încheie, așa cum am văzut, pe baza unui act de planificare care stabilește o sarcină concretă; contractul se încheie prin acordul de voință al părților dar în conformitate cu prevederile actului

[1] Această distincție este oarecum improprie, deoarece, nu numai în primul caz, ci și în celelalte două cazuri modificarea contractului rezultă din acordul părților; contractul nu se modifică — sau nu se modifică întotdeauna — în mod nemijlocit ca urmare a modificării sarcinilor de plan, ci tot pe baza acordului de voință al părților. Ceea ce justifică distincția este faptul că, în primul caz, modificarea este rezultatul exclusiv al voinței părților, pe cînd, în celelalte două cazuri, modificarea contractului prin voința părților este determinată de modificarea sarcinilor de plan; părțile nu fac altceva decît să pună de acord contractul cu modificarea sarcinilor de plan (A se vedea, *Infra*, nr. 263 și 268).

Scanned with OKEN Scanner

de planificare. Drept urmare, clauzele care au fost prevăzute în contract pe baza elementelor stabilite de actul de planificare nu vor putea fi modificate prin acordul părților contractante. O atare modificare ar fi posibilă numai după o prealabilă modificare a actului de planificare de către organul emitent. O altă soluție ar duce la nerespectarea actului de planificare.

Pentru acele clauze ale contractului, care au fost stabilite de către părți, fără să fi fost prevăzute în actul de planificare, organizațiile socialiste sînt libere să le modifice tot prin acordul lor de voință[1].

Această soluție a fost consacrată în mod expres — cu ocazia ultimei modificări a Legii nr. 71/1969 — în următorii termeni: „Părțile pot aduce modificări contractelor încheiate în baza balanțelor aprobate și repartițiilor emise numai în ce privește clauzele pe care le-au stabilit prin simplul lor acord de voință" (art. 12 alin. 3)[2].

Modificarea clauzelor contractului prin acordul părților — trebuie subliniat — se face fără atingerea clauzelor stipulate pe baza actului de planificare.

255. **Modificarea contractului încheiat fără act de planificare.** Contractul se încheie, în acest caz, prin acordul de voință al părților, fără a avea la bază un act de planificare. În consecință, contractul fiind încheiat numai prin acordul de voință al părților, modificarea acestui contract ori încetarea lui[3] este posibilă tot prin acordul părților contractante[4].

Subliniem, însă, că libertatea pe care o au părțile de a modifica sau de a face să înceteze contractul trebuie să se manifeste în conformitate cu interesele părților legate de îndeplinirea sarcinilor de plan[5]; modificarea și încetarea contractului trebuie privite ca mijloace prin care părțile au putința de a răspunde prompt unor necesități de adaptare a raporturilor contractuale la nevoile reale ale economiei naționale, și nici-

[1] A se vedea, Instrucțiunea comună a C.S.P. și P.A.S. nr. 6/1955, *Culegere*, p. 138.

[2] A se vedea și Dec. P.A.S. nr. 983/1973, A.S. nr. 3, 1973, p. 86.

[3] Cînd părțile convin la încetarea contractului, furnizorul nu mai este obligat să livreze produsele care trebuiau livrate ulterior încetării contractului (Dec. P.A.S. nr. 2742/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 92).

[4] Modificarea contractului poate fi dedusă și din modul de comportare al părților cu ocazia executării; de exemplu, beneficiarul consimte să primească alte sortimente de produse decît cele contractate (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Galați, nr. 460/1971, A.S. nr. 4, 1971, p. 109); furnizorul, fără a confirma expres, livrează produsele la alt termen propus de către beneficiar (Dec. P.A.S. nr. 2598/1970, A.S. nr. 1, 1971, p. 93).

[5] Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. II. p. 93—94; A. Theodoru, *Modificarea contractului economic*, A.S. nr. 6, 1972, p. 36.

Scanned with OKEN Scanner

decum ca mijloace prin care să se sustragă de la îndeplinirea unor sarcini de plan.[1]

De asemenea, trebuie subliniat, modificarea contractului nu se poate face cu nesocotirea prevederilor legii; orice modificare a contractului care ar încălca prevederile legii este nulă (art. 11 din Legea nr. 71/1969)[2].

SECȚIUNEA III

MODIFICAREA CONTRACTULUI ECONOMIC CA URMARE A MODIFICĂRII SARCINILOR DE PLAN

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

256. **Precizări prealabile.** Indiferent dacă are ori nu la bază un act de planificare, contractul economic se încheie în vederea îndeplinirii unor sarcini de plan. Sarcinile de plan stabilite, însă, pot fi și ele modificate potrivit nevoilor economiei. „Atunci cînd viața o cere — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, Secretarul general al P.C.R. — se pot aduce unele corecturi prevederilor inițiale ale planului de către forurile care l-au aprobat, potrivit unor anumite reguli de competență“[3].

Sarcinile de plan nu se pot modifica — trebuie subliniat — decît de organele care le-au aprobat, numai în cazuri bine justificate și cu obligația de a respecta sarcinile din planul național unic și de a stabili măsurile necesare pentru menținerea proporțiilor, ritmurilor și echilibrului în economie, atît în anul de plan, cît și în planul cincinal. Modificările de plan pentru perioade expirate sînt interzise (art. 42 din Legea nr. 8/1972)[4].

[1] Această cerință nu implică vreo aprobare prealabilă din partea unor organe de planificare (A se vedea, în acest sens și: A. Theodoru, *op. cit.*, p. 37; Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Craiova, nr. 3099/1971, A.S. nr. 3, 1972, p. 117). Pentru un punct de vedere diferit, a se vedea: Valentin Prisăcaru, *Definitivarea, modificarea și încetarea contractelor economice*, A.S. nr. 5, 1970, p. 56; V. Babiuc, *Modificarea contractelor economice*, A.S. nr. 3, 1971, p. 36. Practica arbitrală a decis că modificarea contractului solicitată de beneficiar nu va putea opera în cazul în care furnizorul a condiționat acceptarea modificării de acordul prealabil al propriului său furnizor (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Cluj, nr. 407/1972, A.S. nr. 4, 1972, p. 120).

[2] Decalarea termenului de livrare după expirarea termenului contractual este o tranzacție ilicită și, deci, nulă (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Brașov, nr. 1408/1971, A. S. nr. 1, 1972, p. 126).

[3] Nicolae Ceaușescu, *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român*, decembrie 1967, *op. cit.*, p. 51.

[4] Pentru o soluție greșită, a se vedea, Dec. P.A.S. nr. 1000/1972, A.S. nr. 4, 1972, p. 81—82.

Scanned with OKEN Scanner

Scopul contractului economic fiind realizarea sarcinilor de plan înseamnă că o modificare ulterioară a acestor sarcini de plan, de către organul competent — organul care a stabilit sarcinile de plan[1] — va determina, în consecință, anumite modificări ale contractului economic în cauză[2]. Cît privește, însă, conținutul acestor modificări ale contractului economic, el este diferit, după cum contractul are sau nu la bază un act de planificare. Este firesc, deoarece sarcinile de plan apar configurate în mod diferit; în primul caz, sarcinile de plan sînt concretizate prin actul de planificare care stă la baza contractului, pe cînd în cazul al doilea, sarcinile de plan în baza cărora s-a încheiat contractul au fost desprinse de părți din planul cincinal.

Trebuie observat că modificarea sarcinilor de plan, care au stat la baza încheierii contractului economic, poate interveni în două momente diferite:

a) modificarea sarcinilor de plan poate interveni cu prilejul definitivării și aprobării planului anual; cu această ocazie se pot aduce unele modificări sau chiar suprimări ale sarcinilor din planul cincinal pentru a căror îndeplinire s-au încheiat contractele economice;

b) modificarea sarcinilor de plan poate avea loc ulterior aprobării planului anual, după ce sarcinile de plan au fost comunicate părților și s-a trecut la executarea lor.

Socotim că, indiferent de momentul la care intervine modificarea sarcinilor de plan, soluțiile vor fi aceleași, deoarece, și într-un caz și în celălalt, modificarea sarcinilor de plan intervine într-un moment în care contractul economic este încheiat și este perfect valabil; în ambele cazuri modificarea sarcinilor de plan privește un contract încheiat[3].

În cele ce urmează vom examina sub cele două aspecte conținutul modificării contractului ca urmare a modificării sarcinilor de plan.

§ 2. MODIFICAREA CONTRACTULUI ÎNCHEIAT PE BAZA UNUI ACT DE PLANIFICARE

A. CONSIDERAȚII GENERALE

257. **Precizări prealabile.** Consecințele cele mai importante ale modificării sarcinilor de plan asupra contractului economic se produc în cazul contractului economic încheiat pe baza unui act de planificare. Într-adevăr, în cazul acestui contract, sarcinile de plan sînt concretizate de actul de planificare (repartiție sau extrasul de balanță) și, deci, orice

[1] Avem în vedere aici numai cazurile în care modificarea sarcinilor de plan este făcută de organele care au stabilit sarcinile de plan prin emiterea repartițiilor sau extraselor de balanțe.

[2] Dec. P.A.S. nr. 1426/1973, A.S. nr. 4, 1973, p. 85.

[3] Pentru un punct de vedere potrivit căruia contractele se încheie sub condiție, urmînd a fi definitivate prin aprobarea planului anual, a se vedea, Valentin Prisăcaru, *op. cit.*, A.S. nr. 5, 1970, p. 52.

Scanned with OKEN Scanner

modificare a acestui act impune o modificare corespunzătoare a contractului, pentru a se realiza unitatea dintre plan și contract[1]. În acest sens, art. 11 alin. 3 din Legea nr. 71/1969 dispune: „În cazul adaptării de către Consiliul de Miniștri, în cursul executării planului, a unor indicatori din plan prevăzuți prin lege, în scopul asigurării dezvoltării echilibrate a economiei naționale și fără a se afecta ritmurile de dezvoltare și indicatorii de bază ai eficienței, contractele economice se vor adapta în mod corespunzător de către părți și se vor stabili măsuri care să asigure valorificarea în termen cît mai scurt a stocurilor de valori materiale devenite disponibile".[2]

Influența modificării actului de planificare asupra contractului poate fi o *influență directă* sau o *influență indirectă*. De aceea, le vom examina separat.

B. INFLUENȚA DIRECTĂ A MODIFICĂRII ACTULUI DE PLANIFICARE ASUPRA CONTRACTULUI

258. **Noțiunea de influență directă.** Actul de planificare în baza căruia se încheie contractul concretizează sarcina de plan sub mai multe aspecte: părțile care trebuie să o execute, cantitatea, caracteristicile tehnico-economice, termene de executare etc. Aceste elemente concretizate în actul de planificare se regăsesc, în mod obligatoriu, în contractul încheiat de către părți. Prin urmare, orice modificare ulterioară a unuia dintre elementele stabilite de actul de planificare determină direct o modificare corespunzătoare a contractului. *Influența este directă întrucît ea acționează nemijlocit de la actul de planificare*, care a fost modificat de către organul competent, *la contractul încheiat în scopul îndeplinirii sarcinilor de plan stabilite în acel act.*

259. **Modalități ale modificării actului de planificare.** Actul de planificare poate fi modificat sub mai multe aspecte[3].

Vom examina principalele modalități de modificare a actului de planificare precum și consecințele lor asupra contractului economic.

a) *Anularea sarcinii de plan.* În cazul în care organul competent dispune anularea sarcinii de plan, stabilită prin actul de planificare care a stat la baza încheierii contractului, aceasta înseamnă că sarcina de plan se desființează cu efect retroactiv, ca și cînd nu ar fi existat niciodată. Desființîndu-se temeiul pe baza căruia contractul a fost încheiat, urmarea va fi că se va desființa, de drept, și contractul; între părți va

[1] Dec. P.A.S. nr. 1670/1972, A.S. nr. 5, 1972, p. 92.

[2] A se vedea și art. 13 din Legea nr. 71/1969.

[3] Problema nefiind reglementată expres în actele normative, cazurile de modificare a actului de planificare precum și consecințele lor asupra contractului sînt opera literaturii de specialitate și a practicii arbitrale. A se vedea, Ion Gheorghe Maurer, E. A. Barasch, *Influența modificărilor sarcinii de plan asupra contractelor dintre organizațiile socialiste*, S.C.J., II, 1957, p. 11 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

înceta să mai existe un raport contractual[1]. Drept urmare, părțile nu vor mai fi obligate să execute prestațiile și, deci, răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor încetează; debitorul nu mai poate fi obligat la plata penalităților și despăgubirilor pentru nerespectarea obligațiilor[2].

b) *Suprimarea pentru viitor a sarcinii de plan.* În caz de suprimare a sarcinii de plan, de la data stabilită de organul competent, sarcina de plan încetează să-și mai producă efectele pentru viitor; pentru trecut sarcina de plan rămîne valabilă. Suprimarea sarcinii de plan pentru viitor va determina o desfacere a contractului[3]; întrucît nu mai există pentru viitor sarcina de plan, nu va mai exista, tot pentru viitor, nici contractul. Desfacerea contractului se produce de drept de la data stabilită de organul competent ca dată a suprimării sarcinii de plan.

Suprimarea pentru viitor a sarcinii de plan produce aceleași efecte ca și expirarea anului de plan[4]; pentru viitor contractul este desfăcut iar pentru trecut el rămîne perfect valabil. Drept urmare, o executare în natură a obligațiilor nu mai este posibilă; de la data suprimării sarcinii de plan devin exigibile penalitățile pentru neexecutare. Pentru nerespectarea obligațiilor din trecut debitorul va răspunde prin plata penalităților și despăgubirilor; de exemplu, în cazul în care, înainte de suprimarea sarcinii de plan, debitorul și-a executat obligația dar cu întîrziere, el va fi obligat la plata penalităților de întîrziere, care curg de la data cînd obligația trebuia executată și pînă la data suprimării sarcinii de plan.

c) *Dispoziția de a nu se mai executa o anumită prestație ce ar fi trebuit executată anterior.* În acest caz, pînă la data modificării, sarcina de plan rămîne în vigoare producîndu-și toate efectele, dar pe data stabilită de organul competent, ea se stinge, de drept, pentru viitor. Se poate observa că acest caz de modificare se deosebește de cazul anulării, unde sarcina de plan este desființată retroactiv.

Dispoziția organului competent, de a nu se mai executa o obligație care ar fi trebuit executată anterior, are drept consecință faptul că creditorul nu mai poate pretinde debitorului să-și îndeplinească în natură

[1] Contractul se desființează cu efect retroactiv ca și în cazul *rezoluțiunii*. Nu poate fi vorba, însă, de o rezoluțiune propriu-zisă, deoarece, cum se știe, rezoluțiunea este o sancțiune care intervine pentru neexecutarea obligației de către debitor. Or, în cazul anulării sarcinii de plan, desființarea contractului este o consecință a acestei anulări.

[2] Dec. P.A.S. nr. 5102/1959, A.S. nr. 1, 1960, p. 52; Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Tg. Mureș, nr. 59/1972, A.S. nr. 3, 1972, p. 116.

[3] În literatura de specialitate se vorbește în acest caz de *rezilierea* contractului. Desigur, efectele sînt proprii rezilierii. Dar, trebuie observat, ceea ce determină desfacerea efectelor contractului pentru viitor este desființarea pentru viitor a temeiului în baza căruia s-a încheiat contractul.

[4] A se vedea, *Infra*, nr. 277.

Scanned with OKEN Scanner

obligaţia neexecutată. Nu numai executarea în natură nu mai este posibilă, ci şi plata unor penalităţi şi despăgubiri pentru neexecutare[1].

Soluţia este firească deoarece dispoziţia organului competent are semnificaţia că obligaţia nu mai poate fi executată în nici un fel; nici în natură şi nici prin echivalent. Aceasta explică şi deosebirea ce există faţă de consecinţele suprimării pentru viitor a sarcinii de plan; în cazul suprimării creditorul nu mai poate cere executarea în natură dar poate cere plata penalităţilor pentru neeexecutare, pe cînd în acest caz de modificare pe care îl analizăm, nu se pot pretinde nici penalităţi pentru neexecutare[2].

Întrucît, însă, pînă la momentul modificării, sarcina de plan a continuat să existe, debitorul va rămîne răspunzător pentru nerespectarea obligaţiilor; de exemplu, el va plăti penalităţi pentru întîrzierea la executarea obligaţiilor.

d) *Schimbarea uneia dintre părţile obligate să îndeplinească sarcina de plan sau a obiectului sarcinii de plan.* Organul competent poate să decidă înlocuirea uneia dintre părţi sau a obiectului sarcinii de plan[3]. O asemenea modificare a sarcinii de plan are ca efect desfacerea, de drept, a contractului încheiat pentru îndeplinirea sarcinii de plan stabilite iniţial. Acesta este *„efectul extinctiv"* al modificării. Contractul, desfăcîndu-se, de drept, înseamnă că el nu va mai produce efecte pe viitor, însă, cele din trecut rămîn neatinse. Drept urmare, o executare în natură a obligaţiilor neexecutate nu mai este posibilă, debitorul fiind obligat la plata penalităţilor pentru neexecutare. De asemenea, debitorul răspunde şi pentru alte abateri din trecut; de exemplu, pentru întîrzierea la executare.

Pe lîngă efectul extinctiv, acest caz de modificare a sarcinii de plan mai are şi un *„efect creator"*. El constă în faptul că va trebui să fie încheiat un nou contract cu noua organizaţie socialistă desemnată, ca urmare a modificării, sau între aceleaşi părţi, dar cu un alt obiect[4].

e) *Reducerea ori mărirea cantitativă a obiectului sarcinii de plan. Stabilirea altui termen de executare.* În cazul în care organul competent dispune o modificare cantitativă a obiectului sarcinii de plan sau a termenului de executare, părţile contractante sînt obligate să adapteze contractul potrivit acestei modificări.

[1] Prof. dr. Tr. Ionaşcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. II, p. 67; Fr. Deak, *Teoria generală a obligaţiilor*, p. 405—406.

[2] Dec. P.A.S. nr. 1000/1972, A.S. nr. 4, 1972, p. 81.

[3] Dacă în baza extrasului de balanţă s-a încheiat contractul cu furnizorul indicat iar ulterior prin aprobarea balanţei s-a schimbat furnizorul, beneficiarul este obligat să încheie un nou contract cu noul furnizor (Hot. Arbitrajului de stat interjudeţean Bacău, nr. 227/1972, A.S. nr. 4, 1972, p. 119). A se vedea şi Hot. Arbitrajului de stat interjudeţean Braşov, nr. 285/1972, A.S. nr. 3, 1972, p. 120.

[4] În acest caz nu avem o novaţie, deoarece efectele care se produc sînt urmarea, nu a voinţei părţilor, ci a modificării sarcinii de plan (În acest sens, a se vedea, Fr. Deak, *Teoria generală a obligaţiilor*, p. 381). Prof. dr. Tr. Ionaşcu,

Scanned with OKEN Scanner

În cazul măririi cantitative a obiectului sarcinii de plan, părțile sînt obligate să încheie *acte adiționale* pentru diferența de cantitate. În lipsa actului adițional, furnizorul nu poate fi obligat la plata penalităților pentru nelivrarea diferenței de cantitate[1].

Cînd modificarea constă în reducerea cantitativă a obiectului sarcinii de plan, adaptarea contractului înseamnă, de fapt, o anulare parțială a sarcinii de plan[2]. Drept consecință, răspunderea debitorului pentru nerespectarea obligațiilor se va stabili potrivit noii cantități, astfel cum a fost stabilită în contract în urma adaptării.

C. INFLUENȚA INDIRECTĂ A MODIFICĂRII ACTULUI DE PLANIFICARE ASUPRA CONTRACTULUI

260. **Noțiunea de influență indirectă. Cazuri.** Pe lîngă influența directă mai există și o influență indirectă a modificării sarcinii de plan asupra contractului. În acest caz, influența nu mai este de la sarcina de plan care se modifică la contractul încheiat în vederea îndeplinirii acelei sarcini, ci *influența este de la o sarcină de plan care se modifică, prin intermediul unei alte sarcini de plan, care se modifică și ea, dar ca o consecință a modificării primei sarcini de plan, la contractul încheiat în baza celei de a doua sarcini de plan.* Cu alte cuvinte, o anumită sarcină de plan este modificată de organul competent. Această modificare determină modificarea obligațiilor din contractul încheiat pe baza acestei sarcini de plan. Este o influență directă. Dar modificarea sarcinii de plan în cauză determină, totodată, datorită strînsei legături dintre ele, modificarea altei sarcini de plan. Și, în sfîrșit, modificarea ultimei sarcini de plan determină modificarea obligațiilor izvorîte din contractul încheiat în vederea îndeplinirii ei[3].

Tot o influență indirectă există și în cazul în care sarcina de plan care se modifică direct nu este legată de încheierea unui contract, ci este o *sarcină de plan de producție*[4]. Într-adevăr, corespunzător sarcinii de plan de producție, organul competent va emite și acte de planificare pe baza cărora organizațiile socialiste vor încheia contracte pentru aprovizionare sau pentru desfacerea produselor. Dacă ulterior organul competent modifică sarcina de plan de producție, această modificare nu se

și E. A. Barasch, fiind de acord cu această soluție arată: „Nu mai puțin, este o novație în sensul că obligațiile inițiale nu se transmit, ci se sting, fiind înlocuite cu altele noi" (*Teoria generală a contractelor economice*, vol. II, p. 6).

[1] Dec. P.A.S. nr. 1947/1972, A.S. nr. 6, 1972, p. 105.

[2] Dec. P.A.S. nr. 2728/1972, A.S. nr. 1, 1973, p. 77.

[3] Influența indirectă este posibilă numai în cazul în care organul care dispune modificarea este competent să oblige prin dispozițiile sale, atît părțile din contractul ce se modifică prin influență directă, cît și părțile din contractul care se modifică prin influență indirectă.

[4] Ion Gheorghe Maurer, E. A. Barasch, *op. cit.*, p. 39—40.

Scanned with OKEN Scanner

poate să nu se repercuteze și asupra sarcinilor de plan stabilite prin actele de planificare și, implicit, asupra obligațiilor din contractele încheiate. Drept urmare, chiar și în cazul în care organul competent, modificînd sarcina de plan de producție, nu a modificat corespunzător și sarcinile de plan stabilite prin actul de planificare, aceste din urmă sarcini de plan se vor modifica și ele și, totodată, se vor modifica și obligațiile din contract; *este o influență indirectă de la sarcina de plan de producție care se modifică la contract, dar prin intermediul sarcinii de plan pentru a cărei îndeplinire s-a încheiat contractul.*

Desigur, întrucît influența indirectă ridică anumite probleme, ar fi preferabil ca în toate cazurile în care organul competent modifică o sarcină de plan, să tragă toate consecințele și, prin urmare, să modifice el, în mod corespunzător, toate acele sarcini de plan care au o strînsă legătură cu sarcina de plan care se modifică în mod direct. Dar dacă organul competent nu a făcut acest lucru, este necesar să se țină seama de realitatea economică generată de modificarea sarcinii de plan și să se admită influența indirectă[1].

261. **Modalități ale modificării actului de planificare.** Modalitățile de modificare a actului de planificare în cazul influenței indirecte sînt aceleași ca și în cazul influenței directe. Întrucît le-am analizat nu este cazul să mai revenim asupra lor[2].

§ 3. MODIFICAREA CONTRACTULUI ÎNCHEIAT FĂRĂ A AVEA LA BAZĂ UN ACT DE PLANIFICARE

262. **Caracterizare generală.** Așa cum am arătat, contractul se poate încheia pentru îndeplinirea unor sarcini din planul cincinal, fără a exista un act de planificare. Există, prin urmare, anumite sarcini de plan la baza contractului dar ele se concretizează numai prin încheierea contractului. Între contract și sarcinile de plan există o strînsă legătură; contractul este instrumentul prin care se îndeplinesc sarcinile de plan. Datorită strînsei legături care există între contract și sarcinile de plan, modificarea ulterioară a sarcinilor de plan nu poate ca să nu influențeze într-un fel oarecare asupra contractelor încheiate în vederea realizării acelor sarcini de plan. Neexistînd o sarcină concretă de plan stabilită prin actul de planificare, nu va putea fi vorba, desigur,

[1] Practica arbitrală a consacrat și ea existența influenței indirecte (A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 28/1955, *Culegere*, p. 152). Ea a decis că efectele unei influențe indirecte nu ar putea fi constatate decît după expirarea anului de plan; în cursul anului de plan influența indirectă ar trebui transformată, prin sesizarea organului competent, în influență directă (A se vedea I. Constantinescu, *Unele aspecte ale consecințelor modificării sarcinilor de plan asupra contractelor economice privite în lumina metodologiei de modificare a planului de aprovizionare tehnico-materială*, A.S. nr. 3, 1963, p. 26).

[2] A se vedea, *Supra*, nr. 259.

Scanned with OKEN Scanner

de o „influență directă". Literatura de specialitate a calificat această influență ca fiind o „influență indirectă"[1].

Practica arbitrală a admis și ea, sub imperiul vechii reglementări, că, „în cazul în care, după încheierea unui contract reglementat, executarea acestuia a devenit contrară intereselor economiei naționale, întrucît contractul planificat în legătură cu care a fost încheiat contractul reglementat a suferit modificări consecutive restructurării sarcinii de plan respective, această împrejurare este de natură a impune rezilierea sau modificarea lui"[2].

Modalitățile modificării sarcinilor de plan care ar putea interveni în cazul de care ne ocupăm sînt dintre cele pe care le-am analizat în cazul contractului încheiat pe baza unui act de planificare: anularea sarcinii de plan, reducerea cantitativă[3] a obiectului sarcinii de plan etc.

§ 4. REZOLVAREA NEÎNȚELEGERILOR PRIVIND MODIFICAREA CONTRACTULUI ECONOMIC CA URMARE A MODIFICĂRII SARCINILOR DE PLAN

263. **Caracterizare generală.** În toate cazurile de modificare a sarcinilor de plan, contractele trebuie modificate în mod corespunzător. În unele cazuri, modificarea contractului economic operează de drept[4]; în altele, însă, este necesară intervenția părților; acestea sînt obligate să procedeze la modificarea corespunzătoare a contractului pe care l-au încheiat. Într-adevăr, întrucît părțile au încheiat contractul economic pentru îndeplinirea unor sarcini de plan se impune ca, în cazul modificării acestor sarcini de plan, ele să pună în concordanță contractul cu modificările aduse sarcinilor de plan, pentru ca astfel să se asigure condițiile îndeplinirii sarcinilor de plan, așa cum au fost modificate.

[1] Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. II, p. 105—106.

[2] Dec. P.A.S. nr. 3184/1962, A.S. nr. 3, 1963, p. 71.

[3] Cînd în mod legal a fost redusă sursa de achiziție a furnizorului, obligația de livrare se micșorează proporțional cu coeficientul cu care a fost redusă sursa de achiziție (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Bacău, nr. 259/1970, A.S. nr. 5, 1971, p. 115).

[4] Modificarea contractului operează de drept în cazul în care actul de planificare prin care se dispune modificarea sarcinilor de plan cuprinde elemente suficiente pentru a opera fără intervenția părților; de exemplu, în cazul reducerii cantitative a sarcinilor de plan (Dec. P.A.S. nr. 1000/1972, A.S. nr. 4, 1972, p. 81).

În cazul măriririi cantitative a obiectului sarcinii de plan este necesară intervenția părților prin încheierea unui act adițional (Dec. P.A.S. nr. 1947/1972, A.S. nr. 6, 1972, p. 104).

A se vedea și Renée Sanilevici, *Reflecții privind soluționarea în practică a două probleme ale influenței modificării sarcinii de plan asupra contractului de furnizare de produse*, A.S. nr. 4, 1973, p. 70 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

În cazul în care părţile nu se înţeleg în legătură cu modificarea contractului economic în conformitate cu modificările aduse sarcinilor de plan, neînţelegerile lor vor fi rezolvate potrivit art. 10 din Legea nr. 71/1969. Această soluţie a fost consacrată expres cu ocazia ultimei modificări a Legii nr. 71/1969: „Dispoziţiile prezentului articol — care se referă la rezolvarea neînţelegerilor precontractuale — nota ns. — sînt aplicabile, în mod corespunzător, la modificarea, actualizarea şi adaptarea contractelor economice (art. 10 alin. final).

SECŢIUNEA IV

MODIFICAREA CONTRACTULUI ECONOMIC ÎN ANUMITE CAZURI SPECIALE

§ 1. NOŢIUNI GENERALE

264. **Precizări prealabile.** Pe lîngă formele de modificare a contractului economic pe care le-am analizat, şi care îşi găsesc reglementarea expresă ori implicită în Legea nr. 71/1969, există şi o altă formă de modificare a contractului economic care a fost reglementată prin acte normative ulterioare[1]. Ceea ce este specific pentru această formă este faptul că modificarea sarcinilor de plan este decisă de un organ special al statului, investit cu atribuţii în aprovizionarea tehnico-materială. Într-adevăr, în anumite cazuri speciale, prevăzute în lege, contractul economic trebuie modificat ca urmare a deciziei Ministerului Aprovizionării Tehnico-Materiale şi Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe.

Modificarea ori încetarea contractului economic — trebuie subliniat — nu este, aşa cum ar părea să rezulte din dispoziţiile legii, o consecinţă directă a deciziei organului administrativ; *prin decizia ministerului menţionat se modifică anumite sarcini de plan şi această modificare antrenează prin influenţa directă ori influenţa indirectă, o modificare a contractului economic*[2].

Modalităţile de modificare a sarcinilor de plan nu pot fi decît dintre cele pe care le-am examinat (anularea, suprimarea etc.). În anumite cazuri excepţionale, legea prevede în mod expres obligaţia părţilor de a modifica contractul economic (art. 8 alin. 2 din Legea nr. 71/1969).

§ 2. CAZURI SPECIALE DE MODIFICARE A CONTRACTULUI ECONOMIC

265. **Stabilirea unor priorităţi.** Potrivit art. 46 din Legea nr. 14/1971 „Ministerul Aprovizionării Tehnico-Materiale şi Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe ia, potrivit legii ... decizii obligatorii cu privire la ...

[1] A se vedea şi Ivan Iczkovits, *op. cit.*, A.S. nr. 1, 1972, p. 19 şi urm.
[2] A se vedea şi A. Theodoru, *op. cit.*, A.S. nr. 6, 1972, p. 41—42.

Scanned with OKEN Scanner

adaptarea corespunzătoare a unor contracte încheiate, în cazul în care lipsa de resurse materiale periclitează îndeplinirea unor sarcini de importanţă deosebită pentru economia naţională, situaţie în care părţile vor pune de acord contractul cu decizia comunicată . . .[1]

Prin urmare, în cazul în care constată o anumită *lipsă de resurse materiale*[2] *care ar periclita îndeplinirea unor sarcini de importanţă deosebită pentru economia naţională,* ministerul menţionat, cu consultarea ministerelor, a celorlalte organe centrale şi locale ale administraţiei de stat, poate modifica anumite sarcini de plan, în sensul de a suprima anumite sarcini de plan, de a reduce obiectul lor etc. Ca urmare a acestei modificări se va modifica în mod corespunzător şi contractul economic.

266. **Folosirea neraţională a resurselor materiale.** Acelaşi art. 46 din Legea nr. 14/1971 prevede că ministerul menţionat ia decizii obligatorii cu privire la „interzicerea aprovizionării şi livrărilor precum şi reducerea importurilor în cazurile în care constată posibilitatea folosirii de înlocuitori, stocuri nejustificate, utilizări neraţionale, risipă şi pierderi".

Pe aceeaşi linie, art. 4 lit. f din Decretul nr. 303/1971 prevede că ministerul „verifică modul în care la comandarea, contractarea şi livrarea materiilor prime, materialelor, combustibililor, energiei electrice, pieselor de schimb, cantităţile de produse se încadrează în produsele normate şi, după caz, în normele de stoc; împreună cu ministerele şi celelalte organe centrale şi locale ale administraţiei de stat, ia măsuri pentru remedierea deficienţelor constatate, iar în caz de nerespectare a normelor şi normativelor stabilite, de încetare a livrărilor".

Din textele citate rezultă că ministerul menţionat poate decide, în cazurile enumerate, *„încetarea livrărilor"*. Şi în acest caz, decizia nu priveşte în mod direct obligaţiile din contractul economic, ci sarcinile de plan, care se modifică şi, pe cale de consecinţă, atrag modificarea corespunzătoare a contractului.

În acest cazuri, modificarea sarcinilor de plan şi, deci, a contractului economic apare ca o sancţiune pentru încălcarea obligaţiilor legale.

267. **Progresul tehnic.** Art. 8 alin. 2 din Legea nr. 71/1969, prevede obligaţia părţilor de a actualiza contractul ca urmare a „cerinţelor impuse de progresul tehnic". Prin urmare, părţile sînt obligate să modifice contractul economic pentru a-l adapta progresului obţinut în domeniul tehnicii[3]. Modificarea contractului este menită să asigure adoptarea

[1] Decretul nr. 303/1971 privind organizarea şi funcţionarea ministerului menţionat cuprinde o dispoziţie asemănătoare.

[2] Art. 4 din Decretul nr. 303/1971 condiţionează lipsa resurselor materiale de existenţa unui caz de forţă majoră. Faţă de redactarea dată art. 46 din Legea nr. 14/1971, care nu mai pune o astfel de condiţie, socotim că dispoziţiile art. 4 citat au fost implicit modificate (A se vedea şi Ivan Iczkovits, *op cit.*, p. 22).

[3] În cazul în care prin modificarea contractului s-ar aduce atingeri unor sarcini de plan stabilite prin actele de planificare, părţile au obligaţia să ceară modificarea sarcinilor de plan; în acest caz, contractul se va modifica ca urmare a modificării sarcinilor de plan.

Scanned with OKEN Scanner

celor mai noi soluţii tehnice pentru a îmbunătăţi calitatea produselor în vederea satisfacerii nevoilor beneficiarilor şi pentru creşterea competitivităţii acestor produse pe piaţa externă.

Modificarea contractului în acest caz — trebuie subliniat — nu este o facultate, ci o obligaţie legală a părţilor.

§ 3. REZOLVAREA NEÎNŢELEGERILOR PRIVIND MODIFICAREA CONTRACTULUI ECONOMIC

268. **Caracterizare generală.** Deciziile luate de ministerul menţionat cu privire la modificările aduse sarcinilor de plan sînt obligatorii pentru părţile contractante. În anumite cazuri, modificarea sarcinilor de plan are drept consecinţă desfacerea de drept a contractului; în alte cazuri, părţile sînt obligate să procedeze la adaptarea corespunzătoare a contractului. În toate cazurile cînd părţile nu cad de acord cu privire la modificarea contractului economic, neînţelegerile lor vor fi rezolvate de organele prevăzute de art. 10 din Legea nr. 71/1969[1].

SECŢIUNEA V

SUPORTAREA PREJUDICIULUI CAUZAT DE MODIFICAREA CONTRACTULUI ECONOMIC

269. **Precizări prealabile.** Modificarea contractului economic, indiferent dacă această modificare este urmarea acordului de voinţă al părţilor contractante ori a modificării unor sarcini de plan, poate să cauzeze un prejudiciu în patrimoniul uneia sau ambelor părţi contractante. Într-adevăr, dacă furnizorul a făcut pregătirile necesare pentru fabricarea produselor contractate şi, ulterior, beneficiarul cere încetarea contractului, cheltuielile făcute de furnizor devin inutile. Aceleaşi consecinţe le-ar putea avea şi încetarea ori modificarea contractului ca urmare a modificării sarcinii de plan de către organele competente. Şi într-un caz şi în celălalt, cheltuielile făcute de furnizor reprezintă un prejudiciu în patrimoniul acestuia. Problema care se pune în asemenea cazuri este de a şti cine va suporta prejudiciul cauzat de modificarea contractului economic. Legea nr. 71/1969, fără a face vreo precizare cu privire la temeiul modificării, prevede că acest prejudiciu se suportă de către „partea care a solicitat modificarea" (art. 12 alin. 4).

Faţă de redactarea generală a textului citat, în literatura de specialitate s-a discutat dacă principiul consacrat de lege are sau nu o apli-

[1] A se vedea art. 10 alin. final din Legea nr. 71/1969.

Scanned with OKEN Scanner

cabilitate generală pentru orice modificare a contractului economic. Socotim că principiul se aplică numai în cazul modificării contractului prin acordul de voință al părților, el negăsindu-și justificarea în cazul modificării contractului ca urmare a modificării unor sarcini de plan[1].

270. **Suportarea prejudiciului în cazul modificării contractului prin acordul de voință al părților.** În cazul în care contractul se modifică prin acordul părților contractante, consecințele care decurg dintr-o atare modificare trebuie să fie suportate de către partea care a cerut modificarea.

„Dacă părțile, de comun acord, stabilesc modificări în prevederile contractelor încheiate — dispune art. 12 alin. 4 din Legea nr. 71/1969 — partea care a solicitat modificarea suportă consecințele ce decurg din aceasta".

Soluția este aceeași și în cazul în care prin acordul părților contractul încetează. Art. 12 alin. final prevede că „în cazurile în care furnizorul acceptă, la cererea beneficiarului, încetarea contractului, acesta din urmă este obligat să suporte toate cheltuielile efectuate de producător pînă la data sistării contractului"[2].

Soluția suportării prejudiciului de către partea care a cerut modificarea este pe deplin justificată. Cît privește justificarea soluției, însă, se impun anumite precizări.

Suportarea prejudiciului cauzat de modificarea ori încetarea contractului de către partea care a cerut această modificare ori încetarea nu constituie — trebuie subliniat — o aplicare a ideii de răspundere. Într-adevăr, modificarea contractului economic, care a dus la cauzarea prejudiciului este rezultatul înțelegerii părților și ea nu poate fi o faptă ilicită. Nu numai modificarea contractului ca atare nu este ilicită, dar nici cererea uneia dintre părți de a se modifica contractul încheiat nu este o faptă ilicită care să justifice angajarea răspunderii pentru eventualele prejudicii cauzate de modificarea contractului. Într-adevăr, așa cum am arătat, întrucît părțile au încheiat contractul prin acordul lor de voință, ele au dreptul, tot pe calea unui acord de voință să îl modifice sau să-l facă să înceteze, dacă anumite interese ale îndeplinirii sarcinilor de plan reclamă acest lucru. Modificarea contractului și, implicit cererea de a modifica contractul, nu numai că nu sînt fapte ilicite, ci ele constituie manifestări ale libertății contractuale a părților de a adapta contractul, de a-l subordona nevoilor îndeplinirii sarcinilor de plan. Prin urmare, nu poate fi vorba de nici o răspundere a părții

[1] În acest sens, a se vedea, Valentin Prisăcaru, *op. cit.*, A.S. nr. 5, 1972, p. 8—9; A. Theodoru, *op. cit.*, A.S. nr. 6, 1972, p. 44—45.

[2] Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Pitești nr. 363/1973, A.S. nr. 3, 1973 p. 103,

Scanned with OKEN Scanner

care a cerut modificarea contractului[1]. Dar, prin modificarea ori încetarea contractului se produc anumite consecințe negative; anumite cheltuieli făcute nu vor mai putea fi recuperate prin executarea contractului. Aceste pagube urmează a fi suportate de partea care a cerut modificarea contractului: legea consideră că este echitabil a suporta aceste pagube cel care a cerut revizuirea înțelegerii stabilite.

271. **Suportarea prejudiciului în cazul modificării contractului ca urmare a modificării sarcinilor de plan.** În cazul în care contractul se modifică ca urmare a modificării sarcinilor de plan, suportarea prejudiciului cauzat nu mai poate fi în sarcina „părții care a cerut modificarea". Aceasta, deoarece, contractul nu se modifică, ca în cazul anterior, pentru că o parte contractantă voiește acest lucru, ci pentru că sarcina de plan s-a modificat de către organul competent. Chiar dacă, în acest caz, o parte cere modificarea contractului, ea o face numai pentru a îndeplini obligația care revine ambelor părți de a modifica contractul în conformitate cu modificarea sarcinii de plan. Prin urmare, în cazul modificării contractului ca urmare a modificării sarcinii de plan, nu mai sînt îndeplinite condițiile pentru aplicarea principiului consacrat de art. 12 alin. 4 din Legea nr. 71/1969.

Alături de alți autori[2], socotim că în acest caz urmează să se aplice principiul cunoscut și în trecut al *„localizării prejudiciului"*. Aceasta înseamnă că prejudiciul cauzat prin modificarea contractului ca urmare a modificării sarcinilor de plan este suportat de către organizația socialistă în al cărei patrimoniu s-a produs prejudiciul respectiv[3].

Trebuie arătat că în materia contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj există unele particularități. În cazul în care contractul de antrepriză este modificat ori încetează ca urmare a modificării sarcinilor de plan, beneficiarul va fi obligat să restituie antreprenorului cheltuielile făcute pentru lucrările executate, pentru închiderea șantierului, precum și pentru cheltuielile suplimentare privind transportul materialelor, utilajelor și al personalului antreprenorului de pe șantierul la care au fost sistate lucrările[4]. Derogarea de la regula generală se explică prin aceea că beneficiarul suportă aceste prejudicii, nu din fondurile sale de producție, ci din fondurile special afectate finanțării lucrărilor de construcții-montaj.

[1] În acest sens, a se vedea, A. Theodoru, *op. cit.*, A.S. nr. 6, 1972, p. 46. Pentru o opinie potrivită căreia legea ar institui un caz de răspundere, a se vedea, El. Cireașă, *Executarea contractelor economice în lumina noilor reglementări*, A.S. nr. 4, 1970, p. 25; P. Sterescu, M. Georgescu-Vîlcea, V. Gheran, *Răspunderea contractuală în raporturile dintre organizațiile socialiste*, R.R.D., nr. 7, 1971, p. 36.

[2] A se vedea, Valentin Prisăcaru, *op. cit.*, A.S. nr. 5, 1972, p. 8—9; A. Theodoru, *op. cit.*, A.S. nr. 6, 1972, p. 44.

[3] Dec. P.A.S. nr. 2118/1963, A.S., nr. 1, 1964, p. 68.

[4] A se vedea, art. 18 din Regulamentul privind contractul de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj, aprobat prin H.C.M. nr. 1002/1964.

Scanned with OKEN Scanner

272. **Suportarea prejudiciului cauzat de modificarea contractului în cazuri speciale.** Așa cum am văzut, contractul economic poate să fie modificat ori să înceteze ca urmare a deciziei Ministerului Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe. În aceste cazuri, contractul se modifică, întrucît a intervenit o decizie a ministerului menționat; această decizie modifică anumite sarcini de plan, care atrag după sine modificarea contractului. Modificarea contractului este, așadar, impusă părților ca și în cazul precedent. Drept urmare, prejudiciul cauzat de o asemenea modificare sau încetare a contractului urmează a se localiza la partea în patrimoniul căreia s-a produs[1].

[1] S-a susținut în literatura de specialitate că în cazul în care s-a constatat o culpă a uneia dintre părți (de exemplu, utilizări neraționale, risipă, pierderi etc.), prejudiciul urmează a fi suportat de către partea în culpă (Ivan Iczkovits, *op. cit.*, A.S. nr. 1, 1972, p. 26). Ni se pare că principiul localizării prejudiciului ar trebui să-și găsească aplicarea și în acest caz, independent de existența ori inexistența culpei uneia dintre părți. Altfel, ar însemna ca în toate cazurile de modificare a sarcinilor de plan de către organele competente ar trebui analizat dacă această modificare a sarcinii de plan nu a fost determinată și de anumite fapte imputabile uneia din părți. Or, ceea ce este decisiv, după părerea noastră, în aplicarea principiului este faptul că modificarea contractului este urmarea obligatorie a modificării sarcinii de plan, prin decizia ministerului menționat, indiferent de motivul care a stat la baza acestei decizii.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL VII

EXECUTAREA CONTRACTULUI ECONOMIC

SECȚIUNEA I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

273. **Importanța executării corespunzătoare a obligațiilor din contractul economic.** Contractul economic constituie forma juridică prin intermediul căreia organizațiile socialiste intră în raporturi juridice în scopul aducerii la îndeplinire a sarcinilor de plan. Drept urmare, executarea obligațiilor astfel cum au fost asumate prin contractul economic înseamnă, implicit, executarea sarcinilor de plan. Datorită acestui rol al contractului, de a mijloci îndeplinirea sarcinilor de plan, problema executării corespunzătoare a obligațiilor din contractul economic a căpătat o însemnătate deosebită; ea interesează nu numai părțile contractante, ci în mod deosebit, întreaga economie națională, statul socialist.

Intr-adevăr, prin executarea obligațiilor prevăzute în contractele economice se asigură o continuitate ritmică a procesului de producție, atît al organizației socialiste furnizoare, care își recuperează cheltuielile de producție, cît și al organizației socialiste beneficiare, care primește produsele necesare pentru reluarea producției.

O nerespectare a obligațiilor asumate prin contract are consecințe negative, nu numai pentru părțile contractante, ci și asupra întregii economii naționale. Datorită faptului că organizațiile socialiste acționează ca un sistem unic, coordonat prin planul de stat, nerespectarea obligațiilor are consecințe negative, „în lanț", concretizate în lipsa unor materii prime, materiale, utilaje, produse etc.

Avînd în vedere importanța pe care o are contractul economic pentru îndeplinirea sarcinilor de plan, organizațiile socialiste contractante sînt ținute să ia toate măsurile pentru ca obligațiile asumate să fie executate la timp și în mod corespunzător.

„Este necesar să se înțeleagă — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — că sarcinile de conducere a producției încep cu achiziționarea materiilor prime și utilajelor necesare și se termină odată cu vînzarea în țară sau în străinătate a mărfurilor fabricate. Numai atunci cînd se încasează contravaloarea produselor — în lei sau în valută — se încheie ciclul de producție și numai după aceasta se poate considera că întreprinderea, conducerea ei, întregul personal și-au îndeplinit sarcinile de plan, obligațiile față de societate"[1].

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 5, București, Editura politică, 1971, p. 355—356.

Scanned with OKEN Scanner

Legea nr. 71/1969 cuprinde o serie de dispoziții care reglementează problemele executării contractului economic. Pe baza acestor dispoziții, în literatura juridică s-au conturat trei principii fundamentale care guvernează executarea obligațiilor din contractul economic: principiul executării în natură a obligațiilor, principiul executării întocmai a obligațiilor și principiul colaborării tovărășești a organizațiilor socialiste la executarea obligațiilor.

Vom analiza aceste principii.

SECȚIUNEA II

PRINCIPIUL EXECUTĂRII ÎN NATURĂ A OBLIGAȚIILOR

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

274. Precizări prealabile. Dreptul socialist a consacrat executarea în natură ca un principiu fundamental al executării obligațiilor. Obligația trebuie executată în natura ei specifică, adică în forma în care ea a fost stabilită de către părți, debitorul neputînd înlocui obiectul acestei obligații cu o altă prestație. Deci, *executarea în natură este executarea prestației convenite de părți* și nu plata unui echivalent bănesc în locul acestei prestații[1].

În condițiile socialismului producția este subordonată intereselor oamenilor muncii; scopul nemijlocit al producției socialiste îl constituie satisfacerea nevoilor materiale și spirituale mereu crescînde ale întregii societăți, cît și ale ficărui membru al ei în parte[2]. Acest scop nu poate fi atins prin acumularea de sume bănești, fără producerea și acumularea de valori materiale.

Organizațiilor socialiste le sînt necesare, în procesul lor de producție sau de realizare a producției, valorile materiale și nu sumele de bani. Îndeplinirea corespunzătoare a obligațiilor care le revin constituie una dintre premisele importante pentru asigurarea desfășurării armonioase și continue a procesului de producție și circulație a produselor în economia națională.

[1] În literatura juridică, ca și în practica arbitrală, principiul executării în natură mai este desemnat printr-o altă noțiune menită să exprime același conținut — *principiul executării reale* a obligațiilor. Pentru discuțiile legate de noțiunea executării în natură, a se vedea, St. D. Cărpenaru, *Principiul executării în natură a contractelor economice, cu privire specială asupra obligațiilor din contractul de furnizare*, J.N. nr. 11, 1965, p. 63—65.

[2] *Economia politică*, vol. II, *Socialismul*, București, Editura didactică și pedagogică, 1971, p. 163.

Scanned with OKEN Scanner

Pornind de la această necesitate, Legea nr. 71/1969 a consacrat pentru prima oară, *in terminis*, printr-o normă generală principiul executării în natură a obligațiilor. „Părțile — dispune art. 12 — trebuie să execute *în natură* ... obligațiile asumate prin contracte și răspund de respectarea integrală a acestora în conformitate cu sarcinile cuprinse în planul aprobat".

Astfel consacrat prin lege, principiul executării în natură capătă semnificații deosebite în raporturile dintre organizațiile socialiste, el exercitînd o influență determinantă asupra întregului regim al executării contractelor economice.

Principiul executării în natură a obligațiilor a fost adoptat și în practica arbitrală. „În ceea ce privește executarea contractelor ... principiul fundamental în materie de contracte economice este acela că executarea trebuie să se facă, întotdeauna, în natură. Executarea „prin echivalent" (sub formă de despăgubiri) nu este admisă decît atunci cînd executarea în natură nu mai este posibilă"[1].

§ 2. EXECUTAREA ÎN NATURĂ A OBLIGAȚIILOR DIN CONTRACTUL ECONOMIC — CERINȚĂ A ÎNDEPLINIRII SARCINILOR DE PLAN

275. **Caracterizare generală.** Contractul economic se încheie în vederea aducerii la îndeplinire a unor sarcini de plan. Drept urmare, executarea corespunzătoare a obligațiilor din contractul încheiat — furnizare de produse, executare de lucrări ori prestare de servicii — înseamnă, implicit, executarea sarcinilor de plan; după cum neexecutarea obligațiilor din contract înseamnă neîndeplinirea sarcinilor de plan. De aceea, îndeplinirea strictă a sarcinilor de plan impune cu necesitate ca părțile să-și execute obligațiile asumate în natură, adică așa cum ele au fost fixate prin contractul încheiat între ele[2].

Într-adevăr, în cadrul economiei socialiste, nu numai producția, ci și repartiția produselor se face planificat. În consecință, organizația socialistă beneficiară care nu obține executarea în natură a obligațiilor din partea organizației furnizoare, în principiu, nu va putea să-și procure din altă parte, cu penalitățile și despăgubirile primite, produsele și serviciile de care a fost lipsită prin neexecutarea în natură a obligațiilor contractuale. Plata penalităților și a despăgubirilor nu poate duce la funcționarea normală a gestiunii economice a organizației socialiste; ea nu poate înlătura consecințele păgubitoare ale neexecutării obligațiilor[3].

[1] Instrucțiunea P.A.S. nr. 2353/1953, *Culegere*, p. 47—48.

[2] Contractul nu se consideră executat cînd există un minus din cantitatea contractată (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Deva, nr. 112/1971, A.S., nr. 3, 1971, p. 125).

[3] „Strict vorbind, din punct de vedere economic, prejudiciul cauzat este în general ireparabil dat fiind că înlăturarea lui este legată în mod inevitabil de cheltuiala suplimentară de muncă pe care, de n-ar fi existat prejudiciul, socie-

Toate aceste considerente duc la concluzia că, în raporturile dintre organizațiile socialiste, executarea în natură este impusă de necesitatea economică a îndeplinirii sarcinilor de plan, de cerințele legii economice a dezvoltării planice, proporționale a economiei naționale.

Datorită rolului contractului economic, de a mijloci îndeplinirea sarcinilor de plan, executarea în natură a obligațiilor din contractele economice nu reprezintă numai o obligație de drept civil, pe care o are debitorul față de creditor, ci, totodată, ea este o obligație de drept administrativ, o obligație a părților față de organele de planificare, față de stat. Într-adevăr, din actul de planificare ia naștere obligația administrativă de a îndeplini sarcina de plan. Conținutul acestei obligații nu se referă numai la încheierea contractului, la obligația administrativă ce o au părțile de a intra în raporturi contractuale pentru a îndeplini sarcina de plan primită, ci ea privește și executarea contractului. Prin urmare, ceea ce trebuie subliniat este faptul că nu numai încheierea contractului, ci și executarea lui este o obligație administrativă. Aceasta înseamnă că cerința executării în natură este asigurată nu numai prin mijloace de drept civil, dar și prin mijloace de drept administrativ. Fiecare parte contractantă are nu numai dreptul, ci și îndatorirea să ceară celeilalte părți executarea în natură a obligațiilor din contract, stăruind în acest scop prin toate mijloacele pe care legea i le pune la dispoziție, deoarece, altfel, nu este posibilă îndeplinirea obligației administrative de a realiza sarcinile de plan.

Caracterul administrativ al obligației de a executa obligațiile din contractul economic impune necesitatea colaborării părților la executarea obligațiilor.

Din cele arătate rezultă că, *în raporturile dintre organizațiile socialiste, principiul executării în natură a obligațiilor nu este o simplă cerință juridică, ci și una economică;* cerința juridică este numai reflectarea, pe plan juridic, a acelei necesități economice, care este îndeplinirea sarcinilor de plan.

§ 3. LIMITELE APLICĂRII PRINCIPIULUI EXECUTĂRII ÎN NATURĂ A OBLIGAȚIILOR

276. **Precizări prealabile.** Recunoașterea executării în natură ca un principiu fundamental al executării obligațiilor nu înseamnă deloc că executarea în natură se poate face oricînd și în toate cazurile[1]; executarea în natură a obligațiilor nu este un scop în sine, ci o modalitate de a aduce la îndeplinire sarcinile de plan. Prin urmare, adevăratele coordonate ale

tatea socialistă ar fi putut-o folosi pentru crearea de noi bunuri materiale" (O. S. Ioffe, *Răspunderea în dreptul civil sovietic*, București, Editura științifică, 1956, p. 88).

[1] Părțile nu pot trece la executarea contractului dacă produsele care fac obiectul contractului nu au fost omologate ori dacă nu a fost aprobat prețul lor (A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 19/1965, *Culegere*, p. 358).

principiului executării în natură pot fi stabilite numai pornind de la corelația dintre plan și contract, de la rolul contractului economic de instrument juridic al realizării sarcinilor de plan.

277. **Principiul anualității.** O problemă care se pune este aceea de a ști pînă cînd se poate cere executarea în natură a obligațiilor din contractele economice.

Executarea în natură a obligațiilor nu se poate efectua oricînd, indiferent cît timp ar fi trecut de la data cînd obligațiile trebuiau executate. De asemenea, faptul că, în anumite cazuri, părțile au stabilit prin acordul lor termenul de executare nu le îndreptățește să convină prelungirea fără nici un fel de limită a termenului de executare. Într-adevăr, contractul economic este forma juridică prin intermediul căreia se îndeplinesc sarcinile de plan; contractul economic nu se poate încheia în afara planului, ci pentru a mijloci executarea sarcinilor din planul anual[1]. Fiecare plan anual constituie o perioadă de plan distinctă, cu sarcini de producție și sarcini de aprovizionare corespunzătoare. Caracterul anual al planului implică în mod necesar încheierea unor contracte economice anuale care să fie executate în anul de plan respectiv. Prin urmare, executarea în natură a obligațiilor din contractele economice este posibilă numai pînă la expirarea anului de plan[2]; după această dată o executare în natură nu mai este posibilă în cursul anului de plan următor[3]. Este ceea ce practica arbitrală a denumit *principiul anualității contractelor economice.*

„Sub raportul planificării, — se arată în Instrucțiunea P.A.S. nr. 2/1972 — fiecare plan anual constituie începutul unei perioade. În fiecare an se trasează nu numai sarcini noi de aprovizionare, ci și sarcini noi de producție. Din cauza tocmai a trecerii de la un an de plan la altul, obligația avînd termen de executare în cursul unui anumit an de plan nu mai poate fi executată în natură în cursul anului de plan următor"[4].

[1] Și contractul care nu are la bază un act de planificare se încheie pe baza unor sarcini de plan anuale; aceste sarcini de plan sînt prevăzute în planul cincinal (A se vedea, *Supra*, nr. 159).

[2] În cazul în care contractul privește produse sezoniere, executarea în natură este posibilă numai pînă la expirarea sezonului și nu pînă la expirarea anului de plan. Expirarea sezonului are aceleași consecințe ca și expirarea anului de plan (Dec. P.A.S. nr. 2698/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 96). În cazul produselor legumicole de seră, sarcina de plan expiră la sfîrșitul anului de plan; aceste produse nu sînt condiționate de un anumit sezon ori anotimp (Dec. P.A.S. nr. 2924/1972, A.S. nr. 1, 1973, p. 86).

[3] Executarea în natură după expirarea anului de plan are caracter extracontractual și partea în culpă datorează penalități de neexecutare a contractului la sfîrșitul anului de plan (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Iași, nr. 530/1972, A.S. nr. 5, 1972, p. 106).

[4] Instrucțiunea P.A.S. nr. 2/1972, cu privire la anualitatea contractelor economice, A.S. nr. 5, 1972, p. 65.

Scanned with OKEN Scanner

Principiul anualității — trebuie subliniat — își găsește aplicare în mod corespunzător și în cazul contractelor de lungă durată, cu excepția contractelor care privesc produse cu ciclu lung de fabricație ori lucrări a căror realizare necesită, prin natura lor, o perioadă ce depășește un an de plan[1].

Prin urmare, în cazul contractului încheiat pe baza unui act de planificare, odată ce a expirat anul de plan, părțile nu pot conveni prelungirea executării obligațiilor în anul de plan următor[2]. O asemenea convenție — sub forma unui act adițional — nu ar putea fi considerată valabilă deoarece ar însemna ca părțile să se exonereze de răspundere pentru neexecutarea în natură a obligațiilor care trebuiau executate pînă la finele anului de plan[3].

Practica arbitrală a decis, însă, că asemenea acte adiționale trebuie considerate convenții pentru anul următor de plan (răspunderea pentru anul de plan expirat rămînînd nemodificată) sub condiția obținerii de către părți a înscrierii prestației neexecutate în balanțele materiale ale anului următor și respectiv să obțină actul de planificare necesar pentru validitatea contractului astfel încheiat[4].

În anumite cazuri excepționale, obligațiile din contractele economice se pot executa în natură și după expirarea anului de plan.

Astfel, executarea în natură este admisă și după expirarea anului de plan *cînd această posibilitate rezultă din actele normative speciale.* Astfel, prin hotărîre a Consiliului de Miniștri se pot stabili în mod expres prestațiile în privința cărora executarea după expirarea anului de plan este posibilă. În aceste cazuri — trebuie subliniat — prelungirea executării contractelor operează, de drept, fără a mai fi necesară o convenție a părților și fără altă autorizare prealabilă[5].

Tot astfel, *actul de planificare poate să prevadă o durată mai mare decît anul de plan.* Acest lucru are loc mai cu seamă în legătură cu obligațiile născute din contractele de proiectare și antrepriză pentru lucrări

---

[1] Instrucțiunea P.A.S. nr. 2/1972, *op. cit.*, p. 65. Anterior instrucțiunii s-a decis că dacă părțile încheie un contract pe o perioadă mai lungă sau care acoperă mai mulți ani de plan executarea în natură se poate face pînă la data prevăzută în contract ca ultim termen de livrare (Hot. Arbitrajului de Stat Central nr. 920/1971, A.S. nr. 5, 1971, p. 115).

[2] Dec. P.A.S. nr. 1869/1972, A.S. nr. 6, 1972, p. 91.

[3] Dacă produsele sînt transferate de către coordonatorul de balanță în anul de plan următor, obligațiile se execută în baza vechiului contract și a actului adițional încheiat de părți (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Ploiești, nr. 574/1973, A.S. nr. 4, 1973, p. 122).

[4] Instrucțiunea P.A.S. nr. 2/1972, A.S. nr. 5, 1972, p. 65.

[5] Prin hotărîre a Consiliului de Miniștri s-a dispus ca utilajele tehnologice contractate cu termen de livrare în anul 1971 și nelivrate pînă la 31 decembrie 1971 să fie livrate pe baza contractelor respective și după data de 1 ianuarie 1972 pînă la îndeplinirea integrală a obligațiilor.

de construcții-montaj; obligațiile din aceste contracte pot și trebuie să fie executate în natură și după expirarea anului de plan.

În sfîrșit, *în cazul contractelor încheiate fără a avea la bază acte de planificare*, părțile se pot înțelege ca obligațiile să se execute și după expirarea anului de plan, dacă natura prestațiilor permite o atare executare[1].

278. **Excepții de la principiul executării în natură a obligațiilor.** Principiul executării în natură a obligațiilor cunoaște anumite excepții. Într-adevăr, în anumite cazuri executarea în natură nu mai este posibilă cu toate că anul de plan nu a expirat.

a) *Modificarea sarcinilor de plan în cursul anului de plan.* Modificarea în cursul anului de plan a sarcinilor de plan pentru îndeplinirea cărora s-a încheiat contractul poate să pună capăt obligației de a executa în natură obligațiile. Au acest efect suprimarea sarcinii de plan pentru viitor și schimbarea uneia dintre părți sau a obiectului sarcinii de plan. În aceste cazuri, de la data modificării, obligațiile din trecut, care nu au fost executate, nu vor mai putea fi executate în natură, furnizorul rămînînd obligat la plata penalităților și despăgubirilor pentru neexecutare.

b) *Renunțarea la produsele care nu au fost livrate la termen.* Potrivit art. 19 alin. 3 din Legea nr. 71/1969, în cazul cînd furnizorul nu respectă termenul de livrare prevăzut în contract, beneficiarul este în drept de a renunța la primirea produselor, dacă datorită întîrzierii livrărilor este în imposibilitate de a le mai folosi.

Prin urmare, dacă sînt îndeplinite condițiile prevăzute de lege, beneficiarul poate să renunțe la produsele contractate. Aceasta înseamnă că, de la data renunțării, o executare în natură nu mai este posibilă, chiar dacă furnizorul ar fi în măsură să facă o atare executare în cursul anului de plan; furnizorul va datora penalități și despăgubiri pentru neexecutare.

c) *Forța majoră.* Forța majoră prin ea însăși nu constituie o imposibilitate de executare în natură[2]. Dar, intervenția unui caz de forță majoră în cursul anului de plan împiedică pe furnizor să-și îndeplinească obligațiile; pe toată durata existenței forței majore, executarea obligațiilor se suspendă, fără ca furnizorul să suporte consecințele neexecutării obligațiilor[3].

Dacă, fără să înceteze forța majoră, anul de plan a expirat, executarea în natură a obligațiilor nu mai este posibilă; în acest caz expirarea anului de plan și nu forța majoră pune capăt obligației de a executa în natură prestațiile.

Dacă, însă, forța majoră încetează înainte de expirarea anului de plan, obligațiile neexecutate, în principiu, se vor executa în natură după încetarea forței majore. În practica arbitrală s-a stabilit că executarea în

[1] Instrucțiunea P.A.S. nr. 2/1972, A.S. nr. 5, 1972, p. 65.

[2] A se vedea, Stanciu D. Cărpenaru, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală*, p. 172—174. A se vedea și A. Savin, *Cu privire la unele cauze de încetare a obligației de executare a contractelor economice*, A.S. nr. 2, 1973, p. 96 și urm.

[3] A se vedea, *Infra*, nr. 336.

Scanned with OKEN Scanner

natură este obligatorie cînd această executare este obiectiv posibilă; dacă se constată că executarea în natură a obligațiilor restante este obiectiv imposibilă, furnizorul va fi exonerat de orice răspundere.

În rezolvarea litigiului în care se invocă forța majoră, organul arbitral trebuie să se orienteze în mod concret, de la caz la caz, dînd o hotărîre care se bazează pe situația de fapt[1].

§ 4. ASIGURAREA APLICĂRII ÎN PRACTICĂ A PRINCIPIULUI EXECUTĂRII ÎN NATURĂ A OBLIGAȚIILOR

279. **Mijloace prin care se asigură executarea în natură a obligațiilor.** Obligațiile din contractele economice se execută în natură deoarece există convingerea că ele trebuie executate pentru ca astfel să fie îndeplinite sarcinile de plan. Dar, *pentru asigurarea traducerii în viață a cerințelor principiului executării în natură a obligațiilor, legislația noastră reglementează o serie de mijloace*[2].

Unul dintre mijloacele menite a-l impulsiona pe debitor la executarea obligațiilor sale în natură îl constituie *penalitățile de întîrziere*. Plătindu-se pe fiecare zi de întîrziere, de la data cînd trebuia executată obligația și pînă la efectiva ei executare sau pînă la expirarea anului de plan, penalitățile reprezintă un factor important care determină pe debitor să-și execute obligațiile în natură, așa cum au fost prevăzute în contract; pericolul de a pierde din mijloacele bănești ale organizației socialiste o anumită sumă nu poate să nu exercite o influență care să determine conducerea organizației socialiste să ia măsurile necesare pentru executarea obligațiilor.

Apoi, executarea în natură a obligațiilor mai este asigurată și pe *cale administrativă*, prin măsurile luate de organul tutelar al debitorului deficient[3]. Pe această linie, Primul Arbitru de Stat a îndrumat organele arbitrale ca „în ipoteza în care se constată că debitorul în mod repetat întîrzie îndeplinirea obligațiilor contractuale, sau nu le execută deloc în cursul anului de plan, urmează să se semnaleze cazul organelor tutelare pentru a lua măsuri corespunzătoare"[4].

În sfîrșit, executarea în natură a obligațiilor este asigurată prin *răspunderea disciplinară, materială* și chiar *penală* a angajaților de a căror activitate depinde îndeplinirea obligațiilor[5].

[1] Instrucțiunea P.A.S. nr. 23/1957, *Culegere*, p. 145.

[2] În raporturile dintre organizațiile socialiste nu își găsesc aplicarea daunele cominatorii (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Ilfov, nr. 1722/1959, A.S. nr. 2, 1960, p. 60).

[3] A se vedea Art. 26 din Legea nr. 5/1954 pentru organizarea și funcționarea Arbitrajului de Stat.

[4] Instrucțiunea P.A.S. nr. 9/1958, *Culegere*, p. 242.

[5] „Pentru prejudiciul cauzat organizațiilor socialiste prin plata de amenzi contravenționale, penalități sau despăgubiri, ca urmare a nerespectării disciplinei contractuale, angajații acestora vor răspunde material sau disciplinar potrivit cu

Existența și folosirea acestor mijloace influențează atitudinea părților și astfel rezultatul — executarea în natură — este atins. Dar, se poate întîmpla ca, în pofida folosirii acestor mijloace, debitorul să nu-și execute în natură obligațiile. Într-adevăr, mijloacele la care ne-am referit sînt menite să-l impulsioneze pe debitor; dacă totuși debitorul nu execută, creditorul trebuie să se mulțumească cu penalitățile și despăgubirile pentru neexecutare. Acest echivalent bănesc nu poate să îl satisfacă pe creditor; pe el îl interesează prestațiile care fac obiectul contractului și nu sumele de bani primite cu titlu de penalitate și despăgubire pentru neexecutare. De aceea, sînt necesare mijloace care să asigure pe calea constrîngerii îndeplinirea exactă a obligației. Un asemenea mijloc îl poate constitui acțiunea în fața organelor arbitrale și executarea pe cale silită a hotărîrii arbitrale care obligă la executarea în natură.

280. **Obligarea la executare în natură prin hotărîre arbitrală.** În analiza practicii arbitrale privind pronunțarea de către organele arbitrale a unor hotărîri care să oblige la executarea în natură precum și cu privire la executarea pe care silită a acestor hotărîri trebuie să avem în vedere obiectul și natura obligației.

În cazul litigiilor care poartă asupra unor *bunuri individual determinate*, organele arbitrale pronunță hotărîri prin care obligă pe deținătorii nelegitimi ai acestor bunuri să le restituie în natură; dacă aceste hotărîri nu sînt executate de bună voie ele sînt aduse la îndeplinire pe cale silită cu ajutorul executorilor judecătorești[1]. Organele arbitrale au dat astfel de hotărîri în litigii privind restituirea în natură a unor ambalaje, restituirea unor produse livrate în baza unui contract care ulterior a fost desființat ca urmare a anulării sarcinii de plan[2] etc.

Probleme deosebite s-au ridicat în practica arbitrală în legătură cu pronunțarea unei hotărîri arbitrale care să oblige la executarea în natură a unei obligații al cărei obiect îl constituie *bunuri determinate generic*. În concret discuțiile s-au purtat în legătură cu pronunțarea și executarea pe cale silită a hotărîrilor care obligă pe furnizor la executarea în natură a obligației de a livra produsele contractate.

Pînă în anul 1958, practica arbitrală considera că, atîta timp cît obligațiile dintr-un contract de furnizare se mai puteau executa, beneficiarul trebuia să se adreseze organelor arbitrale cu cererea de a se da o hotărîre care să îl oblige pe furnizor la executarea în natură a obligațiilor.

Această practică a fost modificată prin Instrucțiunea P.A.S. nr 9/1958 în sensul că organele arbitrale să nu mai pronunțe hotărîri prin care să oblige la executarea în natură. Potrivit acestei instrucțiuni „hotărîrea ar-

culpa fiecăruia. În cazul în care încălcarea disciplinei contractuale de către organizațiile socialiste este datorată faptei unor angajați cauzîndu-se astfel prejudicii însemnate avutului obștesc, angajații vor răspunde în condițiile art. 248 și 249 din codul penal, după caz, dacă fapta lor nu întrunește elementele unei infracțiuni mai grave" (art. 22 din Legea nr. 71/1969).

[1] D. Florescu, D. Popescu, *Arbitrajul de stat și procesul arbitral în R.P.R.*, București, Editura Academiei, 1960, p. 389.

[2] Dec. P.A.S. nr. 446/1956 și nr. 464/1956, A.S. 2, 1959, p. 35.

Scanned with OKEN Scanner

bitrală, prin care ar fi obligat pîrîtul să execute în natură contractul nu poate avea vreun efect practic, întrucît nerespectarea obligației nu poate duce la executarea silită a hotărîrii... În aceste condiții, rezultă că nu este cazul ca arbitrajul să primească acțiuni sau să se sesizeze din oficiu, cu privire la obligația furnizorului de a executa în natură asemenea contracte"[1].

Socotim că soluția adoptată prin instrucțiunea citată nu este de natură să întărească aplicarea în practică a principiului executării în natură a obligațiilor. După părerea noastră, *în legislația în vigoare există mijloace care pot să asigure executarea hotărîrilor pronunțate*[2].

Astfel, potrivit art. 53 din Regulile procedurii arbitrale, „cei răspunzători de neexecutarea hotărîrilor vor fi supuși la sancțiuni disciplinare sau vor fi urmăriți pentru a fi pedepsiți conform legilor penale".

Apoi, cînd se dă o hotărîre arbitrală și aceasta nu este executată de către debitor, organul arbitral este obligat să semnaleze acest caz organelor tutelare pentru a lua măsurile corespunzătoare.

În sfîrșit, dacă prin neexecutarea hotărîrii pronunțate se cauzează un prejudiciu, creditorul poate obține despăgubiri[3].

Aceste mijloace, aplicate în mod corespunzător, ar putea să asigure respectarea hotărîrilor arbitrale care obligă la executarea în natură a obligațiilor. De aceea, socotim că organele arbitrale ar trebui să pronunțe asemenea hotărîri, contribuind astfel la întărirea disciplinei contractuale[4].

SECȚIUNEA III

PRINCIPIUL EXECUTĂRII ÎNTOCMAI A OBLIGAȚIILOR

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

281. **Precizări prealabile.** Executarea de către organizația socialistă debitoare a obligațiilor din contractul economic reprezintă, așa cum s-a arătat, o condiție a îndeplinirii sarcinilor de plan. O îndeplinire corespun-

[1] *Culegere*, p. 243.

[2] A se vedea, *Infra*, nr. 689.

[3] Pentru neexecutarea de bună voie a hotărîrii arbitrale, creditorul nu are dreptul la penalitățile prevăzute de H.C.M. nr. 306/1970 (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Craiova, nr. 1218/1971, A.S. nr. 2, 1972, p. 113, cu *Notă* de Voicu Oanță).

[4] Pentru o expunere mai amplă a problemei, a se vedea, Stanciu D. Cărpenaru, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală*, p. 96—99; 174—176. A se vedea și I. Stoenescu, A. Hilsenrad, S. Zilberștein, *Tratat teoretic și practic de procedură a executării silite*, București, Editura Academiei, 1966, p. 163.

zătoare a sarcinilor de plan nu este posibilă, însă, decît dacă executarea se face cu respectarea tuturor clauzelor stabilite în contract, clauze pe care părțile le-au avut în vedere la încheierea contractului tocmai pentru că erau necesare realizării în cele mai bune condiții a sarcinilor de plan. Aceasta înseamnă că executarea obligațiilor trebuie să se facă — în natură — între subiectele contractului și cu respectarea cantității, calității, termenelor de executare etc. stabilite în contract; pe scurt, este necesară o executare cu respectarea tuturor clauzelor contractului. Reflectînd această cerință, art. 12 din Legea nr. 71/1969 prevede că „părțile trebuie să execute *în natură și întocmai* obligațiile asumate prin contracte . . ." (sublinierea ns. S.C.).

Prin urmare, legea a consacrat — pentru prima oară — și un alt principiu al executării — *principiul executării întocmai a obligațiilor*[1]. Acest principiu are o deosebită însemnătate pentru executarea obligațiilor din contractele economice. Într-adevăr, interesele de plan ale organizației socialiste creditoare nu ar putea fi satisfăcute pe deplin dacă organizația socialistă debitoare ar fi obligată numai să execute în natură obligațiile, dar fără respectarea cantității contractate, a calității ori a termenelor de executare. Numai o executare în natură și întocmai poate să garanteze întru totul îndeplinirea sarcinilor de plan.

În cele ce urmează vom analiza cîteva aspecte ale principiului executării întocmai a obligațiilor: subiectele executării, executarea integrală din punct de vedere cantitativ, executarea corespunzătoare calitativ și executarea la termen a obligațiilor.

§ 2. SUBIECTELE EXECUTĂRII OBLIGAȚIILOR

A. PRINCIPIILE GENERALE

282. **Precizări prealabile.** Pe baza dispozițiilor legale care reglementează contractul economic și a finalității acestui contract — de a mijloci îndeplinirea unor sarcini de plan — literatura juridică și practica arbitrală au formulat două principii cu privire la subiectele executării obligațiilor din contractele economice: obligațiile se execută numai de către organizația socialistă debitoare și obligațiile se execută numai față de organizația socialistă creditoare[2].

Să analizăm aceste principii.

[1] Principiul ca atare a fost semnalat și anterior adoptării legii. El a fost denumit diferit în literatura de specialitate: *„principiul executării reale a obligațiilor"* Constantin Stătescu, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală*, p. 263—264), *„Principiul executării depline și exacte a contractului economic"* (Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch. *Teoria generală a contractelor economice*, vol. II, p. 234—235), *„principiul respectării stricte a tuturor clauzelor din contractul economic"* (Stanciu D. Cărpenaru, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală*, p. 178).

[2] A se vedea, Constantin Stătescu, *Unele probleme în legătură cu subiectele executării obligațiilor contractuale dintre organizațiile socialiste*, J.N.

283. **Obligațiile se execută numai de către organizația socialistă debitoare.** Obligațiile din contractele economice se execută personal de către organizațiile socialiste debitoare. Nu își găsesc aplicarea, prin urmare, dispozițiile codului civil, potrivit cărora, exceptînd obligațiile *intuitu personae*, executarea obligațiilor se poate face de către orice persoană.

Cît privește contractul care se încheie pe baza unui act de planificare este evident că executarea obligației nu poate fi făcută decît de către organizația socialistă debitoare din contract. Într-adevăr, contractul încheindu-se pe baza actului de planificare, care stabilește elementele esențiale ale contractului, printre care și subiectele și, întrucît prevederile actului de planificare fac parte de drept din contract, se înțelege că executarea nu se poate face decît de către organizația socialistă debitoare prevăzută în contract. Dacă o altă organizație socialistă ar putea să execute obligațiile în locul organizației socialiste debitoare ar însemna ca această din urmă organizație să nu își îndeplinească obligația administrativă care îi revine, de a îndeplini sarcina de plan stabilită prin actul de planificare.

Și cît privește contractul care nu are la bază un act de planificare se aplică același principiu. Organizația socialistă care și-a asumat obligații într-un asemenea contract are o obligație administrativă de a îndeplini anumite sarcini de plan. În consecință, organizația socialistă debitoare și nu altă organizație socialistă trebuie să execute obligațiile. Pe de altă parte, organizația socialistă creditoare este interesată ca obligațiile să fie executate de organizația socialistă debitoare pe care și-a ales-o ca partener în contract și nu de către o altă organizație socialistă.

284. **Obligațiile se execută numai față de organizația socialistă creditoare.** Obligațiile din contractele economice se execută numai față de organizația socialistă creditoare.

În privința contractului încheiat pe baza unui act de planificare, principiul se justifică prin caracterul planificat al obligației; organizația socialistă creditoare fiind prestabilită și ea prin actul de planificare înseamnă că numai ea are dreptul să primească executarea obligațiilor. O executare făcută către altă organizație socialistă ar însemna o nerespectare de către organizația socialistă creditoare a obligației administrative care îi revine de a îndeplini sarcinile de plan prevăzute de actul de planificare.

Principiul potrivit căruia obligațiile trebuie executate numai față de organizația socialistă creditoare este aplicabil și contractului care se încheie fără a avea la bază un act de planificare.

B. EXCEPȚII DE LA PRINCIPIILE GENERALE

285. **Precizări prealabile.** În anumite cazuri excepționale, obligațiile contractuale pot fi executate și de către o altă organizație socialistă decît organizația socialistă debitoare. Într-adevăr, necesitatea îndeplinirii

nr. 2, 1962, p. 18 și urm.; Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. II, p. 203 și urm.

sarcinilor de plan impune ca în acele cazuri în care organizația socialistă debitoare nu este în măsură să-și execute obligațiile pe care le-a contractat, aceste obligații să fie executate de o altă organizație socialistă.

286. **Expunerea unor excepții**[1]. Potrivit art. 20 din Legea nr. 71/1969, dacă după încheierea contractului se constată ivirea unor cauze, altele decît forța majoră, care ar pune una din părți în imposibilitate de a-l executa, organul căruia partea îi este subordonată are obligația să ia măsurile necesare pentru a se asigura executarea contractului. Una dintre măsurile pe care organul tutelar al organizației debitoare le-ar putea lua este înlocuirea organizației debitoare, care nu își poate executa obligațiile, cu o altă organizație socialistă din același sistem[2].

a) Astfel, organul tutelar al furnizorului, constatînd că furnizorul nu poate să execute obligațiile asumate prin contract, poate da dispoziția ca o altă organizație socialistă din sistemul său să execute obligațiile[3]. O asemenea măsură — trebuie subliniat — nu implică o modificare a sarcinii de plan, în sensul înlocuirii uneia dintre părțile ținute să îndeplinească sarcina de plan[4] și, deci, nu determină o modificare a contrac-

[1] Pentru o expunere a unor situații care numai aparent sînt excepții de la principiile generale, a se vedea, Stanciu D. Cărpenaru, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală*, p. 182—184.

[2] În exprimarea generală a art. 20 din Legea nr. 71/1969, măsura înlocuirii organizației debitoare se poate lua chiar și în cazul în care imposibilitatea de executare se datorează culpei debitorului. Într-adevăr, art. 20 are în vedere, fără distincție, „ivirea unor cauze, altele decît forța majoră", care ar pune una din părți în imposibilitatea de a executa contractul. Socotim că, în caz de imposibilitate culpabilă, înlocuirea ar trebui să aibă un caracter excepțional; o astfel de măsură ar fi justificată numai atunci cînd sarcina de plan, în vederea îndeplinirii căreia s-a încheiat contractul, ar prezenta un deosebit interes pentru economia națională. Altfel, ar însemna că debitorul culpabil să fie exonerat de orice răspundere pentru conduită sa culpabilă, atunci cînd organizația desemnată să execute a executat în mod corespunzător. A se vedea, Infra, nr. 161.

[3] Numai organul tutelar poate desemna alt debitor; debitorul care nu poate executa nu poate să „cedeze" comanda creditorului unui alt debitor (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Bacău, nr. 213/1972, A.S. nr. 4, 1972, p. 118).

[4] Uneori, în practica arbitrală se consideră că într-un asemenea caz are loc *„un transfer al sarcinilor de plan"* de la furnizorul inițial la cel desemnat ulterior să execute, „raportul juridic nesuferind nici o modificare, el rămînînd mai departe între cele două părți contractante" (Dec. P.A.S. nr. 2573/1972, A.S. nr. 1, 1973, p. 87. A se vedea și Vasile Istroan, *Unele considerații pe marginea prevederilor art. 19 din Legea contractelor economice*, A.S. nr. 3, 1972, p. 75). Acest punct de vedere nu poate fi primit. Într-adevăr, dacă, în cazul pe care îl avem în vedere, operează un transfer al sarcinii de plan, raportul contractual nu poate rămîne neschimbat deoarece transferul înseamnă modificarea sarcinii de plan, prin înlocuirea debitorului, fapt care ar trebui să atragă după sine încheierea unui nou contract cu noul debitor. Or, înlocuirea debitorului apare numai ca o măsură orga-

tului, adică încheierea unui nou contract; raportul contractual inițial continuă să subziste. Drept urmare, noul furnizor va executa obligațiile în condițiile stabilite în acest contract. Totodată, răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor o poartă, față de beneficiar, furnizorul inițial, care la rîndu-i va avea o acțiune de regres împotriva furnizorului care a fost desemnat să execute obligațiile[1].

b) Tot astfel, în cazul în care organul tutelar constată că un antreprenor din subordine nu este în măsură să-și îndeplinească obligațiile contractuale la termen, poate dispune ca lucrările să fie executate, în total sau în parte, de către un alt antreprenor subordonat lui. Și în acest caz, înlocuirea organizației debitoare se face fără modificarea sarcinii de plan și fără modificarea contractului.

Excepțional, cînd antreprenorul, prevăzut în planul de stat, este înlocuit printr-o hotărîre a Consiliului de Miniștri, se va încheia un nou contract de antrepriză între noul antreprenor și beneficiar, pentru continuarea lucrărilor[2].

Înlocuirea de către organul tutelar a debitorului cu un alt debitor din sistemul său constituie o măsură organizatorică eficientă pentru asigurarea îndeplinirii sarcinilor de plan.

Măsura înlocuirii fiind luată în virtutea dreptului pe care îl are organul tutelar de a îndruma activitatea organizațiilor socialiste din subordinea sa, se înțelege că acordul noului debitor nu este necesar[3].

În privința creditorului, considerăm că el nu are dreptul de a se opune ca executarea să se facă de un alt debitor decît cel cu care a contractat. Într-adevăr, faptul că la contractare creditorul a avut în vedere un anumit debitor nu este suficient prin el însuși pentru a justifica refuzul *de plano* al executării de către alt debitor. Ceea ce interesează în mod deosebit este îndeplinirea sarcinilor de plan. Or, dacă acestea se pot realiza în acest mod nu se poate ca creditorul să refuze executarea pe motiv că ea nu a fost făcută de către debitorul cu care a contractat. Excepțional, creditorul ar putea refuza executarea, dar nu pe motiv că este făcută de alt debitor, ci pe motivul că ea nu corespunde clauzelor contractului[4].

nizatorică pe care organul tutelar o ia pentru ca sarcinile de plan, astfel cum au fost stabilite, să fie aduse la îndeplinire, fără a se modifica sarcina de plan sau contractul încheiat în vederea îndeplinirii sarcinii de plan.

[1] Dec. P.A.S. nr. 667/1972, A.S. nr. 2, 1972, p. 88.

[2] A se vedea, art. 19 din Regulamentul privind contractul de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj, aprobat prin H.C.M. nr. 1002/1964.

[3] În acest sens, a se vedea, Mircea Mureșan, *Reflecții pe marginea art. 19 din Legea contractelor economice*, S.C.J., nr. 2, 1971, p. 302. Pentru un punct de vedere contrar, a se vedea, El. Cireașă, *Executarea contractelor economice în lumina noilor reglementări*, A.S., nr. 4, 1970, p. 28.

[4] A se vedea și Mircea Mureșan, *loc. cit.* A se vedea și Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Bacău, nr. 213/1972, A.S. nr. 4/1972, p. 118.

Scanned with OKEN Scanner

C. PARTICULARITĂȚI PRIVIND SUBIECTELE EXECUTĂRII OBLIGAȚIILOR ÎN CAZUL CONTRACTELOR ÎNCHEIATE DE CENTRALE

287. Caracterizare generală. Așa cum am arătat[1], potrivit Legii nr. 11/1971, pentru aprovizionarea ori pentru desfacerea produselor întreprinderilor subordonate și a celorlalte unități componente, anumite contracte se încheie direct de către centrală cu o terță organizație socialistă.

În legătură cu contractele încheiate de către centrală pentru aprovizionarea ori pentru desfacerea produselor întreprinderilor subordonate[2] se pun anumite probleme specifice referitoare la subiectele executării.

Aceste contracte sînt încheiate de către centrală cu o terță organizație socialistă. Dar, fiind vorba de aprovizionarea ori desfacerea produselor întreprinderilor subordonate, acestea nu sînt străine de contractele încheiate de centrală, ci ele sînt implicate direct în executarea obligațiilor asumate prin aceste contracte. Într-adevăr, cu toate că în contractele încheiate cu terța organizație socialistă parte contractantă este numai centrală — aceasta aparținînd, după caz, în calitate de beneficiar ori furnizor, — totuși, executarea obligațiilor asumate de centrală este în sarcina întreprinderilor subordonate; acestea, după caz, vor primi produsele de la cocontractantul centralei (în cazul în care centrala este beneficiar în contract) sau vor livra anumite produse cocontractantului centralei (cînd centrala este furnizor în contract).

Observăm, deci, că, în asemenea cazuri, contractele sînt încheiate de anumite organizații socialiste (centralele), dar sînt executate de alte organizații socialiste (întreprinderile subordonate) care sînt persoane juridice distincte de centrala din care fac parte. Cu alte cuvinte, obligațiile asumate prin contractele economice sînt executate de alte organizații socialiste decît cele contractante[3]. Socotim, însă, că în aceste cazuri nu își găsesc aplicare principiile generale privind subiectele executării obligațiilor,

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 162.

[2] Asemenea probleme nu se pun pentru contractele încheiate de centrală pentru aprovizionarea ori desfacerea produselor celorlalte unități componente ale centralei. Unitățile componente, neavînd personalitate juridică, se angajează din punct de vedere juridic numai pe baza împuternicirii de reprezentare dată de centrală (A se vedea, *Supra*, nr. 57).

[3] Punctul de vedere pe care îl înfățișăm ridică o problemă delicată și anume, de a ști cum operează transferul dreptului real asupra produselor din patrimoniul întreprinderii subordonate în patrimoniul organizației socialiste cu care centrala a încheiat contractul și invers. S-a arătat că dacă întreprinderea subordonată și organizația socialistă cocontractantă nu se află în raporturi contractuale nu se poate explica în vreun fel transferul dreptului real asupra produselor. Mai mult, ar fi posibil un asemenea transfer numai dacă am socoti că centrala a încheiat contractul, nu în nume propriu, ci ca mandatar al întreprinderii subordonate. Ni se pare că această opinie se întemeiază pe un anumit mod de a privi centrala.

Scanned with OKEN Scanner

dar, totodată, nu ne aflăm nici în fața unei veritabile excepții de la aceste principii. Într-adevăr, ceea ce este specific pentru contractele pe care le analizăm este faptul că din chiar momentul încheierii lor de către centrală se știe că executarea obligațiilor asumate se va face de către întreprinderile subordonate. Nu este vorba de apariția unei imposibilități de executare, ci de un mod specific de încheiere și executare a obligațiilor din contractele economice, instituit prin Legea nr. 11/1971, care reflectă poziția centralei de organism economic integrat, care realizează anumite activități de aprovizionare și desfacere în folosul întreprinderilor subordonate.

Întrucît în aceste contracte centrala este parte contractantă, față de organizația socialistă cocontractantă, ea va răspunde pentru eventuala nerespectare a obligațiilor contractuale, și nu întreprinderea subordonată care era ținută — față de centrală — să execute în natură și întocmai obligațiile asumate de către centrală[1]. Rămîne ca, apoi, în raporturile interne dintre centrală și întreprinderea subordonată în cauză să se stabilească cine va suporta definitiv — centrala sau întreprinderea subordonată — consecințele negative ale nerespectării obligațiilor. În măsura în care nerespectarea obligațiilor se datorează culpei întreprinderii subordonate, centrala va avea dreptul să recupereze ceea ce a plătit cocontractantului (penalități și despăgubiri).

Între centrală și întreprinderea subordonată nu există decît un raport administrativ așa încît recuperarea a ceea ce a plătit centrala se poate face numai pe baza acestui raport. Poziția pe care o deține centrala față de întreprinderea subordonată asigură pe deplin mijloacele prin care centrala recuperează ceea ce i se cuvine de la întreprindere.

Desigur, nu ar putea fi exclusă posibilitatea ivirii unor situații litigioase între centrală și întreprinderea subordonată, în legătură cu supor-

Se pleacă de la ideea că centrala este o unitate distinctă de întreprinderile subordonate. După părerea noastră, centrala nu poate fi privită distinct de întreprinderile din care este formată (deși centrala este persoană juridică distinctă de întreprinderile sale); centrala ca unitate de producție complexă nu există decît prin existența întreprinderilor care o compun. Deci, centrala nu este ceva distinct, ceva alături de întreprinderile sale, căci în acest caz ar fi un organ de coordonare, o nouă direcție generală de minister.

Prin urmare, cînd vorbim de centrală trebuie să înțelegem complexul de unități pe care le cuprinde. Dacă este așa înseamnă că, în baza contractului încheiat de către centrală cu o terță organizație socialistă, transferul dreptului real asupra produselor operează direct de la terța organizație socialistă cocontractantă la întreprinderea subordonată care este „o parte" a centralei. De altfel, practic, în contractul pe care centrala îl încheie cu terța organizație socialistă se arată, după caz, întreprinderea beneficiară sau furnizoare a produselor (A se vedea, S t a n c i u D. C ă r p e n a r u, *Legislație economică, Teoria generală a contractelor economice*, București, Centrul de multiplicare al Universității din București, 1973, p. 156—157).

[1] În acest sens, a se vedea, Dec. P.A.S. nr. 812/1972, A.S. nr. 4, 1971, p. 81.

tarea consecinţelor nefavorabile ale nerespectării obligaţiilor contractuale. In asemenea cazuri, teoretic, s-ar putea angaja — în baza unui raport juridic extracontractual — un litigiu în faţa organului arbitral. Practic, însă, asemenea situaţii litigioase nu se rezolvă niciodată de către organele arbitrale. Această realitate se explică prin natura raporturilor care există între întreprindere şi centrală, prin scopurile pe care le urmăresc aceste unităţi în activitatea lor. Poziţia întreprinderii de organizaţie subordonată şi cea a centralei de organ economic care răspunde de întreaga activitate a întreprinderilor subordonate şi a celorlalte unităţi componente impune stabilirea unor asemenea raporturi interne care să excludă situaţiile litigioase, iar în caz că ele se ivesc, soluţionarea lor în cadrul raporturilor administrative care le leagă.

§ 3. EXECUTAREA INTEGRALĂ DIN PUNCT DE VEDERE CANTITATIV A OBLIGAŢIILOR

288. **Caracterizare generală.** Organizaţia socialistă debitoare este ţinută să-şi execute în mod corespunzător din punct de vedere cantitativ obligaţiile contractuale; ea trebuie să livreze produsele, să execute lucrările ori să presteze serviciile potrivit cantităţii (volumului) prevăzute în contract. Numai o atare executare este o executare *„întocmai"*, de natură a satisface pe deplin interesele organizaţiei socialiste creditoare[1].

Verificarea, sub aspect cantitativ, a îndeplinirii de către organizaţia socialistă debitoare a obligaţiilor se face cu ocazia recepţiei produselor[2], lucrărilor[3] sau a prestaţiilor.

În cazul în care beneficiarul constată că a primit, în temeiul contractului de furnizare, o cantitate de produse mai mică decît cantitatea prevăzută în contract, trebuie să cerceteze cauzele acestei diferenţe în minus spre a putea stabili consecinţele juridice ale unei atari executări. Într-adevăr, o asemenea diferenţă în minus de cantitate poate avea o semnificaţie diferită; ea poate fi o lipsă cantitativă, o pierdere normală din greutate sau o livrare incompletă[4].

Calificarea corectă a acestei diferenţe de cantitate prezintă un deosebit interes pentru a se putea aprecia dacă furnizorul şi-a executat în mod corespunzător din punct de vedere cantitativ obligaţiile contractuale. De aceea, se impune precizarea noţiunilor menţionate.

Prin *lipsă cantitativă* se înţelege o diferenţă în minus de cantitate, constatată de către beneficiar la primirea produselor, faţă de cantitatea

[1] Contractul nu se consideră executat întocmai cînd există un minus de 2% din cantitatea contractată (Hot. Arbitrajului de stat interjudeţean Deva, nr. 112/1971, A.S. nr. 3, 1971, p. 124).

[2] A se vedea, Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959.

[3] A se vedea, H.C.M. nr. 900/1970; Regulamentul de efectuare a recepţiei obiectivelor de investiţii, elaborat pe baza art. 44 din H.C.M. nr. 900/1970.

[4] St. D. Cărpenaru, *Lipsurile cantitative în contractul de furnizare (noţiune, răspundere)*, A.U.B., 1963, p. 39—47.

Scanned with OKEN Scanner

menționată în factura emisă de furnizor sau în documentul de transport (scrisoare de trăsură, aviz de expediție etc.).

Pierderile normale sînt acele pierderi pe care anumite produse le suferă în timpul transportului sau depozitării datorită unor factori fizici exteriori(căldură, frig etc.), fenomene fizice (uscare, fărîmițare) etc.; de exemplu, unele produse cu un conținut mare de apă pot pierde în timpul transportului, prin uscare, o parte din apa pe care o conțin, ceea ce duce la scăderea lor în greutate.

Livrarea incompletă reprezintă o diferență în minus constatată între cantitatea efectiv primită și cea prevăzută în contract.

În cazul livrării cu lipsuri cantitative[1] sau al livrării incomplete, furnizorul nu și-a executat corespunzător, din punct de vedere cantitativ, obligațiile asumate. Drept urmare, cît timp executarea în natură a obligațiilor mai este posibilă, furnizorul este ținut să livreze întreaga cantitate de produse prevăzută în contract, suportînd consecințele abaterii săvîrșite.

Livrarea cu pierderi normale este o executare corespunzătoare; pierderile se datoresc altor cauze decît fapta culpabilă a furnizorului și, deci, vor fi suportate de către beneficiar.

Și în contractul de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj antreprenorul trebuie să execute întregul volum de lucrări, în conformitate cu documentația tehnică și cu prevederile contractului. În cazul în care cu ocazia recepției preliminare a investiției se constată că anumite lucrări nu au fost executate, recepția se amînă, urmînd ca antreprenorul să suporte consecințele întîrzierii în executarea obligațiilor[2].

§ 4. EXECUTAREA CORESPUNZĂTOARE DIN PUNCT DE VEDERE CALITATIV A OBLIGAȚIILOR

289. **Însemnătatea îmbunătățirii calității produselor, lucrărilor și prestațiilor.** În condițiile orînduirii socialiste, satisfacerea nevoilor materiale și spirituale ale oamenilor muncii — obiectivul principal al acestei orînduiri — reclamă nu numai sporirea cantității de produse, ci, totodată, și îmbunătățirea neîntreruptă a calității acestor produse. Creșterea calității produselor duce la ridicarea valorii lor de întrebuințare; o cantitate de produse de calitate superioară satisface într-o măsură mai mare nevoile sociale în comparație cu o cantitate egală de produse de o calitate inferioară, astfel că, din acest punct de vedere, ridicarea nivelului calitativ al produselor echivalează cu o sporire a cantității de produse.

Îmbunătățirea calității produselor, lucrărilor și prestațiilor are ca efect micșorarea cheltuielilor de producție, obținerea de economii și, ca urmare, sporirea acumulărilor și folosirea eficientă a fondurilor de

[1] Avem în vedere cazul cînd lipsurile cantitative se datoresc furnizorului și nu cărăușului.

[2] A se vedea, pct. 21 din Regulamentul de efectuare a recepției obiectivelor de investiții.

Scanned with OKEN Scanner

investiții. De asemenea, îmbunătățirea calității produselor, lucrărilor și prestațiilor duce la economisirea materiei prime, materialelor, resurselor de muncă etc., care pot fi folosite pentru sporirea producției.

Importanța pe care o prezintă calitatea produselor, lucrărilor și serviciilor pentru economia națională reclamă din partea organizațiilor socialiste o *executare corespunzătoare calitativ a obligațiilor din contractul economic*[1].

290. **Noțiunea de executare corespunzătoare calitativ.** Produsele livrate, lucrările executate și serviciile prestate trebuie să fie corespunzătoare calitativ.

Calitatea corespunzătoare *a produselor* livrate poate fi privită sub două aspecte: economic și juridic[2].

Din punct de vedere *economic*, produsul este corespunzător calitativ dacă îndeplinește anumite însușiri care îl fac apt pentru a fi folosit conform destinației sale. Desigur, nu poate fi vorba de orice destinație economică și în orice condiții; produsul trebuie să satisfacă în cel mai înalt grad cerințele beneficiarului și, de asemenea, să corespundă nivelului pe care l-a atins dezvoltarea tehnicii în acea etapă.

Din punct de vedere *juridic*, prin produs corespunzător calitativ se înțelege produsul ale cărui însușiri sînt în deplină concordanță cu condițiile de calitate stabilite prin prescripțiile la care au făcut referire părțile în contractul pe care l-au încheiat (standarde, norme interne, caiete de sarcini, mostre etc.).

Cele două aspecte — economic și juridic — ale noțiunii de produs corespunzător calitativ nu trebuie privite separat, deoarece numai împreună ele reprezintă criteriul juridic cel mai eficient pentru aprecierea produsului livrat și, totodată, pentru stabilirea consecințelor, pe planul răspunderii patrimoniale, ale nerespectării condițiilor de calitate[3].

Totuși, distincția între cele două aspecte ale noțiunii de produs corespunzător calitativ — trebuie subliniat — are o anumită importanță practică. Ea ajută organelor arbitrale să aprecieze executarea sub aspect calitativ a obligațiilor, în cazurile, rare de altfel, cînd părțile nu ar fi prevăzut nimic în legătură cu calitatea produselor și nici nu ar exista anumite prescripții legale de calitate. În asemenea cazuri, calitatea se va aprecia în funcție de necesitatea ca produsele să poată fi folo-

[1] A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 23/1955, *Culegere*, p. 142—147.

[2] A se vedea, Yolanda Eminescu, *Rolul dreptului civil în îmbunătățirea calității produselor*, București, Editura științifică, 1957, p. 43 și urm.

[3] „Față de rolul pe care îl recunoaștem noi principiilor generale ale politicii economice, nu ni se pare, însă, că se poate stabili o separație — necircumstanțiată — între noțiunea economică și noțiunea juridică. Noțiunea juridică nu poate decît să reflecte — și să consacre — noțiunea economică. Altfel spus, juridicul nu s-ar putea opri la concluzii care, economic, să fie necorespunzătoare" (Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. II, p. 273).

site conform destinației lor economice și să corespundă nivelului la care a ajuns dezvoltarea tehnicii[1].

În privința *lucrărilor*, care fac obiectul contractului de antrepriză, se poate spune că ele sînt corespunzătoare calitativ dacă ele corespund documentației tehnico-economice (studiul tehnico-economic și proiectele de execuție) și prescripțiilor tehnice.

În lumina celor arătate rezultă că, din *punct de vedere juridic, o executare a contractului este corespunzătoare calitativ dacă produsele livrate, lucrările executate ori serviciile prestate sînt în concordanță cu prescripțiile de calitate la care părțile au făcut referire în contractul încheiat.*

291. **Verificarea sub aspect calitativ a executării obligațiilor.** În mod obișnuit, verificarea îndeplinirii de către organizația socialistă debitoare a obligațiilor contractuale se face cu ocazia recepției. Dar, datorită importanței pe care o are ridicarea calității produselor, lucrărilor și serviciilor, legea prevede că o verificare a respectării obligațiilor contractuale privind calitatea se poate face și în cursul executării produselor ori lucrărilor.

Astfel, beneficiarul are dreptul să controleze, pe parcursul executării produsului contractat, modul în care furnizorul îndeplinește clauzele convenite cu privire la calitate (art. 15 alin. 1 din Legea nr. 71/1969).

Tot astfel, beneficiarul, cu ocazia deplasării sale pe teren, este obligat să verifice calitatea și aspectul lucrărilor și materialelor, precum și a obiectelor de instalații (pct. 47 din Instrucțiunile nr. 7/1967 ale C.S.C.A.S. și M.F.).

Acest drept de control al organizației socialiste beneficiare stimulează organizația socialistă debitoare să depună toate eforturile pentru îndeplinirea exactă a prescripțiilor de calitate prevăzute în contract. Desigur, pentru a răspunde pe deplin rolului său, dreptul de control va trebui exercitat în așa fel încît să nu constituie o intervenție în activitatea operativă și economică a organizației socialiste debitoare.

Constatarea îndeplinirii ori neîndeplinirii de către organizația socialistă debitoare a obligației de a livra produse, a executa lucrări ori a presta servicii corespunzătoare calitativ se face cu ocazia recepției.

Într-adevăr, potrivit art. 14 din Legea nr. 71/1969, „produsele contractate se vor livra numai pe bază de recepție cantitativă și calitativă. Modalitatea recepției va fi cea stabilită de părți în contract"[2].

Pentru utilaje tehnologice, instalații și alte produse de complexitate tehnică ridicată, recepția beneficiarului este obligatorie, el putînd face recepția și pe faze de producție.

[1] Pentru un punct de vedere care neagă existența distincției, a se vedea Mircea Costin, *Conceptul de calitate corespunzătoare și consecințele juridice ale nerespectării acesteia*, A.S. nr. 6, 1971, p. 5—10.

[2] În legătură cu transmiterea dreptului real asupra produselor, a se vedea, art. 16 din Legea nr. 71/1969.

Dacă cu ocazia recepției se constată că produsele nu sînt corespunzătoare calitativ (au *vicii aparente*) beneficiarul are dreptul de a refuza aceste produse. Refuzul produselor necorespunzătoare calitativ — trebuie subliniat — nu este pentru beneficiar numai un drept, ci și o obligație[1]. „Se interzice — dispune art. 15 alin. 3 din Legea nr. 71/1969 — livrarea produselor care nu corespund prevederilor calitative stabilite în contractele economice". Această interdicție privește nu numai pe furnizor, ci și pe beneficiar; amîndoi sînt ținuți de obligația de a nu lăsa să pătrundă în circuitul economic produse necorespunzătoare calitativ. Recepționarea și acceptarea de către beneficiar a produselor ce nu corespund calității prevăzute prin contract atrag răspunderea și asupra sa, urmînd a suporta și el recuperarea pagubelor aduse avutului obștesc (art. 15 alin. 5 din Legea nr. 71/1969).

Prin urmare, întrucît atît furnizorul cît și beneficiarul sînt în culpă pentru livrarea și, respectiv, primirea unor produse necorespunzătoare calitativ, eventualele pagube aduse avutului obștesc vor fi suportate împreună de către furnizor și beneficiar[2].

Recepția obiectivelor de investiții se efectuează potrivit art. 40 din H.C.M. nr. 900/1970 în următoarele etape:

a) *recepția lucrărilor de construcții-montaj,* pe parcurs, la terminarea acestora și după expirarea perioadei de garanție urmărind respectarea condițiilor prevăzute în documentația aprobată și prescripțiile tehnice;

b) *recepția punerii în funcțiune a capacităților de producție,* la terminarea probelor tehnologice și verificarea existenței condițiilor pentru exploatarea normală la întreaga capacitate a instalațiilor și utilajelor, astfel încît să se asigure calitatea produselor conform proiectului, realizarea indicatorilor tehnico-economici aprobați;

c) *recepția definitivă a obiectivului de investiții,* la data prevăzută pentru realizarea indicatorilor tehnico-economici aprobați.

Recepția lucrărilor de construcții-montaj comportă două faze:

a) *recepția preliminară,* care are loc pe tot parcursul realizării obiectivului de investiții, pe măsura terminării obiectelor și după efectuarea, cînd este cazul, a probelor mecanice și a rodajului mecanic al instalațiilor și utilajelor tehnologice cuprinse în aceste obiecte;

b) *recepția finală,* care are loc după expirarea perioadei legale de garanție.

În cazul în care cu ocazia recepției preliminare sau finale se constată vicii ale lucrărilor, comisia de recepție poate hotărî amînarea sau respingerea recepției.

292. **Certificarea calității produselor, lucrărilor și serviciilor.** În scopul asigurării beneficiarilor cu bunuri de consum și mijloace de producție, lucrări și servicii care să corespundă scopului pentru care au

[1] A se vedea, *Infra,* nr. 356.

[2] A se vedea și Renée Sanilevici, Ioan Macovei, *Răspunderea contractuală potrivit legii contractelor economice,* R.R.D. nr. 11, 1971, p. 62—63.

Scanned with OKEN Scanner

fost realizate, organizațiile socialiste producătoare, executante de lucrări sau prestatoare de servicii sînt obligate ca, odată cu celelalte documente care atestă executarea obligațiilor, să elibereze și documente de certificare a calității: *certificat de garanție, certificat de calitate, buletin de analiză* sau altele asemenea, după caz.

În cazul în care nu se eliberează asemenea documente de certificare a calității, beneficiarii sînt obligați să refuze la plată facturile pentru produsele, lucrările și serviciile respective[1].

293. **Termenul de garanție și viciile ascunse[2].** Recepționarea produselor sau lucrărilor și predarea lor către beneficiar — trebuie subliniat — nu face să înceteze orice răspundere a furnizorului, respectiv, a antreprenorului pentru calitatea produselor ori lucrărilor.

Într-adevăr, dacă în contractul încheiat s-a stipulat un *termen de garanție*, furnizorul sau, respectiv, antreprenorul răspunde pentru orice vicii ale produselor ori lucrărilor care s-au ivit în acest termen. Pentru a exista răspunderea este suficient ca beneficiarul să dovedească faptul că produsele sau, respectiv, lucrările nu și-au păstrat însușirile prevăzute în prescripțiile de calitate.

Dar, nici expirarea termenului de garanție nu pune capăt răspunderii pentru calitatea produselor ori lucrărilor, deoarece, furnizorul și, respectiv antreprenorul rămîne răspunzător pentru viciile ascunse ale produselor sau lucrărilor. „În perioada de garanție — dispune art. 15 alin. 4 din Legea nr. 71/1969 — furnizorul răspunde pentru calitatea produselor, iar după expirarea acesteia, pentru vicii ascunse, în condițiile legii".

Viciile ascunse sînt acele lipsuri calitative care nu au fost și nu puteau fi constatate la recepție prin mijloacele tehnice curente și care fac improprii produsele sau lucrările pentru destinația în vederea căreia au fost contractate sau le micșorează utilitatea și valoarea.

Din definiția dată rezultă că viciile trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

a) *viciile să fie ascunse*, adică ele nu au fost și nici nu puteau fi constatate la recepție cu ajutorul mijloacelor tehnice obișnuite;

b) *viciile să fi existat în momentul recepției.* Existența viciului la momentul recepției nu trebuie confundată cu existența „defectului", în acel moment, adică cu manifestarea exterioară a viciului ascuns. Într-adevăr, deși viciul ascuns există și, obiectiv, afectează produsul sau lucrarea întrucît ține de procesul realizării lor, totuși, „defectul", „defecțiunea" apare ulterior.

c) *viciile să fie de așa natură încît să facă produsul* (respectiv lucrarea) *impropriu destinației sale ori să-i micșoreze utilitatea avută în vedere la încheierea contractului.*

[1] Pentru amănunte, a se vedea, Decretul nr. 282/1973 privind certificarea calității produselor, lucrărilor și sarcinilor.

[2] A se vedea, *Infra*, nr. 358—361; 485—486.

§ 5. EXECUTAREA LA TERMEN A OBLIGAȚIILOR

A. CONSIDERAȚII GENERALE

294. **Precizări prealabile.** Îndeplinirea ritmică a sarcinilor de plan impune necesitatea ca obligațiile din contractul economic — a livra produse, a executa lucrări ori a presta servicii — să fie executate în strictă conformitate cu termenele generale și intermediare stabilite în contract. Numai o atare executare este o executare „întocmai", care asigură pe deplin interesele beneficiarului și interesele generale ale economiei naționale. Dar — trebuie subliniat — afirmarea principiului executării obligațiilor la termenele stabilite în contractul economic nu exclude posibilitatea executării obligațiilor înainte de termen și nici executarea obligațiilor după împlinirea termenelor contractuale. Într-adevăr, în anumite condiții și cu anumite consecințe, o executare în natură a obligațiilor se poate face, atît înainte de termen cît și după împlinirea termenelor stipulate în contract. În asemenea cazuri, deși nu se respectă termenele stabilite în contract, totuși, se obține executarea obligațiilor, și, deci, îndeplinirea sarcinilor de plan.

Vom cerceta în continuare condițiile și consecințele executării înainte de termen și după împlinirea termenului.

B. EXECUTAREA ÎNAINTE DE TERMEN A OBLIGAȚIILOR

295. **Caracterizare generală.** Executarea înainte de termen a obligațiilor din contractul economic reprezintă, de cele mai multe ori, un fapt pozitiv, deoarece ea contribuie la îndeplinirea înainte de termen a sarcinilor din planul de stat.

Astfel, executarea înainte de termen a obligațiilor din contractul de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj este întotdeauna de dorit, întrucît printr-o atare executare obiectivul de investiție, care face obiectul contractului, va fi mai devreme pus în funcțiune, contribuind la creșterea producției.

Tot astfel, livrarea înainte de termen a produselor contractate poate să contribuie la satisfacerea mai devreme a intereselor beneficiarilor acestor produse.

Totuși, mai cu seamă în contractele de furnizare de produse, executarea înainte de termen a obligațiilor poate să aibă anumite repercursiuni negative. Într-adevăr, planificarea activității întreprinderii reclamă coordonarea tuturor compartimentelor planului: de aprovizionare, producție, desfacere și financiar. Dacă beneficiarul nu are posibilitatea să folosească produsele livrate înainte de termen, pentru realizarea sarcinilor sale de producție, el va avea greutăți în depozitarea și conservarea produselor. Mai mult, printr-o atare livrare s-ar putea crea stocuri inutile la beneficiar, care duc la blocarea mijloacelor sale financiare.

Pornind de la necesitatea îndeplinirii înainte de termen a sarcinilor de plan și, luînd în considerație consecințele pe care le-ar putea avea

Scanned with OKEN Scanner

o executare înainte de termen a obligațiilor din contractul economic, legea a consacrat principiul potrivit căruia o executare înainte de termen se poate face numai dacă părțile se înțeleg în acest sens. Potrivit art. 19 din Legea nr. 71/1969, „produsele contractate se pot livra cu anticipație, numai cu acordul părților".

Soluția se impune nu numai pe considerente de ordin economic, ci și de ordin juridic. Într-adevăr, întrucît în contractul economic termenele sînt considerate ca fiind stipulate în favoarea ambelor părți, debitorul nu poate să execute înainte de termen, fără consimțămîntul creditorului[1].

Dacă furnizorul livrează produsele înainte de termen, fără a exista o înțelegere a părților în sensul unei atari livrări, beneficiarul va primi produsele, dar în calitate de depozitar. Întrucît nu a devenit titularul dreptului de administrare directă sau, după caz, al dreptului de proprietate, beneficiarul nu va fi obligat la plata prețului decît la împlinirea termenului.

În cazul în care o asemenea livrare a cauzat beneficiarului anumite prejudicii, furnizorul va fi obligat la plata despăgubirilor[2].

C. ÎNTÎRZIEREA ÎN EXECUTAREA OBLIGAȚIILOR

296. **Precizări prealabile.** Și după împlinirea termenului de executare, debitorul rămîne obligat să execute prestațiile asumate prin contractul economic. Într-adevăr, chiar dacă termenul de executare s-a împlinit, cît timp nu a expirat durata contractului, obligația de a executa în natură prestațiile nu încetează[3]. Dar, întîrzierea în executarea obligațiilor nu rămîne fără urmări; ea atrage după sine anumite consecințe nefavorabile pentru debitor. Una dintre aceste consecințe este că executarea cu întîrziere se poate face numai cu consimțămîntul beneficiarului. „Executarea și livrarea cu întîrziere a produselor de către furnizor — dispune art. 19 alin. 2 din Legea nr. 71/1969 — pot fi efectuate numai cu acordul prealabil al beneficiarului".

Trebuie arătat că, în caz de întîrziere în executarea obligațiilor, organele arbitrale nu pot acorda debitorului un termen de grație pentru executarea întregii obligații sau a părții rămase neexecutate și nici mai multe termene pentru o executare eșalonată. Nu se pot acorda asemenea termene de garanție deoarece ar însemna că, pe această cale, organele arbitrale ar modifica ele termenele de executare. Or, termenele de executare au fost stabilite de către părți astfel încît să asigure îndeplinirea sarcinilor de plan.

297. **Întîrzierea debitorului.** Simplul fapt al neexecutării obligațiilor la termenul stabilit în contract atrage după sine suportarea de către debitor a consecințelor nefavorabile ale unei atari executări. Într-adevăr,

[1] A se vedea și Fr. Deak, *Teoria generală a obligațiilor*, p. 420.
[2] Dec. P.A.S. nr. 704/1956, A.S. nr. 4, 1956, p. 41.
[3] A se vedea, *Supra*, nr. 277.

debitorul organizație socialistă se află de drept în întîrziere în caz de neexecutare a obligațiilor.

Regula a fost consacrată expres în art. 18 din Legea nr. 71/1969: „Furnizorul este de drept în întîrziere dacă nu își execută obligațiile la termenele stabilite prin contract"[1].

Aceeași regulă este prevăzută și cît îl privește pe antreprenor: „Antreprenorul este de drept în întîrziere dacă nu execută lucrările de construcții-montaj la termenele stabilite în contract" (art. 16 din Regulamentul privind contractul de antrepriză pentru lucrările de construcții-montaj).

Așadar, pentru ca debitorul să suporte consecințele nefavorabile ale întîrzierii în executarea obligațiilor, creditorul nu trebuie să îndeplinească nici o formalitate; din momentul împlinirii termenului contractual, debitorul se află, deplin drept, în întîrziere[2].

298. **Întîrzierea creditorului.** Dacă, în caz de întîrziere în executarea obligațiilor, debitorul suportă anumite consecințe nefavorabile, apoi, potrivit principiului simetriei, și creditorul trebuie să suporte aceleași consecințe, dacă nu își îndeplinește acele prestații de care depinde însăși executarea obligațiilor de către debitor.

Legea nr. 71/1969 nu reglementează *in terminis* întîrzierea creditorului așa cum am văzut că reglementează întîrzierea debitorului. Totuși, faptul că legea admite implicit întîrzierea creditorului rezultă din dispozițiile art. 18 alin. 2 din lege care prevăd că „beneficiarul răspunde de neexecutarea contractului, dacă nu își respectă obligațiile de a căror îndeplinire depinde executarea contractului".

O dispoziție în sensul consacrării întîrzierii creditorului este prevăzută de art. 14 din Regulamentul privind contractul de antrepriză pentru lucrările de construcții-montaj: „Beneficiarul este de drept în întîrziere dacă nu îndeplinește în termen obligațiile legale și contractuale care îi revin".

Socotim că *întîrzierea de drept a creditorului trebuie admisă ca regulă generală pentru toate obligațiile.*

În primul rînd, această soluție se impune întrucît nu există nici un motiv pentru a deosebi între debitor și creditor de vreme ce, atît unul cît și celălalt sînt în egală măsură ținuți să aducă la îndeplinire — prin intermediul contractului economic — anumite sarcini de plan.

În al doilea rînd, soluția se impune deoarece, în realitate, creditorul este în întîrziere nu în calitate de creditor, adică în legătură cu exercitarea drepturilor sale, ci în calitate de debitor, adică în legătură cu anu-

[1] Dec. P.A.S. nr. 529/1971, A.S. nr. 3, 1971, p. 102.

[2] Și în cazul unor obligații de plată sau de restituire a unor sume de bani, debitorul se află de drept în întîrziere, nemaifiind necesară o punere în întîrziere, așa cum prevedeau Instrucțiunile M.F. — B.N.R. nr. 1/1964 și Instrucțiunea comună a P.A.S. și B.N.R. nr. 3/1960 (A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 2/1971, A.S. nr. 3, 1971, p. 84).

Scanned with OKEN Scanner

mite obligații ale sale de a căror executare depinde executarea obligațiilor de către debitor[1].

Prin urmare, întîrzierea creditorului înseamnă întîrzierea la executarea obligațiilor ce-i revin, deci, în calitate de „debitor". În această calitate, creditorul va fi de drept în întîrziere ca orice debitor din momentul îndeplinirii termenului, fără să-și fi executat obligațiile, urmînd să suporte consecințele nefavorabile ale acestei întîrzieri.

299. **Renunțarea la primirea produselor.** O altă consecință nefavorabilă a întîrzierii debitorului în executarea obligațiilor constă în dreptul beneficiarului de a renunța la produsele contractate și care nu au fost livrate la termen. Într-adevăr, potrivit art. 19 alin. 3 din Legea nr. 71/1969, „în cazul cînd furnizorul nu respectă termenul de livrare prevăzut în contract, beneficiarul este în drept de a renunța la primirea produselor, dacă datorită întîrzierii livrărilor este în imposibilitate de a le mai folosi[2].

Prin urmare, sub condiția de a dovedi că produsele nu îi mai sînt necesare pentru îndeplinirea sarcinilor sale de plan, beneficiarul are dreptul să renunțe la produsele care n-au fost livrate la termen. În consecință, obligația se consideră neexecutată și furnizorul va plăti penalități și despăgubiri pentru neexecutare și întîrziere[3].

SECȚIUNEA IV

PRINCIPIUL COLABORĂRII TOVĂRĂȘEȘTI A ORGANIZAȚIILOR SOCIALISTE LA EXECUTAREA OBLIGAȚIILOR

300. **Necesitatea colaborării tovărășești la executarea obligațiilor din contractul economic.** Finalitatea nouă, deosebită, a raporturilor contractuale dintre organizațiile socialiste — îndeplinirea unor sarcini de plan — determină anumite consecințe în legătură cu atitudinea părților față de obligațiile pe care și le asumă prin contract. Astfel, creditorul și debitorul, fiind organizații socialiste, nu se mai află într-o opoziție de interese. Atît creditorul cît și debitorul, urmărind atingerea, prin intermediul contractului economic, al unuia și aceluiași scop — îndeplinirea unor sarcini de plan — conduita lor trebuie să fie concordantă și subordonată aceluiași scop. Creditorul nu se poate mulțumi cu un rol pasiv, așteptînd executarea prestației de la debitor, ci trebuie să ia toate măsurile care depind de el pentru a ajuta pe debitor la îndeplinirea obli-

[1] Cf. Constantin Stătescu, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală*, p. 315.

[2] A se vedea, *Infra*, nr. 379.

[3] Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Brașov, nr. 122/1971, A.S. nr. 3, 1971, p. 124.

gațiilor sale[1]. Deci, creditorul este obligat să colaboreze la executarea obligațiilor ce-i revin debitorului din contractul economic.

Cu toată însemnătatea acestui principiu pentru executarea obligațiilor din contractele economice, Legea nr. 71/1969 nu cuprinde o dispoziție care să îl consacre în mod expres. Cu toate acestea, existența acestui principiu este unanim admisă, atît în literatura de specialitate, cît și în practica arbitrală. Principiul colaborării la executarea obligațiilor este admis — trebuie subliniat — într-un sens larg; el își găsește aplicarea, atît în cazul în care între organizațiile socialiste există raporturi contractuale, cît și în cazul cînd nu există astfel de raporturi[2].

Principiul colaborării tovărășești a organizațiilor socialiste la executarea obligațiilor decurge din identitatea scopurilor urmărite de către aceste organizații socialiste prin încheierea contractelor economice — îndeplinirea unor sarcini de plan.

De asemenea, acest principiu este impus de obligația prevăzută de Constituția Republicii Socialiste România, ca și de alte acte normative, pe care o au organizațiile socialiste, ca de altfel și cetățenii, de a apăra proprietatea socialistă.

301. **Conținutul principiului colaborării tovărășești la executarea obligațiilor.** În lipsa unor dispoziții legale, literatura juridică s-a preocupat să stabilească conținutul principiului. Realizarea principiului colaborării tovărășești la executarea obligațiilor implică cel puțin trei îndatoriri care revin părților[3].

a) *Îndatorirea debitorului de a lua toate măsurile pentru executarea obligațiilor ce-i revin.* Debitorului revenindu-i anumite obligații din contractul economic — de a livra produse, a executa lucrări ori a presta servicii — el trebuie să ia toate măsurile pe care le reclamă o executare corespunzătoare a obligațiilor. Debitorul trebuie să-și execute obligațiile cu bună-credință, ținînd seama de interesele creditorului și ale economiei naționale.

b) *Îndatorirea creditorului de a ajuta prin toate mijloacele pe debitor, pentru ca acesta din urmă să-și poată executa obligațiile.* Pentru ca debitorul să-și poată executa în bune condiții obligațiile ce-i revin, creditorul este obligat să ia toate măsurile care să permită ori să faciliteze această executare.

Una din principalele obligații ale creditorului este aceea *de a primi executarea de la debitor.* Această obligație are un conținut complex; ea impune săvîrșirea de către creditor a tuturor actelor care, potrivit clau-

[1] A se vedea și I. Mateiaș, *Considerații asupra exercițiului drepturilor subiective ale organizațiilor socialiste potrivit finalității lor*, A.S. nr. 1, 1972, p. 59 și urm.

[2] A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 36/1967, *Culegere*, p. 205—206.

[3] A se vedea, Constantin Stătescu, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală*, p. 266. A se vedea și Edit Kovács, *Unele probleme privind realizarea principiului colaborării tovărășești în raporturile contractuale ale organizațiilor socialiste*, Studia Universitatis, Babeș-Bolyai, Series jurisprudentia, 1965, p. 79 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

zelor contractului sau dispozițiilor din actele normative, concură la executarea obligațiilor de către debitor. Astfel, beneficiarul din contractul de furnizare, pentru a primi executarea — primirea produselor — este ținut să se prezinte la data și locul stabilit pentru recepția produselor. În cazul în care beneficiarul refuză să primească executarea, el este considerat a fi de drept în întîrziere și va răspunde pentru nerespectarea acestei obligații.

Pe lîngă obligația de a primi executarea, creditorul are și obligația *de a contribui la executarea de către debitor a obligațiilor sale*. În acest scop creditorul trebuie să-și îndeplinească acele obligații care îi revin și care sînt necesare executării de către debitor a obligațiilor sale[1]. Cele mai multe dintre obligațiile creditorului sînt prealabile executării, fără îndeplinirea lor nefiind posibilă executarea obligațiilor de către debitor. În toate cazurile, pentru nerespectarea obligațiilor ce îi revin creditorul va răspunde față de debitor. „Beneficiarul — dispune art. 18 alin. 2 din Legea nr. 71/1969 — răspunde de neexecutarea contractului dacă nu-și respectă obligațiile de a căror îndeplinire depinde executarea contractului".

Astfel, printr-un contract de furnizare părțile pot conveni ca beneficiarul să pună la dispoziția furnizorului ambalajele necesare livrării produselor. Obligația de a trimite ambalajele este o obligație de a cărei executare depinde livrarea de către furnizor a produselor. În consecință, dacă beneficiarul nu își execută această obligație, el va răspunde față de furnizor prin plata penalităților și despăgubirilor. Totodată, furnizorul nu va răspunde pentru nelivrarea produselor dacă aceasta se datorește lipsei ambalajului[2].

Tot astfel, într-un contract de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj, executarea obligației de către antreprenor este condiționată de executarea în prealabil a unor obligații de către beneficiar: predarea aprobărilor și autorizațiilor necesare începerii lucrărilor, a amplasamentului, proiectelor de execuție etc. Neîndeplinirea de către beneficiar a acestor obligații constituie o abatere de la disciplina contractuală care angajează răspunderea patrimonială a beneficiarului și, totodată, are anumite incidențe asupra răspunderii antreprenorului pentru nerespectarea obligației sale[3].

[1] A se vedea și A. Savin, *Îndatorirea beneficiarului de a contribui la executarea obligațiilor asumate de furnizor și incidența culpei beneficiarului asupra răspunderii furnizorului*, A.S. nr. 4, 1973, p. 26 și urm.

[2] Furnizorul nu poate fi obligat la plata penalităților de nelivrare, dacă nelivrarea se datorează beneficiarului care nu a întocmit graficele lunare și săptămînale și nu a emis comenzi (Hot. Arbitrajului de Stat Central nr. 1846/1962, A.S. nr. 3, 1962, p. 73, cu *Notă* de Gr. Florescu).

[3] St. D. Cărpenaru, *Influența culpei creditorului asupra răspunderii debitorului pentru nerespectarea obligațiilor contractuale*, A.S. nr. 3, 1967, p. 41—43. A se vedea și A. Theodoru, *Incidența obligației de colaborare a creditorului asupra răspunderii debitorului, cît privește executarea prestației concrete din contractele economice*, S.C.J. nr. 1, 1969, p. 55 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

Trebuie arătat că, atît obligația de a primi executarea, cît și obligația de a contribui la executarea de către debitor a obligațiilor sale este o obligație de drept civil, o obligație a creditorului față de debitor. Totodată, ea este și o obligație administrativă — față de stat — care își are izvorul în obligația creditorului de a-și îndeplini sarcina de plan.

c) *Îndatorirea debitorului și creditorului de a lua toate măsurile pentru a preveni sau a limita prejudiciul cauzat de nerespectarea obligațiilor.* În cazul în care obligațiile din contractul economic nu sînt respectate și prin aceasta s-ar putea cauza un prejudiciu, atît debitorul cît și creditorul sînt obligați să ia toate măsurile pentru a preveni ori limita prejudiciul. Într-adevăr, cu toate că prejudiciul este cauzat prin fapta debitorului și, deci, lui îi incumbă obligația de a repara prejudiciul, totuși, nu se poate ignora atitudinea creditorului în al cărui patrimoniu s-a produs prejudiciul. Interesele generale ale economiei naționale impun ca sarcinile de plan să fie îndeplinite, oricare ar fi cauzele care ar împiedica acest lucru. De aceea, constatînd că debitorul nu și-a executat obligațiile, creditorul este obligat să ia cele mai corespunzătoare măsuri pentru a contracara efectele nefavorabile ale acestei fapte ilicite. Aceste măsuri tind, pe de o parte, la asigurarea îndeplinirii în mod corespunzător, în aceste condiții, a sarcinilor de plan, iar, pe de altă parte, spre limitarea prejudiciilor cauzate creditorului[1]. Astfel, creditorul trebuie să-și adapteze capacitățile de producție spre a evita întreruperea activității, să mobilizeze resursele interne etc. Neluarea de către creditor a celor mai bune măsuri pentru prevenirea sau limitarea prejudiciului constituie o faptă ilicită și culpabilă care atrage după sine anumite consecințe nefavorabile pentru creditor.

Fapta ilicită a creditorului — trebuie subliniat — nu concură la cauzarea prejudiciului și nici nu cauzează un prejudiciu în patrimoniul debitorului; prejudiciul suferit de creditor este rezultatul faptei ilicite a debitorului. Dar, rămînînd pasiv, creditorul nu a preîntîmpinat ori nu a limitat prejudiciul, fapt pentru care trebuie sancționat. Consecințele nefavorabile ale faptei ilicite a creditorului privesc dreptul acestuia la repararea prejudiciului suferit; creditorul nu este îndreptățit să pretindă reparație și pentru prejudiciul, pe care ar fi fost în măsură să-l evite dacă nu ar fi săvîrșit fapta ilicită[2].

Prin urmare, obligația creditorului de a preveni sau limita prejudiciul apare ca o condiție pentru recunoașterea dreptului de a obține despăgubiri de la debitor pentru prejudiciul cauzat de acesta din urmă prin nerespectarea obligațiilor[3].

302. Consecințele nerespectării principiului colaborării tovărășești la executarea obligațiilor. Din cele arătate rezultă că principiul colaborării

[1] A se vedea, I. Grigoriu, *Obligația de prevenire și limitare a prejudiciului în raporturile dintre organizațiile socialiste*, A.S. nr. 1, 1966, p. 30 și urm.

[2] A se vedea, Dec. P.A.S. nr. 1725/1971, A.S. nr. 5, 1971, p. 100.

[3] A se vedea, *Infra*, nr. 340.

Scanned with OKEN Scanner

tovărășești la executarea obligațiilor implică, nu numai îndatoriri de natură moral-politică, ci obligații juridice, de drept civil și administrativ. În consecință, în caz de nerespectare a obligațiilor ce decurg din acest principiu se va angaja răspunderea civilă și respectiv administrativă.

Cît privește răspunderea civilă, aceasta va fi contractuală, dacă între părți a existat un contract care prevedea anumite obligații privind colaborarea, și delictuală, dacă între părți nu a existat un raport contractual.

SECȚIUNEA V

ROLUL ORGANELOR TUTELARE ÎN ASIGURAREA EXECUTĂRII OBLIGAȚIILOR

303. **Caracterizare generală.** Executarea corespunzătoare — *„în natură și întocmai"* — a obligațiilor din contractul economic interesează nu numai părțile contractante, ci și organele tutelare ale părților. Într-adevăr, întrucît prin intermediul contractului economic se îndeplinesc anumite sarcini de plan, organele tutelare sînt obligate să urmărească modul cum sînt executate obligațiile de către părțile contractante. Mai mult, în cazul în care executarea obligațiilor ar fi împiedicată, ele sînt obligate să ia toate măsurile pentru ca obligațiile să fie executate în mod corespunzător.

Art. 20 din Legea nr. 71/1969 definește astfel obligația care revine organelor tutelare în asigurarea executării obligațiilor din contractul economic: „Dacă după încheierea contractului se constată ivirea unor cauze, altele decît forța majoră, care ar pune una din părți în imposibilitatea de a-l executa, organul căruia partea îi este subordonată are obligația să ia măsurile necesare pentru a se asigura executarea contractului".

Din dispozițiile citate rezultă că organul tutelar are obligația de a interveni prin luarea unor măsuri cînd anumite cauze, altele decît forța majoră, l-ar împiedica pe debitor să-și execute obligațiile contractuale. Se au în vedere anumite dificultăți care, fără a fi cazuri de forță majoră, îl împiedică pe debitor să execute, dar care ar putea fi înlăturate de către organul tutelar; de exemplu, lipsa materiei prime, a unui utilaj etc.[1]

Redusă la aceste cazuri, intervenția organului tutelar ar părea mai degrabă inspirată de grija de a asigura interesul debitorului, pentru a nu fi în situația să răspundă pentru nerespectarea obligațiilor, decît de asigurarea — în orice împrejurare — a îndeplinirii sarcinilor de plan. De aceea, în literatura juridică s-a exprimat părerea că organul tutelar ar trebui să intervină în toate cazurile, chiar și în cazul cînd debitorul a fost împiedicat să execute datorită forței majore[2]. Ni se pare discu-

[1] A se vedea și Vasile Istroan, *op. cit.*, A.S. nr. 3, 1972, p. 71 și urm.
[2] Cf. Mircea Mureșan, *op. cit.*, S.C.J. nr. 2, 1971, p. 298—300.

Scanned with OKEN Scanner

tabil un asemenea punct de vedere. Într-adevăr, legiuitorul a înțeles ca să oblige organul tutelar să intervină în acele cazuri în care o executare mai este posibilă. Ivirea unui caz de forță majoră creează o imposibilitate de executare care, prin definiție, nu poate fi învinsă nici de către organul tutelar.

Singura măsură pe care organul tutelar ar putea-o lua, pentru a asigura îndeplinirea sarcinilor de plan, este înlocuirea debitorului cu un alt debitor. Dar, o asemenea măsură nu este de natură să-l ajute pe debitorul care se află în imposibilitate de a executa, ci o măsură organizatorică de a salva executarea sarcinilor de plan. Măsura înlocuirii debitorului poate creea dificultăți pentru noul debitor și, de aceea, ea nu poate avea decît un caracter excepțional. Iată de ce socotim că soluția consacrată de lege este pe deplin justificată din punct de vedere teoretic și practic.

Măsurile care pot fi luate de organul tutelar — trebuie subliniat — nu pot fi decît dintre acelea care decurg din exercitarea de către organul tutelar a atribuțiilor ce-i revin în legătură cu îndrumarea și conducerea activității organizațiilor socialiste din subordinea sa. Una dintre măsuri este, așa cum am arătat, și înlocuirea debitorului cu un alt debitor din același sistem[1].

În sfîrșit, obligația organului tutelar de a lua măsuri pentru asigurarea executării obligațiilor din contractul economic rezultă din lege. Ea îmbracă și forma unei obligații administrative; obligația organului tutelar față de organul administrativ căruia îi este subordonat, față de statul socialist. În consecință, în caz de nerespectarea acestei obligații se vor aplica sancțiunile administrative.

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 286. În sensul că, sub imperiul Legii nr. 71/1969, înlocuirea debitorului cu un alt debitor nu mai există, a se vedea, Renée Sanilevici, Ioan Macovei, *op. cit.*, p. 66.

CAPITOLUL VIII

RĂSPUNDEREA PATRIMONIALĂ PENTRU NERESPECTAREA OBLIGAȚIILOR DIN CONTRACTUL ECONOMIC

SECȚIUNEA I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

304. **Rolul răspunderii patrimoniale în asigurarea îndeplinirii obligațiilor din contractul economic.** În cazul în care nu își execută obligațiile ori le execută necorespunzător, debitorul trebuie să sufere consecințele pe care legea le pune în sarcina sa pentru aceste încălcări.

Săvîrșind o faptă ilicită, debitorului trebuie să i se aplice sancțiunile prevăzute de lege; debitorul trebuie să răspundă pentru fapta sa ilicită și culpabilă. Sub acest aspect, răspunderea patrimonială, ca o consecință stabilită de lege pentru cazul nerespectării obligațiilor contractuale, reprezintă o sancțiune; răspunderea este o măsură de constrîngere la respectarea obligațiilor contractuale.

Dar, prin încălcarea obligațiilor contractuale de către debitor, creditorul suferă și un prejudiciu care trebuie reparat. Sub acest aspect, răspunderea patrimonială are un rol de reparație; ea se realizează prin strămutarea efectelor negative asupra debitorului.

Prin urmare, răspunderea patrimonială are rol de sancțiune și rol de reparație; amîndouă se îmbină, însă, cu rolul de prevenire. Prin intermediul răspunderii patrimoniale se urmărește, în primul rînd, nu sancționarea ori dezdăunarea creditorului, ci stimularea debitorului la îndeplinirea corespunzătoare a obligațiilor; perspectiva aplicării răspunderii trebuie să fie suficientă pentru a determina îndeplinirea obligațiilor.

Într-adevăr, răspunderea patrimonială a părților contractante reprezintă o latură importantă a principiului gestiunii economice. Cointeresarea organizației socialiste ca atare, precum și cointeresarea colectivului prin care se înfăptuiește activitatea organizației este asigurată prin aceea că organizația socialistă își dobîndește mijloacele bănești necesare din rezultatele ei economice. Astfel, cu cît activitatea organizației socialiste va merge mai bine, cu atît ea va fi mai rentabilă. Tot astfel, consecințele nefavorabile ale activității economice a organizației socialiste se vor repercuta asupra colectivului care realizează această activitate. Deci, cointeresarea materială stimulează activitatea colectivului, determină o anumită atitudine față de îndeplinirea obligațiilor. Organizația socialistă asumîndu-și anumite obligații prin contractul economic, colectivul ei trebuie să depună toate eforturile pentru îndeplinirea corespunzătoare a obligațiilor pentru a evita aplicarea răspunderii patrimoniale, și, astfel, pentru a evita diminuarea patrimoniului. Subliniind tocmai acest aspect, prof. dr. Tr. Ionașcu și E. A. Barasch arată: „În cazul contractelor economice, răspunderea astfel stabilită nu are, însă, în vedere, în primul rînd, repararea prejudiciului. Mai exact, dacă are în vedere repararea prejudiciului, este, nu numai în considerarea pagubei care

s-a produs, ci, în primul rînd, în considerarea efectelor pe care paguba — ca și reparația — este susceptibilă de a le avea. Înlăturarea prejudiciului interesează, desigur, dar interesează înainte de toate, măsura în care determină, la organizațiile socialiste și la colectivele prin care se înfăptuiește activitatea o anumită comportare. Hotărîtoare este mai puțin preocuparea de reparație decît orientarea, într-un anumit fel, a muncii. Astfel încît, pînă la urmă, reparația este un mijloc în serviciul unei finalități care o depășește"[1].

Dacă abaterea s-a săvîrșit — debitorul nu și-a executat obligațiile ori le-a executat, dar necorespunzător — și, deci, rolul preventiv al răspunderii nu și-a atins scopul, va intra în joc rolul sancționator — pentru a determina pe debitor să evite în viitor asemenea abateri — și rolul reparator, de a repara prejudiciul cauzat.

Datorită caracterului imperativ al dispozițiilor legale care reglementează răspunderea patrimonială în contractele economice, în cazul în care debitorul nu își respectă obligațiile, creditorul este obligat să ceară organului arbitral aplicarea sancțiunilor prevăzute de lege[2].

305. **Penalitățile și despăgubirile.** Potrivit Legii nr. 71/1969 răspunderea patrimonială pentru nerespectarea obligațiilor din contractul economic constă în plata penalităților și despăgubirilor: „Organizația socialistă care nu își execută obligațiile privind executarea prevederilor contractului, ori le execută necorespunzător, datorează celeilalte părți penalități, precum și despăgubiri în vederea reparării prejudiciului cauzat din culpa sa, în măsura în care acesta nu a fost acoperit în întregime prin plata penalităților prevăzute în contract (art. 21 alin. 1).

În cele ce urmează vom examina problemele generale privind clauza penală, al cărei obiect îl formează penalitățile, și cele privind despăgubirile.

SECȚIUNEA II

CLAUZA PENALĂ — MIJLOCUL JURIDIC PRINCIPAL DE SANCȚIONARE A NERESPECTĂRII OBLIGAȚIILOR DIN CONTRACTUL ECONOMIC

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

306. **Precizări prealabile.** În cadrul raporturilor dintre organizațiile socialiste, clauza penală constituie mijlocul juridic principal pentru sancționarea neexecutării sau executării necorespunzătoare a obligațiilor

[1] Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. I, p. 367. A se vedea și A. G. Bîkov, *Sistemul și principiile de bază ale aplicării de sancțiuni organizațiilor economice*, R.R.R. nr. 6, 1967, p. 426.

[2] Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Oradea, nr. 1195/1961, A.S. nr. 2, 1962, p. 61.

din contractul economic. Prin funcțiile pe care le îndeplinește, ca și prin obligativitatea stipulării ei în contractul economic, clauza penală reprezintă un mijloc eficace de asigurare a respectării obligațiilor contractuale și, implicit, a îndeplinirii sarcinilor de plan[1].

307. **Noțiunile de „clauză penală" și „penalități".** În literatura de specialitate și în practica arbitrală noțiunile de clauză penală și penalitate sînt considerate echivalente; în limbajul curent „penalitatea" este clauza penală.

Din punct de vedere strict științific între aceste noțiuni există deosebiri; *clauza penală este o convenție* prin care părțile stabilesc sumele de bani pe care debitorul le va plăti în cazul în care nu-și va respecta obligațiile, pe cînd *penalitățile sînt chiar sumele de bani* care se plătesc cu titlu de despăgubiri. Prin urmare, *penalitățile reprezintă obiectul clauzei penale* și nu clauza penală însăși; convenția nu se confundă cu obiectul ei.

§ 2. FUNCȚIILE CLAUZEI PENALE

308. **Precizări prealabile.** Clauza penală îndeplinește patru funcții principale: funcția sancționatoare, funcția reparatorie, funcția de evaluare și funcția de garanție[2]. Vom evoca, pe scurt, aceste funcții.

309. **Funcția sancționatoare.** În cazul în care debitorul nu și-a respectat obligația pentru care s-a prevăzut clauza penală, el trebuie sancționat, deoarece a săvîrșit o faptă ilicită. Sancționîndu-l prin obligarea la plata sumei stipulate drept clauză penală și, prin aceasta, reducîndu-i-se mijloacele bănești, debitorul va înțelege de ce obligația încălcată trebuia executată în mod corespunzător. De asemenea, debitorul va ști în viitor că orice abatere asemănătoare va avea aceleași urmări nefavorabile pentru patrimoniul său, mobilizîndu-l să evite o atare situație.

Prin urmare, clauza penală are, în principal, rolul de a preveni și stimula la respectarea obligațiilor contractuale, pentru a nu fi nevoie de aplicarea sancțiunii[3]; în caz de nerespectare a obligațiilor, clauza pe-

[1] A se vedea, St. D. Cărpenaru, *op. cit.*, R.R.D., nr. 5, 1967, p. 34 și urm.

[2] În privința numărului funcțiilor clauzei penale nu există unanimitate de păreri. Sînt autori care nu rețin ca funcții ale clauzei penale decît funcția sancționătoare și funcția reparatorie (Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. II, p. 336; V. Atanasiu, *Daunele în completare din contractele economice*, A.S. nr. 3, 1965, p. 16. A se vedea și Dec. P.A.S. nr. 1424/1963, A.S. nr. 4, 1963, p. 78). Alți autori, dimpotrivă, mai adăugă și alte funcții, între care și funcția de a semnala deficiențele din activitatea organizațiilor socialiste (Gh. Fekete, *Clauza penală și funcțiile sale în dreptul nostru pentru întărirea disciplinei contractuale*, J.N. nr. 7, 1957, p. 1103).

[3] „Răspunderea patrimonială (în felul în care a fost organizată în raporturile dintre organizațiile socialiste) se învederează cu adevărat eficace în măsura

nală are un rol sancționator și educativ[1].

310. **Funcția reparatorie.** Pe lîngă rolul de a sancționa fapta ilicită a debitorului, clauza penală mai are și rolul de a acoperi eventualele prejudicii pe care creditorul le-a suferit datorită nerespectării obligațiilor de către debitor.

311. **Funcția de evaluare.** Prin stipularea clauzei penale părțile determină anticipat despăgubirile care se cuvin creditorului în cazul încălcării obligațiilor de către debitor. Creditorul are posibilitatea de a obține suma de bani stipulată drept clauză penală, fără să fie obligat a face dovada pagubelor suferite prin nerespectarea obligațiilor de către debitor. Prin stipularea clauzei penale debitorul este prevenit că în cazul în care nu-și va respecta obligațiile urmărirea lui va fi ușoară pentru creditor, căci nu va avea de dovedit existența vreunui prejudiciu ori întinderea acestuia.

312. **Funcția de garanție.** Posibilitatea pe care o are creditorul de a obține, în condiții ușoare, suma de bani stipulată drept clauză penală, reprezintă o garanție pentru creditor că, dacă debitorul nu-și va respecta obligațiile, va plăti suma de bani convenită.

313. **Importanța funcțiilor clauzei penale.** Trebuie subliniat că între funcțiile menționate, *funcția principală este funcția sancționatoare, preventiv-mobilizatoare;* ca sancțiune clauza penală constituie un mijloc preventiv pentru evitarea încălcării obligațiilor. Această funcție educă participanții la circuitul economic socialist în sensul întăririi disciplinei contractuale[2].

Sublinierea acestui aspect se impune deoarece constituie o trăsătură specifică dreptului socialist și, mai cu seamă, pentru raporturile contractuale dintre organizațiile socialiste.

§ 3. OBLIGAȚIA DE A STIPULA CLAUZA PENALĂ ÎN CONTRACTUL ECONOMIC

314. **Caracterizare generală.** Potrivit art. 10 alin. 1 din Legea nr. 71/1969, părțile sînt obligate să prevadă în contract toate clauzele pe care le reclamă o executare corespunzătoare a sarcinilor de plan. Între aceste clauze se numără și cele privind sancțiunile care se vor aplica în caz de nerespectarea obligațiilor.

în care nu are prilejul să-și găsească aplicarea" (Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. II, p. 334).

[1] A se vedea, M. I. Eremia, *Clauza penală în contractele economice*, L.P. nr. 1, 1957, p. 48 și urm.; A. Theodoru, *Considerații generale asupra clauzei penale în contractele economice*, A.S., nr. 6, 1965, p. 12.

[2] A se vedea, Gh. Fekete, *op. cit.*, p. 1103; Heinz Bull, *Probleme ale structurii juridice a penalităților contractuale și a răspunderii patrimoniale*, R.R.R. nr. 2, 1970, p. 226. Pentru un alt punct de vedere potrivit căruia principala funcție a clauzei penale este funcția de garanție, a se vedea, Ion M. Anghel, Francisc Deak, Marin F. Popa, *op. cit.*, p. 379.

Scanned with OKEN Scanner

Avînd în vedere importanța acestor clauze pentru asigurarea executării obligațiilor, actele normative și, în special, H.C.M. nr. 306/1970, stabilesc cele mai importante abateri care se sancționează prin plata penalităților și, totodată, cuantumul penalităților ce vor fi plătite creditorului[1].

Părțile sînt obligate ca la încheierea contractului să stipuleze, în conformitate cu H.C.M. nr. 306/1970, penalitățile care vor fi plătite în caz de nerespectare a obligațiilor contractuale.

Penalitățile stabilite — ca limite minime — de către H.C.M. nr. 306/1970 se impun obligatoriu părților și, deci, în cazul în care părțiile au omis să stipuleze în contract o clauză în acest sens, ele sînt socotite că sînt cuprinse de drept în contract.

Prin H.C.M. nr. 306/1970 — trebuie subliniat — se stabilește limita minimă a penalităților care trebuie să fie stipulate în contractul economic; în consecință, părțile nu ar putea prevedea în contract penalități mai mici. Orice clauză, prin care părțile ar stipula penalități mai mici decît cele prevăzute de hotărîre, este nulă și înlocuită de drept cu prevederile legale (art. 11 din Legea nr. 71/1969).

Dar, penalitățile fiind stabilite ca limite minime, părțile pot să majoreze cuantumul acestor penalități. „Părțile contractante, prin acordul lor — dispune art. 2 din hotărîre —, vor putea stabili în contractele economice penalități superioare celor prevăzute în prezenta hotărîre".

Posibilitatea de a stipula în contract penalități mai mari decît cele din actele normative constituie o soluție nouă în reglementarea răspunderii în raporturile dintre organizațiile socialiste; în vechea reglementare penalitățile erau obligatorii, atît ca limită minimă, cît și ca limită maximă, părțile neputînd deroga în nici un fel de la prevederile actelor normative. Noua soluție creează posibilitatea părților ca prin intermediul contractului să asigure toate condițiile executării corespunzătoare a obligațiilor. Ea se înscrie, deci, în ansamblul măsurilor luate prin Legea nr. 71/1969 cu privire la întărirea rolului răspunderii în raporturile dintre organizațiile socialiste.

Trebuie arătat că H.C.M. nr. 306/1970 stabilește principalele abateri de la disciplina contractuală și, în mod corespunzător, penalitățile care se aplică pentru aceste abateri. Aceasta înseamnă că pentru alte abateri, pe care hotărîrea nu le prevede, părțile sînt libere să prevadă penalități al căror cuantum să fie stabilit prin acordul lor de voință. Într-adevăr, același art. 2 din hotărîre prevede că părțile „vor putea stabili penalități și pentru încălcarea altor obligații contractuale, potrivit specificului relațiilor economice pentru care s-au încheiat contractele".

Și această soluție este nouă; ea înlocuiește vechea soluție a practicii arbitrale care s-a dovedit a fi necorespunzătoare[2].

[1] A se vedea, *Infra*, nr. 320—322.

[2] Sub imperiul vechii reglementări, practica arbitrală admitea cu totul excepțional posibilitatea părților de a stipula penalități pentru alte abateri care nu erau expres prevăzute în actele normative. Numai obligațiile noi, asumate de către părți și neprevăzute în actele normative, puteau fi sancționate prin plata unor

§ 4. NATURA JURIDICĂ A CLAUZEI PENALE DIN CONTRACTUL ECONOMIC

315. **Caracterul contractual al clauzei penale.** Așa cum am văzut, în contractul economic stipularea clauzei penale nu este o facultate a părților, ci o obligație; ele sînt obligate să insereze în contract clauze privind plata penalităților pentru cazul nerespectării obligațiilor. De asemenea, cuantumul penalităților, de cele mai multe ori, nu este stabilit prin voința părților, ci prin actele normative. În sfîrșit, am văzut că datorită caracterului lor imperativ dispozițiile din actele normative privitoare la penalități fac parte integrantă din contractul economic. Față de aceste particularități specifice clauzei penale din contractul economic se pune problema de a ști dacă această clauză penală mai păstrează caracterul ei originar contractual sau se transformă într-o clauză penală legală.

În literatura juridică de specialitate nu există un punct de vedere unitar în această problemă.

Într-o primă părere, clauza penală din contractul economic este considerată ca fiind o *clauză legală*. „Socotim... că atunci cînd prin condițiile fundamentale sau în contractul general se fixează un anumit procent pentru clauza penală, aceasta își pierde caracterul convențional. De vreme ce atît obligativitatea cît și cuantumul ei sînt stabilite pe cale de acte normative și întrucît părțile nu mai pot dispune, prin libera lor voință, cu privire la introducerea ei în contract sau cu privire la fixarea cuantumului, clauza penală își pierde, prin aceasta, caracterul convențional și devine o clauză legală"[1].

Deci, potrivit acestei păreri, clauza penală devine legală întrucît voința părților nu joacă nici un rol în stipularea acestei clauze, deoarece legea obligă la includerea ei în contract și tot legea fixează și cuantumul penalităților[2].

Într-o altă părere, clauza penală din contractul economic este considerată ca avînd o natură *contractuală*. Stipularea unei clauze penale în contractul economic este obligatorie, dar această împrejurare nu trans-

penalități care nu puteau depăși 1 000 lei. Dacă în actele normative se reglementau anumite obligații dar nu erau prevăzute și penalitățile care urmau a fi aplicate în caz de nerespectarea lor, părțile nu puteau stabili ele aceste penalități (A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 3/1956, *Culegere*, p. 155). Pentru o critică amplă a practicii arbitrale, a se vedea, St. D. Cărpenaru, *op. cit.*, R.R.D., nr. 5, 1967, p. 39—41.

[1] V. Economu, *Apărarea avutului obștesc prin mijloace de drept civil*, L.P. nr. 9, 1959, p. 19. În același sens, a se vedea și M. I. Eremia, *op. cit.*, p. 45, precum și Hot. Arbitrajului regional Constanța, nr. 17/1958, A.S. nr. 6, 1958, p. 68.

[2] Sînt autori care socotesc că sancțiunile care se aplică pentru nerespectarea obligațiilor civile care decurg din planul operativ de transport sînt penalități legale (A se vedea, Ion M. Anghel, Francisc Deak, Marin F. Popa, *op.*

formă clauza penală din contractuală în legală, tot așa cum emiterea unor repartiții pentru livrarea unor produse nu înlătură existența unui raport contractual[1].

În ce ne privește împărtășim punctul de vedere potrivit căruia *natura juridică a clauzei penale din contractul economic este contractuală*[2].

Datorită importanței deosebite pe care o are executarea corespunzătoare a obligațiilor contractuale pentru îndeplinirea sarcinilor de plan, legea dispune prin norme imperative includerea în contractul economic a unei clauze penale. Impunînd obligația de a stipula o clauză penală în contractul economic, legea nu se substituie manifestării de voință a părților contractante. Acestea, cu ocazia încheierii contractului, sînt obligate să prevadă penalitățile care se vor plăti în cazul nerespectării obligațiilor.

Prestabilirea cuantumului penalităților de către actele normative nu constituie nici ea o înlăturare a voinței părților contractante, după cum prestabilirea de către repartiție a cantității, calității produselor, a termenelor de executare etc. nu înseamnă că voința părților nu mai are nici un rol la încheierea contractului. Apoi, așa cum am arătat, actele normative prevăd penalități pentru principalele abateri de la disciplina contractuală; pentru alte abateri, părțile sînt libere să stabilească cuantumul penalităților.

Din cele arătate rezultă că obligația de a stipula clauza penală în contractul economic și prestabilirea cuantumului penalităților reprezintă anumite particularități ale clauzei penale în contractul economic; ele decurg din principiile care guvernează încheierea contractelor economice. Dar, trebuie subliniat, existența unei obligații, de a include în contract o clauză penală, nu transformă clauza penală dintr-o clauză contractuală într-o clauză legală. Într-adevăr, *legală este numai obligația de a include în contract clauza penală; obligația de a plăti penalitățile, în caz de nerespectare a obligațiilor pentru care ea a fost stipulată, izvorăște din convenția părților*[3].

Prin urmare, clauza penală din contractul economic își păstrează caracterul său originar, adică contractual. Pentru a sublinia particularitățile pe care le prezintă în raporturile contractuale dintre organizațiile socialiste, clauza penală din contractul economic ar putea fi denumită *clauză penală obligatorie* (totuși contractuală). Aceasta ar diferenția-o de clauza penală a cărei stipulare și cuantum sînt lăsate la latitudinea părților; aceasta ar putea fi denumită *clauză penală facultativă*.

cit., p. 374). Collete Bunea, *Aplicarea decretului nr. 167/1958 în materia locațiilor și penalizărilor*, J.N. nr. 2, 1960, p. 329). În realitate aceste sancțiuni sînt amenzi civile și nu penalități, deoarece ele nu izvorăsc din contract.

[1] Fr. Deak, *Teoria generală a obligațiilor*, p. 264. A se vedea și A. Theodoru, *op. cit.*, A.S. nr. 6, 1965, p. 9.

[2] A se vedea, St. D. Cărpenaru, *op. cit.*, R.R.D., nr. 3, 1967, p. 41—44.

[3] Dacă contractul este lovit de nulitate, debitorul nu datorează penalități (Dec. P.A.S. nr. 2694/1971, A.S. nr. 6, 1971, p. 94. cu *Notă* de A. Th.).

Scanned with OKEN Scanner

316. **Caracterul clauzei penale în cazul omisiunii stipulării clauzei penale.** După părerea noastră, clauza penală nu devine legală, ci își păstrează caracterul contractual și în cazul în care părțile au omis să stipuleze în contract o clauză penală. Într-adevăr, așa cum am arătat, dispozițiile din actele normative privitoare la răspundere fac parte de drept din cuprinsul contractului economic. Deci, chiar dacă părțile nu au făcut mențiune expresă privitor la clauza penală, din chiar momentul încheierii sale, contractul cuprinde, de drept, dispozițiile privitoare la răspundere, ca și cînd părțile ar fi stipulat clauza penală. Aceasta înseamnă că, într-o asemenea situație, organul arbitral va fixa cuantumul penalităților în conformitate cu dispozițiile legale, ca și cînd acest cuantum ar fi fost prevăzut în contract. Nu este vorba, deci, de o aplicare nemijlocită a penalităților din actele normative, desprinsă de orice raport contractual al părților, ci prin intermediul contractului încheiat de către părți, ca și cînd penalitățile ar fi fost menționate expres în contract. Am putea spune că, într-o asemenea situație, organul arbitral face o aplicare a prevederilor contractului încheiat de către părți.

O dovadă în sensul că, în acest caz, clauza penală este tot contractuală o constituie practica arbitrală care refuză să acorde penalități în cazul în care părțile nu au încheiat un contract în forma prevăzută de lege. Într-adevăr, dacă în cazul pe care îl cercetăm, clauza penală s-ar transforma dintr-o clauză contractuală într-o clauză legală ar însemna că organul arbitral ar fi îndreptățit ca, direct pe baza dispozițiilor legale, să-l oblige pe debitor la plata penalităților, chiar dacă contractul economic nu s-a încheiat, cu toate că repartițiile fuseseră emise de către organele competente. Or, *practica arbitrală este constantă în refuzul de a acorda penalități în lipsa unui contract încheiat în forma prevăzută de lege*[1].

§ 5. CONDIȚIILE DE ACORDARE A PENALITĂȚILOR

317. **Precizări prealabile.** Sumele stipulate drept clauză penală sînt, în esența lor, despăgubiri anticipat evaluate prin convenția părților, potrivit dispozițiilor din actele normative. Penalitățile fiind tot despăgubiri, condițiile generale cerute pentru acordarea penalităților sînt, în principiu, aceleași pe care legea le cere și pentru acordarea despăgubirilor: existența unei fapte ilicite, prejudiciul, raportul de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu, culpa debitorului etc.

[1] A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 5/1958, *Culegere*, p. 229; Instrucțiunea P.A.S. nr. 6/1958, *Culegere*, p. 231.

„În ceea ce privește capătul de cerere pentru penalități, acesta, de asemenea, a fost bine respins, deoarece temeiul juridic al penalităților constituindu-l contractul, în lipsă de contract, nu există clauză penală în temeiul căreia să poată fi valorificate asemenea pretenții" (Dec. P.A.S. nr. 1203/1965, A.S. nr. 4, 1965, p. 76). A se vedea și Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Deva, nr. 693/1971, A.S. nr. 6/1971, p. 107.

Scanned with OKEN Scanner

Întrucît examinarea acestor condiţii se va face în secţiunea următoare consacrată problemei despăgubirilor[1], în cele ce urmează vom evoca anumite aspecte care sînt specifice pentru acordarea penalităţilor.

318. **Condiţii speciale cerute pentru acordarea penalităţilor.** Pentru a putea obţine penalităţi, creditorul trebuie să facă anumite dovezi[2].

Creditorul trebuie să dovedească, în primul rînd, existenţa obligaţiei care a fost încălcată; să probeze că obligaţia respectivă a fost stipulată în contractul încheiat cu debitorul. Acest lucru este uşor de realizat deoarece creditorul înfăţişează contractul economic încheiat în condiţiile prevăzute de actele normative.

Creditorul este ţinut, în al doilea rînd, să facă dovada dreptului său de a pretinde plata penalităţilor, adică existenţa în contract a unei clauze penale prin care se stabilesc penalităţile care vor fi plătite de debitor în caz de nerespectarea obligaţiilor asumate.

În lipsa unei stipulaţii în contract cu privire la clauza penală, creditorul trebuie să probeze că în actele normative există anumite penalităţi prin care se sancţionează aceste abateri.

Creditorul este îndreptăţit la plata penalităţilor — trebuie subliniat — *numai dacă contractul s-a încheiat în forma prevăzută de lege;* respectarea formei legale de încheiere a contractului economic este o condiţie pentru valabilitatea temeiului de a pretinde penalităţi[3].

Cît priveşte *dovada nerespectării obligaţiei* trebuie făcută o distincţie.

Dacă creditorul pretinde penalităţi pentru neexecutare, el nu trebuie să facă dovada neexecutării obligaţiei de către debitor; neexecutarea este prezumată. Pentru creditor este suficient să afirme că debitorul nu şi-a executat obligaţia şi să pretindă plata penalităţilor. Pentru a înlătura prezumţia de neexecutare şi, astfel, pentru a fi apărat de răspundere, debitorul trebuie să dovedească că obligaţia a fost executată sau că obligaţia nu a fost executată datorită unei cauze pentru care nu răspunde.

Dacă creditorul pretinde penalităţi pentru executarea necorespunzătoare a obligaţiei, creditorul este ţinut să producă el dovezi din care să rezulte că obligaţia a fost executată cu întîrziere faţă de termenul contractual sau necorespunzător faţă de prevederile contractului. Odată dovedite acestea, se prezumă că executarea necorespunzătoare se datorează debitorului şi, deci, el va răspunde, afară de cazul cînd dovedeşte că executarea necorespunzătoare a obligaţiilor se datorează unei cauze care nu îi este imputabilă.

[1] A se vedea, *Infra*, nr. 326—334.

[2] Afirmaţia potrivit căreia „clauza penală garantează creditorului o anumită sumă de bani, fără a i se cere să producă vreo dovadă" (A. Theodoru, *loc. cit.*, p. 10) ni se pare prea generală şi categorică. Creditorul nu este dispensat de orice dovadă, ci numai de dovedirea anumitor elemente ale răspunderii (prejudiciul, culpă etc.).

[3] A se vedea, Instrucţiunea P.A.S. nr. 6/1958, *Culegere*, p. 231; Dec. P.A.S. nr. 1203/1965, A.S. nr. 4, 1965, p. 76. A se vedea şi *Supra*, nr. 212.

În sfîrșit, se impune o precizare și în privința *prejudiciului*. Dacă în contract s-a stipulat o clauză penală, creditorul are dreptul la plata penalităților fără a fi obligat să facă dovada vreunui prejudiciu. Într-adevăr, nu este nevoie de o asemenea dovadă întrucît prin stipularea unei clauze penale se instituie o prezumție *irefragabilă* de prejudiciu[1].

Existînd o asemenea prezumție de prejudiciu, debitorul nu se poate prevala de lipsa prejudiciului pentru a refuza plata penalităților; prezumția de prejudiciu fiind irefragabilă, ea nu poate fi răsturnată prin nici un fel de dovadă contrară[2].

§ 6. MODIFICAREA CLAUZEI PENALE

319. **Caracterizare generală.** Așa cum am văzut, actele normative stabilesc penalități pentru principalele abateri de la disciplina contractuală. Aceste penalități au un caracter minimal. Normele prin care sînt reglementate aceste penalități au un caracter imperativ; părțile nu pot stipula penalități mai mici și nici nu le pot înlătura.

Prin urmare, penalitățile prevăzute de actele normative — cu caracter minimal — sînt obligatorii pentru părți. Totodată, aceste penalități sînt obligatorii și pentru organele arbitrale; acestea nu pot să le înlăture sau micșoreze.

Trebuie arătat însă că, la începuturile sale, practica arbitrală a adoptat un alt punct de vedere. Potrivit Instrucțiunii P.A.S. nr. 6775/1953, în cazul în care despăgubirile sînt fixate în contract printr-o clauză penală, organele arbitrale au posibilitatea de a reduce suma stipulată cu acest titlu „atunci cînd se socotește că suma ce trebuie să se plătească este disproporționat de mare în raport cu daunele reale suferite de întreprinderea creditoare"[3].

Pe bună dreptate, această soluție a fost criticată deoarece ea nu contribuie la întărirea disciplinei contractuale. Prin Instrucțiunea P.A.S. nr. 3/1961 se revine la Instrucțiunea P.A.S. nr. 6775/1953 înlăturîndu-se orice posibilitate pentru organele arbitrale de a reduce suma stipulată drept clauză penală.

„În raporturile dintre organizațiile socialiste, penalitatea constituie, desigur, un mijloc de reparare a prejudiciilor provocate prin neîndeplinirea obligațiilor contractuale; dar independent de cuantumul prejudiciului, ele reprezintă în primul rînd un puternic instrument de mobilizare a părților contractante în vederea executării în natură a contractului și, deci, a sarcinii de plan. De aceea, reducerea penalității de către organele arbitrale poate duce la slăbirea disciplinei contractuale și de plan. Ca urmare, în soluționarea acțiunilor pentru plata de penalități se vor aplica întocmai prevederile condițiilor fundamentale sau ale altor

[1] A se vedea, Prof. dr. Traian Ionașcu, *Drept civil*, 1942, p. 495.
[2] A se vedea, *Infra*, nr. 319.
[3] *Culegere*, 1952—1957, p. 63.

Scanned with OKEN Scanner

acte normative care stabilesc penalități pentru principalele și cele mai frecvente cazuri de abatere de la disciplina contractuală"[1].

Prin urmare, în prezent practica arbitrală este orientată spre aplicarea consecventă a dispozițiilor legale care reglementează răspunderea patrimonială pentru nerespectarea obligațiilor contractuale.

Noua soluție a suscitat anumite obiecții în literatura de specialitate. Astfel, s-a considerat că soluția este excesivă și că ea ar trebui să comporte anumite excepții cînd ar trebui să fie permisă reducerea penalităților. Dar, pentru a evita efectul demobilizator al reducerii penalităților, reducerea ar trebui să se facă la o limită superioară reparării prejudiciului, să nu coincidă cu prejudiciul[2].

În ce ne privește avem anumite rezerve față de acest punct de vedere. Ni se pare că soluția adoptată prin Instrucțiunea P.A.S. nr. 3/1961, care interzice organelor arbitrale să modifice clauza penală, constituie o aplicare consecventă a principiului puterii obligatorii a contractului. Într-adevăr, clauza penală fiind un contract și acesta fiind încheiat în conformitate cu legea, el nu poate fi modificat de către organul arbitral.

Argumentul, potrivit căruia plata penalităților în întregime, în anumite cazuri, ar constitui un izvor de cîștig nejustificat pentru creditor, are în vedere numai funcția reparatorie a clauzei penale. Or, așa cum am văzut, clauza penală nu îndeplinește numai, și nici în primul rînd, o funcție reparatorie, ci și o funcție sancționatorie; prin plata penalităților se sancționează fapta ilicită a debitorului și aceasta, chiar dacă creditorul nu a suferit nici un prejudiciu. Reducerea penalităților duce la înlăturarea rolului educativ al clauzei penale, a caracterului său de garanție a executării obligațiilor contractuale și îndeplinirii sarcinilor de plan.

§ 7. CATEGORII DE PENALITĂȚI. DETERMINAREA CUANTUMULUI PENALITĂȚILOR

A. PRINCIPALELE CATEGORII DE PENALITĂȚI

320. **Precizări prealabile.** Din dispozițiile art. 21 din Legea nr. 71/1969 și art. 1 din H.C.M. nr. 306/1970 rezultă că debitorul datorează penalități pentru neexecutare și pentru executarea necorespunzătoare a obligațiilor[3].

[1] Instrucțiunea P.A.S. nr. 3/1961, *Culegere*, p. 320.

[2] Prof. dr. Traian Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. II, p. 468. A se vedea și A. Theodoru, *op. cit.*, A.S. nr. 5/1971, p. 35—36.

[3] La intrarea în vigoare a H.C.M. nr. 306/1970 s-a pus în discuție domeniul de aplicare a penalităților prevăzute în această hotărîre. Practica arbitrală a decis că penalitățile prevăzute de H.C.M. nr. 306/1970 nu sînt aplicabile în contractele de proiectare și de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj; pentru aceste contracte rămîn mai departe aplicabile penalitățile stabilite de Regulamentele

Scanned with OKEN Scanner

Prin urmare, în lumina dispozițiilor legale precitate există *două categorii principale de penalități: penalități pentru neexecutare și penalități pentru executare necorespunzătoare.*

Vom analiza aceste categorii de penalități.

321. **Penalități pentru neexecutarea obligațiilor.** În cazul în care, din culpa sa, debitorul nu și-a executat obligațiile în natură și o atare executare a devenit, potrivit legii, imposibilă, el va datora penalități pentru neexecutare[1].

Penalitățile pentru neexecutare — trebuie subliniat — sînt exigibile numai din momentul în care obligațiile nu mai pot fi executate în natură; atîta timp cît o executare este posibilă, creditorul nu poate pretinde aceste penalități[2]. Cum executarea în natură devine imposibilă în momentul expirării anului de plan, se poate spune că, de regulă, dreptul la penalități pentru neexecutare se naște numai la sfîrșitul anului de plan. Excepțional, problema penalităților pentru neexecutare se poate pune chiar în cursul anului de plan dacă, în condițiile legii, executarea

aprobate prin H.C.M. nr. 1002/1964. În sprijinul soluției s-au invocat dispozițiile art. 27 din Legea nr. 71/1969 potrivit cărora dispozițiile legii și, deci, ale hotărîrii date în aplicarea legii, sînt aplicabile în mod corespunzător și contractelor economice privind executarea de lucrări și prestarea de servicii, *„dacă legea nu dispune altfel"*. Or, se arată în această opinie, pentru contractele de proiectare și antrepriză pentru construcții-montaj, există o altă reglementare care continuă să se aplice (A se vedea, Dec. P.A.S. nr. 1664/1971, A.S. nr. 5, 1971, p. 109). În prezent, o atare soluție ni se pare discutabilă. Într-adevăr, după părerea noastră, prin H.C.M. nr. 1011/1972 s-a adoptat un sistem unitar de încheiere a contractelor economice, fără a deosebi după cum este vorba de o livrare de produse, executare de lucrări ori prestare de servicii. Dacă încheierea contractelor economice urmează regulii unitare nu există nici un motiv a se păstra reguli diferite, în privința răspunderii pentru nerespectarea obligațiilor. Interpretarea pe care o dăm se impune cu atît mai mult cu cît chiar H.C.M. nr. 306/1970 se referă expres la diferite abateri care privesc atît livrarea de produse, cît și executarea de lucrări și prestarea de servicii. Nu se înțelege cum Legea nr. 71/1969 poate să mențină în vigoare vechea reglementare și, în același timp, să prevadă dispoziții care se referă tocmai la aceleași probleme. Punctul nostru de vedere a fost adoptat prin Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Timișoara, nr. 1429/1970 (A.S. nr. 1, 1971, p .123). Se pare că același punct de vedere a fost adoptat cînd s-a decis obligarea unui proiectant să restituie întreaga valoare a unor proiecte executate necorespunzător, fără a aplica penalitatea de 4% prevăzută de art. 14 din Regulamentul privind contractul de proiectare (Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 1223/1972, citată de Nicoleta Manolescu, *Contribuția contractului economic la realizarea calitativă a sarcinilor de plan*, A.S. nr. 2, 1973, p. 29).

[1] În sistemul aprovizionării directe, neemiterea comenzilor echivalează cu neîndeplinirea obligației de primire a prestației și, deci, debitorul datorează penalități pentru neexecutare (Dec. P.A.S. nr. 411/1973, A.S. nr. 2, 1973, p. 99).

[2] Dec. P.A.S. nr. 109/1972, A.S. nr. 2, 1972, p. 71.

Scanned with OKEN Scanner

în natură a devenit imposibilă din alte cauze (suprimarea sarcinii de plan, renunțarea de către beneficiar la produsele întîrziate etc.).[1].

Potrivit art. 1 lit. e din H.C.M. nr. 306/1970, *pentru neexecutarea în natură a obligației prevăzute în contract, debitorul va plăti o penalitate de 8%, calculată la prețul prestației neexecutate.*

322. **Penalități pentru executare necorespunzătoare a obligațiilor.** Prin executare necorespunzătoare a obligațiilor se înțelege, în sensul dispozițiilor art. 12 din Legea nr. 71/1969, o executare care s-a făcut în natură, dar fără a fi o executare *„întocmai"*, adică o executare cu nerespectarea clauzelor contractului (termen, sortiment, locul executării etc.).

Art. 1 din H.C.M. nr. 306/1969 reglementează principalele abateri care, în lumina Legii nr. 71/1969, constituie o executare necorespunzătoare și, totodată, penalitățile care se aplică.

Astfel, pentru întîrzierea în predarea sau ridicarea produselor, predarea sau preluarea lucrărilor, predarea sau primirea serviciilor, debitorul va plăti o penalitate care variază de la 0,1% la 0,3% pe zi de întîrziere, în funcție de durata întîrzierii.

Plata penalităților de întîrziere — trebuie subliniat — nu stinge obligația debitorului de a executa în natură prestațiile asumate prin contract, atîta timp cît o executare mai este posibilă.

Aceeași penalitate se plătește și pentru:

a) neprezentarea la termenele stabilite în contract a specificațiilor ori a detaliilor pentru produsele sezoniere sau cu ciclu scurt de fabricație precum și, în cazul utilajelor tehnologice și a instalațiilor complexe, pentru nepredarea la termenele convenite a documentației tehnice pentru întregul obiectiv sau pe ansamble și subansamble ce se pot executa independent;

b) nepunerea la dispoziție a ambalajelor de către organizația beneficiară, cînd potrivit contractului are această obligație sau pentru nerestituirea în termen a ambalajelor care circulă în sistem de restituire;

c) pentru întîrzierea plății prețului produselor livrate, lucrărilor executate sau serviciilor prestate.

Pentru nerespectarea clauzelor din contract cu privire la modalitatea efectuării recepției, partea în culpă va plăti o penalitate de 2%, calculată la prețul prestației ce trebuia să fie recepționată.

Încălcarea obligațiilor privitoare la marcare, ștanțare, etichetare sau trimiterea actelor de livrare ce trebuie să însoțească documentele de transport se sancționează cu o penalitate de 1% din prețul fiecărui lot de produse livrat cu încălcarea obligațiilor menționate.

Netrimiterea certificatelor de calitate, a buletinelor de analiză, a instrucțiunilor de folosire și a certificatelor de garanție, se sancționează cu o penalitate de 2% din prețul lotului de produse livrat cu încălcarea obligațiilor menționate.

[1] Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Ploiești, nr. 574/1973, A.S. nr. 4, 1973, p. 122.

Scanned with OKEN Scanner

Pentru refuzul nejustificat de plată a prețului sau pentru încasarea unei sume fără îndreptățire, penalitatea este de 0,3% pe zi de întîrziere sau, după caz, de nerestituire.

În sfîrșit, pentru înstrăinarea sau consumarea de produse preluate într-o custodie născută în legătură cu un contract economic, fără consimțămîntul prealabil al organizației socialiste în favoarea căreia s-a constituit custodia, penalitatea va fi de 10% din valoarea produselor înstrăinate sau consumate.

Din cele arătate rezultă că H.C.M. nr. 306/1970 nu cuprinde penalități pentru executarea necorespunzătoare calitativ a obligațiilor.

Așa cum am arătat, asemenea penalități, nu numai că nu sînt prevăzute de lege, dar nici părțile prin acordul lor nu le pot stipula în contract, deoarece ele nu sînt de natură să stimuleze la executarea corespunzătoare sub aspect calitativ a obligațiilor[1].

323. **Cumulul penalităților.** În cazul în care debitorul se face vinovat de mai multe abateri, pentru care în contract s-au stipulat penalități, creditorul are dreptul să primească penalități pentru fiecare abatere; întrucît penalitățile au o cauză juridică distinctă ele se cumulează; de exemplu, dacă debitorul nu a executat obligațiile la termenul stabilit în contract, el datorează penalități de întîrziere, iar dacă o executare în natură nu mai este posibilă, va plăti și penalități pentru neexecutare[2].

Într-un asemenea caz, penalitățile se calculează distinct și nu sub forma unei sume globale.

Practica arbitrală s-a abătut de la regula cumulului penalităților în materia contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj. Astfel, în cazul neîndeplinirii de către beneficiar a mai multor obligații, care privesc același obiect (de exemplu, nepredarea amplasamentului, nedeschiderea finanțării, nepredarea proiectelor de execuție), penalitatea se aplică o singură dată calculată la valoarea maximă a lucrărilor a căror executare a fost întîrziată, întrucît este vorba de încălcarea mai multor obligații care determină întîrzieri ce se suprapun privind același volum de lucrări[3].

B. DETERMINAREA CUANTUMULUI PENALITĂȚILOR

324. **Caracterizare generală.** În raporturile dintre persoanele fizice, de obicei, penalitatea este stipulată sub forma unei sume globale și, deci, cuantumul ei este anticipat determinat din chiar momentul încheierii contractului.

În raporturile dintre organizațiile socialiste un asemenea mod de determinare este mai rar. Așa cum am văzut, în H.C.M. nr. 306/1970,

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 226.

[2] Instrucțiunea P.A.S. nr. 8/1958, *Culegere*, p. 238; Dec. P.A.S. nr. 2057/1967, A.S. nr. 5, 1967, p. 68.

[3] A se vedea, *Răspunsuri la unele probleme date în cadrul consfătuirii pe țară a organelor arbitrale*, A.S. nr. 2, 1962, p. 41.

Scanned with OKEN Scanner

penalităţile sînt fixate nu global, ci sub formă de procente. În cazul neexecutării în natură a obligaţiilor, procentul (8%) se aplică la preţul prestaţiei neexecutate la data cînd, în condiţiile legii, executarea în natură nu mai este posibilă.

În cazul întîrzierii la livrarea produselor, a plăţii preţului etc. determinarea cuantumului penalităţii depinde de doi factori: pe de o parte, procentul, care variază în funcţie de perioada întîrzierii şi, pe de altă parte, numărul zilelor de întîrziere. Spre exemplu, pentru întîrzierea în predarea sau ridicarea produselor, predarea sau preluarea lucrărilor, predarea sau primirea serviciilor, procentul penalităţii este de 0,1% pe zi de întîrziere dacă întîrzierea nu depăşeşte 10 zile; 0,2% pe zi de întîrziere dacă întîrzierea este mai mare de 10 zile, dar nu depăşeşte 30 de zile; 0,3% pe zi de întîrziere, dacă întîrzierea depăşeşte 30 de zile. Penalitatea se calculează la preţul prestaţiei întîrziate şi în raport de numărul zilelor de întîrziere.

Din cele arătate rezultă că, în raporturile dintre organizaţiile socialiste, suma de plată cu titlu de penalităţi se stabileşte, nu anticipat, ci *post factum* în raport de criteriile prevăzute de lege, potrivit fiecărei abateri.

SECŢIUNEA III

DESPĂGUBIRILE — DREPTUL COMUN DE SANCŢIONARE A NERESPECTĂRII OBLIGAŢIILOR DIN CONTRACTUL ECONOMIC

§ 1. NOŢIUNI GENERALE

325. **Precizări prealabile.** În domeniul raporturilor contractuale, răspunderea patrimonială constă în obligaţia debitorului de a repara prejudiciul cauzat creditorului prin nerespectarea obligaţiilor asumate. Repararea prejudiciului se face nu numai prin plata penalităţilor, ci şi prin plata despăgubirilor.

„Organizaţia socialistă care nu-şi execută obligaţiile privind executarea prevederilor contractului, ori le execută necorespunzător — dispune art. 21 din Legea nr. 71/1969 — datorează celeilalte părţi penalităţi, precum şi despăgubiri în vederea reparării prejudiciului cauzat din culpa sa, în măsura în care acesta nu a fost acoperit în întregime prin plata penalităţilor prevăzute în contract".

Din textul citat rezultă că debitorul datorează despăgubiri, fie pentru neexecutarea obligaţiilor, fie pentru executarea necorespunzătoare a obligaţiilor.

Despăgubiri pentru neexecutare se acordă pentru repararea prejudiciului cauzat creditorului prin neexecutarea totală sau parţială a obligaţiilor. Ele se acordă — trebuie subliniat — numai în cazul în care o executare în natură a obligaţiilor nu mai este posibilă, fie datorită expirării anului de plan, fie altor cauze prevăzute de lege. Prin urmare,

Scanned with OKEN Scanner

aceste despăgubiri, fiind prin definiție despăgubiri pentru neexecutare ele nu se cumulează cu executarea în natură[1].

Despăgubirile pentru executarea necorespunzătoare se acordă pentru a repara prejudiciul suferit de către creditor prin neexecutarea „întocmai" de către debitor a obligațiilor. Prin urmare, debitorul execută în natură obligațiile dar fără a respecta clauzele contractului (termen, locul executării etc.)[2]; pentru prejudiciul pe care o atare executare l-ar fi pricinuit creditorului, debitorul este obligat să plătească despăgubiri[3].

Plata unor despăgubiri pentru nerespectarea unor clauze ale contractului nu stinge obligația debitorului de a-și executa în natură prestațiile, atîta timp cît o atare executare mai este posibilă. Deci, plata despăgubirilor pentru executare necorespunzătoare a obligațiilor se cumulează cu executarea în natură a obligațiilor.

Cele două categorii de despăgubiri — pentru neexecutare și executare necorespunzătoare — se pot acorda cumulativ; avînd o cauză juridică distinctă debitorul poate fi obligat la plata lor în același timp; de exemplu, pentru întîrziere în executare, debitorul plătește despăgubiri și, întrucît o executare în natură nu mai este posibilă, el va plăti și despăgubiri pentru neexecutare.

În aceste cazuri — trebuie subliniat — despăgubirile se acordă distinct și nu sub forma unei sume globale.

Despăgubirile se acordă, așa cum rezultă din dispozițiile art. 21 din Legea nr. 71/1969, numai în măsura în care prejudiciul cauzat prin neexecutarea obligațiilor ori executarea lor necorespunzătoare nu a fost integral acoperit prin plata penalităților[4].

§ 2. CONDIȚIILE DE ACORDARE A DESPĂGUBIRILOR

A. CONSIDERAȚII GENERALE

326. **Precizări prealabile.** În lumina dispozițiilor Legii nr. 71/1969, creditorul are dreptul să primească despăgubiri dacă sînt îndeplinite următoarele condiții: existența unui contract economic în forma prevăzută de lege, o faptă ilicită a debitorului care constă în neexecutarea

[1] Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Hunedoara, nr. 1039/1956, A.S. nr. 2, 1957, p. 66—67.

[2] Soluția rezultă, după părerea noastră, din interpretarea sistematică a dispozițiilor Legii nr. 71/1969. Într-adevăr, art. 12 a instituit obligația părților de a executa *„în natură și întocmai"* prestațiile asumate, iar art. 20 stabilește sancțiunile care se aplică pentru nerespectarea acestor obligații — neexecutarea în natură a obligațiilor sau executarea, dar necorespunzătoare față de clauzele contractului.

[3] Cînd debitorul se face vinovat de mai multe abateri, despăgubirile se acordă distinct; fixarea unei sume globale ar escamota deficiențele care au dus la plata despăgubirilor, împiedicînd controlul activității organizațiilor socialiste (A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 6557/1953, *Culegere*, p. 62).

[4] A se vedea, *Infra*, nr. 345.

Scanned with OKEN Scanner

sau executarea necorespunzătoare a obligațiilor, existența unui prejudiciu, legătura cauzală dintre fapta ilicită și prejudiciu, culpa debitorului, luarea de către creditor a măsurilor de prevenire și limitare a prejudiciului.

Observăm că, în majoritatea lor, aceste condiții sînt cele din dreptul comun[1]; ultima condiție, însă, este specifică raporturilor dintre organizațiile socialiste.

În cele ce urmează vom examina aceste condiții, cu privire specială la raporturile dintre organizațiile socialiste.

B. EXISTENȚA UNUI CONTRACT ECONOMIC ÎN FORMA PREVĂZUTĂ DE LEGE

327. **Caracterizare generală.** În general, pentru a exista o răspundere contractuală trebuie să existe un contract; obligația care nu a fost executată ori care a fost executată necorespunzător trebuie să rezulte dintr-un contract. Această regulă este deopotrivă valabilă și pentru raporturile dintre organizațiile socialiste. Dar, în cadrul acestor raporturi nu este suficient să existe un contract, *ci contractul trebuie să fie încheiat în forma prevăzută de lege*, adică în forma înscrisului unic ori în forma comenzii urmată de acceptare sau executare (art. 3 din Legea nr. 71/1969). Într-adevăr, potrivit Instrucțiunii P.A.S. nr. 6/1958, în cazul în care o livrare, făcută fără a exista un contract în forma prevăzută de lege, a fost acceptată de către beneficiar, „furnizorul răspunde de calitatea corespunzătoare a produselor livrate, în raport cu dispozițiile legale privind calitatea, iar beneficiarul urmează a fi ținut să execute obligațiile ce-i revin, rezultate din faptul acceptării livrării, și anume, plata prețului și restituirea ambalajului, acestea fiind singurele efecte ce se pot recunoaște unor asemenea operații făcute cu nerespectarea formei prevăzute de lege“[2].

Prin urmare, respectarea formei prevăzute de lege reprezintă o condiție necesară pentru ca contractul economic să-și producă toate efectele, inclusiv efectele privind răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor. În cazul în care contractul nu s-a încheiat în forma prevăzută de lege, furnizorul nu poate fi obligat la plata despăgubirilor, deoarece contractul produce efecte limitate, printre care nu figurează cele privind

[1] Potrivit dreptului comun, pentru acordarea daunelor mai sînt necesare încă două condiții: punerea în întîrziere a debitorului și inexistența unei clauze de neresponsabilitate. În raporturile dintre organizațiile socialiste aceste condiții nu se cer. Într-adevăr, cît privește punerea în întîrziere a debitorului, acest lucru nu este necesar deoarece, potrivit art. 18 din Legea nr. 71/1969, debitorul se află de drept în întîrziere dacă nu își execută obligațiile la termenele stabilite prin contract (A se vedea, *Supra*, nr. 297). Cea de a doua condiție nu se cere deoarece, în raporturile contractuale dintre organizațiile socialiste, este interzisă stipularea clauzelor de neresponsabilitate (A se vedea, *Supra*, nr. 228).

[2] Instrucțiunea P.A.S. nr. 6/1958, *Culegere*, p. 232.

Scanned with OKEN Scanner

răspunderea patrimonială, cu excepția răspunderii pentru calitatea necorespunzătoare a produselor.

Rezultă, deci, că pentru a obține despăgubiri, creditorul — organizație socialistă — trebuie să dovedească existența contractului economic în forma prevăzută de lege.

C. NEEXECUTAREA SAU EXECUTAREA NECORESPUNZĂTOARE A OBLIGAȚIEI SĂ FIE O FAPTĂ ILICITĂ

328. **Caracterul ilicit al faptei.** Angajarea răspunderii patrimoniale presupune existența unei conduite ilicite a debitorului deoarece numai în acest caz există temei pentru aplicarea sancțiunilor civile. În domeniul contractual, conduita părților este determinată, în conformitate cu legea, chiar de către părțile contractante. În cazul în care debitorul nu își respectă obligațiile asumate prin contract, adică nu le execută ori le execută necorespunzător, atunci conduita sa este ilicită. Executarea necorespunzătoare a obligațiilor înseamnă o executare în natură, dar fără respectarea clauzelor contractului (termen, modalități de recepție etc.). Cu alte cuvinte, executarea este necorespunzătoare dacă nu este o executare „întocmai" (art. 12 din Legea nr. 71/1969). Ilicitatea conduitei debitorului rezultă din încălcarea raportului contractual (a drepturilor subiective ale creditorului) și, totodată, din încălcarea normelor juridice care reglementează raportul social respectiv[1].

Pentru determinarea limitelor conduitei debitorului — organizație socialistă — un rol deosebit îl au actele de planificare. Într-adevăr, în cazul în care contractul economic s-a încheiat în baza unui act de planificare, jaloanele conduitei părților sînt fixate prin prestabilirea clauzelor esențiale ale viitorului contract.

Prin urmare, actul de planificare este nu numai temei al încheierii contractului, ci și criteriu de apreciere a îndeplinirii de către părți a obligațiilor asumate.

D. EXISTENȚA UNUI PREJUDICIU

329. **Precizări prealabile.** Debitorul poate fi obligat la plata despăgubirilor numai dacă nerespectarea obligației de care se face vinovat a cauzat creditorului un prejudiciu. Într-adevăr, prejudiciul nu este numai o condiție a răspunderii, ci, totodată, el constituie, în principiu, și măsura răspunderii; cuantumul despăgubirilor se stabilește potrivit întinderii prejudiciului suferit de către creditor.

[1] „În cazul săvîrșirii unei fapte ilicite civile, norma de drept și raportul juridic constituie obiectul unic al încălcării", (O. S. Ioffe, *Răspunderea în dreptul civil sovietic*, București, Editura științifică, 1956, p. 92—93).

Numai excepţional se admite existenţa unei răspunderi contractuale fără să existe un prejudiciu sau într-o măsură diferită de cea a prejudiciului cauzat[1]. Cazul tipic îl constituie stipularea în contract a unei clauze penale în care penalitatea se cuvine creditorului chiar dacă acesta n-a suferit un prejudiciu ori acest prejudiciu a fost mai mic[2].

330. **Prejudiciul supus reparării.** Şi în raporturile dintre organizaţiile socialiste, pentru a fi supus reparării, prejudiciul trebuie să fie *patrimonial*, să fie *cert* şi *să nu fi fost reparat.*

În legătură cu aceste condiţii, în practica arbitrală s-a stabilit că răspunderea poate privi numai prejudiciul *cert, actual,* şi nu cel viitor, acesta din urmă reparîndu-se numai în momentul cînd devine actual, existenţa lui fiind de necontestat.

Ocupîndu-se de raporturile de livrare în tranzit a produselor, unde de obicei bazele cereau organelor arbitrale obligarea furnizorului, nu numai la acoperirea prejudiciului suferit, dar şi la plata despăgubirilor pe care bazele le vor achita la rîndul lor beneficiarului, Primul Arbitru de Stat a stabilit că „ceea ce se repară este prejudiciul existent — şi constatat — la data rezolvării cererii, iar nu şi prejudiciul viitor ce ar decurge din cereri pe care terţii le-ar introduce ulterior împotriva reclamantului“[3].

Prin urmare, se repară numai prejudiciul actual — prejudiciul efectiv suferit şi beneficiul nerealizat[4] — iar prejudiciul viitor numai cînd el a devenit actual. În practică, recuperarea acestui prejudiciu se cere printr-o acţiune separată împotriva aceluiaşi debitor sau printr-o acţiune în garanţie.

331. **Dovada prejudiciului.** Pentru a obţine obligarea debitorului la plata despăgubirilor, *creditorul trebuie să facă dovada existenţei prejudiciului şi a întinderii sale.* Dovada se face cu mijloacele de probă admise de lege.

Organele arbitrale au datoria să ceară părţilor dovezile necesare pentru a putea stabili întinderea exactă a prejudiciului, neputînd fixa despăgubirile prin apreciere[5].

Excepţional, creditorul este dispensat de a face dovada prejudiciului şi a întinderii sale în două cazuri: în cazul clauzei penale şi în cazul datoriilor băneşti pentru care se plătesc dobînzile legale.

[1] „În cazul răspunderii contractuale ... cuantumul despăgubirilor poate să întreacă pierderile efectiv suferite de o parte contractantă. Acest lucru este limpede în cazul în care clauza penală depăşeşte mărimea pagubelor“ (P. D. Kaminskaia, *Temeiurile răspunderii în obligaţiile contractuale,* în culegerea *Probleme de drept civil,* Moscova, 1957, p. 74).

[2] A se vedea, *Supra,* nr. 318.

[3] Instrucţiunea P.A.S. nr. 2177/1953, *Culegere,* p. 44. A se vedea şi Dec. P.A.S. nr. 1223/1957, A.S. nr. 2, 1958, p. 44.

[4] A se vedea, *Infra,* nr. 342.

[5] Dec. P.A.S. nr. 3456/1961, A.S. nr. 6/1961, p. 56.

Scanned with OKEN Scanner

E. LEGĂTURA CAUZALĂ ÎNTRE FAPTA ILICITĂ ȘI PREJUDICIU[1]

332. **Caracterizare generală.** Pentru ca debitorul să poată fi obligat la plata despăgubirilor se cere ca între fapta sa ilicită — neexecutarea sau executarea necorespunzătoare — și prejudiciu să existe o legătură cauzală[2].

Stabilirea legăturii cauzale dintre fapta ilicită și prejudiciu se poate realiza numai în lumina tezelor filozofiei marxiste despre cauză și efect[3].

Trebuie avut în vedere, în primul rînd, *caracterul obiectiv al legăturii cauzale*, adică faptul că această legătură, ca dealtfel și fenomenele între care se stabilește această legătură, există independent de conștiința noastră. Acest caracter obiectiv al legăturii cauzale decurge din recunoașterea obiectivității lumii înconjurătoare.

Evidențierea caracterului obiectiv al legăturii cauzale are importanță deosebită; ea permite delimitarea acestei condiții — legătura cauzală — de condiția subiectivă a răspunderii — culpa debitorului.

Pentru determinarea legăturii cauzale trebuie reținut, în al doilea rînd, *caracterul universal și reciproc al legăturii dintre fenomene.*

Dialectica materialistă cercetează cauzalitatea în funcție de interdependența și interacțiunea universală a fenomenelor. Caracterul universal și interacțiunea fenomenelor nu exclud posibilitatea descoperirii cauzelor concrete ale fenomenelor. Pentru a stabili cauza fenomenelor nu vom cerceta tot lanțul cauzal, ci vom desprinde din conexiunea universală fenomenele care ne interesează; în cazul nostru vom desprinde fapta debitorului și prejudiciul.

Dar, pentru a stabili care dintre fenomenele aflate în interacțiune este cauza efectului, trebuie să avem în vedere, în al treilea rînd, *caracterul necesar al legăturii dintre cauză și efect.*

Cauza este fenomenul care precede și determină, generează în mod necesar efectul. Cauza trebuie deosebită de condiție; cauza este hotărîtoare pentru realizarea efectului, în timp ce condiția reprezintă numai o împre-

[1] De obicei, în lucrările de specialitate, problema legăturii cauzale în materia răspunderii contractuale nu este tratată întrucît, în practică, nu ridică nici un fel de probleme. Vom evoca, totuși, pe scurt, principiile care ar trebui să stea la baza rezolvării oricărui litigiu privind acest aspect.

[2] Existența legăturii cauzale între fapta ilicită și prejudiciu este o condiție numai pentru obligarea la plata despăgubirilor; penalitățile se acordă și în lipsa legăturii cauzale întrucît ele se aplică și în cazul cînd nu s-a cauzat un prejudiciu (A se vedea, *Supra*, nr. 318).

[3] A se vedea, *Materialismul dialectic*, București, Editura politică, 1973, p. 249 și urm. A se vedea și: Ion Anghel, Francisc Deak, Marin F. Popa, *op. cit.*, p. 92 și urm.; Mihail Eliescu, *op. cit.*, p. 110 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

jurare secundară pentru apariţia efectului; condiţia influenţează efectul numai prin existenţa ei, dar nu îl provoacă în mod activ.

Trebuie subliniat, însă, că nu trebuie confundat caracterul necesar al legăturii dintre cauză şi efect cu raporturile cauzale necesare, cu fenomenele necesare.

333. **Valoarea cauzală a omisiunii.** În legătură cu valoarea cauzală a omisiunii au existat şi există discuţii în literatura juridică din ţările socialiste[1].

Unii autori consideră că omisiunea nu poate fi cauza unui efect, deoarece omisiunea nu reprezintă o formă a activităţii omului. În susţinerea acestui punct de vedere se invocă constatarea lui Engels, potrivit căreia „cauza care nu acţionează nu este cauză". Se consideră că, în aceste cazuri, răspunderea se întemeiază, nu pe cauzarea rezultatului, ci pe neîmpiedicarea producerii lui, sau pe un „raport de cauzalitate prezumat".

Majoritatea autorilor au adoptat punctul de vedere potrivit căruia omisiunea are valoare cauzală; omisiunea este cauză. Omisiunea este una dintre formele conduitei omului, ea exprimă o formă a participării sale la relaţiile sociale. Privind omisiunea, nu izolat, ci în strînsă legătură cu relaţiile în sfera cărora s-a produs, calitatea ei activă nu va putea fi contestată. De vreme ce o persoană era obligată la o anumită acţiune, omisiunea ei devine un mod de a acţiona, care produce consecinţe la fel ca şi acţiunea. Dacă am nega valoarea cauzală a omisiunii am fi siliţi să admitem pentru toate cazurile de răspundere pentru prejudiciul provocat prin neexecutarea obligaţiilor contractuale că nu ar trebui judecate pe baza legăturii cauzale, ci pe baza altor criterii. Or, în cazul în care furnizorul dintr-un contract nu-şi execută obligaţia de a livra materia primă contractată, această omisiune poate cauza beneficiarului un prejudiciu, care poate consta în despăgubirile pe care el le va plăti propriului său beneficiar pentru nelivrarea produselor care urmau a se executa din materia primă respectivă. Sumele plătite ca despăgubiri reprezintă un prejudiciu pentru beneficiar şi el a fost cauzat prin omisiunea furnizorului.

Aşadar, dacă avem în vedere nu numai aspectul natural al lucrurilor, ci şi cel social, atît acţiunea cît şi omisiunea poate să determine anumite urmări; amîndouă pot constitui cauza prejudiciului.

F. CULPA DEBITORULUI

334. **Precizări prealabile.** Pentru a se angaja răspunderea debitorului nu este suficient ca să existe o faptă ilicită (neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligaţiilor), un prejudiciu şi legătura cauzală între ele. Pe lîngă aceste elemente obiective mai trebuie să existe şi o condiţie subiectivă — culpa debitorului.

Existenţa acestui element subiectiv reflectă o anumită atitudine negativă a debitorului — organizaţie socialistă — faţă de interesele generale

[1] A se vedea, Mihail Eliescu, *op. cit.*, p. 135—136.

ale societății, care reclamă îndeplinirea în cele mai bune condiții a sarcinilor din planul de stat. Constatarea unei asemenea atitudini negative reclamă și justifică intervenția răspunderii pentru a sancționa pe debitorul care și-a încălcat obligațiile. Numai răspunderea care se bazează pe culpa debitorului poate influența în mod eficient asupra conduitei acestuia, poate să constituie un stimulent care să-l impulsioneze pentru a-și îndeplini corespunzător obligațiile. Plata unor despăgubiri duce la micșorarea patrimoniului debitorului afectînd astfel nu numai organizația socialistă ca atare, ci și colectivul de angajați interesat în îndeplinirea și depășirea sarcinilor de plan.

„... A nu reține culpa ca o condiție a răspunderii patrimoniale a organizației socialiste ar însemna a se renunța la determinarea unei anumite comportări prin incidența activității asupra patrimoniului, deoarece, chiar lucrîndu-se bine sau foarte bine, patrimoniul organizației socialiste, prin angajarea răspunderii patrimoniale, s-ar putea găsi, totuși, afectat. Nu ar mai exista, sub acest raport, motivul de a lucra optim, din moment ce, indiferent de felul în care s-ar lucra consecințele defavorabile — nu în temeiul culpei ci prin efectul „cauzalității" — ar fi totuși cu putință să se producă"[1].

Prin urmare, numai aplicarea consecventă a principiului răspunderii pentru culpă poate asigura îndeplinirea obligațiilor asumate și, deci, numai în cazul încălcării culpabile a acestor obligații, răspunderea își atinge scopul ei de instrument mobilizator și educativ[2].

De aceea, art. 21 din Legea nr. 71/1969 dispune că „organizația socialistă care nu-și execută obligațiile privind executarea prevederilor contractului, ori le execută necorespunzător, datorează celeilalte părți ... despăgubiri în vederea reparării prejudiciului *cauzat din culpa sa*" (sublinierea ns. S.C.).

[1] Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol .II, p. 345. În sensul potrivit căruia, răspunderea patrimonială a organizațiilor socialiste ar trebui să evolueze către o răspundere obiectivă, a se vedea, Heinz Bull, *Probleme ale structurii juridice a penalităților contractuale și a răspunderii patrimoniale*, R.R.R., nr. 2, 1970, p. 225.

[2] Uneori, se consideră că, în raporturile dintre organizațiile socialiste există și o răspundere fără culpă. Astfel, se invocă acel caz cînd furnizorul răspunde pentru nerespectarea obligațiilor, cu toate că această nerespectare se datorează altor organizații socialiste (de exemplu, se datorează furnizorului care nu a livrat materia primă, materialele, utilajele necesare fabricării produselor contractate, antreprenorului care nu a predat la termen un obiect de investiții etc.). În realitate, în acest caz, nu este vorba de o răspunderee fără culpă ori de o răspundere pentru culpa unui al treilea, ci o răspundere pentru culpa proprie. Într-odevăr, în asemenea situații, furnizorul are obligația să folosească diferite căi de impulsionare a propriilor săi furnizori sau antreprenori; dacă nu a folosit aceste căi furnizorul este în culpă. (Pentru o analiză cuprinzătoare a problemei, a se vedea, Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*. vol. II, p. 347—363).

Scanned with OKEN Scanner

335. **Culpa debitorului este prezumată.** Culpa debitorului nu trebuie dovedită de către creditor deoarece este prezumată[1]. Creditorul nu este, însă, dispensat de orice dovadă. Pentru a juca prezumția, creditorul trebuie să dovedească raportul contractual dintre el și debitor; cu alte cuvinte, el trebuie să dovedească obligațiile debitorului. Din moment ce au fost dovedite obligațiile, se prezumă că debitorul, în mod culpabil nu și-a executat aceste obligații. Debitorul poate dovedi, însă, că și-a executat obligațiile sau că nu le-a executat datorită unei cauze care nu îi este imputabilă. Dacă debitorul nu face o asemenea dovadă se prezumă că neexecutarea se datorează culpei sale și el este ținut să răspundă pentru prejudiciul cauzat.

În cazul executării necorespunzătoare a obligației, pe lîngă raportul contractual, creditorul trebuie să dovedească că obligația a fost executată necorespunzător față de prescripțiile de calitate sau cu întîrziere, față de termenul stipulat în contract. Odată dovedite acestea se prezumă că executarea necorespunzătoare sau cu întîrziere se datorează culpei debitorului și el răspunde pentru prejudiciul cauzat. Debitorul poate dovedi, însă, că a fost împiedicat de o cauză, care nu-i este imputabilă, să execute corespunzător obligația.

336. **Exonerarea debitorului de răspundere.** Din cele arătate rezultă că debitorul nu este în culpă și, deci, este exonerat de răspundere dacă dovedește o cauză care nu-i este imputabilă și care l-a împiedicat să-și execute obligațiile în conformitate cu clauzele contractului. Asemenea cauze neimputabile debitorului sînt: forța majoră, culpa creditorului și alte cauze speciale[2].

a) *Forța majoră.* Potrivit art. 23 din Legea nr. 71/1969, „organizația socialistă a cărei obligație contractuală nu poate fi executată din cauză de forță majoră este apărată de răspundere, revenindu-i însă obligația ca, în termen de 5 zile de la apariția acestei cauze, să aducă la cunoștința celeilalte părți imposibilitatea de executare survenită, comunicîndu-i în 15 zile actele doveditoare".

Noțiunea de forță majoră. Problema definirii forței majore ca o cauză de exonerare de răspundere în contractul economic constituie obiectul unei controverse în literatura de specialitate.

În mod tradițional, se admite că forță majoră este o împrejurare care îndeplinește *cumulativ* două condiții: în primul rînd, ea are un caracter *de neînlăturat (de neînvins)*, adică ea nu poate fi evitată, chiar dacă, în condiții normale, se depune un maximum de diligență și, în al doilea rînd, ea este *de neprevăzut (imprevizibilă)*, adică nu poate fi cunoscută la data încheierii contractului.

[1] A se vedea și Fr. Deak, *Teoria generală a obligațiilor*, p. 342.

[2] În literatura juridică din R.D.G. se preconizează consacrarea riscului economic ca o cauză de exonerare de răspundere. A se vedea, H. Badestein, W. Hildebrandt, E. Süss, *În legătură cu unele probleme privind riscul în dreptul economic*, R.R.R. nr. 1, 1971, p. 81.

Scanned with OKEN Scanner

Această concepție tradițională a fost adoptată, uneori, și în practica arbitrală[1]. Trebuie arătat, însă, că practica arbitrală a făcut o distincție între împrejurări care constituie cazuri de forță majoră și împrejurări care sînt „asimilate" forței majore. În concepția practicii arbitrale sînt asimilate forței majore acele împrejurări care, fără a fi veritabile cazuri de forță majoră, produc aceleași efecte ca și forța majoră, adică îl împiedică pe debitor să-și execute obligațiile și, deci, sînt exoneratoare de răspundere; de exemplu[2]: reprofilarea unei organizații socialiste[3], neomologarea produselor datorită nemodificării standardului[4], neprimirea materiei prime din import[5], lipsa repartiției de materie primă necesară[6] etc.

Trebuie arătat că, la începuturile activității sale, Arbitrajul de Stat a asimilat forței majore și dispoziția organului tutelar al uneia dintre părțile contractante. Întrucît această soluție nu era de natură să întărească disciplina contractuală, ea a fost abandonată[7].

Așa cum s-a arătat în literatura de specialitate, în raporturile dintre organizațiile socialiste, conceptul tradițional de forță majoră a suferit anumite modificări; accentul nu se mai pune pe condiția de eveniment viitor și imprevizibil, ci pe imposibilitatea de executare, pe acea imposibilitate

[1] A se vedea, Dec. P.A.S. nr. 3013/1964, A.S. nr. 2, 1965, p. 97. În sensul că acesta este punctul de vedere al practicii arbitrale, a se vedea: M. Witzman, *Contribuții ale practicii arbitrale în îndeplinirea sarcinilor economice ale planului de stat*, J.N. nr. 5, 1960, p. 786—787; Lucian Theodoru, *Unele aspecte ale culpei în raporturile dintre organizațiile socialiste*, A.S. nr. 5, 1967, p. 53; C. Cătuț, *Forța majoră, caracterizare și efectele ei așa cum sînt reținute în practica arbitrală*, A.S. nr. 3, 1965, p. 6 și urm.

[2] Pentru analiza unor asemenea cazuri, a se vedea, Mircea Mureșan, *Cazuri de forță majoră în contractele economice*, S.C.J., nr. 3, 1967, p. 329 și urm.

[3] Dec. P.A.S. nr. 2402/1970, A.S. nr. 1, 1971, p. 101.

[4] Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Timișoara, nr. 1457/1971, A.S. nr. 6, 1971, p. 108.

[5] Dec. P.A.S. nr. 202/1956, A.S. nr. 4, 1956, p. 39. În prezent, pe baza noii reglementări privind raporturile derivînd din operații de import-export, practica arbitrală consideră că nesosirea din import a materiei prime, a materialelor sau utilajelor nu mai poate constitui o împrejurare care să exonereze de răspundere, cu excepția cazurilor cînd se dovedește că neexecutarea de către furnizorul extern se datorează forței majore sau că nu s-a aprobat fondul valutar necesar, cu toate demersurile făcute de unitatea interesată (A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 4/1972, A.S. nr. 1, 1973, p. 65).

[6] Dec. P.A.S. nr. 1383/1973, A.S. nr. 4, 1973, p. 92. Nu constituie o împrejurare asimilată forței majore: lipsa forței de muncă în urma unei dispoziții care interzice angajarea de colaboratori încadrați și în sectorul de stat (Dec. P.A.S. nr. 2201/1972, A.S. nr. 6, 1972, p. 100); primirea unor sarcini suplimentare la export (Dec. P.A.S. nr. 1340/1971, A.S. nr. 5, 1971, p. 108).

[7] Asupra evoluției practicii arbitrale, a se vedea, M. Witzman, *Contribuții ale practicii arbitrale, la îndeplinirea sarcinilor economice ale planului de stat*, J.N. nr. 5, 1960, p. 794.

Scanned with OKEN Scanner

care este neimputabilă debitorului[1]. Altfel spus, „trăsătura distinctivă a cazului de forță majoră în materie de executare a contractului economic este de a fi constitutivă de imposibilitate obiectivă de executare, cu alte cuvinte de a fi neînlăturat (de neînvins), cu toate că a fost previzibilă, sau chiar prevăzută"[2].

Prin urmare, în raporturile dintre organizațiile socialiste, decisiv în caracterizarea forței majore este caracterul ei de neînlăturat (de neînvins); împrejurarea poate fi ori nu previzibilă dar, în toate cazurile, ea trebuie să fie de neînvins.

Practica arbitrală a simțit și ea nevoia de a face o anumită distincție privind importanța celor două condiții pentru calificarea unei împrejurări drept caz de forță majoră, atunci cînd a făcut distincție între împrejurările care constituie cazuri de forță majoră și împrejurările care sînt asimilate forței majore. Împrejurările care nu puteau fi considerate pe deplin ca imprevizibile au fost socotite ca împrejurări asimilate forței majore, cu aceleași consecințe ca și forța majoră. Așa cum s-a subliniat, în realitate, aceste împrejurări sînt cazuri de forță majoră întrucît ele sînt de neînlăturat (de neînvins) pentru debitor. Fiind cazuri de forță majoră, ele exonerează de răspundere pe debitor[3].

Prin urmare, considerînd că în calificarea unei împrejurări ca forță majoră decisiv este caracterul de neînlăturat (de neînvins) al acestei împrejurări, rămîne fără interes distincția pe care practica arbitrală o face între cazurile de forță majoră și împrejurările asimilate forței majore.

Comunicarea forței majore. Art. 23 din Legea nr. 71/1969 prevede, așa cum am văzut, obligația debitorului, care se află în imposibilitatea de a executa obligațiile, de a aduce la cunoștința creditorului imposibilitatea de executare survenită, în termen de 5 zile de la apariția acestei cauze și, totodată, de a comunica în 15 zile actele doveditoare[4]. Neîndeplinirea

[1] V. L., *Despre cazul de forță majoră în legătură cu contractele planificate*, A.S. nr. 3, 1956, p. 19.

[2] Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol II, p. 382. A se vedea, în acest sens, și Ion M. Anghel, Francisc Deak, Marin F. Popa, *op. cit.*, p. 363.

[3] Acest punct de vedere a fost admis, implicit, și de către practica arbitrală. Într-adevăr, potrivit Instrucțiunii P.A.S. nr. 3/1959, faptul că debitorul a avut la cunoștință, la momentul încheierii contractului, despre existența unei împrejurări, care îl împiedică să-și execute obligațiile și nu a înștiințat pe creditor de acest lucru, nu îl decade din dreptul de a invoca acea împrejurare cu ocazia executării contractului (*Culegere*, p. 255). Se pare că, după intrarea în vigoare a Legii nr. 71/1969, practica arbitrală a revenit asupra acestui punct de vedere. A se vedea, Dec. P.A.S. nr. 284/1972, citată de Mircea Soloveanu *(Forța majoră cauză exoneratoare de răspundere pentru neexecutarea contractelor economice*, A.S. nr. 4, 1972, p. 26).

[4] Organul arbitral sau organul tutelar al părții apreciază dacă o anumită împrejurare constituie sau nu un caz de forță majoră (Dec. P.A.S. nr. 1099/1971, A.S. nr. 4, 1971, p. 89). A se vedea și I. Iczkovits, D. Starc, *Acțiunea în constatarea forței majore*, A.S. nr. 2, 1969, p. 3 și urm.

acestei obligații — trebuie subliniat — nu decade pe debitor din dreptul de a invoca forța majoră pentru a fi exonerat de răspundere. Într-adevăr, comunicarea sau necomunicarea ivirii forței majore nu poate schimba cu nimic imposibilitatea de executare. Dar, comunicarea trebuie făcută pentru ca creditorul, în cunoștință de cauză, să poată lua măsurile necesare pentru a preveni ori limita consecințele neexecutării de către debitor a obligațiilor. De aceea, neîndeplinirea obligației de comunicare este o faptă ilicită culpabilă care atrage după sine obligația de a acoperi prejudiciul cauzat creditorului prin această omisiune[1].

Efectele forței majore. Efectele pe care le produce forța majoră pot fi privite sub mai multe aspecte[2].

Astfel, forța majoră poate interveni *anterior ori posterior împlinirii termenului de executare.* Întrucît legea nu face nici o distincție în raport cu momentul ivirii cazului de forță majoră înseamnă că în ambele cazuri debitorul este exonerat de răspundere. Această soluție își găsește temeiul în dispozițiile art. 1 lit. a din H.C.M. nr. 306/1970 care prevăd că penalitățile de întîrziere se calculează de la termenul prevăzut în contract pînă la „data la care executarea prestației devine imposibilă din cauză de forță majoră"[3].

Forța majoră poate să împiedice *definitiv* sau numai *temporar* executarea obligațiilor.

Dacă forța majoră împiedică definitiv executarea obligațiilor, debitorul va fi exonerat de răspundere. Dacă forța majoră are un caracter temporar, pe toată durata cît acționează forța majoră executarea obligațiilor se suspendă, fără ca debitorul să aibă vreo răspundere. În cazul în care forța majoră încetează înainte de expirarea anului de plan, obligațiile neexecutate din cauza acestui fapt, în principiu, trebuie executate după încetarea forței majore, dacă o executare este obiectiv posibilă, altfel, debitorul este exonerat de orice răspundere[4].

În sfîrșit, forța majoră poate împiedica *total* sau numai *parțial* executarea obligațiilor. Drept urmare, exonerarea de răspundere va fi și ea totală sau parțială.

Intervenția forței majore influențează asupra realizării planului de producție al debitorului. În cazul în care, datorită forței majore, planul de producție la un anumit produs se realizează numai parțial, urmările forței majore trebuie suportate în mod proporțional de către toți creditorii debitorului, afară de cazul cînd anumite obligații se bucurau de prioritate[5].

[1] Dec. P.A.S. nr. 2309/1971, A.S. nr. 6, 1971, p. 90.

[2] A se vedea și Mircea Soloveanu, *op. cit.*, p. 27 și urm.

[3] Anterior Legii nr. 71/1969, practica arbitrală, aplicînd principiile dreptului comun, a decis că debitorul, care la momentul intervenției forței majore era în întîrziere cu executarea obligațiilor, nu se mai poate prevala de efectele forței majore (Dec. P.A.S. nr. 2697/1964, A.S. nr. 1, 1965, p. 82).

[4] Cf. Instrucțiunii P.A.S. nr. 23/1957, *Culegere*, p. 145.

[5] Obligațiile furnizorului asumate la extern se bucură de prioritate față de cele asumate la intern (Dec. P.A.S. nr. 1155/1969 — nepublicată).

Scanned with OKEN Scanner

b) *Culpa creditorului.* Practica arbitrală a stabilit că debitorul nu va răspunde pentru nerespectarea obligațiilor sale în cazul în care se dovedește că nerespectarea obligațiilor se datorează culpei exclusive a creditorului[1]. Într-adevăr, dacă se constată că creditorul nu și-a îndeplinit obligațiile sale de care depindea executarea obligației de către debitor, acesta din urmă nu poate fi considerat a fi în culpă și, ca atare, nu răspunde pentru nerespectarea obligațiilor[2].

c) *Alte cazuri de exonerare.* Pe lîngă forța majoră și culpa creditorului, practica arbitrală recunoaște și alte împrejurări — specifice raporturilor dintre organizațiile socialiste — care exonerează de răspundere pe debitor[3]. Vom menționa două asemenea împrejurări.

Astfel, s-a decis că neexecutarea *obligației de a livra anumite deșeuri,* ca urmare a găsirii unei noi metode de fabricație care reduce cantitatea de deșeuri, exonerează de răspundere pe debitor[4].

Tot astfel, s-a decis că debitorul este exonerat de răspundere pentru neexecutarea obligației de a ridica întreaga cantitate de materie primă contractată, dacă prin *introducerea unei inovații* s-a redus consumul specific de materie primă al debitorului.

Introducerea unor metode tehnice perfecționate sau a unor inovații — trebuie subliniat — exonerează de răspundere numai dacă ele sînt posterioare încheierii contractului economic, în cursul executării sale.

Angajarea răspunderii debitorului în aceste cazuri ar contraveni obligației care revine organizațiilor socialiste de perfecționare a producției, de îmbunătățire a calității produselor. Totodată, aplicarea răspunderii ar contraveni rațiunii pentru care s-a stabilit răspunderea patrimonială, de a fi un stimulent în îndeplinirea corespunzătoare a obligațiilor.

Trebuie arătat, însă, că debitorului îi revine obligația de a comunica creditorului imposibilitatea de a-și executa prestațiile, pentru a da astfel posibilitatea creditorului să evite pierderile cauzate de neexecutarea contractului. Neîndeplinirea acestei obligații angajează răspunderea debitorului culpabil.

337. **Criterii de apreciere a culpei.** În aprecierea conduitei pe care trebuie să o aibă organizațiile socialiste în executarea obligațiilor din con-

[1] Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Timișoara, nr. 2495/1972, A.S. nr. 1, 1973, p. 118. Furnizorul nu poate fi obligat la plata penalităților de nelivrare, dacă nelivrarea se datorează beneficiarului care nu a întocmit graficele lunare și săptămînale și nu a emis comenzi în cadrul acestor grafice, așa cum prevăd actele normative (Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 1846/1962, A.S. nr. 3, 1962, p. 73).

[2] Pentru o analiză a influenței culpei creditorului asupra răspunderii debitorului, a se vedea, St. D. Cărpenaru, *op. cit.*, A.S. nr. 3, 1967, p. 37—46.

[3] A se vedea: M. Witzman, *Cauze de exonerare de răspundere — altele decît forța majoră și culpa creditorului — în raporturile dintre organizațiile socialiste,* J.N. nr. 6, 1961, p. 20 și urm.; V. Atanasiu, *Cauzele care apără de răspundere în afara forței majore,* A.S. nr. 2, 1964, p. 5 și urm.

[4] Debitorul nu este exonerat de răspundere dacă nerespectarea obligației se datorează utilizării deșeurilor la confecționarea unor lucrări sau produse pentru alți beneficiari (Dec. P.A.S. nr. 1526/1972, A.S. nr. 5, 1972, p. 86).

Scanned with OKEN Scanner

tractele economice, practica arbitrală a părăsit criteriul tradiţional al lui „*bonus pater familias*". În condiţiile unei economii planificate unde raporturile contractuale se stabilesc în scopul realizării unor sarcini din planul de stat, diligenţa ce trebuie pusă la îndeplinirea obligaţiilor de către organizaţiile socialiste nu poate fi o diligenţă „medie", conformă cu comportarea „normală", ci una sporită, plină de grijă pentru soarta îndeplinirii sarcinilor de plan.

„În raporturile dintre organizaţiile socialiste, diligenţa pe care fiecare dintre ele trebuie să o pună la îndeplinirea obligaţiilor este nu o diligenţă obişnuită, ci o diligenţă maximă, fiind necesar, prin urmare, ca aprecierea activităţii lor să se facă în raport cu comportarea organizaţiilor socialiste înaintate, fruntaşe"[1].

Aşadar, aprecierea culpei debitorului — organizaţie socialistă — trebuie făcută prin prisma atitudinii exigente a organizaţiilor socialiste fruntaşe. Această apreciere trebuie făcută în raport de conştiinţa moral-politică a cetăţenilor statului socialist, de stadiul de dezvoltare a forţelor de producţie, de succesele economiei naţionale şi de nivelul dezvoltării ştiinţei şi tehnicii.

Criteriul de apreciere al diligenţei debitorului organizaţie socialistă fiind diligenţa *„întreprinderii fruntaşe"* înseamnă că în raporturile dintre organizaţiile socialiste, distincţia tradiţională a gradelor şi formelor culpei nu mai prezintă un mare interes practic. Un anumit interes există, totuşi, aşa cum o să vedem, în cazul culpei comune[2].

338. **Determinarea culpei.** Culpa este un element subiectiv şi, deci, ea nu poate fi cunoscută şi apreciată decît prin analiza conduitei debitorului. Fiind vorba de un element subiectiv, organul arbitral trebuie să se preocupe nu numai de stabilirea caracterului ilicit al faptei, ci să cerceteze elementele specifice acestui element subiectiv, şi anume, prevederea sau neprevederea caracterului ilicit al faptei şi al urmărilor sale[3]. În rezol-

[1] Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 2753/1954, A.S. nr. 1, 1955, p. 33, A se vedea şi Instrucţiunile P.A.S. nr. 5/1958, *Culegere*, p. 229.

[2] A se vedea, *Infra*, nr. 339.

[3] Un exemplu de analiză a conduitei debitorului îl constituie hotărîrea Arbitrajului de Stat Central nr. 2753/1954. Cazul era următorul: un institut de proiectare a proiectat un ventilator pentru absorbit şi transportat praful de cărbune din sălile de grafitare şi coacere ale unei întreprinderi. Proiectul s-a predat constructorului, care a executat ventilatorul conform proiectului. S-a constatat că ventilatorul nu corespunde scopului, deoarece praful se aglomerează şi nu poate fi transportat de ventilator. Constructorul a susţinut că nu are nici o vină, deoarece el s-a conformat proiectului. Analizînd conduita constructorului, organul arbitral a arătat că, fiind organizaţie de specialitate, constructorul trebuia să-şi dea seama că proiectul întocmit nu poate duce la executarea unui ventilator, corespunzător

varea diferitelor cazuri de răspundere, pentru a constata existența ori inexistența culpei, organul arbitral trebuie ca mai întîi să cerceteze natura activității organizației socialiste care nu și-a respectat obligațiile contractuale.

Apoi, din examinarea particularităților cazului respectiv și ținînd seama de nivelul de conștiință moral-politică, de dezvoltarea științei și tehnicii etc. va stabili conținutul obiectiv al criteriului „întreprinderii fruntașe".

În sfîrșit, analizînd comportarea organizației socialiste debitoare comparativ cu conduita pe care ar fi avut-o în cazul respectiv „întreprinderea fruntașă", organul arbitral va putea stabili existența sau inexistența culpei[1].

339. **Culpa comună.** Sînt cazuri în care prejudiciul suferit de către creditor este rezultatul faptelor ilicite și culpabile ale debitorului și creditorului. Existența culpei creditorului în cauzarea prejudiciului nu constituie — trebuie subliniat — o cauză, fie și parțială de exonerare de răspundere, o cauză de limitare a răspunderii debitorului. Debitorul răspunde pentru încălcarea obligațiilor asumate. Dar, răspunderea sa privește numai prejudiciul pe care el l-a cauzat și nicidecum și partea de prejudiciu cauzată de către creditorul însuși. Cît îl privește pe creditor, întrucît a fost și el în culpă pentru cauzarea prejudiciului, va răspunde și el. Dar în acest caz, răspunderea creditorului nu se exprimă în forma obișnuită a reparării prejudiciului părții ale cărei drepturi subiective au fost lezate, ci în forma lăsării unei părți din prejudiciu asupra creditorului pe care îl va suporta definitiv. În acest fel, fiecare va răspunde integral pentru partea de prejudiciu cauzată prin fapta sa ilicită și culpabilă[2].

Prejudiciul suferit de către creditor constituie o unitate indivizibilă. Din această cauză este greu să se stabilească părți distincte, care din punct de vedere cauzal, să fie legate numai de fapta ilicită a debitorului sau a creditorului și, astfel, să se poată stabili întinderea răspunderii fiecăruia. Raportul de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciu nu poate consti-

scopului avut în vedere. Mărginindu-se să execute „mecanic" proiectul — arată organul arbitral — constructorul este în culpă în privința executării obligațiilor ce-și asumase și, deci, răspunde pentru prejudiciile cauzate (A.S. nr. 1, 1955, p. 43).

[1] A se vedea și Paul Cosmovici, *Contribuții la studiul culpei civile, cu specială privire asupra culpei în contractele economice*, București, Editura științifică, 1960, p. 105 și urm.

[2] A se vedea, Constantin Stătescu, *Răspunderea organizațiilor socialiste pentru neîncheierea contractelor planificate*, J.N. nr. 5, 1959, p. 801—802; Fr. Deak, *Teoria generală a obligațiilor*, p. 344 și 395. În sensul unei reduceri a reparațiunii, a se vedea: S. Popescu, *Aplicarea principiului culpei comune în raporturile dintre organizațiile socialiste*, A.S. nr. 3, 1957, p. 15; Paul Cosmovici, *op. cit.*, p. 197.

Scanned with OKEN Scanner

tui, deci, un criteriu pentru stabilirea întinderii răspunderii. Într-adevăr, în acest caz, întinderea prejudiciului și, deci, întinderea răspunderii, va fi determinată avîndu-se în vedere, nu raportul de cauzalitate, ci gradul și forma culpei debitorului și creditorului[1]. Este un caz cu totul excepțional cînd culpa nu este numai o condiție a răspunderii, ci o măsură a răspunderii.

Acest punct de vedere a fost adoptat și de practica arbitrală. Astfel, în Instrucțiunea nr. 2060/1953, se arată „Trebuie, însă, să atragem atenția asupra unei ipoteze în care stabilirea prin așa-zisa „apreciere" a despăgubirilor nu cuprinde, propriu-zis vorbind, o compensare implicită de datorii reciproce. Este vorba de cazul culpei comune a părților în pricinuirea unei pagube anumite, suferită numai de una dintre părți care, fiindcă este și ea culpabilă pro-parte de producerea acestei pagube, nu va obține decît o despăgubire parțială, restul pînă la valoarea integrală a pagubei respective urmînd să-l suporte, în mod definitiv, ea singură. Este așa-zisul caz de repartizare a prejudiciului între părțile care l-au cauzat, potrivit cu intensitatea cauzatoare a culpelor lor respective"[2].

G. LUAREA DE CĂTRE CREDITOR A MĂSURILOR DE PREVENIRE ȘI LIMITARE A PREJUDICIULUI

340. **Caracterizare generală.** Potrivit practicii arbitrale, creditorul — organizație socialistă — are dreptul la despăgubiri numai dacă a luat toate măsurile pentru prevenirea și limitarea prejudiciului cauzat prin nerespectarea obligațiilor de către debitor.

În raporturile contractuale dintre organizațiile socialiste, deși prejudiciul suferit de către creditor a fost cauzat prin fapta ilicită a debitorului care nu și-a executat sau a executat necorespunzător obligațiile, totuși, la acordarea despăgubirilor pentru acoperirea acestui prejudiciu nu se poate ignora atitudinea creditorului față de această situație. Față de fapta ilicită a debitorului, creditorul nu are dreptul să stea pasiv așteptînd, fie executarea obligațiilor, fie repararea integrală a prejudiciilor suferite. Sarcinile de plan trebuie îndeplinite oricare ar fi cauzele care ar împiedica acest lucru. În acest scop creditorul este obligat să ia toate măsurile care se impun: mobilizarea resurselor interne, căutarea altei surse de aprovi-

[1] A se vedea, Dec. P.A.S. nr. 758/1972, A.S. nr. 3, 1972, p. 86.

[2] *Culegere*, p. 41. În funcție de situația concretă organul arbitral ar putea da și alte soluții. Astfel,dacă se constată o culpă deosebit de gravă a creditorului și o culpă foarte ușoară a debitorului, acesta din urmă trebuie exonerat de răspundere, după cum și invers, dacă se stabilește o culpă gravă a debitorului iar în sarcina creditorului o culpă foarte ușoară, creditorul trebuie exonerat de răspundere.

Scanned with OKEN Scanner

zionare etc. Organul arbitral trebuie să stabilească, dacă, cu toată deficiența debitorului, creditorul a luat toate măsurile pe care le-ar fi putut lua pentru îndeplinirea sarcinilor de plan și trebuie să respingă acțiunea în despăgubire ori de cîte ori va constata că creditorul n-a folosit toate posibilitățile care îi stăteau la dispoziție. Dar, dacă creditorul va fi luat toate măsurile ce depindeau de el și dacă obligațiile vor fi rămas neîndeplinite din cauza debitorului, organul arbitral va stabili prejudiciul și va obliga pe debitor să îl repare.

Așadar, creditorul va avea drept la despăgubiri numai dacă va fi luat toate măsurile pentru îndeplinirea, în aceste condiții, a sarcinilor de plan, respectîndu-și astfel obligația sa de a preveni ori limita prejudiciul cauzat de nerespectarea obligațiilor de către debitor.

Obligația creditorului de a se îngriji de prevenirea și reducerea prejudiciului decurge din obligația administrativă de îndeplinire a sarcinii de plan; avînd obligația administrativă de a îndeplini sarcina de plan, creditorul are îndatorirea de a folosi toate mijloacele pentru ca, independent de comportarea debitorului, sarcina de plan să fie îndeplinită[1].

Referitor la modul de stabilire a cuantumului despăgubirilor ce se cuvin creditorului, Instrucțiunea P.A.S. nr. 4652/1953 cuprinde următoarele îndrumări: „Arbitrajul, în vederea unei juste orientări, urmează, deci să verifice comportarea creditorului... și, în cazul în care va constata că, prin folosirea acestor mijloace, prejudiciul a fost redus, urmează a scădea o parte din suma reprezentînd cuantumul prejudiciului, cu alte cuvinte, urmează a acorda cu titlu de daune pentru lipsa de beneficiu, numai diferența socotită prin scăderea din cuantumul beneficiului planificat a sumei a cărei pierdere s-a evitat. În cazul în care se va constata că limitarea prejudiciului ar fi fost cu putință... și totuși creditorul nu a luat asemenea măsuri, nu i se va acorda cu titlu de daune, pentru lipsa de beneficiu, decît o sumă calculată, tot astfel cum s-ar fi acordat în cazul în care creditorul, luînd măsurile respective, ar fi micșorat prejudiciul“[2].

Din cele arătate se desprinde concluzia că, în raporturile dintre organizațiile socialiste, ori de cîte ori se constată că creditorul nu a luat măsuri în scopul prevenirii și limitării prejudiciului, cuantumul despăgubirilor pretinse se reduce corespunzător acestei încălcări[3].

[1] Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. II, p. 511.

[2] *Culegere*, p. 54. A se vedea și Instrucțiunea P.A.S. nr. 4542/1954 și nr. 36/1957, *Culegere*, p. 94 și 205. În prezent — trebuie subliniat — se ia în considerație beneficiul nerealizat și nu numai beneficiul *„planificat“* (A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 1/1971, A.S. nr. 2/1971, p. 71).

[3] Dec. P.A.S., nr. 2347/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 102.

Scanned with OKEN Scanner

§ 3. STABILIREA CUANTUMULUI DESPĂGUBIRILOR

341. **Principiul reparării integrale a prejudiciului.** Răspunderea patrimonială este chemată să înlăture urmările provocate de nerespectarea de către debitor a obligațiilor contractuale. Cum încălcarea raporturilor contractuale îmbracă forma cauzării unui prejudiciu, înseamnă că prin răspunderea patrimonială a debitorului trebuie să se asigure repararea prejudiciului cauzat[1].

Pentru ca răspunderea patrimonială să fie eficientă, adică pentru a înlătura în întregime efectele faptei ilicite a debitorului, despăgubirile trebuie să fie de o așa valoare încît creditorul, după primirea despăgubirii, să aibă în patrimoniul lui aceleași valori active pe care le-ar fi avut dacă debitorul și-ar fi respectat obligațiile. Prin urmare, *întinderea răspunderii trebuie să corespundă, cantitativ, cu întinderea prejudiciului cauzat*. Această cerință reprezintă conținutul unuia dintre cele mai importante principii ale răspunderii civile în dreptul socialist — *principiul reparării integrale a prejudiciului*[2].

Cu privire la raporturile dintre organizațiile socialiste, principiul reparării integrale a prejudiciului este consacrat de art. 21 din Legea nr. 71/1969 în următorii termeni: „Organizația socialistă care nu-și execută obligațiile privind executarea prevederilor contractului, ori le execută necorespunzător, datorează celeilalte părți penalități, precum și despăgubiri în vederea reparării prejudiciului cauzat din culpa sa, în măsura în care acesta nu a fost acoperit în întregime prin plata penalităților prevăzute în contract".

Prin urmare, prejudiciul trebuie reparat integral; dacă prejudiciul nu a fost acoperit prin plata penalităților, creditorul are dreptul la despăgubiri pentru ca prejudiciul să fie reparat integral[3].

[1] „Strict vorbind, din punct de vedere economic, prejudiciul cauzat este în general ireparabil dat fiind că înlăturarea lui este legată în mod inevitabil de o cheltuială suplimentară de muncă pe care, de n-ar fi existat prejudiciul, societatea socialistă ar fi putut-o folosi pentru crearea de noi bunuri materiale. Dar, din punctul de vedere al persoanei al cărei drept a fost încălcat prejudiciul este pe deplin reparabil, cu condiția ca efectele patrimoniale produse să fie în întregime strămutate asupra autorului faptei ilicite" (O. S. Ioffe, *op. cit.*, p. 88).

[2] A se vedea, St. D. Cărpenaru, *Principiul reparării integrale a prejudiciului în raporturile contractuale dintre organizațiile socialiste*, R.R.D., nr. 1, 1970, p. 4 și urm.

[3] Principiul reparării integrale a prejudiciului în raporturile dintre organizațiile socialiste a fost admis și anterior Legii nr. 71/1969 de către literatura de specialitate și practica arbitrală. A se vedea: Prof. dr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. II, pag. 496; M. P. Mihail, *Considerațiuni asupra răspunderii patrimoniale integrale în raporturile contractuale dintre organizațiile socialiste, cu specială privire asupra livrărilor de produse cu vicii ascunse*, A.S., nr. 5, 1964, p. 11 și urm. A se vedea și Instrucțiunile P.A.S. nr. 2926/1952 și nr. 4652/1953, *Culegere*, p. 27 și 52.

Scanned with OKEN Scanner

342. **Prejudiciile care sînt supuse reparării.** Repararea integrală a prejudiciului nu înseamnă o reparare nelimitată, ci o reparare a anumitor prejudicii care au fost cauzate prin nerespectarea obligațiilor de către debitor. Prin urmare, se impune ca să precizăm care sînt prejudiciile care sînt supuse reparării potrivit principiului amintit.

Prejudiciul efectiv suferit și beneficiul nerealizat. Potrivit dreptului comun, sînt supuse reparării prejudiciul efectiv suferit *(damnum emergens)* și beneficiul nerealizat *(lucrum cesans)*. Aceste criterii sînt consacrate și de către Legea nr. 71/1969.

„Despăgubirea pentru prejudiciul cauzat prin neexecutarea în natură a obligației contractuale — dispune art. 21 alin. 2 — privește atît paguba efectiv suferită, cît și beneficiul nerealizat"[1].

Din redactarea textului rezultă că despăgubirile cuprind paguba efectiv suferită și beneficiul nerealizat numai cînd prejudiciul a fost cauzat prin neexecutarea în natură a obligațiilor.

Din moment ce legea, în mod expres, limitează aplicarea criteriilor — paguba efectiv suferită și beneficiul nerealizat — numai la prejudiciul cauzat prin neexecutare în natură a obligațiilor, problema care se pune este de a ști pe ce bază se stabilesc despăgubirile în cazul prejudiciului cauzat prin executare necorespunzătoare a obligațiilor (nerespectarea sortimentului, întîrziere etc.). Într-o interpretare *per a contrario* ar rezulta că pentru prejudiciul cauzat prin executarea necorespunzătoare a obligațiilor, criteriile menționate nu sînt aplicabile. Pe ce bază se vor stabili despăgubirile în acest caz legea nu arată.

Dacă limitarea ar fi privit numai beneficiul nerealizat, în sensul că el este supus reparării numai în cazul neexecutării în natură, ar fi existat o explicație, dar legea prevede expres, că atît paguba efectiv suferită cît și beneficiul nerealizat se repară numai în cazul în care prejudiciul este urmarea neexecutării în natură a obligațiilor. Or, este greu de admis că în cazul executării necorespunzătoare a obligațiilor nu se repară nici paguba efectiv suferită.

Redactarea textului este, după părerea noastră, defectuoasă; o bună tehnică de redactare ar fi impus mai întîi afirmarea principiului, în sensul că despăgubirile privesc, atît paguba efectiv suferită, cît și beneficiul nerealizat, și, apoi, în măsura în care s-ar fi justificat, să fi consacrat derogarea, în sensul reparării beneficiului nerealizat numai în cazul prejudiciului cauzat prin neexecutare în natură a obligațiilor.

După părerea noastră, în raporturile dintre organizațiile socialiste, despăgubirile, în toate cazurile, trebuie să privească atît paguba efectiv

[1] Aceeași dispoziție o găsim și în art. 38 din Legea nr. 2/1970 privind asigurarea și controlul calității produselor. Într-o perioadă mai veche, în literatura juridică socialistă era larg răspîndită concepția potrivit căreia, în raporturile dintre organizațiile socialiste, beneficiul nerealizat nu este supus reparării. Pentru amănunte, a se vedea, O. S. Ioffe, *op. cit.*, p. 287 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

suferită cît și beneficiul nerealizat[1]. Nu există nici un motiv ca, în cadrul acestor raporturi, care se stabilesc în vederea îndeplinirii sarcinilor de plan, să existe limitări în privința reparării prejudiciului în funcție de natura abaterii (neexecutare în natură sau executare necorespunzătoare a obligațiilor); în toate cazurile repararea trebuie să fie integrală.[2]

Deci, despăgubirile trebuie să acopere, mai întîi, *prejudiciul efectiv suferit*, adică acel prejudiciu care constă în micșorarea volumului bunurilor existente în patrimoniul creditorului; de exemplu, sumele plătite muncitorilor ca salariu pe perioada stagnării producției, datorită nelivrării materiei prime, sumele plătite cu titlu de penalități propriilor săi creditori pentru nelivrarea produselor etc.

Apoi, despăgubirile trebuie să acopere și *beneficiul nerealizat* adică valoarea cu care s-ar fi putut mări patrimoniul creditorului, dacă debitorul și-ar fi respectat obligațiile.

În stabilirea beneficiului nerealizat se ia în considerație beneficiul planificat al creditorului.

„Întrucît beneficiul nerealizat avut în vedere de lege, se stabilește în raport de beneficiul planificat, — arată Instrucțiunea P.A.S. nr. 1/1971 — urmează ca, pentru determinarea cît mai exactă a cuantumului beneficiului nerealizat ca o consecință directă a neexecutării sau executării necorespunzătoare a obligației contractuale, să se țină seama de procentul beneficiului planificat pentru produsul respectiv sau pentru grupa din care face parte produsul socotit, după caz, la valoarea producției ori a sarcinii de desfacere nerealizate din cauza neexecutării obligației sau executării ei necorespunzătoare"[3].

Socotim că beneficiul planificat poate constitui numai un punct de plecare în stabilirea beneficiului nerealizat. Dacă creditorul ar dovedi, de exemplu, că prin neexecutarea în natură a obligațiilor de către debitor, a fost împiedicat să realizeze și alte beneficii, nimic n-ar îndreptăți ca organul arbitral să nu acorde despăgubiri și pentru aceste prejudicii[4]. So-

[1] A se vedea, St. D. Cărpenaru, *op. cit.*, R.R.D., nr. 4, 1970, p. 74.

[2] Acest punct de vedere a fost adoptat într-o decizie de Primul Arbitru de Stat (Dec. nr. 186/1971, A.S. nr. 2, 1971, p. 96). A se vedea și Nicoleta Manolescu, *op. cit.*, A.S. nr. 2, 1973, p. 29. Ulterior, un organ arbitral interjudețean a adoptat soluția potrivit căreia în cazul prejudiciului cauzat prin întîrziere la executare nu se repară și beneficiul nerealizat, (A se vedea, Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Brașov, nr. 1056/1971, A.S. nr. 6, 1971, p. 109).

[3] A.S. nr. 2, 1971, p. 71. Din modul cum sînt redactate aceste îndrumări rezultă că, în concepția instrucțiunii, beneficiul nerealizat se repară și în cazul executării necorespunzătoare a obligației, ceea ce, aparent, este în contradicție cu dispozițiile art. 21 alin. 2 din Legea nr. 71/1969.

[4] Acesta pare să fie și punctul de vedere al Instrucțiunii P.A.S. nr. 1/1971. Deși nu se arată în mod expres acest lucru, el rezultă implicit. În primul rînd, instrucțiunea arată că urmează „să se țină seama de..." Apoi, el rezultă și din faptul că prin adoptarea acestei instrucțiuni au fost declarate inaplicabile Instruc-

Scanned with OKEN Scanner

luția este comandată de cerințele principiului reparării integrale a prejudiciului cauzat.

Pentru a obține repararea beneficiului nerealizat, creditorul trebuie să dovedească faptul că realizarea beneficiului exclusiv sau parțial se baza pe executarea obligațiilor din contractul încheiat cu debitorul[1].

De asemenea, creditorul trebuie să dovedească că a luat toate măsurile care au depins de el pentru a reduce cît mai mult cu putință paguba provocată ori susceptibilă de a fi provocată prin neexecutarea obligației de către debitor[2].

Prejudiciul direct și prejudiciul indirect. Despăgubirile trebuie să acopere, așadar, prejudiciul efectiv suferit și beneficiul de care a fost lipsit creditorul. Dar, nu orice prejudiciu efectiv suferit ori beneficiu nerealizat este supus reparării. Debitorul va fi obligat să repare numai acel prejudiciu care este o consecință directă și necesară a faptei sale, adică *prejudiciul direct;* prejudiciul care nu este urmarea faptei ilicite a debitorului — *prejudiciul indirect* — nu se repară prin plata despăgubirilor[3].

Referindu-se la acest aspect, prof. dr. Tr. Ionașcu arată: „Dacă este adevărat că reparațiunea trebuie să fie, în principiu, integrală, apoi, totuși, e necesar să deosebim paguba directă de paguba indirectă. Creditorul nu poate să ceară debitorului său decît reparațiunea pagubei directe, adică a aceleia care este urmarea imediată și directă a neexecutării obligației. Urmările, care decurg indirect din neexecutarea contractului ..., efectele

țiunile P.A.S. nr. 2926/1952 pct. 2 și 4652/1953, care limitau în mod expres beneficiul nerealizat la beneficiul planificat. Pentru critica soluției consacrată în aceste din urmă instrucțiuni, a se vedea, St. D. Cărpenaru, *op. cit.*, R.R.D. nr. 1, 1970, p. 5—6.

[1] Dec. P.A.S. nr. 2347/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 102. Pentru a obține repararea beneficiului planificat nu este suficientă simpla invocare în fața organului arbitral a fișei contabile din care rezultă că creditorul și-a planificat să realizeze un beneficiu (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Galați, nr. 368/1956, A.S. nr. 2, 1956, p. 41).

[2] Dec. P.A.S. nr. 89/1957, A.S. nr. 2, 1957, p. 61.

[3] Uneori, se consideră că „limitarea răspunderii numai la așa-numitele prejudicii directe constituie în fond o derogare de la principiul general al reparării integrale a prejudiciilor" (I. B. Novițki și L. A. Lunț, *Teoria generală a obligațiilor în U.R.S.S.*, București, 1953, p. 445). Nu credem că în această situație ar fi vorba de o limitare a răspunderii. Socotim că răspunderea debitorului numai în aceste limite este justificată întrucît prejudiciul este consecința necesară a faptului său ilicit. „A pune răspunderea pentru prejudiciile indirecte în sarcina autorului faptei ilicite ar însemna de fapt a adopta, nu principiul reparațiunii integrale, ci acel al răspunderii nelimitate" (O. S. Ioffe, *op. cit.*, p. 293).

Scanned with OKEN Scanner

oarecum secundare, vor fi indiferente în determinarea despăgubirilor cuvenite creditorului"[1].

Dacă este supus reparării numai prejudiciul direct se pune problema de a ști care este criteriul de delimitare a prejudiciului direct de cel indirect.

În literatura de specialitate s-au propus mai multe criterii. Dintre ele, cel care ni se pare a fi cel mai corespunzător din punct de vedere teoretic este legătura cauzală. Drept urmare, este prejudiciu direct acel prejudiciu care se află în legătură cauzală cu nerespectarea obligației; este indirect acel prejudiciu care iese din sfera legăturii cauzale, care nu este în legătură directă și necesară cu nerespectarea obligației[2].

Prejudiciul previzibil și prejudiciul imprevizibil. Condiția subiectivă a răspunderii patrimoniale — culpa debitorului — poate să prezinte un anumit interes în stabilirea întinderii răspunderii. Problema care se pune este de a ști dacă debitorul răspunde numai pentru *prejudiciile previzibile*, adică pentru acele prejudicii pe care le-a prevăzut ori pe care le-ar fi putut prevedea la încheierea contractului, sau răspunde pentru toate prejudiciile chiar și pentru *prejudiciile imprevizibile.*

Așa cum am arătat, în raporturile dintre organizațiile socialiste, culpa debitorului nu prezintă nici un interes pentru stabilirea întinderii reparațiunii; măsura răspunderii o dă prejudiciul și nu culpa. Numai excepțional, în cazul culpei comune, acest element subiectiv este un criteriu pentru „repartizarea" răspunderii între debitor și creditor.

Prin urmare, debitorul organizație socialistă este obligat să repare întregul prejudiciu cauzat prin fapta sa ilicită, indiferent dacă este previzibil ori imprevizibil la momentul încheierii contractului[3].

343. **Concluzii.** În raporturile dintre organizațiile socialiste, aplicarea principiului reparării integrale a prejudiciului înseamnă repararea prejudiciului efectiv suferit și a beneficiului nerealizat, care sînt consecința nerespectării obligației și, indiferent dacă au fost ori nu prevăzute la încheierea contractului economic.

[1] Prof. dr. Tr. Ionașcu, *Unele probleme ale neexecutării și ale forței majore în contractele de vînzare internațională, în lumina Condițiilor generale de vînzare întocmite de Comisia economică pentru Europa și a dreptului aplicabil în R.P.R.*, S.C.J., nr. 4, 1960, p. 590.

[2] Pentru o dezvoltare a problemei, a se vedea, St. D. Cărpenaru, *op. cit.*, R.R.D. nr. 1, 1970, p. 7—8.

[3] În același sens, a se vedea, M. Mihail, *op. cit.*, p. 18. Potrivit art. 1085 c. civil, „debitorul nu răspunde decît de daunele-interese care au fost prevăzute sau care au putut fi prevăzute la facerea contractului, cînd neîndeplinirea obligației nu provine din dolul său".

Scanned with OKEN Scanner

SECȚIUNEA IV

CORELAȚIA DINTRE PENALITĂȚI ȘI DESPĂGUBIRI ÎN RAPORTURILE DINTRE ORGANIZAȚIILE SOCIALISTE

344. **Precizări prealabile.** Din cele arătate a rezultat că în cazul nerespectării obligațiilor contractuale, debitorul va fi obligat la plata penalităților și despăgubirilor. În lumina principiului reparării integrale a prejudiciului este necesar să vedem care este corelația dintre penalități și despăgubiri.

În raporturile contractuale dintre persoanele fizice, stipularea unei clauze penale pentru o anumită abatere de la contract are drept consecință tranșarea definitivă a problemei răspunderii pentru abaterea respectivă. În cazul cînd prejudiciul cauzat prin această abatere ar fi mai mare decît suma fixată prin clauza penală, creditorul nu mai are dreptul să pretindă și despăgubiri, deoarece prin clauza penală s-au determinat anticipat tocmai despăgubirile pe care debitorul le va plăti pentru abaterea respectivă.

În raporturile contractuale dintre organizațiile socialiste, corelația dintre penalități și despăgubiri are la bază un alt principiu care asigură pe deplin repararea integrală a prejudiciului.

345. **Despăgubirile se acordă în completarea penalităților.** „Organizația socialistă care nu își execută obligațiile privind executarea prevederilor contractului, ori le execută necorespunzător — dispune art. 21 din Legea nr. 71/1969 — datorează celeilalte părți penalități, precum și despăgubiri în vederea reparării prejudiciului cauzat din culpa sa, în măsura în care acesta nu a fost acoperit în întregime prin plata penalităților prevăzute în contract."

Prin urmare, răspunderea patrimonială a debitorului pentru nerespectarea obligațiilor constă, în primul rînd, în plata penalităților prevăzute în contract pentru abaterea respectivă. Dar, răspunderea nu se limitează numai la atît. Penalitățile stipulate în contractul economic reprezintă numai un minim prin care se sancționează debitorul pentru nerespectarea obligației. Drept urmare, în măsura în care prin plata penalităților nu se acoperă întregul prejudiciu cauzat, debitorul va fi obligat să plătească, în completare, despăgubiri[1].

[1] Despăgubirile se acordă în completarea penalităților pentru a repara integral prejudiciul suferit de creditor. Deci, dacă beneficiul nerealizat este mai mic decît cuantumul penalităților, creditorul nu are dreptul să primească despăgubiri pentru beneficiul nerealizat (A se vedea, Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 920/1971, A.S. nr. 5, 1971, p. 115).

Scanned with OKEN Scanner

Prin urmare, în raporturile dintre organizațiile socialiste, *despăgubirile se acordă în completarea penalităților;* cu alte cuvinte, *penalitățile nu se cumulează cu despăgubirile, ci se impută asupra lor*[1].

Această regulă nu reprezintă altceva decît expresia principiului reparării integrale a prejudiciului în raporturile dintre organizațiile socialiste[2].

Pentru a obține despăgubiri în completarea penalităților, creditorul trebuie să facă dovada întregului prejudiciu suferit și, totodată, să învedereze că prin plata penalităților o parte din prejudiciu a rămas neacoperit.

346. **Excepții.** De la regula, potrivit căreia despăgubirile se acordă numai în completarea penalităților și, implicit, de la principiul reparării integrale a prejudiciului se admit anumite excepții.

a) În anumite cazuri, *răspunderea debitorului pentru nerespectarea obligațiilor se limitează numai la plata penalităților;* creditorul nu poate cere despăgubiri chiar dacă prejudiciul suferit este mai mare decît cuantumul penalităților. Deci, răspunderea este limitată exclusiv la plata penalităților[3].

Potrivit Regulamentului pentru furnizarea și utilizarea energiei electrice, aprobat prin H.C.M. nr. 2763/1963, răspunderea furnizorului de energie electrică pentru nerespectarea obligațiilor constă numai în plata penalităților prevăzute de regulament, fără a se putea acorda despăgubiri în completare.

În alte cazuri, răspunderea este limitată la plata anumitor despăgubiri. Astfel, răspunderea cărăușului din contractul de transport pentru degradarea mărfurilor pe timpul transportului este limitată la plata unei despăgubiri corespunzătoare degradării mărfii, fără alte despăgubiri (art. 47

[1] Prin cumul se înțelege posibilitatea de a se acorda în același timp, pentru aceeași abatere, atît penalitățile stipulate în contract, cît și, independent de penalități, despăgubiri pentru întregul prejudiciu cauzat. Dacă, însă în contract s-au stipulat penalități pentru o anumită abatere (întîrziere), iar debitorul se face vinovat și de o altă abatere, pentru care nu s-au stipulat penalități (neexecutare), debitorul va plăti și penalități (pentru întîrziere) și despăgubiri (pentru neexecutare), fără a fi vorba de un cumul. Într-adevăr, în această situație sancțiunile au, nu aceeași cauză, ci cauze diferite.

[2] Părțile nu se pot înțelege în sensul ca penalitățile să se cumuleze cu despăgubirile; un atare cumul este permis numai în cazurile prevăzute de lege (A se vedea, *Infra*, nr. 346; A se vedea și *Supra* nr. 231).

[3] Datorită acestui caracter, aceste penalități mai sînt denumite și *„penalități exclusive"*, (A se vedea, Renée Sanilevici, *Unele probleme ale întinderii răspunderii contractuale a organizațiilor socialiste*, în Analele științifice ale Universității Al. I. Cuza din Iași, tomul IX, 1963, p. 144).

din Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959)[1]. Tot astfel, răspunderea unităților P.T.T.R. este limitată[2].

b) În alte cazuri, răspunderea debitorului este agravată; *pe lîngă penalități și independent de ele, debitorul plătește și despăgubiri* pentru repararea întregului prejudiciu. Astfel, potrivit art. 42 din Anexa 2 din H.C.M. nr. 587/1952 privitoare la măsurile de reglementare și asigurare a disciplinei contractuale în raporturile dintre Ministerul Comerțului Exterior și ministere, instituții și întreprinderi de stat ale Republicii Socialiste România, penalitățile pentru nelivrare, livrare cu întîrziere sau livrare necorespunzătoare calitativ se acordă independent de daunele decurgînd din nerespectarea termenelor de livrare, a condițiilor de calitate sau cantităților contractate[3].

Prin urmare, în aceste cazuri, penalitățile se cumulează cu despăgubirile[4].

Această derogare a fost explicată diferit în literatura de specialitate.

O primă opinie[5] are la bază reevaluarea naturii juridice a sancțiunii denumită „penalitate" de către H.C.M. nr. 587/1952. Se arată că sancțiunea denumită penalitate este, în realitate, o amendă civilă. Avînd numai un rol sancționator, această amendă civilă se poate cumula cu despăgubirile. Prin urmare, potrivit acestei păreri, nu ar exista nici o abatere de la principiul reparării integrale a prejudiciului, deoarece, numai despăgubirile au rolul de a acoperi prejudiciul, cealaltă sancțiune, fiind o amendă civilă, se acordă independent de existența ori inexistența vreunui prejudiciu.

Potrivit unei alte opinii, sancțiunea în discuție nu este o amendă civilă, ci așa cum o denumește H.C.M. nr. 587/1952, o penalitate[6].

Într-adevăr, între clauza penală și amenda civilă există anumite deosebiri privind finalitatea lor; „pe cînd clauza penală nu are rațiune de a figura decît în cazurile în care un prejudiciu va putea interveni, amenzile civile, dimpotrivă, nu au rațiune de a figura, decît în cazurile în care un prejudiciu apare, de la început ca imposibil"[7].

[1] Dec. P.A.S. nr. 2052/1962, A.S. nr. 5, 1962, p. 49. A se vedea, R. Economu, *Despăgubirile datorate de calea ferată pentru pierderi sau avarii în transportul de mărfuri*, A.S. nr. 2, 1965, p. 73 și urm.

[2] A se vedea, O. Stăncescu, *Prestațiile P.T.T.R. și răspunderea unităților de poștă și telecomunicații*, A.S. nr. 5, 1965, p. 52—59.

[3] Acest act normativ este încă în vigoare. Domeniul său de aplicare, însă, a fost considerabil diminuat prin actele normative noi, în special, prin H.C.M. nr. 2424/1969. A se vedea, I. Iczkovits, *Contribuția legislației și a practicii arbitrale la dezvoltarea comerțului exterior*, A.S. nr. 6, 1972, p. 67.

[4] Aceste penalități sînt denumite *„penalități cumulative"* (Renée Sanilevici, *op. cit.*, p. 146).

[5] A se vedea, Constantin Stătescu, *op. cit.*, J.N. nr. 5, 1959, p. 788 și urm.

[6] St. D. Cărpenaru, *op. cit.*, R.R.D. nr. 1, 1970, p. 12—13.

[7] Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria și practica litigiilor precontractuale*, p. 204.

Apoi, sancțiunea în cauză este o penalitate și nu o amendă civilă, deoarece ea intervine pentru nerespectarea unor obligații contractuale (neexecutare ori executare necorespunzătoare a obligațiilor), spre deosebire de amenda civilă care este prevăzută pentru a sancționa nerespectarea unor obligații cu caracter procedural[1].

Rațiunea agravării răspunderii, în cazul pe care îl examinăm, se află în necesitatea întăririi disciplinei contractuale, în nevoia de a mobiliza pe furnizorii de produse pentru export la îndeplinirea corespunzătoare a obligațiilor asumate[2].

[1] A se vedea, Fr. Deak, *Teoria generală a obligațiilor*, p. 468—469.

[2] În cazul pe care îl analizăm, agravarea răspunderii se realizează prin cumulul penalităților cu despăgubirile; alteori acest lucru se realizează prin dublarea cuantumului unor despăgubiri; de exemplu, în cazul în care cărăușul a folosit pentru nevoile sale marfa primită spre transport, el va restitui valoarea dublă a mărfii (art. 46 din Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959).

Scanned with OKEN Scanner

TITLUL II

CONTRACTELE ECONOMICE SPECIALE[1]

CAPITOLUL I

CONTRACTUL DE FURNIZARE

SECȚIUNEA I

NOȚIUNEA ȘI CARACTERISTICILE CONTRACTULUI DE FURNIZARE

347. **Definiție.** *Contractul de furnizare*[2] *este contractul care se încheie pentru îndeplinirea unor sarcini de plan, în virtutea căruia o organizație socialistă (furnizor) se obligă față de o altă organizație socialistă (beneficiar) să transmită, după caz, dreptul de administrare directă sau dreptul de proprietate privitor la o anumită cantitate de produse și să le predea la unul ori mai multe termene, iar organizația socialistă beneficiară se obligă să primească produsele și să plătească prețul lor*[3].

348. **Caracteristicile contractului de furnizare.** Din definiția dată rezultă și caracteristicile contractului de furnizare.

a) *Contractul de furnizare se încheie în vederea îndeplinirii unor sarcini de plan.* Indiferent dacă se încheie pe baza unui act de planificare ori în absența unui asemenea act, contractul de furnizare se încheie în vederea îndeplinirii unor sarcini de plan[4].

b) *Contractul de furnizare se încheie numai între organizațiile socialiste.* Contractul de furnizare nu se poate încheia decît între două organizații socialiste.

În calitate de furnizor, contractul poate să fie încheiat numai de către o organizație socialistă producătoare ori o organizație socialistă de aprovizionare și desfacere.

În calitate de beneficiar, contractul poate fi încheiat de orice organizație socialistă.

c) *Contractul de furnizare are ca obiect livrarea unei cantități de produse.* Prin intermediul contractului, furnizorul se obligă să livreze

[1] În lucrare vor fi examinate numai principalele contracte economice speciale.

[2] Materia contractului de furnizare este reglementată, în principal, prin Legea nr. 71/1969 privind contractele economice precum și H.C.M. nr. 306/1970 și nr. 1011/1972, date în aplicarea legii.

[3] A se vedea și: Francisc Deak, *Drept civil, Teoria contractelor speciale*, București, Editura didactică și pedagogică, 1963, p. 43; Tudor Popescu, *Drept*, București, Editura didactică și pedagogică, 1970, p. 315.

[4] A se vedea, *Supra* nr. 148.

beneficiarului o anumită cantitate de produse. Aceste produse pot fi, atît *mijloace de producţie*, cît şi *bunuri de consum*.

Cel mai adesea, contractul de furnizare are ca obiect bunuri determinate generic şi este un contract cu executare succesivă; excepţional el poate avea ca obiect un bun individual determinat şi este un contract cu executare dintr-o dată; de exemplu, livrarea unei instalaţii, a unei nave etc.

d) *Contractul de furnizare este un contract translativ de drepturi reale.* Prin contractul de furnizare se transmite un drept real asupra produselor care este, după caz, un drept de administrare directă sau un drept de proprietate.

În cazul în care contractul de furnizare este încheiat între două organizaţii socialiste de stat, evident, ceea ce se transmite de la furnizor la beneficiar este dreptul de administrare directă asupra produselor. Într-adevăr, organizaţiile socialiste de stat au asupra bunurilor încredinţate lor, ca şi asupra produselor rezultate din activitatea ce o desfăşoară, numai un drept de administrare directă, dreptul de proprietate aparţinînd statului[1].

În cazul în care contractul de furnizare este încheiat între o organizaţie socialistă de stat şi o organizaţie cooperatistă ori obştească, ceea ce se transmite de la furnizor la beneficiar este dreptul de proprietate asupra produselor[2]. Astfel, dacă furnizorul este o organizaţie socialistă de stat iar beneficiarul o organizaţie cooperatistă sau obştească, organizaţia socialistă de stat, ca organ al statului, pe baza dispoziţiilor legale, va transmite organizaţiei cooperatiste sau obşteşti dreptul de proprietate asupra produselor şi, invers, dacă furnizorul este o organizaţie cooperatistă iar beneficiarul o organizaţie socialistă de stat, prin intermediul contractului produsele trec în proprietatea statului şi, totodată, în administrarea directă a beneficiarului.

SECŢIUNEA II

CUPRINSUL ŞI EFECTELE CONTRACTULUI DE FURNIZARE. RĂSPUNDEREA PENTRU NERESPECTAREA OBLIGAŢIILOR

§ 1. NOŢIUNI GENERALE

349. **Precizări prealabile.** Potrivit art. 10 alin. 1 din Legea nr. 71/1969, la încheierea contractului de furnizare, organizaţiile socialiste contractante vor stabili prin acordul lor clauzele contractuale în

[1] În legătură cu modificările conţinutului dreptului de administrare directă suferite ca urmare a transmisiunii prin contract, a se vedea, Constantin Stătescu, *Drept civil*, 1970, p. 580—581.

[2] Pentru un punct de vedere potrivit căruia, în acest caz, se transmite de la furnizor la beneficiar „calitatea de proprietar", a se vedea Prof. dr. Traian Ionaşcu, Salvator Brădeanu, *op. cit.*, p. 223—224.

Scanned with OKEN Scanner

concordanță cu planurile și balanțele materiale aprobate, precum și cu reparațiile emise, stabilind obligații cu privire la cantități, caracteristici tehnico-funcționale, sortiment, termene de livrare și alte *clauze care să asigure executarea corespunzătoare a sarcinilor de plan.*

În cele ce urmează vom examina principalele clauze ale contractului și, strîns legat de acestea, efectele contractului și răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor.

§ 2. CANTITATEA PRODUSELOR ȘI RĂSPUNDEREA FURNIZORULUI PENTRU LIPSURI CANTITATIVE

350. **Determinarea cantității produselor.** Cantitatea produselor se precizează în contract în expresie naturală și valoric.

În cazul în care contractul se încheie în baza unui act de planificare, cantitatea este cea stabilită în actul de planificare.

În contractul care nu se încheie pe baza unui act de planificare, cantitatea se determină prin acordul părților.

351. **Executarea corespunzătoare din punct de vedere cantitativ.** Furnizorul este obligat să livreze beneficiarului cantitatea de produse prevăzută în contract. Constatarea îndeplinirii acestei obligații se face cu ocazia recepției produselor sau a verificării lor la destinație. În cazul în care beneficiarul a primit o cantitate de produse mai mică decît cea prevăzută în contract trebuie să se analizeze o atare executare[1] spre a vedea dacă sîntem în prezența unor *lipsuri cantitative,* a unei *pierderi normale din greutate* sau a unei *livrări incomplete*[2].

În cazul livrării cu lipsuri cantitative, dacă acestea se datoresc culpei furnizorului[3], se pune problema răspunderii sale pentru această abatere de la prevederile contractului.

În cazul unor pierderi normale din greutate executarea este corespunzătoare cantitativ; întrucît pierderile se datoresc naturii produselor, ele vor fi suportate de către beneficiar[4].

În sfîrșit, în caz de livrare incompletă, furnizorul rămîne obligat să execute în natură obligațiile atîta timp cît există sarcinile de plan.

352. **Răspunderea furnizorului pentru lipsuri cantitative.** Actele normative nu prevăd penalități pentru livrarea cu lipsuri cantitative, așa cum prevăd pentru alte abateri. Drept urmare, își vor găsi aplicarea principiile generale privind răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor din contractele economice.

Astfel, furnizorul rămîne obligat să livreze cantitatea lipsă, deoarece livrarea cu lipsuri cantitative este, în același timp, și o livrare incom-

[1] Dec. P.A.S. nr. 1405/1966, A.S. nr. 4, 1966, p. 931.

[2] În legătură cu aceste noțiuni, a se vedea, *Supra,* nr. 288.

[3] Lipsurile cantitative se pot datora și culpei cărăușului (A se vedea, *Infra* nr. 528).

[4] Dec. P.A.S. nr. 114/1973, A.S. nr. 2, 1973, p. 98. Pierderile normale din greutate determinate de faptul transportului operează și în raporturile dintre furnizor și beneficiar (Dec. P.A.S. nr. 29/1959, A.S. nr. 2, 1959, p. 62).

Scanned with OKEN Scanner

pletă și, ca atare, furnizorul rămîne obligat să execute în natură întreaga cantitate de produse, cît timp există sarcina de plan.

Dacă o livrare a cantității lipsă nu mai este posibilă sau nu se justifică din punct de vedere economic, furnizorul va fi obligat la restituirea contravalorii cantității de produse lipsă, dacă beneficiarul a plătit integral factura furnizorului. În cazul în care nu s-a făcut plata, beneficiarul este îndreptățit să refuze parțial plata[1].

Dacă beneficiarul dovedește că neprimind cantitatea de produse lipsă a suferit un prejudiciu, el va avea dreptul la despăgubiri.

353. **Prescripția dreptului la acțiune privind lipsurile cantitative.** Termenul de prescripție pentru reclamarea lipsurilor cantitative este de 6 luni (art. 4 lit. a din Decretul nr. 167/1958).

Termenul începe să curgă de la data cînd produsele au fost efectiv preluate de beneficiar, indiferent dacă a fost sau nu întocmit proces-verbal de constatare a lipsurilor[2].

§ 3. CALITATEA PRODUSELOR ȘI RĂSPUNDEREA FURNIZORULUI PENTRU LIVRAREA UNOR PRODUSE NECORESPUNZĂTOARE CALITATIV

A. CONSIDERAȚII GENERALE

354. **Noțiunea de produse corespunzătoare calitativ.** Calitatea produselor prezintă o importanță deosebită în contractul de furnizare. De aceea, cu ocazia încheierii contractului părțile sînt obligate să prevadă clauze prin care să se asigure livrarea unor produse corespunzătoare calitativ.

Calitatea produselor se determină în contractul de furnizare prin stipularea unor clauze prin care se precizează documentul tehnic care stabilește prescripțiile de calitate (standarde, norme interne, caiete de sarcini, mostre, etc.)[3] pe baza unor criterii legale.

Furnizorul este obligat să livreze beneficiarului produse care să corespundă prescripțiilor de calitate din criteriul la care contractul face referire. Cînd însușirile produselor livrate respectă condițiile de calitate din criteriul la care părțile au făcut trimitere, produsele sînt considerate ca fiind corespunzătoare calitativ.

[1] Cf. pct. 213 din Normele metodologice privind creditarea pe termen scurt și efectuarea plăților între unitățile socialiste, elaborate de Banca Națională a Republicii Socialiste România.

[2] În legătură cu interpretarea art. 4 lit. a din Decretul nr. 167/1958, a se vedea, St. D. Cărpenaru, *op. cit.* A.U.B. nr. 27, 1963, p. 44—47.

[3] A se vedea, Supra, nr. 217. În anumite cazuri părțile trebuie să cuprindă și clauze în legătură de destinația concretă a produselor, deoarece este posibil ca produsele să corespundă criteriului de calitate, dar să nu satisfacă interesele concrete ale beneficiarului (A se vedea, Ivan Iczkovits, *Obligațiile părților privind asigurarea calității produselor în contractul de furnizare*, A.S. nr. 6, 1970, p. 5).

Scanned with OKEN Scanner

Aşadar, în înţeles juridic, *prin produse corespunzătoare calitativ înţelegem produsele ale căror însuşiri sînt în deplină concordanţă cu condiţiile de calitate stabilite prin documentele la care au făcut referire părţile în contractul de furnizare* (standarde, norme interne, caiete de sarcini, mostre etc.)[1].

În legătură cu calitatea corespunzătoare a produselor se pun anumite probleme.

O primă problemă care se pune este aceea de a şti *dacă produsele care sînt de o calitate superioară prescripţiilor de calitate convenite prin contract* — standarde sau norme interne — *sînt sau nu corespunzătoare calitativ*. S-ar părea că îmbunătăţirea calităţii produselor, chiar faţă de prescripţiile legale, este totdeauna de dorit şi, deci, livrarea unor asemenea produse nu ar putea fi considerată necorespunzătoare calitativ. Totuşi, soluţia trebuie diferenţiată; rezolvarea trebuie să fie concretă, în funcţie de natura şi destinaţia produselor.

În cazul cînd produsele sînt materii prime, materiale, semifabricate etc., calitatea lor este determinată de cerinţele procesului de producţie unde ele sînt folosite. Dacă acest proces de producţie impune anumite condiţii de calitate, condiţii convenite de părţi prin referire la un anumit standard sau normă obligatorie, furnizorul nu are dreptul să livreze produse de calitate superioară. Deşi, asemenea produse sînt superioare calitativ, totuşi, în raport cu nevoile de producţie ale beneficiarului, ele sînt necorespunzătoare calitativ.

Cu totul alta este situaţia cînd produsele sînt destinate consumului populaţiei. În acest caz este de dorit ca furnizorul să tindă continuu spre o calitate superioară a produselor, pentru a satisface cît mai deplin şi variat nevoile consumatorilor. Deci, în acest caz, socotim că, în mod excepţional, produsele trebuie considerate corespunzătoare calitativ[2]. Aceste produse sînt corespunzătoare calitativ, chiar şi în cazul în care la executarea lor s-au folosit materii prime superioare[3].

O altă problemă în legătură cu calitatea corespunzătoare a produselor priveşte *livrarea unor produse corespunzătoare altui criteriu de calitate decît cel avut în vedere de părţi*. Astfel, este posibil ca produsele livrate să nu corespundă standardului la care au făcut referire părţile în contract, dar să corespundă altui standard. În acest caz nu poate fi vorba de o livrare necorespunzătoare calitativ, ci de livrarea altor produse decît cele contractate[4].

355. **Consecinţele livrării unor produse necorespunzătoare calitativ.** Livrarea unor produse necorespunzătoare calitativ atrage după sine,

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 290.

[2] Pentru un alt punct de vedere, a se vedea, Yolanda Eminescu, *Rolul dreptului civil în îmbunătăţirea calităţii produselor*, Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1957, p. 46.

[3] În acest sens, Dec. P.A.S. nr. 1242/1972, A.S. nr. 4, 1972, p. 80—81.

[4] A se vedea Hot. Arbitrajului de stat interjudeţean Bacău, nr. 526/1972, A.S. nr. 1, 1973, p. 115.

Scanned with OKEN Scanner

desigur, anumite consecinţe. Trebuie arătat, însă, că actele normative nu reglementează detaliat aceste consecinţe, ci se mărginesc a reglementa principiile generale.

Art. 14 din Legea nr. 71/1969 cuprinde următoarele dispoziţii:

„Se interzice livrarea produselor care nu corespund prevederilor calitative stabilite în contractele economice.

În perioada de garanţie, care obligatoriu va fi prevăzută în contract, furnizorul răspunde pentru calitatea produselor, iar după expirarea acesteia, pentru vicii ascunse, în condiţiile legii.

Recepţionarea şi acceptarea de către beneficiar a produselor ce nu corespund calităţii prevăzute în contract atrag răspunderea şi asupra sa, urmînd a suporta şi el recuperarea pagubelor aduse avutului obştesc".

Art. 27 din Legea nr. 2/1970 dispune la rîndu-i: „Se interzice montarea sau instalarea acelor maşini, agregate instalaţii şi aparate care prezintă defecţiuni. Acestea vor fi restituite furnizorilor sau, de comun acord, se vor stabili măsuri pentru remedierea defecţiunilor pe şantier. Toate prejudiciile provocate de aceste defecţiuni vor fi suportate, potrivit legii, de cei care le-au provocat".

Cu toate că actele normative nu fac nici o distincţie, totuşi, în literatura juridică, ca şi în practica arbitrală, consecinţele livrării unor produse necorespunzătoare calitativ sînt examinate diferenţiat; se face distincţie între consecinţele care privesc produsele livrate cu lipsuri calitative şi răspunderea patrimonială a furnizorului, între formele pe care le îmbracă lipsurile calitative — vicii aparente sau vicii ascunse — precum şi între răspunderea bazată pe garanţie şi răspunderea bazată pe viciile ascunse.

Ţinînd seama de aceste distincţii, în continuare vom analiza răspunderea furnizorului pentru livrarea unor produse necorespunzătoare calitativ sub trei aspecte: răspunderea pentru vicii aparente, răspunderea în termenul de garanţie şi răspunderea pentru vicii ascunse.

B. RĂSPUNDEREA FURNIZORULUI PENTRU VICIILE APARENTE ALE PRODUSELOR

356. **Consecinţele livrării unor produse cu vicii aparente.** Constatarea calităţii produselor se face cu ocazia recepţiei sau a verificării produselor la destinaţie[1].

În cazul în care produsele corespund standardului convenit dar ele nu pot fi folosite potrivit destinaţiei concrete ce li s-a dat de către beneficiar, nu sîntem în prezenţa unei livrări necorespunzătoare calitativ, ci în prezenţa unei greşite determinări a obiectului contractului sub aspect calitativ (Dec. P.A.S. nr. 3282/1966, citată de Ivan Iczkovitz, *op. cit.*, A.S. nr. 6, 1970, p. 5).

[1] Eliberarea certificatului de calitate nu înlătură obligaţiile beneficiarului de a verifica produsele sub aspect calitativ prin recepţie (Dec. P.A.S. nr. 138/1969, A.S. nr. 2, 1969, p. 79).

Scanned with OKEN Scanner

Dacă cu ocazia recepției produselor se constată că acestea au vicii, beneficiarul are dreptul și totodată obligația de a refuza produsele. Produsele trebuie refuzate — trebuie subliniat — nu numai în cazul în care, datorită viciilor sînt inutilizabile (rebuturi), ci și în cazul în care, fără a fi rebuturi, sînt necorespunzătoare calitativ. Soluția este impusă, după părerea noastră, de acele dispoziții ale legii care interzic beneficiarului să recepționeze și să accepte produsele necorespunzătoare calitativ. Refuzul produselor în acest moment ar constitui o piedică în calea pătrunderii în circuitul economic a unor produse necorespunzătoare calitativ.

Dar, viciile aparente pot fi constatate și cu ocazia verificării produselor la beneficiar. Într-adevăr, la sosirea la destinație, produsele sînt verificate sub aspect calitativ, atît în cazul cînd livrarea s-a făcut prin autorecepție, cît și în cazul în care delegatul beneficiarului a participat la recepție. Viciile aparente descoperite cu acest prilej pot fi reclamate, chiar dacă delegatul beneficiarului a participat la recepția făcută la sediul furnizorului.

În privința consecințelor unei atari livrări trebuie făcută o distincție[1].

În cazul în care produsele, datorită vicilor, sînt inutilizabile (rebuturi), beneficiarul are dreptul și totodată obligația de a refuza produsele.

În cazul în care produsele, deși sînt necorespunzătoare calitativ, totuși, ar putea fi utilizate în anumite condiții, trebuie să se recunoască beneficiarului posibilitatea de a alege între mai multe căi. Un atare drept de opțiune este în concordanță cu spiritul Legii nr. 71/1969 și, totodată, el este admis expres de art. 27 din Legea nr. 2/1970[2].

Astfel, părțile, de comun acord, pot hotărî ca produsele necorespunzătoare calitativ *să fie recondiționate de către furnizor*[3]. În acest caz dacă produsele sînt restituite furnizorului pentru recondiționare, ele se întorc în patrimoniul furnizorului; obligația furnizorului se consideră neexecutată.

Apoi, ele pot hotărî ca produsele *să fie recondiționate de către beneficiar pe cheltuiala furnizorului*. Această cale poate fi aleasă — trebuie subliniat — numai în cazul în care beneficiarul poate asigura condițiile tehnice corespunzătoare pentru efectuarea recondiționării.

În sfîrșit, părțile pot hotărî o *reducere a prețului* cînd dispozițiile

[1] A se vedea și St. D. Cărpenaru, *Probleme juridice privind răspunderea furnizorului pentru livrarea unor produse necorespunzătoare calitativ*, A.S. nr. 5, 1965, p. 13 și urm.

[2] În acest sens, a se vedea, Ion M. Anghel, Francisc Deak, Marin F. Popa, *op. cit.*, p. 359—360. Pentru un alt punct de vedere, a se vedea, Nicoleta Manolescu, *Executarea contractelor economice cu privire la aprovizionarea tehnico-materială*, R.R.D. nr. 5, 1973, p. 6.

[3] În acest sens; El. Cireașă, *Executarea contractelor economice în lumina noilor reglementări*, A.S. nr. 4, 1970, p. 15—16; A. Theodoru, *Cîteva considerații privind executarea contractelor economice*. A.S. nr. 4, 1971, p. 10. A se vedea și Dec. P.A.S. nr. 189/1972, A.S. nr. 4, 1972, p. 93—94.

legale privitoare la fixarea prețurilor și cele privitoare la circulația produselor permit o asemenea reducere[1].

Dacă nici una din aceste căi nu este în măsură să satisfacă interesele beneficiarului, acesta poate refuza produsele pentru a fi înlocuite cu alte produse corespunzătoare calitativ. În acest caz, dacă produsele trecuseră în patrimoniul beneficiarului, ele se întorc în patrimoniul furnizorului; obligația furnizorului se consideră neexecutată.

357. **Răspunderea patrimonială a furnizorului.** Așa cum am arătat[2], actele normative nu prevăd penalități pentru executare necorespunzătoare calitativ și nici părțile nu pot stabili prin acordul lor asemenea penalități[3]. Aceasta nu înseamnă, însă, că furnizorul nu răspunde patrimonial pentru nerespectarea contractului.

În cazul în care beneficiarul refuză produsele, obligația furnizorului se consideră neexecutată[4] și, deci, pînă la livrarea altor produse corespunzătoare calitativ, furnizorul va plăti penalități de întîrziere la livrare, iar dacă o executare în natură nu mai este posibilă, va plăti și penalități pentru neexecutare. Cînd prejudiciul nu a fost acoperit integral prin plata penalităților, beneficiarul are dreptul la despăgubiri în completare (art. 21 din Legea nr. 71/1969).

De asemenea, în cazul refuzului produselor, beneficiarul nu este obligat să plătească prețul produselor[5]; dacă prețul a fost plătit, beneficiarul are dreptul să ceară restituirea lui și, totodată, penalități pentru încasarea unei sume fără îndreptățire (art. 1 lit. h din H.C.M. nr. 306/1970)[6].

În cazul în care produsele au fost restituite furnizorului spre recondiționare, întrucît obligația furnizorului se consideră neexecutată, furnizorul va datora penalități de întîrziere, iar beneficiarul nu va fi obligat la plata prețului[7].

Dacă produsele sînt recondiționate de către beneficiar, furnizorul nu datorează penalități de întîrziere, iar beneficiarul va fi obligat la plata

[1] În acest sens, A. Theodoru, *op. cit.*, A.S. nr. 4, 1971, p. 10. În sens contrar, El. Cireașă, *op. cit.*, A.S. nr. 4, 1970, p. 16; M. Mihail, *Considerații privind răspunderea organizațiilor socialiste în perioada de garanție pentru viciile aparente ale produselor*, A.S. nr. 4, 1971, p. 42—43; P. Mihăilescu, *Refuzul de plată în lumina noilor reglementări*, A.S. nr. 1, 1972, p. 56.

[2] A se vedea, *Supra*, nr. 322.

[3] A se vedea, Dec. P.A.S. nr. 2907/1972, A.S. nr. 2, 1972, p. 82.

[4] Cf. Instrucțiunii P.A.S. nr. 8/1958, *Culegere*, p. 238.

[5] În legătură cu refuzul de plată, a se vedea, P. Mihăilescu, *op. cit.*, A.S. nr. 1, 1972, p. 56—57.

[6] În acest sens, Dec. P.A.S. nr. 2907/1972, A.S. nr. 2, 1972, p. 82. Dreptul de a cere restituirea prețului se naște pe data recepției chiar dacă furnizorul se obligă să livreze alte produse corespunzătoare calitativ, deoarece produsele nu pot fi plătite anticipat (Dec. P.A.S. nr. 187/1972, A.S. nr. 5, 1972, p. 71).

[7] Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Suceava, nr. 322/1971, A.S. nr. 5, 1971, p. 120.

Scanned with OKEN Scanner

prețului. Însă, în acele cazuri, în care recondiționarea produselor l-ar împiedica pe beneficiar un timp mai îndelungat să folosească produsele și, din această cauză beneficiarul ar suferi anumite prejudicii, furnizorul va fi obligat la plata despăgubirilor.

În cazul reducerii prețului, beneficiarul este îndreptățit să refuze partea corespunzătoare de preț. Dacă prețul a fost plătit integral, beneficiarul va avea dreptul să primească, pentru diferența de preț, penalitățile prevăzute de art. 1 lit. h din H.C.M. nr. 306/1970.

În sfîrșit, pentru prejudiciul cauzat prin livrarea unor produse necorespunzătoare calitativ, beneficiarul are dreptul, pe lîngă penalitățile la care ne-am referit, și la despăgubiri pentru acoperirea acestui prejudiciu, potrivit regulilor generale[1].

C. RĂSPUNDEREA FURNIZORULUI PENTRU CALITATEA PRODUSELOR ÎN TERMENUL DE GARANȚIE

358. **Precizări prealabile.** Primirea produselor de către beneficiar nu face să înceteze răspunderea furnizorului pentru calitatea produselor. Într-adevăr, așa cum am arătat, părțile sînt obligate să prevadă în contractul de furnizare termene de garanție[2]. În cadrul acestor termene, furnizorul garantează că produsele își vor păstra însușirile convenite prin contract.

„În perioada de garanție, care obligatoriu va fi prevăzută în contract — dispune art. 15 alin. 4 din Legea nr. 71/1969 — furnizorul răspunde pentru calitatea produselor . . .".

359. **Caracteristicile răspunderii în termenul de garanție.** Răspunderea furnizorului pentru calitatea produselor în perioada de garanție are anumite caracteristici[3].

Astfel, în termenul de garanție, furnizorul răspunde pentru orice fel de vicii ale produselor — aparente sau ascunse.

Apoi, răspunderea furnizorului se angajează indiferent dacă viciile existau în momentul predării ori primirii lor ori au apărut ulterior acestui moment[4].

În sfîrșit, pentru a se angaja răspunderea furnizorului, beneficiarul nu este ținut să dovedească existența unor vicii ale produselor, ci numai

[1] Dec. P.A.S. nr. 487/1972, A.S. nr. 3, 1972, p. 96.

[2] Pentru mijloacele de producție, termenele de garanție se stabilesc de către ministere, cu consultarea principalilor consumatori (art. 26 din H.C.M. nr. 1211/1955). Întrucît stabilirea acestor termene cade în competența ministerelor, nici părțile și nici organele arbitrale nu le pot stabili (Dec. P.A.S. nr. 449/1966, A.S. nr. 2, 1966, p. 98.

[3] A se vedea, St. D. Cărpenaru, *Răspunderea furnizorului pentru viciile ascunse ale produselor*, A.S. nr. 3, 1966, p. 25—26.

[4] În acest sens a se vedea: Prof. dr. Tr. Ionașcu, Eugen A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice*, vol. II, p. 285; C. Agachi, *În legătură cu consecințele neexecutării contractului de furnizare*, A.S. nr. 5.

că produsele nu şi-au păstrat însuşirile prevăzute în prescripţiile de calitate.

Dacă beneficiarul dovedeşte că produsele nu şi-au păstrat însuşirile de calitate se prezumă că nepăstrarea însuşirilor se datorează culpei furnizorului. Prezumţia de culpă fiind relativă, furnizorul o poate răsturna dovedind, de exemplu, reaua întreţinere ori depozitare a produselor de către beneficiar[1].

360. **Consecinţele lipsei însuşirilor calitative ale produselor.** Dacă se constată că nu au însuşirile stabilite prin prescripţiile de calitate, produsele livrate se consideră a fi necorespunzătoare calitativ. În lipsa unei reglementări legale, considerăm că în acest caz, părţile pot conveni ca produsele să fie recondiţionate, de către beneficiar — pe cheltuiala furnizorului — ori de către furnizor[2].

În cazul în care produsele sînt restituite furnizorului pentru recondiţionare, considerăm că produsele se întorc în patrimoniul furnizorului, cu toate consecinţele care decurg din acest fapt.

Dacă prin recondiţionare, produsele nu pot fi aduse în starea de a fi corespunzătoare calitativ, beneficiarul are dreptul să *restituie produsele* furnizorului pentru a fi înlocuite cu alte produse corespunzătoare calitativ. Beneficiarul — trebuie subliniat — nu „refuză" produsele, ca în cazul viciilor aparente, deoarece produsele se aflau deja în patrimoniul său, ci le *restituie* ceea ce înseamnă întoarcerea produselor în patrimoniul furnizorului. Prin urmare, restituirea produselor are ca efect repunerea părţilor în situaţia anterioară; produsele se consideră nelivrate cu toate consecinţele pe care le implică acest fapt.

361. **Răspunderea patrimonială a furnizorului.** Lipsa însuşirilor calitative ale produselor atrag şi răspunderea patrimonială a furnizorului.

Astfel, în cazul în care părţile convin ca produsele să fie recondiţionate de către beneficiar pe cheltuiala furnizorului, beneficiarul va avea drept la despăgubiri pentru eventualele prejudicii cauzate prin nefolosirea produselor.

În cazul în care produsele au fost restituite furnizorului — pentru recondiţionare sau pentru înlocuirea lor cu produse corespunzătoare calitativ — efectele executării prestate anterior de către furnizor se sting; produsele se consideră nelivrate. Întrucît produsele se consideră nelivrate, furnizorul va fi obligat să restituie preţul sub sancţiunea penalităţii prevăzute de art. 1 lit. h din H.C.M. nr. 306/1970. Totodată, dacă anul de plan nu a expirat, pînă la livrarea produselor recondiţionate sau a altor produse corespunzătoare calitativ, furnizorul va plăti penalităţi de întîrziere calculate pînă la expirarea valabilităţii sarcinii de plan. Din acest moment, beneficiarul are dreptul, pe lîngă penalită-

1966, p. 51; Fl. Vasilescu, Notă la Dec. P.A.S. nr. 922/1967, A.S. nr. 3, 1967, p. 87. Pentru un alt punct de vedere, a se vedea, M. Mihail, *op. cit.*, A.S. nr. 4, 1971, p. 37.

[1] Dec. P.A.S. nr. 2251/1970, A.S. nr. 1, 1971, p. 96.

[2] A se vedea, Şt. D. Cărpenaru, *op. cit.*, A.S. nr. 3, 1966, p. 28—29.

țile de întîrziere, și la penalitățile pentru neexecutare. În cazul în care prejudiciile nu au fost acoperite prin plata penalităților, furnizorul datorează și despăgubiri în completare.

Socotim că în cazul în care produsele au fost restituite furnizorului după expirarea anului de plan, furnizorul nu va datora penalitățile menționate, ci numai despugubiri pentru acoperirea eventualelor prejudicii suferite de beneficiar.

D. RĂSPUNDEREA FURNIZORULUI PENTRU VICIILE ASCUNSE ALE PRODUSELOR

362. **Precizări prealabile.** Nici expirarea termenului de garanție nu pune capăt răspunderii furnizorului pentru calitatea necorespunzătoare a produselor.

„În perioada de garanție... — dispune art. 15 alin. 4 din Legea nr. 71/1969 — furnizorul răspunde pentru calitatea produselor, *iar după expirarea acesteia, pentru vicii ascunse, în condițiile legii*" (sublinierea noastră, S.C.). Prin urmare, după ce termenul de garanție a expirat, furnizorul va răspunde în continuare pentru calitate dar nu pentru orice vicii ale produselor, ci numai pentru viciile ascunse.

363. **Condițiile răspunderii pentru vicii ascunse.** Așa cum am văzut, potrivit art. 15 alin. 4 din Legea nr. 71/1969, furnizorul răspunde pentru viciile ascunse ale produselor *„în condițiile legii"*. În literatura juridică s-a pus problema de a ști la care anume dispoziții legale se referă textul citat.

La o primă examinare a dispozițiilor Legii nr. 71/1969[1], fără a aborda problema în toată complexitatea ei, am socotit că art. 15 alin. 4 din lege se referă la art. 5 și 11 din Decretul nr. 167/1958.

Acest punct de vedere a suscitat rezerve din partea unor autori[2]. S-a arătat că dispozițiile art. 11 din Decretul nr. 167/1958 nu pot fi aplicate, deoarece ele reglementează o răspundere pentru vicii ascunse grefată pe o obligație de garanție[3]. Or, ceea ce s-a dorit să se reglementeze prin art. 15 alin. 4 din Legea nr. 71/1969 este răspunderea pentru viciile ascunse care apar după expirarea perioadei de garanție. S-a mai arătat că aplicarea dispozițiilor citate ar însemna limitarea răspunderii

[1] A se vedea, St. D. Cărpenaru, *op. cit.*, R.R.D. nr. 4, 1970, p. 75. Ulterior acest punct de vedere a fost împărtășit de El. Cireașă, (op. cit., A.S. nr. 4, 1970, p. 17).

[2] A se vedea: Ivan Iczkovits. *op. cit.* A.S. nr. 6, 1970, p. 20; M. Mihail, *op. cit.* A.S. nr. 4, 1971, p. 40.

[3] Art. 11 alin. 1 din Decretul nr. 167/1958 dispune: „Prescripția dreptului la acțiune privind viciile ascunse ale unui lucru transmis sau ale unei lucrări executate, începe să curgă de la data descoperirii viciilor, însă cel mai tîrziu de la împlinirea unui an de la predarea lucrului sau lucrării". Termenul de un an este socotit ca fiind un termen general legal de garanție (În legătură cu discuțiile privind natura acestui termen, a se vedea, St. D. Cărpenaru, *op. cit.*, A.S. nr. 3, 1966, p. 31—37).

Scanned with OKEN Scanner

furnizorului pentru vicii ascunse, cu toate că art. 15 alin. 4 a consacrat această răspundere „fără limitare de timp". Potrivit părerii acestor autori, art. 15 alin. 4 din Legea nr. 71/1969 a înțeles să se refere la dispozițiile art. 2 lit. 1 din Legea nr. 2/1970, care obligă părțile să înscrie în contract *„durata de utilizare"* a produselor. Furnizorul răspunde pentru viciile ascunse ale produselor ivite pe toată durata de utilizare a produselor, durată care, în concepția autorilor, reprezintă „perioada în care produsele trebuie să corespundă unei utilizări normale, conform prescripțiilor legale sau convenționale și să-și păstreze însușirile calitative nealterate". Durata de utilizare „îndeplinește funcția de a limita în timp răspunderea furnizorului pentru vicii ascunse"[1].

Obiecțiile care s-au adus punctului nostru de vedere le socotim întemeiate. Într-adevăr, dispozițiile art. 15 alin. 4 din Legea nr. 71/1969, care reglementează răspunderea furnizorului pentru viciile ascunse distinct de răspunderea în termenul de garanție, ar deveni ineficiente deoarece în redactarea actuală a art. 11 din Decretul nr. 167/1958, termenul de un an, în care trebuie să fie descoperite viciile ascunse, este considerat un termen de garanție și acesta începe să curgă de la data predării produselor. Or, dacă termenul de garanție este mai mare de un an, practic, nu se mai poate angaja o răspundere pentru vicii ascunse.

Dar, soluția care se propune în locul celei criticate ni se pare susceptibilă de obiecții.

În primul rînd, socotim inacceptabilă concluzia potrivit căreia Legea nr. 71/1969 consacră o răspundere nelimitată a furnizorului pentru viciile ascunse ale produselor.

În al doilea rînd, interpretarea ce se dă noțiunii de durată de utilizare este, cel puțin parțial, inexactă. Într-adevăr, pentru unele produse „durata de utilizare" a produselor coincide cu termenul de garanție. Este cazul medicamentelor; furnizorul garantează utilizarea anumitor medicamente numai un anumit termen, după care medicamentele nu mai pot fi folosite fiind nocive. Deci, în aceste cazuri, la expirarea termenului încetează orice răspundere a furnizorului. Pentru alte produse, durata de utilizare nu coincide cu termenul de garanție. De exemplu, pentru o navă durata de utilizare este incomparabil mai mare decît termenul de garanție. Dar, aceasta nu înseamnă deloc că furnizorul va răspunde pentru vicii ascunse pînă la casarea navei, la împlinirea termenului de utilizare.

După părerea noastră, reglementarea în vigoare nu cuprinde dispoziții corespunzătoare care să traducă în fapt cerințele art. 15 alin. 4 din Legea nr. 71/1967. Se impune, *de lege ferenda*, reglementarea răspunderii furnizorului pentru viciile ascunse ale produselor. Pe lîngă principiile care ar trebui să guverneze această răspundere, reglementarea ce propunem ar urma să cuprindă și un termen, care ar începe să curgă de la data expirării termenului de garanție, în raport cu care să se stabilească momentul de la care începe să curgă termenul de prescripție pentru reclamarea viciilor ascunse. Pînă la adoptarea unei asemenea re-

[1] Cf. Ivan Iczkovits, *op. cit.*, A.S. nr. 6, 1970, p. 21.

glementări, s-ar putea aplica dispoziţiile art. 11 alin. 1 din Decretul nr. 167/1958, în sensul că termenul de un an prevăzut în acest articol curge, nu de la data predării produselor, ci de la data expirării termenului de garanţie. O soluţie similară a fost consacrată de practica arbitrală — pe baza dispoziţiilor art. 11 alin. 2 din Decretul nr. 167/1958 — în materia răspunderii antreprenorului pentru viciile ascunse ale lucrării[1].

364. **Caracteristicile răspunderii pentru viciile ascunse ale produselor.** Răspunderea furnizorului pentru viciile ascunse ale produselor se bazează pe culpă. Dar, pentru a se angaja răspunderea, beneficiarul trebuie să dovedească existenţa viciilor ascunse[2].

365. **Consecinţele descoperirii unor vicii ascunse.** Descoperirea unor vicii ascunse face ca produsele livrate să devină necorespunzătoare calitativ.

În privinţa consecinţelor pe care le implică o atare livrare socotim că ele sînt aceleaşi ca şi în cazul constatării lipsei însuşirilor calitative ale produselor în termenul de garanţie[3].

Constatarea viciilor se face potrivit dispoziţiilor legale[4].

366. **Răspunderea patrimonială a furnizorului pentru viciile ascunse ale produselor.** Pentru viciile ascunse ale produselor, furnizorul răspunde în aceleaşi condiţii ca şi în cazul lipsurilor calitative ale produselor constatate în termenul de garanţie. Cum această răspundere a fost examinată nu este cazul să mai revenim[5].

§ 4. LIVRAREA PRODUSELOR ÎN GARNITURI COMPLETE ŞI RĂSPUNDEREA FURNIZORULUI PENTRU NERESPECTAREA ACESTEI OBLIGAŢII

367. **Noţiunea de livrare în garnituri complete.** Unele produse pot fi folosite potrivit destinaţiei lor economice numai dacă au fost livrate cu toate dispozitivele şi accesoriile lor; de exemplu, livrarea unor combine fără accesoriile necesare (chei de contact, capacul de la filtrul aer, lada cu scule etc.) face improprie folosirea combinelor[6].

Prin urmare, *livrarea în garnituri complete presupune livrarea produsului contractat cu toate părţile, dispozitivele şi instrumentele necesare astfel încît produsul să poată fi utilizat în conformitate cu destinaţia sa economică*[7].

[1] A se vedea, *Infra*, nr. 486.

[2] În legătură cu viciile ascunse, a se vedea, *Supra*, nr. 363.

[3] A se vedea, *Supra*, nr. 360.

[4] Conform Ordinului a M.I.C.M. nr. 146/1963, beneficiarul este obligat să întocmească nota de rebut în termen de 24 de ore de la constatarea viciilor ascunse ale produselor livrate (Hot. Arbitrajului de stat interjudeţean Piteşti, nr. 370/1971, A.S. nr. 4, 1971, p. 114).

[5] A se vedea, *Supra*, nr. 361.

[6] A se vedea, Hot. Arbitrajului de stat al municipiului Bucureşti, nr. 2369/1972, A.S. nr. 1, 1973, p. 119.

[7] A se vedea şi Yolanda Eminescu, *op. cit.*, p. 74.

Scanned with OKEN Scanner

Livrarea produselor în garnituri complete — trebuie subliniat — este o consecinţă a obligaţiei pe care o are furnizorul de a executa *întocmai* obligaţiile din contractul de furnizare. În virtutea acestei obligaţii, furnizorul este ţinut să livreze produsele cu toate piesele cu care împreună formează garnitura stabilită în contract. Furnizorul are această obligaţie, nu numai în cazul cînd piesele sînt fabricate, în totalitatea lor de către el, ci chiar şi în cazul cînd anumite piese sînt fabricate de alte întreprinderi specializate şi furnizorul ansamblează piesele din care rezultă produsul finit. Faţă de beneficiar, furnizorul răspunde pentru livrarea produsului cu toate subansamblele şi accesoriile sale[1].

368. **Determinarea garniturii complete.** Piesele, subansamblele care formează o garnitură completă sînt stabilite prin standarde ori normele interne. Părţile determină garnitura completă a produsului care urmează a fi livrat prin referirea — cuprinsă în contract — la standardul ori norma internă aplicabilă. În lipsa unor atari prescripţii, părţile determină prin contract piesele, subansamblele etc. care formează garnitura produsului respectiv.

369. **Răspunderea furnizorului pentru livrarea produselor în garnituri incomplete.** Livrarea produselor în garnituri incomplete este o abatere de la prevederile standardelor, normelor interne şi, totodată, de la prevederile contractului şi, deci, angajează răspunderea furnizorului.

În lipsa unei reglementări a consecinţelor acestei abateri de către lege, practica arbitrală a stabilit că livrarea produselor în garnituri incomplete îndreptăţeşte pe beneficiar să solicite *completarea garniturii* sau *înlocuirea ei cu o garnitură completă* ori să *refuze produsul*, refuzînd, totodată, şi plata[2].

Beneficiarul trebuie să facă o alegere ţinînd seama de interesele sale, de posibilităţile furnizorului[3], precum şi de interesele economiei naţionale. Alegerea trebuie să se îndrepte către una din căile a cărei realizare să însemne executarea contractului; refuzul trebuie să intervină numai în caz excepţional, cînd nici una din celelalte căi nu poate duce la realizarea intereselor de plan ale beneficiarului.

Livrarea în garnituri incomplete, pe lîngă consecinţele menţionate, pune şi problema răspunderii patrimoniale a furnizorului.

În lipsa unor sancţiuni speciale pentru această abatere, practica arbitrală asimilează livrarea în garnituri incomplete cu nelivrarea, aplicînd sancţiunile corespunzătoare. În acest sens, Primul Arbitru de Stat arăta

[1] În practica arbitrală s-a constatat că unele întreprinderi refuză să includă în contract clauze privind livrarea unor subansamble care sînt executate de alte întreprinderi. În asemenea cazuri, organele arbitrale obligă pe furnizor la livrarea în garnituri complete (A se vedea D. Starc, *Livrarea de produse în garnituri complete*, A.S. nr. 4, 1957, p. 32).

[2] Hot. Arbitrajului de stat interjudeţean Deva, nr. 780/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 119.

[3] Completarea garniturii ori înlocuirea ei după expirarea anului de plan nu ar fi posibilă, dacă subansamblele nu au fost executate, deoarece furnizorul a primit noi sarcini de plan.

Scanned with OKEN Scanner

într-o decizie dată în exercitarea dreptului de control că organul arbitral „în mod just a stabilit că nu pot fi pretinse penalități pentru livrare de produse calitativ necorespunzătoare, asemenea livrări asimilîndu-se cu întîrzierile în livrări, respectiv cu nelivrările în cazul în care produsele nu pot fi utilizate fără piesele lipsă“[1].

Prin urmare, pînă la livrarea ultimei piese din garnitură, obligația se consideră neexecutată și furnizorul este obligat să plătească penalități de întîrziere[2].

Penalitățile de întîrziere — trebuie subliniat — se calculează la valoarea garniturii și nu a piesei nelivrate[3]. Într-adevăr, produsul fiind o unitate tehnico-funcțională, lipsa unei singure piese duce la imposibilitatea folosirii produsului. Deci, fiind vorba de o nelivrare și nu de o livrare incompletă, penalitățile de întîrziere trebuie calculate la valoarea întregii garnituri. Cînd penalitățile nu acoperă prejudiciul cauzat, beneficiarul are dreptul la despăgubiri în completare.

Pînă la livrarea ultimei piese din garnitură, beneficiarul este îndreptățit să refuze plata produsului[4].

În cazul în care pînă la expirarea anului de plan, furnizorul nu completează garnitura ori nu înlocuiește garnitura cu una completă, beneficiarul are dreptul la penalități pentru neexecutare, calculate la valoarea întregii garnituri și, dacă este cazul, la despăgubiri în completare.

§ 5. SORTIMENTUL PRODUSELOR ȘI RĂSPUNDEREA FURNIZORULUI PENTRU NERESPECTAREA LUI

370. **Noțiunea de sortiment al produselor.** Furnizorul este obligat să livreze produsele ținînd seama de prevederile contractului în legătură cu produsele contractate, precum și în legătură cu proporțiile dintre diferitele tipuri, mărimi, culori etc. ale produselor respective. Nu este suficient, prin urmare, ca furnizorul să fi livrat întreaga cantitate de produse, ci este nevoie ca să respecte și prevederile contractului privind sortimentul produselor în cauză. Numai respectîndu-se și sortimentul produselor vor fi satisfăcute pe deplin interesele beneficiarilor și consumatorilor.

Prin sortimentul produselor se înțelege corelația, raportul stabilit în contract între diferitele sorturi, specii, mărimi, profiluri, tipuri, mărci etc. ale produsului de furnizat, obligatoriu pentru întreaga canti-

[1] Dec. P.A.S. nr. 2410/1965, A.S. nr. 1, 1966, p. 97.

[2] A se vedea, art. 1 din H.C.M. nr. 306/1970. Din acest moment începe să curgă și termenul de garanție (Hot. Arbitrajului Ministerului Industriei Grele, nr. 882/1959, A.S. nr. 1, 1960, p. 62).

[3] Dec. P.A.S. nr. 818/1964, A.S. nr. 3, 1964, p. 87.

[4] Cf. pct. 213 din Normele metodologice privind creditarea pe termen scurt și efectuarea plăților între unitățile socialiste.

Scanned with OKEN Scanner

tate și pentru diferitele loturi ale produsului de furnizat (trimestriale, lunare etc.)[1].

În literatura juridică s-a discutat dacă, astfel conceput sortimentul, ține de aspectul cantitativ ori calitativ al executării obligațiilor. După părerea noastră[2], nerespectarea sortimentului este o abatere distinctă, atît față de nerespectarea cantității, cît și față de nerespectarea calității produselor; *ea este o abatere de la obligația furnizorului de a executa întocmai obligațiile asumate prin contractul de furnizare*[3]. Într-adevăr, în practică se poate întîmpla ca furnizorul să livreze întreaga cantitate de produse și acestea să fie corespunzătoare calitativ, dar să nu se fi respectat raportul stabilit în contract între diferitele sorturi, mărimi, culori etc. ale produsului.

371. **Determinarea sortimentului produselor.** Sortimentul produselor se determină *prin acordul părților*[4], odată cu încheierea contractului. Stabilirea sortimentului se poate face ulterior prin comunicarea de către beneficiar a specificațiilor. Determinarea se face procentual — în raport cu întreaga cantitate a produselor și pe anumite loturi — sau prin indicarea în concret a cantității pe fiecare sort, model, culoare etc.

Stabilirea sortimentului se poate face, fie prin fixarea raportului între grupele mari ale produsului *(sortimentul pe grupe)*, fie amănunțit în cadrul fiecărei grupe *(sortimentul desfășurat)*.

372. **Răspunderea furnizorului pentru nerespectarea sortimentului produselor.** Sortimentul se cere a fi respectat — trebuie subliniat — atît pentru cantitatea datorată la un anumit termen intermediar, cît și în raport de întreaga cantitate de produse contractate. Cerințele executării în natură și întocmai a obligațiilor impun ca, în cazul cînd la un anumit termen intermediar, furnizorul nu a respectat sortimentul prevăzut, la termenele următoare el va fi obligat să restabilească situația, astfel ca la termenul general, raportat la întreaga cantitate, sortimentul să fie cel prevăzut în contract.

Trebuie arătat că, întrucît sortimentul se stabilește prin acordul părților, ele au dreptul să modifice clauza sortimentului, convenind înlocuirea unor sorturi cu altele. Această înlocuire poate fi rezultatul înțelegerii exprese a părților sau ea poate fi dedusă și tacit din faptul că beneficiarul primește alte sorturi fără a face obiecții. Și într-un caz și

[1] A se vedea și Yolanda Eminescu, *op. cit.* p. 73; Francisc Deak, *Teoria contractelor speciale*, p. 60. A se vedea și Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Suceava, nr. 62/1972, A.S. nr. 3, 1972, p. 115.

[2] Asupra controversei, a se vedea, St. D. Cărpenaru, *Răspunderea furnizorului pentru nerespectarea sortimentului produselor livrate*, A.U.B., 1968, p. 71—73.

[3] Cu privire la critica Instrucțiunii P.A.S. nr. 23/1955 care distinge între sortiment și raportul între sorturi, a se vedea, St. D. Cărpenaru, *op. cit.*, A.U.B., 1968, p. 73—74.

[4] În trecut, în anumite cazuri, sortimentul era stabilit prin actele de planificare. În prezent, sortimentul nu mai este stabilit prin repartiții (A se vedea, art. 5 alin. 5 din Legea nr. 71/1969).

Scanned with OKEN Scanner

în altul, existînd acordul beneficiarului, furnizorul este exonerat de răspundere[1].

Deoarece livrarea și acceptarea altor sorturi decît cele convenite inițial poate însemna o modificare tacită a clauzei sortimentului, pentru a preîntîmpina acest efect și, deci, pentru a se angaja răspunderea furnizorului, beneficiarul trebuie să-și manifeste expres dezacordul cu o atare livrare[2].

Nerespectarea clauzei sortimentului constituie o abatere de la disciplina contractuală și angajează răspunderea patrimonială a furnizorului.

Cu toate că, așa cum am arătat, nerespectarea sortimentului este o abatere distinctă de la disciplina contractuală, totuși, actele normative în vigoare nu prevăd penalități pentru această abatere. În consecință, socotim că și în prezent se justifică aplicarea soluției practicii arbitrale potrivit căreia nelivrarea unor sorturi în cadrul corelației stabilite este considerată o nelivrare și, deci, furnizorul datorează penalități pentru întîrziere și neexecutare și, cînd este cazul, despăgubiri în completare.

373. **Prescripția dreptului la acțiune privind nerespectarea sortimentului.** Dreptul la acțiune pentru reclamarea penalităților pentru nerespectarea sortimentului se prescrie în 6 luni (art. 4 lit. b din Decretul nr. 167/1958).

Termenul începe să curgă de la data cînd se naște dreptul la acțiune. Această dată poate fi data primirii produselor de către beneficiar.

§ 6. TERMENELE DE LIVRARE ȘI RĂSPUNDEREA FURNIZORULUI PENTRU NERESPECTAREA LOR

A. CONSIDERAȚII GENERALE

374. **Precizări prealabile.** Furnizorul este ținut să livreze produsele la termenele prevăzute în contractul de furnizare. În anumite cazuri, însă, furnizorul poate să livreze produsele înainte de termen și chiar după împlinirea termenelor prevăzute în contract.

[1] Dec. P.A.S. nr. 595/1971, A.S. nr. 3, p. 107. A se vedea și: D. Rădoi, *Despre înlocuirea de sortimente în cursul executării în natură a contractului*, A.S. nr. 5, 1964, p. 50 și urm.; V. Istroan, *În legătură cu înlocuirea sortimentelor în cursul executării contractului de furnizare de lapte*, A.S. nr. 2, 1965, p. 75 și urm. Trebuie observat că autorii citați, precum și practica arbitrală vorbesc de *„înlocuirea sortimentelor"*. În realitate este vorba de înlocuirea unor sorturi cu altele în cadrul corelației stabilite în contract, adică potrivit sortimentului contractat.

[2] În cazul în care furnizorul a livrat un alt sort decît cel contractat și beneficiarul nu este de acord cu această înlocuire, furnizorul nu poate pretinde contravaloarea sortului livrat, acesta fiind la dispoziția sa, în custodia beneficiarului (Dec. P.A.S. nr. 2892/1960, A.S. nr. 5, 1960, p. 63).

Scanned with OKEN Scanner

375. **Livrarea înainte de termen este posibilă numai cu consimțămîntul beneficiarului.** Potrivit art. 19 alin. 1 din Legea nr. 71/1969 „produsele contractate se pot livra cu anticipație, numai cu acordul părților".

Prin urmare, o livrare este posibilă și înainte de îndeplinirea termenului contractual, dar *numai dacă părțile convin astfel*[1]. Părțile se pot înțelege ca livrarea să se facă înainte de termen, fie în momentul încheierii contractului[2], stipulînd în contract o clauză în acest sens, fie ulterior, în cursul executării contractului. Acordul beneficiarului — trebuie subliniat — poate rezulta și tacit din anumite fapte ale beneficiarului[3].

Dacă beneficiarul a consimțit ca furnizorul să livreze produsele înainte de termen înseamnă că el a consimțit la modificarea termenului și, deci, livrarea anticipată este ca și o „livrare la termen". În consecință, *o asemenea livrare își produce toate efectele.*

Astfel, *odată cu predarea produselor la noul termen se transferă la beneficiar și dreptul real asupra produselor.*

Tot astfel, *beneficiarul primind produsele trebuie să plătească prețul,* neputînd refuza plata prețului pînă la împlinirea termenului inițial. Trebuie arătat că, deși, acest efect decurge în mod logic din modificarea termenului, totuși, practica arbitrală nu îl recunoaște decît în cazul în care beneficiarul a consimțit — expres ori tacit — la plata anticipată a prețului[4]. După părerea noastră, această limitare nu este justificată și pentru alte motive. Mai întîi, dacă plata prețului se face la termenul inițial înseamnă, pe de o parte, că beneficiarul folosește gratuit produsele (creditare comercială) și, pe de altă parte, furnizorul nu este stimulat la îndeplinirea înainte de termen a obligațiilor. Apoi, plata prețului numai la termenul inițial înseamnă că o livrare anticipată cu consimțămîntul beneficiarului are aceleași consecințe ca livrarea anticipată, fără consimțămîntul beneficiarului, ceea ce ar fi nejust[5].

[1] Consimțămîntul beneficiarului la o livrare anticipată a unor utilaje este necesar deoarece, altfel s-ar eluda dispozițiile legale care prevăd că beneficiarul trebuie să participe la recepție (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Tg. Mureș, nr. 755/1972, A.S. nr. 1, 1973, p. 117).

[2] Uneori, părțile stipulează că furnizorul trebuie să ceară acordul beneficiarului și pentru fiecare livrare anticipată (Dec. P.A.S. nr. 2854/1971, A.S. nr. 2, 1972, p. 79).

[3] Delegarea de către beneficiar a angajatului său de a ridica produsele, valorează acordul pentru acceptarea livrării anticipate (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Timișoara, nr. 47/1972, A.S. nr. 5, 1972, p. 115).

[4] Dec. P.A.S. nr. 2854/1971, A.S. nr. 2, 1972, p. 79; Dec. P.A.S. nr. 1222/1973, A.S. nr. 4, 1973, p. 91.

[5] A se vedea, St. D. Cărpenaru, *Probleme juridice în legătură cu răspunderea pentru nerespectarea termenului în contractul de furnizare,* A.S. nr. 1, 1965 ,p. 29.

Scanned with OKEN Scanner

376. **Consecințele livrării înainte de termen, fără consimțămîntul beneficiarului.** Dacă furnizorul livrează produsele înainte de termen fără consimțămîntul beneficiarului, acesta nu le poate refuza, restituindu-le furnizorului, deoarece s-ar cauza prejudicii economiei naționale. Dar, beneficiarul, dacă nu este de acord cu o livrare anticipată, va primi produsele nu în calitate de beneficiar, ci în calitate de depozitar[1].

Drept urmare, printr-o atare livrare nu se operează transferul dreptului real asupra produselor la beneficiar; acesta va opera numai în momentul împlinirii termenului contractual[2]. În consecință, beneficiarul nu va fi obligat să plătească prețul produselor decît la împlinirea termenului.

În cazul în care nu a existat consimțămîntul beneficiarului privind livrarea anticipată, dar beneficiarul, avînd produsele în custodie, le folosește înainte de împlinirea termenului, trebuie să conchidem că beneficiarul, în mod tacit, a consimțit la o livrare anticipată; în momentul folosirii produselor operează transferul dreptului real de la furnizor la beneficiar[3].

Trebuie arătat că, în cazul în care printr-o livrare anticipată fără consimțămîntul beneficiarului s-a cauzat un prejudiciu, furnizorul va fi obligat la plata despăgubirilor pentru acoperirea prejudiciului suferit de beneficiar[4].

C. LIVRAREA CU ÎNTÎRZIERE A PRODUSELOR

377. **Precizări prealabile.** Nelivrarea produselor la termenul contractual nu duce la stingerea obligației furnizorului; cît timp nu a expirat durata contractului, obligația de a executa în natură prestațiile subzistă și deci, furnizorul este obligat să livreze produsele[5]. Dar, întîrzierea la livrare nu rămîne fără urmări. Aceste urmări privesc consimțămîntul beneficiarului pentru livrarea cu întîrziere, posibilitatea beneficiarului de a renunța la produsele întîrziate, imputația livrărilor și răspunderea patrimonială a furnizorului.

[1] Beneficiarul trebuie să-și manifeste voința în mod expres întrucît simpla acceptare a produselor poate să însemne un acord tacit la o livrare anticipată (Dec. P.A.S. nr. 2007/1972, A.S. nr. 2, 1973, p. 91).

[2] Pînă la împlinirea termenului, riscurile rămîn asupra furnizorului (Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 1651/1970, A.S. nr. 1, 1971, p. 113, cu *Notă* de T. Stoian). De asemenea, pînă în același moment, pierderile normale din greutate sînt suportate de furnizor (Dec. P.A.S. nr. 63/1973, A.S. nr. 2, 1973, p. 94). A se vedea și Stanciu D. Cărpenaru, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală*, p. 203. Pentru un punct de vedere diferit, a se vedea, Francisc Deak, *Teoria contractelor speciale*, p. 250.

[3] Cf. Dec. P.A.S. nr. 2543/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 105.

[4] Dec. P.A.S. nr. 704/1956, A.S. nr. 4, 1956, p. 41.

[5] A se vedea, *Supra*, nr. 296.

Scanned with OKEN Scanner

378. **Condiția acordului beneficiarului pentru livrarea cu întîrziere a produselor.** Potrivit art. 19 alin. 2 din Legea nr. 71/1969 „executarea și livrarea cu întîrziere a produselor de către furnizor pot fi efectuate numai cu acordul prealabil al beneficiarului"[1].

Prin urmare, potrivit legii, în cazul în care nu a executat și livrat la termen produsele contractate, dar ar putea să le execute și să le livreze după împlinirea termenului, furnizorul ar putea face acest lucru *numai cu acordul prealabil al beneficiarului.*

Condiția acordului prealabil al beneficiarului pentru executarea și livrarea unor produse cu întîrziere exprimă, după părerea noastră, preocuparea legiuitorului de a evita fabricarea unor produse care datorită nelivrării la timp, nu ar mai prezenta interes pentru beneficiar. Totodată, prin această condiție se urmărește întărirea disciplinei contractuale în raporturile dintre organizațiile socialiste.

Dacă beneficiarul își dă acordul la livrarea cu întîrziere, furnizorul va livra produsele, dar va suporta consecințele întîrzierii, plătind penalități și despăgubiri pentru întîrziere (art. 19 alin. 4).

Dacă, însă, beneficiarul nu își dă acordul, furnizorul nu poate livra produsele[2].

În legătură cu acordul beneficiarului s-a pus problema de a ști dacă, pentru a refuza primirea produselor, beneficiarul trebuie să dovedească sau nu că este în imposibilitate de a mai putea folosi produsele. După părerea noastră, legea nu cere o asemenea dovadă din partea beneficiarului; dovada cerută în cazul reglementat de art. 19 alin. 3 nu poate fi extinsă și în cazul pe care îl discutăm, prevăzut de art. 19 alin 2. Cei care susțin că o asemenea dovadă trebuie făcută ignoră dispozițiile art. 19 alin. 4 din care rezultă cu claritate că alineatele 2 și 3 reglementează situații diferite[3].

379. **Renunțarea beneficiarului la produsele întîrziate.** Potrivit art. 19 alin. 3 din Legea nr. 71/1969, „în cazul cînd furnizorul nu respectă

[1] În legătură cu interpretarea dispozițiilor art. 19 alin. 2 și 3 din Legea nr. 71/1969, a se vedea: St. D. Cărpenaru, *op. cit.* R.R.D. nr. 4, 1970, p. 75—76; Mircea Mureșan, *Observații privind art. 18 din noua lege a contractelor economice,* S.C.J. nr. 3, 1970, p. 437 și urm.; V. Prisăcaru, *Le nouveau régime légal des contrats économiques,* Revue roumaine des sciences sociales, Série de sciences juridiques, nr. 2, 1970, p. 229; Ion M. Anghel, Francisc Deak, Marin F. Popa, op. cit., p. 365; A. Savin, *Executarea la termen a obligațiilor contractuale în noua reglementare legală,* A.S. nr. 1, 1971, p. 25 și urm.; M. Costin, *Considerații privind interpretarea alineatelor 2—3 ale art. 18. din Legea contractelor economice,* A.S. nr. 1, 1971, p. 54 și urm.

[2] În cazul cînd produsele au fost livrate fără acordul beneficiarului acesta le va primi în custodie (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Constanța, nr. 276/1971, A. S. nr. 4, 1971, p. 108).

[3] Practica arbitrală s-a fixat în sensul că beneficiarul trebuie să facă dovada că produsele nu-i mai sînt necesare pentru îndeplinirea sarcinilor de plan (Cf. Dec. P.A.S. nr. 34/1971, A.S. nr. 2, 1972, p. 81; Dec. P.A.S. nr. 430/1972, A.S. nr. 3, 1972, p. 97).

Scanned with OKEN Scanner

termenul de livrare prevăzut în contract, beneficiarul este în drept de a renunța la primirea produselor, dacă datorită întîrzierii livrărilor este în imposibilitate de a le mai folosi". Prin urmare, sub condiția de a dovedi că produsele care nu au fost livrate la termen nu îi mai sînt necesare pentru îndeplinirea sarcinilor de plan, beneficiarul are dreptul să renunțe la aceste produse. Drept urmare, obligația furnizorului se consideră neexecutată și va plăti penalități și, cînd este cazul, despăgubiri pentru întîrziere și neexecutare (art. 10 alin. 4)[1].

380. **Imputația livrărilor.** Datorită întîrzierii livrării, furnizorul poate ajunge în situația de a avea mai multe restanțe. În cazul în care livrează o cantitate de produse, care nu acoperă toate restanțele, se pune problema de a ști care dintre restanțe vor fi acoperite și care vor rămîne în continuare.

Problema prezintă interes practic deoarece, pentru restanțele rămase neacoperite, furnizorul va continua să plătească penalități de întîrziere.

Modalitatea determinării ordinii de acoperire a restanțelor poartă denumirea de *imputația livrărilor*[2].

Imputația livrărilor este reglementată prin Instrucțiunea P.A.S. nr. 33/1957[3]. Potrivit acestei instrucțiuni, în cazul cînd furnizorul are, față de același beneficiar, la termene diferite, mai multe obligații de livrare, cu *obiecte de același fel și născute din același contract*, iar prestația făcută la un anumit termen este neîndestulătoare pentru a stinge toate obligațiile scadente, această prestație se socotește efectuată în contul obligației al cărei termen s-a împlinit mai recent și apoi servește la stingerea acelora al căror termen s-a împlinit anterior.

Prin urmare, prestația făcută servește mai întîi la acoperirea obligației din perioada curentă și apoi, ceea ce excede, la acoperirea obligațiilor din perioadele anterioare începînd cu cea mai recentă.

Soluția adoptată este inversă decît cea din dreptul comun; ea este justificată de interesele economiei planificate care cer ca deficiențele în îndeplinirea sarcinilor de plan, ivite într-o anumită perioadă de plan, să nu se răsfrîngă asupra realizării sarcinilor de plan din alte perioade, ci să fie limitate, pe cît este posibil, la perioada în care s-au produs[4].

Trebuie arătat că regula menționată nu se aplică în cazul în care obligațiile furnizorului s-au născut din *contracte diferite*. Într-un ase-

[1] Penalitățile de întîrziere se plătesc pînă la data renunțării (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Oradea, nr. 1684/1972, A.S. nr. 3, 1973, p. 107, cu *Notă* de Teodor Creț).

[2] Instituția imputației livrărilor corespunde imputației plății din dreptul comun.

[3] *Culegere*, p. 201—202. În literatura de specialitate s-a preconizat admiterea, în primul rînd, a imputației făcută de furnizor (Nicoleta Manolescu, *op. cit*, R.R.D. nr. 5, 1973, p. 9). Față de obiectivele urmărite prin imputația livrărilor, care sînt diferite de cele privind imputația plății din dreptul comun, socotim discutabil acest punct de vedere.

[4] Dec. P.A.S. nr. 2750/1971, A.S. nr. 2, 1972, p. 82.

menea caz, beneficiarul trebuie să ceară furnizorului să precizeze care obligație a înțeles să o execute prin prestația făcută; cînd furnizorul nu o face, determinarea rămîne la alegerea beneficiarului.

381. **Răspunderea furnizorului pentru întîrzierea la livrarea produselor.** Potrivit art. 1 lit. a din H.C.M. nr. 306/1970, pentru întîrziere la livrarea produselor, furnizorul va fi obligat la plata unei penalități de 0,1% pe zi de întîrziere, dacă întîrzierea nu depășește 10 zile; 0,2% pe zi de întîrziere, dacă întîrzierea este mai mare de 10 zile, dar nu depășește 30 zile; 0,3% pe zi de întîrziere, dacă întîrzierea depășește 30 zile. Aceeași penalitate va plăti și beneficiarul, dacă ridicarea produselor era în sarcina lui.

Penalitatea se calculează la prețul prestației întîrziate, de la termenul prevăzut în contract[1] pînă la data executării în natură a prestației[2] sau, după caz, data renunțării beneficiarului, în condițiile legii, la acea prestație, ori data la care executarea prestației a devenit imposibilă din cauză de forță majoră[3].

Pentru întîrzieri în predarea sau ridicarea utilajelor tehnologice și a instalațiilor complexe, prevăzute în anexa H.C.M. nr. 306/1970, penalitatea de întîrziere se calculează după expirarea a 30 zile de la termenul prevăzut în contract pentru executarea obligației.

Dreptul la acțiune pentru plata penalităților de întîrziere se prescrie în termen de 6 luni (art. 4 lit. b din Decretul nr. 167/1958).

Termenul de prescripție începe să curgă de la data împlinirii termenului la care prestația trebuia executată (art. 7 din Decretul nr. 167/1958).

Trebuie arătat că, întrucît penalitățile se calculează pe fiecare zi de întîrziere, în fiecare zi se va naște pentru beneficiar o nouă creanță supusă termenului de prescripție de 6 luni[4]. Penalitățile se cumulează zi cu zi, astfel că beneficiarul poate introduce o acțiune pentru plata penalităților pentru o anumită perioadă de timp. Întrucît, însă, fiecare creanță se prescrie într-un termen de 6 luni, organul arbitral nu poate obliga decît la plata penalităților de întîrziere pe ultimele 6 luni calculate pînă la introducerea acțiunii[5].

[1] Furnizorul este de drept în întîrziere, dacă nu își execută obligațiile la termenele stabilite în contract (art. 18 din Legea nr. 71/1969).

[2] Dec. P.A.S. nr. 607/1971, A.S. nr. 3, 1971, p. 108.

[3] În principiu, cazul de forță majoră, intervenit după scadența termenului de livrare, exonerează de răspundere pe furnizor. Dar, acesta trebuie să facă dovada că nici înainte și nici după intervenția forței majore n-a avut posibilitatea să recupereze restanțele în livrare (Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 658/1973, A.S. nr. 4, 1973, p. 120). A se vedea, *Supra*, nr. 336.

[4] Instrucțiunea P.A.S. nr. 5/1960, *Culegere*, p. 289. A se vedea și Dec. P.A.S. nr. 2243/1972, A.S. nr. 6, 1972, p. 81.

[5] A se vedea: *Răspunsuri la unele probleme ridicate în cadrul Consfătuirii pe țară a organelor arbitrale din 23—25 martie 1959*, A.S. nr. 2, 1959, p. 46;

Scanned with OKEN Scanner

În cazul în care prin plata penalităților nu s-a acoperit prejudiciul cauzat prin întîrziere la livrarea produselor, furnizorul datorează, în completare, și despăgubiri (art. 21 din Legea nr. 71/1969).

Cînd furnizorul nu a livrat produsele și o executare în natură a obligației a devenit imposibilă, pe lîngă penalitățile și despăgubirile pentru întîrziere, furnizorul va datora și penalități pentru neexecutare și, în completare, dacă este cazul, despăgubiri pentru neexecutare[1].

Penalitatea pentru neexecutare în natură a obligației este de 8% și se calculează la prețul prestației neexecutate la data cînd, în condițiile legii, executarea în natură nu mai este posibilă (art. 1 lit. e din H.C.M. nr. 306/1970).

§ 7. PREDAREA ȘI PRIMIREA PRODUSELOR

A. CONSIDERAȚII GENERALE

382. **Precizări prealabile.** Așa cum am arătat[2], din contractul de furnizare rezultă pentru furnizor obligația de a transmite, după caz, dreptul de administrare directă sau dreptul de proprietate asupra unei cantități de produse, care implică și obligația de a preda produsele, iar pentru beneficiar obligația de a primi cantitatea de produse livrată.

Obligația de a preda produsele se execută de către furnizor, fie prin predarea efectivă a produselor către beneficiar *(loco depozitul furnizorului* sau *loco depozitul beneficiarului),* fie prin predarea produselor unei organizații de transport, pentru a fi transportate la beneficiar.

Obligația de a primi produsele se execută de către beneficiar prin preluarea produselor, fie la depozitul furnizorului sau beneficiarului, fie la locul de destinație a produselor expediate.

Din cele arătate rezultă că cele două obligații se pot executa în același moment și în același loc sau în momente și locuri diferite.

Condițiile în care se execută obligațiile de a preda și a primi produsele sînt reglementate în contractul de furnizare.

Odată cu predarea-primirea produselor are loc și recepția produselor, precum și transferul dreptului real asupra produselor, de la furnizor la beneficiar.

În cele ce urmează vom examina, pe scurt, aceste probleme.

Jean Mateiaș, Paul Cosmovici, *Prescripția extinctivă*, București, Editura științifică, 1962, p. 125. Pentru alte amănunte, a se vedea, Stanciu D. Cărpenaru, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală*, p. 200—201.

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 321.

[2] A se vedea, *Supra*, nr. 347.

Scanned with OKEN Scanner

383. **Modalitățile recepției.** Produsele contractate se livrează numai pe bază de recepție *cantitativă și calitativă*. Modalitatea recepției este cea stabilită, potrivit legii, în contractul încheiat de către părți[1].

Ținînd seama de prevederile Regulamentului aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959, părțile pot conveni ca recepția produselor să se facă cu participarea delegaților furnizorului și beneficiarului sau numai de delegații furnizorului[2] *(autorecepție)*.

Recepția cu participarea delegaților furnizorului și beneficiarului se face la furnizor sau, în anumite cazuri prevăzute de lege ori convenite de părți, la beneficiar. Această modalitate a recepției este obligatorie pentru utilaje tehnologice, instalații și alte produse de complexitate tehnică ridicată (art. 15 alin. 2 din Legea nr. 71/1969).

Recepția făcută de delegații furnizorului impune verificarea cantitativă și calitativă a produselor; ea este urmată de livrarea produselor către beneficiar.

Rezultatele verificării cantitative și calitative a produselor se consemnează într-un *proces-verbal de recepție sau autorecepție* care cuprinde indicații privind: cantitatea, calitatea, sortimentul, prețul precum și orice alte elemente de identificare a produselor ce se livrează[3].

În cazul în care se constată lipsuri cantitative sau calitative ale produselor se urmează procedura stabilită în Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959[4].

384. **Răspunderea pentru nerespectarea modalității recepției stabilite în contract.** Nerespectarea obligațiilor contractuale privind modalitatea efectuării recepției atrage răspunderea părții în culpă. Într-adevăr, potrivit art. 1 lit. d din H.C.M. nr. 306/1970, partea în culpă va plăti o penalitate de 2% „pentru nerespectarea clauzelor din contract cu privire la modalitatea efectuării recepției, dacă dispozițiile articolului 1 litera a nu sînt aplicabile". Prin urmare, penalitățile prevăzute de literile a și d ale art. 1 au un caracter *alternativ*.

Penalitatea de 2% se calculează la prețul prestației ce trebuia să fie recepționată.

385. **Verificarea produselor la destinație.** Atît în cazul recepției cît și în cazul autorecepției, beneficiarul are obligația de a verifica produsele, sub aspect cantitativ și calitativ, la locul în care le primește de la cărăuș (art. 35 și 54 din Regulament). În cazul în care această verificare

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 225.

[2] Verificarea se face de către o comisie de autorecepție (Cf. art. 4 din Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959).

[3] Procesele-verbale fac dovadă pînă la proba contrară (Dec. P.A.S. nr. 182/1957, A.S. nr. 3, 1957, p. 48).

[4] Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Suceava, nr. 26/1971, A.S. nr. 4, 1972, p. 97.

Scanned with OKEN Scanner

nu a putut fi făcută în întregime la staţia de destinaţie, ea se completează cu o verificare la locul de depozitare (art. 57 din Regulament).

Dacă în urma verificării produselor se constată lipsuri cantitative sau calitative, beneficiarul va întocmi un proces-verbal şi va comunica aceste lipsuri furnizorului. În cazul în care aceste lipsuri provin din culpa furnizorului se angajează răspunderea acestuia.

Potrivit practicii arbitrale, formată sub regimul vechii reglementări, răspunderea furnizorului se angajează, atît în cazul în care produsele au fost livrate pe bază de autorecepţie, cît şi în cazul în care la recepţie au participat delegaţii beneficiarului. Socotim că soluţia practicii arbitrale se justifică şi în prezent, ea fiind de natură să contribuie la întărirea disciplinei contractuale.

C. TRANSFERUL DREPTULUI REAL ASUPRA PRODUSELOR

386. **Precizări prealabile.** Predarea-primirea produselor pune şi problema transferului dreptului real asupra produselor — dreptul de proprietate sau dreptul de administrare directă — de la furnizor la beneficiar.

Precizarea momentului transferului dreptului real prezintă un interes practic deosebit deoarece potrivit art. 16 alin. 2 din Legea nr. 71/1969, *„pe data trecerii produselor în proprietatea sau administrarea directă a organizaţiei beneficiare trec şi riscurile asupra sa“* (sublinierea ns. S.C.).

Pornind de la principiul dreptului comun, potrivit căruia dreptul real asupra bunurilor determinate generic se transmite la dobînditor în momentul individualizării bunurilor, Legea nr. 71/1969 consacră unele reguli generale privind transferul dreptului real asupra produselor în contractul de furnizare. Ele se referă la situaţiile care se întîlnesc cel mai adesea în raporturile de furnizare.

În cele ce urmează vom examina aceste reguli, precum şi unele aplicaţii ale acestor reguli privind livrarea prin intermediar.

387. **Reguli generale privind transferul dreptului real asupra produselor.** Art. 16 din Legea nr. 71/1969 cuprinde regulile generale privind transferul dreptului real asupra produselor.

a) Produsele trec în proprietatea sau administrarea directă a beneficiarului *„pe data predării produselor către organizaţia beneficiară“* (art. 16 lit. a). Această regulă se referă la cazul în care, după recepţia făcută cu participarea delegatului beneficiarului, produsele sînt predate direct beneficiarului[1]. Cum de obicei predarea se face imediat ce a luat sfîrşit recepţia, înseamnă că momentul transmiterii dreptului real este *data cuprinsă în procesul-verbal de recepţie,* deoarece în acest moment produsele au fost individualizate.

[1] Hot. Arbitrajului de stat interjudeţean Constanţa, nr. 208/1973, A.S. nr. 3, 1973, p. 111.

Scanned with OKEN Scanner

Dar, în acele cazuri, în care predarea produselor nu are loc cu ocazia recepției transferul dreptului real operează, așa cum prevede legea, în momentul predării.

b) În cazul în care expedierea produselor este în sarcina furnizorului, produsele trec în proprietatea sau în administrarea directă a beneficiarului *„pe data predării produselor către organizația de transport"* (art. 16 lit. b). Momentul transmiterii dreptului real este data aplicată cu ștampila organizației de transport pe documentul de transport[1].

Prin urmare, în acest caz, numai prin predarea produselor către organizația de transport, produsele se individualizează și operează transferul dreptului real.

c) În cazul în care părțile, în condițiile legii, convin ca produsele să rămînă în custodia furnizorului, produsele trec în proprietatea sau administrarea directă a beneficiarului *„pe data trecerii produselor în custodia organizației furnizoare"* (art. 16 lit. c)[2]. Trecerea produselor în custodia furnizorului presupune individualizarea produselor care se face prin recepție sau autorecepție[3].

388. **Livrarea produselor prin intermediar.** În anumite cazuri — justificate din punct de vedere economic — livrarea produselor se face pe baza unor raporturi contractuale la care participă și o verigă intermediară (baze de aprovizionare și desfacere). În practică sînt cunoscute două asemenea forme: livrarea prin depozit și livrarea în tranzit[4].

Livrarea prin depozit. În acest caz se încheie două contracte obișnuite: un contract între furnizor și intermediar și un alt contract între intermediar și beneficiar. În baza primului contract, furnizorul livrează produsele intermediarului, de la care primește și prețul. Apoi, în baza celui de al doilea contract, intermediarul livrează produsele către beneficiar, de la care va primi prețul produselor și un comision.

Transferul dreptului real asupra produselor operează, potrivit regulilor generale, de la furnizor la intermediar și de la acesta la beneficiar.

Livrarea prin tranzit. Această livrare îmbracă două forme: livrare prin tranzit achitat sau cu factură fermă (cu participare la decontări) și livrare prin tranzit organizat (fără participare la decontări).

Livrarea prin tranzit achitat presupune încheierea a două contracte: unul între furnizor și intermediar și altul între intermediar și beneficiar. În acest caz — trebuie subliniat — produsele sînt livrate de către furnizor direct beneficiarului indicat de către intermediar, fără a mai trece

[1] Cf. art. 21 din Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959.

[2] Custodia presupune prezența ambelor părți la predarea-primirea produselor în custodie și încheierea procesului-verbal de custodie (Dec. P.A.S. nr. 1018/1972, A.S. nr. 4, 1972, p. 92).

[3] Produsele recepționate dar neexpediate nu trec în patrimoniul beneficiarului, dacă nu s-a convenit expres că produsele rămîn în custodia furnizorului (Dec. P.A.S. nr. 2268/1971, A.S. nr. 6, 1971, p. 92).

[4] Pentru o expunere mai amplă, a se vedea, Francisk Deak, *Teoria contractelor speciale*, p. 73—79.

Scanned with OKEN Scanner

prin depozitul intermediarului, iar prețul produselor este încasat de furnizor de la intermediar, care la rîndu-i l-a primit de la beneficiar[1].

Livrarea prin tranzit organizat presupune la fel încheierea a două contracte; unul între furnizor și intermediar și altul între intermediar și beneficiar. În acest caz, nu numai produsele se livrează de către furnizor direct beneficiarului, ci și plata prețului se face de către beneficiar direct furnizorului, fără participarea intermediarului[2].

Întrucît, în cazul livrării prin tranzit, între furnizor și beneficiar nu există raporturi contractuale, se pune problema de a ști cum operează transferul dreptului real asupra produselor. Singura explicație posibilă este că, în acest caz, transferul dreptului real asupra produselor de la furnizor la beneficiar operează — prin intermediar — pe baza celor două contracte. Într-adevăr, atunci cînd furnizorul predă produsele beneficiarului (sau organizației de transport), el își execută obligația contractuală care o are față de intermediar. Dar, prin aceeași operație de predare se execută și obligația intermediarului față de beneficiar. Aceasta înseamnă că, potrivit regulilor generale, în momentul predării, dreptul real asupra produselor se transmite de la furnizor la intermediar și, în același moment (teoretic un moment mai tîrziu), de la intermediar la beneficiar. Întrucît intermediarul dobîndește dreptul real numai pentru un moment, înseamnă că practic, dreptul real asupra produselor precum și riscurile aparțin, fie furnizorului, fie beneficiarului[3].

[1] Intermediarul participă la operațiile de decontare a prețului; furnizorul întocmește factura și o dă spre încasare intermediarului, din ordinul căruia a făcut livrarea beneficiarului, iar intermediarul pe baza acestei facturi, care atestă efectuarea livrării, întocmește factura și o depune spre încasare la beneficiar. Pe lîngă prețul produselor, intermediarul încasează de la beneficiar și un comision. (A se vedea, pct. 196 din Normele metodologice privind creditarea pe termen scurt și efectuarea plăților între unitățile socialiste).

[2] Intermediarul are dreptul la un comision din partea furnizorului.

[3] Deoarece, în cazul livrării prin tranzit, între furnizor și beneficiar nu există raport juridic, concluzia firească ar fi că între ei nu se pot angaja nici un fel de litigii în legătură cu livrarea produselor. Cu toate acestea, potrivit Instrucțiunilor comune ale Comitetului de Stat al Planificării și ale Primului Arbitru de Stat nr. 1/1958, „executarea contractului ca și orice neînțelegere ivită, fie în legătură cu plata prețului, fie în legătură cu executarea altor clauze ale contractelor... vor fi rezolvate direct între furnizorul efectiv și beneficiarul efectiv, fără ca în litigiu să figureze și veriga intermediară, dacă prezența acesteia din urmă nu este necesară" (*Culegere*, p. 213). În literatura juridică s-au făcut încercări de a se explica soluția menționată prin instituțiile dreptului civil: stipulația pentru altul, delegația imperfectă, reprezentarea, convenția unică etc. (Asupra expunerii acestor opinii, a se vedea, Prof. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria și practica litigiilor precontractuale*, p. 208—218). În ce ne privește socotim preferabil punctul de vedere potrivit căruia soluția nu se poate încadra în nici o instituție a dreptului civil; prin instrucțiunea citată s-a consacrat posibilitatea unei *acțiuni directe* între două organizații socialiste care nu sînt legate printr-un raport juridic (Cf. Francisc Deak, *Teoria contractelor speciale*, p. 77—78).

§ 8. PREȚUL PRODUSELOR ȘI RĂSPUNDEREA BENEFICIARULUI PENTRU NERESPECTAREA OBLIGAȚIEI DE PLATĂ A PREȚULUI

389. **Caracterul imperativ al prețului.** Așa cum am arătat[1], părțile sînt ținute ca în contractul pe care îl încheie să prevadă prețul produselor precum și actul normativ prin care acest preț a fost aprobat. Prețul avînd un caracter imperativ, el nu poate fi înlocuit sau modificat prin voința părților.

Pentru produsele pentru care nu sînt prețuri stabilite, părțile vor conveni prețurile, în limitele competenței lor (art. 17 din Legea nr. 71/1969).

390. **Modificarea prețului.** Uneori, în intervalul dintre încheierea contractului și plata prețului, prețul se modifică de către organele competente. Într-un asemenea caz se pune problema de a ști care va fi prețul la care vor fi plătite produsele. Potrivit practicii arbitrale, modificările de prețuri intervenite în cursul executării contractului se aplică de la data indicată în actele prin care noile prețuri sînt aprobate. În lipsa indicării unei atari date, noile prețuri sînt de aplicare imediată. Pentru produsele livrate dar neplătite se va aplica prețul în vigoare în momentul predării produselor[2]. Prin urmare, în lipsa unor dispoziții contrare, pentru produsele livrate dar neachitate se vor aplica prețurile în vigoare la data predării. Soluția practicii arbitrale se justifică prin aceea că la momentul predării produselor, furnizorul își execută obligația și, în consecință, se naște dreptul său la plata prețului. Modificarea ulterioară a prețului nu poate să influențeze dreptul de creanță al furnizorului.

391. **Plata cheltuielilor de transport. Condiția franco.** Cheltuielile de transport a produselor sînt suportate, potrivit legii, fie de furnizor, fie de beneficiar, fie de furnizor și beneficiar.

În cazul în care furnizorul suportă cheltuielile de transport sau o parte din ele, aceste cheltuieli sînt incluse în prețul de cost al produselor.

Cheltuielile de transport care sînt în sarcina beneficiarului sînt suportate peste prețul produselor.

Repartizarea cheltuielilor de transport între furnizor și beneficiar se face prin actele normative cu ajutorul noțiunii de *franco;* prețurile se stabilesc franco pînă la un anumit loc, ceea ce înseamnă că pînă la acel loc cheltuielile de transport se suportă de furnizor iar de la acel loc, de către beneficiar. De exemplu, potrivit Decretului nr. 365/1973 privind stabilirea prețurilor de producție și livrare pentru autocamioanele tip Roman, prețurile de producție și livrare stabilite se înțeleg în condiția de livrare franco depozit furnizor . . . " (art. 1). Aceasta înseamnă că cheltuielile de transport de la depozitul furnizorului la beneficiar sînt suportate de către beneficiar, peste prețul autocamionului.

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 224.

[2] Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 2737/1961, A.S. nr. 5, 1961, p. 74.

Scanned with OKEN Scanner

Trebuie arătat că se practică și alte forme de franco; de exemplu, franco depozitul beneficiarului, franco stația de încărcare etc.

Noțiunea de franco — trebuie subliniat — are numai funcția de a repartiza cheltuielile de transport între furnizor și beneficiar; ea nu are nici o semnificație în legătură cu determinarea locului predării produselor ori cu transferul dreptului real asupra produselor sau cu determinarea părții care urmează să facă tansportul produselor[1].

392. **Plata prețului produselor.** Potrivit art. 131 din Legea nr. 9/1972, furnizorul este obligat să ceară plata după expedierea produselor către beneficiar; beneficiarul este obligat să efectuieze plata după preluarea și recepția produselor.

Prin urmare, există o anumită ordine în executarea obligațiilor; întîi furnizorul își execută obligația de a livra produsele și numai apoi beneficiarul este obligat la plata prețului. În consecință, beneficiarul nu poate fi obligat la plata prețului înainte ca furnizorul să fi livrat produsele și, totodată, înainte ca beneficiarul să fi primit efectiv și recepționat produsele. Orice abatere constituie o creditare comercială interzisă de lege[2].

În cazul în care pentru produsele pentru care s-a încheiat contractul nu există un preț aprobat, părțile nu pot trece la executarea contractului înainte ca organele competente să fi aprobat prețul pentru produsele respective. În consecință, pînă la fixarea prețului legal, furnizorul nu poate proceda la livrarea produselor, iar beneficiarul nu poate pretinde penalități pentru nelivrare sau întîrziere[3].

Plata prețului se face potrivit modalității de decontare prevăzute în contract[4].

Întrucît dispozițiile legale prin care sînt aprobate prețurile au un caracter imperativ, înseamnă că părțile sînt obligate să respecte aceste prețuri. Respectarea prețurilor legale — trebuie subliniat — este o obligație atît pentru furnizor cît și pentru beneficiar.

Dacă din eroare, furnizorul calculează prețul produselor la un preț inferior celui legal, el are dreptul să pretindă de la beneficiar diferența. Tot astfel, dacă furnizorul din eroare calculează prețul produselor la un preț superior celui legal, beneficiarul are dreptul să reclame diferența plătită în plus. Prin urmare, de erorile comise la calcularea prețului nu poate profita nici furnizorul și nici beneficiarul, deoarece amîndoi sînt obligați să respecte prețul legal.

[1] A se vedea, Francisc Deak, *Teoria contractelor speciale*, p. 82—83; Gh. M. Țigăeru, D. C. Marinescu, *Raporturile contractuale de furnizare a produselor*, București, Editura științifică, 1964, p. 250—254.

[2] Dec. P.A.S. nr 171/1972, A.S. nr. 2, 1972, p. 72.

[3] Cf. Instrucțiunii P.A.S. nr. 19/1965, *Culegere*, p. 357. A se vedea și *Supra*, nr. 195.

[4] A se vedea, *Infra*, nr. 545.

Scanned with OKEN Scanner

În asemenea cazuri, beneficiarul invocă, uneori, faptul că prin obligarea la plata diferenței de preț este păgubit deoarece produsele au fost vîndute la prețul facturat iar diferența de preț nu mai poate fi recuperată. Potrivit Instrucțiunii P.A.S. nr. 17/1959 în aceste cazuri, organele arbitrale „se vor sesiza din oficiu îndrumînd pe beneficiar să formuleze acțiune reconvențională în daune". Rezolvînd cererea reconvențională, organul arbitral va stabili răspunderea părților pentru paguba rezultată din desfacerea produselor la un preț mai mic decît cel legal, în funcție de culpa fiecăreia.

Dreptul la acțiune pentru restituirea diferențelor de preț ca rezultat al greșitei calculări a prețului — trebuie subliniat — are la bază contractul încheiat de părți, și nu îmbogățirea fără temei legitim[1].

393. **Răspunderea beneficiarului pentru nerespectarea obligației de plată a prețului.** Neplata prețului ori întîrzierea la plata prețului reprezintă abateri de la disciplina contractuală și angajează răspunderea patrimonială a beneficiarului[2].

Pentru întîrzierea plății prețului produselor livrate, beneficiarul va plăti o penalitate de: 0,1% pe zi de întîrziere, dacă întîrzierea nu depășește 10 zile; 0,2% pe zi de întîrziere, dacă întîrzierea este mai mare de 10 zile, dar nu depășește 30 zile; 0,3% pe zi de întîrziere dacă întîrzierea depășește 30 de zile (art. 1 lit. g din H.C.M. nr. 306/1970).

Pentru refuzul nejustificat de plată a prețului sau pentru încasarea unei sume fără îndreptățire, partea în culpă va plăti o penalitate de 0,3% pe zi de întîrziere sau de nerestituire, după caz (art. 1 lit. h din H.C.M. nr. 306/1970).

Penalitățile se calculează la suma întîrziată, refuzată nejustificat ori încasată fără îndreptățire, de la data la care plata prețului trebuia efectuată sau, după caz, de la data la care suma a fost încasată fără îndreptățire, pînă la data plății prețului sau restituirii sumei.

În cazul în care penalitățile nu acoperă prejudiciul cauzat, partea culpabilă va fi obligată la plata despăgubirilor în completare[3].

Dreptul la acțiune pentru plata prețului produselor livrate se prescrie în termenul general de prescripție de 18 luni, aplicabil în raporturile dintre organizațiile socialiste (art. 3 din Decretul nr. 167/1958).

Termenul începe să curgă de la data cînd produsele au trecut în patrimoniul beneficiarului[4].

Pe durata dintre introducerea documentului de plata în bancă și data primirii rezultatului, cursul prescripției se suspendă[5].

---

[1] A se vedea, St. D. Cărpenaru, *Îmbogățirea fără temei legitim în raporturile dintre organizațiile socialiste*, A.S. nr. 1, 1971, p. 35 și urm.

[2] A se vedea, St. D. Cărpenaru, *Răspunderea beneficiarului pentru neplata prețului în contractul de furnizare*, A.U.B., nr. 1, 1969, p. 56—59.

[3] Dec. P.A.S. nr. 1090/1963, A.S. nr. 3, 1963, p. 53.

[4] A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. și a Băncii Naționale a Republicii Socialiste România nr. 11/1961, *Culegere*, p. 324.

[5] Potrivit art. 4 din Regulile procedurii arbitrale, organizația socialistă creditoare nu poate sesiza organul arbitral cu o acțiune prin care să pretindă o

Scanned with OKEN Scanner

Dreptul la acțiune privind plata penalităților de întîrzierea plății se prescrie în 6 luni (art. 4 lit. b din Decretul nr. 167/1958).

Termenul de prescripție începe să curgă de la data cînd debitorul era obligat să plătească prețul, adică de la data cînd produsele au trecut în patrimoniul său.

§ 9. CLAUZE PRIVIND AMBALAREA PRODUSELOR ȘI RESTITUIREA AMBALAJULUI

394. **Precizări prealabile.** Pentru a se asigura protecția lor în timpul transportului, precum și buna depozitare și manipulare, unele produse sînt livrate în ambalaje denumite *ambalaje de transport*[1].

Ambalajele prezintă o mare importanță pentru economia națională. De aceea, problema producției și circulației ambalajelor este amănunțit reglementată prin actele normative[2].

H.C.M. nr. 2335/1967 consacră două sisteme de circulație a ambalajelor: sistemul vînzării-cumpărării și sistemul restituirii obligatorii.

a) *Sistemul vînzării-cumpărării.* Acest sistem privește ambalajele în care circulă bunurile de larg consum. El constă în aceea că furnizorul livrează ambalajele odată cu marfa și le facturează beneficiarului. Acesta le livrează întreprinderilor specializate în recuperarea, recondiționarea și valorificarea ambalajelor, care la rîndul lor, după o eventuală recondiționare, le livrează furnizorului.

b) *Sistemul restituirii.* Acest sistem presupune existența unor ambalaje care aparțin — în baza dreptului de administrare directă sau a dreptului de proprietate, după caz — furnizorului, care le folosește pentru livrarea produselor. Beneficiarul care a primit produsele în astfel de ambalaje este obligat să le restituie furnizorului în anumite termene.

sumă de bani care poate fi obținută prin bancă, decît dacă dovedește că a folosit mai întîi decontarea bancară, care a rămas fără rezultat (A se vedea, *Infra*, nr. 644). Cum folosirea prealabilă a procedurii de decontare ar putea duce la o astfel de întîrziere încît acțiunea să se prescrie, prin Instrucțiunea comună a P.A.S. și Băncii Naționale nr. 11/1961 s-a decis că, în acest caz, își găsesc aplicarea dispozițiile art. 13 din Decretul nr. 167/1958 (*Culegere*, p. 324—325). A se vedea, *Infra*, nr. 556.

[1] În afară de ambalajele de transport există și *ambalaje de desfacere*, care nu se pot separa de produse și care asigură desfacerea produselor către consumatori.

[2] A se vedea: H.C.M. nr. 2335/1967 privind producția și circulația ambalajelor; Instrucțiunile nr. 65/1970 date în aplicarea hotărîrii. Pentru o analiză amănunțită a acestor acte normative, a se vedea: V. Atanasiu, *Sancțiunea nerespectării obligației de restituire a ambalajelor*, A.S. nr. 6, 1969, p. 67 și urm.; L. Kreps, *Contribuția Arbitrajului de Stat la îmbunătățirea continuă a legislației în materia ambalajelor de transport*, A.S. nr. 3, 1970, p. 38 și urm.; I. Cioban, *Unele modificări aduse de noua reglementare în materia producției și circulației ambalajelor*, A.S. nr. 4, 1971, p. 44 și urm. A se vedea și Instrucțiunea P.A.S. nr. 2/1970, A.S. nr. 2, 1970, p. 89.

395. **Obligaţiile părţilor în legătură cu ambalarea produselor şi restituirea ambalajelor.** În contractul de furnizare părţile trebuie să stipuleze clauze în legătură cu ambalarea produselor precum şi în legătură cu punerea la dispoziţie a ambalajelor, a calităţii lor, a restituirii lor etc.

Ambalajele pot fi puse la dispoziţie de către furnizor sau chiar de către beneficiar.

În contract se vor stipula termene pentru restituirea ambalajelor, cînd ele aparţin furnizorului, şi respectiv pentru punerea lor la dispoziţia furnizorului, cînd ele aparţin beneficiarului.

396. **Răspunderea pentru nerespectarea obligaţiilor privind ambalajele.** Pentru nerestituirea în termen a ambalajelor care circulă în sistem de restituire sau pentru nepunerea la dispoziţie a ambalajelor de către beneficiar, cînd potrivit contractului are această obligaţie, partea în culpă va plăti o penalitate de: 0,1% pe zi de întîrziere, dacă întîrzierea nu depăşeşte 10 zile; 0,2% pe zi de întîrziere, dacă întîrzierea este mai mare de 10 zile, dar nu depăşeşte 30 zile; 0,3% pe zi de întîrziere, dacă întîrzierea depăşeşte 30 zile.

Penalitatea se calculează la preţul ambalajelor nerestituite sau nepuse la dispoziţie (art. 1 lit. c din H.C.M. nr. 306/1970).

În cazul în care prejudiciul nu este acoperit prin plata penalităţilor, partea în culpă va plăti despăgubiri în completare.

SECŢIUNEA III

PARTICULARITĂŢILE CONTRACTULUI DE FURNIZARE ÎN COOPERARE

§ 1. NOŢIUNI GENERALE

397. **Precizări prealabile.** O condiţie importantă a ridicării nivelului tehnic al producţiei o constituie dezvoltarea continuă a profilării şi specializării întreprinderilor. Subliniind acest aspect, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arăta: „Una din sarcinile de bază ale economiei noastre este realizarea unei profilări şi specializări a producţiei fiecărei întreprinderi care să permită organizarea producţiei de serie, punîndu-se capăt practicilor neeconomicoase actuale cînd unele întreprinderi produc o gamă prea mare de produse, ceea ce împiedică organizarea şi folosirea raţională a capacităţilor şi a forţei de muncă, realizarea unor produse de înaltă tehnicitate“[1].

[1] Nicolae Ceauşescu, *Raport la cel de al X-lea Congres al Partidului Comunist Român*, *op. cit.* p. 28.

Scanned with OKEN Scanner

Specializarea implică, ca un corolar al ei, cooperarea între întreprinderile specializate în vederea fabricării unor produse finite complexe.

Bazele legale ale specializării și cooperării au fost puse prin Hotărîrea comună a C.C. al P.C.R. și Consiliului de Miniștri nr. 877/1960 cu privire la ridicarea nivelului tehnic al producției. Această hotărîre trasează sarcina ridicării pe o treaptă superioară a cooperării în producție, după principiul uzinei coordonatoare, care răspunde de realizarea și livrarea mașinilor, utilajelor și instalațiilor tehnologice complexe.

În înfăptuirea cooperării dintre întreprinderile specializate un rol însemnat îl joacă contractul de furnizare în cooperare[1].

§ 2. NOȚIUNEA CONTRACTULUI DE FURNIZARE ÎN COOPERARE

398. **Definiția contractului.** Potrivit art. 9 din Legea nr. 71/1969, pentru produsele complexe ce se realizează de două sau mai multe organizații socialiste se vor încheia contracte de cooperare între furnizorul principal care livrează produsul complex și fiecare dintre organizațiile colaboratoare care furnizează piese și subansamble sau execută prelucrări necesare în procesul tehnologic al produsului complex.

Prin urmare, *prin contractele de furnizare în cooperare anumite organizații socialiste (organizații colaboratoare) se obligă să livreze anumite piese și subansamble necesare unei alte organizații socialiste (furnizorul principal) pentru fabricarea produsului complex, care la rîndul său s-a obligat — prin contract — față de o altă organizație socialistă (beneficiarul) să îi livreze produsul complex.*

399. **Trăsăturile caracteristice ale contractului de furnizare în cooperare.** Din cele arătate rezultă următoarele trăsături caracteristice ale contractelor de furnizare în cooperare[2]:

a) contractele se încheie între organizațiile socialiste specializate în producția unor piese și subansamble și organizația socialistă care fabrică produsul complex;

b) contractele au ca obiect livrarea unor piese și subansamble necesare furnizorului principal pentru fabricarea produsului complex;

[1] Contractul de furnizare în cooperare este folosit, în special, în „*cooperarea pe piese*", adică în relațiile dintre întreprinderile care fabrică și asamblează produsele complexe și întreprinderile specializate în fabricarea anumitor piese și elemente ale produsului complex. Pentru diferitele forme de specializare și cooperare în producție, precum și pentru instrumentele juridice folosite, a se vedea, Constantin Stătescu (*op. cit.*, J.N. nr. 2, 1965, p. 13—15) și bibliografia acolo citată.

[2] A se vedea, Constantin Stătescu, *op. cit.* J.N. nr. 2, 1965, p. 16. A se vedea și Otilia Calmuschi, *Raporturile de furnizare în cooperare, formă superioară de colaborare între organizațiile socialiste*, S.C.J. nr. 3, 1971, p. 473—476.

c) contractele sînt corelate — în privința conținutului lor — cu contractul încheiat de furnizorul principal cu beneficiarul produsului complex.

§ 3. ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI DE FURNIZARE ÎN COOPERARE

400. **Caracterizare generală.** Contractele de furnizare în cooperare se încheie pe baza unui act de planificare care îmbracă forma unui *plan de cooperare*.

Cînd contractele se încheie între unitățile economice din subordinea unei centrale, planul de cooperare se stabilește de către centrală (art. 33 lit. d din Legea nr. 11/1971)[1].

Așa cum s-a subliniat în literatura de specialitate, planul de cooperare este un plan de producție nominalizat, dar, în același timp, și un act administrativ de repartizare[2]. Drept urmare, planul de cooperare dă naștere obligației de a contracta ca orice act de planificare (repartiție sau extras de balanță). Întrucît problema a fost analizată nu este cazul să mai revenim asupra ei[3].

§ 4. CUPRINSUL ȘI EFECTELE CONTRACTULUI DE FURNIZARE ÎN COOPERARE. RĂSPUNDEREA PENTRU NERESPECTAREA OBLIGAȚIILOR

401. **Concordanța conținutului contractelor de furnizare în cooperare cu clauzele din contractul încheiat de furnizorul principal cu beneficiarul.** Contractele de furnizare în cooperare, în general, cuprind aceleași clauze pe care le cuprinde orice contract de furnizare.

Caracteristic pentru cuprinsul contractelor de furnizare în cooperare este, însă, concordanța care trebuie să existe între cuprinsul contractelor încheiate de organizațiile colaboratoare cu furnizorul principal, și contractul încheiat de furnizorul principal cu beneficiarul. În acest sens art. 9 alin. 2 din Legea nr. 71/1969 dispune: „Conținutul contractelor de cooperare trebuie să fie în concordanță cu clauzele principale

[1] Hotărîrea nr. 877/1960 a prevăzut organizarea de către furnizorul principal a unui *consiliu coordonator* care să asigure realizarea sarcinilor privind cooperarea organizațiilor socialiste (A se vedea, Constantin Stătescu, *op. cit.*, J.N. nr. 2, 1965, p. 22—25).

[2] A se vedea: I. Paul, I. Iczkovits, *Din problemele juridice ale cooperării în industrie*, A.S. nr. 4, 1964, p. 21; I. Căpraru, D. Starc, *Contribuția Arbitrajului Ministerului Industriei Grele la sprijinirea specializării și cooperării întreprinderilor din cadrul Ministerului Industriei Grele*, A.S. nr. 4, 1959, p. 14.

[3] A se vedea, *Supra*, nr. 164.

Scanned with OKEN Scanner

din contractul intervenit între furnizorul principal și beneficiarul produsului complex".

Sub acest aspect, o importanță deosebită o are stabilirea concordanței între termenele de livrare, pentru a asigura livrarea la termen a produsului complex.

Necesitatea concordanței dintre conținutul contractelor de furnizare în cooperare și contractul încheiat de furnizorul principal și beneficiar decurge din scopul urmărit prin încheierea acestor contracte — colaborarea la fabricarea produsului complex. Temeiul obligației de a contracta, cu luarea în considerare a clauzelor contractului încheiat de furnizorul principal cu beneficiarul, îl constituie planul de cooperare[1].

402. **Executarea obligațiilor din contractul de furnizare în cooperare.** Executarea obligațiilor din contractele de furnizare în cooperare este cîrmuită de principiile generale care guvernează executarea obligațiilor din contractele economice, și anume, executarea în natură și întocmai a obligațiilor. Respectarea acestor principii capătă o importanță deosebită în cadrul acestor contracte. Într-adevăr, nerespectarea obligațiilor de către una dintre organizațiile colaboratoare determină o „reacție în lanț" în privința consecințelor negative pentru furnizorul principal care nu va putea să-și execute obligațiile sale față de beneficiar.

403. **Răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor din contractul de furnizare în cooperare.** Potrivit regulilor generale, nerespectarea obligațiilor asumate prin contractul de furnizare în cooperare angajează răspunderea organizației socialiste în culpă.

În cazul în care organizația colaboratoare nu își respectă obligațiile se pune o delicată problemă a întinderii răspunderii organizației colaboratoare. Într-adevăr, datorită strînsei legături între obligații, nerespectarea obligației de către organizația colaboratoare (de exemplu, nelivrarea unui subansamblu) are drept urmare faptul că furnizorul principal nu își poate executa propria obligație (de a livra produsul complex) și, în consecință, va răspunde patrimonial față de beneficiar. Problema care se pune este de a ști dacă, în acest caz, răspunderea organizației colaboratoare se va stabili în raport de valoarea obligației contractuale pe care a încălcat-o sau se ține seama de întinderea prejudiciului pe care l-a cauzat furnizorul principal beneficiarului prin nerespectarea propriei obligații. Cu alte cuvinte, furnizorul principal, care a fost obligat să plătească beneficiarului penalități și despăgubiri, calculate la valoarea produsului complex, va putea să recupereze în întregime ceea ce a plătit beneficiarului de la organizația colaboratoare culpabilă sau va putea pretinde numai penalități și despăgubiri, calculate la valoarea subansamblului nelivrat. Evident, problema prezintă interes practic deoarece valoarea produsului complex este mult mai mare decît valoarea subansamblului și, deci, întinderea prejudiciului cauzat prin nerespectarea obligațiilor va fi diferită.

[1] A se vedea, Constantin Stătescu, *op. cit.* J.N. nr, 2, 1965, p. 21.

Scanned with OKEN Scanner

În lipsa unei reglementări legale a problemei, în literatura juridică și în practica arbitrală s-au exprimat puncte de vedere diferite[1].

Potrivit unei păreri, răspunderea furnizorului principal trebuie strămutată integral asupra organizației colaboratoare culpabile.

După altă părere, ar trebui să se facă aplicarea principiului culpei comune, răspunderea fiind împărțită între organizațiile culpabile.

După părerea noastră, în rezolvarea problemei trebuie plecat de la principiul fundamental în materia răspunderii — principiul reparării integrale a prejudiciului cauzat. Aceasta înseamnă că organizația colaboratoare va fi ținută să plătească penalități, calculate la valoarea produsului care a făcut obiectul obligației sale. Dacă prejudiciul cauzat nu a fost în întregime acoperit prin plata penalităților, furnizorul principal va avea dreptul, în condițiile legii, la despăgubiri în completare (art. 21 din Legea nr. 71/1969)[2]. Numai în acest fel se va asigura respectarea obligațiilor contractuale și, implicit, a sarcinilor din planul de cooperare.

[1] A se vedea, Yolanda Eminescu, *Unele aspecte juridice ale furnizărilor în cooperare*, în Studii juridice, București, Editura Academiei, 1960, p. 195. A se vedea și: Francisc Deak, *Teoria contractelor speciale*, p. 86; Otilia Calmuschi, *op. cit.* S.C.J., nr. 3, 1971, p. 476—478.

[2] A se vedea, *Supra*, nr. 345.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL II

CONTRACTELE ECONOMICE ÎNCHEIATE PENTRU PRODUSELE DESTINATE EXPORTULUI SAU PROVENITE DIN IMPORT

SECȚIUNEA I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

404. **Precizări prealabile.** În ultimii ani, activitatea de comerț exterior a primit o reglementare corespunzătoare nevoilor actuale ale economiei[1], stabilindu-se norme generale care guvernează activitatea de comerț exterior, de cooperare tehnico-științifică a țării noastre, planificarea și organizarea în țară și în străinătate a acestei activități, precum și principalele atribuții ale tuturor factorilor care concură la activitatea de comerț exterior.

Potrivit acestei reglementări, activitatea de comerț exterior se desfășoară pe baza planului de export, import și cooperare economică și tehnică internațională, care face parte din planul național unic de dezvoltare economico-socială.

Ministerele, celelalte organe centrale și comitetele executive ale consiliilor populare județene și al municipiului București, producătoare de mărfuri pentru export nu mai primesc — ca în vechea reglementare — sarcini de plan de livrări de mărfuri pentru export, ci primesc *sarcini de plan de export*. Sarcinile cantitative din planul de import trebuie realizate fără depășirea volumului valoric stabilit prin plan pe ministere, alte organe centrale și locale.

Potrivit Legii nr. 1/1971, operațiunile de comerț exterior se realizează direct de către centralele industriale, unități cu statut de centrală și alte unități producătoare, prestatoare de servicii sau care execută lucrări — autorizate în acest scop — și de către întreprinderi specializate de comerț exterior (art. 7).

Unitățile economice producătoare de mărfuri pentru export sau beneficiare de mărfuri din import, precum și cele prestatoare de servicii

[1] Principalele acte normative care reglementează în prezent activitatea de comerț exterior sînt următoarele: Legea nr. 1/1971 cu privire la activitatea de comerț exterior, de cooperare economică și tehnico-științifică a Republicii Socialiste România (Buletinul Oficial nr. 33/1971); H.C.M. nr. 2424/1969 privind aplicarea unor măsuri în vederea îmbunătățirii activității de comerț exterior; H.C.M. nr. 28/1971 privind unele îmbunătățiri ale activității de comerț exterior; H.C.M. nr. 587/1952 privind măsurile, reglementarea și asigurarea disciplinei contractuale în raporturile dintre Ministerul Comerțului Exterior și ministere, instituții și întreprinderi de stat ale Republicii Socialiste România.

Scanned with OKEN Scanner

sau care execută lucrări pentru străinătate și care nu sînt autorizate să încheie direct contracte cu partenerii externi, efectuează activitățile de comerț exterior prin intermediul unităților autorizate să efectueze operațiuni de comerț exterior, pe bază contractuală (art. 23).

Organizațiile socialiste, care nu sînt autorizate să încheie în mod direct contracte cu partenerii externi, realizează activitatea de comerț exterior pe baza următoarelor forme contractuale:

a) contractul economic de comerț exterior pe bază de comision;

b) contractul economic de comerț exterior pe bază de rabat comercial;

c) contractul de furnizare privind produse destinate exportului.

În cele ce urmează vom analiza aceste contracte. Analiza noastră — trebuie subliniat — privește *numai aceste contracte economice, pe care le încheie organizațiile socialiste române* — între ele — în vederea realizării sarcinilor de comerț exterior. Drept urmare, *nu va face obiectul analizei noastre contractele pe care le încheie direct organizațiile socialiste române autorizate cu partenerii externi* (de exemplu, contractul de vînzare, antrepriză); aceste contracte sînt analizate la o altă disciplină — dreptul comerțului internațional.

SECȚIUNEA II

CONTRACTUL ECONOMIC DE COMERȚ EXTERIOR PE BAZĂ DE COMISION

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

405. **Precizări prealabile.** Contractul economic de comerț exterior pe bază comision[1] este principalul instrument juridic prin intermediul căruia organizațiile socialiste care au activități de comerț exterior (producătoare de mărfuri pentru export sau beneficiare de mărfuri din import, prestatoare de servicii sau care execută lucrări pentru străinătate), dar care nu sînt autorizate să încheie direct contracte cu partenerii externi, realizează aceste activități.

Acest contract se încheie de către organizația socialistă producătoare[2] și o întreprindere de comerț exterior specializată, care la rîndu-i va încheia un contract cu partenerul extern.

[1] Deși contractul este intitulat contract de „*comerț exterior*", totuși, el este un contract de drept intern, care servește indirect la realizarea unor activități de comerț exterior (A se vedea, *Supra*, nr. 404).

[2] Prin *organizație socialistă producătoare* înțelegem organizațiile socialiste producătoare de mărfuri pentru export sau beneficiare de import, prestatoare de servicii sau care execută lucrări pentru străinătate, fără a avea dreptul să încheie direct contracte cu partenerii externi (A se vedea, art. 23 din Legea nr. 1/1971 și art. 2 din H.C.M. nr. 2424/1969).

Scanned with OKEN Scanner

Potrivit art. 9 din H.C.M. nr. 2424/1969 „întreprinderile de comerț exterior, indiferent de subordonare, își desfășoară activitatea în relațiile cu piața externă acționînd în *numele și pe contul unităților producătoare* pe baza contractului economic de comerț exterior pentru care vor încasa un comision.

Prin contractele economice de comerț exterior pe bază de comision se vor stabili raporturile economice derivînd din operațiunile de comerț exterior, respectiv drepturile și obligațiile reciproce dintre întreprinderile de comerț exterior și unitățile producătoare de mărfuri pentru export precum și cu unitățile economice beneficiare de importuri" (sublinierea ns. S.C.).

Pentru a înțelege raporturile care se stabilesc între organizația producătoare de mărfuri pentru export sau beneficiară a mărfurilor din import și întreprinderea de comerț exterior, precum și raporturile acesteia cu partenerul extern este necesar să analizăm natura juridică a contractului economic de comerț exterior pe bază de comision.

406. **Natura juridică a contractului economic de comerț exterior pe bază de comision.** Contractul pe care îl analizăm este, fără nici o îndoială, un contract economic. Acest lucru rezultă, nu numai din denumirea folosită de lege ci, mai ales, din faptul că el are trăsăturile caracteristice ale contractului economic; el se încheie între două organizații socialiste, are ca obiect prestarea de servicii și se încheie în vederea îndeplinirii unor sarcini de plan[1].

Problema care se discută în literatura de specialitate este aceea de a ști dacă acest contract poate fi apropiat de vreuna din instituțiile cunoscute ale dreptului nostru.

Potrivit unei păreri, *contractul economic de comerț exterior pe bază de comision se poate apropia de contractul de mandat*[2].

În sprijinul acestei păreri se invocă art. 9 din H.C.M. nr. 2424/1969 care prevede că, în relațiile cu piața externă, întreprinderea de comerț exterior acționează *„în numele și pe contul unităților producătoare"*. Aceasta ar însemna că întreprinderea de comerț exterior este un mandatar al organizației socialiste producătoare și, prin contractul pe care îl încheie cu partenerul extern, se stabilesc raporturi juridice între partenerul extern și organizația producătoare.

Apoi, se arată că termenul de *„comision"* cuprins în denumirea contractului nu are altă semnificație decît aceea de echivalent bănesc al prestației pe care o efectuează întreprinderea de comerț exterior.

După o altă părere, *contractul economic de comerț exterior pe bază de comision se apropie mai mult de contractul de comision* decît de con-

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 149.

[2] Ivan Iczkovits, Aurora Dumitriu,, *Noi reglementări în vederea îmbunătățirii activității de comerț exterior*, A.S. nr. 2, 1970, p. 36—38.

tractul de mandat[1]. Se arată că, la fel ca și în contractul de comision, în baza împuternicirii date de către organizația socialistă producătoare, — pe baza contractului economic de comerț exterior pe bază de comision — întreprinderea de comerț exterior încheie contractul cu partenerul extern în numele său propriu, dar pe seama organizației socialiste producătoare. În consecință, prin încheierea contractului extern nu se stabilesc raporturi juridice între partenerul extern și organizația socialistă producătoare. Faptul că art. 9 din H.C.M. nr. 2424/1969 prevede că întreprinderile de comerț exterior acționează „în numele și pe contul unităților producătoare" — se arată în motivarea acestei păreri — nu trebuie interpretat în sensul că s-a dorit consacrarea mandatului; prin dispoziția citată s-a urmărit să se sublinieze — în raport cu vechile reglementări — rolul deosebit ce revine unităților producătoare în efectuarea operațiunilor de export, răspunderea directă ce o au pentru realizarea sarcinilor de plan ce le revin. Apoi, se mai arată că Legea nr. 1/1971 ca și H.C.M. nr. 2424/1969 se referă repetat la „comision", ceea ce înseamnă că are în vedere contractul de comision și nu prețul corespunzător prestației săvîrșite de întreprinderea de comerț exterior.

În ce ne privește, împărtășim ultima părere. Ni se pare că, deși, din dispozițiile legale ar rezulta că prin încheierea contractului extern se stabilesc — în temeiul contractului economic de comerț exterior pe bază de comision — raporturi juridice între partenerul extern și organizația socialistă producătoare, totuși, în realitate, aceste raporturi nu există. Practica arată că în raporturile juridice cu partenerul extern, întreprinderea de comerț exterior apare — singură — ca parte contractantă. Drept urmare, încasarea ori plata prețului produselor se face de către întreprinderea de comerț exterior. Tot astfel, răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor din contractul extern se pune numai în raporturile dintre întreprinderea de comerț exterior și partenerul extern și nu între organizația socialistă producătoare și partenerul extern[2].

[1] A se vedea: Grigore Florescu, *Considerații privind contractul economic de comerț exterior pe bază de comision pentru export*, A.S. nr. 6, 1970, p. 24—27; Grigore Florescu, Victor Babiuc, Constantin Aron, *Trăsăturile specifice ale contractului economic de comerț exterior pe bază de comision*, R.R.D. nr. 10, 1972, p. 22—26.

[2] Acest punct de vedere a fost împărtășit recent și în practica arbitrală. Beneficiara importului „nefiind parte în contractul extern nu are calitatea de a acționa furnizorul extern, iar dacă întreprinderea de comerț exterior comisionară ar avea numai obligația de a transmite furnizorilor externi reclamația și documentele, fără a obține finalizarea acesteia, beneficiara de import — reclamanta — ar fi lipsită de posibilitatea de a-și realiza drepturile la despăgubirile ce i se cuvin" (Dec. P.A.S. nr. 780/1973, A.S. nr. 3, 1973, p. 62).

Pentru un punct de vedere contrar, a se vedea: Dec. P.A.S. nr. 2785/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 87; Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 2479/1971, A.S. nr. 2, 1972, p. 97.

Scanned with OKEN Scanner

§ 2. ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI ECONOMIC DE COMERȚ EXTERIOR PE BAZĂ DE COMISION

407. **Părțile contractului.** Contractul economic de comerț exterior pe bază de comision se încheie între *„organizația socialistă producătoare"* (comitent) și *întreprinderea de comerț exterior* (comisionar)[1].

Potrivit art. 23 din Legea nr. 1/1971 și art. 2 din H.C.M. nr. 2424/1969 prin organizație socialistă producătoare se înțelege organizația socialistă producătoare de mărfuri pentru export sau beneficiară de import, prestatoare de servicii sau care execută lucrări pentru străinătate, fără a avea dreptul să încheie direct contracte cu partenerii externi.

Întreprinderea de comerț exterior poate fi parte — trebuie subliniat — numai în contractele care se încadrează în specificul activității lor, potrivit principiului specialității capacității de folosință a persoanei juridice.

408. **Obiectul contractului.** În contract se stabilesc anumite clauze care concretizează obligațiile părților.

Pentru comisionar se stabilesc anumite obligații; unele prealabile încheierii contractului extern; altele legate de negocierea și încheierea contractului extern; în sfîrșit, altele privind executarea contractului extern. Deci, comisionarul își asumă o obligație de *prestare de servicii (obligație de a face)*. Aceasta înseamnă că *prin acest contract nu se stabilesc relații de furnizare.*

Prin stabilirea obligațiilor se precizează împuternicirea pe care comitentul o acordă comisionarului pentru a efectua activitățile de comerț exterior care revin comitentului și pe care nu le poate realiza în mod direct pe piața externă.

Pentru comitent se stabilesc clauze privind plata comisionului[2].

Durata contractului este, în principiu, anuală. Însă, potrivit art. 8 din Legea nr. 71/1969, contractul poate fi încheiat și pe o perioadă care depășește anul de plan.

[1] Potrivit unei opinii, calitatea de comisionar o pot avea „toate unitățile economice autorizate să efectueze direct activitatea de comerț exterior" (Grigore Florescu, Victor Babiuc, Constantin Aron, *op. cit.*, p. 20—21). Avem rezerve față de acest punct de vedere. În primul rînd, din interpretarea sistematică a dispozițiilor art. 23 și 24 din Legea nr. 1/1971 rezultă că acest contract poate fi încheiat numai de întreprinderea de comerț exterior. Apoi, în al doilea rînd, este greu de admis că, prin autorizarea unor organizații socialiste de a încheia direct contracte cu partenerii externi, s-a urmărit transformarea acestora în întreprinderi de comerț exterior. Organizațiile socialiste autorizate primesc abilitare numai pentru a-și valorifica direct mărfurile sau pentru a obține mărfuri din import și nu pentru a presta servicii (prospectarea pieții, încheierea contractelor etc.) pentru alte organizații socialiste. Soluția contrară care se propune duce la încălcarea principiului capacității de folosință.

[2] În legătură cu nivelul comisionului, a se vedea, art. 10 din H.C.M. nr. 2424/1969.

Scanned with OKEN Scanner

409. **Procedura încheierii contractului.** Încheierea contractului economic de comerț exterior pe bază de comision urmează în principiu procedura încheierii contractelor economice[1]. Drept urmare, inițiativa încheierii contractului revine comitentului (beneficiarul prestărilor de servicii). Nimic nu se opune, credem, ca inițiativa să pornească și de la întreprinderea de comerț exterior comisionară, cînd aceasta ar avea cunoștință de anumite cereri de export sau posibilități avantajoase de import.

Natura obligațiilor pe care și le asumă comisionarul impune ca contractul economic de comerț exterior pe bază de comision să se încheie înainte de încheierea contractului extern.

§ 3. EXECUTAREA CONTRACTULUI ECONOMIC DE COMERȚ EXTERIOR PE BAZĂ DE COMISION

410. **Executarea obligațiilor prealabile încheierii contractului extern.** Părțile contractului au unele obligații care sînt prealabile încheierii contractului extern.

Astfel, ambele părți au obligația să colaboreze la prospectarea pieții externe, la întocmirea materialelor documentare de prezentare a produselor (prospecte tehnice, reclame etc.), pentru participarea la tîrguri și expoziții internaționale etc.

Alte obligații revin părților în legătură cu pregătirea încheierii contractului extern[2]. Astfel, pe baza sarcinilor de plan și a cerințelor pieții externe — exprimate prin cererile de ofertă comunicate de întreprinderea de comerț exterior — organizația socialistă producătoare întocmește, după caz, o ofertă sau o comandă în care se prevăd condițiile în care dorește să realizeze acțiunea de comerț exterior. Pe baza datelor cuprinse în aceste documente, întreprinderea de comerț exterior redactează oferta comercială externă.

411. **Încheierea contractului extern și efectele sale asupra comisionarului și comitentului.** Comisionarul încheie contractul cu partenerul extern în limitele ofertei sau comenzii comitentului.

Contractul extern este semnat de către întreprinderea de comerț exterior și partenerul extern. Contractul poate fi semnat însă și de organizația socialistă producătoare. Dar, trebuie arătat că, prin semnare, organizația socialistă producătoare nu devine parte în contractul extern. Semnarea are scopul să asigure, față de organizația producătoare, oportunitatea contractului extern, să prevină eventuale neînțelegeri privind conținutul contractului.

Așadar, *parte în contractul extern este numai comisionarul.* Întrucît comisionarul încheie contractul în nume propriu înseamnă că el poartă răspunderea, față de partenerul extern, pentru respectarea obligațiilor asumate. Dar, acest contract, deși este încheiat în nume propriu

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 179—185.

[2] A se vedea, pentru unele amănunte, Grigore Florescu, *op. cit.*, p. 30—32.

de către comisionar, totuși, el este încheiat pe seama organizației socialiste producătoare comitente, din însărcinarea căreia comisionarul a acționat. Deci, drepturile și obligațiile asumate prin contractul extern, în limitele împuternicirii date, sînt pe seama comitentului. Aceasta înseamnă că *obligațiile stipulate în contractul extern se execută de către comitent.*

Transferul dreptului real asupra produselor și al riscurilor — trebuie subliniat — operează *direct* între comitent și partenerul extern, potrivit condițiilor prevăzute în contractul extern; comisionarul, asumîndu-și — prin contractul economic de comerț exterior pe bază de comision — numai obligații de *„a face"*, el nu devine nici un moment titularul dreptului real asupra produselor (art. 11 din H.C.M. nr. 2424/1969).[1]

Contractul extern poate avea ca obiect nu numai vînzarea ori cumpărarea de mărfuri, ci și antrepriză de lucrări sau prestațiile de servicii (art. 23 din Legea nr. 1/1971).

412. **Obligații posterioare încheierii contractului extern.** Chiar și după încheierea contractului extern, părților din contractul economic de comerț exterior pe bază de comision le revin anumite obligații.

Comisionarul este obligat:

a) să urmărească și să depună toate diligențele pentru executarea corespunzătoare a obligațiilor din contractul extern (art. 24 lit. a și b din Legea nr. 1/1971);

b) să transmită părții interesate toate reclamațiile privind executarea obligațiilor din contractul extern și să sprijine pe comitent în rezolvarea acestor reclamații, inclusiv prin acționarea partenerului extern în fața organelor de jurisdicție competente;

c) să deconteze comitentului toate sumele încasate de la partenerul extern.

Comitentul este obligat:

a) să execute obligațiile care îi revin din contractul extern (art. 23 lit. e din H.C.M. nr. 2424/1969);

b) să rezolve toate reclamațiile în legătură cu executarea pe care le prezintă comisionarul din partea partenerului extern (art. 23 lit. f din H.C.M. nr. 2424/1969);

c) să plătească comisionarului comisionul la care are dreptul pentru activitatea depusă.

§ 4. RĂSPUNDEREA PENTRU NERESPECTAREA OBLIGAȚIILOR DIN CONTRACTUL ECONOMIC DE COMERȚ EXTERIOR PE BAZĂ DE COMISION

413. **Precizări prealabile.** În legătură cu răspunderea părților pentru nerespectarea obligațiilor, trebuie să distingem între obligațiile care decurg nemijlocit din contractul economic de comerț exterior pe bază de

[1] În acest sens, Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 801/1972, A.S. nr. 5, 1972, p. 105.

Scanned with OKEN Scanner

comision și obligațiile care au ca izvor contractul extern încheiat pe baza contractului de comision.

414. **Răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor care decurg nemijlocit din contractul de comision.** Așa cum am arătat, din contractul de comision rezultă anumite obligații pentru părțile contractante (obligații prealabile încheierii contractului extern, obligații legate de încheierea acestui contract și obligații posterioare încheierii contractului extern). Pentru neexecutarea unei asemenea obligații, ori pentru executarea ei necorespunzătoare, partea în culpă răspunde pentru prejudiciul cauzat în condițiile generale ale răspunderii pentru nerespectarea obligațiilor din contractele economice.

415. **Răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor care au ca izvor contractul extern încheiat pe baza contractului de comision.** Problema mai dificilă este de a ști cine răspunde pentru nerespectarea obligațiilor din contractul extern încheiat pe baza contractului de comision.

Contractul extern fiind încheiat de către comisionar în nume propriu, față de partenerul extern, răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor asumate revine comisionarului. Comisionarul răspunde — trebuie subliniat — atît în cazul în care nerespectarea obligațiilor din contractul extern se datorează culpei sale, cît și în cazul în care nerespectarea obligațiilor asumate se datorează culpei comitentului.

În primul caz, este evident că, fiind în culpă, comisionarul va suporta penalitățile și despăgubirile plătite partenerului extern. În acest sens, art. 24 lit. g. din H.C.M. nr. 2424/1969 prevede că întreprinderea de comerț exterior „suportă din veniturile proprii consecințele pentru prejudiciile externe care provin din vina lor, cum ar fi: prevederea unor clauze contractuale necorespunzătoare, erori în transmiterea comenzilor și ofertelor, alegerea unor parteneri insolvabili".

În al doilea caz, deși „în fapt" nu este în culpă, totuși, fiind parte în contractul extern, comisionarul va răspunde pentru prejudiciile suferite de partenerul extern datorită nerespectării obligațiilor de către comitent. Aceasta nu înseamnă, însă, că în acest caz, comisionarul va suporta definitiv ceea ce a plătit partenerului extern fără a fi în culpă. Într-adevăr, așa cum am arătat, întrucît executarea obligațiilor din contractul extern incumbă comitentului înseamnă că, pentru nerespectarea acestor obligații, comitentul va răspunde. În acest sens art 23 lit. e din H.C.M. nr. 2424/1969 dispune că organizațiile socialiste producătoare „răspund de respectarea obligațiilor ce le revin din contractele externe, luînd măsuri de urmărirea sistematică a îndeplinirii acestora". Însă, — trebuie subliniat — nefiind parte în contractul extern, *comitentul nu va răspunde direct față de partenerul extern, ci față de comisionar.* Într-adevăr, după ce a reparat prejudiciile partenerului extern, comisionarul va avea o acțiune de regres împotriva comitentului pentru a recupera ceea ce a plătit din culpa acestuia.

Scanned with OKEN Scanner

Răspunderea comitentului față de comisionar este cîrmuită de normele generale privind răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor din contractele economice[1].

Deoarece, între comitent și partenerul extern nu se stabilesc raporturi juridice, orice pretenție a unuia împotriva celuilalt se rezolvă prin comisionar[2].

SECȚIUNEA III

CONTRACTUL ECONOMIC DE COMERȚ EXTERIOR PE BAZĂ DE RABAT COMERCIAL

416. **Precizări prealabile.** Pe lîngă contractul economic de comerț exterior pe bază de comision, organizațiile socialiste producătoare care au activități de comerț exterior, dar care nu sînt autorizate să încheie direct contracte cu partenerii externi, mai pot folosi pentru realizarea activităților lor de export și import și un alt instrument juridic — contractul economic de comerț exterior pe bază de rabat comercial (art. 24 alin. 3 din Legea nr. 1/1971).

417. **Caracterizare generală a contractului.** Contractul economic de comerț exterior pe bază de rabat comercial se încheie între organizația socialistă producătoare de mărfuri pentru export sau beneficiară de import și întreprinderea de comerț exterior specializată. Acest contract este un contract de furnizare obișnuit reglementat de dispozițiile Legii nr. 71/1969[3]. Singura particularitate care trebuie reținută este că la prețul practicat se aplică un rabat stabilit prin acordul părților, potrivit H.C.M. nr. 460/1970.

[1] S-a susținut că întîrzierea comisionarului la decontarea prețului încasat de la partenerul extern nu se sancționează cu penalitățile prevăzute de H.C.M. nr. 306/1970 (Dec. P.A.S. nr. 106/1973, A.S. nr. 2, 1973, p. 79. A se vedea și M. Witzman, *op. cit.*, A.S. nr. 2, 1973, p. 8). Avem anumite rezerve față de acest punct de vedere. În cazul pe care îl discutăm este vorba de aplicarea penalităților pentru nerespectarea unei obligații pe care comisionarul și-a asumat-o prin contractul de comision. Într-adevăr, nu este vorba, cum se crede, de întîrzierea comisionarului la executarea obligației de plată a prețului, ci de întîrzierea la executarea obligației de prestație de servicii — *obligație de a face* — de a deconta prețul încasat. Or, o atare abatere se încadrează în dispozițiile art. 1 lit. a și nu h din H.C.M. nr. 306/1970.

[2] În acest sens, Dec. P.A.S. nr. 1003/1973, A.S. nr. 3, 1973, p. 60. A se vedea și Grigore Florescu, Victor Babiuc, Constantin Aron, *op. cit.*, p. 27. În sens contrar, a se vedea, Dec. P.A.S. nr. 2785/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 87. A se vedea și Ivan Iczkovits, Aurora Dumitriu, *op. cit.*, p. 46.

[3] Denumirea de contract de *„comerț exterior"* dată acestui contract, este și mai puțin justificată. Singura ei explicație constă în faptul că produsele care fac obiectul acestui contract se vor exporta sau provin din import.

Scanned with OKEN Scanner

Produsele care fac obiectul contractului de furnizare vor face și obiectul unui contract extern — în caz de export — sau au făcut obiectul unui atare contract — în caz de import. Și într-un caz și în altul, contractul extern este încheiat și executat de către întreprinderea de comerț exterior pe baza unui contract încheiat cu partenerul extern.

SECȚIUNEA IV

CONTRACTUL DE FURNIZARE PRIVIND PRODUSE DESTINATE EXPORTULUI

418. **Precizări prealabile.** Art. 24 alin. final din Legea nr. 1/1971 dispune că „întreprinderile de comerț exterior pot efectua și cumpărări de mărfuri pentru a le vinde pe contul lor la export". Iar art. 12 alin. 2 din H.C.M. nr. 2424/1969 prevede că „întreprinderile de comerț exterior pot cumpăra mărfuri în vederea prelucrării, sortării, pregătirii în baze sau în depozite speciale de export, ambalării speciale a acestora pentru a le valorifica superior pe piața externă sau mărfuri în afara planului".

Cu toate că textele citate se referă la contractul de vînzare-cumpărare, în realitate este vorba de un contract de furnizare.

419. **Caracterizare generală a contractului.** Acest contract de furnizare este folosit numai pentru produsele destinate exportului și este reglementat prin H.C.M. nr. 587/1952[1].

În principiu, acest contract de furnizare este supus regulilor generale privind contractele economice.

O particularitate a acestui contract privește răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor. Potrivit art. 42 din Anexa 2 a H.C.M. nr. 587/1952, penalitățile pentru nerespectarea obligațiilor se acordă independent de despăgubiri care se plătesc pentru repararea integrală a prejudiciului cauzat[2].

Potrivit actelor normative citate, produsele care fac obiectul acestui contract sînt valorificate de către întreprinderea de comerț exterior, pe baza unui contract încheiat cu partenerul extern.

[1] A se vedea, Ivan Iczkovits, *op. cit.*, A.S. nr. 6, 1972, p. 67.
[2] A se vedea, *Supra*, nr. 345.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL III

CONTRACTELE ECONOMICE ÎNCHEIATE PENTRU REALIZAREA LUCRĂRILOR DE INVESTIȚII

SECȚIUNEA I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

420. **Precizări prealabile.** Realizarea unui obiectiv de investiții constituie un proces complex, care începe cu fundamentarea investiției în vederea înscrierii ei în planul cincinal și se încheie cu recepția definitivă a obiectivului respectiv.

La activitatea de realizare a investițiilor participă o serie de organe ale statului. Potrivit legii[1], au îndatoriri în acest domeniu: ministerele, organele de sinteză economică, centralele, întreprinderile, organizațiile de proiectare și construcții-montaj, organizațiile furnizoare de utilaje etc.

Realizarea activității de investiții implică stabilirea unor raporturi juridice între factorii care concură la această activitate. Aceste raporturi juridice au o natură diferită; unele sînt raporturi juridice administrative (raporturile ce se nasc din planificarea investițiilor), altele sînt financiare (raporturile privind finanțarea investițiilor), iar altele sînt raporturi juridice civile (contractul de proiectare, contractul de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj).

În cele ce urmează vom analiza aceste raporturi juridice. În cadrul acestei analize vom acorda o atenție deosebită contractului de proiectare și contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj.

SECȚIUNEA II-a

PROCESUL REALIZĂRII ACTIVITĂȚII DE INVESTIȚII

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

421. **Precizări prealabile.** Procesul realizării activității de investiții se înfăptuiește în următoarele etape: înscrierea în planul cincinal a in-

[1] Reglementarea generală privind activitatea de investiții este cuprinsă în Legea nr. 72/1969, privind organizarea, planificarea și executarea investițiilor (republicată în Buletinul Oficial nr. 137/1973); H.C.M. nr. 900/1970 cu privire la pregătirea și realizarea lucrărilor de investiții, modificată prin H.C.M. nr. 567/1973.

Scanned with OKEN Scanner

vestiției, pregătirea lucrărilor de investiții, înscrierea în planul anual a investiției și executarea lucrărilor de investiții.

Vom analiza pe scurt aceste etape.

§ 2. INSCRIEREA IN PLANUL CINCINAL A INVESTIȚIILOR

422. **Documentația în baza căreia se înscriu în planul cincinal investițiile.** Potrivit art. 5 din Legea nr. 72/1969 și art. 1 din H.C.M. nr. 900/1970, lucrările de investiții pot fi introduse în planul cincinal numai pe baza unei temeinice fundamentări economice. Această fundamentare se face pe baza studiilor de dezvoltare în perspectivă a ramurilor și subramurilor, precum și a graficelor coordonatoare.

Studiile de dezvoltare în perspectivă a ramurilor și subramurilor se elaborează de către titularii de investiții[1] cu consultarea organelor centrale și locale interesate. Ele cuprind indicații cu privire la asigurarea bazei de materii prime, a nevoilor interne și a posibilităților de export. De asemenea, ele stabilesc căile de realizare a nivelurilor de producție, repartizarea teritorială a capacităților de producție și propunerile de amplasare a noilor obiective pe localități, valoarea și eficiența economică a investițiilor.

Graficele coordonatoare însoțesc studiile de dezvoltare în perspectivă a ramurilor și subramurilor și se elaborează pentru fiecare obiectiv cu caracter productiv care urmează a fi nominalizat în planul cincinal sau pe grupe de obiective similare care se înscriu în plan în poziții cumulative. Aceste grafice stabilesc durata de pregătire a investiției, durata de execuție a lucrărilor de construcții-montaj, de efectuare a probelor tehnologice și termenul de punere în funcțiune a noilor capacități. Studiile de dezvoltare în perspectivă a ramurilor și subramurilor precum și graficele coordonatoare sînt analizate și se aprobă de consiliul de conducere (comitetul) al organului prin grija căruia au fost elaborate. La discutarea lor participă și reprezentanți ai C.S.P., Ministerului Comerțului Exterior și altor organe interesate.

În vederea includerii lor în planul cincinal, *obiectivele de investiții sînt avizate de către organele de resort,* în legătură cu: asigurarea combustibilului, materiilor prime, forței de muncă, import-export, desfacerea bunurilor de consum la fondul pieței etc[2].

423. **Consecințele înscrierii în planul cincinal a investițiilor.** Înscrierea investițiilor în planul cincinal are drept consecință trecerea la etapa

[1] Noțiunea de *„titular al investiției"* nu se confundă cu noțiunea de *„beneficiar al investiției";* calitatea de titular al investiției o pot avea ministerele, alte organe centrale și comitetele executive ale consiliilor populare județene și al municipiului București, pe cînd calitatea de beneficiar o pot avea centralele și întreprinderile pentru care se realizează investiția ori cărora le-a fost atribuită de organele competente. (A se vedea, art. 33 din H.C.M. nr. 900/1970.)

[2] A se vedea art. 2 alin. 3 din Decretul nr. 452/1973 privind avizarea documentațiilor tehnico-economice de investiții.

Scanned with OKEN Scanner

următoare, şi anume, la pregătirea lucrărilor de investiţii. Activitatea de pregătire are ca obiect asigurarea condiţiilor materiale necesare realizării lucrărilor de investiţii.

Înscrierea în plan a lucrărilor de investiţii are drept consecinţă şi precizarea acestor lucrări în planul de proiectare.

§ 3. PREGĂTIREA LUCRĂRILOR DE INVESTIŢII

A. CONSIDERAŢII GENERALE

424. **Precizări prealabile.** Activitatea de pregătire a lucrărilor de investiţii se înfăţişează sub trei aspecte: elaborarea documentaţiilor tehnico-economice pentru investiţii, asigurarea utilajelor şi instalaţiilor, precum şi aprobarea indicatorilor tehnico-economici şi a documentaţiilor tehnico-economice pentru investiţii[1].

B. ELABORAREA DOCUMENTAŢIILOR TEHNICO-ECONOMICE PENTRU INVESTIŢII

425. **Precizări prealabile.** Pregătirea investiţiilor impune elaborarea unor documentaţii tehnico-economice pentru investiţiile respective. Aceste documente se elaborează, de către organizaţiile de proiectare, pe baza elementelor cuprinse în planul cincinal cu privire la capacităţi, profile şi amplasamente.

Potrivit art. 6 din H.C.M. nr. 900/1970, documentaţiile tehnico-economice pentru investiţii se elaborează, de regulă, în două faze de proiectare: *studiul tehnico-economic* şi *proiectele de executare (de execuţie).*

426. **Studiul tehnico-economic.** Această documentaţie are ca obiect rezolvarea problemelor tehnice şi economice de ansamblu ale investiţiei; se justifică necesitatea şi oportunitatea investiţiei, se fundamentează amplasamentul (prin analiza comparativă a mai multor variante); se fundamentează procesul tehnologic şi nivelul tehnic al utilajelor, modul de asigurare a materiilor prime, indicatorii tehnico-economici şi eficienţa economică a investiţiei, eşalonarea şi durata de realizare a lucrărilor, duratele de realizare a indicatorilor tehnico-economici etc.

Studiul tehnico-economic este însoţit de *graficul de eşalonare* a investiţiei. Acest grafic — care reprezintă o dezvoltare a graficului coordonator — este definitivat de către titularul sau beneficiarul investiţiei împreună cu organizaţia de proiectare şi organizaţia de construcţii-montaj, pe baza graficului de livrare a utilajelor. El stabileşte — potrivit art. 8 din H.C.M. nr. 900/1970 — următoarele date:

[1] A se vedea şi Nicoleta Manolescu, *Contribuţia legislaţiei economice la îmbunătăţirea pregătirii şi realizării lucrărilor de investiţii*, A.S. nr. 5, 1970, p. 33 şi urm.

Scanned with OKEN Scanner

a) termenul de începere și de încheiere a execuției lucrărilor (anul și trimestrul); durata de realizare a investiției și eșalonarea pe ani;

b) corelarea pe ansamblul investiției și pe obiecte a termenelor de predare a proiectelor de execuție pentru lucrările de construcții-montaj și a documentațiilor pentru utilajele din țară; termenele de livrare a utilajelor din țară și din import;

c) eșalonarea execuției lucrărilor de construcții-montaj pe obiectele prevăzute în devizul general;

d) durata de efectuare a probelor tehnologice și data intrării în funcțiune;

e) termenele de realizare a indicatorilor tehnico-economici.

427. **Proiectele de executare (de execuție).** Aceste proiecte constituie documentațiile pe baza cărora se execută lucrările de investiții; ele rezolvă toate problemele tehnice necesare executării lucrării.

Proiectele de executare — trebuie subliniat — nu se elaborează în această etapă a realizării investiției, ci numai după aprobarea studiului tehnico-economic și a indicatorilor tehnico-economici.

428. **Proiectul în fază unică.** Titularii și beneficiarii de investiții, împreună cu organizațiile de proiectare pot hotărî elaborarea documentațiilor tehnico-economice într-o singură fază de proiectare, dacă o atare modalitate este indicată și eficientă. Într-un asemenea caz se elaborează un *„proiect în faza unică"*. Acest proiect cumulează conținutul și funcțiile studiului tehnico-economic și ale proiectelor de execuție.

C. ASIGURAREA UTILAJELOR ȘI INSTALAȚIILOR

429. **Caracterizare generală.** Pregătirea investițiilor reclamă și asigurarea utilajelor și instalațiilor necesare, din țară și din import[1].

Pentru asigurarea condițiilor de realizare a utilajelor și instalațiilor în țară, Legea nr. 71/1969 prevede obligația beneficiarilor de a preda documentațiile și de a încheia contractele economice la termenele care rezultă din normativele privind perioada de pregătire și execuție a utilajelor și instalațiilor, aprobate prin hotărîre a Consiliului de Miniștri[2].

Pentru utilajele și instalațiile din import, titularii sau beneficiarii de investiții trebuie să depună la întreprinderile de comerț exterior temele pentru cererile de ofertă în vederea prospectării pieței externe.

Contractarea importurilor de instalații complexe pentru obiectivele de investiții, ai căror indicatori tehnico-economici au fost aprobați de Consiliul de Miniștri, se aprobă — pe baza notei de contractare — de către titularul investiției împreună cu Ministerul Comerțului Exterior, cu avizul organelor prevăzute de lege (art. 16 din H.C.M. nr. 900/1970).

Contractarea importurilor de instalații complexe pentru obiectivele de investiții, ai căror indicatori tehnico-economici sînt aprobați de către

[1] A se vedea, art. 14—24 din H.C.M. nr. 900/1970.

[2] A se vedea, art. 3 din Decretul nr. 398/1973.

Scanned with OKEN Scanner

titularii de investiții, se aprobă de titulari în condițiile legii (art. 18 din H.C.M. nr. 900/1970).

Contractarea utilajelor și instalațiilor tehnologice din țară și din import — trebuie subliniat — se face pe baza documentelor de aprobare a indicatorilor tehnico-economici și a studiului tehnico-economic, împreună cu graficul de eșalonare a investiției. Excepțional, pentru obiectivele ce se realizează cu instalații complexe din import se poate trece la contractarea utilajelor și instalațiilor înainte de aprobarea indicatorilor tehnico-economici după aprobarea notei comune pentru import, precum și în alte cazuri stabilite prin hotărîri ale Consiliului de Miniștri (art. 6 din Legea nr. 72/1969).

D. APROBAREA INDICATORILOR TEHNICO-ECONOMICI ȘI A DOCUMENTAȚIILOR TEHNICO-ECONOMICE PENTRU INVESTIȚII

430. **Precizări prealabile.** Pregătirea investițiilor presupune o verificare și o aprobare a investițiilor. Într-adevăr, indicatorii tehnico-economici și documentațiile tehnico-economice sînt supuse aprobării organelor competente. Trebuie arătat, însă, că înainte de a fi aprobate, documentațiile tehnico-economice pentru investiții sînt supuse avizării de către anumite organe prevăzute de lege[1].

431. **Competențele de aprobare.** Potrivit H.C.M. nr. 900/1970, competența de aprobare a indicatorilor tehnico-economici și a documentațiilor tehnico-economice revine, potrivit unor distincții, următoarelor organe: Consiliul de Miniștri, ministerele și celelalte organe centrale, comitetele executive ale consiliilor populare județene, centrale, întreprinderi[2].

Studiile tehnico-economice și graficele de eșalonare pentru investițiile ai căror indicatori se aprobă de către Consiliul de Miniștri se vor aproba în prealabil de către organul colectiv de conducere al titularilor de investiții[3].

De asemenea, aceste documentații vor fi avizate în prealabil de Comitetul de Stat al Planificării, Ministerul Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe și Ministerul Finanțelor împreună cu băncile finanțatoare, care vor elabora *avizul comun* cu privire la necesitatea, oportunitatea și eficiența economică a investițiilor. Acest aviz se elaborează pe baza studiului tehnico-economic, însoțit

[1] Acordurile și avizele necesare aprobării documentațiilor tehnico-economice pentru investiții sînt prevăzute în anexele nr. 1 și 2 din Decretul nr. 452/1973.

[2] A se vedea, Anexa nr. 1 a H.C.M. nr. 900/1970.

[3] Analiza și verificarea documentațiilor se face, potrivit legii, de către consiliile tehnico-economice, care sînt organe de lucru pe lîngă organele de conducere colectivă ale ministerelor, celorlalte organe centrale și comitetelor executive ale consiliilor populare județene și al municipiului București (art. 2 din Decretul nr. 78/1973).

Scanned with OKEN Scanner

de concluziile consiliului tehnico-economic al titularului, precum și graficul de eșalonare a execuției, definitivat de titular sau beneficiar, împreună cu organizația de proiectare și organizația de construcții-montaj și pus în concordanță cu termenele de livrare a utilajelor din țară și din import (art. 5 din Decretul nr. 452/1973)[1].

Pentru investițiile care sînt în competența de aprobare a ministerelor, celorlalte organe centrale și a comitetelor executive ale consiliilor populare județene și al municipiului București, precum și pentru acelea care sînt în competența de aprobare a centralelor și întreprinderilor, studiile tehnico-economice și graficele de eșalonare a investițiilor se vor aproba de organele de conducere colectivă ale organelor menționate, pe baza avizelor consiliilor tehnico-economice, respectiv comisiilor tehnico-economice și ale băncilor finanțatoare.

432. **Consecințele aprobării indicatorilor tehnico-economici și a documentațiilor tehnico-economice pentru investiții.** Aprobarea de către organele competente a indicatorilor tehnico-economici și a documentațiilor tehnico-economice pentru investiții atrage după sine anumite consecințe.

Astfel, după aprobarea indicatorilor și a documentației, se poate trece la contractarea utilajelor și la încheierea contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj.

Apoi, după aprobarea studiului tehnico-economic se poate trece la elaborarea proiectelor de execuție.

În sfîrșit, după aprobarea indicatorilor și a studiilor tehnico-economice, investițiile sînt înscrise în planul anual.

§ 4. ÎNSCRIEREA ÎN PLANUL ANUAL A INVESTIȚIILOR

433. **Documentația în baza căreia se înscriu în plan investițiile.** Odată ce indicatorii tehnico-economici, studiile tehnico-economice și graficele de eșalonare și de livrare a utilajelor au fost aprobate, investițiile pot fi introduse în planul anual. Într-adevăr, potrivit art. 5 din Legea nr. 72/1969 „înscrierea în planurile anuale a lucrărilor noi de investiții cu termenul lor de punere în funcțiune se va face numai pe baza documentelor de aprobare a indicatorilor tehnico-economici, a studiilor tehnico-economice, a graficului de eșalonare a investițiilor și de livrare a utilajelor".

Obiectivele care nu au documentații aprobate la data definitivării planului pot fi introduse în plan în cursul executării acestuia, dar cu asigurarea tuturor condițiilor necesare: studii tehnico-economice aprobate, grafice de livrare a utilajelor, corelate cu termenele de punere în funcțiune a obiectivului, aprovizionarea cu materiale etc.

[1] Documentațiile tehnico-economice menționate se expertizează de către Inspectoratul General de Stat pentru Directivare și Control în Proiectarea și Executarea Construcțiilor (art. 9 din Decretul nr. 452/1973).

Scanned with OKEN Scanner

434. **Consecinţele înscrierii în planul anual a investiţiilor.** Înscrierea în planul anual a lucrărilor de investiţii, în condiţiile arătate, constituie temeiul întocmirii planului de construcţii-montaj, aferent obiectivelor respective de investiţii. Pe baza prevederilor cuprinse în planul anual se vor determina sarcinile de plan care urmează a fi îndeplinite prin intermediul contractelor economice.

După introducerea investiţiilor în planul anual se poate trece la următoarea etapă — executarea lucrărilor de investiţii.

§ 5. EXECUTAREA LUCRĂRILOR DE INVESTIŢII

435. **Precizări prealabile.** Odată incluse în plan, lucrările de investiţii trebuie realizate. În acest scop se stabilesc anumite raporturi contractuale.

Astfel, beneficiarul încheie un contract de proiectare cu organizaţia de proiectare în vederea elaborării proiectelor de execuţie.

Tot astfel, beneficiarul încheie un contract de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj cu organizaţia specializată.

Întrucît aceste contracte vor fi analizate pe larg în secţiunile următoare, în cele ce urmează vom înfăţişa cîteva aspecte generale privind executarea lucrărilor de investiţii.

436. **Executarea lucrărilor de proiectare.** Documentaţiile tehnico-economice pentru o anumită investiţie se contractează cu o singură organizaţie de proiectare *(proiectant general).*

Fiecare fază de proiectare — trebuie subliniat — se contractează separat; studiul tehnico-economic şi graficul de eşalonare se elaborează în etapa de pregătire a lucrărilor de investiţii, pe cînd proiectele de execuţie se elaborează în perioada de realizare a lucrărilor de investiţii şi numai după aprobarea studiului tehnico-economic şi a graficului de eşalonare a investiţiei de către organele competente.

437. **Executarea lucrărilor de construcţii-montaj.** Lucrările de investiţii se contractează şi se execută pe baza contractului de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj încheiat de beneficiar cu antreprenorul.

Beneficiar este organizaţia socialistă pentru care se execută lucrările. Dar, potrivit legii, ministerele şi celelalte organe centrale pot atribui sarcina de beneficiar pentru realizarea de noi obiective de investiţii unor organizaţii socialiste existente de acelaşi profil, care vor exercita atribuţiile şi vor avea răspunderile ce revin beneficiarilor de investiţii în toate fazele de pregătire şi execuţie a investiţiilor, pînă la punerea în funcţiune a noilor capacităţi.

Întregul volum de lucrări care privesc o anumită investiţie se contractează cu o singură organizaţie socialistă *(antreprenorul general).*

Legea prevede că ministerele şi celelalte organe centrale pot organiza, cu aprobarea Consiliului de Miniştri, în măsura în care prezintă eficienţă pentru îmbunătăţirea activităţii de investiţii, *unităţi complexe de realizare a investiţiilor.* Aceste unităţi, pe baza temelor de proiectare şi a caietelor de sarcini, preiau elaborarea proiectelor, achiziţionarea

Scanned with OKEN Scanner

utilajelor și instalațiilor tehnologice, precum și execuția lucrărilor, atît prin unitățile proprii, cît și ale altor organe. Pentru activitățile menționate, unitățile complexe au calitatea de *contractant unic* și deci, obligația de a preda titularului obiective complete, în stadiul de punere în funcțiune (art. 34 din H.C.M. nr. 900/1970).

Pentru coordonarea activității de executare a utilajelor pentru investiții, legea prevede că ministerele competente vor stabili centralele industriale sau grupurile de uzine care vor îndeplini funcția de *furnizor principal (furnizor general)* pentru utilajele din țară[1].

Furnizorul principal tratează și rezolvă, împreună cu titularii sau beneficiarii de investiții, toate problemele care intervin în etapele de pregătire și executare a investiției, cu privire la contractarea și livrarea utilajelor (art. 38 din H.C.M. nr. 900/1970).

În scopul scurtării termenelor de execuție a lucrărilor de investiții, legea prevede că pentru obiectivele de investiții ai căror indicatori tehnico-economici au fost aprobați de Consiliul de Miniștri, titularii de investiții, cu acordul organizației de construcții-montaj, pot aproba începerea executării lucrărilor preliminare (amenajarea terenului, racordări la căile de comunicație și la rețelele definitive de apă, canal etc.) pe baza desenelor de execuție și a unor prețuri estimative. Aceste lucrări pot fi începute — trebuie subliniat — numai dacă au un amplasament definitiv și nu antrenează supradimensionări sau depășirea cantităților de materiale planificate (art. 35 din H.C.M. nr. 900/1970).

SECȚIUNEA III

CONTRACTUL DE PROIECTARE

§ 1. NOȚIUNEA CONTRACTULUI DE PROIECTARE

438. **Definiție.** *Contractul de proiectare*[2] *este contractul încheiat pentru realizarea unor sarcini de plan, prin care o organizație socialistă (proiectant) se obligă să elaboreze lucrări de proiectare pentru o altă organizație socialistă (beneficiar), care la rîndu-i se obligă să primească aceste lucrări și să plătească prețul lor.*

[1] A se vedea, art. 1 din Decretul nr. 398/1973.

[2] Contractul de proiectare este reglementat, în principal, prin următoarele acte normative: Regulamentul privind contractul de proiectare, aprobat prin H.C.M. nr. 1002/1964; Instrucțiunile nr. 19/1965 ale Comitetului de Stat pentru Construcții, Arhitectură și Sistematizare și Ministerului Finanțelor pentru aplicarea Regulamentului privind contractul de proiectare, modificate prin Ordinul nr. 622/1965. (În continuare, aceste acte normative vor fi indicate prin expresiile „*Regulament*" și „*Instrucțiuni*".) A se vedea și *contractul model de proiectare* aprobat prin Ordinul nr. 10/N/1973 al Ministrului Construcțiilor Industriale.

Scanned with OKEN Scanner

439. **Caracteristicile contractului de proiectare.** Din definiția dată rezultă anumite caracteristici ale contractului de proiectare.

Astfel, contractul de proiectare *se încheie între două organizații socialiste.*

Apoi, contractul *are ca obiect executarea de lucrări*[1] — executarea unor lucrări de proiectare.

În sfîrșit, contractul de proiectare *se încheie în vederea îndeplinirii unor sarcini de plan.*

Prin urmare, contractul de proiectare are toate caracteristicile contractului economic; el face parte din categoria contractelor economice.

§ 2. ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI DE PROIECTARE

440. **Precizări prealabile.** Contractul de proiectare, fiind un contract economic, i se aplică principiile generale care guvernează aceste contracte. De aceea, în cele ce urmează, vom evoca numai unele particularități ale încheierii acestui contract.

441. **Caracterul planificat al contractului de proiectare.** Potrivit pct. 1 din Regulament, „încheierea contractelor și executarea lucrărilor de proiectare se face numai dacă aceste lucrări sînt prevăzute în planul de proiectare". Într-adevăr, activitatea de proiectare se desfășoară pe baza planurilor de proiectare.

Planurile de proiectare cuprind totalitatea sarcinilor ce revin organizațiilor de proiectare cu privire la elaborarea documentațiilor tehnico-economice pentru investiții și a celorlalte lucrări de proiectare.

Potrivit art. 19 din H.C.M. nr. 547/1970 privind organizarea activității de proiectare, planul de proiectare — cincinal sau anual — cuprinde planul fizic (lista lucrărilor de proiectare) în care se înscriu: titlul și valoarea de investiție a lucrărilor, beneficiarii, fazele de proiectare și termenele de predare, stabilite în concordanță cu graficele coordonatoare, respectiv cu graficele de eșalonare a investiției. Planul fizic poate cuprinde și poziții globale care se nominalizează pe parcurs prin contracte.

Planul de proiectare anual se defalcă pe trimestre de către organizațiile de proiectare. Planurile trimestriale se aprobă de organele de conducere colectivă ale organizațiilor de proiectare.

Din cele arătate rezultă că planul și, deci, actele de planificare date în executarea planului concretizează organizația de proiectare și beneficiarul, lucrările de proiectare ce urmează a fi executate precum și termenele de executare. Prin urmare, contractele de proiectare se încheie pe baza unor acte de planificare.

Totodată, mai rezultă că anumite lucrări sînt cuprinse numai sub forma unor poziții globale care urmează a fi nominalizate prin încheierea

[1] Contractul de proiectare avînd ca obiect executarea de lucrări, ca și contractul de antrepriză, mai este denumit și *contract de antrepriză pentru lucrări de proiectare.*

Scanned with OKEN Scanner

contractelor. Deci, se pot încheia contracte de proiectare și în absența actelor de planificare; ele se încheie pe baza unor sarcini de plan globale[1].

442. **Părțile contractului de proiectare.** Contractul se încheie între *proiectant*[2] și *beneficiar*. De regulă, contractul se încheie cu o singură organizație de proiectare (proiectantul general), care își asumă obligația față de beneficiar de a executa toate lucrările de proiectare.

În cazul în care proiectantul general nu este profilat pentru a executa anumite lucrări, el va încheia contracte de subproiectare cu organizațiile de proiectare specializate *(subproiectanți)*. Acestor contracte li se aplică, în mod corespunzător, regulile prevăzute pentru contractul de proiectare[3].

Trebuie arătat, însă, că pentru acele lucrări de specialitate care nu impun o coordonare din partea proiectantului general, legea permite beneficiarului să încheie contractul de proiectare — pentru aceste lucrări — direct cu organizația de specialitate *(proiectantul de specialitate)*.

443. **Obiectul contractului de proiectare.** Obiectul contractului de proiectare îl constituie lucrările de proiectare și prețul lucrărilor.

Lucrările de proiectare care pot face obiectul contractului sînt: studiile tehnico-economice, proiectele de execuție, studiile și cercetările necesare elaborării proiectelor, precum și toate lucrările prealabile sau în legătură cu lucrările de proiectare (pct. 1 din Regulament)[4].

Lucrările de proiectare — trebuie subliniat — pot fi contractate numai pe faze de proiectare; mai întîi se contractează și se execută studiul tehnico-economic și, după aprobarea lui, se contractează și se execută proiectele de execuție.

Prețul lucrărilor se determină în contract în conformitate cu tarifele aprobate de organele competente (art. 10 din Regulament).

444. **Termenele contractuale.** Contractul de proiectare se încheie pentru întreaga perioadă necesară executării lucrărilor care fac obiectul contractului, chiar dacă această perioadă depășește anul de plan[5].

În cazul în care au fost încheiate contracte de subproiectare, termenele din aceste contracte trebuie corelate cu termenele prevăzute în contractul încheiat de proiectantul general cu beneficiarul[6].

[1] A se vedea, Nicoleta Manolescu, *Elemente noi în reglementarea juridică a construcțiilor*, A.S. nr. 4, 1965, p. 13.

[2] Organizațiile de proiectare sînt specializate potrivit unor criterii stabilite de lege. (A se vedea, art. 1 și Anexa nr. 1 din H.C.M. nr. 547/1970.) Un contract de proiectare încheiat cu o organizație de proiectare care nu este prevăzută de H.C.M. nr. 547/1970 este lovit de nulitate (Dec. P.A.S. nr 1241/1973, A.S. nr. 4, 1973, p. 90).

[3] În contractul de subproiectare, proiectantul general are calitatea de beneficiar, iar subproiectantul pe cea de proiectant.

[4] A se vedea, *Supra*, nr. 425—428.

[5] A se vedea, *Supra*, nr. 221.

[6] Dec. P.A.S. nr. 679/1967, A.S. nr. 3, 1967, p. 103.

Scanned with OKEN Scanner

445. **Procedura încheierii contractului de proiectare.** Încheierea contractului de proiectare urmează, în principiu, procedura încheierii contractelor economice stabilită prin H.C.M. nr. 1011/1972[1].

O particularitate a încheierii contractelor de proiectare, care trebuie relevată, constă în faptul că inițiativa încheierii contractului aparține proiectantului. Într-adevăr, proiectantul general are obligația de a comunica beneficiarului lucrările și fazele de proiectare cu care figurează în planul său anual de proiectare. Totodată, proiectantul general va comunica proiectantului de specialitate pozițiile din planul său de proiectare anual și specificarea problemelor care vor fi rezolvate de proiectantul de specialitate.

După primirea comunicării, beneficiarul este obligat să predea proiectantului general o comandă pentru lucrările de proiectare care urmează a fi elaborate. Pe baza acestei comenzi, urmînd procedura cunoscută, proiectantul general întocmește proiectul de contract pe care îl va trimite beneficiarului, iar acesta îl va semna și, apoi, îl va restitui proiectantului general[2].

De asemenea, primind comanda beneficiarului, proiectantul general va transmite o comandă către subproiectant pentru încheierea — potrivit aceleiași proceduri — contractului de subproiectare.

O altă particularitate a încheierii contractului de proiectare privește sancționarea părții în culpă pentru nerespectarea obligațiilor privind încheierea contractului. Într-adevăr, pe lîngă sancțiunile cunoscute, care intervin în general în caz de nerespectarea obligațiilor legate de încheierea contractului, art. 14 din Regulament prevede că partea în culpă va plăti celeilalte o *penalitate*[3] de 100 lei pe fiecare zi de întîrziere, fără să poată depăși 3 000 lei, în cazul nerespectării termenelor legate de încheierea contractului (emiterea comenzilor, predarea proiectelor de contracte, restituirea contractelor semnate)[4].

§ 3. MODIFICAREA CONTRACTULUI DE PROIECTARE

446. **Caracterizare generală.** Contractul de proiectare, ca orice contract economic, poate fi modificat în cursul executării sale. Modificarea

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 178. A se vedea și pct. 6—14 din Instrucțiuni.

[2] La contractul de proiectare trebuie să se anexeze un grafic cu eșalonarea etapelor intermediare a lucrărilor de proiectare (A se vedea, pct. 11 din Instrucțiuni.)

[3] Deși legea o denumește „penalitate", totuși, în realitate această sancțiune este o *amendă civilă*. Într-adevăr, penalitatea este obiectul clauzei penale; ea presupune existența unui contract. Or, sancțiunea în cauză se aplică tocmai pentru întîrziere la încheierea contractului. Pentru punctul de vedere potrivit căruia această „penalitate" are trăsăturile amenzii civile a se vedea și Nicoleta Manolescu, *op. cit.* A.S. nr. 4, 1965, p. 22.

[4] Socotim că termenele care trebuie avute în vedere sînt cele prevăzute de H.C.M. nr. 1011/1972 și nu cele prevăzute de pct. 6 din Instrucțiuni (A se vedea, *Supra*, nr. 178.)

Scanned with OKEN Scanner

se poate face în condițiile prevăzute de lege pentru modificarea contractului economic[1].

Modificarea contractului de proiectare se face, de regulă, printr-un *act adițional*. Acest act se încheie potrivit aceleiași proceduri ca și contractul de proiectare.

Regulamentul privind contractul de proiectare cuprinde cîteva dispoziții în legătură cu modificarea contractului de proiectare[2]. Întrucît aceste dispoziții sînt aplicații ale dispozițiilor generale privind modificarea contractului nu este cazul să le examinăm. Vom evoca, totuși, cîteva dintre ele, care prezintă anumite particularități.

Astfel, *modificarea termenelor* prevăzute în contractul de proiectare se poate face numai în cazul în care prin această modificare nu se prejudiciază executarea lucrărilor de proiectare și punerea în funcțiune a capacităților prevăzute în plan[3]. În cazul modificării termenelor privind proiectele de execuție este necesar și acordul antreprenorului general, cînd acesta este cunoscut, respectiv al furnizorului de utilaje și instalații (art. 17 din Regulament).

Lucrările de proiectare pot fi *sistate* pe baza dispozițiilor organelor competente. În acest caz, contractul de proiectare se desface, de la data sistării sau de la data prevăzută în actul prin care s-a decis sistarea. Lucrările executate pînă la data sistării vor fi plătite de către beneficiar (art. 19 din Regulament)[4]. Derogarea de la *„principiul localizării prejudiciului"* se explică prin aceea că beneficiarul suportă costul acestor lucrări, nu din fondurile sale de producție, ci din fondurile speciale destinate finanțării lucrărilor de proiectare[5].

§ 4. FINANȚAREA LUCRĂRILOR DE PROIECTARE

447. **Fondurile pentru finanțarea lucrărilor de proiectare.** Lucrările de proiectare sînt finanțate din fondurile de investiții.

Potrivit art. 88 din Legea nr. 9/1972, programul de investiții se finanțează din fondul național de dezvoltare economico-socială[6].

448. **Deschiderea finanțării lucrărilor de proiectare.** Pentru lucrările de proiectare care se decontează din fonduri de investiții, executarea lucrărilor nu poate fi începută înainte de deschiderea finanțării[7].

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 252—268.

[2] A se vedea, pct. 17 și 19 din Regulament și pct. 49—56 din Instrucțiuni.

[3] Dec. P.A.S. nr. 1884/1967, A.S. nr. 5, 1967, p. 96.

[4] Dec. P.A.S. nr. 1168/1966, A.S. nr. 4, 1966, p. 99.

[5] A se vedea, *Supra* nr. 271.

[6] A se vedea, *Infra*, nr. 471.

[7] Începerea lucrărilor înainte de comunicarea admiterii la finanțare este permisă, excepțional, în cazul în care întîrzierea acestei comunicări ar periclita predarea lucrărilor la termenul contractual (Dec. P.A.S. nr. 1053/1969, A.S. nr. 4, 1969, p. 103).

Scanned with OKEN Scanner

Formalităţile legate de deschiderea finanţării sînt în sarcina beneficiarului. Potrivit legii, beneficiarul este obligat ca, în termen de 3 zile de la semnare, respectiv de la primire, să depună la banca finanţatoare contractul de proiectare sau actul organului care obligă la contractare şi care ţine loc de contract (pct. 15 din Instrucţiuni).

În cazul în care contractul s-a încheiat cu obiecţiuni, beneficiarul va depune şi procesul-verbal de obiecţiuni. Existenţa obiecţiunilor — trebuie subliniat — nu împiedică deschiderea finanţării. Într-adevăr, aşa cum am arătat, existenţa unor obiecţiuni nu împiedică executarea obligaţiilor acceptate şi care pot fi executate[1]. După soluţionarea neînţelegerilor precontractuale, beneficiarul este obligat să depună la bancă copii de pe actele prin care s-au rezolvat neînţelegerile respective.

Pe baza acestor documente banca aprobă deschiderea finanţării. Banca este obligată să comunice deschiderea finanţării, atît beneficiarului, cît şi proiectantului general.

În cazul în care proiectantul general a încheiat contracte de subproiectare, el are obligaţia să comunice subproiectanţilor deschiderea finanţării.

Pentru întîrzierea la deschiderea finanţării, beneficiarul va plăti o penalitate de 100 lei pe fiecare zi de întîrziere, fără ca aceasta să poată depăşi 3 000 lei (art. 14 din Regulament)[2].

§ 5. EXECUTAREA CONTRACTULUI DE PROIECTARE

A. CONSIDERAŢII GENERALE

449. **Precizări prealabile.** Lucrările de proiectare care fac obiectul contractului trebuie executate în conformitate cu prescripţiile tehnice, cu dispoziţiile actelor normative şi clauzele contractului.

În vederea executării corespunzătoare a lucrărilor de proiectare, beneficiarul, împreună cu antreprenorul general, subantreprenorul sau antreprenorul de specialitate — cînd aceştia sînt cunoscuţi — sînt obligaţi să colaboreze cu proiectantul general pentru găsirea celor mai eficiente soluţii tehnice şi economice de proiectare[3] (art. 6 din Regulament).

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 183.

[2] Hot. Arbitrajului de stat interjudeţean Galaţi, nr. 1361/1965, A.S. nr. 1, 1966, p. 116.

[3] Întrucît antreprenorul general, subantreprenorul şi antreprenorul de specialitate nu sînt părţi în contractul de proiectare, înseamnă că obligaţia lor de a colabora rezultă din lege. (A se vedea, Nicoleta Manolescu, *Realizarea sarcinii de predare în termen a lucrărilor de construcţii-montaj şi asigurarea calităţii lor, în lumina actelor normative privind noua reglementare a construcţiilor capitale*, J.N. nr. 10, 1965, p. 24—25.)

Scanned with OKEN Scanner

Contractul de proiectare dă naștere la anumite obligații în sarcina beneficiarului și a proiectantului.

Vom analiza aceste obligații.

B. OBLIGAȚIILE PĂRȚILOR DIN CONTRACTUL DE PROIECTARE

450. **Obligațiile beneficiarului.** Beneficiarul are o serie de obligații:

a) *Beneficiarul este obligat să predea proiectantului, la cerere, toate studiile și datele necesare elaborării lucrărilor de proiectare* și care au fost stabilite în contract ca obligații ale beneficiarului (studiile de teren și de laborator, ridicările topografice și geodezice etc.).

În cazul în care s-au încheiat contracte de subproiectare, datele necesare pentru executarea lucrărilor de specialitate se pun la dispoziția subproiectantului de către proiectantul general.

b) *Beneficiarul are obligația de a obține și pune la dispoziția proiectantului avizele*[1], *acordurile, aprobările și autorizațiile prevăzute de lege*[2] pentru: amplasamente, demolări, încadrări în planul de sistematizare, racorduri la căi ferate, energie electrică, alimentări cu apă etc.

c) *Beneficiarul este obligat să obțină pentru proiectantul general și pentru proiectantul de specialitate, permisiunea de acces în zona lucrărilor*, pentru a putea să-și îndeplinească obligațiile de cercetare și proiectare.

d) După terminarea lucrărilor și primirea lor de la proiectant, *beneficiarul are obligația să plătească prețul acestor lucrări.* Plata se face prin decontare bancară pe baza procesului-verbal de constatare a lucrărilor de proiectare și a documentelor de plată prevăzute de lege[3].

451. **Obligațiile proiectantului.** Proiectantului îi revin anumite obligații.

a) *Proiectantul este obligat să execute lucrări de bună calitate,* cu respectarea indicilor tehnico-economici, folosind proiecte tip, proiecte refolosibile precum și orice alte mijloace care pot contribui la reducerea prețului de cost, îmbunătățirea calității lucrărilor și reducerea duratei de execuție a acestora.

b) *Proiectantul are obligația să execute și să predea lucrările la termenele prevăzute în contract.*

Întîrzierea cauzată din culpa beneficiarului poate duce la amînarea termenului contractual în favoarea proiectantului cu cel puțin durata acestei întîrzieri, cu acordul organului care a aprobat planul de proiectare.

[1] Încheierea contractului fără avizele prevăzute de lege atrage nulitatea contractului de proiectare (Dec. P.A.S. nr. 1209/1973, A.S. nr. 4, 1973, p. 102).

[2] Avizele și acordurile necesare elaborării documentațiilor tehnico-economice pentru investiții sînt prevăzute în anexele nr. 1 și 2 din Decretul nr. 452/1973.

[3] Pentru prețul lucrărilor elaborate de subproiectant răspunde proiectantul general, dacă nu l-a acționat pe beneficiar pentru nedeschiderea finanțării (Dec. P.A.S. nr. 357/1968, A.S. nr. 2, 1968, p. 98).

Scanned with OKEN Scanner

C. CONSTATAREA EXECUTĂRII LUCRĂRILOR DE PROIECTARE

452. **Caracterizare generală.** La terminarea lucrărilor, proiectantul este obligat să convoace la sediul său pe beneficiar pentru a constata executarea lucrărilor de proiectare. Executarea lucrărilor se consemnează într-un proces-verbal încheiat între beneficiar și proiectant. Lucrările executate (piesele scrise și desenate, numărul lor etc.) sînt înscrise într-un borderou care face parte integrantă din procesul-verbal. În cazul în care se constată că lucrările sînt incomplete se vor menționa lucrările care lipsesc.

Lucrările executate, împreună cu procesul-verbal, se depun la biroul de documente secrete sau la registratura proiectantului. Procesul-verbal de constatare a executării înregistrat constituie dovada terminării lucrărilor și, totodată, actul necesar pentru efectuarea plății lucrărilor (pct. 7 din Regulament).

Dacă beneficiarul nu se prezintă pentru încheierea procesului-verbal de constatare a executării lucrărilor, proiectantul va încheia singur procesul-verbal și, după înregistrarea lui, îl va expedia beneficiarului împreună cu lucrările executate.

§ 6. RĂSPUNDEREA PENTRU NERESPECTAREA OBLIGAȚIILOR DIN CONTRACTUL DE PROIECTARE

A. CONSIDERAȚII GENERALE

453. **Precizări prealabile.** Terminarea și predarea lucrărilor de proiectare către beneficiar nu fac să înceteze răspunderea proiectantului pentru lucrările executate (art. 13 din Regulament).

Într-adevăr, prin constatarea executării lucrărilor, consemnată în procesul-verbal încheiat între proiectant și beneficiar, se face mai mult o verificare cantitativă a lucrărilor executate și mai puțin o verificare calitativă[1]. O verificare propriu-zisă a lucrărilor de proiectare — sub aspect calitativ și chiar cantitativ — se face ulterior, în special cu ocazia avizării și aprobării lucrărilor, precum și cu ocazia executării și exploatării lucrărilor de construcții-montaj. În acest sens, art. 13 din Regulament dispune: „Terminarea lucrărilor de proiectare și predarea acestora beneficiarului nu scutesc pe proiectant de răspunderea pe care o are pentru lucrările executate. Proiectantul — în afară de orice alte despăgubiri — este obligat să îndrepte pe cheltuiala lui deficiențele lucrărilor de proiectare, sesizate după data predării lor beneficiarului".

Prin urmare, și după predarea lucrărilor, proiectantul suportă consecințele descoperirii unor lipsuri ale lucrărilor executate și răspunde patrimonial pentru nerespectarea obligațiilor asumate.

[1] A se vedea, Nicoleta Manolescu, *op. cit.*, J.N. nr. 10, 1965, p. 22.

Scanned with OKEN Scanner

B. CONSECINȚELE DESCOPERIRII UNOR LIPSURI ALE LUCRĂRILOR DE PROIECTARE

454. **Precizări prealabile.** Lipsurile lucrărilor de proiectare pot fi descoperite de beneficiar sau de către organele care avizează ori aprobă lucrările. De asemenea, lipsurile pot fi descoperite de către antreprenor cu ocazia încheierii contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj. În sfîrșit, lipsurile lucrărilor de proiectare mai pot fi descoperite în cursul executării ori exploatării lucrărilor de construcții.

În cele ce urmează vom examina consecințele descoperirii unor lipsuri ale lucrărilor de proiectare în cazurile menționate.

455. **Lipsuri descoperite de beneficiar.** După ce primește lucrările de proiectare de la proiectant, beneficiarul este obligat să le verifice pentru a vedea dacă ele corespund cu comanda dată. În cazul în care beneficiarul descoperă lipsa unor piese scrise ori desenate sau a unor date, proiectantul este obligat să completeze aceste lipsuri, în termen de 7 zile de la cererea beneficiarului.

456. **Lipsuri descoperite de organele de avizare și aprobare a lucrărilor.** După verificarea lucrărilor, beneficiarul este obligat să le prezinte spre avizare și aprobare organelor competente, împreună cu eventualele sale observații.

Susținerea lucrărilor cu prilejul avizărilor și aprobării se face de către proiectant, respectiv de proiectantul general, cînd unele lucrări au fost elaborate de subproiectanți.

În cazul în care organele de avizare ori aprobare fac anumite observații cu privire la lucrările de proiectare, proiectantul este obligat să introducă în documentația tehnică toate modificările și completările care rezultă din indicațiile și recomandările date[1].

Cheltuielile făcute cu refacerea sau completarea lucrărilor de proiectare sînt suportate de către proiectant, dacă el este în culpă[2]. În toate celelalte cazuri, cheltuielile de refacere sau completare se suportă de către beneficiar.

457. **Lipsuri descoperite de antreprenor cu ocazia încheierii contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj.** Cu ocazia încheierii contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj, antreprenorul poate descoperi anumite lipsuri ale documentațiilor executate de proiectant. În acest caz, proiectantul este obligat să introducă în documentație modificările care rezultă din obiecțiunile formulate de antreprenor și pe care el le-a acceptat. Obiecțiunile antreprenorului care nu au fost însușite de către antreprenor vor fi rezolvate de către organele și în condițiile prevăzute de lege pentru rezolvarea

[1] Dec. P.A.S. nr. 543/1972, A.S. nr. 3, 1972, p. 103. Pentru eventualele recomandări pe care nu și le însușește, proiectantul trebuie să prezinte o justificare tehnico-științifică.

[2] Într-un asemenea caz nu se încheie un nou contract de proiectare. (Hot. Arbitrajului de stat al municipiului București, nr. 3326/1972, A.S. nr. 1, 1973, p. 120).

Scanned with OKEN Scanner

obiecțiunilor privind clauzele contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj.

458. **Lipsuri descoperite în cursul executării sau exploatării lucrărilor de construcții.** Calitatea lucrărilor de proiectare elaborate de proiectant se verifică definitiv numai în cursul executării și exploatării lucrărilor de construcții-montaj. Drept urmare, răspunderea proiectantului pentru lucrările elaborate există și în cursul executării și verificării în exploatare a lucrărilor de construcții-montaj executate.

Astfel, dacă *în cursul executării lucrărilor de construcții-montaj* se descoperă anumite lipsuri ale documentațiilor tehnico-economice, proiectantul este obligat să înlăture aceste lipsuri într-un termen scurt.

În cazul în care antreprenorul constată necesitatea unor lucrări neprevăzute în documentație, nerespectarea prescripțiilor tehnice și orice alte deficiențe care împiedică continuarea lucrărilor, proiectantul și beneficiarul sînt obligați ca, în termen de 7 zile de la cererea antreprenorului, să dea indicațiile necesare solicitate de antreprenor (pct. 35 din Instrucțiuni). Dacă proiectantul nu dă aceste indicații, el va răspunde față de beneficiar pentru despăgubirile plătite antreprenorului ca urmare a cheltuielilor provocate de deficiențele documentației și de întîrzierea în înlăturarea lor. Dealtfel, trebuie arătat că proiectantul are dreptul și, totodată, obligația de a urmări pe teren calitatea și modul în care antreprenorul execută lucrările de construcții-montaj, putînd lua, în caz de nevoie, anumite măsuri (pct. 36 din Instrucțiuni).

După executarea lucrărilor de construcții-montaj, proiectantul va răspunde pentru viciile acestor lucrări, dacă se constată că ele au fost determinate de calitatea necorespunzătoare a documentației elaborată de proiectant. În ce privește durata răspunderii, ea este aceeași ca și durata răspunderii antreprenorului pentru viciile lucrărilor de construcții-montaj[1]. Așa cum s-a arătat, răspunderea proiectantului pentru calitatea lucrărilor de proiectare încetează odată cu încetarea răspunderii antreprenorului[2].

Proiectantul nu este exonerat de răspundere pentru calitatea lucrărilor de proiectare — trebuie subliniat — chiar dacă lucrările au fost avizate ori aprobate de organele competente[3]. Într-adevăr, avizarea și aprobarea unor lucrări de proiectare necorespunzătoare poate să atragă după sine, așa cum prevede art. 14 alin. final din Legea nr. 72/1969, răspunderea organelor care au avizat ori aprobat documentația. Dar, aceasta nu duce la exonerarea de răspundere a proiectantului față de beneficiar.

[1] A se vedea, *Infra*, nr. 483—486.

[2] Francisc Deak, *Drept civil, Contractele încheiate între organizațiile socialiste în vederea realizării construcțiilor capitale*, București, 1968, p. 18. A se vedea și pct. 25 din contractul model de proiectare.

[3] A se vedea, El. Cireașă, *Răspunderea părților din contractul de antrepriză pentru proiectare și contractul de antrepriză pentru construcții de neexecutarea obligațiilor contractuale*, A.S. nr. 4, 1966, p. 8. A se vedea și Dec. P.A.S. nr. 2170/1965, menționată în articolul citat (p. 8 nota 6).

Scanned with OKEN Scanner

Cît privește răspunderea organelor care au avizat ori aprobat documentația, aceasta este o răspundere administrativă și nu o răspundere contractuală față de beneficiar[1].

De asemenea, proiectantul nu este exonerat de răspundere pentru calitatea lucrărilor de proiectare pe motiv că antreprenorul nu a sesizat deficiențele documentației. Dacă se constată că deficiențele documentației puteau fi descoperite și sesizate, dar antreprenorul nu și-a îndeplinit această obligație, el va răspunde pentru prejudiciul cauzat. Dar, existența răspunderii antreprenorului nu înlătură răspunderea proiectantului, ci ea subzistă alături de răspunderea antreprenorului.

Trebuie arătat că, în cursul executării lucrărilor de construcții-montaj și ulterior, pînă la realizarea indicatorilor tehnico-economici aprobați, proiectantul este obligat să asigure asistență tehnică. În acest scop, între proiectant și beneficiar se va încheia un *contract pentru asistență tehnică* (art. 14 lit. h din Legea nr. 72/1969).

C. RĂSPUNDEREA PATRIMONIALĂ PENTRU NERESPECTAREA OBLIGAȚIILOR

459. **Precizări prealabile.** Pentru nerespectarea obligațiilor din contractul de proiectare, partea în culpă va fi obligată la plata penalităților și despăgubirilor (art. 21 din Legea nr. 71/1969).

În privința penalităților, în practica arbitrală s-a pus problema dacă sînt aplicabile dispozițiile H.C.M. nr. 306/1970 sau dispozițiile Regulamentului privind contractul de proiectare, aprobat prin H.C.M. nr. 1002/1964. Așa cum am arătat[2], după părerea noastră, ar trebui să-și găsească aplicarea penalitățile prevăzute de H.C.M. nr. 306/1970[3]. Întrucît, însă, practica arbitrală continuă să aplice penalitățile prevăzute de Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 1002/1964, vom înfățișa aceste penalități.

460. **Penalitățile pentru nerespectarea obligațiilor din contractul de proiectare.** Potrivit art. 14 din Regulament, partea în culpă va plăti celeilalte părți anumite penalități.

Astfel, *proiectantul* va plăti o penalitate de 0,05% pe zi de întîrziere, fără ca penalitatea să poată depăși 5%, pentru următoarele abateri:

a) predarea cu întîrziere a lucrărilor de proiectare;

[1] În legătură cu această problemă, a se vedea: Nicoleta Manolescu, *op. cit.*, A.S. nr. 2, 1970, p. 27—29; M. Zahaichevici Mihail, *Răspunderea contractuală a proiectantului și a constructorului pentru executarea calitativ necorespunzătoare a lucrărilor de construcții-montaj*, A.S. nr. 5, 1971, p. 65—66.

[2] A se vedea, *Supra*, nr. 320.

[3] Acest punct de vedere a fost adoptat prin Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Timișoara, nr. 1429/1970 (A.S. nr. 1, 1971, p. 123). Ulterior, practica arbitrală s-a stabilit în sensul aplicării penalităților prevăzute de Regulament. (A se vedea, Dec. P.A.S. nr. 1664/1971, A.S. nr. 5, 1971, p. 109.)

Scanned with OKEN Scanner

b) depășirea termenelor stabilite pentru completarea și introducerea în documentațiile tehnico-economice a modificărilor și completărilor rezultate din indicațiile și recomandările din avize și aprobări, precum și din obiecțiunile antreprenorului.

Penalitatea se calculează la valoarea lucrărilor la care se referă întîrzierea.

De asemenea, proiectantul va plăti o penalitate de 4% în cazul respingerii de către organele de avizare a lucrărilor de proiectare ca necorespunzător executate.

Penalitatea se calculează la prețul lucrărilor de proiectare respinse.

Penalitatea pentru lucrările de proiectare respinse de organele de avizare, ca necorespunzător executate — trebuie subliniat — se cumulează cu penalitățile de întîrziere datorate pentru depășirea termenului de refacere a acestor lucrări (art. 14 alin. 2 din Regulament).

Beneficiarul va plăti și el o penalitate de 0,05% pe fiecare zi de întîrziere, fără ca penalitatea să depășească 5%, pentru următoarele abateri:

a) necomunicarea datelor necesare întocmirii lucrărilor de proiectare, care au fost prevăzute în contract în sarcina lui.

Penalitatea se calculează în raport cu prețul lucrărilor la care se referă întîrzierea;

b) întîrzierea la plata prețului lucrărilor.

Penalitatea se calculează în raport de suma care a fost plătită cu întîrziere.

În legătură cu penalitățile de întîrziere, datorate de proiectant sau antreprenor, trebuie arătat că, întrucît în această materie obligațiile contractuale pot fi executate în natură și după expirarea anului de plan[1], penalitățile curg și după expirarea anului de plan, dar numai pînă la limita prevăzută de lege (5%).

461. **Despăgubirile pentru nerespectarea obligațiilor din contractul de proiectare.** În cazul în care penalitățile — calculate potrivit dispozițiilor arătate — nu acoperă întregul prejudiciu cauzat prin nerespectarea obligațiilor, partea în culpă va datora despăgubiri în completare (art. 14 alin. 3 din Regulament).

SECȚIUNEA IV

CONTRACTUL DE ANTREPRIZĂ PENTRU LUCRĂRI DE CONSTRUCȚII-MONTAJ

§ 1. NOȚIUNEA CONTRACTULUI DE ANTREPRIZĂ PENTRU LUCRĂRI DE CONSTRUCȚII-MONTAJ

462. **Definiție.** *Contractul de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj*[2] *este contractul încheiat pentru realizarea unor sarcini de plan,*

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 277.

[2] Contractul de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj este reglementat, în principal, prin următoarele acte normative: Regulamentul privind

prin care o organizație socialistă (antreprenor) se obligă să execute, în conformitate cu documentațiile tehnico-economice aprobate, anumite lucrări de construcții-montaj pentru o altă organizație socialistă (beneficiar), care la rîndu-i se obligă să primească aceste lucrări și să plătească prețul lor.

463. **Caracteristicile contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj.** Din definiția dată rezultă anumite caracteristici ale contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj.

Astfel, *contractul se încheie între două organizații socialiste.*

Apoi, el *are ca obiect executarea de lucrări.*

În sfîrșit, *contractul se încheie în vederea realizării unor sarcini de plan.*

Prin urmare, contractul de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj are toate caracteristicile contractului economic; el face parte din categoria contractelor economice și este cîrmuit de principiile generale ale contractelor economice.

§ 2. ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI DE ANTREPRIZĂ PENTRU LUCRĂRI DE CONSTRUCȚII-MONTAJ

464. **Precizări prealabile.** Fiind un contract economic, contractul de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj este cîrmuit de principiile generale ale contractelor economice. Drept urmare, în cele ce urmează vom înfățișa numai unele particularități ale încheierii contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj.

465. **Caracterul planificat al contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj.** Potrivit pct. 3 din Regulament, „încheierea contractelor și executarea lucrărilor de construcții-montaj se face numai dacă acestea sînt prevăzute atît în planul beneficiarului cît și al antreprenorului". Într-adevăr, activitatea de construcții-montaj se desfășoară pe baza planului de investiții. Așa cum s-a arătat[1], pentru investițiile centralizate, planul, și, deci, actele de planificare concretizează lucrările de construcții-montaj, termenele de executare precum și organizațiile beneficiare sau titulare ale investiției. Prin urmare, contractele de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj se încheie pe baza unor acte de planificare[2].

contractul de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj, aprobat prin H.C.M. nr. 1062/1964; Instrucțiunile nr. 7/1967 ale Comitetului de Stat pentru Construcții, Arhitectură și Sistematizare și Ministerului Finanțelor pentru aplicarea Regulamentului privind contractul de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj. (În continuare, aceste acte normative vor fi indicate prin expresiile *„Regulament"* și *„Instrucțiuni"*); H.C.M. nr. 900/1970 cu privire la pregătirea și realizarea lucrărilor de investiții; Regulamentul de efectuare a recepției obiectivelor de investiții, dat în baza art. 44 din H.C.M. nr. 900/1970; *Contractul model* aprobat prin Ordinul nr. 9/N/1973 al Ministrului Construcțiilor Industriale.

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 130—133.

[2] A se vedea, *Supra*, nr. 131.

Scanned with OKEN Scanner

Contractarea lucrărilor de construcții-montaj se poate face — trebuie subliniat — numai după aprobarea indicatorilor tehnico-economici și a studiului tehnico-economic împreună cu graficul de eșalonare a investiției (art. 6 din Legea nr. 72/1969)[1].

466. **Părțile contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj.** Contractul se încheie, așa cum a rezultat din definiție, între *antreprenor* și *beneficiar*.

De regulă, beneficiarul încheie contractul pentru toate lucrările de construcții-montaj cu o singură organizație de construcții *(antreprenor general)*.

În cazul unor lucrări complexe, antreprenorul general poate încheia anumite contracte de subantrepriză cu organizații specializate *(subantreprenori)*. Trebuie arătat, însă, că se pot încheia contracte de subantrepriză și pentru lucrări care se încadrează în specialitatea antreprenorului general, dacă volumul mare de lucrări reclamă acest lucru. În ambele cazuri, antreprenorul general coordonează activitatea tuturor subantreprenorilor care cooperează pe același șantier la executarea lucrărilor de construcții-montaj.

Contractelor de subantrepriză — trebuie subliniat — li se aplică, în mod corespunzător, regulile prevăzute pentru contractul de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj[2].

Potrivit pct. 2 din Regulament, anumite lucrări de specialitate pot fi contractate de către beneficiar direct cu organizația specializată *(antreprenorul de specialitate)*[3]. Se au în vedere acele lucrări care nu reclamă o coordonare din partea antreprenorului general și, deci, pot fi executate separat.

467. **Obiectul contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj.** Contractul are ca obiect lucrările de construcții-montaj[3] care urmează a fi executate și prețul lucrărilor.

Contractul de antrepriză se încheie la valoarea și în condițiile studiului tehnico-economic aprobat, dacă proiectarea se face în două faze, sau la valoarea și în condițiile proiectului de execuție, în cazul în care proiectarea se face în fază unică. Contractul se încheie — trebuie subliniat — pentru totalitatea lucrărilor care urmează a fi executate, chiar dacă în cadrul lor există obiecte separate care pot funcționa independent.

Contractele de subantrepriză și contractul de antrepriză pentru lucrări de specialitate se încheie la valoarea și în condițiile proiectelor obiectelor sau categoriilor de lucrări care urmează a fi executate de către subantreprenori sau antreprenorii de specialitate.

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 432.

[2] În contractul de subantrepriză, antreprenorul general are rolul beneficiarului, iar subantreprenorul pe cel al antreprenorului.

[3] În cazul în care antreprenorul de specialitate nu este prevăzut prin plan. pentru încheierea contractului este necesar acordul antreprenorului general.

[4] Într-un sens larg, prin *„lucrări de construcții-montaj"* se înțeleg și lucrările de reparații capitale.

Scanned with OKEN Scanner

468. **Termenele contractuale.** Contractul de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj se încheie pentru întreaga perioadă necesară executării lucrărilor, chiar dacă această perioadă depăşeşte anul de plan.

În cazul în care lucrările se execută în mai mulţi ani calendaristici, părţile încheie contractul pentru întreaga lucrare, precizînd lista şi valoarea obiectelor care urmează a se executa în primul an de plan. Pentru fiecare an de plan următor, părţile sînt obligate să încheie un *act adiţional* în care se stabilesc obiectele şi valorile corespunzătoare, care urmează a se executa în anul de plan respectiv (pct. 12 din Instrucţiuni).

În contractele de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj se stipulează *termenele de începere* a executării lucrărilor pe obiecte, precum şi *termenele finale* de predare a acestor obiecte.

De asemenea, în anumite cazuri, în contract se stipulează şi *termene intermediare*, care privesc anumite faze ale lucrărilor.

În cazul în care au fost încheiate şi contracte de subantrepriză, termenele care se prevăd în aceste contracte trebuie să fie în concordanţă cu termenele stabilite în contractul încheiat între antreprenorul general şi beneficiar.

469. **Procedura încheierii contractului de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj.** Încheierea contractului de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj urmează, în principiu, procedura încheierii contractelor economice reglementată prin H.C.M. nr. 1011/1972[1]. Vom evoca unele particularităţi ale încheierii acestui contract.

O primă particularitate priveşte iniţiativa încheierii contractului de antrepriză. Într-adevăr, iniţiativa încheierii contractului aparţine antreprenorului. Primind sarcinile de plan, antreprenorul va cere în scris beneficiarului documentaţiile tehnico-economice precum şi toate datele necesare încheierii contractului. Beneficiarul este obligat ca, într-un anumit termen, să satisfacă cererea antreprenorului. Apoi, antreprenorul este obligat ca, într-un anumit termen, să examineze aceste documentaţii[2], după care, urmînd procedura cunoscută, va întocmi un proiect de contract pe care îl va trimite beneficiarului, însoţit de eventuale obiecţii privind documentaţiile tehnico-economice. Beneficiarul va examina — împreună cu proiectantul general — obiecţiile făcute de antreprenor cu privire la documentaţii şi va restitui antreprenorului contractul semnat[3], împreună cu soluţiile date obiecţiunilor.

Pentru lucrările ce se execută prin subantreprenor, antreprenorul general este obligat să predea subantreprenorului proiectele de exe-

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 178. A se vedea şi pct. 10—13 din Instrucţiuni.

[2] În cazul în care la executarea lucrărilor participă şi subantreprenori, aceştia vor lua parte alături de antreprenorul general la formularea observaţiilor privind documentaţiile tehnico-economice, precum şi la întocmirea proiectului de contract.

[3] La contractul de antrepriză se anexează obligatoriu anumite acte, dintre care menţionăm: studiul tehnico-economic aprobat sau proiectul de execuţie, dacă proiectarea s-a făcut în faza unică; avizele şi acordurile legale, precum şi autorizaţia pentru executarea lucrărilor etc. (A se vedea, pct. 6 din Instrucţiuni.)

Scanned with OKEN Scanner

cuţie a lucrărilor respective, în vederea încheierii, potrivit aceleiaşi proceduri, a contractului de subantrepriză.

O altă particularitate a încheierii contractului de antrepriză se referă la sancţionarea părţii în culpă pentru nerespectarea obligaţiilor privind încheierea contractului. Într-adevăr, pe lîngă sancţiunile cunoscute, care intervin în general pentru nerespectarea obligaţiilor legate de încheierea contractelor economice, art. 15 din Regulament prevede că partea în culpă va plăti celeilalte o *„penalitate"*[1] de 100 lei pe fiecare zi de întîrziere, fără ca aceasta să poată depăşi 3 000 lei, în cazul nerespectării termenelor legate de încheierea contractului[2] (predarea documentaţiilor, restituirea contractelor semnate etc.).

§ 3. MODIFICAREA CONTRACTULUI DE ANTREPRIZĂ PENTRU LUCRĂRI DE CONSTRUCŢII-MONTAJ

470. **Caracterizare generală.** Modificarea contractului de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj este cîrmuită de principiile generale ale modificării contractelor economice. Întrucît aceste principii au fost analizate[3], nu este cazul să mai revenim asupra lor.

Potrivit art. 4 din Regulament, în cazurile în care sînt necesare modificări ale contractului de antrepriză, se va încheia un *act adiţional* la contract pentru adaptarea lui în mod corespunzător. Eventualele neînţelegeri în legătură cu actul adiţional se rezolvă de organele prevăzute de art. 10 din Legea nr. 71/1969.

Un caz de modificare a contractului de antrepriză la care dorim să ne oprim, se referă la *înlocuirea antreprenorului*. Potrivit art. 19 din Regulament, „în cazul în care pentru anumite lucrări de construcţii-montaj, antreprenorul prevăzut în planul de stat este schimbat printr-o hotărîre a Consiliului de Miniştri, noul antreprenor va încheia un nou contract de antrepriză pentru continuarea lucrărilor". Prin urmare, o modificare a actului de planificare, în sensul înlocuirii antreprenorului are ca efect desfacerea de drept a contractului şi, totodată, încheierea unui nou contract cu noul antreprenor[4].

Această înlocuire a antreprenorului, ca urmare a modificării actului de planificare nu se confundă cu înlocuirea de către organul tutelar a antreprenorului iniţial cu un alt antreprenor. Într-adevăr, potrivit aceluiaşi pct. 19 din Regulament, în cazul în care organul tutelar constată că un antreprenor din subordine nu este în măsură să-şi îndeplinească obligaţiile contractuale la termen, poate dispune ca lucrările să fie exe-

[1] În legătura cu natura juridică a acestei sancţiuni, a se vedea, *Supra*, nr. 445.

[2] Socotim că termenele care trebuie avute în vedere sînt cele prevăzute de H.C.M. nr. 1011/1972.

[3] A se vedea, *Supra*, nr. 252—268. A se vedea şi M. Zahaichevici Mihail, *Consideraţii cu privire la modificarea şi încetarea contractului de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj*, A.S. nr. 3, 1973, p. 3 şi urm.

[4] A se vedea, *Supra*, nr. 259.

cutate, în total sau în parte, de către un alt antreprenor subordonat lui. În acest caz — trebuie subliniat — înlocuirea antreprenorului inițial se face fără modificarea actului de planificare și fără modificarea contractului de antrepriză. Drept urmare, pentru nerespectarea obligațiilor din contractul de antrepriză, față de beneficiar, continuă să răspundă antreprenorul inițial[1].

În cazul în care, datorită modificării sau rezilierii contractului de antrepriză, fără culpa antreprenorului, lucrările sînt sistate, beneficiarul va suporta toate cheltuielile antreprenorului pentru lucrările executate, pentru închiderea șantierului și conservarea lucrărilor stabilite de comun acord, precum și cheltuielile suplimentare privind transportul materialelor, utilajelor și ale personalului antreprenorului de la șantierul la care au fost sistate lucrările (pct. 18 din Regulament)[2].

Soluția privind suportarea acestor cheltuieli de către beneficiar se explică prin aceea că beneficiarul suportă aceste cheltuieli, nu din fondurile sale de producție, ci din fonduri anume destinate finanțării investiției în cauză[3].

§ 4. FINANȚAREA LUCRĂRILOR DE CONSTRUCȚII-MONTAJ

471. **Principii generale privind finanțarea și creditarea investițiilor.** Investițiile se finanțează — potrivit art. 88 din Legea finanțelor — din fondul național de dezvoltare economico-socială[4].

Investițiile centralizate se finanțează, în funcție de importanța lor, din fondurile următoare: fondul central de dezvoltare economico-socială; fondul local de dezvoltare economico-socială al unităților administrativ-teritoriale și fondul propriu de dezvoltare economico-socială al unităților economice (art. 89 și 90 din Legea nr. 9/1972).

Băncile finanțează investițiile centralizate dacă sînt îndeplinite următoarele condiții:

a) obiectivele, capacitățile și termenele de dare în exploatare se încadrează în prevederile planului;

b) începerea lucrărilor are la bază documentații tehnico-economice elaborate potrivit normelor și normativelor legale;

c) sînt asigurate mijloacele financiare necesare executării lucrărilor în cadrul prevederilor anuale de plan;

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 286.

[2] Dec. P.A.S. nr. 119/1971, A.S. nr. 2, 1971, p. 86.

[3] A se vedea și Nicoleta Manolescu, *Consecințele rezilierii contractului de antrepriză pentru construcții ca urmare a modificării sarcinilor de plan. Localizarea prejudiciului*, A.S. nr. 1, 1964, p. 28.

[4] Cu privire la fondurile de investiții, a se vedea, M. Zahaichevici Mihail, *Regimul juridic al fondurilor de investiții din patrimoniul unităților socialiste de stat*, A.S. nr. 5, 1972, p. 25 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

d) lucrările și cheltuielile ce se efectuează sînt prevăzute în documentațiile tehnico-economice admise la finanțare.

Pentru realizarea investițiilor centralizate prevăzute în plan, băncile pot acorda, în condițiile legii, organizațiilor socialiste, credite pentru realizarea acestor investiții, pentru completarea mijloacelor bănești proprii destinate finanțării investițiilor (art. 100 din Legea nr. 9/1972).

Investițiile necentralizate ale organizațiilor socialiste se finanțează din resursele prevăzute cu această destinație, potrivit dispozițiilor legale. Aceste investiții se admit la finanțare, dacă:

a) sînt prevăzute în planul organizației socialiste respective și aprobate;

b) sînt eficiente și satisfac nevoi imediate cu caracter productiv sau social-cultural;

c) au condiții să se realizeze în cadrul duratelor prevăzute în documentația tehnico-economică aprobată și în normele legale.

Băncile pot acorda, în condițiile legii, credite pentru realizarea de investiții necentralizate (art. 106 din Legea nr. 9/1972).

472. **Deschiderea finanțării lucrărilor de construcții-montaj.** Pentru începerea lucrărilor nu este suficientă existența fondurilor de investiții, ci este necesară și deschiderea finanțării (art. 97 din Legea nr. 9/1972)[1].

În vederea deschiderii finanțării, beneficiarul este obligat să depună la banca finanțatoare, în trei zile de la semnare, contractul de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj însoțit de documentele de aprobare a investiției, studiul tehnico-economic aprobat[2], graficul de eșalonare a investiției și de livrare a utilajelor, corelate cu termenul de punere în funcțiune și autorizația de construcții (art. 95 din Legea nr. 9/1972).

În cazul în care au existat obiecțiuni la anumite clauze ale contractului, beneficiarul va depune și procesul-verbal de obiecțiuni. Pînă la soluționarea neînțelegerilor precontractuale, finanțarea se face în condițiile procesului-verbal de obiecțiuni. După soluționarea neînțelegerilor, beneficiarul este obligat să depună copii după actele de rezolvare a neînțelegerilor.

Banca finanțatoare, după aprobarea finanțării, este obligată să comunice deschiderea finanțării, atît beneficiarului, cît și antreprenorului.

În cazul în care s-au încheiat contracte de subantrepriză, antreprenorul general este obligat să comunice subantreprenorului deschiderea finanțării.

Pentru neîndeplinirea obligațiilor ce îi revin în legătură cu asigurarea deschiderii finanțării, beneficiarul culpabil va plăti antreprenorului o penalitate de 0,05% pe zi de întîrziere, fără să depășească 5%

[1] Admiterea (deschiderea) finanțării nu se confundă cu aprobarea investiției. A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 7/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 74. A se vedea și Dec. P.A.S. nr. 2694/1971, A.S. nr. 6, 1971, p. 94, cu *Notă* de A. Th.

[2] În cazul investițiilor pentru care nu se elaborează studiu tehnico-economic, se depune documentația aprobată, prevăzută de lege.

Scanned with OKEN Scanner

calculată la valorile de deviz ale obiectelor şi articolelor de lucrări pentru care s-a întîrziat deschiderea finanţării[1].

În cazul deschiderii cu întîrziere a finanţării, se pot decala în mod corespunzător termenele prevăzute în contract pentru predarea obiectelor respective, fără ca aceasta să ducă, însă, la modificarea termenului prevăzut în planul de stat şi fără ca beneficiarul să fie scutit de plata penalităţilor de întîrziere.

§ 5. EXECUTAREA CONTRACTULUI DE ANTREPRIZĂ PENTRU LUCRĂRI DE CONSTRUCŢII-MONTAJ

A. CONSIDERAŢII GENERALE

473. **Precizări prealabile.** Lucrările de construcţii-montaj care fac obiectul contractului de antrepriză trebuie executate în conformitate cu documentaţiile tehnico-economice, cu respectarea condiţiilor contractuale şi a prescripţiilor tehnice (pct. 10 din Regulament).

Executarea lucrărilor de construcţii-montaj implică anumite obligaţii în sarcina părţilor contractante (antreprenorul şi beneficiarul). De asemenea, executarea corespunzătoare a lucrărilor determină şi anumite obligaţii în sarcina proiectantului.

Pe toată durata executării contractului — trebuie subliniat — *antreprenorul este obligat să colaboreze cu beneficiarul şi proiectantul* pentru realizarea lucrărilor de construcţii-montaj în conformitate cu documentaţiile tehnico-economice aprobate şi clauzele contractului.

În cele ce urmează vom examina, mai întîi, obligaţiile care revin părţilor din contractul de antrepriză. Apoi, ne vom ocupa de problema recepţiei lucrărilor de construcţii-montaj executate în temeiul contractului.

B. OBLIGAŢIILE PĂRŢILOR DIN CONTRACTUL DE ANTREPRIZĂ PENTRU LUCRĂRI DE CONSTRUCŢII-MONTAJ

474. **Precizări prealabile.** În temeiul contractului de antrepriză, antreprenorului şi beneficiarului le revin o serie de obligaţii. Unele dintre aceste obligaţii sînt prealabile executării lucrărilor; ele urmăresc asigurarea condiţiilor necesare începerii lucrărilor de către antreprenor. Alte obligaţii sînt legate direct de executarea lucrărilor; am putea spune că ele sînt concomitente executării lucrărilor. În sfîrşit, alte obligaţii ale părţilor sînt posterioare executării lucrărilor.

[1] Beneficiarul nu datorează penalităţi de întîrziere dacă s-a modificat sarcina de plan şi s-a stabilit alt termen de deschidere a finanţării (Hot. Arbitrajului de stat interjudeţean Timişoara, nr. 77/1972, A.S. nr. 2, 1972, p. 112). De asemenea, nu datorează penalităţi, dacă investiţia a fost scoasă din plan (Dec. P.A.S. nr. 1101/1973, A.S. nr. 4, 1973, p. 81).

Scanned with OKEN Scanner

Ținînd seama de aceste distincții — care sînt pur metodologice — vom examina obligațiile antreprenorului și beneficiarului[1].

475. **Obligațiile prealabile începerii lucrărilor.** Începerea de către antreprenor a executării lucrărilor de construcții-montaj implică îndeplinirea în prealabil de către beneficiar a unor obligații.

a) *Beneficiarul este obligat să predea antreprenorului proiectele de execuție aprobate*, la termenele prevăzute în contract. O asemenea obligație există în cazul în care contractul de antrepriză s-a încheiat pe baza studiului tehnico-economic, urmînd ca proiectele de execuție să fie predate eșalonat cu cel puțin 30 de zile înainte de începerea lucrărilor la obiectivele respective.

b) *Beneficiarul are obligația de a preda antreprenorului amplasamentul.* Într-adevăr, înainte de începerea lucrărilor, la convocarea antreprenorului, beneficiarul și proiectantul trebuie să se deplaseze la șantier pentru a preda antreprenorului reperele principale de amplasament și pentru a face o expunere explicativă asupra proiectului. De asemenea, cu acest prilej, se întocmește un grafic, care cuprinde stadiile de execuție ale diverselor lucrări, cînd proiectantul general va fi obligatoriu pe șantier pentru a urmări aplicarea corectă a proiectului (pct. 38 din Instrucțiuni).

c) *Beneficiarul este obligat să predea antreprenorului utilajele tehnologice din țară și din import, materialele din import și materialele cu destinație specială*[2] *din țară*, care rezultă din documentația tehnică anexată la contract (pct. 7 din Regulament)[3].

d) *Beneficiarul este obligat să obțină aprobările de la organele competente* pentru racordarea la linii electrice, conducte principale, traversări de cale ferată și altele asemenea (pct. 45 din Instrucțiuni).

476. **Obligațiile legate de executarea lucrărilor (obligații concomitente executării).** În cursul executării lucrărilor de construcții-montaj, părților le revin anumite obligații.

a) *Obligațiile antreprenorului.* Antreprenorul are două obligații principale: de a executa calitativ corespunzător și la termen lucrările.

Antreprenorul este obligat să execute lucrările în conformitate cu documentația aprobată, cu prevederile contractului și prescripțiile tehnice. În cazul în care, în cursul executării lucrărilor, constată necesitatea efectuării unor lucrări care nu au fost prevăzute în proiecte, neconcordanțe între proiecte și situația de pe teren, nerespectarea prescripțiilor tehnice și alte deficiențe care ar împiedica continuarea lucrărilor, antre-

[1] Avem în vedere numai principalele obligații ale antreprenorului și beneficiarului. Pentru detalii, a se vedea, Instrucțiunile nr. 7/1967.

[2] Prin *„materiale cu destinație specială"* se înțeleg acele materiale care nu se produc în mod curent, ci sînt produse pe baza proiectelor elaborate de proiectantul lucrării (pct. 25 din Instrucțiuni).

[3] Aprovizionarea antreprenorului cu alte materiale din țară necesare executării lucrărilor se face potrivit hotărîrii de aprobare a planului de aprovizionare tehnico-materială. De obicei, procurarea acestor materiale se face direct de către antreprenor pe baza unor contracte de furnizare, potrivit regulilor cunoscute.

Scanned with OKEN Scanner

prenorul este obligat să comunice aceste constatări beneficiarului și proiectantului, cu eventuale propuneri de soluționare și să ceară acestora indicațiile de urmat. Beneficiarul și proiectantul sînt obligați ca în termen de cel mult 7 zile să dea indicațiile de urmat, iar cînd este necesar, în același termen, beneficiarul va emite o *notă de comandă suplimentară*[1]. Dacă în termenul arătat, nu au fost date indicațiile de urmat și, eventual, nota de comandă suplimentară, antreprenorul este în drept să oprească lucrările[2], anunțînd organele competente.

În cazul în care anumite lucrări urmează să fie acoperite („ascunse") prin executarea ulterioară a altor lucrări, antreprenorul este obligat să-l cheme pe beneficiar pentru a constata executarea lucrărilor și calitatea lor, întocmind în acest scop un proces-verbal. În cazul în care beneficiarul nu se prezintă, antreprenorul întocmește singur procesul-verbal (pct. 48 din Instrucțiuni).

Antreprenorul este obligat să execute lucrările de construcții-montaj care fac obiectul contractului la termenele prevăzute în contract. El este obligat să respecte atît termenul final de predare a lucrărilor, cît și termenele intermediare.

b) *Obligațiile beneficiarului.* Beneficiarul are și el anumite obligații în cursul executării lucrărilor.

Beneficiarul este obligat să controleze modul cum sînt executate lucrările de către antreprenor. Beneficiarul și proiectantul general sînt obligați să verifice — fără a interveni în activitatea operativă și economică a antreprenorului — calitatea și aspectul lucrărilor, precum și a obiectelor de instalații. În cazul în care cu ocazia acestor verificări se constată abateri grave de la prevederile proiectului, beneficiarul și proiectantul sînt obligați să ceară antreprenorului oprirea lucrărilor, anunțînd organele competente (pct. 17 din Instrucțiuni).

Beneficiarul este obligat să pună la dispoziția antreprenorului anumite mijloace și să asigure anumite prestări de servicii. Astfel, în cazul în care beneficiarul dispune de ateliere, drumuri, mijloace de transport în comun, linii de cale ferată, instalații proprii de alimentare cu apă, energie electrică, abur sau alte instalații auxiliare pe care poate să le pună la dispoziția antreprenorului, este obligat să o facă în limita prețurilor și tarifelor din devizele lucrărilor (pct. 31 din Instrucțiuni).

[1] Nota de comandă suplimentară urmează același regim ca și contractul de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj (pct. 41 din Instrucțiuni). Ea este utilizată în cazul în care sînt necesare modificări sau completări de lucrări de o valoare mai mare. În legătură cu suportarea cheltuielilor privind lucrările ce se realizează pe baza notei de comandă suplimentară, a se vedea, pct. 42 din Intrucțiuni.

[2] În acest caz beneficiarul va fi ținut să repare prejudiciile suferite de antreprenor, datorită opririi lucrărilor. Dacă indicațiile nu au fost date din culpa proiectantului, acesta răspunde față de beneficiar, căruia îi va restitui toate despăgubirile pe care acesta le va plăti antreprenorului, ca urmare a cheltuielilor cauzate de deficiențele proiectului (pct. 40 din Instrucțiuni).

Scanned with OKEN Scanner

Apoi, în cazul executării lucrărilor în incinta aparținînd beneficiarului, acesta este obligat să acorde personalului antreprenorului, în măsura posibilităților existente și în aceleași condiții ca și personalului propriu, dreptul de a se folosi de dotările gospodărești și social-culturale (dormitoare, cantine, spălătorii etc.)[1].

În sfîrșit, în cazul în care lucrările se execută într-o incintă în exploatare și nu este posibilă o izolare a șantierului, beneficiarul este obligat — contra plată — să asigure paza și personalul de pompieri pentru bunurile și lucrările antreprenorului (pct. 30 din Instrucțiuni).

477. **Obligațiile posterioare executării lucrărilor.** După terminarea lucrărilor, părților le revin anumite obligații.

a) *Antreprenorul și beneficiarul sînt ținuți* să îndeplinească obligațiile legate de *recepția și predarea-primirea obiectivelor realizate*[2].

b) *Antreprenorul este obligat* — la cererea beneficiarului și proiectantului — *să dea asistență tehnică* pe toată perioada pînă la realizarea indicatorilor tehnico-economici aprobați (pct. 20 alin. 2 din Regulament)[3].

c) *Beneficiarul are obligația de a plăti antreprenorului prețul lucrărilor*. Plata se face prin decontare, în condițiile legii[4].

C. RECEPȚIA OBIECTIVELOR DE INVESTIȚII[5]

478. **Particularități ale recepției obiectivelor de investiții.** Potrivit H.C.M. nr. 900/1970, recepția obiectivelor de investiții are ca scop să verifice:

a) realizarea lucrărilor de construcții-montaj în conformitate cu documentațiile tehnico-economice și cu prescripțiile tehnice;

b) îndeplinirea condițiilor pentru exploatarea normală a obiectivului de investiții;

c) realizarea indicatorilor tehnico-economici aprobați.

Recepția se face de către o comisie formată din specialiști — în care intră și antreprenorul, beneficiarul, proiectantul și furnizorul de utilaje — numită, în principiu, de același organ care a aprobat indicatorii tehnico-economici și documentațiile tehnico-economice ale investiției în cauză (art. 40 din H.C.M. nr. 900/1970)[6].

[1] Beneficiarul va suporta cota-parte din cheltuielile efectuate.

[2] Antreprenorul este obligat să-l înștiințeze pe beneficiar, cu 30 zile înainte de terminarea lucrărilor, pentru a putea convoca comisia de recepție. A se vedea, pct. 14 din Regulamentul de efectuare a recepției obiectivelor de investiții.

[3] A se vedea, art. 3 din Decretul nr. 398/1973.

[4] A se vedea, *Infra*, nr. 549.

[5] Recepția obiectivelor de investiții este reglementată prin H.C.M. nr. 900/1970 (art. 40 și Anexa nr. 5), precum și prin Regulamentul de efectuare a recepției obiectivelor de investiții, elaborat de Comitetul de Stat al Planificării, Ministerul Finanțelor și Ministerul Construcțiilor Industriale, în conformitate cu art. 44 din H.C.M. nr. 900/1970.

[6] Comisia de recepție este unică; ea are competența pentru toate etapele recepției.

Scanned with OKEN Scanner

Recepția obiectivelor de investiții se efectuează în trei etape:

a) recepția lucrărilor de construcții-montaj;

b) recepția punerii în funcțiune a capacităților de producție;

c) recepția definitivă a obiectivului de investiții.

În cele ce urmează vom analiza conținutul recepției în cadrul fiecărei etape.

479. **Recepția lucrărilor de construcții-montaj.** În această etapă a recepției se verifică — sub aspect cantitativ și calitativ — *conformitatea lucrărilor cu prescripțiile tehnice*[1]. Această recepție se face pe parcurs, la terminarea unui obiect sau unor grupe de obiecte care pot funcționa independent și după expirarea perioadei de garanție[2].

Recepția lucrărilor de construcții-montaj comportă două faze: recepția preliminară și recepția finală. Excepțional recepția lucrărilor de construcții-montaj se face într-o singură fază, dacă lucrările nu sînt de o complexitate tehnică ridicată.

a) *Recepția preliminară.* Această recepție este prima fază a recepției lucrărilor de construcții-montaj.

Data recepției preliminare. Recepția preliminară are loc pe tot parcursul realizării obiectivului de investiții, pe măsura terminării obiectelor componente sau a unor părți din obiecte și după efectuarea, cînd este cazul, a probelor mecanice și a rodajului mecanic ale instalațiilor și utilajelor cuprinse în aceste obiecte.

Data recepției preliminare propriu-zise — trebuie subliniat — se fixează în raport de termenele contractuale de predare, avînd în vedere că predarea se poate face numai după recepția lucrărilor.

Obiectul recepției preliminare. La această recepție se verifică: terminarea lucrărilor și conformitatea lor cu proiectul și prescripțiile tehnice precum și, dacă, atunci cînd era cazul, au fost efectuate probele mecanice și rodajul mecanic și rezultatul acestora.

Hotărîrile comisiei de recepție. În urma examinării lucrărilor comisia de recepție poate hotărî: admiterea, amînarea sau respingerea recepției preliminare.

Admiterea recepției preliminare este decisă dacă se constată că lucrările obiectului recepției sînt terminate și nu prezintă abateri de la proiect și prescripțiile tehnice, iar utilitățile necesare normalei funcționări sau folosiri sînt terminate. Recepția poate fi admisă cînd se constată lipsuri și deficiențe neînsemnate, cu condiția executării ulterioare a remedierilor.

Amînarea recepției preliminare este hotărîtă cînd se constată că lucrările aferente obiectului care se recepționează nu au fost terminate, nu

[1] Verificarea lucrărilor se face numai prin recepție, nu prin autorecepție. (A se vedea, Francisc Deak, Vasile Gionea, *Particularități ale contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj*, R.R.D. nr. 12, 1971, p. 24—25.)

[2] La terminarea lor, lucrările executate în subantrepriză sînt predate antreprenorului general, recepția lor urmînd a se face odată cu recepția întregului obiect.

Scanned with OKEN Scanner

Recepția obiectivelor de investiții se efectuează în trei etape:

a) recepția lucrărilor de construcții-montaj;

b) recepția punerii în funcțiune a capacităților de producție;

c) recepția definitivă a obiectivului de investiții.

În cele ce urmează vom analiza conținutul recepției în cadrul fiecărei etape.

479. **Recepția lucrărilor de construcții-montaj.** În această etapă a recepției se verifică — sub aspect cantitativ și calitativ — *conformitatea lucrărilor cu prescripțiile tehnice*[1]. Această recepție se face pe parcurs, la terminarea unui obiect sau unor grupe de obiecte care pot funcționa independent și după expirarea perioadei de garanție[2].

Recepția lucrărilor de construcții-montaj comportă două faze: recepția preliminară și recepția finală. Excepțional recepția lucrărilor de construcții-montaj se face într-o singură fază, dacă lucrările nu sînt de o complexitate tehnică ridicată.

a) *Recepția preliminară.* Această recepție este prima fază a recepției lucrărilor de construcții-montaj.

Data recepției preliminare. Recepția preliminară are loc pe tot parcursul realizării obiectivului de investiții, pe măsura terminării obiectelor componente sau a unor părți din obiecte și după efectuarea, cînd este cazul, a probelor mecanice și a rodajului mecanic ale instalațiilor și utilajelor cuprinse în aceste obiecte.

Data recepției preliminare propriu-zise — trebuie subliniat — se fixează în raport de termenele contractuale de predare, avînd în vedere că predarea se poate face numai după recepția lucrărilor.

Obiectul recepției preliminare. La această recepție se verifică: terminarea lucrărilor și conformitatea lor cu proiectul și prescripțiile tehnice precum și, dacă, atunci cînd era cazul, au fost efectuate probele mecanice și rodajul mecanic și rezultatul acestora.

Hotărîrile comisiei de recepție. În urma examinării lucrărilor comisia de recepție poate hotărî: admiterea, amînarea sau respingerea recepției preliminare.

Admiterea recepției preliminare este decisă dacă se constată că lucrările obiectului recepției sînt terminate și nu prezintă abateri de la proiect și prescripțiile tehnice, iar utilitățile necesare normalei funcționări sau folosiri sînt terminate. Recepția poate fi admisă cînd se constată lipsuri și deficiențe neînsemnate, cu condiția executării ulterioare a remedierilor.

Amînarea recepției preliminare este hotărîtă cînd se constată că lucrările aferente obiectului care se recepționează nu au fost terminate, nu

[1] Verificarea lucrărilor se face numai prin recepție, nu prin autorecepție. (A se vedea, Francisc Deak, Vasile Gionea, *Particularități ale contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj*, R.R.D. nr. 12, 1971, p. 24—25.)

[2] La terminarea lor, lucrările executate în subantrepriză sînt predate antreprenorului general, recepția lor urmînd a se face odată cu recepția întregului obiect.

Scanned with OKEN Scanner

s-au asigurat toate utilitățile etc. În procesul-verbal se consemnează lucrările care urmează a fi remediate, refăcute sau completate și termenele corespunzătoare.

Respingerea recepției preliminare se impune în cazul în care se constată că lucrările aferente obiectului ce se recepționează prezintă deficiențe care nu pot fi înlăturate și care prin natura lor împiedică folosirea și întreținerea normală a obiectului sau periclitează stabilitatea sau rezistența construcției.

Efectele recepției preliminare. În legătură cu efectele recepției preliminare, trebuie să distingem după cum aceasta a fost admisă ori ea a fost amînată sau respinsă.

Admiterea recepției preliminare are trei efecte principale.

În primul rînd, *admiterea recepției preliminare înseamnă executarea obligației antreprenorului privind predarea lucrărilor*[1].

În al doilea rînd, *admiterea recepției preliminare operează transferul dreptului real asupra lucrării — dreptul de administrare directă sau dreptul de proprietate — de la antreprenor la beneficiar.* Odată cu transferul dreptului real se transmit și riscurile. Potrivit pct. 11 din Regulament, „pentru obiectele terminate riscurile trec asupra beneficiarului de la data actului de recepție, întocmit în condiții legale". Mai precis — potrivit pct. 64 alin. 1 din Instrucțiuni — riscurile trec asupra beneficiarului „de la data procesului-verbal de recepție provizorie" (în prezent, recepție preliminară)[2].

Prin urmare, *de la data procesului-verbal de admitere a recepției preliminare dreptul real asupra lucrării și riscurile trec de la antreprenor la beneficiar.*

Întrucît, după recepția preliminară urmează a se face o recepție finală a obiectivului de investiții, în cadrul căreia comisia ar putea hotărî respingerea recepției finale, în literatura de specialitate s-a pus problema de a ști dacă această respingere are sau nu vreun efect cu privire la transferul dreptului real operat. Socotim întemeiat punctul de vedere potrivit căruia respingerea recepției finale nu are nici un efect asupra transferului dreptului real. Într-adevăr, verificarea care se face cu ocazia recepției preliminare îndeplinește toate condițiile pentru a opera definitiv transferul dreptului real. Apariția ulterioară a unor deficiențe, care determină respingerea recepției finale, nu poate să pună în discuție transferul dreptului real operat, ci numai răspunderea antreprenorului pentru executarea necorespunzătoare a obligațiilor[3].

[1] A se vedea și pct. 29 din Regulamentul de efectuarea recepției obiectivelor de investiții.

[2] În acest sens, Dec. P.A.S. nr. 7/1973, A.S. nr. 2/1973, p. 80.

[3] În acest sens, a se vedea și H. Faibiș, Em. Dăscălescu, *Recepția lucrărilor de construcții-montaj în sectorul socialist — Considerațiuni pe marginea H.C.M. nr. 1003/1964*, A.S. nr. 1, 1966, p. 70; Eleonora Cireașă, *Recepția lucrărilor de construcții-montaj*, A.S. nr. 5, 1969, p. 39. Pentru un punct de vedere, potrivit căruia transferul dreptului real operează sub condiția admiterii recepției

Scanned with OKEN Scanner

În al treilea rînd, *admiterea recepției preliminare are ca efect începerea curgerii perioadei de garanție.* Perioada de garanție este determinată de lege[1] și este cuprinsă între recepția preliminară și recepția finală a lucrărilor de construcții-montaj.

Amînarea sau respingerea recepției preliminare are ca efect considerarea obligației ca neexecutată. În consecință, antreprenorul răspunde pentru întîrzierea la predarea lucrărilor.

b) *Recepția finală.* Recepția finală este a doua fază a recepției lucrărilor de construcții-montaj.

Data recepției finale. Recepția finală se face pe fiecare obiect, la expirarea perioadei de garanție.

Obiectul recepției finale. La recepția finală se verifică modul în care obiectul supus recepției s-a comportat în perioada de garanție și dacă au fost înlăturate deficiențele constatate la recepția preliminară sau apărute în perioada de garanție.

Hotărîrile comisiei de recepție. În urma examinării obiectelor de investiții, comisia de recepție poate hotărî: admiterea, amînarea sau respingerea recepției finale.

Admiterea recepției finale se hotărăște în cazul în care se constată că s-au remediat deficiențele semnalate cu ocazia recepției preliminare, iar în perioada de garanție lucrările s-au comportat corespunzător și eventualele deficiențe apărute au fost remediate.

Amînarea recepției finale se decide cînd nu au fost remediate toate deficiențele constatate la recepția preliminară sau apărute în perioada de garanție. În aceste cazuri, comisia consemnează în procesul-verbal deficiențele constatate și stabilește termene pentru înlăturarea lor.

Respingerea recepției finale se impune în cazul în care, în perioada de garanție au apărut anumite deficiențe ale construcției care îi periclitează stabilitatea ori rezistența sau care pot duce la degradarea ei ori a instalațiilor. De asemenea, recepția finală se respinge cînd, în perioada de garanție au apărut anumite deficiențe ale instalațiilor, care împiedică buna folosire a obiectivului. În cazul respingerii recepției finale, organul care a numit comisia de recepție va dispune efectuarea unei anchete care să stabilească pagubele produse și căile de aducere a obiectului în stare de a fi folosit.

Efectele recepției finale. Și în acest caz trebuie să distingem după cum recepția finală a fost admisă ori ea a fost amînată sau respinsă.

finale, a se vedea: I. Constantinescu, *Unele probleme referitoare la obligația de garanție și prescripția dreptului la acțiune pentru reclamarea viciilor*, A.S. nr. 1, 1965, p. 9; M. Zahaichevici Mihail, *Recepția obiectivelor de investiții în contractul de antrepriză pentru lucrările de construcții-montaj*, A.S. nr. 3, 1971, p. 65—66; Elena-Verona Cireașă, *Notă* A.S. nr. 6, 1971, p. 83.

[1] Termenele de garanție sînt stabilite prin Normativul privind perioada de garanție a lucrărilor de construcții-montaj pe categorii de obiecte, dat în temeiul H.C.M. nr. 900/1970.

Scanned with OKEN Scanner

Admiterea recepției finale are ca efect încetarea perioadei de garanție. Aceasta nu înseamnă că a încetat orice răspundere a antreprenorului pentru calitatea lucrărilor, ci numai răspunderea bazată pe garanție.

Amînarea sau respingerea recepției finale obligă pe antreprenor să ia toate măsurile pentru remedierea deficiențelor constatate. Pînă la admiterea recepției finale, antreprenorul va suporta consecințele întîrzierii în executarea remedierilor.

480. **Recepția punerii în funcțiune a capacităților de producție.** Recepția punerii în funcțiune este cea de-a doua etapă a recepției.

Data recepției punerii în funcțiune. Recepția punerii in funcțiune a obiectivelor care reprezintă capacități de producție industrială are loc după ce recepția preliminară a lucrărilor de construcții-montaj a fost admisă sau obiectele respective au fost preluate de beneficiar cu proces-verbal de predare-primire. Ea se face — trebuie subliniat — numai după terminarea probelor tehnologice.

Obiectele de investiții care nu reprezintă capacități de producție industrială pot fi date în folosință numai pe baza admiterii recepției preliminare a lucrărilor de construcții-montaj sau a preluării acestor lucrări pe bază de proces-verbal de predare-primire.

Obiectul recepției punerii în funcțiune. Această recepție urmărește verificarea existenței condițiilor pentru exploatarea normală, la întreaga capacitate, a instalațiilor tehnologice, astfel încît să se asigure calitatea produselor conform proiectului și atingerea indicatorilor tehnico-economici aprobați.

Hotărîrile comisiei de recepție. Dacă se constată că obiectivul de investiții supus recepției îndeplinește toate condițiile pentru exploatarea normală și atingerea indicatorilor tehnico-economici aprobați, comisia hotărăște admiterea recepției. Dacă se apreciază că nu sînt îndeplinite condițiile admiterii recepției, comisia va stabili cauzele și răspunderile, precum și măsurile ce urmează a fi luate pentru realizarea condițiilor de punere în funcțiune. De asemenea, comisia va stabili, cu consultarea beneficiarului, data pînă la care vor fi realizate măsurile preconizate, precum si data recepției.

În cazul în care condițiile normate de punere în funcțiune nu sînt îndeplinite datorită unor utilaje tehnologice necorespunzătoare, comisia propune respingerea recepției.

Efectele recepției punerii în funcțiune. Odată cu punerea în funcțiune sau cu darea în folosință a obiectivului de investiții se încheie activitatea de investiții și începe activitatea de producție planificată.

Trebuie arătat, însă, că lucrările și cheltuielile prevăzute în devizul general rămase neefectuate vor putea continua și după punerea în funcțiune a obiectivului de investiții.

481. **Recepția definitivă a obiectivului de investiții.** Obiectivul de investiții care a fost pus în funcțiune este supus recepției definitive. Această recepție se face la data prevăzută pentru realizarea tuturor indicatorilor tehnico-economici aprobați.

Scopul recepției definitive este de a verifica modul în care s-au realizat indicatorii tehnico-economici, condițiile de exploatare prevăzute în documentațiile tehnico-economice aprobate, precum și comportarea con-

Scanned with OKEN Scanner

structiilor și instalațiilor, de la recepția finală a lucrărilor de construcții-montaj și pînă la recepția definitivă.

În cazul în care se constată nerealizarea unor indicatori tehnico-economici, comisia de recepție va întocmi — pe lîngă procesul-verbal — o informare privind situația existentă la data recepției, cauzele nerealizării indicatorilor, consecințele asupra situației economice a întreprinderii și măsurile care trebuie luate pentru realizarea integrală a indicatorilor tehnico-economici. În temeiul acestor constatări, titularul de investiții va cere tragerea la răspundere a celor vinovați de nerealizarea indicatorilor tehnico-economici.

Potrivit legii, procesul-verbal de recepție definitivă va fi supus aprobării acelorași organe care au aprobat constituirea comisiilor de recepție.

§ 6. RĂSPUNDEREA PENTRU NERESPECTAREA OBLIGAȚIILOR DIN CONTRACTUL DE ANTREPRIZĂ PENTRU LUCRĂRI DE CONSTRUCȚII-MONTAJ

A. CONSIDERAȚII GENERALE

482. **Precizări prealabile.** Nerespectarea obligațiilor asumate prin contractul de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj angajează răspunderea părții în culpă.

Principalele abateri de la prevederile contractului se referă la calitatea lucrărilor și la întîrzierea în executarea diferitelor obligații. De aceea, în cele ce urmează, vom analiza două cazuri de răspundere: răspundere pentru calitatea lucrărilor și răspunderea pentru întîrzierea în executarea obligațiilor.

B. RĂSPUNDEREA PENTRU CALITATEA LUCRĂRILOR DE CONSTRUCȚII-MONTAJ

483. **Precizări prealabile.** Verificarea lucrărilor de construcții-montaj — cu ocazia recepției preliminare — poate duce la constatarea unor deficiențe ale lucrărilor.

De asemenea, în perioada de garanție se pot ivi anumite deficiențe ale lucrărilor executate.

În sfîrșit, chiar după încetarea perioadei de garanție — în cursul exploatării obiectivului realizat — se pot descoperi anumite vicii ale lucrărilor de construcții-montaj.

În toate aceste cazuri, antreprenorul răspunde pentru calitatea lucrărilor executate. Așa cum am arătat, pentru deficiențele lucrărilor de construcții-montaj răspunde și proiectantul, dacă aceste deficiențe se datoresc lipsurilor documentațiilor tehnico-economice pe care le-a elaborat[1]. Vom analiza răspunderea pentru calitatea lucrărilor în cele trei momente menționate.

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 459—461.

Scanned with OKEN Scanner

484. **Răspunderea antreprenorului pentru deficiențele lucrărilor constatate la recepția preliminară.** Cu ocazia recepției preliminare a lucrărilor de construcții-montaj se pot constata anumite deficiențe ale lucrărilor. Prin *„deficiențe"* ale lucrărilor, legea înțelege lipsurile calitative ale lucrărilor față de documentațiile tehnico-economice și prescripțiile tehnice.

În cazul în care se constată anumite deficiențe, lucrările de construcții-montaj sînt considerate executate necorespunzător și angajează răspunderea antreprenorului.

Astfel, antreprenorul este obligat să remedieze pe cheltuiala sa deficiențele constatate în termenele stabilite prin procesul-verbal de recepție (pct. 20 alin. 2 din Regulament)[1].

Îndeplinirea obligației de a remedia deficiențele lucrărilor, datorate culpei antreprenorului, este asigurată printr-o sancțiune specifică, și anume, posibilitatea retragerii din contul antreprenorului a contravalorii lucrării în legătură cu care s-au constatat deficiențele. Într-adevăr, Normele privind recepționarea lucrărilor de investiții, anexă la H.C.M. nr. 900/1970 prevăd că, în cazul în care la recepția preliminară a lucrărilor de construcții-montaj se constată unele deficiențe care se datoresc antreprenorului, beneficiarul de investiții și antreprenorul vor face evaluarea lucrărilor respective și o vor transmite băncii finanțatoare în vederea retragerii din contul antreprenorului a contravalorii acestor lucrări (pct. 12)[2]. Suma retrasă din contul antreprenorului va fi restituită la cererea acestuia pe baza confirmării beneficiarului a efectuării remedierilor.

Sancțiunea retragerii din cont nu are numai un rol mobilizator, ci și un rol reparatoriu. Într-adevăr, ea poate servi la repararea prejudiciului suferit de către beneficiar prin remedierea pe cheltuiala sa a deficiențelor respective[3].

Trebuie arătat că, reglementarea în vigoare nu mai prevede și penalități de întîrziere pentru neexecutarea în termen a obligației de a remedia deficiențele, așa cum prevedea vechea reglementare[4]. Socotim și noi, de

[1] A se vedea și Maria Burac, *Consecințele neremedierii deficiențelor la lucrările de construcții-montaj cu ocazia recepției preliminare*, A.S. nr. 3, 1973, p. 48 și urm.

[2] În caz de refuz al antreprenorului de a face evaluarea, aceasta se va face unilateral de către beneficiar. A se vedea, Francisc Deak, Vasile Gionea, *op. cit.* R.R.D. nr. 11, 1971, p. 27; M. Zahaichevici Mihail, *op. cit.*, A.S. nr. 3, 1971, p. 70.

În cazul în care constatările procesului-verbal de recepție sînt contestate de către antreprenor, organul arbitral este competent să verifice îndeplinirea condițiilor pentru aplicarea sancțiunii (Dec. P.A.S. nr. 697/1969, menționată de M. Zahaichevici Mihail, *loc. cit.*).

[3] Dec. P.A.S. nr. 1914/1972, A.S. nr. 5, 1972, p. 79.

[4] Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Iași, nr. 1504/1972, A.S. nr. 3, 1973, p. 102.

Scanned with OKEN Scanner

lege ferenda, că o consacrare a acestor penalităţi ar fi de natură să stimuleze într-o şi mai mare măsură executarea la timp a remedierilor.

În cazul în care deficienţele constatate determină amînarea sau respingerea recepţiei preliminare, obligaţia antreprenorului de a preda lucrările se consideră neexecutată atrăgînd după sine curgerea penalităţilor de întîrziere.

485. **Răspunderea antreprenorului pentru deficienţele lucrărilor ivite în perioada de garanţie.** Potrivit art. 15 alin. 4 din Legea nr. 71/1969, în perioada de garanţie, care obligatoriu trebuie prevăzută în contract, antreprenorul răspunde pentru calitatea lucrărilor. Într-adevăr, în perioada de garanţie — determinată de lege[1] şi cuprinsă între recepţia preliminară şi recepţia finală — antreprenorul răspunde pentru deficienţele ivite şi care se datoresc culpei sale. În temeiul garanţiei, antreprenorul răspunde pentru orice deficienţe constatate în acest termen, indiferent dacă aceste deficienţe constituie vicii aparente sau ascunse[2]. Pentru a exista răspunderea antreprenorului este suficient ca beneficiarul să dovedească că lucrările nu au ori nu şi-au păstrat însuşirile prevăzute în documentaţiile tehnico-economice sau prescripţiile tehnice. Din moment ce s-au dovedit anumite deficienţe ale lucrărilor se prezumă că ele se datoresc culpei antreprenorului. Dar, antreprenorul este exonerat de răspundere dacă dovedeşte că deficienţele se datorează uzurii normale sau exploatării necorespunzătoare ori altor cauze pentru care nu răspunde (pct. 27 din Regulamentul de efectuare a recepţiei obiectivelor de investiţii).

Organizaţia socialistă care are în exploatare obiectivul de investiţii recepţionat — beneficiarul sau o altă organizaţie socialistă — este obligată să comunice antreprenorului deficienţele ivite în perioada de garanţie, în termen de 20 zile de la constatarea lor, sub sancţiunea suportării contravalorii remedierii degradărilor suplimentare produse din această cauză.

Antreprenorul are obligaţia să remedieze deficienţele semnalate într-un termen scurt (pct. 20 alin. 2 din Regulament). În scopul asigurării executării acestei obligaţii se poate folosi sancţiunea retragerii din contul antreprenorului a contravalorii lucrărilor în legătură cu care s-au constatat deficienţele, în condiţiile arătate mai sus.

486. **Răspunderea antreprenorului pentru viciile ascunse ale lucrărilor.** Expirarea termenului de garanţie nu pune capăt răspunderii pentru calitatea lucrărilor; antreprenorul rămîne răspunzător pentru viciile ascunse ale lucrărilor. Într-adevăr, potrivit art. 15 alin. 4 din Legea nr. 71/1969, în perioada de garanţie, antreprenorul răspunde de calitatea lucrărilor, „iar după expirarea acesteia, pentru vicii ascunse, în condiţiile legii". Prin urmare, după recepţia finală, care marchează sfîrşitul perioadei de garanţie, răspunderea antreprenorului este limitată la viciile ascunse.

[1] A se vedea, Normativul privind perioada de garanţie a lucrărilor de construcţii-montaj pe categorii de obiecte, dat în temeiul H.C.M. nr. 900/1970.

[2] Dec. P.A.S. nr. 1713/1972, A.S. nr. 5, 1972 p. 81.

Scanned with OKEN Scanner

În privința condițiilor în care se angajează răspunderea pentru viciile ascunse ale lucrărilor, trebuie arătat că actele normative care reglementează contractele economice nu cuprind dispoziții speciale în acest sens. Drept urmare, condițiile răspunderii pentru viciile ascunse vor fi cele prevăzute de dreptul comun.

Întrucît, în dreptul comun se face distincție între răspunderea obișnuită pentru viciile ascunse și răspunderea pentru viciile ascunse care afectează soliditatea lucrărilor, vom face și noi această distincție.

a) *Răspunderea obișnuită pentru viciile ascunse.* Dreptul la acțiune pentru viciile ascunse ale lucrărilor se prescrie în 6 luni (art. 5 din Decretul nr. 167/1958).

Termenul de prescripție începe să curgă de la data descoperirii viciilor, însă cel mai tîrziu de la împlinirea a trei ani de la predare (art. 11 alin. 2 din Decretul nr. 167/1958).

Prin urmare, antreprenorul răspunde pentru viciile ascunse dacă ele au fost descoperite în termen de 3 ani de la data predării lucrării.

Problema care s-a pus în literatura de specialitate a fost aceea de a ști ce trebuie să înțelegem prin „predarea" lucrării. S-ar părea că prin „predare" ar trebui să înțelegem predarea care se face cu ocazia admiterii recepției preliminare, deoarece, așa cum am arătat, în acest moment are loc transferul dreptului real asupra lucrării — și riscurile — de la antreprenor la beneficiar[1]. Cu toate acestea, s-a considerat[2] — întemeiat după părerea noastră — că prin predarea lucrării trebuie să înțelegem *data admiterii recepției finale.* Într-adevăr, verificarea lucrărilor care se face cu ocazia recepției preliminare este suficientă pentru a opera transferul dreptului real și riscurile, dar ea este insuficientă pentru a putea constata calitatea executării. Este necesară o perioadă mai îndelungată de verificare a lucrărilor, chiar în exploatare, pentru a putea spune că lucrările au fost executate corespunzător. Această perioadă este perioada de garanție prevăzută de lege. Numai verificarea care se face în cursul garanției și care este „definitivată" de recepția finală poate fi o verificare suficientă pentru a considera că executarea lucrărilor este corespunzătoare din punct de vedere calitativ. Din punctul de vedere al executării se poate spune că numai din acest moment — al recepției finale — antreprenorul a predat lucrările către beneficiar.

În acest sens, Primul Arbitru de Stat, criticînd hotărîrea unui organ arbitral arăta că acesta a considerat „în mod greșit că data predării lucrărilor de la care începe curgerea termenului maxim de 3 ani pentru descoperirea viciilor se stabilește în funcție de recepția preliminară, neținînd

[1] În acest sens, M. Zahaichevici Mihail, *Răspunderea contractuală a proiectantului și a constructorului pentru executarea calitativ necorespunzătoare a lucrărilor de construcții-montaj,* A.S. nr. 5, 1971, p. 75. Pentru o soluție asemănătoare, dată anterior Legii nr. 71/1969, a se vedea, M. Witzman, *Unele soluții ale practicii arbitrale din anul 1965,* A.S. nr. 2, 1966, p. 14.

[2] El. Cireașă, *Notă,* A.S. nr. 6, 1971, p. 82; A se vedea și Dec. P.A.S nr. 2360/1971 și nr. 2381/1971, A.S. nr. 6, 1971, p. 81 și 82.

Scanned with OKEN Scanner

seama că recepția preliminară are efecte limitate, operațiunea definitivîndu-se numai în cazul admiterii recepției finale"[1].

Așadar, *antreprenorul răspunde pentru viciile ascunse ale lucrărilor, numai dacă acestea sînt descoperite în termen de 3 ani de la data admiterii recepției finale.*

Răspunderea pentru viciile ascunse ale lucrărilor îmbracă forma obligației antreprenorului de a înlătura pe cheltuiala sa viciile constatate sau de a plăti despăgubiri beneficiarului pentru prejudiciul suferit.

b) *Răspunderea pentru viciile ascunse care afectează soliditatea lucrărilor.* Art. 1483 c. civil reglementează răspunderea antreprenorului și a arhitectului. Potrivit textului citat, antreprenorul și arhitectul răspund timp de 10 ani din ziua terminării lucrărilor, dacă construcția se dărîmă în tot sau în parte sau amenință învederat dărîmarea din cauza unui viciu de construcție sau al terenului.

Literatura de specialitate[2] și practica arbitrală[3] au decis, pe bună dreptate, că textul își găsește aplicare și în cazul contractului de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj. Într-adevăr, textul reglementează o răspundere diferită de cea analizată; el vizează, nu viciile ascunse obișnuite, la care se referă art. 11 alin. 2 din Decretul nr. 167/1958, ci acele vicii care au consecințe grave asupra lucrărilor, și anume, care duc la dărîmarea construcției ori care amenință învederat dărîmarea. Pentru aceste vicii termenul de 3 ani nu este îndestulător pentru a se constata existența ori inexistența lor; este necesară o perioadă mai lungă, de 10 ani.

Termenul de 10 ani, la fel ca și termenul de 3 ani, este un termen limită în cadrul căruia trebuie să fie descoperite viciile ascunse pentru a se angaja răspunderea. El curge — pentru aceleași rațiuni pe care le-am arătat — tot de la data admiterii recepției finale[4].

În literatura de specialitate s-a arătat că dispozițiile art. 1483 c. civil ar trebui interpretate extensiv, în sensul de a se aplica, nu numai în cazul viciilor care provin dintr-un viciu de construcție sau al terenului, ci în toate cazurile în care dărîmarea construcției s-ar datora soluțiilor tehnice, funcționale sau constructive necorespunzătoare, dimensionării greșite a elementelor de rezistență, folosirii unor materiale necorespunzătoare etc. Fiind de acord cu acest punct de vedere, precizăm însă, că o atare inter-

[1] Dec. P.A.S. nr. 2360/1971, A.S. nr. 6, 1971, p. 81. În același sens, a se vedea, Dec. P.A.S. nr.2381/1971, A.S. nr. 6 ,1971, p. 81.

[2] A se vedea, Francisc Deak, *Două probleme privitoare la contractul de construcții capitale,* J.N. nr. 1, 1960, p. 29 și urm.; M. Zahaichevici Mihail, *op. cit.,* A.S. nr. 5, 1971, p. 78; C. Calude, *Notă,* A.S. nr. 1, 1972, p. 89.

[3] Prăbușirea tavanelor reprezintă o dărîmare parțială a construcției, ea reprezintă, totodată, și o amenințare cu dărîmarea (Dec. P.A.S. nr. 670/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 89). De asemenea, este dărîmare parțială, dărîmarea tencuielilor într-un strat gros (Dec. P.A.S. nr. 2014/1972, A.S. nr. 2, 1973, p. 81).

[4] Pentru un alt punct de vedere, potrivit căruia acest termen curge de la data recepției preliminare, a se vedea, M. Zahaichevici Mihail, *op. cit.,* A.S. nr. 5, 1971, p. 79.

Scanned with OKEN Scanner

pretare nu poate fi admisă decît în cazul în care consecinţele acestor vicii sînt grave, adică duc la dărîmarea construcţiei sau ameninţarea cu dărîmarea.

În cazul descoperirii unor vicii ascunse care duc la dărîmarea construcţiei sau ameninţarea cu dărîmarea, antreprenorul şi proiectantul sînt obligaţi să refacă lucrările ori să despăgubească pe beneficiar pentru prejudiciul cauzat.

În ce priveşte repartizarea răspunderii între antreprenor şi proiectant, aceasta se face potrivit culpei fiecăruia.

În concluzie, răspunderea în baza art. 1483 c.civil priveşte numai viciile ascunse care afectează soliditatea lucrării, adică duc la dărîmare sau ameninţare cu dărîmarea, iar art. 11 din Decretul nr. 167/1958, se referă la celelalte vicii ascunse ale lucrării.

C. RĂSPUNDEREA PENTRU ÎNTÎRZIEREA ÎN EXECUTAREA OBLIGAŢIILOR

487. **Precizări prealabile.** Obligaţiile asumate prin contractul de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj trebuie executate la termenele convenite (pct. 65 din Instrucţiuni). Întîrzierea în executarea obligaţiilor constituie o abatere şi ea angajează răspunderea patrimonială a părţilor.

Vom examina mai întîi răspunderea antreprenorului şi apoi răspunderea beneficiarului.

488. **Răspunderea antreprenorului pentru întîrziere în executarea obligaţiilor.** Potrivit pct. 15 lit. b din Regulament,[1] în cazul în care, din culpa sa, antreprenorul nu respectă *termenele finale* de predare a obiectelor prevăzute în contract va plăti o penalitate de 0,05% pe fiecare zi de întîrziere, calculată la valoarea de deviz a obiectului nepredat, fără ca penalitatea să poată depăşi 5% din valoarea obiectului respectiv.

Aceeaşi penalitate şi în aceleaşi condiţii se aplică şi în cazul nerespectării *termenelor intermediare* prevăzute în contract pentru unele obiecte[2]. Numai că, penalitatea se calculează la valoarea lucrărilor neexecutate la obiectele respective.

Penalităţile de întîrziere curg de la data cînd, potrivit contractului, lucrările trebuiau predate şi pînă la data cînd lucrările au fost predate

[1] Aşa cum am arătat, există o controversă în legătură cu penalităţile aplicabile în cazul nerespectării obligaţiilor din contractul de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj. (A se vedea, *Supra*, nr. 320). Practica arbitrală s-a statornicit în sensul că sînt aplicabile penalităţile prevăzute de Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 1002/1964. (A se vedea, Dec. P.A.S. nr. 1664/1971, A.S. nr. 5, 1971, p. 109).

[2] Antreprenorul nu datorează penalităţi de întîrziere pentru nerespectarea termenelor intermediare, dacă acestea n-au fost prevăzute în contract, ci numai în graficul înaintat forului tutelar al antreprenorului (Dec. P.A.S. nr. 805/1972, A.S. nr. 4, 1972, p. 80).

Scanned with OKEN Scanner

beneficiarului[1]. Așa cum am arătat, potrivit pct. 64 alin. 2 din Instrucțiuni, dreptul real asupra lucrărilor se transferă de la antreprenor la beneficiar pe data admiterii recepției preliminare. Aceasta ar însemna că, în toate cazurile penalitățile de întîrziere curg de la data amînării sau respingerii recepției preliminare. În realitate, ceea ce este decisiv în stabilirea momentului de la care încep să curgă penalitățile de întîrziere este termenul contractual de predare și nu data recepției, deoarece, pe de o parte, amînarea sau respingerea recepției preliminare ar putea interveni anterior termenului contractual de predare și, pe de altă parte, predarea lucrărilor s-ar putea face anterior recepției preliminare[2].

Trebuie arătat că, pentru a stimula pe antreprenorul care nu a respectat termenele intermediare de predare să depună toate diligențele pentru a recupera întîrzierea, astfel încît să fie în măsură să predea lucrările la termenele finale stipulate în contract, legea prevede că penalitatea de întîrziere pentru nerespectarea termenelor intermediare — încasată de către beneficiar — va fi restituită antreprenorului în cazul respectării termenelor finale prevăzute în contract pentru predarea obiectelor respective, dacă prin nerespectarea termenelor intermediare nu s-au adus prejudicii beneficiarului[3].

Așa cum rezultă din dispozițiile pct. 15 lit. b din Regulament, antreprenorul răspunde pentru întîrzierea în predarea lucrărilor numai dacă este în culpă. În consecință, antreprenorul nu va fi obligat să plătească penalități în cazul în care întîrzierea a fost provocată datorită unor cauze care nu îi sînt imputabile: întîrzierea beneficiarului în executarea obligațiilor sale de care depindea executarea obligației antreprenorului[4], modificarea proiectelor de execuție în cursul executării lucrărilor[5], forța majoră[6] etc.

O situație specială există în cazul în care pe parcursul lucrărilor au apărut ca necesare anumite lucrări pentru care beneficiarul a dat o notă de comandă suplimentară. Problema care se pune este de a ști dacă antre-

[1] Ni se pare discutabil punctul de vedere, potrivit căruia penalitățile curg numai pînă la terminarea lucrărilor (Dec. P.A.S. nr. 2566/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 89). În realitate, antreprenorul este obligat, nu numai de a executa lucrările, ci și de a le preda la un anumit termen.

[2] În cazul în care lucrarea a fost luată în folosință anterior recepției, antreprenorul nu datorează penalități de întîrziere (Dec. P.A.S. nr. 96/1970, A.S. nr. 2, 1970, p. 99). Dacă lucrările au fost terminate și luate în folosință de beneficiar la termenul contractual, dar recepția s-a făcut după scadență, antreprenorul nu poate fi obligat la plata penalităților de întîrziere (Dec. P.A.S. nr. 238/1970, A.S. nr. 2, 1970, p. 100).

[3] Hot. Arbitrajului de stat al municipiului București, nr. 4033/1972, A.S. nr. 2, 1973, p. 116.

[4] Dec. P.A.S. nr. 1058/1973, A.S. nr. 3, 1973, p. 63. A se vedea, *Infra*, nr. 489.

[5] Dec. P.A.S. nr. 162/1972, A.S. nr. 1972, p. 84.

[6] Pentru amănunte, a se vedea, M. Zahaichevici, *Răspunderea părților pentru executarea cu întîrziere a lucrărilor din contractul de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj*, A.S. nr. 3, 1972, p. 16—18.

Scanned with OKEN Scanner

prenorul va răspunde pentru întîrziere în cazul cînd nu va respecta termenul contractual de predare a lucrărilor. Practica arbitrală a decis că, dacă notele de comandă suplimentară se încadrează în valoarea generală a devizului, iar antreprenorul nu a pretins decalarea termenelor de predare, el va plăti penalităţi de întîrziere pentru nepredarea lucrărilor la termenul stabilit iniţial în contract[1].

În sfîrşit, trebuie arătat că, în toate cazurile în care penalităţile calculate în condiţiile precizate nu acoperă întregul prejudiciu suferit de către beneficiar, antreprenorul datorează în completare despăgubiri potrivit regulilor generale (pct. 15 alin. final din Regulament)[2].

489. **Răspunderea beneficiarului pentru întîrziere în executarea obligaţiilor.** Potrivit pct. 15 lit. c din Regulament, beneficiarul va plăti antreprenorului o penalitate de 0,05% pe zi de întîrziere, fără ca totalul penalităţilor plătite pentru un obiect să poată depăşi 5% din valoarea de deviz a acestuia, pentru întîrzierea în executarea următoarelor obligaţii:

a) predarea proiectelor de execuţie aprobate, precum şi predarea proiectelor de execuţie refăcute pe baza obiecţiilor formulate de antreprenor; predarea amplasamentului liber necesar executării lucrărilor. Penalitatea se calculează la valoarea de deviz a obiectelor care nu se pot executa;

b) predarea materialelor, utilajelor şi prestării serviciilor care, potrivit contractului, sînt în sarcina beneficiarului. Penalitatea se calculează la valoarea de deviz a lucrărilor care nu se pot executa;

c) refuzul de a primi lucrările terminate, executate conform documentaţiilor aprobate şi prescripţiilor legale. Penalitatea se calculează la valoarea de deviz a obiectelor care nu se pot preda;

d) plata preţului lucrărilor. Penalitatea se calculează la suma plăţii întîrziate.

Penalităţile de întîrziere menţionate se datorează de la scadenţa obligaţiei şi pînă la executarea ei efectivă.

În legătură cu plata de către beneficiar a penalităţilor pentru executarea cu întîrziere a obligaţiilor de care depindea executarea de către antreprenor a obligaţiilor sale (obligaţiile de la literele a şi b), se impun anumite precizări.

În primul rînd, în cazul în care beneficiarul întîrzie executarea obligaţiilor sale şi, din această cauză, antreprenorul nu poate să execute lucrările, antreprenorul poate cere decalarea termenelor de predare a obiectelor respective, fără însă ca prin aceasta să se modifice termenele prevăzute în planul de stat şi fără ca beneficiarul să fie scutit de plata penalităţilor de întîrziere. În cazul în care întîrzierea predării lucrărilor — cauzată de întîrzierea beneficiarului — ar duce la încălcarea termenelor prevăzute în planul de stat, beneficiarul trebuie să ceară organelor com-

[1] Dec. P.A.S. nr. 253/1972, A.S. nr. 2, 1972, p. 61.

[2] A se vedea, *Supra*, nr. 345.

Scanned with OKEN Scanner

petente modificarea termenelor de predare a lucrărilor (pct. 70 din Instrucțiuni)[1].

În al doilea rînd, beneficiarul datorează penalitățile pentru întîrzierea în executarea obligațiilor sale și în cazul în care, fără să fi decalat termenele inițiale, antreprenorul reușește să predea lucrările la termenele contractuale[2].

În al treilea rînd, întîrzierea beneficiarului în executarea obligațiilor care îi revin nu îndreptățește automat pe antreprenor să întîrzie în mod corespunzător predarea lucrărilor. Într-adevăr, în acest caz antreprenorul este obligat să ia toate măsurile care se impun pentru a executa lucrările la termenul prevăzut în contract. Dacă a luat toate măsurile și, totuși, nu a putut recupera întîrzierea provocată de beneficiar, antreprenorul va fi exonerat de răspundere deoarece el nu este în culpă.

În al patrulea rînd, în cazul în care beneficiarul se face vinovat de întîrzierea mai multor obligații care privesc *același obiect*, penalitatea se aplică o singură dată, calculată la valoarea maximă a lucrărilor a căror executare a fost întîrziată[3]. Dacă, însă, obligațiile executate cu întîrziere de către beneficiar privesc *obiecte diferite*, penalitatea se calculează separat pentru fiecare abatere.

În sfîrșit, trebuie arătat că, în toate cazurile în care penalitățile, calculate în condițiile precizate, nu acoperă întregul prejudiciu suferit de către antreprenor, beneficiarul datorează în completare despăgubiri, potrivit regulilor generale (pct. 15 alin. final din Regulament).

[1] O convenție a părților privind decalarea termenelor este nulă (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Craiova, nr. 2747/1972, A.S. nr. 1, 1973, p. 105).

[2] Instrucțiunea P.A.S. nr. 1133/1953, *Culegere*, p. 78—79.

[3] A se vedea, *Răspunsuri la unele probleme date în cursul consfătuirii pe țară a organelor arbitrale din 12—13 martie 1962*, A.S. nr. 2, 1962, p. 41. A se vedea și I. Grigoriu, *Răspunderea patrimonială a organizațiilor socialiste și unele cazuri de limitarea acesteia*, A.S. nr. 1, 1968, p. 33.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL IV

CONTRACTUL DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

SECȚIUNEA I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

490. **Precizări prealabile.** În condițiile revoluției tehnico-științifice, cercetarea științifică exercită o influență deosebită asupra producției materiale. Ea este chemată să joace un rol important în înfăptuirea programului de dezvoltare multilaterală a societății noastre socialiste.

„În toate ramurile științei — dispune art. 1 din Legea nr. 28/1969[1] — cercetarea fundamentală și aplicativă trebuie să se dezvolte în direcția unui scop bine definit — satisfacerea nevoilor generale ale societății. Activitatea de cercetare științifică, atît cea fundamentală, cît și cea aplicativă, trebuie să se încheie cu o înaltă eficiență socială, să contribuie la dezvoltarea bazei materiale a socialismului, la ridicarea nivelului spiritual al poporului".

Pornind de la obiectivele trasate pentru perioada următoare, Congresul al X-lea al P.C.R. a trasat sarcina intensificării activității de cercetare științifică și folosirii pe scară tot mai largă a rezultatelor ei în producția materială, în tehnică, economie și cultură, a subliniat necesitatea sporirii contribuției oamenilor de știință și cercetătorilor la progresul neîntrerupt al țării noastre.

În asigurarea creșterii eficienței cercetării științifice un rol însemnat îl joacă contractul de cercetare științifică[2].

SECȚIUNEA II

NOȚIUNEA CONTRACTULUI DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

491. **Definiție.** *Contractul de cercetare științifică este contractul încheiat pentru realizarea unor sarcini de plan, prin care o organizație socialistă specializată se obligă să efectueze o lucrare de cercetare științifică*

[1] Legea nr. 28/1969 privind organizarea activității de cercetare științifică în Republica Socialistă România.

[2] Contractul de cercetare științifică este reglementat prin următoarele acte normative: Legea nr. 28/1969; H.C.M. nr. 77/1970 privind aplicarea sistemului contractual în activitatea de cercetare științifică. Prin această hotărîre s-a aprobat și un contract-tip de cercetare științifică (Anexa nr. 1).

Scanned with OKEN Scanner

pentru o altă organizație socialistă, care la rîndu-i se obligă să primească lucrarea și să plătească prețul corespunzător.

492. **Caracteristicile contractului de cercetare științifică.** Din definiția dată rezultă caracteristicile contractului de cercetare științifică.

În primul rînd, *contractul se încheie în vederea îndeplinirii unor sarcini de plan.*

În al doilea rînd, *contractul se încheie între două organizații socialiste*[1].

În al treilea rînd, *contractul de cercetare științifică este un contract ce privește executarea de lucrări*[2]. Pot face obiectul contractului de cercetare științifică lucrări privitoare la rezolvarea unor probleme din domeniul producției bunurilor materiale, precum și din alte domenii de activitate.

Contractul de cercetare științifică are, așadar, toate caracteristicile contractului economic; el face parte din categoria contractelor economice. In acest sens, art. 1 din H.C.M. nr. 77/1970 prevede: „Contractele de cercetare științifică se încheie în temeiul Legii nr. 28/1969 privind organizarea activității de cercetare științifică în Republica Socialistă România și a Legii nr. 71/1969 a contractelor economice".

SECȚIUNEA III

ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

493. **Precizări prealabile.** Întrucît contractul de cercetare științifică este un contract economic îi sînt aplicabile principiile care guvernează aceste contracte, inclusiv cele referitoare la încheierea contractului. În cele ce urmează vom înfățișa unele particularități ale încheierii contractului de cercetare științifică.

494. **Premisele de plan ale încheierii contractului de cercetare științifică.** Potrivit art. 6 din Legea nr. 28/1969, activitatea de cercetare științifică se desfășoară pe bază de plan[3].

[1] Contractul de cercetare științifică se poate încheia și între o organizație socialistă și o persoană fizică. Dar, în acest caz, contractul de cercetare științifică este un contract comun (A se vedea, *Supra*, nr. 149).

[2] În acest sens, a se vedea și Yolanda Eminescu, *Contractul de cercetare științifică*, București, Editura Academiei, 1971, p. 167—168. Pentru un punct de vedere, potrivit căruia contractul de cercetare științifică este un contract *sui-generis*, a se vedea, Endre Lontai, *Tipul contractului de cercetare și problemele sale de sistematizare*, R.R.R., nr. 4, 1970, p. 541—542.

[3] A se vedea și art. 84—87 din Legea nr. 8/1972.

Scanned with OKEN Scanner

Planul fiecărei organizații socialiste de cercetare este elaborat de consiliul științific al organizației socialiste și aprobat de organul său tutelar.

La stabilirea temelor de cercetare se au în vedere prevederile planului anual și planului cincinal privind dezvoltarea ramurii respective, acordîndu-se prioritate temelor legate direct de rezolvarea problemelor majore ale producției, de elaborarea de noi produse și tehnologii, ridicarea nivelului tehnic și calitativ al produselor.

Sarcinile de cercetare științifică și de valorificare a rezultatelor cercetării se înscriu în planul de stat. Prin planul de stat se nominalizează temele care prezintă importanță deosebită pentru activitatea economică, socială, culturală și științifică a țării.

Temele de cercetare științifică de importanță deosebită pentru dezvoltarea economică și socială, precum și cele a căror rezolvare necesită concentrarea de forțe din diferite ramuri și domenii ale științei și tehnicii se înscriu în *programe prioritare de cercetare*. Aceste programe sînt întocmite de Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie, ministere și alte organe centrale și se aprobă de Consiliul de Miniștri.

Sarcinile de cercetare cuprinse în programele prioritare — trebuie subliniat — se nominalizează în planul de stat.

495. **Părțile contractului de cercetare științifică.** Contractul de cercetare științifică se încheie între o organizație socialistă specializată în activitatea de cercetare și o altă organizație socialistă, în calitate de beneficiar.

Organizațiile socialiste specializate în activitatea de cercetare științifică sînt stabilite prin lege: institute și centre de cercetare, stațiuni experimentale etc. (art. 3 din Legea nr. 28/1969).

Beneficiar poate fi orice organizație socialistă care poate încheia contracte economice (art. 5 din Legea nr. 71/1969).

496. **Obiectul contractului de cercetare științifică.** Obiectul contractului de cercetare științifică îl constituie rezultatul cercetării și prețul.

Rezultatul cercetării. Prin contractul de cercetare științifică organizația socialistă specializată se obligă să execute anumite lucrări în vederea obținerii în viitor a unui rezultat — un produs științific, intelectual — care este determinat prin formularea temei de cercetare. Dar, trebuie arătat că, exceptînd anumite cazuri, organizația socialistă executantă nu se obligă la obținerea unui rezultat determinat, ci numai la utilizarea cu maximum de diligență a mijloacelor materiale și umane în acest scop. În momentul încheierii contractului, rezultatul concret al cercetării este o virtualitate. Aceasta înseamnă că organizația socialistă de cercetare își asumă o obligație de diligență (obligație de mijloace) și nu o obligație determinată (obligație de rezultat)[1].

[1] A se vedea, Yolanda Eminescu, *op. cit.*, p. 162 și urm. În legătură cu clasificarea obligațiilor, a se vedea, Tudor R. Popescu, Petre Anca, *op. cit.*, p. 11—12.

Scanned with OKEN Scanner

Prețul. Potrivit art. 11 din Legea nr. 28/1969, prețul lucrărilor de cercetare științifică prevăzute în contract se determină pe bază de deviz, în care se include și o cotă de beneficiu[1].

497. **Termenele de executare.** În contractul-tip de cercetare științifică se prevede obligația de a stipula un termen final al cercetării.

De obicei, părțile prevăd și termene intermediare.

SECȚIUNEA IV

EFECTELE CONTRACTULUI DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ. RĂSPUNDEREA PENTRU NERESPECTAREA OBLIGAȚIILOR

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

498. **Precizări prealabile.** Contractul de cercetare științifică dă naștere la anumite obligații în sarcina executantului și în sarcina beneficiarului. Pentru nerespectarea obligațiilor se angajează răspunderea părții în culpă.

§ 2. OBLIGAȚIILE PĂRȚILOR

499. **Obligațiile executantului.** Executantul are anumite obligații din contractul de cercetare științifică. Le vom evoca pe cele principale.

a) *Efectuarea cercetării.* Organizația socialistă de cercetare are obligația de a efectua cercetarea în conformitate cu programul convenit de către părți.

Așa cum am arătat, de regulă, obligația pe care și-o asumă executantul este o obligație de diligență, adică obligația de a utiliza mijloacele corespunzătoare pentru efectuarea cercetării. Drept urmare, riscul unui insucces va fi suportat de către beneficiar.

b) *Informarea beneficiarului.* Executantul are obligația de a informa periodic pe beneficiar în legătură cu desfășurarea cercetării.

Potrivit contractului-tip de cercetare, părțile au obligația de a analiza trimestrial ori la intervale mai scurte modul în care se realizează cercetarea. În funcție de rezultatele obținute părțile pot hotărî în legătură cu oportunitatea continuării cercetării.

c) *Transmiterea rezultatelor cercetării.* În temeiul contractului, executantul este obligat să transmită beneficiarului dreptul de folosire a rezultatelor cercetării în condițiile prevăzute de contract. Această obligație se execută prin predarea rezultatelor cercetării către beneficiar, care se consemnează într-un proces-verbal de recepție semnat de către părți.

[1] A se vedea și art. 6 din H.C.M. nr. 77/1970.

Scanned with OKEN Scanner

În cazul în care în cursul cercetării s-ar realiza anumite invenții ar trebui să se recunoască beneficiarului o licență exclusivă asupra brevetului al cărui titular este executantul[1].

d) *Asigurarea valorificării rezultatelor cercetării.* În vederea aplicării rezultatelor cercetărilor, executantului îi revin anumite obligații.

Astfel, potrivit art. 12 din Legea nr. 28/1969 în contractul de cercetare se vor prevedea toate obligațiile părților privind efectuarea cercetărilor și valorificarea rezultatelor obținute. În acest scop, executantul va asigura direct sau prin cooperare: proiectarea și executarea instalațiilor pilot, a prototipurilor și modelelor experimentale; întocmirea documentației necesare valorificării la nivel industrial; asistență științifică și tehnică pentru introducerea în producție a rezultatelor cercetării etc.

500. **Obligațiile beneficiarului.** Contractul de cercetare științifică dă naștere și unor obligații în sarcina beneficiarului.

a) *Asigurarea condițiilor necesare pentru buna desfășurare a procesului de cercetare.* Art. 13 din Legea nr. 28/1969 prevede că asigurarea condițiilor necesare bunei desfășurări a procesului cercetării se realizează prin: punerea la dispoziția executantului a datelor documentare, a informațiilor și mijloacelor materiale necesare pentru efectuarea cercetării, conform obligațiilor asumate prin contract; conlucrarea strînsă între personalul de proiectare și execuție al beneficiarului și cel al executantului; crearea în unitățile economice a condițiilor de încercare — la nivel de pilot sau semiindustrial — a rezultatelor cercetării.

b) *Plata prețului.* Odată ce obligația de cercetare a fost executată, beneficiarul este obligat la plata prețului.

Potrivit contractului-tip de cercetare, plata prețului se face potrivit înțelegerii părților.

Cît privește decontarea definitivă, aceasta se poate face, fie după obținerea primelor date asupra valorificării rezultatelor cercetării, în cazurile cînd rezultatele pot fi valorificate imediat, fie după începerea lucrărilor necesare în vederea valorificării, în cazurile în care valorificarea rezultatelor cercetării necesită în prealabil lucrări pregătitoare. În ambele situații, decontarea se face cel mai tîrziu în 3 luni de la predarea rezultatelor cercetării către beneficiar.

§ 3. RĂSPUNDEREA PENTRU NERESPECTAREA OBLIGAȚIILOR

501. **Precizări prealabile.** Potrivit art. 21 din Legea nr. 71/1969, în cazul nerespectării obligațiilor, partea în culpă va fi obligată la plata penalităților și despăgubirilor în completare. Vom analiza unele particularități ale răspunderii pentru nerespectarea obligațiilor din contractul de cercetare științifică.

502. **Răspunderea pentru neexecutarea obligațiilor din contractul de cercetare științifică.** Așa cum am arătat, prin contractul de cercetare,

[1] Pentru o analiză mai amplă a problemei, a se vedea, Yolanda Eminescu, *op. cit.*, p. 181—184.

Scanned with OKEN Scanner

executantul își asumă o obligație de mijloace și nu o obligație de rezultat; el nu este ținut să realizeze scopul urmărit, dar trebuie să acționeze în vederea scopului, motiv pentru care el trebuie să utilizeze toate mijloacele materiale și umane pentru obținerea rezultatului. Aceasta înseamnă că dacă rezultatul urmărit nu a fost obținut, executantul nu răspunde deoarece el nu și-a asumat obligația de a obține rezultatul. El va răspunde însă în cazul în care beneficiarul va dovedi culpa executantului în ce privește executarea obligației de utilizare a mijloacelor în vederea obținerii rezultatului. Numai dacă se face o atare dovadă, executantul este în culpă și răspunde pentru nerespectarea obligației[1].

În cazul unei obligații de rezultat (de exemplu, obligația executantului de a face o analiză), neexecutarea obligației nu trebuie dovedită; din moment ce executantul nu și-a executat obligația se prezumă că este în culpă, afară de cazul în care dovedește că a fost împiedicat să execute de o împrejurare care nu îi este imputabilă[2].

În cazul în care cercetarea științifică nu a dat rezultatele scontate și astfel s-au provocat pagube economiei naționale, art. 13 din H.C.M. nr. 77/1970 prevede că se va institui o comisie de analiză formată din reprezentanți ai executantului, beneficiarului, ai organelor lor tutelare, precum și ai Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie și ai Ministerului Finanțelor, care va stabili pe plan civil mărimea pagubelor, persoanele vinovate și modalitățile de recuperare a pagubelor potrivit normelor legale.

În literatura de specialitate se consideră, întemeiat după părerea noastră, că textul citat consacră o procedură de stabilire a prejudiciului cauzat și nu o derogare de la regulile generale în materie de răspundere[3].

503. **Penalitățile pentru nerespectarea unor obligații din contractul de cercetare științifică.** Potrivit art. 14 din H.C.M. nr. 77/1970, pentru neexecutarea obligațiilor stabilite în contract, partea în culpă va plăti celeilalte părți următoarele penalități:

a) 0,05% din valoarea contractului, pentru fiecare zi de întîrziere în executarea lucrării, fără a se putea depăși 5% din aceeași valoare;

b) 0,05% din suma datorată de beneficiar și neplătită la termen, pentru fiecare zi de întîrziere, fără ca penalitatea să depășească 5% din suma datorată executantului.

Potrivit art. 21 din Legea nr. 71/1969, plata penalităților nu scutește partea în culpă de plata despăgubirilor, în măsura în care penalitățile nu acoperă integral prejudiciul cauzat.

[1] Dec. P.A.S. nr. 64/1972, A.S. nr. 2, 1972, p. 70.

[2] A se vedea, Mihail Eliescu, *Raportul dintre răspunderea contractuală și răspunderea delictuală. Cumulul celor două răspunderi în dreptul R.P.R.*, S.C.J. nr. 1, 1963, p. 26 și urm. A se vedea și Constantin Stătescu, *Drept civil*, 1973, p. 261—263.

[3] A se vedea, Yolanda Eminescu, *op. cit.*, p. 201—203.

Scanned with OKEN Scanner

VALORIFICAREA REZULTATELOR CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

504. **Precizări prealabile.** Rezultatele cercetării trebuie valorificate imediat și integral. În acest scop, legea stabilește anumite obligații în sarcina beneficiarului, precum și a altor organe competente.

505. **Obligațiile beneficiarului.** Beneficiarul are obligația *legală* de a valorifica pe deplin și cît mai repede cu putință rezultatele cercetării efectuate de organizația de cercetare. Această obligație este o obligație față de stat și ea trebuie îndeplinită cu multă răspundere[1].

În cazul în care valorificarea rezultatelor necesită lucrări pregătitoare (executarea de investiții etc.) beneficiarul este obligat să întocmească un plan de măsuri în vederea valorificării rezultatelor obținute, care va fi înaintat organului tutelar în termen de 30 zile de la recepție.

În cazul în care rezultatele cercetării nu au fost aplicate și prin aceasta s-au cauzat pagube economiei naționale se va folosi procedura prevăzută de art. 13 din H.C.M. nr. 77/1970.

506. **Obligațiile altor organe competente.** Datorită importanței deosebite pe care o prezintă valorificarea rezultatelor cercetării, legea prevede anumite obligații în sarcina organelor tutelare ale părților și a altor organe competente.

Astfel, potrivit art. 13 din Legea nr. 28/1969, ministerele, celelalte organe centrale, centralele și comitetele executive ale consiliilor populare poartă răspunderea pentru valorificarea cît mai rapidă a cercetării și introducerii în practică a rezultatelor obținute, imediat după omologare. În acest sens, art. 12 din H.C.M. nr. 77/1970 prevede că organele tutelare vor lua măsuri ca, în termen de cel mult 3 luni de la recepție, să se înceapă lucrările pregătitoare pentru valorificarea rezultatelor obținute.

Tot astfel, ministerele și celelalte organe centrale au obligația de a generaliza în întreaga țară rezultatele cercetării încheiate cu rezultate pozitive.

[1] În literatura juridică se susține că obligația de valorificare a rezultatelor cercetării este o obligație *contractuală* a beneficiarului (Yolanda Eminescu, *op. cit.*, p. 188). Avem rezerve față de acest punct de vedere. Problema s-a discutat și în legătură cu folosirea produselor — obiect al contractului de furnizare — conform destinației lor. Concluzia la care s-a ajuns este că folosirea produselor conform destinației lor nu poate fi o obligație contractuală, ci numai o obligație legală, o obligație față de stat. Într-adevăr, furnizorul, respectiv executantul din contractul de cercetare, nu are nici o sancțiune pe plan contractual pentru a cere respectarea obligației.

Scanned with OKEN Scanner

În sfîrșit, ministerele și celelalte organe centrale răspund de valorificarea în străinătate a rezultatelor cercetărilor științifice românești.

Trebuie arătat că, potrivit legii, anumite obligații privind valorificarea rezultatelor cercetării științifice revin și Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie[1].

[1] A se vedea, art. 19 lit. c din Legea nr. 28/1969.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL V

CONTRACTUL DE TRANSPORT

SECȚIUNEA I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

507. **Precizări prealabile.** Transportul are drept funcție economică deplasarea mărfurilor și a călătorilor.

Transportul de mărfuri face parte integrantă din sfera productivă; el constituie o prelungire a procesului de producție. Un rol deosebit îl joacă transportul în sfera circulației mărfurilor; prin intermediul său se efectuează schimburile economice, se stabilește legătura dintre producători și consumatori.

Transporturile se pot clasifica după mai multe criterii.

Astfel, *după obiectul lor,* transporturile sînt de două feluri: *transporturi de mărfuri* (bunuri) și *transporturi de persoane.*

Apoi, *după căile de înfăptuire,* transporturile sînt de trei feluri: *terestre, navale* și *aeriene.*

Transporturile terestre se împart la rîndul lor în: transporturi *pe calea ferată* și transporturi *rutiere (auto* și cu *tracțiune animală).*

Transporturile navale sînt și ele: transporturi *maritime* și transporturi *fluviale.*

Trebuie arătat că transporturile se pot efectua cu un singur fel de mijloace de transport, sau cu mai multe feluri de mijloace de transport (de exemplu, cale ferată, auto). În acest din urmă caz se vorbește de *transport combinat.*

În sfîrșit, *după itinerarul parcurs, în interiorul sau dincolo de granițele statului,* transporturile sînt de două feluri: *transporturi în trafic intern* și *transporturi în trafic internațional.*

Transporturile în trafic internațional pot fi la rîndul lor: *transporturi în trafic internațional de tranzit,* cînd transporturile se efectuează pe teritoriul altui stat numai în trecere, și *transporturi de péage,* cînd transporturile au punctele de plecare și de sosire situate pe teritoriul aceluiași stat, dar parcursul transportului trece și pe teritoriul altui stat vecin.

Scanned with OKEN Scanner

În cele ce urmează ne vom ocupa de transporturile de mărfuri pe calea ferată în trafic intern[1]. Mai precis, vom examina principiile care guvernează materia *contractului de transport de mărfuri pe calea ferată, în trafic intern*[2].

§ 2. CORELAȚIA DINTRE PLAN ȘI CONTRACT ÎN CAZUL CONTRACTULUI DE TRANSPORT

508. **Planul operativ lunar de transport.** Așa cum am arătat[3], volumul mărfurilor care urmează a fi transportate este stabilit prin planul anual al transporturilor.

În baza planului anual al transporturilor se face o planificare operativă a transporturilor, care se realizează prin planuri operative trimestriale și planuri operative lunare de transport[4].

Potrivit H.C.M. nr. 57/1952 dispozițiile cuprinse în planurile operative lunare de transport sînt adîncite și concretizate de comun acord de către expeditor și cărăuș cu ocazia *eșalonării* transporturilor și, apoi, cu ocazia programării transporturilor[5].

Transporturile se eșalonează pe perioade de cîte 5 zile; eșalonarea se face o dată pe lună, cu cel puțin 3 zile înainte de începerea lunii de planificare.

În cadrul perioadelor eșalonate se face *programarea* transporturilor; ea se face pe baza cererilor de punere la dispoziție a mijloacelor de transport, formulate de expeditori cu cel puțin 3 zile înainte de începerea fiecărei perioade eșalonate.

[1] Pentru o expunere mai amplă a problemei transporturilor, a se vedea: Constantin Stătescu, *Drept civil, Contractul de transport, Drepturile de creație intelectuală, Succesiunile*, București, Editura didactică și pedagogică, 1967, p. 5 și urm.; Petru V. Pătrășcanu, *Curs asupra dreptului transporturilor*, București, Centrul de multiplicare al Universității din București, 1972; Paul Demetrescu, *Contractul de transport*, București, Editura didactică și pedagogică, 1962.

[2] Reglementarea contractului de transport de mărfuri în trafic intern este cuprinsă, în principal, în următoarele acte normative: Codul civil (art. 1470, 1473—1477); Codul comercial (art. 413—441); Regulamentul de transport, aprobat prin Decretul nr. 2171/1929; Tariful local de mărfuri, aprobat prin H.C.M. nr. 1279/1962; Regulamentul privind recepția, expediția și predarea mărfurilor, precum și stabilirea răspunderii expeditorului, cărăușului și destinatarului în circulația mărfurilor între organizațiile socialiste, aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959; H.C.M. nr. 57/1952 pentru planificarea operativă a transporturilor.

[3] A se vedea, *Supra*, nr. 145.

[4] A se vedea, H.C.M. nr. 57/1952 privind planificarea operativă a transporturilor.

[5] A se vedea, Constantin Stătescu, Maria Ioana Eremia, Constantin Oprișan, *Corelația dintre plan și contract în transporturile feroviare*, R.R.D., nr. 12, 1971, p. 19.

Scanned with OKEN Scanner

Planul operativ lunar de transport joacă un rol deosebit în stabilirea raporturilor contractuale de transport; el este actul de planificare în baza căruia se încheie contractul de transport[1].

509. **Corelația dintre planul operativ lunar de transport și contractul de transport.** Corelația dintre actul de planificare și contract prezintă anumite particularități în domeniul transporturilor.

Planul operativ lunar de transport dă naștere la două categorii de obligații.

În primul rînd, planul operativ lunar de transport dă naștere unei *obligații administrative* de a împlini sarcinile de plan cuprinse în actul de planificare. Aceasta este o obligație — pe *linie verticală* — a cărăușului, respectiv a expeditorului, față de organul care a emis actul de planificare.

În al doilea rînd, planul operativ lunar de transport dă naștere — *direct și nemijlocit* — unor obligații de drept civil; aceste obligații se nasc — *pe linie orizontală* — între cărăuș și expeditor, și anume:

a) *obligația cărăușului de a pune la dispoziția expeditorului mijloacele de transport planificate* spre încărcare la data stabilită în program[2] (art. 13 din H.C.M. nr. 57/1952);

b) *obligația expeditorului de a folosi mijloacele de transport puse la dispoziție* și la capacitatea stabilită (art. 13 și 16 din H.C.M. nr. 57/1952).

Acestea sînt singurele obligații civile care izvorăsc din actul de planificare. Observăm că, în acest caz, legea nu consacră și obligația civilă de a încheia contractul de transport. Nu mai puțin această obligație există și ea este în prezent necontestată[3]. Într-adevăr, obligațiile cărăușului și expeditorului — de a pune la dispoziție mijloacele de transport și, respectiv, de a le folosi conform programării — nu au fost prevăzute de lege ca un scop în sine, ci pentru a efectua transportul. Prin urmare, îndeplinirea obligațiilor civile născute direct și nemijlocit din actul de planificare implică în mod necesar încheierea unui contract de transport. Numai după ce s-a încheiat contractul de transport și, deci, numai ca o obligație civilă născută din acest contract se va executa transportul.

[1] În acest sens, a se vedea, Constantin Stătescu, Maria Ioana Eremia, Constantin Oprișan, *op. cit.*, p. 19. Recent a fost emis un punct de vedere potrivit căruia planurile operative lunare de transport sînt contracte, *„planuri-convenții"* (A. Milieș, *Unitatea dintre plan și contract în domeniul transporturilor de mărfuri*, A. S. nr. 3, 1971, p. 52). Socotim discutabil acest punct de vedere, deoarece el nu este în concordanță cu metodologia planificării operative a transporturilor consacrată prin H.C.M. nr. 57/1952.

[2] Art. 14 din H.C.M. nr. 57/1952 prevede anumite cazuri în care, în mod excepțional, termenele programate se pot decala.

[3] A se vedea, Constantin Stătescu, *Drept civil*, 1967, p. 12; M. Mureșan, *Legătura dintre plan și contract în transporturile terestre de mărfuri între organizațiile socialiste*, în culegerea *Instituții și reglementări în dreptul socialist român*, București, Editura Academiei 1969, p. 169 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

510. **Răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor civile născute direct din planul operativ lunar de transport**[1]. Potrivit H.C.M. nr. 57/1952, partea în culpă pentru nerespectarea obligațiilor civile care rezultă direct și nemijlocit din planul operativ lunar de transport va fi obligată să plătească celeilalte părți anumite *„penalități"*[2].

Cărăușul va fi obligat la plata penalităților pentru nepunerea la dispoziție a mijloacelor de transport planificate. Cărăușul va fi exonerat de plata penalităților:

a) în caz de forță majoră (incendii, inundații, înzăpeziri etc.);

b) în cazurile prevăzute de art. 14 din H.C.M. nr. 57/1952, cînd motive impuse de utilizarea rațională a mijloacelor de transport justifică anumite decalări ale termenelor programate.

Expeditorul va fi obligat la plata penalităților în următoarele cazuri:

a) anularea transporturilor cu ocazia eșalonării lunare sau cu ocazia programării;

b) refuzul încărcării mărfurilor după punerea efectivă la dispoziție a mijloacelor de transport;

c) schimbarea destinației transporturilor față de cea stabilită în planul operativ sau cu ocazia eșalonării.

Expeditorul este exonerat de răspundere în anumite cazuri prevăzute în Anexa nr. 2 din H.C.M. nr. 57/1952, dintre care menționăm:

a) încărcarea mărfurilor a fost împiedicată de motive de forță majoră (inundații, înzăpeziri etc.), sau de o întrerupere neprevăzută a producției pe un termen de cel puțin 3 zile;

b) punerea la dispoziție a unor mijloace de transport peste norma programată.

Penalitățile prevăzute de H.C.M. nr. 57/1952 — trebuie subliniat — reprezintă singura sancțiune pentru nerespectarea obligațiilor civile care se nasc direct și nemijlocit din planul operativ lunar de transport. În această materie nu există drept la despăgubiri; răspunderea este limitată la plata penalităților prevăzute de lege[3].

Dreptul la acțiune pentru plata penalităților se prescrie în 6 luni (art. 4 lit. b din Decretul nr. 167/1958).

[1] A se vedea, M. Mureșan, *Răspunderea pentru neîndeplinirea obligațiilor civile izvorîte din planul operativ de transport, în lumina practicii arbitrale*, A.S. nr. 6, 1967, p. 34 și urm.; idem, *Exonerarea de răspundere civilă pentru neîndeplinirea planului operativ de transport*, A.S. nr. 6, 1967, p. 44 și urm.; Paul Cosmovici, *Examen teoretic de practică arbitrală în domeniul circulației mărfurilor între organizațiile socialiste*, S.C.J. nr. 2, 1969, p. 273 și urm.

[2] Sancțiunea prevăzută de H.C.M. nr. 57/1952 este în realitate o amendă civilă și nu o penalitate (A se vedea, *Supra*, nr. 315). În sensul că sancțiunea este o penalitate, a se vedea, Dec. P.A.S. nr. 1131/1972, A.S. nr. 4, 1973, p. 78.

[3] Limitarea răspunderii cărăușului nu atrage după sine — trebuie subliniat — o limitare a răspunderii furnizorului-expeditor față de beneficiarul-destinatar al produselor; răspunderea furnizorului față de beneficiar rămîne integrală, conform principiilor generale.

Scanned with OKEN Scanner

NOȚIUNEA CONTRACTULUI DE TRANSPORT

511. **Definiția contractului de transport.** *Contractul de transport de mărfuri pe calea ferată este acel contract încheiat în vederea îndeplinirii unor sarcini de plan, în care o organizație socialistă (cărăuș) se obligă, în schimbul unui preț, față de o altă organizație socialistă (expeditor) să transporte anumite mărfuri (încărcătură), pe care să le elibereze unei alte organizații socialiste (destinatar).*

512. **Caracteristicile contractului de transport.** Din definiția dată rezultă caracteristicile acestui contract.

Astfel, *acest contract se încheie între două organizații socialiste.*

Apoi, *contractul de transport are ca obiect o obligație de prestare de servicii.* Obligația pe care și-o asumă cărăușul este de a transporta, de a strămuta marfa dintr-un loc în altul. Trebuie arătat, însă, că, în afară de această obligație, cărăușul își asumă și obligația de a păstra bunurile încredințate și, uneori, obligația de încărcare și descărcare a bunurilor. Dar — trebuie subliniat — elementul esențial al contractului de transport îl constituie obligația de a transporta bunurile; celelalte obligații sînt secundare și subordonate obligației principale.

În sfîrșit, *contractul de transport se încheie în vederea îndeplinirii unor sarcini de plan.*

Prin urmare, contractul de transport de mărfuri pe calea ferată este un contract economic[1]; el face parte din categoria contractelor economice și, deci, îi sînt aplicabile principiile generale privind contractele economice[2].

513. **Natura juridică a drepturilor destinatarului.** Problema naturii juridice a drepturilor destinatarului constituie obiect de controversă în literatura de specialitate.

Pornindu-se de la faptul că destinatarul dobîndește un drept propriu față de cărăuș, care își are izvorul în contractul încheiat de cărăuș cu expeditorul, în general, se consideră că drepturile destinatarului sînt drepturile terțului beneficiar din stipulațiunea pentru altul.

S-a observat, cu drept cuvînt, că între poziția destinatarului și poziția terțului beneficiar există anumite deosebiri[3].

Astfel, pe cînd în cazul stipulației pentru altul, terțul beneficiar dobîndește drepturile sale din chiar momentul încheierii contractului dintre stipulant și promitent, în cazul contractului de transport, destinatarul dobîndește dreptul la eliberarea mărfii numai din momentul cînd marfa

[1] Un contract de transport de mărfuri pe calea ferată se poate încheia și între calea ferată și o persoană fizică. În acest caz contractul nu mai este un contract economic, ci un contract comun (de drept comun).

[2] A se vedea, Constantin Stătescu, *Drept civil*, 1967, p. 15.

[3] Pentru întîrziere la plata prețului transportului sînt aplicabile dispozițiile H.C.M. nr. 306/1970 (Dec. P.A.S. nr. 1144/1971, A.S. nr. 4, 1971, p. 86).

Scanned with OKEN Scanner

a ajuns la destinație și este pusă la dispoziția destinatarului. Pînă în acest moment, expeditorul păstrează, în principiu, dreptul de a dispune de marfă printr-un contraordin.

Apoi, în timp ce în cadrul stipulației pentru altul, terțul beneficiar dobîndește numai drepturi, prin contractul de transport, destinatarul poate avea și anumite obligații; de exemplu, plata prețului transportului, dacă a acceptat transportul.

Deosebirile semnalate permit să tragem concluzia că poziția destinatarului în contractul de transport nu poate fi încadrată perfect în principiile stipulațiunii pentru altul. Dar, după părerea noastră, deosebirile arătate nu neagă aceste principii, ci numai le subliniază specificul; *contractul de transport este o stipulațiune pentru altul cu anumite particularități*[1].

514. **Caracterul autonom al contractului de transport.** Încheierea unui contract de transport poate fi determinată de existența unui raport juridic anterior al expeditorului, astfel încît prin intermediul contractului de transport, expeditorul își execută obligațiile care îi revin din cadrul acestui raport preexistent; de exemplu, expeditorul s-a obligat anterior pe baza unui contract de furnizare să expedieze el produsele către beneficiar și, în acest scop, a încheiat contractul de transport cu cărăușul. Ceea ce trebuie subliniat este faptul că raportul juridic născut din contractul de transport este independent de raportul juridic anterior născut din contractul de furnizare. Sîntem în prezența a două contracte de sine stătătoare, fiecare cu efectele care-i sînt proprii.

Datorită caracterului independent al contractului de transport, pe cărăuș nu îl interesează calitatea juridică pe care o are expeditorul sau destinatarul față de mărfurile care fac obiectul transportului. În temeiul contractului de transport, cărăușul recunoaște numai pe expeditor ca titular al mărfurilor și pe destinatar ca cel în folosul căruia se execută transportul[2].

SECȚIUNEA III

ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI DE TRANSPORT

515. **Obligația de a încheia contractul de transport.** Obligația de a încheia contractul de transport poate fi privită sub două aspecte: obligația generală a cărăușului de a încheia orice contract de transport, dacă sînt îndeplinite condițiile legii și, apoi, obligația cărăușului și a expedito-

[1] Prof. Constantin Stătescu socotește că „ideea stipulației pentru altul nu poate explica, pe deplin, poziția destinatarului în contractul de transport, poziție *sui-generis*, care nu poate fi încadrată total în principiile aplicabile stipulației, deși, din multe puncte de vedere, se aseamănă cu aceasta (*Drept civil*, 1967, p. 15).

[2] A se vedea, *Infra*, nr. 520.

Scanned with OKEN Scanner

rului de a încheia contractul de transport pe baza planului operativ lunar de transport[1].

Obligația generală a căii ferate de a încheia orice contract de transport este prevăzută expres în Regulamentul de transport. Potrivit art. 47 din Regulament, calea ferată este obligată să efectueze transporturile, dacă: expeditorul se conformează prescripțiilor regulamentului, transportul este posibil cu mijloace obișnuite de transport și transportul nu este împiedicat de circumstanțe pe care calea ferată nu le poate evita.

Obligația generală a căii ferate de a încheia contractul de transport mai trebuie apreciată și în funcție de obiectele care urmează a fi transportate, deoarece o atare obligație nu există decît dacă sînt îndeplinite condițiile prevăzute de lege în legătură cu obiectele transportate[2]. *Regulamentul de transport distinge trei categorii de obiecte:*

a) *obiecte excluse de la transport:* obiectele supuse regimului poștal, obiectele care datorită dimensiunilor, greutății, însușirilor etc. nu ar putea fi transportate cu mijloacele obișnuite, obiectele al căror transport este interzis prin dispoziții legale etc. (art. 48);

b) *obiecte admise la transport în anumite condiții:* obiectele periculoase ori infecțioase, obiectele care prezintă dificultăți mari la încărcare și descărcare față de instalațiile căii ferate, obiectele care au nevoie de îngrijiri speciale pe timpul transportului etc. (art. 49);

c) *obiecte admise la transport cu respectarea condițiilor generale de transport:* obiectele care nu sînt cuprinse în celelalte două categorii.

Dacă sînt îndeplinite condițiile cerute de Regulament, calea ferată are obligația de a încheia orice contract de transport. Această obligație generală de a încheia orice contract de transport decurge din caracterul activității pe care o desfășoară calea ferată; ea este singura organizație socialistă care efectuează astfel de transporturi și ca atare nu poate priva pe nimeni de a folosi serviciile pe care le prestează cu caracter de exclusivitate.

Obligația de a încheia contractul de transport poate îmbrăca însă și o formă mai concretă. Într-adevăr, obligația de a încheia contractul economic poate avea ca temei — atît pentru cărăuș cît și pentru expeditor — planul operativ lunar de transport. Într-adevăr, planul operativ lunar de transport dă naștere direct și nemijlocit unor obligații civile — obligația cărăușului de a pune la dispoziția expeditorului mijloacele de transport planificate și obligația expeditorului de a folosi aceste mijloace. Îndeplinirea acestor obligații civile implică, așa cum am arătat, obligația de a încheia contractul de transport, deoarece fără încheierea contractului nu există obligația cărăușului de a transporta mărfurile. Neîncheierea contractului de transport înseamnă neîndeplinirea obligațiilor civile născute din planul operativ lunar de transport și, deci, partea în culpă va fi obligată la plata penalităților pentru nerespectarea acestor obligații.

[1] A se vedea și I. Filipescu, *Incheierea contractului de transport de încărcătură pe calea ferată,* J. N. nr. 5, 1962, p. 42 și urm.

[2] A se vedea și I. Filipescu, *Obiectul și prețul transportului în contractul de transport de mărfuri pe calea ferată,* A. S. nr. 2, 1962, p. 41 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

516. **Părțile contractului de transport.** Contractul de transport se încheie între cărăuș și expeditor.

Cărăușul este organizația care execută transportul. Trebuie arătat că activitatea de transport pe calea ferată se desfășoară prin Regionalele de căi ferate, care sînt unități cu statut de centrală și sînt subordonate Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor. Ele sînt organizate pe bază teritorială și încheie contractele de transport prin stațiile de predare. Prin încheierea contractului cu o anumită stație de predare sînt angajate toate Regionalele de căi ferate aflate pe ruta transportului și nu numai Regionala de căi ferate din care face parte stația cu care s-a încheiat contractul. Există, așadar, un *cărăuș unic* cu care se încheie contractul, motiv pentru care se întocmește un singur document de transport[1]. Dar — trebuie subliniat — Regionalele de căi ferate au o răspundere care se întinde numai pe raza teritorială de acțiune a fiecăreia[2].

Expeditorul este organizația socialistă care predă mărfurile spre transport.

Contractul de transport poate fi încheiat de organizația socialistă în cauză ori, în numele și pe seama acestei organizații socialiste, de către *„expeditorul unic"*.

Expeditorul unic este o unitate specializată, care funcționează în cadrul transportului feroviar și care are următoarele atribuții: expedițiile de marfă vagonabilă care se încarcă sau descarcă pe linie publică, operații de încărcare și descărcare, întocmirea formalităților de expediție, primirea și eliberarea transportului etc.[3]

Pe baza unui contract de prestații și mandat (contract de expediție), expeditorul unic devine mandatarul organizației socialiste expeditoare și, în această calitate, încheie contractul de transport cu cărăușul[4].

517. **Momentul încheierii contractului de transport.** Încheierea contractului de transport presupune realizarea unui acord de voință al părților, care rezultă din ofertă și acceptarea ofertei.

Oferta de contract o face expeditorul prin prezentarea mărfii în vederea efectuării transportului — conform planului operativ lunar de transport — însoțită de documentul de transport (scrisoarea de trăsură)[5].

După primirea mărfii și verificarea îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege pentru efectuarea transportului și după plata taxelor de transport, pe care expeditorul le-a luat asupra sa, cărăușul acceptă oferta prin aplicarea ștampilei stației de predare pe scrisoarea de trăsură. Prin aplicarea ștampilei pe documentul de transport, contractul de transport se consideră

[1] A se vedea, Petru V. Pătrășcanu, *op. cit.*, p. 142.

[2] A se vedea, *Infra*, nr. 533.

[3] A se vedea, A. Munteanu, *Aspecte privind contractul de prestații și mandat încheiat de „expeditorul unic"*, J.N. nr. 4, 1965, p. 48 și urm.

[4] Pe baza unui contract de prestații și mandat, expeditorul unic îl poate deservi și pe destinatar (A se vedea, *Infra*, nr. 525).

[5] Contractul de transport de mărfuri pe calea ferată este un contract real și, deci, pentru a se încheia în mod valabil nu este suficient acordul de voință, ci este necesară și predarea mărfii.

Scanned with OKEN Scanner

încheiat. „După aplicarea ștampilei — dispune art. 53 pct. 3 din Regulamentul de transport — scrisoarea de trăsură face dovada contractului de transport"[1].

Stabilirea momentului încheierii contractului de transport prezintă o importanță practică deosebită deoarece momentul încheierii contractului marchează începutul răspunderii cărăușului pentru marfa încredințată pentru transport.

În legătură cu predarea și primirea mărfurilor pentru transport, Regulamentul probat prin H.C.M. nr. 941/1959 prevede — în scopul asigurării integrității mărfurilor transportate — anumite obligații în sarcina expeditorului și a cărăușului.

Expeditorul are următoarele obligații principale:

a) obligația de a indica în documentele de transport două elemente de determinare cantitativă, potrivit naturii mărfii (de exemplu, greutate-volum), cîntarul folosit și sistemul de cîntărire (art. 12);

b) obligația de a ambala mărfurile potrivit cu natura lor și în conformitate cu prevederile standardelor, normelor interne etc.; sînt exceptate mărfurile care se livrează în vrac (art. 13);

c) obligația de a identifica coletele prin aplicarea pe fiecare ambalaj a unei etichete speciale, care cuprinde mențiuni privind: denumirea, cantitatea, calitatea mărfii etc. (art. 14);

d) obligația de a verifica, înainte de încărcare, dacă mijlocul de transport pus la dispoziție corespunde efectuării în bune condiții a transportului (art. 18);

e) obligația de a aplica sigilii proprii pe închizătoarele mijloacelor de transport închise (containere, vagoane acoperite etc.) folosite în întregime de expeditor și de a însemna mărfurile care se transportă în vrac (art. 19).

Cărăușul are — potrivit art. 26 — obligația să verifice:

a) numărul coletelor, starea ambalajelor, greutatea expediției etc.;

b) natura mărfurilor (în mod sumar), sigiliile, semnele sau marcajele puse de expeditor, respectarea condițiilor tehnice de încărcare;

c) sigiliile aplicate de expeditor în cazul transporturilor încărcate pe liniile de garaj, terenuri sau magazii închiriate, în mijloace de transport închise.

În cazul în care constată că nu au fost respectate prevederile legii, cărăușul va refuza primirea produselor pentru transport (art. 27). Primirea mărfurilor de către cărăuș constituie o prezumție că primirea s-a efectuat cu respectarea condițiilor prevăzute de lege.

În sfîrșit, art. 28 prevede cazurile în care cărăușul este *obligat* să cîntărească mărfurile primite pentru transport: mărfurile destinate exportului, mărfurile importate care se transbordează ori transvazează dintr-un mijloc de transport în altul la punctele de frontieră etc. Nu se cîntăresc mărfurile care se prezintă la transport în ambalajele prevăzute de standarde, cu greutate ștanțată, în bucăți, baloturi etc. de greutăți uniforme. În acest caz mărfurile circulă cu greutatea stabilită de furnizorul-expeditor.

[1] În acest sens, a se vedea și art. 25 din Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959.

Scanned with OKEN Scanner

518. **Taxa de transport.** Transportul mărfii de către cărăuș se face în schimbul unei sume de bani care poartă denumirea de taxă de transport.

Taxa de transport este o categorie de preț specifică și se stabilește potrivit unor sisteme tarifare aprobate de organele competente[1]. Criteriile care se au în vedere la stabilirea taxei de transport sînt, în principal, următoarele: felul expediției, obiectul transportului, greutatea sau volumul său și distanța de parcurs.

Taxa de transport este plătită, de obicei, de către expeditor la încheierea contractului. Pentru a indica acest lucru se face mențiunea *„francat"* în scrisoarea de trăsură. Dar, taxa poate fi plătită și la destinație de către destinatar, caz în care se face mențiunea *„transmisă"* în scrisoarea de trăsură.

Cărăușul mai percepe, pe lîngă taxă de transport, și unele taxe accesorii pentru operațiile de încărcare, descărcare, magazinaj, transbordare etc. De asemenea, poate percepe suprataxe pentru nerespectarea unor prevederi ale Regulamentului de transport.

Trebuie arătat că taxele de transport și celelalte cheltuieli pe care expeditorul nu le-a luat în sarcina sa în mod expres sînt considerate că sînt datorate de către destinatar (art. 63 din Regulamentul de transport).

519. **Forma contractului de transport.** Contractul de transport se încheie în formă scrisă. Documentul întocmit de părți și care materializează acordul părților poartă denumirea de „scrisoare de trăsură".

Așa cum am arătat, scrisoarea de trăsură se înmînează cărăușului odată cu predarea mărfii; pentru fiecare încărcătură expeditorul trebuie să prezinte cîte o scrisoare de trăsură. Scrisoarea de trăsură constituie înscrisul doveditor al contractului; ea însoțește marfa și se predă — împreună cu marfa — destinatarului.

Potrivit art. 51 din Regulamentul de transport, scrisoarea de trăsură cuprinde anumite mențiuni obligatorii (locul și data întocmirii scrisorii de trăsură, denumirea stației de predare și de destinație, denumirea și sediul destinatarului, arătarea mărfii, cu precizarea elementelor de identificarea ei, denumirea și sediul expeditorului etc.), iar altele facultative (mențiunea de francare dacă taxele se plătesc la destinație, mențiunea „în gară" etc.).

Cărăușul are dreptul să verifice dacă transportul corespunde cu mențiunile din scrisoarea de trăsură[2].

Expeditorul răspunde de exactitatea indicațiilor și declarațiilor sale cuprinse în scrisoarea de trăsură; el suportă orice consecințe care rezultă

[1] A se vedea, V. Atanasiu, *Prețul în contractul de transport de mărfuri*, A.S. nr. 6, 1971, p. 38 și urm.

[2] În cazul în care în scrisoarea de trăsură s-a înscris o stație de destinație neprevăzută în indicatorul kilometric, cărăușul răspunde pentru prejudiciul cauzat (Dec. P.A.S. nr. 2329/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 79).

Scanned with OKEN Scanner

din faptul că aceste indicații și declarații au fost inexacte, incomplete ori scrise în alte locuri decît cele rezervate pentru fiecare în cuprinsul scrisorii de trăsură.

SECȚIUNEA IV

MODIFICAREA CONTRACTULUI DE TRANSPORT

520. **Caracterizare generală.** Așa cum am arătat[1], contractul de transport are un caracter autonom; el este un contract distinct cu efecte specifice. În temeiul contractului de transport, cărăușul recunoaște numai pe expeditor ca titular al mărfurilor care fac obiectul transportului și pe destinatar ca cel în folosul căruia se execută transportul. Drept urmare, după încheierea contractului de transport și pînă cînd mărfurile sosesc la destinație, singurul care poate dispune de mărfuri este expeditorul. În virtutea acestui drept, expeditorul poate cere cărăușului modificarea contractului de transport. Art. 66 din Regulamentul de transport consacră în mod expres acest drept: „Numai expeditorul are dreptul de a modifica contractul".

Dreptul expeditorului de a modifica în mod unilateral contractul de transport este explicat în mod diferit în literatura de specialitate potrivit calificării ce se dă contractului de transport[2].

Autorii care consideră contractul de transport o stipulațiune pentru altul socotesc dreptul expeditorului de a modifica contractul de transport ca dreptul stipulantului de a dispune de dreptul născut în favoarea terțului beneficiar pînă în momentul cînd acesta acceptă dreptul ce s-a născut în favoarea sa.

Autorii care consideră contractul de transport un contract specific explică dreptul expeditorului de a modifica contractul de transport prin specificul contractului și prin funcția economică a transporturilor.

Dacă sînt îndeplinite condițiile prevăzute de lege, cărăușul este *obligat* să dea curs cererii de modificare a contractului de transport. Potrivit art. 66 pct. 1 din Regulamentul de transport, cărăușul este în drept să ceară printr-un *contraordin:* retragerea mărfii din stația de predare, oprirea mărfii în cursul transportului, amînarea eliberării transportului, eliberarea transportului unui nou destinatar sau înapoierea mărfii în stația de predare.

Expeditorul poate cere modificarea contractului — trebuie subliniat — pînă în momentul în care scrisoarea de trăsură a fost predată destinatarului de către stația de destinație; după acest moment destinatarul dobîndește el un drept de dispoziție asupra mărfii[3].

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 514.

[2] Pentru o expunere a controversei, a se vedea, Vasile Fodor, *Modificarea contractului de transport de mărfuri pe calea ferată*, A.U.B. nr. 2, 1971, p. 102—103.

[3] A se vedea, Paul Demetrescu, *op. cit.*, p. 97 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

SECȚIUNEA V

EXECUTAREA CONTRACTULUI DE TRANSPORT

521. **Precizări prealabile.** Scopul încheierii contractului de transport este transportarea mărfii la destinație. Realizarea acestui scop implică anumite obligații, care revin cărăușului și destinatarului.

Aceste obligații privesc: încărcarea-descărcarea mărfii, paza mărfii în tot cursul transportului, executarea în termen a transportului și eliberarea mărfii.

522. **Încărcarea-descărcarea mărfii.** În vederea efectuării transportului, cărăușul este obligat să pună la dispoziția expeditorului un mijloc de transport corespunzător. Stabilirea momentului punerii la dispoziție a mijlocului de transport pentru încărcare sau, respectiv, pentru descărcare prezintă un interes practic deosebit, deoarece din acest moment începe să curgă termenul de încărcare sau de descărcare.

Încărcarea-descărcarea mărfurilor se efectuează fie de cărăuș, fie de expeditor, respectiv de către destinatar potrivit dispozițiilor legale.

În cazul în care termenele de încărcare-descărcare sînt depășite din vina expeditorului sau destinatarului, cărăușul are dreptul la anumite sume de bani, denumite *locații* (art. 22 din Tariful local de mărfuri). Prin plata locațiilor se urmărește sancționarea organizației socialiste pentru fapta ilicită săvîrșită și, totodată, repararea prejudiciului cauzat cărăușului[1]. Locațiile sînt, după părerea noastră, *penalități exclusive*, în sensul că ele reprezintă singura sancțiune pentru abaterea săvîrșită, cărăușul neavînd dreptul la despăgubiri nici în completare[2].

523. **Paza mărfurilor în cursul transportului.** Din momentul în care marfa a fost predată cărăușului, acesta răspunde de marfă pînă la eliberarea ei către destinatar. În tot cursul transportului, marfa se află sub supravegherea cărăușului. În consecință cărăușul răspunde pentru orice lipsuri și degradări ale mărfii produse în timpul transportului. Consacrînd această obligație a cărăușului, art. 38 din Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959 dispune: „Cărăușul răspunde de integritatea mărfurilor primite spre transport, din momentul primirii și pînă la eliberarea lor către destinatar".

524. **Termenele de executare.** Cărăușul trebuie să execute obligația de a transporta mărfurile în termenele stabilite de actele normative. Termenele stabilite în aceste acte normative au un caracter maximal, cărăușul avînd dreptul să execute transportul și înainte de termen.

[1] Pentru o sinteză a discuțiilor care se poartă în literatura de specialitate în legătură cu natura juridică a locațiilor, a se vedea, M. Mureșan, C. Gaşpar, *Reflecții asupra naturii juridice a taxelor de locație*, A.S. nr. 5, 1972, p. 37 și urm.

[2] A se vedea, *Supra*, nr. 346.

Scanned with OKEN Scanner

Nerespectarea termenelor de executare a contractului angajează răspunderea cărăușului.

525. **Eliberarea mărfii la destinație.** Potrivit art. 61 pct. 1 din Regulamentul de transport, cărăușul este obligat să elibereze destinatarului, în gara de destinație indicată de expeditor, scrisoarea de trăsură și marfa transportată. Acestei obligații a cărăușului îi corespunde un drept al destinatarului de a cere eliberarea mărfii. Într-adevăr, după sosirea mărfii în gara de destinație, destinatarul are dreptul de a cere cărăușului să-i remită scrisoarea de trăsură și să-i elibereze marfa. Dar, destinatarul — trebuie subliniat — nu are numai dreptul de a cere eliberarea mărfii, ci și obligația de a primi marfa de la cărăuș (art. 49 din Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959).

În legătură cu predarea mărfii la destinație, Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959 prevede unele obligații pentru cărăuș și destinatar.

Astfel, potrivit art. 35 din Regulamentul citat, la destinație, cărăușul este obligat ca — împreună cu delegatul destinatarului — să verifice sigiliile, semnele sau marcajele mijlocului de transport și starea coletelor.

De asemenea, ei sînt obligați să procedeze la recîntărirea mărfurilor în cazurile — prevăzute în art. 29 din Regulament — în care o atare recîntărire este obligatorie.

Dacă la aceste verificări totul este găsit în ordine, cărăușul va elibera coletele sau va pune mijlocul de transport la dispoziția destinatarului pentru descărcare[1].

În cazul în care se constată urme de violare, pierderi, scurgeri, alterări, avarii, substituiri, diluări etc. se va urma procedura de constatare reglementată de regulament pentru a se stabili cine trebuie să răspundă pentru pagubele cauzate (art. 36 din Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959).

Trebuie arătat că, potrivit art. 86 pct. 6 din Regulamentul de transport, primirea mărfii de către destinatar se face „cu rezerve" sau „fără rezerve". În cazul în care există rezerve, acestea trebuie făcute în scris.

Primirea mărfii fără rezerve — trebuie subliniat — stinge, în principiu, orice acțiune contra cărăușului[2] în temeiul contractului de transport (art. 53 alin. 5 din Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959).

[1] Constatarea în depozit a calității necorespunzătoare a mărfii, după ce a fost preluată fără obiecțiuni, se poate face numai dacă se dovedește că defectele se datoresc transportului (Dec. P.A.S. nr. 1995/1969, A.S. nr. 6, 1969, p. 81).

[2] A se vedea, Dec. P.A.S. nr. 1995/1969, A.S. nr. 6, 1969, p. 81. A se vedea, *Infra*, nr. 534.

Scanned with OKEN Scanner

SECȚIUNEA VI

RĂSPUNDEREA PENTRU NERESPECTAREA OBLIGAȚIILOR DIN CONTRACTUL DE TRANSPORT

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

526. Precizări prealabile. Potrivit principiilor generale, nerespectarea obligațiilor din contractul economic angajează răspunderea părții în culpă. În legătură cu nerespectarea obligațiilor din contractul de transport trebuie analizată — distinct — răspunderea cărăușului, a expeditorului și a destinatarului[1].

§ 2. RĂSPUNDEREA CĂRĂUȘULUI PENTRU NERESPECTAREA OBLIGAȚIILOR

527. **Precizări prealabile.** Nerespectarea de către cărăuș a obligației de a asigura paza mărfii în cursul transportului poate avea drept consecință pierderea totală ori parțială a mărfii sau avaria ei. În consecință, cărăușul va răspunde pentru această abatere.

De asemenea, cărăușul răspunde pentru nerespectarea termenului de eliberare a mărfii la destinație.

Întrucît aceste abateri ridică probleme deosebite le vom cerceta separat[2].

528. **Răspunderea pentru pierderea — totală sau parțială — a mărfii și pentru avaria ei.** Atît pierderea cît și avaria mărfii angajează răspunderea cărăușului[3].

Pierderea mărfii înseamnă neeliberarea mărfii datorită rătăcirii, distrugerii etc. Ea poate fi totală sau parțială.

Avaria mărfii constă în alterarea însușirilor mărfii datorită sfărîmării, spargerii, uscării etc.

Potrivit art. 71 din Regulamentul de transport, cărăușul răspunde de executarea transportului pe întreg parcursul acestuia. Prin urmare, dacă pierderea mărfii sau avaria ei a intervenit în cursul transportului, cărăușul este prezumat a fi în culpă și răspunde pentru prejudiciile cauzate. Cărăușul este exonerat de răspundere dacă dovedește că paguba a fost cauzată din culpa expeditorului ori a destinatarului, de un viciu al mărfii, de

[1] Pentru o expunere amplă, a se vedea, Petru V. Pătrășcanu, *op. cit.*, p. 154—208.

[2] Cărăușul se poate face vinovat și de nerespectarea altor obligații, dar care sînt accesorii.

[3] Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1969 nu folosește aceste noțiuni generice, ci unele specifice, dar care se încadrează în noțiunile de „*pierdere*" și „*avarie*" (A se vedea, Paul Demetrescu, *op. cit.*, p. 102).

Scanned with OKEN Scanner

un caz fortuit sau forță majoră (art. 72 pct. 3 din Regulamentul de transport)[1].

Principiul răspunderii pentru integritatea mărfii în tot cursul transportului este consacrat și în art. 38 din Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959. Drept urmare, pentru lipsurile cantitative sau calitative intervenite în cursul transportului, cărăușul este prezumat a fi în culpă[2]. El nu răspunde dacă dovedește că a existat o împrejurare prevăzută în art. 42 din Regulamentul citat (forța majoră, culpa expeditorului sau a destinatarului etc.)[3].

În anumite cazuri excepționale, culpa cărăușului nu este prezumată și, deci, pentru a se angaja răspunderea, cel interesat trebuie să dovedească culpa cărăușului. Aceste cazuri sînt următoarele[4]:

a) în cazul mărfurilor a căror cîntărire nu este obligatorie și care nu au fost cîntărite de cărăuș, iar mijlocul de transport a sosit cu sigiliile sau semnele intacte și fără urme de sustragere, scurgere etc.

b) în cazul substituirii, diluării, denaturării, alterării sau avarierii mărfurilor în cursul transportului, iar mijloacele de transport au sosit la destinație, fără urme de violare.

În aceste cazuri există o aparență care este favorabilă cărăușului. Dacă se pretinde, însă, că lipsurile se datorează cărăușului trebuie să se facă dovada culpei acestuia.

Trebuie arătat că, pentru pierderile normale din greutate[5] pe care le suferă anumite mărfuri, cărăușul nu răspunde, acestea fiind suportate de către destinatar. Cărăușul răspunde, însă, dacă lipsa constatată depășește procentele prevăzute de actele normative sau dacă lipsa se datorează unor cauze imputabile cărăușului (art. 43 și 45 din Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959)[6].

Pentru pierderea totală sau parțială a mărfii sau pentru avarierea ei, cărăușul este obligat la plata unor despăgubiri (art. 46 și 47 din Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959)[7].

În cazul pierderii totale sau parțiale, despăgubirile se calculează după prețul din factura care însoțește transportul sau după prețul legal.

În cazul avarierii mărfii, despăgubirea se calculează în raport de deprecierea mărfii.

[1] Cărăușul este exonerat și în cazurile prevăzute în art. 73 din Regulamentul de transport.

[2] Dec. P.A.S. nr. 1389/1971, A.S. nr. 6, 1971, p. 77.

[3] A se vedea, Paul Demetrescu, *op. cit.*, p. 105—108.

[4] A se vedea, Constantin Stătescu, *Drept civil*, 1967, p. 25—26. A se vedea și Dec. P.A.S. nr. 2148/1971, A.S. nr. 6, 1971, p. 75.

[5] A se vedea, *Supra*, nr. 288.

[6] A se vedea, art. 76 din Regulamentul de transport.

[7] A se vedea și art. 77—80 din Regulamentul de transport. A se vedea și R. Economu, *Despăgubirile datorate de calea ferată pentru pierderi sau avarii în transportul de mărfuri*, A.S. nr. 2, 1965. p. 63 și urm.; Vasile Atanasiu, *Stabilirea și lichidarea daunelor în contractul de transport de mărfuri*, R.R.D. nr. 4, 1973, p. 17 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

Pentru folosirea în interes propriu a mărfii primite pentru transport, cărăușul va plăti o despăgubire care constă în valoarea dublă a mărfii.

529. **Răspunderea pentru nerespectarea termenului de eliberare a mărfii.** Cărăușul răspunde și pentru pagubele cauzate prin întîrzierea la eliberarea mărfii (art. 72 din Regulamentul de transport). Cărăușul este exonerat de răspundere dacă dovedește că întîrzierea s-a datorat unor cauze pe care nu le putea evita și pe care nu îi stătea în putință să le înlăture.

Despăgubirea care se plătește în acest caz este proporțională cu taxa de transport (art. 78 din Regulamentul pentru contractul de transport).

Trebuie arătat că, potrivit legii, despăgubirile pentru întîrziere nu se cumulează cu despăgubirile datorate pentru pierdere totală a mărfurilor.

§ 3. RĂSPUNDEREA EXPEDITORULUI PENTRU NERESPECTAREA OBLIGAȚIILOR.

530. **Caracterizare generală.** Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959 prevede anumite cazuri de răspundere a expeditorului.

Astfel, expeditorul răspunde pentru nerespectarea normelor tehnice de îmbalotare și a celor de încărcare și fixare a mărfurilor în mijlocul de transport (art. 22).

De asemenea, expeditorul răspunde față de destinatar pentru pierderile și avariile ivite pe parcurs din cauza folosirii unor ambalaje necorespunzătoare (art. 42 lit. g).

În sfîrșit, expeditorul răspunde pentru exactitatea mențiunilor făcute prin grija sa în scrisoarea de trăsură.

§ 4. RĂSPUNDEREA DESTINATARULUI PENTRU NERESPECTAREA OBLIGAȚIILOR

531. **Caracterizare generală.** Așa cum am arătat, destinatarul are obligația de a primi transportul. În cazul în care destinatarul nu primește transportul și, deci, nu descarcă marfa, el va plăti locații[1].

În cazul în care expediția a fost transmisă, destinatarul are obligația de a plăti taxa de transport. Această obligație există — trebuie subliniat — numai dacă destinatarul a acceptat transportul. Neplata taxei îndreptățește pe cărăuș să refuze predarea transportului și să perceapă locațiile prevăzute de lege.

SECȚIUNEA VII

ACȚIUNILE IZVORÎTE DIN CONTRACTUL DE TRANSPORT

532. **Acțiunile care pot fi folosite în cazul nerespectării obligațiilor din contractul de transport.** Potrivit Regulamentului de transport, pre-

[1] Dec. P.A.S. nr. 52/1963, A.S. nr. 3, 1963, p. 59.

Scanned with OKEN Scanner

tenţiile împotriva cărăuşului, născute din contractul de transport[1] pot fi formulate prin două mijloace procedurale: *reclamaţia administrativă* şi *acţiunea arbitrală*[2].

Trebuie arătat că Regulamentul de transport nu prevede o anumită ordine în folosirea celor două acţiuni, ceea ce înseamnă că partea interesată poate alege pe oricare dintre ele. Însă, în scopul rezolvării operative a pretenţiilor născute din contractul de transport, prin Instrucţiunile comune ale Ministerului Transporturilor şi Telecomunicaţiilor şi Primului Arbitru de Stat nr. 10/1964 s-a stabilit că „pentru pretenţii născute din contractul de transport, organizaţiile socialiste, înainte de a sesiza Arbitrajul de Stat sau după caz, în funcţie de valoare, organul tutelar al întreprinderilor pîrîte, vor introduce reclamaţii administrative la organele competente ale unităţilor de transport"[3].

Organele competente să rezolve reclamaţiile sînt: Regionalele de căi ferate, dacă valoarea reclamaţiei este sub 5 000 lei şi Direcţia mişcării şi comercialului din Ministerul Transporturilor şi Telecomunicaţiilor, dacă valoarea reclamaţiei este peste 5 000 lei.

Pînă la rezolvarea reclamaţiei administrative, însă cel mult pe termen de trei luni, cursul prescripţiei este suspendat (art. 13 din Decretul nr. 167/1958).

533. **Exerciţiul acţiunilor.** Potrivit art. 85 din Regulamentul de transport, reclamaţia administrativă şi acţiunea arbitrală se exercită fie de expeditor, fie de destinatar, potrivit următoarelor reguli:

a) restituirea sumelor de bani plătite în temeiul contractului de transport poate fi cerută de către cel care a efectuat plata — expeditorul sau destinatarul;

b) plata sumelor de bani încasate de cărăuş pentru rambburse poate fi cerută numai de către expeditor;

c) în celelalte cazuri, reclamaţia administrativă sau acţiunea arbitrală aparţine: expeditorului, atît timp cît el are dreptul să modifice contractul de transport, sau destinatarului din momentul în care a primit scrisoarea de trăsură ori şi-a valorificat drepturile care îi aparţin potrivit art. 61 din Regulament[4].

Trebuie arătat că, potrivit principiului cărăuşului unic, expeditorul poate acţiona — prin reclamaţie administrativă sau acţiune arbitrală — numai Regionala de căi ferate pe raza căreia se află staţia de predare.

[1] Sînt avute în vedere, atît obligaţiile principale cît şi cele accesorii care privesc operaţii ajutătoare. Nu se au în vedere însă pretenţiile privind plata penalităţilor pentru nerespectarea obligaţiilor civile care decurg nemijlocit din planul operativ lunar de transport (Dec. P.A.S. nr. 2870/1966, A.S. nr. 1, 1967, p. 106).

[2] În legătură cu competenţa Arbitrajului de Stat, a se vedea, *Infra*, nr. 598—632.

[3] *Culegere*, p. 336.

[4] Destinatarul poate cesiona expeditorului dreptul său la acţiune (Dec. P.A.S. nr. 2498/1972, A.S. nr. 6, 1972, p. 84).

Scanned with OKEN Scanner

Tot astfel, destinatarul poate acționa Regionala de căi ferate pe raza căreia se află stația de destinație[1].

534. **Stingerea acțiunilor împotriva cărăușului.** Art. 86 din Regulamentul de transport prevede că primirea mărfii de către destinatar stinge orice acțiune împotriva cărăușului provenind din contractul de transport. Regula are la bază ideea că prin primirea mărfii destinatarul recunoaște executarea corespunzătoare de către cărăuș a obligațiilor sale decurgînd din contractul de transport.

Același art. 86 prevede, însă, anumite excepții de la regulă, cînd acțiunea împotriva cărăușului nu se stinge cu toate că marfa a fost primită de beneficiar:

a) în caz de reclamație pentru întîrziere, introdusă în termen de 14 zile de la eliberarea mărfii;

b) în caz de reclamație pentru pierderea parțială sau avarie, dacă au fost constatate înainte de primirea mărfii sau dacă constatarea nu a fost posibilă din culpa cărăușului;

c) în caz de reclamații de avarie neaparentă, produsă în cursul transportului, dacă constatarea ei se face după primirea mărfii;

d) cînd acțiunea are ca obiect restituirea sumelor plătite sau plata rambursului.

535. **Termenul de prescripție.** Dreptul la orice acțiune izvorîtă din contractul de transport împotriva cărăușului se prescrie în termen de 6 luni (art. 4 lit. e din Decretul nr. 167/1958)[2].

Pentru acțiunile cărăușului împotriva expeditorului sau destinatarului, termenul de prescripție este cel de drept comun de 18 luni (art. 3 din Decretul nr. 167/1958).

[1] Instrucțiunile Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor și Primului Arbitru de Stat, nr. 10/1964, *Culegere*, p. 336. A se vedea și A. Popescu. E. Kirmayer, *Exercitarea dreptului la acțiune în transporturile de mărfuri în trafic intern și internațional*, A.S. nr. 1, 1971, p. 47 și urm.

[2] A se vedea, M. Mureșan, I. Zinveliu, *Prescripția dreptului la acțiunile îndreptate împotriva organizațiilor socialiste de transport*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, 1968, p. 93 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL VI

RAPORTURILE DE DECONTARE ȘI CREDIT ÎNTRE ORGANIZAȚIILE SOCIALISTE

SECȚIUNEA I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

536. **Precizări prealabile.** În cadrul raporturilor juridice născute din diferitele contracte economice pe care le încheie, precum și din alte izvoare, organizațiile socialiste pot fi obligate la plata unor sume de bani. Asemenea obligații bănești ale organizațiilor socialiste, în principiu, nu se execută în numerar, ci prin decontare fără numerar, prin virarea sumelor respective din contul organizației socialiste debitoare în contul organizației socialiste creditoare.

Operațiile de decontare se realizează prin intermediul Băncii Naționale a Republicii Socialiste România și băncilor specializate la care organizațiile socialiste își au deschise conturile lor.

Dar, nu numai plățile cunosc un regim special în raporturile dintre organizațiile socialiste, ci și împrumutul bancar. Într-adevăr, creditarea organizațiilor socialiste se face numai de către bănci; organizațiile socialiste nu pot, sub nici o formă, să-și acorde credite unele altora, afară de cazurile prevăzute de lege.

Raporturile de decontare și credit au un caracter complex; ele sînt cîrmuite de norme ale dreptului administrativ, financiar și civil. Întrucît, în ceea ce au esențial, aceste raporturi sînt reglementate de normele dreptului civil, ele aparțin dreptului civil. „Prin caracteristicile lor esențiale, raporturile juridice de credit și decontare se definesc ca instituții de drept civil“[1].

În cele ce urmează vom analiza aspectele esențiale ale decontării și creditării între organizațiile socialiste[2].

[1] Francisc Deak, *Teoria contractelor speciale*, p. 236. Decontarea este folosită și pentru operațiuni și plăți de natură administrativ-financiară (A se vedea, Ion Gliga, *Drept financiar*, București, Edit. didactică și pedagogică, 1970, p. 304).

[2] Decontarea și creditarea între organizațiile socialiste este reglementată, în principal, în următoarele acte normative: Legea finanțelor nr. 9/1972, Buletinul Oficial, nr. 136/1972; Norme metodologice privind creditarea pe termen scurt și efectuarea plăților între unitățile socialiste, elaborate de Banca Națională a Republicii Socialiste România, publicate sub nr. 1/1972. (În continuare, acest din urmă act normativ îl vom indica prin expresia „Norme“); Normele metodologice nr. 1/1973 privind finanțarea, creditarea și decontarea investițiilor, elaborate de Banca de Investiții; Instrucțiunile nr. 4/1972 ale Băncii pentru agricultură și industrie alimentară privind finanțarea, creditarea, decontarea și controlul investițiilor la unitățile de stat din agricultură și industria alimentară.

Scanned with OKEN Scanner

SECȚIUNEA II

RAPORTURILE JURIDICE DE DECONTARE

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

537. **Noțiunea de decontare bancară.** Decontarea bancară constituie o modalitate specifică de stingere a obligațiilor bănești în raporturile dintre organizațiile socialiste. Caracteristic acestei modalități de plată este faptul că pentru stingerea obligațiilor nu se folosesc bani efectivi; decontarea se operează fără numerar, prin virament între conturile organizației debitoare și organizației creditoare, adică prin scăderea contabilă a sumei de bani din contul organizației debitoare și înscrierea ei în contul organizației creditoare[1].

538. **Principiile decontării bancare.** Decontarea bancară este guvernată de următoarele principii:

a) *Păstrarea la bancă a tuturor mijloacelor bănești ale organizațiilor socialiste.* Într-adevăr, pentru buna organizare și desfășurare a circulației bănești și pentru exercitarea controlului bancar asupra relațiilor bănești, organizațiile socialiste sînt obligate să păstreze disponibilitățile bănești în conturi la bănci și să efectueze operațiile de plăți și încasări prin aceste conturi (art. 125 din Legea nr. 9/1972). Sînt exceptate sumele care, potrivit legii, pot fi păstrate în caseriile proprii pentru efectuarea unor plăți în numerar;

b) *Achitarea imediată și integrală a bunurilor, lucrărilor și serviciilor primite.* Plățile trebuie făcute la data scadenței obligațiilor; organizația creditoare este obligată să ceară plata după predarea sau expedierea produselor, executarea lucrărilor sau prestarea serviciilor, cu condiția respectării clauzelor contractuale, iar organizația debitoare este obligată să efectueze plata după preluarea și recepția produselor, respectiv recepția lucrărilor sau serviciilor, cu excepția cazurilor prevăzute de lege (art. 131 din Legea nr. 9/1972);

c) *Efectuarea plății numai cu consimțămîntul organizației debitoare.* Într-adevăr, plățile din conturile organizațiilor socialiste se efectuează numai cu consimțămîntul acestora (art. 129 din Legea nr. 9/1972). Sînt exceptate acele plăți care privesc obligații constatate prin titluri executorii[2] și plățile pentru efectuarea cărora legea nu prevede consimțămîntul organizației debitoare.

[1] A se vedea, Constantin Stătescu, *Decontarea prin acceptare ca mijloc de efectuare a plăților bănești între organizațiile socialiste economice și cîteva probleme juridice la care dă naștere*, A.U.B., nr. 11, 1958, p. 127; Francisc Deak, *Teoria contractelor speciale*, p. 237; Ștefan Pascal-Luca, *Drept financiar*, Partea a II-a, București, Centrul de multiplicare al Universității din București, 1971, p. 1.

[2] Potrivit art. 130 din Legea nr. 9/1972 sînt considerate titluri executorii: *actele de împrumut*, indiferent de denumirea lor și *extrasele de cont* de împrumut

Scanned with OKEN Scanner

§ 2. CONTURILE ȘI SUBCONTURILE CARE SE DESCHID ORGANIZAȚIILOR SOCIALISTE

539. **Enumerare. Caracterizare generală.** Potrivit pct. 125 din Norme, centralele industriale și alte unități asimilate acestora, precum și întreprinderile au dreptul să aibă deschise la bancă, pentru activitatea de bază, *cont curent* și *conturi de împrumut separate,* în funcție de modalitatea de creditare ce li se aplică.

Centralele industriale și alte unități asimilate acestora care au în subordine întreprinderi, pot avea și cîte un „*cont de disponibilități pentru redistribuire*", în care se evidențiază sumele care urmează a fi redistribuite între unitățile în subordine sau a fi vărsate potrivit dispozițiilor legale.

Centralele industriale și alte unități asimilate lor care au în subordinea lor unități componente cu gestiune economică, dar fără personalitate juridică, pot cere băncilor să se deschidă acestora *subconturi.* Aceste subconturi joacă un rol diferit.

Astfel, unităților componente — fără personalitate juridică — cărora li s-au repartizat mijloace circulante, care au evidență contabilă proprie și întocmesc balanțe de verificare, li se pot deschide *subconturi curente* prin care se efectuează toate operațiile de încasări și plăți și se acordă credite bancare. Aceste subconturi funcționează potrivit acelorași reguli prevăzute pentru contul curent al organizației socialiste care a cerut deschiderea lor. Soldurile acestor subconturi — trebuie subliniat — nu se virează în contul organizației socialiste de care aparțin unitățile componente.

Unităților componente menționate li se pot deschide și *conturi de împrumut separate* prin care li se acordă credite, în măsura în care au fost autorizate în acest sens de către organizația socialistă de care aparțin.

Unităților componente — fără personalitate juridică — cărora nu li s-au repartizat mijloace circulante, care nu au evidență contabilă proprie și nici nu întocmesc balanță de verificare, li se pot deschide *subconturi curente* în funcție de atribuțiile și competențele ce li se stabilesc de către organizația socialistă de care aparțin. Aceste subconturi pot fi de două feluri:

a) subconturi curente prin care se efectuează încasări și plăți și care se alimentează din încasări proprii și din sumele remise de organizația socialistă de care depinde unitatea componentă;

b) subconturi curente de încasări pentru colectarea sumelor rezultate din activitatea curentă a unităților componente, care apoi se virează organizației socialiste de care aparțin.

Soldurile acestor subconturi — trebuie subliniat — se virează în contul curent al organizației socialiste de care aparțin unitățile componente.

privind creanțele neachitate la termen sau creanțele pe care banca este îndreptățită să le încaseze înainte de termen.

De asemenea, sînt considerate titluri executorii și instrumentele de decontare emise de creditor și pentru care debitorul a acceptat plata, precum și cele emise de debitor în favoarea creditorului (pct. 138 din Norme).

Scanned with OKEN Scanner

Trebuie arătat că cele două categorii de subconturi menţionate la lit. a şi b pot fi deschise şi la cererea unei întreprinderi cu personalitate juridică dacă aceasta are în subordine secţii, şantiere, ateliere, depozite etc. care funcţionează în alte localităţi şi sînt deservite de alte unităţi decît unitatea care deserveşte întreprinderea.

§ 3. CONTRACTUL DE CONT BANCAR

540. **Precizări prealabile.** Pentru a se putea efectua decontarea între organizaţiile socialiste se cere mai întîi ca acele conturi sau subconturi pe care le-am menţionat să fi fost deschise la unităţile bancare. Deschiderea conturilor şi subconturilor, ca şi efectuarea ulterioară a decontărilor, îşi găseşte temeiul într-un contract pe care fiecare organizaţie socialistă, participantă la raporturile de decontare, îl încheie cu banca. Acest contract poartă denumirea de *contract de cont bancar*.

541. **Încheierea contractului de cont bancar.** În vederea încheierii contractului de cont bancar, organizaţia socialistă interesată adresează băncii o *cerere-angajament* prin care solicită deschiderea, după caz, a unui cont sau subcont. La această cerere se anexează documentaţia prevăzută de normele băncii.

Dacă cererea-angajament îndeplineşte condiţiile prevăzute de lege, ea este aprobată şi astfel se încheie contractul de cont bancar.

542. **Efectele contractului de cont bancar.** Ca urmare a încheierii contractului se deschid, după caz, contul sau subcontul bancar. Totodată, contractul dă naştere la anumite obligaţii în sarcina organizaţiei socialiste — titulară a contului — şi a băncii[1].

Astfel, organizaţia socialistă este obligată să depună în cont toate mijloacele sale băneşti, cu excepţia sumelor care se pot păstra în casieria proprie.

Apoi, organizaţia socialistă are obligaţia să efectueze toate plăţile cu alte organizaţii socialiste prin intermediul băncii. Sînt exceptate plăţile pînă la 500 lei care pot fi efectuate în numerar sau folosindu-se mandatul ori rambursul poştal.

Banca are următoarele obligaţii:

a) să înscrie în contul titularului sumele provenite de la titular ori de la alte organizaţii socialiste;

b) să execute dispoziţiile titularului contului cu privire la sumele depuse în cont;

c) să plătească dobînzi pentru sumele aflate în cont. Banca plăteşte dobînzi deoarece ea are dreptul de a folosi aceste sume pînă în momentul cînd ele sînt cerute de către titularul contului.

Trebuie arătat că, pe lîngă calitatea de parte în contractul de cont bancar, banca are şi calitatea de organ al administraţiei de stat. În această

[1] Pentru unele obligaţii privind circuitul documentelor bancare, a se vedea, Regulamentul privind aplicarea de penalităţi pentru nerespectarea unor norme referitoare la circuitul documentelor bancare, aprobat prin H.C.M. nr. 1147/1959.

Scanned with OKEN Scanner

din urmă calitate, banca controlează legalitatea actelor de dispoziție privind sumele existente în cont și execută numai acele dispoziții ale titularului care sînt în conformitate cu legea. Dar — trebuie subliniat — poziția băncii de organ al administrației de stat nu îi permite să facă plăți din cont fără consimțămîntul titularului, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.

În sfîrșit, trebuie arătat că banca nu răspunde de autenticitatea documentelor prezentate de titularul contului și de exactitatea datelor cuprinse în ele, afară de cazul în care se stabilește culpa băncii.

543. **Încetarea contractului de cont bancar.** Contractul de cont bancar încetează și deci conturile și subconturile organizației socialiste se închid, în cazuri cum sînt: cererea titularului, dispariția condițiilor avute în vedere la încheierea contractului, încetarea existenței persoanei juridice etc.

§ 4. FORMELE DE DECONTARE

A. CONSIDERAȚII GENERALE

544. **Precizări prealabile.** Așa cum am arătat, organizațiile socialiste sînt obligate să prevadă în contractele economice formele și instrumentele de decontare care să asigure încasarea într-un termen scurt a contravalorii produselor livrate, lucrărilor executate și a serviciilor prestate.

După ce a fost executată prestația concretă — livrarea produselor, executarea lucrărilor și prestarea serviciilor — debitorul prestației are dreptul și, totodată, obligația să ceară plata prețului, iar creditorul prestației este obligat să facă această plată.

În scopul de a asigura plata imediată și integrală a prestațiilor care fac obiectul contractelor economice, legea prevede posibilitatea luării unor măsuri împotriva debitorilor care nu își respectă obligația de a plăti prețul prestației primite.

Astfel, potrivit art. 128 din Legea nr. 9/1972, în scopul întăririi disciplinei plăților, băncile pot dispune înlocuirea formelor și instrumentelor de decontare alese de organizațiile socialiste la contractare, cu forme și instrumente care corespund mai bine relațiilor economice dintre părți.

Apoi, creditorii sînt îndreptățiți să ceară debitorilor care întîrzie în mod repetat plata și le creează greutăți financiare să le asigure anticipat sumele necesare efectuării plăților. În aceste situații, băncile sînt autorizate ca, la cererea furnizorilor, să dea relații cu privire la posibilitățile de plată ale debitorilor. În cazul în care debitorii nu asigură aceste sume necesare efectuării plăților, creditorii pot suspenda în anumite condiții livrările de produse, executările de lucrări și prestările de servicii (art. 135 din Legea nr. 9/1972)[1].

545. **Formele și instrumentele de decontare.** Formele și instrumentele de decontare sînt stabilite prin Normele băncii (art. 127 din Legea

[1] A se vedea, C. Jornescu, *Suspendarea prestațiilor în raporturile contractuale între unitățile socialiste*, A.S. nr. 3, 1973, p. 43 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

nr. 9/1972). *Formele de decontare* ce se utilizează în relaţiile de plăţi între organizaţiile socialiste sînt *acceptarea* şi *acreditivul.*

Instrumentele de decontare folosite în cadrul formelor menţionate şi pe baza cărora banca preia suma din contul debitorului şi o virează în contul creditorului sînt: *dispoziţia de plată, cecul, factura-talon* şi *dispoziţia de încasare.*

În legătură cu folosirea instrumentelor de decontare, prin Normele băncii se stabilesc următoarele *limite valorice:*

a) pînă la 500 lei sau, după caz, pînă la 1 000 lei, plăţile se pot face numai în numerar sau folosindu-se mandatul ori rambursul poştal;

b) de la 501—5 000 lei, plăţile se pot efectua, fie prin dispoziţie de plată, cecuri sau dispoziţie de încasare, fie prin folosirea rambursului sau mandatului poştal;

c) peste 5 000 lei, plăţile se vor face, folosindu-se, după caz, dispoziţia de plată, cecul, factura-talon, talonul-situaţie de plată sau dispoziţia de încasare, în funcţie de natura operaţiilor.

Vom analiza pe scurt, formele şi instrumentele de decontare menţionate[1].

B. ACCEPTAREA

546. **Precizări prealabile.** Acceptarea este forma de decontare prin care plăţile între organizaţiile socialiste se efectuează pe baza consimţămîntului debitorului, din proprie iniţiativă sau la cererea creditorului.

În cazul în care plata se face din iniţiativa debitorului, instrumentele de decontare care se utilizează sînt dispoziţia de plată şi cecul (pct. 150 din Norme).

În cazul în care plata se face la cererea creditorului instrumentele folosite sînt: factura-talon, talonul-situaţie de plată şi dispoziţia de încasare (pct. 184 din Norme).

În cele ce urmează vom analiza decontarea prin acceptare prin instrumentele menţionate.

547. **Decontarea cu dispoziţie de plată.** Decontarea prin dispoziţie de plată constă dintr-un ordin pe care debitorul îl dă băncii care îl deserveşte să plătească unui creditor suma datorată. Ea se utilizează pentru plata produselor livrate, lucrările executate şi serviciile prestate, precum şi pentru achitarea oricăror obligaţii[2] de plată *certe* ale organizaţiilor socialiste.

[1] Pentru o expunere amplă a problemelor tehnice, a se vedea, George Şovei, Toma Dimitrie, *Tehnica bancară*, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1971. A se vedea şi V. Atanasiu, *Modalitatea efectuării plăţilor în contractele economice*, A.S. nr. 5, 1967, p. 54 şi urm.; M. Munteanu, *Formele şi instrumentele de decontare în relaţiile dintre organizaţiile socialiste*, A.S. nr. 2, 1970, p. 76 şi urm.

[2] A se vedea, pct. 157 din Norme.

Scanned with OKEN Scanner

Cînd în contractul economic s-a prevăzut acest instrument de plată, furnizorul va remite direct beneficiarului — împreună cu produsele ori separat, prin poștă — facturile și celelalte documente anexe în baza cărora beneficiarul va efectua plata. Dispoziția de plată se emite și se prezintă la bancă de către debitor imediat după terminarea recepției mărfurilor, lucrărilor ori serviciilor.

Cînd suma din factură nu este acceptată la plată, total sau parțial, din cauzele prevăzute la pct. 213 din Norme, dispoziția se va emite pentru suma acceptată, iar pentru diferență se va prezenta scrisoarea de refuz al plății.

Trebuie arătat că livrările de mărfuri și prestările de servicii cu un caracter de continuitate și de valori relativ constante se pot deconta prin *plăți planificate*, folosindu-se ca instrument de decontare tot dispoziția de plată (pct. 155 din Norme).

În vederea decontării prin plăți planificate, pe baza acordului băncii, furnizorul încheie cu beneficiarul o convenție în care se stabilesc: suma ce urmează a se vira periodic, termenele de virare, termenul de întocmire și predare a facturilor de către beneficiar, precum și perioadele la care se vor regulariza eventualele diferențe de sume față de livrările efective.

Pentru efectuarea decontărilor, debitorul va preda băncii, fie anticipat, fie la termenele de plată convenite, cîte o dispoziție de plată pentru suma stabilită a se vira periodic, pe baza căreia se va efectua decontarea[1].

La expirarea perioadelor convenite ori la încetarea valabilității convenției, părțile procedează la regularizarea diferențelor dintre sumele virate și valoarea livrărilor efective. Diferențele se lichidează prin dispoziție de plată emisă de partea care la regularizare a rămas debitoare sau prin dispoziție de încasare în condițiile legii[2].

548. **Decontarea cu cecuri.** Decontarea prin cecuri se folosește pentru efectuarea plăților cu caracter de frecvență între organizațiile socialiste.

Cecul este instrumentul de decontare care asigură anticipat suma necesară efectuării plății produselor livrate, a lucrărilor executate și a serviciilor prestate.

Cecul poate fi din carnete cu sau fără limită de sumă[3].

a) *Cecul din carnete cu limită de sumă.* Eliberarea carnetelor de cecuri se face din contul curent în limita disponibilităților și a creditelor ce se acordă prin acest cont.

Carnetele de cecuri se eliberează în baza unei dispoziții de plată. Suma carnetului se stabilește în funcție de nevoile pe 15—30 zile, fără a putea fi mai mică de 2 500 lei. Soldurile rămase neutilizate se restituie titularilor.

b) *Cecul din carnete fără limită de sumă.* Acest tip de cec se utilizează de organizațiile socialiste cărora li se acordă credite pe măsura efectuării aprovizionării și cheltuielilor de producție sau circulație.

[1] Dec. P.A.S. nr. 244/1972, A.S. nr. 2, 1972, p. 74.
[2] Dec. P.A.S. nr. 1950/1972, A.S. nr. 6, 1972, p. 99.
[3] A se vedea, pct. 162 și urm. din Norme.

Scanned with OKEN Scanner

Carnetele de cecuri se eliberează la cerere, iar cecurile se decontează din contul curent al unităților emitente.

Organizațiile socialiste care primesc în plată cecuri — din carnete cu sau fără limită de sumă — sînt obligate să le depună la unitatea bancară unde au contul în vederea decontării.

549. **Decontarea cu factura-talon.** Acceptarea prin factură-talon are o mare aplicabilitate practică.

În scopul obținerii sumei de bani la care are dreptul, creditorul întocmește un document de plată care poartă denumirea de *factură-talon*[1] pe care îl predă unității bancare care îl deservește[2]. Creditorul este obligat să depună factura-talon spre încasare, cel mai tîrziu în ziua următoare expedierii sau predării produselor, executării lucrărilor sau prestării serviciilor[3].

Factura-talon se primește spre încasare numai dacă din aceasta și din documentele prezentate (acte de autorecepție, certificatul de calitate, confirmarea de primire a mărfurilor etc.) rezultă că produsele au fost expediate, lucrările au fost executate și serviciile au fost prestate[4].

După primirea de către bancă a facturii-talon și a documentelor anexate, acestea sînt verificate și, apoi, predate grupei operative, respectiv se remit unității bancare la care se află contul debitorului. Aceasta va înscrie pe factura-talon data pînă la care debitorul are obligația să accepte plata.

Termenele de acceptare a plății sînt stabilite de bancă și organizațiile socialiste potrivit unor criterii, stabilite prin Normele băncii (3, 5 sau 10 zile)[5]; ele curg din ziua următoare avizării[6].

Avizarea debitorului în vederea acceptării plății se face în ziua primirii facturii-talon sau cel mai tîrziu în prima zi lucrătoare prin predarea la ghișeul băncii a originalului facturii sau a altui document cu funcție similară. În cazuri justificate (de exemplu, distanțe mari), documentele menționate se remit recomandat debitorului[7].

[1] Pentru lucrările de construcții-montaj, documentul se cheamă *„talon-situație de plată"*. În legătură cu anumite particularități privind decontarea lucrărilor de construcții-montaj, a se vedea, pct. 36—43 din Normele metodologice nr. 1/1973 privind finanțarea, creditarea și decontarea investițiilor.

[2] În anumite cazuri facturile-talon se pot depune direct la banca debitorului (pct. 186 din Norme).

[3] Neintroducerea facturii-talon nu justifică întîrzierea plății deoarece și beneficiarul are obligația să facă plata după preluarea și recepția produselor (Dec. P.A.S. nr. 1959/1972, A.S. nr. 6, 1972, p. 97).

[4] Se pot primi facturi-talon și pentru produse neexpediate, dar lăsate în custodia furnizorului (A se vedea, pct. 186 din Norme).

[5] Termenul de acceptare poate fi prelungit de către bancă în cazurile prevăzute în Norme (pct. 205).

[6] Dec. P.A.S. nr. 2806/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 96.

[7] Documentele pentru care există acceptare expresă și taloanele care poartă mențiunea *„Livrare prin delegat"* se decontează imediat, fără avizarea debitorului (pct. 209 din Norme).

Scanned with OKEN Scanner

La expirarea termenului de acceptare, dacă debitorul nu a prezentat un refuz de plată se procedează la decontarea documentului. Prin urmare, *acceptarea plății de către debitor este tacită;* factura-talon se consideră acceptată dacă pînă la expirarea termenului unitatea bancară nu a primit din partea debitorului un refuz de plată.

Trebuie arătat că dacă produsele au fost primite și verificate înainte de expirarea termenului de acceptare, debitorul este obligat să accepte expres plata imediat după recepție, fără a aștepta expirarea termenului.

Decontarea documentului de plată avizat debitorului se efectuează în ziua expirării termenului de acceptare, cu excepția unor cazuri cînd se face în dimineața zilei următoare. Pentru a efectua decontarea, grupa operativă debitează contul debitorului și cu aceeași sumă creditează contul creditorului.

În cazul în care anumite documente nu pot fi onorate din lipsă de disponibilități vor fi considerate restante (pct. 211 din Norme).

Așa cum am arătat, în termenul de acceptare a plății, debitorul poate să refuze plata.

Potrivit art. 134 din Legea nr. 9/1972, *debitorul are dreptul ca, înăuntrul termenului de acceptare, să refuze plata* integral sau parțial, după caz, atunci cînd[1]:

a) livrarea produselor, executarea lucrărilor sau prestarea serviciilor nu constituie obiectul unui contract și nu are nici alt temei legal. Se cere condiția ca bunurile pentru care se cere plata să nu fi fost folosite de către debitor;

b) produsele nu au fost primite pînă la expirarea termenului de acceptare;

c) prețurile sau tarifele pe baza cărora s-a stabilit suma de plată sînt mai mari decît cele legale ori suma a fost stabilită eronat;

d) nu sînt respectate clauzele contractuale cu privire la cantitate[2], calitate, termen de livrare etc.[3];

e) nu s-au primit documentele prevăzute în contract, în lipsa cărora produsele nu pot fi recepționate, folosite, valorificate sau facturate la extern[4].

f) suma pretinsă nu este datorată.

[1] Pentru o analiză a acestor cazuri, a se vedea, P. Mihăilescu, *op. cit.*, A.S. nr. 1, 1972, p. 45 și urm.

[2] Beneficiarul are dreptul de a refuza contravaloarea unei cantități de produse găsită lipsă numai dacă lipsa s-a constatat potrivit dispozițiilor legale și ea se datorează culpei furnizorului (A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 4/1971, A.S. nr. 5, 1971, p. 88—89).

[3] Hot. Arbitrajului de stat al municipiului București, nr. 2369/1972, A.S. nr. 1, 1973, p. 119.

[4] Organizațiile socialiste beneficiare sînt obligate să refuze la plată facturile pentru produsele, lucrările și serviciile prestate fără documentele de certificare a calității (art. 2 din Decretul nr. 282/1973). A se vedea și Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Tg. Mureș, nr 271/1972, A.S. nr. 5, 1972, p. 117.

Scanned with OKEN Scanner

Trebuie arătat că atunci cînd există temei numai pentru refuz de plată parţial nu se admite refuz integral.

Refuzul de plată este comunicat băncii printr-o scrisoare care cuprinde: suma refuzată, numărul, data şi valoarea facturii-talon, emitentul acesteia, termenul de plată şi motivul refuzului.

Unitatea bancară verifică refuzul debitorului şi îl admite, dacă a fost introdus înăuntrul termenului de acceptare şi motivele se încadrează în prevederile pct. 213 din Norme.

Unitatea bancară — trebuie subliniat — nu are obligaţia de a verifica dacă creditorul se face ori nu vinovat de abaterile invocate de debitor. Eventualele litigii dintre debitor şi creditor se rezolvă, nu de către bancă, ci de către organele Arbitrajului de Stat.

Trebuie subliniat, de asemenea, că în general, acceptarea expresă ori tacită, refuzul integral sau parţial nu duc la decăderea părţilor din dreptul de a-şi formula ulterior pretenţii una faţă de alta. Orice neînţelegere se rezolvă pe cale amiabilă între părţi sau, cînd acest lucru nu este posibil, de către organele Arbitrajului de Stat[1].

550. **Decontarea cu dispoziţie de încasare.** Dispoziţia de încasare este folosită de creditor pentru valorificarea unor creanţe exigibile născute din relaţii economico-financiare. Ea se foloseşte în următoarele cazuri:[2]

a) cînd este însoţită de o hotărîre arbitrală (ori dispozitivul acesteia)[3] investită cu formula legală pentru executare prin bancă, de o hotărîre judecătorească (ori de dispozitivul hotărîrii) însoţită de adresa de executare către bancă, de o hotărîre a organului ierarhic superior, cu menţiunea că ea serveşte ca temei pentru decontarea prin bancă sau de un titlu executoriu emis de Notariatul de stat;

b) cînd se referă la sume pe care emitentul este autorizat prin dispoziţii legale să le încaseze şi care nu au fost achitate la timp; de exemplu, amenzi sau penalităţi cuvenite organizaţiilor socialiste;

c) pentru sumele pretinse debitorul şi-a dat consimţămîntul menţionat expres pe textul dispoziţiei de încasare sau într-un document care este anexat.

Decontarea dispoziţiilor de încasare în cazurile menţionate — trebuie subliniat — se face fără avizarea debitorului.

În legătură cu decontarea penalităţilor şi despăgubirilor pentru nerespectarea obligaţiilor din contractele economice se impun unele precizări.

Astfel, decontarea penalităţilor se face fără avizarea debitorului numai în cazul în care dispoziţia de încasare este însoţită de o hotărîre arbitrală, judecătorească sau a organului ierarhic superior, în condiţiile menţionate (lit. a) sau de consimţămîntul expres al debitorului (lit. c)[4].

[1] Pentru refuzul de plată ulterior, a se vedea, pct. 217 din Norme.

[2] A se vedea, pct. 221 din Norme.

[3] A se vedea, *Infra*, nr. 688.

[4] A se vedea şi Circulara Băncii Naţionale a Republicii Socialiste România, nr. 62/1971.

Scanned with OKEN Scanner

În cazul în care nu sînt îndeplinite aceste condiții, decontarea penalităților pentru întîrzierea plății prețului produselor livrate, lucrărilor executate sau serviciilor prestate, precum și pentru refuzul nejustificat de plată a prețului ori pentru încasarea unei sume fără îndreptățire[1] se poate face numai pe baza acceptării debitorului (pct. 222 din Norme). În acest caz, debitorul poate refuza plata penalităților numai pentru erori de calcul sau nerespectarea dispozițiilor legale în modul de calculare a penalităților[2].

Dispoziția de încasare se depune la unitatea bancară care îl deservește pe creditor. Din dispoziția de încasare trebuie să rezulte pe ce bază a fost emisă și ce reprezintă suma pretinsă de către creditor.

După ce dispoziția de încasare este verificată ea este, după caz, decontată sau trimisă băncii care îl deservește pe debitor în vederea decontării.

C. ACREDITIVUL

551. **Caracterizare generală.** În cazul în care debitorul întîrzie în mod repetat plata și creează greutăți financiare creditorului, acesta este îndreptățit să ceară debitorului să-i asigure anticipat sumele necesare efectuării plății. Asigurarea anticipată a sumelor se face de către debitor prin deschiderea unui acreditiv în favoarea creditorului[3].

Caracteristic acreditivului ca formă de decontare este faptul că plățile se efectuează pe măsura livrării mărfurilor, executării lucrărilor și prestării serviciilor, dintr-o sumă rezervată în acest scop și ținută la dispoziția creditorului la unitatea bancară unde acesta își are contul (art. 228 din Norme).

În vederea deschiderii acreditivului, debitorul adresează băncii care îl deservește o cerere care cuprinde următoarele date: suma acreditivului, denumirea creditorului, felul și cantitatea mărfurilor, lucrărilor sau serviciilor care fac obiectul contractului pentru care se deschide acredi-

[1] Art. 1 lit. g și h din H.C.M. nr. 306/1970.

[2] Soluția consacrată de pct. 222 alin. 2 din Norme, potrivit căreia debitorul poate refuza plata penalităților supuse avizării numai pentru erori de calcul sau nerespectarea dispozițiilor legale în modul de calculare a penalităților este în neconcordanță cu dispozițiile art. 129 din Legea nr. 9/1972. (Pentru critica soluției, a se vedea, V. Istroan, *Cu privire la aplicarea prevederilor alin. II al pct. 222 din Normele metodologice nr. 1/1972 ale B.N. R.S.R.*, A.S. nr. 4, 1973, p. 65 și urm.). Într-adevăr, consecința practică a acestei prevederi este decontarea penalităților, fără consimțămîntul debitorului și fără putința acestuia să invoce refuzul plății în cazul în care nu este în culpă.

În practica arbitrală, constatîndu-se lipsa culpei debitorilor, creditorii au fost obligați să restituie sumele încasate fără drept (Dec. P.A.S. nr. 1255, 1499 și 1541/1973, citate de V. Istroan, *op. cit.*, p. 69).

[3] Asigurarea cu anticipație a sumelor necesare efectuării plăților se poate face și printr-o scrisoare de garanție eliberată pe seama creditelor bancare aprobate cu anticipație (A se vedea, pct. 239—249 din Norme).

Scanned with OKEN Scanner

tivul, termenul de valabilitate al acreditivului, documentele pe care creditorul trebuie să le prezinte băncii pentru decontare (factura sau alt document similar, dovada livrării sau predării mărfurilor etc.).

Dacă cererea îndeplinește condițiile arătate, banca va debita contul debitorului și va credita contul „Acreditive deschise".

După ce a livrat produsele, a executat lucrările sau a prestat serviciile, creditorul este obligat să prezinte băncii în termenele stabilite o scrisoare în care va menționa documentele prezentate precum și suma care urmează a fi decontată.

Pentru a efectua plata, banca verifică dacă creditorul a respectat condițiile acreditivului. Dacă sînt îndeplinite condițiile, banca creditează contul creditorului; în celelalte cazuri banca restituie creditorului facturile primite.

Acreditivul se închide la folosirea integrală a sumei, la expirarea valabilității, precum și la cererea debitorului cu acordul prealabil al creditorului.

Sumele rămase neutilizate se virează în contul debitorului, în condițiile stabilite prin normele băncii.

§ 5. UNELE PROBLEME SPECIALE PRIVIND RAPORTURILE JURIDICE DE DECONTARE

552. **Precizări prealabile.** După ce am analizat contractul de cont bancar și formele de decontare, urmează să examinăm cîteva probleme speciale pe care le pun raporturile juridice de decontare. Vom examina următoarele probleme: natura juridică a decontării prin acceptare, momentul stingerii obligației debitorului, acceptarea plății și transferul dreptului real asupra produselor, suspendarea termenului de prescripție în cazul introducerii la bancă a documentelor de decontare (factura-talon etc.).

553. **Natura juridică a decontării prin acceptare.** În cazul decontării prin acceptare, virarea sumelor de bani din contul debitorului în contul creditorului se realizează pe baza mai multor acte juridice[1].

În primul rînd, există un act juridic de decontare bilateral, care se încheie între părți prin prezentarea de către creditor a facturii-talon sau altui document de plată și acceptarea ei de către debitor. Acest act juridic de decontare bilateral se încheie prin intermediul băncii și el are la bază contractul economic încheiat între părți (furnizare de produse, executare de lucrări sau prestare de servicii).

În al doilea rînd, se încheie două acte de decontare; pe de o parte, între creditor și bancă și, pe de altă parte, între debitor și bancă. Într-adevăr, depunerea facturii-talon la bancă este considerată ca fiind și un mandat pe care creditorul îl dă băncii de a încasa suma menționată de

[1] A se vedea, Francisc Deak, *Teoria contractelor speciale*, p. 247—248.

Scanned with OKEN Scanner

la debitor și a o depune în contul său. De asemenea, acceptarea facturii-talon de către debitor este considerată ca fiind un mandat pe care debitorul îl dă băncii de a prelua din contul său suma menționată și să o vireze în contul creditorului[1]. Aceste două contracte de mandat încheiate de către creditor și debitor cu banca au la bază contractele de cont bancar pe care creditorul și debitorul le-au încheiat cu banca.

Din cele arătate rezultă că raporturile de decontare prin acceptare au la bază raporturi juridice de drept civil încheiate prin manifestarea voinței creditorului și debitorului.

554. **Momentul stingerii obligației debitorului.** Precizarea momentului stingerii obligației debitorului are importanță practică, deoarece, în caz de întîrziere în executarea obligației de plata prețului, debitorul va suporta plata penalităților și despăgubirilor numai pînă în momentul în care și-a executat obligația.

Potrivit Instrucțiunii P.A.S. nr. 32/1957, debitorul se consideră eliberat de obligația sa în momentul în care banca a operat decontarea sumei în contul debitorului.

Într-adevăr, așa cum am arătat, în baza mandatului dat de debitor, banca este împuternicită să efectueze operații de decontare în contul debitorului prin preluarea sumei de bani ce datorează potrivit documentului de plată. De asemenea, în baza mandatului dat de către creditor, banca este împuternicită că încaseze suma de la debitor și să o înregistreze în contul creditorului.

„De vreme ce mandatul dat băncii de către debitor este de a i se scoate suma de bani din cont, iar mandatul dat de creditor este de a încasa suma — se arată în instrucțiunea citată — înseamnă că debitorul este eliberat și, deci, plata se consideră efectuată în momentul în care a fost decontată din contul debitorului“[2].

Prin urmare, prin preluarea de către bancă din contul debitorului a sumei de bani datorate, obligația debitorului se stinge, indiferent dacă suma respectivă a fost sau nu înregistrată în contul creditorului[3].

555. **Acceptarea plății și transferul dreptului real asupra produselor.** Transferul dreptului real asupra produselor de la furnizor la beneficiar operează potrivit regulilor analizate[4], independent de acceptarea plății prețului. O dovadă în acest sens o constituie dreptului beneficiarului de a folosi produsele înainte de a accepta plata prețului. Un atare drept se explică prin aceea că dreptul real asupra produselor s-a transmis indepen-

[1] A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 32/1957, *Culegere*, p. 200.

[2] *Culegere*, p. 200—201. In cazul decontării prin acreditiv, plata se consideră efectuată în momentul în care se debitează acreditivul.

[3] Dec. P.A.S. nr. 1639/1959, A.S. nr. 5, 1959, p. 46.

[4] A se vedea, *Supra*, nr. 387.

Scanned with OKEN Scanner

dent de plata prețului și, deci, în calitate de titular al dreptului real asupra produselor (dreptul de administrare directă sau dreptul de proprietate), beneficiarul poate folosi aceste produse pentru nevoile sale.

Dar, dacă acceptarea plății nu afectează transferul dreptului real se pune problema de a ști dacă refuzul plății are vreo influență asupra acestui transfer.

Pentru rezolvarea acestei probleme trebuie să analizăm semnificația pe care o poate avea refuzul plății.

Astfel, așa cum am arătat, debitorul poate refuza plata în cazul în care livrarea produselor s-a făcut fără a exista între părți vreun contract. În acest caz, dacă debitorul nu a folosit produsele, transferul dreptului real nici nu a operat; debitorul a preluat produsele în calitate de depozitar și nu în calitate de beneficiar. Prin urmare, în acest caz, de fapt, debitorul refuză, nu plata produselor, ci produsele; refuzul plății este numai implicit.

Apoi, debitorul poate refuza plata produselor în cazul în care acestea sînt necorespunzătoare calitativ ori nu au fost livrate la termen etc. În acest caz, de asemenea, debitorul refuză produsele și, implicit, plata lor.

În sfîrșit, debitorul poate refuza plata deoarece suma ce s-a stabilit este mai mare decît cea legală. În acest caz, debitorul refuză parțial plata dar nu și produsele.

Din cele arătate rezultă că în unele cazuri debitorul refuză plata, iar în altele refuză produsele și, pe cale de consecință, plata lor. Aceasta înseamnă că refuzul plății poate afecta transferul dreptului real — operat potrivit regulilor stabilite de lege — numai în cazul în care debitorul refuză produsele și, implicit, și plata lor; dreptul real asupra produselor se reîntoarce la creditor (furnizor). În cazul în care refuzul plății nu este o consecință a refuzului produselor, transferul dreptului real rămîne definitiv operat, el nefiind atins de refuzul plății.

556. **Suspendarea termenului de prescripție în cazul introducerii la bancă a documentelor de decontare.** În practica arbitrală s-a pus problema de a ști dacă introducerea documentelor de plată la bancă atrage ori nu suspendarea cursului prescripției.

Prin Instrucțiunea comună a Primului Arbitru de Stat și Băncii Naționale a Republicii Socialiste România nr. 11/1961 s-a consacrat soluția potrivit căreia, în acest caz cursul prescripției se suspendă.

În motivarea soluției se pleacă de la dispozițiile art. 4 din Regulile procedurii arbitrale, potrivit cărora atunci cînd se pretinde plata unei sume de bani care se poate obține prin bancă, folosindu-se unul din modurile prevăzute de lege, reclamantul este obligat ca, înainte de a sesiza organul arbitral, să folosească modul de plată stabilit de lege ori convenția părților.

Scanned with OKEN Scanner

Prin urmare, creditorul nu se poate adresa organului arbitral pentru a obține plata prețului, înainte de a cunoaște rezultatul demersurilor făcute pentru a obține plata prin bancă.

Deoarece neintroducerea acțiunii nu este imputabilă creditorului „urmează a se face aplicarea art. 13 lit. c din Decretul nr. 167/1958 și, în consecință, a se considera suspendat cursul prescripției pe tot timpul dintre introducerea formei legale de decontare și momentul în care creditorul a luat cunoștință de rezultatul negativ al demersurilor ... sau momentul în care trebuia să ia cunoștință despre aceasta, în caz de întîrziere din culpa sa“[1].

Soluția consacrată de instrucțiune este discutabilă din punct de vedere teoretic. Într-adevăr, soluția se bazează pe interpretarea extensivă a dispozițiilor art. 13 lit. c din Decretul nr. 167/1958 care se referă la suspendarea cursului prescripției în cazul reclamației administrative privind pretenții dintr-un contract de transport sau de prestare de servicii de poștă și telecomunicații. Or, cazurile de suspendare a cursului prescripției sînt de strictă interpretare, ele neputînd fi înmulțite pe cale de analogie.

Dar, soluția corespunde unei nevoi practice pentru rezolvarea problemei pusă în discuție. În lipsa unor dispoziții legale care să consacre expres acest caz de suspendare, neacceptarea soluției ar însemna că în toate cazurile cînd introduce la bancă documentele de plată, creditorul să înfrunte riscul expirării termenului de prescripție.

Trebuie arătat că în concepția instrucțiunii menționate, introducerea documentelor de plată la bancă suspendă cursul prescripției numai în cazul creanțelor privind plata produselor livrate, lucrărilor executate și prestațiile efectuate[2].

SECȚIUNEA III

CREDITAREA PE TERMEN SCURT A ORGANIZAȚIILOR SOCIALISTE

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

557. **Precizări prealabile.** Desfășurarea activității organizațiilor socialiste poate să reclame în anumite perioade mijloace financiare suplimentare. Aceste nevoi suplimentare de mijloace financiare sînt acoperite

[1] *Culegere*, p. 325.

[2] Dec. P.A.S. nr. 839/1962, A.S. nr. 3, 1962, p. 55—56.

Scanned with OKEN Scanner

pe calea creditelor bancare. Într-adevăr, Banca Națională a Republicii Socialiste România și băncile specializate efectuează creditarea pe termen scurt a organizațiilor socialiste pentru activitatea de aprovizionare, producție și desfacere de mărfuri, executarea de lucrări și prestarea de servicii, precum și pentru alte destinații, stabilite de lege.

Potrivit Legii nr. 9/1972 creditul este organizat de stat sub forma creditării bancare directe; împrumuturile bănești între organizațiile socialiste sînt interzise, afară de cazurile prevăzute de lege (art. 40).

Volumul creditelor care se acordă de către bănci organizațiilor socialiste este stabilit prin planul de credite, care este aprobat de Consiliul de Miniștri. Drept urmare, băncile acordă credite în limita planului de credite. Se pot acorda credite, însă, și peste volumul aprobat, și anume pentru sarcini noi de plan sau depășiri de plan, în condițiile stabilite de lege.

Creditul pe termen scurt are caracter planificat; el se acordă pentru destinații precise și trebuie garantat cu valori materiale sau resurse financiare și trebuie restituit la termen.

Pentru creditarea organizațiilor socialiste se utilizează, în funcție de specificul activității lor economice și financiare, două modalități tehnice[1]:

a) cont curent, cu creditarea prin cont separat a documentelor în curs de încasare;

b) cont curent, cu creditarea prin acest cont și a documentelor de încasare.

Prin intermediul creditului pe termen scurt, băncile exercită un control permanent asupra îndeplinirii de către organizațiile socialiste a sarcinilor de plan și a folosirii raționale a mijloacelor materiale și bănești de care dispun.

558. **Principiile creditării pe termen scurt.** Din cele arătate rezultă următoarele principii ale creditării pe termen scurt[2]:

a) *creditele se acordă planificat și pentru destinații precise;* ele sînt stabilite prin planul de credite în concordanță cu obiectivele și sarcinile de plan;

b) *creditele sînt rambursabile;* ele trebuie restituite la termenele stabilite;

c) *creditele sînt garantate* cu valori materiale sau cu resurse financiare prevăzute în plan a se realiza în perioadele viitoare ori în alte condiții prevăzute de lege.

[1] A se vedea, pct. 23—44 din Norme.

[2] A se vedea, Aurel Vijoli, *Organizarea finanțării, creditării și decontărilor în R.P.R.*, București, Editura științifică, 1962, p. 27.

Scanned with OKEN Scanner

§ 2. CATEGORII DE CREDITE

559. **Principalele categorii de credite.** Potrivit art. 54 din Legea nr. 9/1972, creditele care se pot acorda organizațiilor socialiste sînt următoarele[1]:

a) credite pentru aprovizionarea tehnico-materială, pentru constituirea de stocuri, precum și pentru efectuarea de cheltuieli necesare îndeplinirii sarcinilor de plan, diversificării producției și îmbunătățirii calității produselor, fabricării de produse peste plan, în condițiile prevăzute de lege;

b) credite pentru contractarea și achiziționarea de produse agricole și alte produse;

c) credite pentru reîntregirea mijloacelor circulante încorporate în produse livrate, lucrări executate și servicii prestate aflate în curs de încasare;

d) credite pentru acoperirea cheltuielilor planificate care depășesc în unele trimestre veniturile;

e) credite pentru efectuarea de vînzări de mărfuri, executări de lucrări și prestări de servicii cu plata în rate etc.

560. **Alte credite acordate organizațiilor socialiste.** Pe lîngă creditele arătate, băncile mai pot acorda credite în anumite condiții speciale.

a) *Credite pentru nevoi temporare.* În cazul unor greutăți financiare temporare, datorate unor cauze obiective, băncile pot acorda organizațiilor socialiste credite pentru nevoi temporare, cu dobîndă normală, pentru perioada necesară înlăturării cauzelor care au determinat dificultățile financiare fără a se depăși 90 de zile (art. 46 din Legea nr. 9/1972).

Creditele vor putea fi acordate pentru aprovizionarea tehnico-materială legată de îndeplinirea sarcinilor de plan și pentru producția în curs de fabricație și produse finite, în limitele și în condițiile stabilite de organele competente[2].

b) *Credite pentru cazul imobilizării mijloacelor circulante.* În cazul în care o organizație socialistă și-a imobilizat o parte din mijloacele circulante și din această cauză nu mai poate efectua în mod curent plățile, în mod excepțional, banca îi poate acorda, la cerere, un credit special cu dobîndă majorată, cu condiția ca organizația socialistă în cauză să ia măsuri

[1] Pentru creditele care se acordă în materia investițiilor, a se vedea, art. 100—106 din Legea nr. 9/1972, precum și pct. 54—60 din Normele metodologice nr. 1/1973 privind finanțarea, creditarea și decontarea investițiilor.

[2] A se vedea, pct. 45 din Norme. A se vedea și Al. Stan, *Unele probleme ridicate de aplicarea art. 11 din H.C.M. nr. 858 din 25 iunie 1970*, A.S. nr. 2, 1972, p. 36 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

care să ducă la redresarea situației sale economice, într-o perioadă de cel mult 6 luni și să existe garanția rambursării creditului la termenul stabilit (art. 51 din Legea nr. 9/1972).

Organul tutelar al organizației socialiste care a primit creditul special este obligat să ia toate măsurile care să asigure înlăturarea cauzelor care au determinat imobilizarea mijloacelor circulante.

Dacă în perioada stabilită, situația financiară a organizației socialiste nu se redresează va fi examinată de către o comisie formată din reprezentanți ai ministerului de resort, băncii, Ministerului Finanțelor, altor organe centrale, specialiști. Concluziile și propunerile comisiei se vor prezenta de către ministerul de resort Consiliului de Miniștri, care va hotărî asupra măsurilor ce trebuie luate.

Pînă la stabilirea măsurilor, plățile din cont se vor efectua în limita încasărilor potrivit ordinii stabilite de lege[1].

§ 3. CONTRACTUL DE ÎMPRUMUT BANCAR

A. NOȚIUNEA CONTRACTULUI DE ÎMPRUMUT BANCAR

561. **Definiție.** *Contractul de împrumut bancar este acel contract, încheiat pentru îndeplinirea unor sarcini de plan, prin care banca se obligă să dea cu împrumut o sumă de bani unei organizații socialiste, care la rîndu-i se obligă să folosească această sumă potrivit destinației împrumutului, să plătească dobînzile legale și să restituie suma la termenele stabilite.*

562. **Caracteristicile contractului.** Din definiția dată rezultă următoarele caracteristici ale contractului de împrumut bancar:

a) *contractul se încheie pentru îndeplinirea unor sarcini de plan* stabilite prin planul de creditare;

b) *contractul se încheie între două organizații socialiste;*

c) *contractul are ca obiect transmiterea dreptului de proprietate asupra unei sume de bani* de la unitatea bancară la organizația socialistă.

Contractul de împrumut bancar are toate caracteristicile contractelor economice și, deci, el este cîrmuit de principiile care guvernează aceste contracte.

B. ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI DE ÎMPRUMUT BANCAR

563. **Precizări prealabile.** Contractul de împrumut bancar fiind un contract economic i se aplică principiile generale care guvernează aceste contracte. Vom evoca, însă, anumite particularități legate de încheierea contractului de împrumut bancar.

[1] A se vedea, pct. 64—72 din Norme.

Scanned with OKEN Scanner

564. **Premisele de plan ale încheierii contractului de împrumut bancar.** Așa cum am arătat, creditul pe termen scurt are un caracter planificat. Volumul creditelor se stabilește prin planul de credite în concordanță cu obiectivele și sarcinile de plan.

Planificarea creditelor se face trimestrial.

În vederea întocmirii proiectului planului de credite, organizațiile socialiste prezintă unităților băncii (filialelor băncii) la care își au deschis contul activității de bază propunerile lor cu privire la necesarul de credite însoțite de memorii explicative privind justificarea economică a creditelor.

Propunerile organizațiilor socialiste — vizate de unitățile bancare — împreună cu memoriul explicativ se înaintează de către organizațiile socialiste organelor lor tutelare (centrale ori ministere).

Centralele analizează propunerile și apoi le prezintă sucursalei băncii la care își au contul, însoțite de un memoriu justificativ.

Sucursala băncii analizează propunerile ținînd seama și de informațiile primite de la filialele băncii.

După analizarea propunerilor împreună cu sucursalele băncii și stabilirea necesarului de credite, centralele înaintează propunerile direcțiilor plan financiar din ministere împreună cu memoriul justificativ.

După ce propunerile sînt analizate, ministerele împreună cu centrala băncii întocmesc planul de credite care este aprobat de către Consiliul de Miniștri.

Odată ce planul de credite a fost aprobat, direcțiile de credite și sucursalele județene, după caz, repartizează plafoanele de credite, care sînt comunicate organizațiilor socialiste beneficiare ale creditelor și filialelor băncii.

Actele prin care se stabilesc plafoanele de credite sînt acte de planificare în baza cărora se încheie contractele de împrumut bancar[1].

565. **Obligația de a încheia contractul de împrumut bancar.** Așa cum am arătat, în domeniul creditării, actele de planificare dau naștere unei obligații în sarcina băncii de a încheia contractul de împrumut bancar cu organizația socialistă indicată în actul de planificare, dacă această organizație socialistă dorește să încheie contractul. Organizația socialistă beneficiară a creditului — trebuie subliniat — are numai dreptul de a cere încheierea contractului și nu obligația de a încheia acest contract.

Obligația băncii de a încheia contractul de împrumut bancar este o obligație administrativă. În caz de refuz al încheierii contractului, organizația socialistă se poate adresa unității bancare ierarhic superioare[2].

Trebuie arătat că potrivit art. 47 din Legea nr. 9/1972, banca are dreptul să refuze acordarea creditului și, deci, încheierea contractului în cazul

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 146.

[2] A se vedea, *Supra*, nr. 146.

Scanned with OKEN Scanner

în care nu este asigurată desfacerea produselor ce urmează a se realiza sau nu sînt create condiţii de utilizare eficientă a fondurilor solicitate şi de rambursare la termen a creditelor.

566. **Părţile contractului de împrumut bancar.** Contractul de împrumut bancar se încheie între bancă şi organizaţia socialistă beneficiară a creditului.

Beneficiază de credite şi, deci, poate fi parte în contractul de împrumut bancar orice organizaţie socialistă care funcţionează pe principiul gestiunii economice şi are personalitate juridică (centralele industriale şi unităţile asimilate lor, întreprinderile de stat etc.).

Trebuie arătat, însă, că potrivit legii, băncile pot acorda credite şi unităţilor organizate pe principiul gestiunii economice, dar care nu au personalitate juridică, autorizate să contracteze credite de către organizaţia socialistă din care fac parte şi care răspunde de utilizarea şi restituirea creditelor la termen (art. 45 din Legea nr. 9/1972)[1].

C. CUPRINSUL ŞI EFECTELE CONTRACTULUI DE ÎMPRUMUT BANCAR. SANCŢIUNILE NERESPECTĂRII OBLIGAŢIILOR

567. **Suma de bani care face obiectul contractului.** Actele de planificare stabilesc plafoanele de credite, adică limitele maxime în cadrul cărora se încheie contractul. Prin urmare, suma de bani care face obiectul contractului de împrumut bancar se stabileşte ţinîndu-se seama ca să nu depăşească plafonul de credit aprobat. Aceasta nu înseamnă că suma trebuie să fie identică cu valoarea creditului aprobat; organizaţia socialistă poate solicita un credit de o valoare mai mică şi, chiar, renunţa la credit.

568. **Destinaţia sumelor împrumutate.** Potrivit art. 42 din Legea nr. 9/1972, creditul pe termen scurt „se acordă pentru destinaţii precise". Prin urmare, organizaţia socialistă are obligaţia de a folosi creditul numai în scopul pentru care a fost acordat. Schimbarea destinaţiei creditului este o abatere de la prevederile contractului şi, implicit, de la disciplina creditelor şi se sancţionează prin obligaţia de rambursare a creditului.

569. **Dobînzi.** Pentru sumele de bani primite în baza contractului de împrumut bancar, organizaţia socialistă împrumutată plăteşte băncii anumite dobînzi.

De asemenea, pentru eventualele servicii pe care banca le-a prestat în legătură cu acordarea creditului, organizaţia socialistă împrumutată va plăti anumite comisioane.

Nivelul dobînzilor precum şi cel al comisioanelor se stabileşte potrivit legii.

570. **Termenele de rambursare a împrumutului.** Termenele de rambursare a creditelor se stabilesc de către părţi în contract, în funcţie de

[1] A se vedea şi art. 38 din Legea nr. 11/1971.

Scanned with OKEN Scanner

mișcarea planificată a valorilor materiale și de recuperarea, potrivit planului, a cheltuielilor de producție și circulație (art. 42 din Legea nr. 9/1972).

Termenele de rambursare nu pot depăși 12 luni, afară de cazul în care ciclul de producție este mai lung de un an și de situațiile stabilite prin lege.

Pentru asigurarea rambursării la termen a creditelor, banca este obligată să urmărească în tot cursul contractului îndeplinirea de către organizația socialistă împrumutată a măsurilor și condițiilor avute în vedere la încheierea contractului[1].

571. **Garanția creditelor.** Creditele acordate de către bancă trebuie garantate de către organizația socialistă împrumutată. Garanția creditelor constă în anumite valori materiale sau resurse financiare prevăzute în plan a se realiza în perioadele viitoare (art. 42 din Legea nr. 9/1972).

Trebuie arătat că, potrivit legii, nu sînt admise în garanția creditului: stocurile de valori materiale excedentare, fără mișcare, de calitate necorespunzătoare, cele fără desfacere asigurată, precum și cele depozitate și conservate în condiții necorespunzătoare (art. 48 din Legea nr. 9/1972).

Valorile materiale care constituie garanția creditelor — trebuie subliniat —rămîn în patrimoniul organizației socialiste împrumutate[2]. Aceasta, însă, trebuie să folosească și să conserve valorile materiale respective potrivit dispozițiilor legale.

Garanția creditelor este verificată de către bancă. Prin această verificare se urmărește asigurarea unei concordanțe între creditele acordate și valorile creditabile existente, precum și respectarea de către organizația socialistă împrumutată a disciplinei creditelor și utilizării mijloacelor materiale și bănești. Verificarea se face prin constatări la fața locului asupra existenței stocurilor, calității, condițiilor de depozitare și asupra posibilităților de consum și de desfacere ale valorilor materiale *(verificare faptică)*, precum și pe baza bilanțului *(verificare scriptică)*.

572. **Sancțiunile nerespectării obligațiilor.** În cazul în care nu respectă obligațiile asumate prin contractul de împrumut bancar ori încalcă disciplina creditelor, organizația socialistă împrumutată va suporta consecințele legale ale acestor abateri.

Astfel, cînd creditele nu sînt restituite la termenele prevăzute în contract ele sînt trecute în restanță și, pentru aceste credite, organizația socialistă împrumutată va plăti dobînzi majorate (art. 49 din Legea nr. 9/1972)[3].

[1] În legătură cu rambursarea creditelor, a se vedea, pct. 58—63 din Norme.

[2] Bunurile formează obiectul unui *„gaj fără deposedare"* constituit în favoarea băncii. Pentru o analiză a acestui gaj, a se vedea, Victor Dan Zlătescu, *Garanțiile creditorului*, București, Editura Academiei, 1970, p. 169 și urm.

[3] Actele de împrumut, indiferent de denumirea lor și extrasele de cont de împrumut privind creanțele neachitate la termen sau creanțele pe care banca este îndreptățită să le încaseze înainte de termen, constituie titluri executorii, fără îndeplinirea altor formalități (art. 10 din Norme).

Scanned with OKEN Scanner

De asemenea, în cazul în care, verificînd garanţia creditului, constată că organizaţia socialistă împrumutată nu respectă condiţiile de păstrare a bunurilor sau altor valori care constituie garanţia creditelor, banca are dreptul să ia măsuri de rambursare sau trecere la restanţă, înainte de scadenţă, a creditelor fără garanţii, precum şi a creditelor folosite în alte scopuri, urmărind recuperarea acestor credite şi determinarea organizaţiei socialiste să lichideze cauzele care le-au generat (art. 48 din Legea nr. 9/1972).

Scanned with OKEN Scanner

PARTEA A TREIA

REZOLVAREA LITIGIILOR PATRIMONIALE DINTRE ORGANIZAȚIILE SOCIALISTE (ARBITRAJUL DE STAT)

CAPITOLUL I

ARBITRAJUL DE STAT — ORGAN SPECIFIC ORÎNDUIRII SOCIALISTE

SECȚIUNEA I

ÎNFIINȚAREA ARBITRAJULUI DE STAT, REZULTAT AL APARIȚIEI ȘI DEZVOLTĂRII ECONOMIEI SOCIALISTE

573. **Precizări prealabile.** Arbitrajul de stat este un organ al statului, specializat în rezolvarea litigiilor patrimoniale dintre organizațiile socialiste de stat, organizațiile cooperatiste și organizațiile obștești.

Arbitrajul de stat fiind un element al suprastructurii juridice socialiste, apariția lui este strîns legată de profundele transformări care au avut loc în țara noastră. Într-adevăr, transformările revoluționare care au avut loc în țara noastră s-au reflectat, pe plan juridic, în apariția unor instituții noi, necunoscute orînduirii capitaliste. Așadar, înțelegerea apariției acestor instituții reclamă urmărirea, în linii generale, a apariției și dezvoltării relațiilor de producție socialiste în țara noastră.

Așa cum este cunoscut, proclamarea Republicii Populare Române la 30 decembrie 1947 marchează trecerea României într-o etapă nouă a dezvoltării sale — etapa revoluției socialiste.

Pornind de la cerințele legilor obiective, de la studierea realităților concrete ale României, Partidul Comunist Român a elaborat politica de edificare a noii orînduiri, a organizat și condus întreaga activitate de dezvoltare a bazei tehnico-materiale a socialismului, de consolidare și generalizare a relațiilor de producție socialiste, de ridicare a nivelului de trai material și cultural al celor ce muncesc[1].

[1] A se vedea, Nicolae Ceaușescu, *Semicentenarul glorios al Partidului Comunist Român*, București, Editura politică, 1971, p. 17.

Congresul al VI-lea al P.C.R. din februarie 1948 a trasat sarcina trecerii la construirea bazei economice a socialismului. Pentru realizarea acestei sarcini complexe era imperios necesar ca statul să-și întărească și să-și extindă rolul său în economie, să îndeplinească funcțiile specifice statului socialist, în special, funcția economico-organizatorică.

O consacrare a caracterului nou al statului, precum și a sarcinilor sale și-a găsit expresia în Constituția din 13 aprilie 1948 care arăta în art. 15 că „Statul îndrumează și planifică economia națională în vederea dezvoltării puterii economice a țării, asigurării bunăstării poporului și garantarea independenței naționale". Totodată, prin art. 11 din Constituție se arăta că mijloacele de producție, băncile, societățile de asigurare care sînt proprietate particulară pot deveni proprietatea statului, ceea ce s-a realizat prin actul revoluționar al naționalizării din 11 iunie 1948. Naționalizarea a deschis o etapă nouă în istoria relațiilor de producție din țara noastră; ea a dus la crearea unui puternic sector socialist în economie, a permis trecerea la conducerea planificată a economiei naționale, la realizarea industrializării socialiste.

În strînsă legătură cu industrializarea, P.C.R. a elaborat și programul de atragere a micii producții de mărfuri pe făgașul socialismului; a fost reorganizată cooperația de consum și meșteșugărească, iar prin Rezoluția Plenarei C.C. al P.C.R. din 3—5 martie 1949 s-au stabilit căile pentru transformarea socialistă a agriculturii.

În anii construcției socialiste, poporul român a repurtat succese de importanță istorică în toate domeniile vieții economice, sociale și spirituale.

Congresul al IX-lea al P.C.R. a stabilit direcțiile de dezvoltare a României în vederea continuării pe o treaptă superioară a procesului de desăvîrșire a construcției socialiste. Pe baza indicațiilor stabilite de congres s-au inițiat o serie de măsuri în domeniul economiei și al vieții sociale.

Conferința Națională a P.C.R. din 1967 a dezbătut și aprobat o serie de măsuri pentru perfecționarea conducerii și planificării economiei naționale. Aceste măsuri urmăresc sporirea factorilor economico-financiari în întreaga economie, creșterea atribuțiilor și competențelor unităților de producție în planificarea, organizarea și conducerea activității economice, o mai bună valorificare a resurselor interne ale întreprinderilor, dezvoltarea inițiativei creatoare a colectivelor de oameni ai muncii.

Congresul al X-lea al P.C.R. din 1969 a stabilit un program privind construcția socialistă în țara noastră. Obiectivul fundamental al acestui program este lărgirea și perfecționarea continuă a bazei tehnico-materiale a țării, făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate.

Conferința Națională a P.C.R. din 1972, făcînd bilanțul activității desfășurate de la precedenta Conferință Națională din 1967 și după Congresul al X-lea, în domeniul perfecționării și conducerii economiei, a întregii vieți sociale, a stabilit noi măsuri pentru continuarea acestui proces în concordanță cu cerințele actualei etape a evoluției țării noastre, cu obiectivele fundamentale ale făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate în România.

574. **Înființarea Arbitrajului de Stat.** Crearea și dezvoltarea economiei socialiste, planificarea economiei naționale și cerințele dezvoltării și

întăririi proprietății socialiste au făcut necesară organizarea unor forme juridice speciale de înfăptuire a activității economice precum și de control al realizării ei. Astfel, prin Decretul nr. 199/1949 a fost reglementată organizarea și funcționarea întreprinderilor de stat, ca organe care înfăptuiesc în concret activitatea economică a statului. Prin legiferarea statutului juridic al organizațiior socialiste de stat s-au creat premisele stabilirii unor raporturi juridice între diferite organizații socialiste de stat pentru înfăptuirea sarcinilor din planul de stat. Ca urmare, prin Decretul nr. 259/1949 s-a introdus obligativitatea încheierii contractelor scrise între organizațiile socialiste și s-a reglementat sistemul de plăți între acestea, pe calea decontărilor fără numerar. Ulterior, prin H.C.M. nr. 524/1951 s-a reglementat sistemul de contractare în raporturile dintre organizațiile socialiste, precum și principiile generale care cîrmuiesc aceste raporturi.

Întrucît, în cursul desfășurării raporturilor juridice, dintre organizațiile socialiste, este posibilă apariția unor litigii, de rezolvarea cărora depinde realizarea corespunzătoare a sarcinilor de plan, s-a impus necesitatea creării unui organ specializat, care prin activitatea sa să asigure o desfășurare armonioasă a raporturilor juridice dintre organizațiile socialiste. Acest organ este Arbitrajul de Stat.

Arbitrajul de Stat a fost înființat prin Decretul nr. 259 din 15 iunie 1949, care în art. 1 arăta că „Litigiile patrimoniale dintre organele, instituțiile de stat, precum și organizațiile și întreprinderile economice ale statului se rezolvă prin Arbitrajul de Stat". Dispozițiile acestui decret au fost completate cu „Normele generale pentru organizarea și funcționarea Arbitrajul de Stat din 18 martie 1950".

Pentru îndeplinirea cu succes a sarcinilor pe care i le impunea dezvoltarea neîncetată a sectorului socialist în economie, a fost necesară o adaptare a structurii organizatorice precum și lărgirea competenței Arbitrajului de Stat. În consecință, Decretul nr. 259/1949 este înlocuit cu Decretul nr. 122 din 22 august 1951, care la rîndu-i a fost completat prin Normele generale pentru organizarea și funcționarea Arbitrajului de Stat aprobate prin H.C.M. nr. 532 din 15 aprilie 1952. Potrivit acestor acte normative, Arbitrajul de Stat devine competent să rezolve, în afară de litigiile dintre organizațiile socialiste de stat, și litigiile dintre organizațiile cooperatiste. De asemenea, i s-a recunoscut competența de a rezolva litigiile patrimoniale născute din nerespectarea obligației de a contracta sau ivite cu prilejul încheierii contractelor. Prin urmare, prin Decretul nr. 122/1951 competența Arbitrajului de Stat a fost extinsă asupra tuturor litigiilor patrimoniale ce se pot ivi în desfășurarea raporturilor juridice dintre organizațiile economice din sectorul socialist.

În cursul aplicării acestei reglementări s-a constatat că ea prezintă unele deficiențe, că nu mai corespunde cerințelor noi ale economiei naționale.

Astfel, exercitarea dreptului de control asupra hotărîrilor arbitrale revenea, pentru toate hotărîrile arbitrale Primului Arbitru de Stat, fapt care dăuna operativității. De asemenea, semnalarea deficiențelor — una dintre formele esențiale ale activității Arbitrajului de Stat — nu era complet reglementată.

În sfîrșit, unele litigii de mai mică însemnătate, care ar fi putut fi

Scanned with OKEN Scanner

rezolvate pe alte căi, erau totuși de competența Arbitrajului de stat, fapt care îngreuna activitatea acestuia.

Pentru a înlătura aceste deficiențe și, totodată, pentru a întări rolul Arbitrajului de Stat în viața economică, vechea reglementare este înlocuită cu Legea nr. 5 din 5 august 1954 privind organizarea și funcționarea Arbitrajului de Stat[1]. În aplicarea acestei legi au fost emise Regulile procedurii arbitrale pentru Arbitrajul de Stat, aprobate prin H.C.M. nr. 1397 din 18 august 1954[2].

Legea nr. 5/1954, care este și astăzi în vigoare[3], a suferit și ea unele modificări.

O primă modificare are loc prin Decretul nr. 259 din 17 august 1959[4]. În mod corespunzător au fost modificate și Regulile procedurii arbitrale prin H.C.M. nr. 1183 din 22 august 1959[5]. Prin aceste acte normative se aduc modificări privind competența Arbitrajului de Stat, modul său de organizare, efectuarea controlului asupra hotărîrilor arbitrale etc.

Apoi, Legea nr. 5/ 1954 a fost modificată prin Decretul nr. 713/1966. Prin acest decret, competența Arbitrajului de Stat a fost extinsă și la litigiile în care una din părți este o cooperativă agricolă de producție sau orice altă organizație agricolă cooperatistă.

Altă modificare a Legii nr. 5/1954 a avut loc prin H.C.M. nr. 466/1968 dată în temeiul art. 5 din Legea nr. 22/1967 privind unele măsuri de perfecționare a conducerii și planificării economiei naționale. Această modificare este urmarea adoptării măsurilor de organizare administrativ-teritorială. Ea privește structura organelor arbitrale, competența de exercitare a controlului asupra hotărîrilor arbitrale etc.

O altă modificare a Legii nr. 5/1954, tot în baza Legii nr. 22/1967, a avut loc prin H.C.M. nr. 2256/1968 privind înființarea, organizarea și funcționarea Departamentului aprovizionării tehnico-materiale în cadrul Comitetului de Stat al Planificării, precum și unele măsuri privind îmbunătățirea organizării aprovizionării tehnico-materiale. Potrivit art. 16 din această hotărîre, litigiile precontractuale (litigiile născute din neîndeplinirea obligației de a contracta sau cu prilejul încheierii contractelor) sînt scoase din competența Arbitrajului de Stat și trecute în competența organelor tutelare ale părților și, în anumite cazuri, în competența C.S.P. — Departamentul aprovizionării tehnico-materiale.

Menționăm că abrogarea expresă a dispozițiilor din Legea nr. 5/1954, care consacrau competența Arbitrajului de Stat de a rezolva litigiile pre-

[1] Buletinul Oficial nr. 37 din 5 august 1954.

[2] Colecția de hotărîri și decizii ale Consiliului de Miniștri nr. 46 din 18 august 1954.

[3] Legea a fost republicată în Buletinul Oficial nr. 24 din 1 septembrie 1959.

[4] Decretul nr. 259/1959 a fost modificat la rîndu-i prin Decretul nr. 275 din 28 iulie 1960.

[5] Ele au fost republicate în Colecția de hotărîri și decizii ale Consiliului de Miniștri nr. 39 din 3 octombrie 1959.

Scanned with OKEN Scanner

contractuale, a fost făcută prin art. 30 din Legea nr. 71/1969 privind contractele economice.

575. **Concluzii.** Din cele arătate rezultă că Arbitrajul de Stat — instituție specifică orînduirii socialiste — a apărut și s-a dezvoltat în strînsă legătură cu necesitățile dezvoltării economiei naționale.

Arbitrajul de Stat este unul dintre organele statului prin care se asigură realizarea de către stat a sarcinilor sale în domeniul economiei. Împreună cu celelalte organe ale statului, el este chemat să contribuie la consolidarea bazei economice a statului, la realizarea sarcinilor de plan. De aceea, se impune ca, pe baza indicațiilor cuprinse în documentele de partid, activitatea acestui organ să fie perfecționată continuu pentru a răspunde nevoilor actuale ale dezvoltării economiei noastre naționale.

SECȚIUNEA II

SARCINILE ARBITRAJULUI DE STAT ȘI MIJLOACELE SPECIFICE DE ÎNDEPLINIRE A LOR

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

576. **Precizări prealabile.** Sarcinile Arbitrajului de Stat precum și mijloacele legale specifice de îndeplinire a lor sînt stabilite prin art. 1 din Legea nr. 5/1954: „Arbitrajul de Stat rezolvă litigiile patrimoniale dintre instituțiile de stat, întreprinderile și organizațiile economice de stat ori cooperatiste sau alte organizații obștești. Prin rezolvarea grabnică a acestor litigii, prin lupta activă împotriva deficiențelor constatate cu prilejul cercetării litigiilor, prin semnalările pe care le face și prin măsurile pe care le propune, Arbitrajul de Stat urmărește întărirea legalității socialiste, a disciplinei de plan, a disciplinei contractuale și a gestiunii economice, apărarea proprietății socialiste, precum și mărirea simțului de răspundere personală“[1].

Din textul citat rezultă că pentru realizarea sarcinilor ce îi revin, Arbitrajul de Stat folosește următoarele mijloace: rezolvarea grabnică a litigiilor patrimoniale dintre organizațiile socialiste, dreptul de a lua măsuri pentru înlăturarea deficiențelor constatate cu prilejul rezolvării liti-

[1] Terminologia utilizată de text nu mai este corespunzătoare în privința noțiunilor folosite pentru desemnarea organizațiilor socialiste. (A se vedea, *Supra*, nr. 5). De aceea, o vom folosi numai atunci cînd este absolut necesar. În text vom folosi noțiunea generică de *„organizație socialistă“*.

Scanned with OKEN Scanner

giilor, semnalarea deficienţelor constatate, dreptul de a propune organelor competente măsurile de îndreptare a deficienţelor constatate[1].

De asemenea, din textul citat rezultă că Arbitrajul de Stat îndeplineşte următoarele sarcini: apărarea legalităţii socialiste, întărirea disciplinei de plan şi contractuale, consolidarea gestiunii economice, apărarea proprietăţii socialiste, precum şi mărirea simţului de răspundere personală.

În continuare vom cerceta aceste sarcini.

§ 2. APĂRAREA LEGALITĂŢII SOCIALISTE

577. **Precizări prealabile.** Constituţia Republicii Socialiste România, stabilind că întreaga activitate de stat are drept scop dezvoltarea orînduirii socialiste, creşterea continuă a bunăstării materiale şi culturale a poporului, asigurarea libertăţii şi demnităţii omului, afirmarea multilaterală a personalităţii umane, precizează că pentru aceasta, statul socialist român ... „asigură legalitatea socialistă şi apără ordinea de drept" (art. 13). „Fiecare cetăţean al Republicii Socialiste România este dator să respecte constituţia şi legile, să apere proprietatea socialistă, să contribuie la întărirea şi dezvoltarea orînduirii socialiste" (art. 39).

Apărarea legalităţii socialiste apare, deci, ca o cerinţă primordială în activitatea tuturor organelor de stat. Mai mult, pentru anumite organe ale statului, apărarea legalităţii socialiste este obiectivul central al activităţii lor; de exemplu, organele procuraturii, instanţele judecătoreşti etc.

Între organele statului care veghează la respectarea legalităţii socialiste se numără şi Arbitrajul de Stat. Trebuie arătat, însă, că Arbitrajul de Stat desfăşoară o activitate specifică pe tărîmul apărării legalităţii, ea deosebindu-se, sub raportul atribuţiilor şi al modului de lucru, de activitatea altor organe ale statului care veghează la respectarea legalităţii socialiste.

Caracteristic este faptul că activitatea Arbitrajului de Stat, ca apărător al legalităţii socialiste, priveşte numai sfera raporturilor patrimoniale dintre organizaţiile socialiste. Arbitrajul de Stat verifică respectarea legalităţii de către aceste organizaţii îndeosebi cu prilejul rezolvării unor litigii născute din nerespectarea obligaţiilor legale sau contractuale, ori obligaţiilor izvorîte din actele de planificare.

578. **Mijloace specifice de apărare a legalităţii socialiste.** În rezolvarea litigiilor, Arbitrajul de Stat se conduce după legi, decrete şi hotărîri ale Consiliului de Miniştri sau alte dispoziţii cu caracter normativ, precum şi după principiile generale ale politicii economice a statului nostru, avînd dreptul ca, în aceste limite, să procedeze la adaptarea contractelor înche-

[1] A se vedea, S. Zilberştein, *Introducere în cercetarea Arbitrajului de Stat şi a practicii arbitrale — Sarcinile Arbitrajului de Stat în lumina documentelor Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român*, S.C.J., nr. 2, 1966, p. 252 şi urm. A se vedea şi A. Theodoru, *Arbitrajul de Stat — instituţie specific socialistă. Rolul şi locul său în cadrul organelor de stat*, A.S. nr. 4, 1969, p. 7 şi urm.

Scanned with OKEN Scanner

iate de organizațiile socialiste, pentru a le pune astfel în concordanță cu legile ori alte dispoziții cu caracter normativ. Într-adevăr, potrivit art. 25 din Legea nr. 5/1954, Arbitrajul de Stat va înlătura, modifica sau înlocui clauzele contractuale găsite în neconcordanță cu legile sau alte dispoziții cu caracter normativ, iar dacă adaptarea contractului va fi cu neputință a se face. Arbitrajul de Stat va constata nulitatea întregului contract.

Un mijloc de apărare a legalității socialiste, specific Arbitrajului de Stat, este sesizarea din oficiu. Potrivit art. 20 din Legea nr. 5/1954, cînd se constată că legalitatea socialistă a fost încălcată, Arbitrajul de Stat are dreptul să se sesizeze din oficiu[1], fie angajînd un litigiu, fie, în cazul cînd exista deja un litigiu, extinzînd cadrul litigiului.

Un alt mijloc prin care Arbitrajul de Stat contribuie la întărirea legalității socialiste este acela al controlului legalității actelor administrative pe cale indirectă, folosind *excepția de ilegalitate*. Arbitrajul de Stat este în drept (și este și obligat) să facă o apreciere și să ia o poziție față de valoarea deosebită a unor acte normative de grad diferit. Ori de cîte ori va constata o neconcordanță, el urmează să dea precădere actului normativ de grad superior[2]. De asemenea, Arbitrajul de Stat, folosind excepția de ilegalitate, este îndreptățit să exercite un control asupra legalității actelor de planificare.

Tot pe linia apărării legalității, ori de cîte ori, în cursul rezolvării litigiilor, constată deficiențe ce constituie încălcări grave ale legalității socialiste, Arbitrajul de Stat va sesiza organele competente a lua măsurile necesare de îndreptare (art. 26 din Legea nr. 5/1954). Trebuie observat, însă, că Arbitrajul de Stat nu are dreptul să intervină în administrația de stat ori în conducerea organizațiilor socialiste. Nefiind un organ de control operativ, Arbitrajul de Stat nu poate lua în mod direct măsuri pentru remedierea deficiențelor, ci numai pe calea indirectă a semnalărilor și propunerilor făcute organelor competente care, ele, vor aplica în concret măsurile corespunzătoare. Numai excepțional, în cazul în care se constată neglijențe în organizarea și funcționarea contabilității organizațiilor socialiste, Primul Arbitru de Stat și arbitrii de stat șefi, dacă faptul nu constituie infracțiune, vor putea să aplice în mod direct conducătorilor și contabililor șefi o amendă al cărei maxim poate ajunge pînă la salariul pe o lună (art. 26 din Legea nr. 5/1954).

Pentru a contribui la respectarea legalității socialiste, Arbitrajul de Stat mai dispune și de alte mijloace: instrucțiunile date de Primul Arbitru de Stat, care cuprind îndrumări obligatorii privind interpretarea și aplicarea unor dispoziții din actele normative, propunerile făcute pe baza centralizării și sistematizării materialelor rezultate din activitatea organelor arbitrale, în vederea completării sau modificării legilor sau cu privire la îmbunătățirea activității organizațiilor socialiste.

[1] A se vedea, *Infra*, nr. 660.

[2] Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria și practica litigiilor precontractuale*, p. 246. A se vedea și V. Prisăcaru, *Contribuția Arbitrajului de Stat la întărirea legalității socialiste*, A.S. nr. 6, 1966, p. 8 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

§ 3. ÎNTĂRIREA DISCIPLINEI DE PLAN

579. **Precizări prealabile.** Conducerea planificată a dezvoltării economico-sociale constituie un atribut esențial și inalienabil al suveranității și independenței naționale.

Dînd expresie acestei concepții, Constituția Republicii Socialiste România arată că „Statul socialist român organizează, planifică și conduce economia națională . . .“ (art. 13).

Datorită importanței deosebite pe care o prezintă conducerea planificată a economiei, alături de alte organe de stat, Arbitrajul de Stat este chemat să-și aducă contribuția sa la respectarea sarcinilor de plan, la întărirea disciplinei de plan.

580. **Mijloace specifice de întărire a disciplinei de plan.** Deși nu are un rol direct în planificare, Arbitrajul de Stat contribuie la îmbunătățirea muncii de planificare desfășurată de organele competente, prin hotărîrile pe care le dă în rezolvarea litigiilor ca și prin semnalările pe care le face cu privire la deficiențele constatate.

Astfel, cu prilejul rezolvării litigiilor patrimoniale născute din neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligațiilor contractuale, Arbitrajul de Stat urmărește ca părțile să-și execute în natură obligațiile ce le revin, prin aceasta asigurîndu-se, implicit, îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor de plan. În acest scop, Arbitrajul de Stat aplică sancțiunile prevăzute de actele normative (penalități și despăgubiri).

În cazul în care cu prilejul rezolvării litigiilor constată unele deficiențe în activitatea organizațiilor socialiste, Arbitrajul de Stat va semnala organelor tutelare ale acestora deficiențele constatate pentru a lua măsurile necesare pentru remedierea lor.

Arbitrajul de Stat — trebuie subliniat — își aduce o contribuție la îmbunătățirea muncii de planificare și pe un plan general. Într-adevăr, potrivit art. 27 din Legea nr. 5/1954, Arbitrajul de Stat Central are sarcina de a centraliza, analiza și sistematiza materialul rezultat din activitatea tuturor organelor arbitrale, în scopul de a face propuneri, atît cu privire la completarea și modificarea legislației în vigoare, cît și cu privire la îmbunătățirea activității desfășurate de organizațiile socialiste. Exercitînd aceste atribuții, Arbitrajul de Stat devine inițiator al unor măsuri care, însușite de organele competente și consacrate pe calea unor acte normative, contribuie la îmbunătățirea activității de planificare.

§ 4. ÎNTĂRIREA DISCIPLINEI CONTRACTUALE

581. **Precizări prealabile.** Potrivit art. 2 din Legea nr. 71/1969, contractul economic este un instrument de planificare și de realizare a prevederilor cuprinse în planul național unic de dezvoltare economico-socială; el servește la fundamentarea planurilor anuale pe baza prevederilor cuprinse în planul cincinal, precum și la concretizarea desfășurării relațiilor economice dintre organizațiile socialiste cu privire la furnizarea de produse, executarea de lucrări și prestarea de servicii, în scopul înfăptuirii integrale a obligațiilor rezultate din planul național unic de dezvoltare economico-socială.

Scanned with OKEN Scanner

Avînd în vedere aceste funcţii ale contractului economic, legea a stabilit ca o sarcină primordială a Arbitrajului de Stat întărirea prin toate mijloacele a disciplinei contractuale.

582. **Mijloace specifice de întărire a disciplinei contractuale.** Cu ocazia rezolvării litigiilor privind executarea contractelor economice, Arbitrajul de Stat este preocupat ca în hotărîrile pe care le pronunţă să asigure respectarea de către părţi a clauzelor din contractele încheiate. Într-adevăr, obligaţiile asumate prin contractele economice trebuie să fie executate *„în natură şi întocmai"* pentru a se asigura îndeplinirea corespunzătoare a sarcinilor de plan.

Pe linia eforturilor sale de întărire a disciplinei contractuale, Arbitrajul de Stat foloseşte şi alte mijloace. Astfel, Arbitrajul de Stat, prin instrucţiunile pe care le dă, prin verificările pe teren pe care le face, contribuie la încheierea unor contracte economice conforme dispoziţiilor din acte normative şi intereselor îndeplinirii sarcinilor de plan. În sfîrşit, prin sesizarea din oficiu, Arbitrajul de Stat acţionează în sensul întăririi disciplinei contractuale.

§ 5. CONSOLIDAREA GESTIUNII ECONOMICE A ORGANIZAŢIILOR SOCIALISTE

583. **Precizări prealabile.** Aşa cum am văzut, administrarea bunurilor proprietate socialistă de către organizaţiile socialiste se realizează pe baza acelui principiu specific orînduirii socialiste care este gestiunea economică.

Datorită importanţei pe care o prezintă gestiunea economică pentru perfecţionarea activităţii economice, documentele de partid au subliniat necesitatea luării unor noi măsuri pentru consolidarea gestiunii economice a organizaţiilor socialiste.

„Pentru a-şi putea îndeplini în cele mai bune condiţii sarcinile ce le revin — arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu — întreprinderile, funcţionînd pe baza gestiunii economice proprii — vor trebui să se bucure de mai multă autonomie, de atribuţii şi drepturi sporite, să dispună de mijloace materiale şi financiare necesare realizării creşterii şi perfecţionării continue a producţiei de bunuri materiale"[1].

La întărirea continuă a gestiunii economice a organizaţiilor socialiste un rol însemnat revine şi Arbitrajului de Stat.

584. **Mijloace specifice de întărire a gestiunii economice a organizaţiilor socialiste.** Arbitrajul de Stat dispune de anumite mijloace prin intermediul cărora îşi aduce contribuţia la întărirea gestiunii economice a organizaţiilor socialiste.

Astfel, cu ocazia rezolvării litigiilor patrimoniale dintre organizaţiile socialiste, organele arbitrale trebuie să stăruie să descopere cauzele care au generat litigiul, precum şi deficienţele din activitatea părţilor litigante.

[1] Nicolae Ceauşescu, *Raport la Conferinţa Naţională a Partidului Comunist Român*, decembrie, 1967, *op. cit.*, p. 41.

În hotărîrile date de organele arbitrale își găsesc expresia cerințele principiului gestiunii economice și, în special, angajarea răspunderii patrimoniale a organizației socialiste care nu și-a respectat obligațiile contractuale. Plata penalităților și despăgubirilor nu reprezintă numai o pagubă în patrimoniul organizației socialiste debitoare, ci și un semnal de alarmă, atît pentru organizația socialistă în cauză, cît și pentru organele de control, că activitatea organizației socialiste debitoare este deficitară și că trebuie luate măsuri de îndreptare.

Prin hotărîrile pe care le pronunță în rezolvarea litigiilor, Arbitrajul de Stat înlătură posibilitatea unor iertări reciproce de datorii, compensarea sumelor datorate cu titlu de penalități sau despăgubiri. Într-adevăr, asemenea operații duc la escamotarea deficiențelor din activitatea organizațiilor socialiste respective, fapt care prejudiciază asupra îndeplinirii sarcinilor de plan.

Așadar, prin analiza amănunțită a modului în care organizațiile socialiste își îndeplinesc obligațiile asumate, a cauzelor deficiențelor constatate, precum și prin aplicarea sancțiunilor, Arbitrajul de Stat contribuie la o mai bună administrare a bunurilor de către organizațiile socialiste, le stimulează în găsirea celor mai bune mijloace pentru îmbunătățirea activității lor, pentru îndeplinirea sarcinilor de plan.

§ 6. APĂRAREA PROPRIETĂȚII SOCIALISTE

585. **Precizări prealabile.** Apărarea proprietății socialiste constituie una dintre cele mai importante sarcini ale organizațiilor socialiste.

„La baza societății noastre — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — stă proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, care asigură dezvoltarea multilaterală a patriei, bunăstarea întregului popor; Constituția garantează, ocrotește și asigură dezvoltarea continuă a proprietății de stat asupra bunurilor aparținînd întregului popor și a proprietății cooperatiste asupra bunurilor aparținînd fiecărei organizații cooperatiste“[1].

O contribuție însemnată la apărarea proprietății socialiste o aduce Arbitrajul de Stat. Apărarea proprietății socialiste constituie așa cum s-a arătat[2], sinteza eforturilor depuse de Arbitrajul de Stat pentru întărirea legalității socialiste, întărirea disciplinei de plan, a disciplinei contractuale și consolidarea gestiunii economice.

Trebuie subliniat că Arbitrajul de Stat contribuie la apărarea proprietății socialiste prin mijloacele prevăzute de lege; competența sa este restrînsă la litigiile în care părți sînt organizațiile socialiste de stat, organizațiile cooperatiste și alte organizații obștești[3].

[1] Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român, op. cit.*, p. 57—58.

[2] Constantin Stătescu, *Arbitrajul de Stat și practica arbitrală*, p. 34.

[3] A se vedea, A. Tudosie, G. Weintraub, *Colaborarea între organele procuraturii și arbitraj în scopul apărării avutului obștesc*, A.S., nr. 5, 1960, p. 21 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

586. **Mijloace specifice de apărare a proprietății socialiste.** Menționăm cîteva dintre mijloacele prin intermediul cărora Arbitrajul de Stat contribuie la întărirea proprietății socialiste.

Astfel, prin aplicarea cu stricteţe a principiilor executării în natură și întocmai a obligațiilor din contractele economice se apără proprietatea socialistă.

Obligarea la plata penalităților și despăgubirilor pentru nerespectarea obligațiilor reprezintă un alt mijloc de apărare a proprietății socialiste. Într-adevăr, în cazul în care prin nerespectarea obligațiilor se cauzează prejudicii, acestea sînt reparate prin plata penalităților și despăgubirilor.

Aplicarea principiului colaborării tovărășești a organizațiilor socialiste la executarea obligațiilor oferă, de asemenea, posibilitatea apărării proprietății socialiste. Într-adevăr, potrivit acestui principiu, Arbitrajul de Stat poate sancționa nerespectarea de către organizația socialistă creditoare a obligației de prevenire, înlăturare sau micșorare a pagubelor ce s-ar aduce prin nerespectarea obligațiilor de către debitor.

Adaptarea contractelor economice la cerințele legale, prin înlăturarea, modificarea sau înlocuirea clauzelor contractuale găsite în neconcordanță cu dispozițiile din actele normative constituie și ea o modalitate de apărare a proprietății socialiste.

În sfîrșit, semnalarea unor deficiențe din activitatea organizațiilor socialiste poate avea ca urmare apărarea proprietății socialiste.

§ 7. MĂRIREA SIMȚULUI DE RĂSPUNDERE PERSONALĂ

587. **Precizări prealabile.** Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, mersul înainte depind în mod hotărîtor și nemijlocit de calitatea și competența oamenilor, de priceperea lor în administrarea bogățiilor țării, de responsabilitatea cu care își îndeplinesc sarcinile.

De aceea, în ultimii ani au fost luate o serie de măsuri care să ducă la îmbunătățirea sistemului de cointeresare materială a oamenilor muncii, la mărirea simțului de răspundere în îndeplinirea obligațiilor ce le revin.

La întărirea simțului de răspundere al angajaților în îndeplinirea sarcinilor contribuie, cu mijloacele care-i sînt specifice, și Arbitrajul de Stat.

588. **Mijloace specifice de mărire a simțului de răspundere.** Pentru înlăturarea deficiențelor din activitatea organizațiilor socialiste, constatate cu ocazia rezolvării litigiilor, Arbitrajul de Stat semnalează în cuprinsul hotărîrilor ce le pronunță cauzele care au dus la nașterea litigiilor și, dacă este posibil, și angajații care se fac vinovați.

De asemenea, potrivit art. 22 din Legea nr. 71/1969, pentru prejudiciul cauzat organizațiilor socialiste prin plata de amenzi contravenționale, penalități sau despăgubiri, ca urmare a nerespectării disciplinei contractuale, angajații acestora vor răspunde material sau disciplinar potrivit cu culpa fiecăruia.

Scanned with OKEN Scanner

În cazul în care încălcarea disciplinei contractuale de către organizațiile socialiste este datorată faptei unor angajați, cauzîndu-se astfel prejudicii însemnate avutului obștesc, angajații vor răspunde în condițiile art. 248 sau 249 C. pen., după caz, dacă fapta lor nu întrunește elementele unei infracțiuni mai grave.

Cînd constată neglijențe în organizarea și funcționarea contabilității organizațiilor socialiste, Primul Arbitru de Stat sau arbitrii de stat șefi au dreptul, dacă fapta nu constituie infracțiune, să aplice conducătorilor și contabililor șefi o amendă al cărei cuantum poate merge pînă la salariul pe o lună (art. 26 din Legea nr. 5/1954).

SECȚIUNEA III

ROLUL EDUCATIV AL ACTIVITĂȚII ORGANELOR ARBITRAJULUI DE STAT

589. **Caracterizare generală.** Odată cu trecerea la înfăptuirea planului cincinal 1971—1975, România a intrat într-o nouă etapă a dezvoltării sale economico-sociale — etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate.

„În noile condiții de dezvoltare a țării noastre — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — activitatea ideologico-educativă devine o puternică forță..., formarea omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, cu un larg orizont de cultură reprezintă un factor de prim ordin în întreaga activitate de transformare revoluționară a societății, de edificare a socialismului și comunismului"[1].

De aceea, P.C.R. preocupîndu-se necontenit de avîntul forțelor de producție, de perfecționarea relațiilor de producție, acordă în același timp o atenție deosebită activității politico-ideologice, de formare a omului nou.

Alături de alte organe ale statului, cărora le revin sarcini deosebite din programul P.C.R. privind îmbunătățirea activității ideologice, Arbitrajul de Stat contribuie, cu mijloacele care-i sînt specifice, la educarea oamenilor muncii.

Rolul educativ al organelor arbitrale se manifestă în toate formele de activitate pe care le desfășoară aceste organe[2].

Astfel, un aspect important al rolului educativ al activității Arbitrajului de Stat îl constituie *prevenirea litigiilor arbitrale.*

[1] Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la programul P.C.R. pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoașterii și educația socialistă a maselor, pentru așezarea relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste*, București, Editura politică, 1971, p. 6.

[2] A se vedea, I. Schottek, *Cu privire la rolul educativ al activității organelor arbitrale*, A.S. nr. 2, 1969, p. 46 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

În vederea prevenirii litigiilor arbitrale, Arbitrajul de Stat desfășoară o activitate concretă de informare și de cunoaștere a activității organizațiilor socialiste. Organele arbitrale organizează consfătuiri interjudețene cu participarea cadrelor din economie care dezbat probleme privind întărirea disciplinei de plan și contractuale în activitatea organizațiilor socialiste. De asemenea, lucrători ai organelor arbitrale se deplasează pe teren pentru a cunoaște activitatea organizațiilor socialiste și a da îndrumările corespunzătoare. În cazul descoperirii unor deficiențe privind disciplina contractuală, organele arbitrale se pot sesiza din oficiu (art. 20 din Legea nr. 5/1954).

Rolul educativ al Arbitrajului de Stat se manifestă și în *activitatea de soluționare a litigiilor* în cadrul organizațiilor socialiste, în prezența oamenilor muncii. O atare modalitate de rezolvare a litigiilor are un efect educativ pentru cei vinovați de nerespectarea obligațiilor, care au dus la angajarea răspunderii organizației socialiste din care fac parte. Dezbaterile prilejuite de rezolvarea litigiilor contribuie la crearea unei opinii în favoarea unei atitudini înaintate față de muncă, împotriva unor neglijențe în îndeplinirea sarcinilor de serviciu.

Hotărîrile pronunțate de organele arbitrale au și ele un rol educativ. Într-adevăr, prin stabilirea corectă a faptelor care au generat litigiul, cu arătarea persoanelor vinovate și a cauzelor deficiențelor, și totodată, prin aplicarea sancțiunilor, hotărîrea devine mobilizatoare, influențînd asupra activității organizațiilor socialiste.

În sfîrșit, *semnalările Arbitrajului de Stat*, făcute organelor tutelare ale părților, au un rol deosebit în înlăturarea deficiențelor și la educarea celor chemați să îndeplinească măsurile stabilite.

Organele arbitrale, de asemenea, au obligația de a comunica organizațiilor socialiste modul cum își desfășoară activitatea reprezentanții lor în fața organelor arbitrale, făcînd propuneri de sancționare ori evidențiere.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL II

STRUCTURA ORGANIZATORICĂ ŞI FUNCŢIONAREA ORGANELOR ARBITRALE

SECŢIUNEA I

NOŢIUNI INTRODUCTIVE

590. **Precizări prealabile.** Legea nr. 5/1954 distinge două categorii de organe arbitrale: organele Arbitrajului de Stat şi organele arbitrale ale ministerelor şi ale celorlalte organe centrale ale administraţiei de stat, ale uniunilor centrale de cooperative sau ale celorlalte organizaţii centrale obşteşti.

Criteriul distincţiei îl constituie competenţa de rezolvare a litigiilor; organele Arbitrajului de Stat rezolvă litigiile dintre organizaţiile socialiste dacă acestea aparţin unor organe centrale deosebite, pe cînd organele arbitrale din cadrul ministerelor şi al altor organe centrale rezolvă litigiile dintre organizaţiile socialiste care depind de acelaşi organ central.

Întrucît în legătură cu structura organizatorică şi funcţionarea acestor două categorii de organe arbitrale există anumite deosebiri, le vom examina separat.

SECŢIUNEA II

STRUCTURA ORGANIZATORICĂ ŞI FUNCŢIONAREA ORGANELOR ARBITRAJULUI DE STAT

591. **Organele Arbitrajului de stat.** Potrivit art. 2 din Legea nr 5/1954 şi art. 1 din H.C.M. nr. 466/1968 Arbitrajul de Stat are următoarele organe:

a) Arbitrajul de Stat Central;

b) Arbitrajele de stat interjudeţene şi Arbitrajul de Stat al municipiului Bucureşti.

Aceste organe au o existenţă de sine stătătoare şi sînt constituite într-un anumit sistem[1].

Arbitrajul de Stat Central este un organ arbitral cu o competenţă teritorială generală; el rezolvă litigiile de o mare valoare sau în care o parte este un organ central.

Arbitrajele de Stat interjudeţene sînt organe arbitrale „locale"; ele au o competenţă teritorială care cuprinde 2—4 judeţe[2].

[1] A se vedea: C. Cătuţ, *op. cit.*, A.S. nr. 2, 1968, p. 5; A. Theodoru, *op. cit.*, A.S. nr. 4, 1969, p. 19.

[2] Competenţele teritoriale ale organelor arbitrale interjudeţene sînt prevăzute în Anexa 1 a H.C.M. nr. 466/1968. Astfel, potrivit anexei există următoarele

Scanned with OKEN Scanner

Arbitrajul de Stat al municipiului Bucureşti este un organ arbitral de acelaşi nivel cu organele arbitrale interjudeţene; el are drept competenţă teritorială municipiul Bucureşti.

Potrivit legii, arbitrajele de stat interjudeţene şi al municipiului Bucureşti sînt subordonate Arbitrajului de Stat Central.

592. **Conducerea generală a organelor Arbitrajului de Stat.** Potrivit art. 3 din Legea nr. 5/1954, conducerea generală a organelor Arbitrajului de Stat este exercitată de un Prim Arbitru de Stat, ajutat de un adjunct al Primului Arbitru de Stat, numiţi de Consiliul de Miniştri. Conducerea generală de către Primul Arbitru de Stat a organelor arbitrale se concretizează sub trei aspecte esenţiale[1]: numirea arbitrilor de stat şi a consultanţilor arbitrali, îndrumarea organelor arbitrale şi controlul asupra hotărîrilor pronunţate de organele arbitrale.

a) *Numirea arbitrilor de stat şi a consultanţilor arbitrali.* Primul Arbitru de Stat numeşte pe arbitrii de stat, consultanţii arbitrali şi ceilalţi lucrători ai Arbitrajului de Stat Central. De asemenea, Primul Arbitru de Stat numeşte pe arbitrii de stat şefi, arbitrii de stat şi consultanţii arbitrali ai Arbitrajelor de Stat interjudeţene şi Arbitrajului de Stat al municipiului Bucureşti (art. 5 din Legea nr. 5/1954).

b) *Îndrumarea organelor arbitrale.* Potrivit art. 33 din Legea nr. 5/1954, Primul Arbitru de Stat îndrumează organele Arbitrajului de Stat. În exercitarea acestei atribuţii, Primul Arbitru de Stat are anumite mijloace:

— *dreptul de a da instrucţiuni* obligatorii pentru toate organele arbitrale (art. 33 din Legea nr. 5/1954); cînd sînt date în comun de către Primul Arbitru de Stat şi Ministerul Finanţelor sau Comitetul de Stat

arbitraje de stat interjudeţene, în raza teritorială a cărora intră următoarele judeţe:

— Bacău — judeţele Bacău şi Neamţ;
— Braşov — judeţele Braşov, Sibiu, Covasna;
— Bucureşti — judeţele Ilfov, Teleorman, Ialomiţa;
— Cluj — judeţele Cluj, Bistriţa-Năsăud, Sălaj;
— Constanţa — judeţele Constanţa, Tulcea;
— Craiova — judeţele Dolj, Gorj, Olt, Mehedinţi;
— Deva — judeţele Hunedoara, Alba;
— Galaţi — judeţele Galaţi, Vrancea, Brăila;
— Iaşi — judeţele Iaşi, Vaslui;
— Tîrgu-Mureş — judeţele Mureş, Harghita;
— Oradea — judeţele Bihor, Arad;
— Piteşti — judeţele Argeş, Vîlcea;
— Ploieşti — judeţele Prahova, Dîmboviţa, Buzău;
— Satu-Mare — judeţele Satu-Mare, Maramureş;
— Suceava — judeţele Suceava, Botoşani;
— Timişoara — judeţele Timiş, Caraş-Severin.

[1] Primul Arbitru de Stat are şi alte atribuţii: rezolvarea conflictelor de competenţă, organizarea şi funcţionarea interioară a Arbitrajului de Stat etc.

Scanned with OKEN Scanner

al Planificării, instrucțiunile sînt obligatorii și pentru organizațiile socialiste[1];

— *dreptul de îndrumare și control pe teren,* exercitat direct sau prin corpul de îndrumare și control;

— *dreptul de a chema la instructaj și consfătuiri* periodice pe arbitrii de stat și consultanții arbitrali[2].

Pentru a asigura condițiile necesare exercitării îndrumării organelor arbitrale de către Primul Arbitru de Stat, legea pune în sarcina Arbitrajului de Stat Central obligația de a centraliza, analiza și sistematiza materialul rezultat din activitatea tuturor organelor arbitrale (art. 27 din Legea nr. 5/1954).

c) *Controlul asupra hotărîrilor pronunțate de organele arbitrale.* Primul Arbitru de Stat are un drept de control asupra tuturor hotărîrilor pronunțate de Arbitrajul de Stat Central și asupra unor hotărîri pronunțate de Arbitrajele de Stat interjudețene (art. 30 din Legea nr. 5/1954). Potrivit legii, Primul Arbitru de Stat are dreptul de a desființa, în total sau în parte, hotărîrea ilegală sau netemeinică și de a trimite litigiul spre o nouă arbitrare sau de a-l reține pentru a-l soluționa[3].

593. **Conducerea directă a organelor Arbitrajului de Stat.** Cît privește conducerea directă a organelor arbitrale trebuie făcută o distincție.

Arbitrajul de Stat Central este condus de către Primul Arbitru de Stat. Prin urmare, pe lîngă conducerea generală a organelor Arbitrajului de Stat, Primul Arbitru de Stat are și conducerea directă a Arbitrajului de Stat Central. În această calitate, Primul Arbitru de Stat exercită toate atribuțiile privind conducerea și controlul activității, disciplina salariaților etc.

Arbitrajele de Stat interjudețene și Arbitrajul de Stat al municipiului București sînt conduse de arbitrii de stat șefi. Aceștia exercită conducerea și controlul întregii activități în cadrul organului arbitral respectiv. Ei au dreptul de a numi pe ceilalți lucrători ai Arbitrajelor de Stat interjudețene și al municipiului București, în afară de arbitrii de stat și consultanții arbitrali (art. 3 din H.C.M. nr. 466/1968).

594. **Controlul activității Arbitrajului de Stat.** Potrivit art. 2 din Legea nr. 5/1954 „Controlul asupra întregii activități a Arbitrajului de Stat aparține Consiliului de Miniștri". Prin urmare, Consiliul de Miniștri are un drept de control general asupra activității desfășurate de organele Arbitrajului de Stat.

[1] A se vedea: Alexandru Velescu, *Întinderea puterii obligatorii a instrucțiunilor Primului Arbitru de Stat,* A.S. nr. 1, 1959, p. 22 și urm.; M. Onescu, *Natura juridică și conținutul Instrucțiunilor Primului Arbitru de Stat,* A.S. nr. 1, 1964, p. 6 și urm.

[2] A se vedea: *Consfătuirile anuale ale organelor arbitrale — mijloc important de îmbunătățire a muncii* (editorial), A.S. nr. 1, 1956.

[3] A se vedea, *Infra,* nr. 703—705.

Scanned with OKEN Scanner

Trebuie arătat că, potrivit legii, Consiliul de Miniștri are și un drept de control asupra hotărîrilor pronunțate de organele arbitrale. Într-adevăr, Consiliul de Miniștri are dreptul de control asupra unor hotărîri pronunțate de Arbitrajul de Stat Central (art. 30 din Legea nr. 5/1954); el are dreptul, fie de a desființa, în total sau în parte, o hotărîre ilegală sau netemeinică și să trimită litigiul spre o nouă arbitrare, fie de a modifica sau anula hotărîrea (art. 31 din Legea nr. 5/1954)[1].

SECȚIUNEA III

STRUCTURA ORGANIZATORICĂ ȘI FUNCȚIONAREA ORGANELOR ARBITRALE DIN CADRUL MINISTERELOR ȘI CELORLALTE ORGANE CENTRALE ALE ADMINISTRAȚIEI DE STAT, AL UNIUNILOR CENTRALE DE COOPERATIVE SAU AL CELORLALTE ORGANIZAȚII CENTRALE OBȘTEȘTI

595. **Organizare.** În concepția Legii nr. 5/1954, litigiile dintre organizațiile socialiste care depind de același minister, organ central al administrației de stat, uniune centrală de cooperative sau organizație centrală obștească nu intră în competența organelor Arbitrajului de Stat; ele se rezolvă pe cale administrativă de către organul central de care depind cele două părți litigante. Însă, în cazul în care rezolvarea pe cale administrativă a acestor litigii ar îngreuna buna funcționare a acestor organe centrale sau ar stînjeni îndeplinirea planului lor datorită numărului mare de litigii, ministerele, celelalte organe centrale ale administrației de stat, precum și uniunile centrale de cooperative sau celelalte organizații centrale obștești își pot crea organe arbitrale proprii[2] (art. 34 din Legea nr. 5/1954).

Modul de organizare și funcționare a acestor organe arbitrale proprii se stabilește prin regulamente întocmite de organele centrale pe lîngă care funcționează. Aceste regulamente se întocmesc pe baza principiilor cuprinse în Legea nr. 5/1954 și Regulile procedurii arbitrale și sînt avizate de către Primul Arbitru de Stat (art. 38 din Legea nr. 5/1954).

Organul arbitral propriu este condus de către un arbitru șef. El este numit, ca și arbitrii și secretarii arbitrali, de către conducătorul organului central în cadrul căruia funcționează organul arbitral propriu.

Conducătorul organului central — trebuie subliniat — are un drept de conducere și control asupra activității organului arbitral propriu.

596. **Dreptul de îndrumare al Primului Arbitru de Stat.** „Primul Arbitru de Stat — dispune art. 37 din Legea nr. 5/1954 — are drept de

[1] A se vedea, *Infra*, nr. 693.

[2] În unele acte normative aceste organe arbitrale sînt denumite *„Arbitraje ministeriale"* sau *„Arbitraje departamentale"*. În ultimii ani organele arbitrale din ministere au fost unificate cu oficiile juridice (*„Oficiul juridic și Arbitraj"*).

Scanned with OKEN Scanner

îndrumare și asupra activității organelor arbitrale ale ministerelor și celorlalte organe centrale ale administrației de stat, precum și a celor ale uniunilor centrale de cooperative sau altor organizații centrale obștești".

Acest drept de îndrumare privește numai modul de rezolvare a litigiilor și are drept scop asigurarea aplicării unitare a legii. Exercitarea acestui drept se realizează prin aceleași mijloace ca și în cazul organelor Arbitrajului de Stat.

597. **Controlul asupra hotărîrilor organelor arbitrale** *proprii.* Dreptul de control asupra hotărîrilor date de organele arbitrale proprii din cadrul ministerelor și celorlalte organe centrale se exercită de către miniștrii, conducătorii celorlalte organe centrale ale administrației de stat și președinții uniunilor centrale de cooperative sau ai celorlalte organizații centrale obștești.

În exercitarea dreptului de control, conducătorii organelor centrale au dreptul, atunci cînd se stabilește că hotărîrea este ilegală sau netemeinică, să desființeze, în total sau în parte, hotărîrea controlată și să trimită litigiul spre o nouă arbitrare, să o modifice ori să o anuleze (art. 36 din Legea nr. 5/1954).

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL III

COMPETENȚA ARBITRAJULUI DE STAT

SECȚIUNEA I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

598. **Precizări prealabile.** În dreptul procesual, prin competență se înțelege capacitatea de a rezolva anumite litigii recunoscută de lege unui organ de jurisdicție[1]. Arbitrajului de Stat, ca organ de jurisdicție, i se recunoaște o anumită competență în rezolvarea litigiilor dintre organizațiile socialiste.

Pentru precizarea competenței organelor Arbitrajului de Stat, în primul rînd, trebuie să stabilim care anume activități pot fi realizate de aceste organe și, totodată, să stabilim întinderea atribuțiilor acestor organe. Cu alte cuvinte, mai întîi trebuie să delimităm competența organelor Arbitrajului de Stat de competența altor organe ale statului. Aceasta este ceea ce se cheamă *competența generală* a Arbitrajului de Stat. Apoi, în al doilea rînd, odată stabilită competența generală, trebuie să delimităm competența pe care o au diferitele organe arbitrale între ele, în cadrul Arbitrajului de Stat. Cu alte cuvinte, este necesar să stabilim *competența arbitrală*[2] a organelor Arbitrajului de Stat.

Vom cerceta pe rînd aceste două aspecte.

SECȚIUNEA II

COMPETENȚA GENERALĂ A ARBITRAJULUI DE STAT

§ 1. SFERA COMPETENȚEI GENERALE A ARBITRAJULUI DE STAT

599. **Criterii pentru determinarea competenței generale a Arbitrajului de Stat.** Competența generală a organelor Arbitrajului de Stat este precizată în art. 1. 6, 7 și 9 din Legea nr. 5/1954. Din analiza dispozițiilor cuprinse în aceste articole rezultă că legea folosește două criterii principale[3] în delimitarea competenței generale a Arbitrajului de Stat.

[1] A se vedea, Prof. dr. doc. Ilie Stoenescu, conf. dr. Savelly Zilberștein, *Tratat de drept procesual civil*, vol. I, București, Centrul de Multiplicare al Universității din București, 1973, p. 117—119.

[2] Noțiunea de *„competența arbitrală"* corespunde noțiunii de *„competență jurisdicțională"* folosită în dreptul procesual civil.

[3] A se vedea: D. Florescu, D. Popescu, *Arbitrajul de Stat și procesul arbitral în R.P.R.*, București, Editura Academiei, 1960, p. 117 și urm.; Con-

Aceste criterii sînt: calitatea subiectelor litigiului și natura (obiectul) litigiilor.

a) *Calitatea subiectelor litigiului.* Potrivit art. 1 din Legea nr.5/1954 „Arbitrajul de stat rezolvă litigiile patrimoniale dintre instituțiile de stat, întreprinderile și organizațiile economice de stat și cooperatiste sau alte organizații obștești . . . "

Prin urmare, sînt de competența Arbitrajului de Stat numai litigiile în care părți sînt organizațiile socialiste enumerate de lege[1]; litigiile în care cel puțin una dintre părți nu se încadrează într-una din categoriile de organizații enumerate de art. 1 nu vor fi de competența Arbitrajului de Stat, ci de competența altor organe ale statului[2].

Organizațiile socialiste menționate în art. 1 pot fi părți în litigiu — trebuie subliniat — numai în măsura în care sînt, în condițiile legii, persoane juridice[3].

b) *Natura (obiectul) litigiilor.* În același art. 1 din Legea nr. 5/1954 se arată că „Arbitrajul de Stat rezolvă *litigiile patrimoniale . . .* " (subl. ns.). Art. 6 din lege concretizînd această indicație generală arată că „Arbitrajul de Stat rezolvă litigiile izvorîte din nerespectarea obligațiilor legale sau contractuale ori a obligațiilor născute din acte administrative de planificare, precum și orice alte categorii de litigii patrimoniale".

Din textele citate rezultă că, după natura lor, litigiile care intră în competența Arbitrajului de Stat sînt:

a) litigiile patrimoniale izvorîte din nerespectarea obligațiilor legale sau contractuale ori a obligațiilor născute din acte de planificare;

b) orice alte litigii patrimoniale[4]; de exemplu litigii izvorîte din cauzarea de prejudicii, îmbogățire fără temei legitim[5] etc.

stantin Stătescu, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală*, p. 46—50; Aurel Pop, *Arbitrajul de Stat și practica arbitrală*, București, Centrul de Multiplicare al Universității din București, 1970, p. 34.

[1] Deși legea nu face referire expresă la centrale, totuși litigiile dintre centrale și alte organizații socialiste sînt de competența Arbitrajului de Stat. Litigiile dintre societățile mixte și organizațiile socialiste nu sînt de competența Arbitrajului de Stat (art. 38 din Decretul nr. 424/1972).

[2] Arbitrajul de Stat nu este competent a soluționa un litigiu dintre două organizații socialiste, dacă una dintre aceste organizații reprezintă interesele unei persoane fizice (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Iași, nr. 313/1957, A.S. nr. 5—6, 1957, p. 82—84).

[3] Centrala poate împuternici o unitate componentă, fără personalitate juridică să o reprezinte în fața organelor de jurisdicție dar aceasta nu-i conferă personalitate juridică și nici dreptul de a figura în proces ca parte (Dec. P.A.S. nr. 369/1973, A.S. nr. 2, 1973, p. 73).

[4] În noțiunea de *„orice alte litigii patrimoniale"* intră toate litigiile cu caracter patrimonial care se ivesc între organizațiile socialiste, în afară de cele exceptate de lege (Instrucțiunea P.A.S. nr. 1166/1954, *Culegere*, p. 125).

[5] Litigiile patrimoniale chiar neevaluabile într-o sumă de bani sînt de competența Arbitrajului de Stat.

Scanned with OKEN Scanner

600. **Concluzii.** Din cele arătate rezultă că Legea nr. 5/1954 consacră regula potrivit căreia *Arbitrajul de Stat are competența de a rezolva litigiile patrimoniale dintre organizațiile socialiste.* Această regulă comportă, așa cum o să vedem, anumite excepții. Se poate afirma, însă, că ori de cîte ori nu există o dispoziție legală care să indice un alt organ competent să rezolve litigiile patrimoniale dintre organizațiile socialiste, ele vor fi de competența generală a Arbitrajului de Stat.

§ 2. LITIGII EXCEPTATE DE LA COMPETENȚA GENERALĂ A ARBITRAJULUI DE STAT

A. CONSIDERAȚII GENERALE

601. **Precizări prealabile.** În anumite cazuri, deși litigiile au un caracter patrimonial și intervin între organizațiile socialiste prevăzute de lege, totuși, ele nu sînt de competența Arbitrajului de Stat; asemenea litigii sînt scoase din competența generală a Arbitrajului de Stat.

Criteriile în funcție de care sînt stabilite aceste excepții sînt: valoarea litigiului, natura specială a unor litigii și subordonarea administrativă a părților în litigiu.

Potrivit art. 7 din Legea nr. 5/1954 sînt scoase din competența generală a Arbitrajului de Stat:

a) litigiile de o valoare mai mică de 1000 lei;

b) litigiile privitoare la impozite, taxe și orice alte obligații care se stabilesc ori se urmăresc potrivit dispozițiilor procesuale fiscale;

c) litigiile dintre instituțiile de stat, întreprinderile și organizațiile economice de stat sau cooperatiste și alte organizații obștești, dacă părțile depind exclusiv de același minister, organ central al adminstrației de stat, uniune centrală de cooperative sau organizație centrală obștească.

La aceste excepții prevăzute de art. 7 din Legea nr. 5/1954 mai trebuie adăugată o altă excepție; ea privește neînțelegerile ivite cu prilejul încheierii contractelor economice (art. 10 din Legea nr. 71/1969).

Vom analiza aceste excepții[1].

B. LITIGIILE DE O VALOARE MAI MICĂ DE 1 000 LEI[2]

602. **Competența de rezolvare a litigiilor de o valoare mai mică de 1000 lei.** Potrivit art. 7. lit. a din Legea nr. 5/1954, astfel cum a fost mo-

[1] Art. 7 mai prevedea încă o excepție, și anume, litigiile în care una din părți este o cooperativă agricolă de producție (lit. d). Această excepție a fost suprimată prin Decretul nr. 713/1966.

[2] A se vedea: Valentin Prisăcaru, *Unele probleme ridicate în rezolvarea litigiilor de o valoare mai mică de 1 000 lei*, A.S. nr. 3, 1961, p. 62 și urm.; Dumitru Florescu, *Competența de rezolvare a litigiilor dintre organizațiile socialiste de către organele tutelare ale debitorilor*, R.R.D. nr. 4, 1968, p. 41 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

dificat prin Decretul nr. 259/1959, nu sînt de competența Arbitrajului de Stat litigiile de o valoare mai mică de 1 000 lei[1].

Art. II din Decretul nr. 259/1959 prevede că litigiile de o valoare mai mică de 1 000 lei se rezolvă de către *organele tutelare ale debitorilor*[2]. Prin urmare, litigiile dintre organizațiile socialiste cu o valoare sub 1 000 lei se rezolvă, nu de către Arbitrajul de Stat, ci pe cale administrativă[3].

Hotărîrile date de organele tutelare ale debitorilor în rezolvarea litigiilor de o valoare sub 1 000 lei sînt definitive și executorii; împotriva lor nu există nici o cale ordinară de atac. Împotriva hotărîrilor se pot face, însă, reclamații la organele care le-au pronunțat[4].

603. **Domeniul de aplicare a excepției prevăzute de art. 7 lit. a din Legea nr. 5/1954.** Am arătat că litigiile de o valoare mai mică de 1000 lei nu sînt de competența Arbitrajului de Stat. Această excepție stabilită de art. 7 din Legea nr. 5/1954 comportă și ea unele excepții, potrivit cărora anumite litigii patrimoniale de o valoare mai mică de 1000 lei nu sînt de competența organelor tutelare ale debitorilor. În consecință, potrivit regulii generale, aceste litigii vor intra în competența Arbitrajului de Stat. Prin urmare, avem și excepții de la excepție, ceea ce echivalează cu întoarcerea la regula generală, potrivit căreia competența de a rezolva litigiile patrimoniale dintre organizațiile socialiste aparține Arbitrajului de Stat.

Vom analiza două asemenea excepții care sînt prevăzute expres de către lege[5].

[1] Deși, legea folosește criteriul valorii litigiului, nu înseamnă că numai litigiile al căror obiect îl formează o sumă de bani cad sub incidența acestei reglementări, ci orice litigiu patrimonial al cărui obiect evaluat în bani ar avea o valoare mai mică de 1 000 lei; de exemplu, obiectul litigiului este revendicarea în baza dreptului de administrare directă a unui bun de o valoare mai mică de 1 000 lei.

[2] Cînd legea prevede competența organelor tutelare ale debitorilor, de fapt, se are în vedere poziția pîrîților în litigiul rezultat în urma nerespectării obligațiilor, în care reclamantul pretinde pîrîtului — debitor al unei prestații — să-și îndeplinească obligațiile. De aceea, în realitate, legea se referă la *organele tutelare ale pîrîților* (A se vedea, Constantin Stătescu, *Arbitrajul de Stat și practica arbitrală*, p. 53).

[3] Organele competente să rezolve litigiile sînt precizate în concret de art. II din Decretul nr. 259/1959, astfel cum a fost modificat prin Decretul nr. 371/1971. Litigiile de o valoare sub 1 000 lei, în care debitor este o întreprindere subordonată centralei, sînt rezolvate de către centrală (art. 36 lit. m din Legea nr. 11/1971).

[4] A se vedea, Îndrumările nr. 37766/1960 privind rezolvarea litigiilor de o valoare mai mică de 1 000 lei între organizațiile socialiste, emise în comun de Primul Arbitru de Stat, Ministerul Finanțelor și Ministerul Justiției, A.S. nr. 4, 1960, p. 38—39.

[5] S-a discutat dacă nu pot fi admise și alte excepții deduse pe cale de interpretare din dispozițiile legii. Concret, s-a pus problema de a ști dacă Arbitrajul de Stat este sau nu competent să rezolve o cerere de chemare în garanție a cărei

Scanned with OKEN Scanner

a) *Litigiile patrimoniale a căror valoare este mai mică de 1000 lei, în care în calitate de debitor apare însuși organul chemat a rezolva litigiul.* Am arătat că potrivit art. II din Decretul nr. 259/1959, litigiile de o valoare mai mică de 1000 lei se rezolvă de către organele tutelare ale debitorilor. În cazul în care însă chiar organul chemat să rezolve litigiul este debitor, competența de rezolvare a litigiului nu mai poate aparține acestui organ, ci Arbitrajului de Stat. Într-adevăr, nu este cu putință ca în același timp organul în cauză să fie și parte în litigiu și judecător.

Prin urmare, deși valoarea acestor litigii este mai mică de 1000 lei, rezolvarea lor intră în competența Arbitrajului de Stat.

b) *Litigiile patrimoniale în care o parte este Ministerul Apărării Naționale, Ministerul de Interne sau Direcția Generală a Rezervelor de Stat.* Potrivit art. 9 pct. 3 din Legea nr. 5/1954 aceste litigii sînt de competența Arbitrajului de Stat, chiar dacă valoarea lor este mai mică de 1000 lei[1].

604. **Probleme privind determinarea valorii litigiului.** În legătură cu stabilirea valorii litigiului — în funcție de care se apreciază competența organului chemat să rezolve litigiul — se pun anumite probleme.

O primă problemă este de a ști *care este momentul în raport cu care se apreciază valoarea litigiului.*

Potrivit practicii arbitrale, *momentul în funcție de care se apreciază valoarea litigiului este momentul introducerii acțiunii*[2].

În legătură cu această regulă, practica arbitrală a făcut unele precizări.

Astfel, restrîngerea pretențiilor reclamantului sub valoarea prevăzută de lege pentru litigiile de competența Arbitrajului de Stat, după introducerea acțiunii, dar fără să fi intervenit fapte noi de natură a modifica situația îndeplinirii obligațiilor dintre părți, este un motiv pentru declinarea competenței. De exemplu, după sesizarea Arbitrajului de Stat, partea sau organul arbitral din oficiu, constată că valoarea litigiului a fost stabilită în mod greșit, datorită unei erori de calcul, la o sumă mai mare de 1000 lei, și că pretențiile care pot fi formulate sînt sub 1000 lei. În acest caz, restrîngerea acțiunii înseamnă o apreciere reală a valorii litigiului la momentul introducerii acțiunii[3].

S-a decis, însă, că micșorarea pretențiilor sub valoarea prevăzută pentru litigiile de competența Arbitrajului de Stat, după introducerea acțiunii, întrucît pîrîtul și-a executat parțial obligațiile după introducerea acțiunii, nu constituie o cauză care să determine declinarea compe-

valoare este sub 1 000 lei. Practica arbitrală s-a statornicit în sensul că o asemenea cerere nu poate fi reținută de către Arbitrajul de Stat, afară de cazul cînd privește un litigiu care este de competența exclusivă a Arbitrajului de Stat (A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 21/1961, *Culegere*, p. 328).

[1] A se vedea, *Infra*, nr. 616.

[2] Instrucțiunea P.A.S. nr. 1280/1954, *Culegere*, p. 80.

[3] Hot. Arbitrajului de Stat interjudețean Suceava, nr. 616/1956, A.S. nr. 4, 1956, p. 63.

tenței Arbitrajului de Stat, deoarece executarea ulterioară de către pîrît a obligațiilor sale nu a modificat valoarea litigiului apreciată la momentul introducerii acțiunii[1].

În sfîrșit, nici restrîngerea pretențiilor reclamantului, care inițial a cerut executarea în natură a obligațiilor, devenită imposibilă după expirarea anului de plan, nu constituie un motiv de declinare a competenței din partea Arbitrajului de Stat, chiar dacă valoarea penalităților și a despăgubirilor pretinse în locul executării în natură a scăzut sub valoarea prevăzută de lege pentru litigiile de competența Arbitrajului de Stat[2].

O *altă problemă* care se pune este de a ști *cum se determină valoarea litigiului în cazul unei pluralități de pretenții.*

Potrivit art. 14 din Regulile procedurii arbitrale nu se pot pretinde prin aceeași cerere drepturi care decurg din raporturi juridice diferite fără ca să existe o legătură între ele.

Uneori, părțile încalcă această dispoziție introducînd acțiuni prin care se pretind sume provenite din raporturi juridice distincte, fiecare din acestea fiind inferioară limitei minime care determină competența după valoare a Arbitrajului de Stat, dar care totalizate depășesc 1 000 lei. În asemenea cazuri, organul arbitral se va considera sesizat cu acele pretenții care decurg din același raport juridic, iar pentru rest, în faza de pregătire a rezolvării litigiului va îndruma partea să-și defalce pretențiile pe fiecare raport juridic distinct, fie prin disjungere, fie prin formularea unor acțiuni separate[3].

Principiul nu este încălcat dacă prin acțiune se pretind sume provenind din operațiuni diferite, dar care derivă din același raport juridic și cu legătură între ele. În acest caz, dacă fiecare sumă în parte este sub 1 000 lei, însă, totalizate depășesc această sumă, Arbitrajul de Stat este competent să soluționeze litigiul[4].

În sfîrșit, trebuie precizat că valoarea litigiului cuprinde nu numai valoarea obiectului principal, ci și tot ceea ce se mai cere în legătură cu obiectul principal; de exemplu, prețul și penalitățile de întîrziere la plata prețului.

C. LITIGIILE PRIVITOARE LA IMPOZITE, TAXE ȘI ORICE ALTE OBLIGAȚII CARE SE STABILESC SAU SE URMĂRESC POTRIVIT DISPOZIȚIILOR PROCESUALE FISCALE

605. **Caracterizare generală.** Potrivit art. 7 lit. b. din Legea nr. nr. 5/1954, astfel cum a fost modificat prin Decretul nr. 259/1959, nu

[1] Instrucțiunea P.A.S. nr. 1280/1954, *Culegere*, p. 80.

[2] Dec. P.A.S. nr. 884/1963, A.S. nr. 3, 1963, p. 56.

[3] Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 136/1966,, A.S. nr. 3, 1966, p. 99.

[4] Instrucțiunea comună nr. 7/1964 a Primului Arbitru de Stat și a Ministerului Finanțelor, *Culegere*, p. 334—335. A se vedea și Precizări ale P.A.S. din 18 oct. 1965 în legătură cu aplicarea îndrumarului nr. 1536/1964 al Ministerului Finanțelor și nr. 7/1964 al Arbitrajului de Stat Central, *Culegere*, p. 355—356.

Scanned with OKEN Scanner

sînt de competența Arbitrajului de Stat litigiile privitoare la impozite, taxe și orice alte obligații care se stabilesc ori se urmăresc potrivit dispozițiilor procesuale fiscale. Prin urmare, chiar dacă aceste litigii sînt angajate între două organizații socialiste, rezolvarea lor se va face pe cale administrativă și potrivit dispozițiilor speciale[1].

Practica arbitrală a decis că stabilirea și încasarea impozitelor, taxelor precum și a altor categorii de obligații similare nu pot fi contestate în fața organelor Arbitrajului de Stat. Tot astfel, nici cererile prin care s-ar pretinde de către o organizație socialistă restituirea unor sume plătite în plus ca impozite, taxe ori pentru executarea altor obligații similare, nu pot fi rezolvate de Arbitrajul de Stat[2].

În sfîrșit, practica arbitrală a asimilat cu litigiile privind impozitele și alte plăți către buget, chiar dacă aceste plăți nu au ca obiect impozite; de exemplu, litigiile avînd drept scop scoaterea unor sume din bugetul statului[3] sau din bugetul asigurărilor sociale[4].

D. LITIGIILE DINTRE ORGANIZAȚIILE SOCIALISTE SUBORDONATE ACELUIAȘI ORGAN CENTRAL

606. **Precizări prealabile.** Potrivit art. 7 lit. c din Legea nr. 5/1954 sînt exceptate de la competența Arbitrajului de Stat litigiile dintre instituțiile de stat, întreprinderile și organizațiile economice de stat sau cooperatiste și alte organizații obștești, dacă părțile depind exclusiv de același minister, organ central al administrației de stat, uniune centrală de cooperative sau organizație centrală obștească.

Art. 34 și 35 din Legea nr. 5/1954 prevăd că soluționarea litigiilor patrimoniale, indiferent de valoarea lor, dintre întreprinderile și organizațiile de stat sau cooperatiste și alte organizații obștești, care depind de același minister, organ central al administrației de stat, uniune centrală de cooperative sau organizație centrală obștească sînt de competența organelor arbitrale proprii ale ministerelor, organelor centrale ale administrației de stat, uniunilor centrale de cooperative ori organizațiilor obștești.

În mod excepțional, cu acordul Primului Arbitru de Stat, miniștrii, conducătorii celorlalte organe centrale ale administrației de stat, președinții de uniuni centrale de cooperative ori conducătorii celorlalte organizații centrale obștești pot trimite litigiile de competența organelor arbitrale proprii pentru a fi soluționate de Arbitrajul de Stat.

În cazul în care pe lîngă unele ministere, organe centrale ale administrației de stat, uniuni centrale de cooperative sau organizații centrale obștești nu sînt înființate organe arbitrale proprii, litigiile din această

[1] Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 1384/1961, A.S. nr. 3, 1961, p. 76.
[2] Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 24/1973, A.S. nr. 4, 1973, p. 109.
[3] Dec. P.A.S. nr. 836/1957, A.S. nr. 5—6, 1957, p. 66.
[4] Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Iași, nr 961/1972, A.S. nr. 3, 1973, p. 98.

categorie vor fi rezolvate pe cale administrativă de către organul tutelar căruia îi sînt subordonate părțile aflate în litigiu.

607. **Domeniul de aplicare a excepției prevăzute de art. 7 lit. c din Legea nr. 5/1954.** Din cele arătate a rezultat că Legea nr. 5/1954 scoate din competența generală a Arbitrajului de Stat litigiile dintre organizațiile socialiste care sînt *subordonate aceluiași organ central* — minister, organ central al administrației de stat, uniune centrală de cooperative și organizație centrală obștească.

În legătură cu această concluzie se impun a fi cercetate trei probleme.

Prima problemă constă în aceea de a ști *care va fi organul competent a rezolva litigiile dintre două organizații socialiste în cazul în care acestea sînt subordonate*, nu unui organ central, ci *unui organ local;* de exemplu, părțile litigante sînt două organizații socialiste subordonate unui comitet executiv al consiliului popular județean. Legea nr. 5/1954 nu reglementează această problemă. Menționăm, însă, că potrivit art. 10 pct. b din Legea nr. 71/1969 neînțelegerile precontractuale dintre unitățile de interes local se rezolvă de către comitetul executiv al consiliului popular județean sau al municipiului București. Am putea spune că și celelalte litigii — în afară de neînțelegerile precontractuale — sînt de competența comitetului executiv al consiliului popular județean? Socotim că răspunsul trebuie să fie negativ. Într-adevăr, competența atribuită de Legea nr. 71/1969 comitetului executiv al Consiliului popular județean are un caracter special; ea privește numai rezolvarea neînțelegerilor precontractuale. Caracterul imperativ al normelor care stabilesc competența se opune la extinderea aplicării dispozițiilor legii la alte cazuri decît cele prevăzute expres de lege. Considerăm că în cazul pe care îl discutăm își va găsi aplicarea principiul general privind competența de rezolvare a litigiilor dintre organizațiile socialiste. Drept urmare, competent să rezolve aceste litigii este Arbitrajul de Stat, cu excepția cazului cînd litigiul este de o valoare mai mică de 1 000 lei, cînd competent va fi, potrivit legii, organul tutelar al debitorului[1].

O a doua problemă care se impune a fi precizată este cea privind *competența de rezolvare a litigiilor dintre două organizații socialiste care aparțin aceleiași centrale.* Care va fi organul competent să rezolve aceste litigii, centrala sau organul arbitral al ministerului în subordinea căruia se află centrala?

Art. 36 lit. m din Legea nr. 11/1971 prevede că centrala „examinează și soluționează litigiile patrimoniale dintre întreprinderile subordonate, trimițînd organelor arbitrale numai acele litigii care depășesc competența sa".

Din textul citat rezultă că, de regulă, litigiile patrimoniale dintre întreprinderile subordonate centralei se rezolvă de către centrală; numai excepțional anumite litigii vor fi trimise organelor arbitrale. Prin urmare,

[1] A se vedea și Constantin Stătescu, *Arbitrajul de Stat și practica arbitrală*, p. 78.

Scanned with OKEN Scanner

prin Legea nr. 11/1971 s-a modificat art. 35 din Legea nr. 5/1954 care consacră competența organelor arbitrale proprii de a rezolva litigiile dintre două organizații socialiste care depind de același organ central.

Modificarea nu privește, însă, numai un simplu transfer de competență în favoarea centralei, ci ea reprezintă și o schimbare a metodei de rezolvare a litigiilor. Într-adevăr, centrala nu își va crea un organ arbitral propriu pentru a rezolva aceste litigii, ci le va rezolva pe cale administrativă[1].

Investirea centralei cu competența de a rezolva pe cale administrativă litigiile dintre întreprinderile subordonate[2] constituie o consecință a funcției de conducere nemijlocită de către centrală a activității întreprinderilor subordonate.

Cît privește problema repartizării competenței de rezolvare a acestor litigii între centrală și organele arbitrale, articolul citat prevede doar că centrala va trimite organelor arbitrale „numai acele litigii care depășesc competența sa". Nu se prevede, însă, care este criteriul de stabilire a competenței centralei. Formularea textului lasă să se înțeleagă că o delimitare a competențelor urmează a fi făcută pe cale legală. Pînă la reglementarea unui criteriu legal de delimitare a competențelor, centrala rămîne competentă să rezolve toate litigiile dintre întreprinderile subordonate; ea va putea aprecia, însă, în funcție de complexitatea litigiului, dacă nu este cazul să îl trimită spre rezolvare organului arbitral propriu din cadrul organului central căruia îi este subordonată centrala.

O a treia problemă constă în aceea de a ști dacă organul arbitral propriu este competent să rezolve litigiile dintre organizațiile socialiste subordonate unor organe centrale deosebite, cînd valoarea acestora este sub 1 000 lei.

Față de redactarea textului art. 35 din Legea nr. 5/1954, răspunsul care trebuie dat este negativ. Într-adevăr, potrivit acestui text organele arbitrale proprii sînt competente să rezolve numai litigiile dintre organizațiile socialiste „depinzînd exclusiv de același minister, organ central al administrației de stat, de aceeași uniune centrală de cooperative sau organizație centrală obștească". Totuși, așa cum se arată în literatura

[1] A se vedea și Mihai Constantinescu, *Competența centralei de a soluționa litigiile patrimoniale dintre unitățile subordonate*, A.S. nr. 2, 1972, p. 23—24.

[2] Potrivit art. 11 lit. m din Legea nr. 11/1971, centrala rezolvă numai „litigiile patrimoniale *dintre întreprinderile subordonate*". Prevederea legală nu se referă și la litigiile dintre unitățile componente ale centralei sau la litigiile dintre întreprinderile subordonate și unitățile componente.

Cu toate că unitățile componente ale centralei nu au personalitate juridică, totuși, considerăm că eventualele litigii dintre ele sau cu întreprinderile subordonate vor fi rezolvate de centrală. Într-adevăr, centrala nu acționează ca un organ jurisdicțional, fapt care ar impune condiția personalității juridice a părților litigante, ci ca organ administrativ, care conduce și răspunde de întreaga activitate a unităților din subordine.

de specialitate[1], în rezolvarea problemei nu trebuie omisă modificarea adusă Legii nr. 5/1954 prin Decretul nr. 259/1959. Art. II din acest decret permite ca și unele litigii dintre organizațiile socialiste subordonate față de organe centrale deosebite să intre în competența unor organe centrale (ministere, alte organe centrale ale administrației de stat, uniuni centrale de cooperative, organizații centrale obștești), dacă valoarea acestora este mai mică de 1 000 lei.

Dar, potrivit art. 34 din Legea nr. 5/1954 „Ministerele, celelalte organe centrale ale administrației de stat, precum și uniunile centrale de cooperative sau celelalte organizații centrale obștești își vor crea organe arbitrale proprii atunci cînd rezolvarea pe cale administrativă a litigiilor îngreunează buna funcționare a acestora sau stînjenește îndeplinirea planului lor datorită numărului mare de litigii". Prin urmare, în cazul în care rezolvarea litigiilor date în competența sa împiedică buna desfășurare a activității sale, organul central poate să-și creeze, un organ arbitral propriu care să rezolve aceste litigii. Dacă acestea sînt scopurile pentru care sînt înființate organele arbitrale proprii, concluzia care se impune este că organele arbitrale proprii din cadrul organelor centrale sînt competente, în principiu, să rezolve nu numai litigiile dintre organizațiile socialiste subordonate aceluiași organ central, ci și litigiile cu o valoare mai mică de 1 000 lei dintre organizațiile socialiste subordonate unor organe centrale deosebite, în condițiile art. II din Decretul nr. 259/1959.

608. **Momentul în funcție de care se apreciază subordonarea părților.** Întrucît în cursul rezolvării litigiilor, organizațiile socialiste pot fi supuse reorganizării se pune problema de a ști care este momentul față de care se apreciază subordonarea părților litigante.

Practica arbitrală a stabilit principiul potrivit căruia *determinarea competenței se va face în funcție de data soluționării litigiului,* iar nu de data cînd s-au întîmplat faptele care au dat naștere litigiului ori data cînd a fost introdusă acțiunea[2].

Drept urmare, în cazurile în care, în momentul săvîrșirii faptelor care au generat litigiul ori al introducerii acțiunii, părțile se aflau subordonate unor organe centrale deosebite, însă în momentul rezolvării litigiului, datorită reorganizării, părțile au intrat în subordinea aceluiași organ central, competența rezolvării litigiului va aparține organului arbitral propriu al organului central față de care sînt subordonate părțile. Dacă alte organe fuseseră sesizate cu rezolvarea litigiului, ele își vor declina competența în favoarea acestui organ arbitral propriu.

Dacă în momentul săvîrșirii faptelor care au generat litigiul ori în momentul intentării acțiunii, părțile se aflau subordonate aceluiași organ central, însă, în momentul rezolvării litigiului, datorită unei reorganizări, părțile sînt subordonate unor organe centrale diferite, competența rezol-

[1] Constantin Stătescu, *Arbitrajul de Stat și practica arbitrală,* p. 74. A se vedea, și Stanciu D. Cărpenaru, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală,* p. 40—41.

[2] Dec. P.A.S. nr. 220/1958, A.S. nr. 2, 1958, p. 42.

Scanned with OKEN Scanner

vării litigiului va aparține, după caz, Arbitrajului de Stat, sau, dacă valoarea litigiului este sub 1 000 lei, organului tutelar al debitorului. Cînd organul arbitral fusese deja sesizat, el își va declina competența în favoarea organului competent.

În sfîrșit, trebuie precizat că într-un litigiu cu o valoare mai mică de 1 000 lei, dacă după sesizarea unui organ arbitral propriu al unui organ central și înainte de soluționarea litigiului se schimbă subordonarea părților, acestea trecînd în subordinea unor organe centrale deosebite, organul arbitral sesizat nu își va declina competența, dacă el funcționează în cadrul organului central al debitorului. Este soluția care se impune față de concluzia la care am ajuns, potrivit căreia organul arbitral propriu este competent să rezolve litigiile dintre două organizații socialiste subordonate unor organe centrale diferite, dacă valoarea acestor litigii este sub 1 000 lei[1].

609. **Rezolvarea cererii de chemare în garanție în cazul în care cel chemat în garanție este subordonat aceluiași organ central de care depinde și organizația socialistă care l-a chemat în garanție.** În legătură cu art 7 lit. c din Legea nr. 5/1954 se impune să cercetăm problemele ce se ridică în cazul în care, în cursul rezolvării unui litigiu dintre două organizații socialiste, se introduce în proces o terță organizație socialistă, care face parte din același sistem cu pîrîtul sau reclamantul.

Astfel, într-un litigiu dintre două organizații socialiste aflate în subordinea unor organe centrale diferite — litigiu aflat în fața Arbitrajului de Stat — este chemată în garanție o organizație socialistă care face parte din același sistem cu organizația pîrîtă. Se pune problema dacă Arbitrajul le Stat este competent să rezolve și cererea de chemare în garanție.

Tot astfel, într-un litigiu dintre organizații socialiste care depind de același organ central — litigiu aflat în fața organului arbitral propriu al organului central — pîrîtul cheamă în garanție o organizație socialistă aflată în subordinea altui organ central. Se pune problema dacă organul arbitral propriu sesizat va putea să rezolve această cerere de chemare în garanție.

Regulile după care se rezolvă aceste probleme au fost stabilite prin Instrucțiunile P.A.S. nr. 5115/1953 și nr. 7294/1953[2].

a) În cazul în care într-un litigiu dintre organizații socialiste subordonate unor organe centrale diferite — litigiu aflat în fața Arbitrajului de Stat — se pune problema chemării în garanție ori a introducerii în proces a unei organizații socialiste care face parte din același sistem cu pîrîtul, Arbitrajul de Stat nu va putea admite nici chemarea în garanție și nici introducerea în proces a terței organizații. Arbitrajul de Stat se va pronunța numai asupra litigiului inițial angajat, urmînd ca pretențiile împotriva terței organizații să se valorifice în fața organului arbitral propriu al organului central, pe calea unei acțiuni separate.

[1] A se vedea, *Supra*, nr. 607.

[2] *Culegere*, p. 57, 64—65.

Trebuie observat, însă, că dacă chematul în garanție nu se află în același sistem cu pîrîtul, ci se află în același sistem cu reclamantul din litigiul principal, Arbitrajul de Stat va fi competent să rezolve ambele litigii deoarece cel chemat în garanție este în litigiu, nu cu reclamantul, ci cu pîrîtul care l-a chemat în garanție[1].

b) În cazul în care într-un litigiu dintre două organizații socialiste subordonate aceluiași organ central — litigiu aflat în fața arbitrajului propriu al acelui organ central — se pune problema introducerii în litigiu a unei terțe organizații care este subordonată altui organ central, arbitrajul propriu sesizat nu va putea rezolva cererea de chemare în garanție ori de introducere în litigiu a terței organizații, el avînd căderea a se pronunța numai asupra litigiului angajat inițial. Pretențiile împotriva terței organizații vor trebui valorificate în fața organului tutelar al debitorului, dacă valoarea acestor pretenții este mai mică de 1 000 lei, sau în fața Arbitrajului de Stat, dacă valoarea este mai mare.

Prin Instrucțiunea P.A.S. nr. 23/1955 s-au stabilit anumite *derogări* de la aceste reguli[2].

Astfel, în litigiile cu privire la livrările calitativ necorespunzătoare, cu nerespectarea sortimentelor, cu privire la livrarea în garnituri incomplete sau cu lipsuri cantitative trebuie chemate toate părțile a căror prezență este necesară pentru stabilirea răspunderii și rezolvarea completă a litigiului.

a) Cînd toate organizațiile socialiste angajate în litigiu sînt subordonate aceluiași organ central, competența de rezolvare a litigiului va aparține organului arbitral propriu al organului central respectiv. Însă, dacă ulterior este introdusă în litigiu o organizație socialistă care se află în subordinea altui organ central, organul arbitral propriu va trebui să-și decline competența în favoarea Arbitrajului de Stat, care va rezolva întregul litigiu.

b) Dacă litigiul este angajat în fața Arbitrajului de Stat, între două organizații socialiste subordonate unor organe centrale deosebite și se introduce în litigiu o organizație socialistă care este subordonată aceluiași organ central cu una dintre părți, Arbitrajul de Stat va rezolva litigiul în întregime.

Observăm că derogarea de la regulile analizate privește numai Arbitrajul de Stat, nu și organele arbitrale proprii.

E. NEÎNȚELEGERILE IVITE CU PRILEJUL ÎNCHEIERII CONTRACTELOR ECONOMICE

610. **Caracterizare generală.** Directivele C.C. al P.C.R. cu privire la perfecționarea conducerii și planificării economiei naționale adoptate de

[1] A se vedea, *Infra*, nr. 656.

[2] Instrucțiunea P.A.S. nr. 23/1955 derogă numai de la dispozițiile art. 7 lit. c, nu și de la dispozițiile art. 7 lit. a din legea nr. 5/1954 (Dec. P.A.S. nr. 1296/1972, A.S. nr. 4, 1972, p. 73).

Scanned with OKEN Scanner

Plenara C.C. al P.C.R. din 5—6 octombrie 1967[1] au stabilit unele măsuri menite să contribuie la întărirea disciplinei de plan și contractuale. Între altele s-a preconizat trecerea rezolvării litigiilor precontractuale din competența Arbitrajului de Stat în competența organelor administrative. Această măsură s-a realizat prin H.C.M. nr. 2256/1968, dată în temeiul Legii nr. 22/1967. Ulterior, prin Legea nr. 71/1969 au fost abrogate dispozițiile Legii nr. 5/1954 prin care era consacrată competența Arbitrajului de Stat de a rezolva aceste litigii (art. 30).

Așadar, în prezent, litigiile care se ivesc cu ocazia încheierii contractelor economice sînt exceptate de la competența Arbitrajului de Stat[2]; ele sînt rezolvate pe cale administrativă[3].

SECȚIUNEA III

COMPETENȚA ARBITRALĂ

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

611. **Precizări prealabile.** După ce am analizat competența generală a Arbitrajului de Stat urmează să cercetăm competența arbitrală (jurisdicțională) a acestor organe, adică să precizăm care anume dintre diferitele organe arbitrale este chemat să rezolve un anumit litigiu. Cu alte cuvinte, trebuie să delimităm competența ce o au diferitele organe arbitrale între ele.

În legătură cu competența jurisdicțională, în dreptul procesual civil se face distincție între competența materială și competența teritorială. Folosind această distincție vom distinge și noi între competența materială și competența teritorială a organelor arbitrale.

Competența materială a organelor Arbitrajului de Stat presupune delimitarea sferei de activitate a Arbitrajului de Stat Central de cea a arbitrajelor de stat interjudețene și a muncipiului București.

[1] A se vedea, *Directivele C.C. al P.C.R. cu privire la perfecționarea conducerii și planificării economiei naționale corespunzător condițiilor noii etape de dezvoltare socialistă a României, adoptate de Plenara C.C. al P.C.R. din 5—6 octombrie 1967*, București, Editura politică, 1967, p. 97—98.

[2] În practică se apreciază că rezolvarea dată „nu a dus la rezultatul urmărit privitor la operativitatea și calitatea soluțiilor. De aceea, considerăm necesar ca litigiile precontractuale să revină în competența Arbitrajului de Stat, organ avînd calificarea să îndeplinească o atare activitate" (M. Witzman, *Să militățm pentru dezvoltarea dreptului economic în Republica Socialistă România*, A.S. nr. 2, 1973, p. 14).

[3] A se vedea, *Supra*, nr. 187.

Scanned with OKEN Scanner

Competența teritorială delimitează competența pe linie orizontală, adică între organele arbitrale de același grad — arbitrajele de stat interjudețene și al municipiului București.

Vom analiza aceste două aspecte ale competenței arbitrale.

§ 2. COMPETENȚA ARBITRALĂ MATERIALĂ

A. CONSIDERAȚII GENERALE

612. **Precizări prealabile.** Competența arbitrală materială trebuie examinată, pe de o parte, din punctul de vedere al atribuțiilor pe care legea le conferă organelor Arbitrajului de Stat, ceea ce se denumește *competența materială funcțională* și, pe de altă parte, din punctul de vedere al litigiilor pe care aceste organe arbitrale le rezolvă, ceea ce se cheamă *competența materială procesuală*.

B. COMPETENȚA MATERIALĂ FUNCȚIONALĂ

613. **Caracterizare generală.** Legea nr. 5/1954 investește organele Arbitrajului de Stat cu anumite atribuții.

Organele Arbitrajului au, în primul rînd, *atribuții legate de activitatea jurisdicțională:*

a) rezolvarea litigiilor patrimoniale dintre organizațiile socialiste;

b) exercitarea dreptului de control de către Primul Arbitru de Stat și arbitrii de stat șefi.

Organele Arbitrajului de Stat au, în al doilea rînd, *atribuții administrativ-organizatorice:*

a) participarea la realizarea măsurilor care se iau pentru întărirea disciplinei contractuale;

b) semnalarea către organele competente a deficiențelor care constituie încălcări grave ale legalității socialiste, disciplinei de plan, disciplinei contractuale, a gestiunii economice și ale proprietății socialiste;

c) cererea de sancționare disciplinară a conducătorilor și contabililor șefi răspunzători pentru neglijență în organizarea și funcționarea contabilității organizațiilor socialiste ori aplicarea directă, în aceste cazuri, a unei amenzi al cărui cuantum nu poate depăși salariul pe o lună;

d) îndrumarea de către Primul Arbitru de Stat a activității organelor Arbitrajului de Stat și organelor arbitrale proprii;

e) centralizarea, analizarea și sistematizarea — de către Arbitrajul de Stat Central — a materialului rezultat din activitatea tuturor organelor arbitrale în scopul de a face propuneri pentru completarea sau modificarea legislației în vigoare, precum și pentru îmbunătățirea activității desfășurate de organizațiile socialiste.

Scanned with OKEN Scanner

C. COMPETENȚA MATERIALĂ PROCESUALĂ

614. **Precizări prealabile.** Delimitarea competenței între diferitele organe ale Arbitrajului de Stat în rezolvarea litigiilor dintre organizațiile socialiste este reglementată prin art. 8—10 din Legea nr. 5/1954. Din analiza dispozițiilor cuprinse în aceste articole rezultă că în delimitarea competenței între diferitele organe ale Arbitrajului de Stat, legea folosește trei criterii principale: valoarea litigiului, subordonarea administrativă a părților aflate în litigiu și sediul părților.

615. **Litigiile de competența Arbitrajului de Stat Central.** Potrivit art. 8 din Legea nr. 5/1954, astfel cum a fost modificat prin H.C.M. nr. 466/1968, Arbitrajul de Stat Central este competent să rezolve litigiile patrimoniale a căror valoare depășește suma de 100 000 lei, dacă:

a) cel puțin una din părți este o instituție centrală de stat, o întreprindere sau organizație economică de stat de interes republican, o uniune centrală de cooperative sau altă organizație obștească centrală;

b) părțile sînt instituții locale de stat, întreprinderi sau organizații economice de stat de interes local, cooperative și uniuni de cooperative sau alte organizații obștești locale și nu-și au toate sediul pe teritoriul județelor, ce intră în competența teritorială a aceluiași arbitraj de stat interjudețean sau pe teritoriul municipiului București.

616. **Litigiile de competența exclusivă a Arbitrajului de Stat Central.** Pe lîngă litigiile prevăzute de art. 8 din Legea nr. 5/1954, care sînt de *competența sa obișnuită*, Arbitrajul de Stat Central mai are și o *competență exclusivă*, determinată de importanța pe care o prezintă pentru economia națională anumite litigii. Aceste litigii nu pot fi rezolvate decît de către Arbitrajul de Stat Central.

Art. 9 din Legea nr. 5/1954 prevede că sînt de competența exclusivă a Arbitrajului de Stat Central următoarele litigii[1]:

a) Litigiile patrimoniale privind contractele ce se încheie cu privire la produsele destinate exportului sau provenite din import, cînd una din părți este o întreprindere de comerț exterior (pct. 2)[2];

b) Litigiile în care o parte este Ministerul Apărării Naționale, Ministerul de Interne sau Direcția Generală a Rezervelor de Stat (pct. 3);

c) Litigiile în care o parte este o organizație socialistă în subordinea Ministerului Apărării Naționale, Ministerului de Interne sau Direcției Generale a Rezervelor de Stat (pct. 4).

Potrivit alin. 2 al art. 9 din Legea nr. 5/1954, „nu intră în prevederile pct. 2 și 4 de mai sus, litigiile patrimoniale ... a căror valoare este mai mică de 1 000 lei". Prin urmare, sînt exceptate de la competența exclusivă a Arbitrajului de Stat Central litigiile a căror valoare este sub 1 000 lei, chiar dacă ele se referă la contractele ce se încheie cu privire la produsele destinate exportului sau provenite din import (pct. 2) sau

[1] Pct. 1 din art. 9 din Legea nr. 5/1954 a fost abrogat prin art. 30 din Legea nr. 71/1969.

[2] Dispozițiile din art. 9 pct. 2 cu privire la convențiile anuale au devenit inaplicabile.

Scanned with OKEN Scanner

ele privesc litigiile în care o parte este o organizație socialistă în subordinea Ministerului Apărării Naționale, Ministerului de Interne sau Direcției Generale a Rezervelor de Stat (pct. 4)[1]. Observăm, însă, că în realitate asemenea litigii sînt exceptate nu numai de la competența exclusivă a Arbitrajului de Stat Central, ci și de la competența generală a Arbitrajului de Stat. Așa cum am arătat, aceste litigii sînt rezolvate pe cale administrativă potrivit Decretului nr. 259/1959[2].

Din precizarea alin. 2 al art. 9 din Legea nr. 5/1954 mai rezultă *per a contrario* că în cazul celorlalte litigii prevăzute de art. 9 această exceptare nu se aplică. Drept urmare, litigiile în care o parte este Ministerul Apărării Naționale, Ministerul de Interne ori Direcția Generală a Rezervelor de Stat, chiar cînd au o valoare sub 1 000 lei rămîne în competența exclusivă a Arbitrajului de Stat Central. Aceasta înseamnă că prin dispozițiile art. 9 se derogă de la dispozițiile art. 7 lit. a din Legea nr. 5/1954; litigii de o valoare sub 1 000 lei rămîn în competența generală a Arbitrajului de Stat[3].

În legătură cu litigiile prevăzute de art. 9 pct. 2, referitoare la contractele economice ce se încheie cu privire la produsele destinate exportului sau provenite din import, se impun anumite precizări.

Potrivit art. 9 pct. 2 din Legea nr. 5/1954, litigiile sînt de competența exclusivă a Arbitrajului de Stat Central dacă sînt îndeplinite două condiții[4]:

a) produsele ce formează obiectul contractului să fie destinate exportului sau să provină din import;

b) cel puțin una din părți să fie o întreprindere de comerț exterior.

Practica arbitrală a dat o interpretare restrictivă dispozițiilor art. 9 pct. 2 din Legea nr. 5/1954. Astfel, s-a decis că nu cad sub incidența art. 9 pct. 2 litigiile care, deși privesc o întreprindere de comerț exterior, totuși, nu se referă la *contracte de furnizare* de produse destinate exportului ori provenite din import[5]. Astfel, nu aparțin competenței exclusive a Arbitrajului de Stat Central litigiile născute din contractele de transport încheiate în scopul expedierii produselor în străinătate ori impor-

[1] Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 5606/1960, A.S. nr. 6, 1960, p. 53.

[2] Litigiul nu este de competența exclusivă a Arbitrajului de Stat Central cînd sînt îndeplinite condițiile privind competența organului arbitral propriu (Dec. P.A.S. nr. 2697/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 78).

[3] A se vedea, *Supra*, nr. 603.

[4] Litigiile nu sînt de competența exclusivă a Arbitrajului de Stat Central, chiar dacă sînt îndeplinite aceste condiții, cînd litigiile sînt exceptate de la competența generală a Arbitrajului de Stat (A se vedea, Dec. P.A.S. nr. 2697/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 78; Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 5606/1960, A.S. nr. 6, 1960, p. 53).

[5] A se vedea, Gr. Florescu, *Competența soluționării litigiilor de comerț exterior*, A.S. nr. 3, 1964, p. 30 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

tării lor[1] sau litigiile născute din contracte de antrepriză pentru lucrări de construcții-montaj[2].

În legătură cu a doua condiție trebuie arătat că la început practica arbitrală a interpretat-o restrictiv. Astfel, s-a decis că există o competență exclusivă a Arbitrajului de Stat Central „numai pentru rezolvarea litigiilor în legătură cu contractele de furnizare de produse destinate exportului sau provenite din import, încheiate de sau cu o întreprindere de comerț exterior, *deci cu o unitate din sistemul Ministerului Comerțului Exterior*“[3] (sublinierea ns.).

Această interpretare restrictivă își găsea temeiul în dispozițiile H.C.M. nr. 587/1952 care recunoștea dreptul de a desfășura activități de comerț exterior — în principal, export și import de produse — numai întreprinderilor de comerț exterior din subordinea Ministerului Comerțului Exterior.

În prezent, această interpretare nu se mai justifică[4]. Într-adevăr, potrivit art. 7 din Legea nr. 1/1971 cu privire la activitatea de comerț exterior, „operațiunile de comerț exterior se realizează direct de către centrale industriale, unități cu statut de centrală și alte unități producătoare, prestatoare de servicii sau care execută lucrări — autorizate în acest scop — și de către întreprinderi specializate de comerț exterior“.

Prin urmare, potrivit acestor dispoziții legale, activitatea de comerț exterior cuprinde nu numai livrări de produse, ci și executare de lucrări și prestări de servicii. Totodată, întreprinderile subordonate Ministerului Comerțului Exterior nu mai sînt singurele organizații socialiste care desfășoară activitate de comerț exterior, ci există și alte organizații socialiste subordonate altor organe centrale.

Drept urmare, dispozițiile art. 9 pct. 2 din Legea nr. 5/1954 trebuie interpretate în sensul că sînt de competența Arbitrajului de Stat Central litigiile izvorîte din neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a contractelor încheiate *pentru produse, lucrări sau prestații destinate exportului sau provenite din import și nu numai atunci cînd una dintre părți este o întreprindere de comerț exterior specializată, ci și în cazul cînd una din părți este o unitate autorizată să facă operațiuni de comerț exterior*[5].

617. **Litigiile de competența arbitrajelor de stat interjudețene și a Arbitrajului de Stat al municipiului București.** Potrivit art. 10 din Legea nr. 5/1954, astfel cum a fost modificat prin H.C.M. nr. 466/1968, sînt de competența arbitrajelor de stat interjudețene și a Arbitrajului de Stat al municipiului București:

a) Litigiile patrimoniale a căror valoare este pînă la 100 000 lei inclusiv, dacă:

[1] Dec. P.A.S. nr. 853/1956, A.S. nr. 3, 1956, p. 29.
[2] Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 2558/1961, A.S. nr. 4, 1961, p. 71.
[3] Instrucțiunea P.A.S. nr. 18/1956, *Culegere*, p. 170.
[4] Dec. P.A.S. nr. 3167/1972, A.S. nr. 2, 1973, p. 75.
[5] A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 4/1972, A.S. nr. 1, 1973, p. 64.

Scanned with OKEN Scanner

— părțile sînt instituții locale de stat, întreprinderi sau organizații economice de stat de interes local, cooperative și uniuni de cooperative sau alte organizații obștești locale și nu-și au toate sediul pe teritoriul județelor ce intră în competența teritorială a aceluiași arbitraj de stat interjudețean sau pe teritoriul municipiului București;

— cel puțin una din părți este o instituție centrală de stat, o întreprindere sau organizație economică de stat de interes republican, o uniune centrală de cooperative sau altă organizație obștească centrală.

b) Litigiile, indiferent de valoarea lor[1], dintre instituțiile locale de stat, întreprinderi și organizații economice de stat de interes local, cooperative și uniuni de cooperative sau alte organizații obștești locale, dacă părțile își au toate sediul pe teritoriul județelor ce intră în competența teritorială a aceluiași arbitraj de stat interjudețean sau pe teritoriul municipiului București.

§ 3. COMPETENȚA ARBITRALĂ TERITORIALĂ

618. **Precizări prealabile.** În cazurile în care, potrivit legii, litigiile sînt de competența materială a arbitrajelor de stat interjudețene se pune problema determinării cărui arbitraj de stat interjudețean revine competența rezolvării unor asemenea litigii. Problema se pune — trebuie subliniat — numai în cazul în care părțile nu-și au sediul pe teritoriul județelor ce intră în competența teritorială a aceluiași arbitraj de stat interjudețean sau respectiv pe teritoriul municipiului București[2].

619. **Determinarea competenței arbitrale teritoriale.** Potrivit art. 11 din Legea nr. 5/1954, *competența teritorială este determinată de sediul pîrîtului*[3]. Deci, cererea de arbitrare se introduce la arbitrajul de stat interjudețean care are competența teritorială asupra județului în care își are sediul pîrîtul[4].

În cazul în care în litigiu sînt mai mulți pîrîți, cererea poate fi introdusă la arbitrajul de stat interjudețean care are competența teritorială asupra județului în care își are sediul oricare dintre pîrîți (art. 11 alin. 2 din Legea nr. 5/1954). Potrivit dreptului comun, alegerea aparține reclamantului (art. 12 C. pr. civ.).

[1] Se înțelege că se au în vedere numai litigiile care intră în competența generală a Arbitrajului de Stat.

[2] Arbitrajul de stat al municipiului București are același rang ca arbitrajele de stat interjudețene. Deci, competența teritorială privește și acest organ arbitral.

[3] Regula este aceeași ca și în dreptul comun (art. 5 și 7 din C. pr. civ). A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 1166/1954, *Culegere*, p. 125—127. Potrivit art. 6. C. pr. civ. este legală chemarea centralei la organele arbitrale interjudețene, pentru obligațiile născute din activitatea economică a unităților componente care își au sediul pe teritoriul acestor organe arbitrale (Cf. Circularei nr. 3/1970). A se vedea și Dec. P.A.S. nr. 369/1973, A.S. nr. 2, 1973, p. 73.

[4] Competențele teritoriale ale arbitrajelor interjudețene sînt prevăzute în anexa 1 din H.C.M. nr. 466/1968. A se vedea, *Supra*, nr. 591.

Scanned with OKEN Scanner

Regula, potrivit căreia delimitarea competenței se face după sediul pîrîtului, cunoaște o excepție. „Cînd obiectul cererii privește dreptul asupra unui teren, construcții sau instalații ori starea unor bunuri — dispune art. 11 alin. 3 din Legea nr. 5/1954 — competența este determinată de locul unde se află bunul"[1].

Prin Instrucțiunea P.A.S. nr. 10664/1954 s-a precizat că aceste dispoziții trebuie interpretate *restrictiv* avîndu-se în vedere numai terenurile, construcțiile și instalațiile, iar nu și bunurile mobile, produsele etc.[2].

Dacă bunurile care fac obiectul litigiului sînt situate pe teritoriul mai multor județe care nu intră în competența teritorială a aceluiași arbitraj de stat interjudețean, potrivit dreptului comun, cererea va fi introdusă la arbitrajul de stat interjudețean care are competența teritorială asupra județului unde își are sediul pîrîtul, dacă pe teritoriul aceluiași județ se află o parte din bunurile aflate în litigiu. În celelalte cazuri, cererea poate fi introdusă, potrivit alegerii reclamantului, la oricare arbitraj de stat interjudețean competent în județul pe teritoriul căruia se află bunurile care fac obiectul cererii.

SECȚIUNEA IV

UNELE PROBLEME SPECIALE PRIVIND COMPETENȚA ÎN PROCESUL ARBITRAL

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

620. **Precizări prealabile.** După ce am analizat problemele competenței generale și ale competenței arbitrale a organelor Arbitrajului de Stat urmează să abordăm cîteva probleme speciale privind competența în procesul arbitral. Aceste probleme sînt: caracterul normelor de competență, prorogarea de competență, declinarea de competență și conflictele de competență.

§ 2. CARACTERUL NORMELOR DE CONPETENȚA

621. **Caracterizare generală.** Respectarea normelor de competență prezintă o deosebită importanță deoarece ele fixează limitele în care își desfășoară activitatea organelor Arbitrajului de Stat. De aceea, *normele de competență privitoare la organele arbitrale au caracter imperativ.*

[1] Dec. P.A.S. nr. 2955/1972, A.S. nr. 1, 1973, p. 69.

[2] *Culegere*, p. 113—114. A se vedea și Dec. P.A.S. nr. 3541/1957, A.S. nr. 3, 1958, p. 41.

Scanned with OKEN Scanner

„Părțile, prin înțelegerea lor — dispune art. 13 din Legea nr. 5/1954 — nu pot schimba competența organelor arbitrale așa cum este determinată prin legea de față"[1].

Prin urmare, spre deosebire de normele de competență privind instanțele judecătorești, care unele sînt imperative iar altele dispozitive, normele de competență privind organele Arbitrajului de Stat sînt numai imperative; competența generală și competența arbitrală sînt absolute.

§ 3. PROROGAREA DE COMPETENȚĂ

A. CONSIDERAȚII GENERALE

622. **Noțiunea de prorogare de competență.** Prin prorogarea de competență se înțelege extinderea competenței unui organ arbitral sesizat cu rezolvarea unui litigiu care, după regulile generale, ar fi de competența altui organ arbitral.

Prorogarea de competență în procesul arbitral poate opera, fie în temeiul unei dispoziții legale, caz în care avem o prorogare legală de competență, fie în temeiul unei dispoziții a Primului Arbitru de Stat, caz în care avem o prorogare arbitrală.

Vom analiza cele două aspecte ale prorogării de competență.

B. PROROGAREA LEGALĂ

623. **Cazuri de prorogare legală.** Legea cuprinde o serie de cazuri de prorogare a competenței. Vom înfățișa cîteva dintre ele.

a) *Cererile accesorii, incidentale sau conexe.* Potrivit dreptului comun, cererile accesorii, incidentale sau conexe se soluționează o dată cu cererea principală; organul arbitral sesizat cu cererea principală, își prorogă (prelungește) competența și soluționează și cererea accesorie, incidentală sau conexă cu toate că, după regulile generale, competența de rezolvare a acestora nu ar reveni organului sesizat (art. 17 C. pr. civ.). De exemplu, se introduce o cerere la Arbitrajul de Stat Central prin care se pretinde plata prețului produselor livrate (valoarea peste 100 000 lei) și totodată și penalități pentru întîrziere la plata prețului în valoare de 5 000 lei. În acest caz, deși Arbitrajul de Stat Central este competent să rezolve numai litigii a căror valoare depășește 100 000 lei, totuși, el va fi competent să rezolve și cererea accesorie prin care se pretind penalități. Deci competența organului arbitral a fost prorogată și asupra cererii accesorii care, după regulile generale, ar trebui rezolvată de arbitrajul de stat interjudețean.

Trebuie arătat că prorogarea de competență, în aceste cazuri este subordonată respectării normelor de competență generală a Arbitrajului de Stat. Aceasta înseamnă că organele Arbitrajului de Stat nu își pot prelungi competența spre a soluționa cereri accesorii, incidentale sau

[1] Orice convenție prin care se modifică competența organelor arbitrale este lovită de nulitate absolută (Dec. P.A.S. nr. 38/1969, A.S. nr. 2, 1969, p. 70).

Scanned with OKEN Scanner

conexe care ar aparține competenței altor organe. Există o singură excepție de la această regulă. Potrivit Intrucțiunii P.A.S. nr. 23/1955, în litigiile cu privire la livrările de produse necorespunzătoare calitativ, cu nerespectarea sortimentelor, cu lipsuri cantitative etc. trebuie să fie chemate toate părțile a căror prezență este necesară pentru stabilirea răspunderii patrimoniale și pentru rezolvarea litigiului sub toate aspectele.

În acest caz — trebuie subliniat — prorogarea poate opera numai în favoarea organelor Arbitrajului de Stat, nu și a organelor arbitrale proprii, chiar dacă printre părți ar figura organizații socialiste subordonate aceluiași organ central.

b) *Pluralitatea de pîrîți.* Art. 11 din Legea nr. 5/1954 prevede că dacă sînt mai mulți pîrîți, cererea poate fi introdusă la oricare dintre organele arbitrale competente. Prin urmare, în cazul mai multor pîrîți care își au sediul pe teritoriul unor județe care intră în competența teritorială a unor arbitraje de stat interjudețene diferite, organul arbitral sesizat, la alegerea reclamantului, va fi competent să se pronunțe și cu privire la ceilalți pîrîți, deși aceștia își au sediul în alte județe unde competente sînt alte organe arbitrale.

c) *Participarea terților.* Prorogarea legală operează și în cazul participării terților în procesul arbitral sub forma chemării în garanție cerută de pîrît sau reclamant (art. 60 C. pr. civ.).

O formă de participare a terților specifică litigiului arbitral o constituie *introducerea în cauză a terțului, din inițiativa organului arbitral.* Art. 21 din Legea nr. 5/1954 dispune: „Dacă se constată că în afară de părțile în litigiu, ar fi interesate în cauză și alte instituții de stat, întreprinderi sau organizații economice de stat ori cooperatiste sau alte organizații obștești vor putea fi chemate și acestea în fața Arbitrajului de Stat, și ca părți".

Un caz tipic de acest gen de prorogare legală îl constituie cel prevăzut de Instrucțiunea P.A.S. nr. 23/1955. În conformitate cu îndrumările date prin această instrucțiune, în litigiile privind calitatea, sortimentul produselor, lipsurile cantitative etc., organele arbitrale trebuie să introducă în litigiul dintre cele două părți și celelalte organizații socialiste interesate.

d) *Cererea reconvențională.* Potrivit art. 120 C. pr. civ. cererea reconvențională se judecă o dată cu cererea principală. Prin urmare, potrivit dreptului comun, cererea reconvențională se rezolvă de către instanța care a fost învestită cu cererea principală.

În procesul arbitral există anumite particularități în legătură cu rezolvarea acțiunii reconvenționale.

Astfel, dacă pîrîtul a introdus o cerere reconvențională, iar valoarea cererii depășește competența Arbitrajului de Stat al municipiului București sau arbitrajelor de stat interjudețene, organul arbitral sesizat își va declina competența în favoarea Arbitrajului de Stat Central, atît pentru cererea principală cît și pentru cererea reconvențională (art. 17 din Legea nr. 5/1954).

Tot astfel, cînd într-un litigiu, în curs de rezolvare la Arbitrajul de Stat al municipiului București sau la arbitrajele de stat interjudețene se

Scanned with OKEN Scanner

introduce o parte a cărei calitate, fie singură, fie în unire cu valoarea litigiului, determină competența Arbitrajului de Stat Central, organul arbitral sesizat își va declina competența (art. 16 din Legea nr. 5/1954).

Prin urmare, în aceste cazuri Arbitrajul de Stat Central își prorogă competența și, în consecință, se va pronunța și cu privire la un litigiu care obișnuit este de competența Arbitrajului de Stat al municipiului București sau al arbitrajului de stat interjudețean.

e) *Modificarea valorii litigiului, după introducerea cererii de arbitrare.* Acest caz de prorogare este specific procesului arbitral și este consacrat de art. 15 din Legea nr. 5/1954.

În cazul în care reducerea valorii litigiului cu care a fost sesizat Arbitrajul de Stat Central ar urma să atragă declinarea competenței în favoarea Arbitrajului de Stat al municipiului București sau arbitrajelor de stat interjudețene, organnul arbitral sesizat poate reține litigiul, dacă acesta este în stare de a fi rezolvat (art. 15 alin. 1).

În legătură cu acest caz de prorogare se impun cîteva precizări.

Mai întîi, prin *„reducerea valorii litigiului"* trebuie să înțelegem numai reducerea determinată de stabilirea exactă a valorii litigiului prin înlăturarea unor erori de calcul săvîrșite de reclamant în evaluarea pretențiilor sale.

Apoi, din textul legal rezultă că prorogarea de competență este lăsată la aprecierea Arbitrajului de Stat Central deoarece acesta *„poate reține"* litigiul spre rezolvare.

În sfîrșit, Arbitrajul de Stat Central poate opta pentru reținerea litigiului spre rezolvare numai *„dacă acesta este în stare de a fi rezolvat"*.

Prorogarea de competență nu operează — trebuie subliniat — cînd valoarea litigiului este majorată după sesizarea Arbitrajului de Stat al municipiului București sau arbitrajului de stat interjudețean dacă prin această majorare litigiul devine de competența Arbitrajului de Stat Central. Într-adevăr, potrivit art. 15 alin. 2, dacă prin majorarea valorii litigiului, cu care a fost sesizat Arbitrajul de Stat interjudețean, s-ar depăși competența organului arbitral sesizat, acesta își va declina competența în favoarea Arbitrajului de Stat Central, chiar și atunci cînd litigiul s-ar găsi în stare de rezolvare.

C. PROROGAREA ARBITRALĂ

624. **Cazuri de prorogare arbitrală.** Prorogarea competenței poate opera și în temeiul unei dispoziții a Primului Arbitru de Stat. Vom examina două cazuri.

a) *Dreptul de trimitere.* Acest caz de prorogare este specific procesului arbitral.

În temeiul dreptului de trimitere, Primul Arbitru de Stat poate lua orice litigiu de competența arbitrajelor de stat interjudețene, pentru a-l da spre rezolvare Arbitrajului de Stat Central (art. 14 alin. 1 din Legea nr. 5/1954).

Tot astfel, în mod excepțional, Primul Arbitru de Stat poate trimite spre rezolvare arbitrajelor de stat interjudețene sau Arbitrajului de

Scanned with OKEN Scanner

stat al municipiului Bucureşti litigii de competenţa Arbitrajului de Stat Central (art. 14 alin. 2 din Legea nr. 5/1954).

În legătură cu ultimul caz, trebuie arătat că nu pot face obiect al dreptului de trimitere litigiile care, potrivit art. 9 din Legea nr. 5/1954, sînt de competenţa exclusivă a Arbitrajului de Stat Central.

Dreptul de trimitere este exercitat de către Primul Arbitru de Stat. Nu este necesar consimţămîntul părţilor; acestea nu pot invoca excepţia de necompetenţă.

b) *Comisia rogatorie*. Prin intermediul comisiei rogatorii un alt organ arbitral decît cel sesizat administrează anumite probe (de exemplu, audieri de martori, expertizarea unor bunuri[1]) care se află în alte judeţe care nu intră în competenţa teritorială a organului arbitral sesizat. În consecinţă, comisia rogatorie are ca efect prorogarea competenţei privind administrarea probelor la un alt organ arbitral care nu este competent să rezolve litigiul[2].

§. 4. EXAMINAREA COMPETENŢEI. DECLINAREA COMPETENŢEI

625. **Caracterizare generală.** Întrucît normele referitoare la competenţa Arbitrajului de Stat au un caracter imperativ, organul arbitral sesizat este obligat să verifice dacă, prin introducerea cererii, au fost respectate dispoziţiile legii privind competenţa. Cu alte cuvinte, organul arbitral sesizat trebuie să-şi verifice competenţa.

Verificarea competenţei se face, în principiu, din oficiu. Însă, necompetenţa organului arbitral poate fi invocată — în orice fază a litigiului — şi de către părţi, chiar şi de către reclamantul care a sesizat organul arbitral necompetent.

Verificarea competenţei se face cu ocazia examinării prealabile a cererilor de către Primul Arbitru de Stat, în litigiile cu care a fost sesizat Arbitrajul de Stat Central, şi de către arbitru de stat şef, în litigiile cu care au fost sesizate Arbitrajul de Stat al municipiului Bucureşti şi arbitrajele de stat interjudeţene[3].

În cazul în care se constată că cererea nu este de competenţa generală a organelor Arbitrajului de Stat, Primul Arbitru de Stat sau arbitrul de stat şef, după caz, va restitui cererea părţii care a introdus-o. Constatarea necompetenţei ca şi măsura restituirii cererii se fac pe bază de rezoluţie a Primului Arbitru de Stat sau arbitrului de stat şef.

Dacă se constată că litigiul intră în competenţa generală a Arbitrajului de Stat dar nu este de competenţa materială a organului arbitral sesizat, ci a altui organ arbitral, atunci cererea va fi trimisă imediat orga-

[1] A se vedea, Circulara P.A.S. nr. 13/1968 privind efectuarea expertizelor prin comisie rogatorie, A.S. nr. 6, 1968, p. 60.

[2] Organele arbitrale pot recurge pentru administrarea unor probe prin comisie rogatorie şi la instanţele judecătoreşti (Dec. P.A.S. nr. 1303/1957, A.S. nr. 5—6, 1957, p. 71).

[3] Instrucţiunea P.A.S. nr. 1166/1954, *Culegere*, p. 126.

nului arbitral competent. Măsura trimiterii litigiului la organul arbitral competent se ia tot pe bază de rezoluție.

În cazul în care necompetența nu a fost observată cu prilejul examinării prealabile, ci abia cu prilejul cercetării litigiului, organul arbitral greșit sesizat își va declina competența în favoarea organului competent[1]. Cu alte cuvinte, va trimite dosarul organului competent[2].

§ 5. CONFLICTELE DE COMPETENȚĂ

A. CONSIDERAȚII GENERALE

626. **Noțiunea de conflict de competență.** Conflictul de competență se ivește în cazul cînd două sau mai multe organe au fost sesizate cu rezolvarea aceleiași cereri și aceste organe, fie că se declară deopotrivă competente să rezolve cererea, caz în care avem un *conflict pozitiv de competență*, fie că se desesizează fiecare declarîndu-se necompetent, caz în care avem un *conflict negativ de competență* (art. 20 C. pr. civ.).

B. CONFLICTELE DE COMPETENȚĂ ÎNTRE ORGANELE ARBITRALE

627. **Precizări prealabile.** Conflictele de competență sînt posibile între organele Arbitrajului de Stat.

Conflictele pozitive de competență se întîlnesc foarte rar în practică, deoarece este greu de admis că o organizație socialistă va sesiza în același timp două organe arbitrale diferite.

Conflictele negative de competență se întîlnesc în practică; două organe arbitrale își trimit reciproc litigiul considerîndu-se necompetente a-l rezolva.

628. **Regulatorul de competență.** În cazul în care între două organe arbitrale s-a ivit un conflict de competență este necesar să intervină un *regulator de competență.*

Potrivit art. 18 din Legea nr. 5/1954, conflictele de competență dintre diferite organe ale Arbitrajului de Stat se rezolvă de către Primul Arbitru de Stat.

Organul arbitral, care constată că prin soluția ce ar urma să dea s-ar ajunge la un conflict de competență, va suspenda examinarea litigiului și va înainta dosarul Primului Arbitru de Stat.

Trimiterea dosarului trebuie făcută în trei zile din momentul constatării conflictului de competență.

Rezolvarea conflictului de competență se face de Primul Arbitru de Stat fără citarea părților. Decizia Primului Arbitru de Stat, prin care s-a hotărît care dintre cele două organe arbitrale în conflict este competent a rezolva litigiul, este obligatorie pentru organul arbitral indicat.

[1] A se vedea, L. Theodoru, *Declinarea de competență între organele Arbitrajului de Stat și organele arbitrale departamentale*, A.S. nr. 4, 1967, p. 61 și urm.

[2] Necompetența fiind absolută nu poate fi acoperită; ea nu poate fi acoperită nici cînd hotărîrea a rămas definitivă (Dec. P.A.S. nr. 1500/1972, A.S. nr. 5, 1972, p. 71).

Scanned with OKEN Scanner

C. CONFLICTELE DE COMPETENȚĂ ÎNTRE ORGANELE ARBITRAJULUI DE STAT ȘI INSTANȚELE JUDECĂTOREȘTI

629. **Precizări prealabile.** În prezent conflictele negative de competență între organele Arbitrajului de Stat și instanțele judecătorești se întîlnesc foarte rar, deoarece prin modificările aduse Legii nr. 5/1954, toate litigiile patrimoniale dintre organizațiile socialiste au fost trecute în competența Arbitrajului de Stat, instanțele judecătorești ne mai fiind competente să rezolve asemenea litigii.

Vom evoca, totuși pe scurt, principiile care stau la baza rezolvării unor asemenea conflicte de competență, deoarece ele constituie un îndreptar în rezolvarea conflictelor de competență dintre organele arbitrale și alte organe competente să rezolve litigii patrimoniale dintre organizațiile socialiste.

630. **Principii de rezolvare a conflictelor de competență.** Legea nr. 5/1954 nu reglementează modul de rezolvare a acestor conflicte de competență.

Prin Instrucțiunea P.A.S. nr. 8734/1954 s-a dat îndrumarea ca, în cazul cînd se produce un conflict negativ de competență între un organ arbitral și o instanță judecătorească, organul arbitral trebuie să sesizeze pe Primul Arbitru de Stat, pentru ca acesta, în unire cu Ministerul Justiției, să soluționeze problema de competență pusă[1].

Principiile care stau la baza rezolvării conflictelor de competență dintre organele arbitrale și instanțele judecătorești au fost stabilite prin Decizia de îndrumare nr. 4/1955 a Plenului Tribunalului Suprem:

a) *Tribunalul Suprem nu este în drept să statueze asupra conflictelor ivite între o instanță judecătorească și un organ arbitral,* deci între organe care nu aparțin aceluiași sistem al instanțelor judecătorești, ci celor două sisteme care sînt distincte;

b) *Eventualele erori* ce s-ar produce în hotărîrile declinatorii de competență, pronunțate de instanța judecătorească sau de organul arbitral *vor fi îndreptate potrivit regulilor proprii sistemului din care face parte organul respectiv.*

Astfel, în cazul în care se va constata că instanța judecătorească în mod greșit și-a declinat competența în favoarea organului arbitral, corectarea greșelii săvîrșite se va face, fie pe calea recursului, fie pe calea recursului extraordinar[2].

Tot astfel, în cadrul organelor arbitrale, erorile vor fi îndreptate pe cale de rearbitrare, în urma exercitării dreptului de control de către Primul Arbitru de Stat și arbitrii de stat șefi.

[1] *Culegere,* p. 71. A se vedea și Instrucțiunea P.A.S. nr. 1166/1954, *Culegere,* p. 127.

[2] Dec. Tribunalului Suprem, Secția civilă, nr. 825/1970, citată de Ioan Mihuță, *Probleme de drept procesual civil în practica Tribunalului Suprem,* R.R.D. nr. 1, 1972, p. 91.

Scanned with OKEN Scanner

D. CONFLICTELE DE COMPETENȚĂ ÎNTRE ORGANELE ARBITRAJULUI DE STAT ȘI ORGANELE ARBITRALE PROPRII

631. **Caracterizare generală.** Un conflict de competență poate interveni și între un organ al Arbitrajului de Stat și un organ arbitral propriu al unui minister sau alt organ central. Cu toate acestea, Legea nr. 5/1954 nu cuprinde nici un fel de dispoziții privind rezolvarea unor asemenea conflicte de competență.

Socotim că, în conformitate cu Instrucțiunea P.A.S. nr. 8734/1954, în caz de conflict de competență, organul arbitral urmează să sesizeze pe Primul Arbitru de Stat pentru ca împreună cu conducătorul organului central în cadrul căruia funcționează organul arbitral propriu să soluționeze problema de competență[1]. Rezolvarea conflictului se va face pe baza acelorași principii ca și în cazul conflictelor de competență între organele arbitrale și instanțele judecătorești; eventualele erori în pronunțarea hotărîrilor declinatorii de competență vor fi îndreptate potrivit regulilor proprii sistemului din care face parte organul respectiv.

E. CONFLICTELE DE COMPETENȚĂ ÎNTRE ORGANELE ARBITRAJULUI DE STAT ȘI ORGANELE ADMINISTRATIVE

632. **Caracterizare generală.** Nici în legătură cu rezolvarea conflictelor de competență dintre organele Arbitrajului de Stat și organele administrative Legea nr. 5/1954 nu cuprinde nici o dispoziție. Și în acest caz, în conformitate cu Instrucțiunea P.A.S. nr. 8734/1954, organul arbitral va sesiza pe Primul Arbitru de Stat pentru ca împreună cu conducătorul organului administrativ să rezolve problema de competență. Soluționarea conflictului de competență poate fi făcută, după părerea noastră, potrivit acelorași principii ca și în cazul conflictelor de competență dintre organele arbitrale și instanțele judecătorești. Într-adevăr, și în acest caz, organele care vin în conflict fac parte din sisteme de organe deosebite și, în consecință, eventualele erori privind declinarea de competență vor fi înlăturate cu mijloacele proprii sistemului din care face parte organul respectiv.

[1] Dec. P.A.S. nr. 2579/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 76.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL IV

NATURA JURIDICĂ A ORGANELOR ARBITRAJULUI DE STAT

SECȚIUNEA I

EXPUNEREA PUNCTELOR DE VEDERE SUSȚINUTE ÎN LITERATURA JURIDICĂ

633. **Precizări prealabile.** Problema naturii juridice a organelor Arbitrajului de Stat a fost și continuă să fie și în prezent o problemă mult discutată în literatura noastră de specialitate, ca și în literatura juridică a celorlalte țări socialiste[1].

Discutarea problemei prezintă, fără îndoială, un interes teoretic și practic[2]; ea ajută la o mai bună precizare a atribuțiilor acestor organe și, totodată, la stabilirea locului pe care ele îl ocupă în sistemul organelor statului.

Făcînd abstracție de unele deosebiri de nuanță, trei sînt tezele care s-au susținut în literatura juridică: unii autori consideră că organele arbitrale sînt organe ale administrației de stat; alți autori au fost de părere că organele arbitrale sînt organe judecătorești; în sfîrșit, alți autori consideră că organele Arbitrajului de Stat sînt organe speciale, cu o figură juridică proprie, distincte, atît față de organele administrației de stat, cît și de organele judecătorești.

Vom examina, pe scurt, fiecare teză împreună cu argumentele pe care se sprijină și, totodată, cu obiecțiile ce li se aduc.

634. **Organele arbitrale, ca organe ale administrației de stat.** Acest punct de vedere are mulți susținători. De remarcat că, deși, toți autorii care susțin acest punct de vedere sînt de acord asupra faptului că organele arbitrale sînt organe ale administrației de stat, se deosebesc, totuși, în ceea ce privește calificarea acestor organe administrative.

Astfel, unii autori socotesc că organele arbitrale sînt *organe auxiliare ale organelor administrației de stat*. Potrivit acestei opinii Arbitrajul de Stat desfășoară în activitatea sa „forma fundamentală de realizare a puterii de stat care este activitatea executivă și de dispoziție, activi-

[1] Pentru o expunere amplă a controversei, a se vedea: I. Rosetti-Bălănescu, Al. Velescu, S. Zilberștein, *Natura juridică a organelor Arbitrajului de Stat*, Studii juridice, București, Editura Academiei, 1960, p. 293 și urm.; Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria și practica litigiilor precontractuale*, p. 288 și urm.

[2] În legătură cu unele aspecte privind utilitatea practică a determinării naturii juridice a organelor Arbitrajului de Stat, a se vedea, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Velescu, S. Zilberștein, *op. cit.*, p. 334—341.

tatea administrativă". Într-adevăr, atît Arbitrajul de Stat, cît și cel departamental o face în executarea legii, prin aplicarea directă a legii la cazurile concrete ce li se înfățișează, după cum actele pe care le emit, le emit în executarea și pentru aplicarea legii[1].

În sprijinul acestei teze se invocă și dispozițiile art. 31 alin. 2 din Legea nr. 5/1954 potrivit cărora în exercitarea dreptului de control, Consiliul de Miniștri are dreptul să modifice sau să anuleze hotărîrile arbitrale controlate.

În sfîrșit, se invocă în sprijinul acestei teze dreptul organelor arbitrale de a examina din oficiu cazurile de încălcare a legalității socialiste, a disciplinei de plan și contractuale, a principiilor gestiunii economice și a proprietății socialiste (art. 20 din Legea nr. 5/1954).

Alți autori sînt de părere că activitatea desfășurată de organele arbitrale este o *activitate administrativă, dar cu „caracter și forme specifice"*. Ei consideră că hotărîrile pronunțate de organele arbitrale sînt acte administrative de jurisdicție[2].

Se arată că nici constituția și nici legile de organizare a organelor puterii de stat, instanțelor judecătorești ori procuraturii nu menționează organele Arbitrajului de Stat, ceea ce înseamnă că aceste organe fac parte din organele administrative.

În sfîrșit, alți autori consideră organele Arbitrajului de Stat ca *„organe administrative speciale și ajutătoare ale organelor executive și de dispoziție"*[3] sau ca făcînd parte dintr-un *sistem de organe în cadrul organelor administrației de stat și cu o funcțiune „specific jurisdicțională ca și aceea a instanțelor judecătorești"*[4].

Aceste puncte de vedere au fost combătute în literatura de specialitate. Să vedem cîteva dintre obiecțiile care au fost aduse.

Cît privește susținerea potrivit căreia organele arbitrale rezolvă litigiile dintre organizațiile socialiste în executarea legii, prin aplicarea legii la cazuri concrete, trebuie arătat că ceea ce se afirmă este riguros exact și în privința instanțelor judecătorești, deoarece și acestea rezolvă litigiile „în cazurile și în condițiile prevăzute de lege." Și instanțele judecătorești acționează în executarea legii „prin aplicarea directă a legii la cazurile concrete ce li se înfățișează".

În legătură cu caracterul administrativ al activității organelor arbitrale, trebuie observat că această apreciere avea ca bază, în principal,

[1] A se vedea, Mircea Lepădătescu, *Arbitrajul de stat în sistemul organelor statului*, A.S. nr. 4, 1956, p. 9.

[2] D. Florescu, D. Popescu, *op. cit.*, p. 108. A se vedea și C. Cătuț, *Unele măsuri de reorganizare a Arbitrajului de Stat*, A.S. nr. 2, 1968, p. 8. Aceeași opinie, se pare, este împărtășită recent și de M. Witzman, *Să militățm pentru dezvoltarea dreptului economic în Republica Socialistă România*, A.S. nr. 2, 1973, p. 12—13.

[3] I. Gh. Vîntu, *Asigurarea și controlul legalității populare în administrația de stat a Republicii Populare Române*, S.C.J. nr. 1, 1958, p. 239.

[4] I. Mierlescu, *Unele aspecte ale autorității lucrului judecat în dreptul administrativ*, S.C.J. nr. 1, 1958, p. 56.

Scanned with OKEN Scanner

activitatea organelor arbitrale de rezolvare a litigiilor precontractuale. Într-adevăr, cît privește această activitate organele arbitrale acționau cu metode proprii organelor administrative. În caz de refuz de contractare, organul arbitral putea da o hotărîre obligatorie pentru părți, hotărîre care ținea loc de contract. De asemenea, în caz de divergență privind anumite clauze ale contractului, organul arbitral putea stabili el clauze neținînd seama de poziția părților, ci doar de interesele generale.

Dar, așa cum s-a arătat în literatura de specialitate, activitatea de rezolvare a litigiilor precontractuale reprezenta numai o parte a activității organelor arbitrale. Apoi, chiar și această activitate nu se reducea la o activitate administrativă.

Dacă argumentul dedus din caracterul administrativ al activității organelor arbitrale de rezolvare a litigiilor precontractuale avea o anumită valoare, în prezent, această valoare este considerabil diminuată, deoarece, așa cum am arătat, litigiile precontractuale au fost scoase din competența Arbitrajului de Stat și trecute în competența organelor administrative. În prezent, Arbitrajul de Stat rezolvă numai litigiile patrimoniale dintre organizațiile socialiste. Or, rezolvarea acestor litigii este departe de a putea fi considerată o activitate administrativă.

Argumentul tras din art. 20 din Legea nr. 5/1954, care consacră dreptul organelor arbitrale de a examina din oficiu litigiile nu este suficient de puternic pentru a fundamenta teza administrativă. Într-adevăr, sesizarea Arbitrajului de Stat din oficiu este numai una dintre căile de învestire a organului arbitral cu rezolvarea litigiului; ea are un caracter de excepție. De altfel, tot ca o excepție, posibilitatea sesizării din oficiu o întîlnim și la instanțele judecătorești (de exemplu, art. 42 C. familiei).

În sfîrșit, calificarea naturii juridice a organelor Arbitrajului de Stat — ca administrativă — nu se poate deduce, așa cum se pretinde, din faptul că organele arbitrale nu fac parte din alte categorii de organe ale statului. Faptul că organele Arbitrajului de Stat nu sînt menționate în Constituție înseamnă numai că nu s-a socotit că activitatea Arbitrajului de Stat este una dintre formele fundamentale ale activității statului. Nu înseamnă, însă, că dispozițiile constituționale au exclus posibilitatea unei activități specifice a unor organe corespunzătoare[1]. O asemenea activitate specifică există mai ales în zonele de graniță dintre formele fundamentale de activitate a statului unde se interferează aspecte din cele două forme limitrofe. Existînd o asemenea activitate specifică trebuie să existe și organe corespunzătoare care să înfăptuiască această activitate, chiar dacă ele nu se pot încadra într-una din categoriile de organe ale statului prevăzute de constituție.

635. **Organele arbitrale, ca organe judecătorești.** Potrivit unui punct de vedere mai vechi, organele arbitrale ar fi instanțe judecătorești; după unii instanțe obișnuite, după alții instanțe speciale. Întrucît acest

[1] E. A. Barasch, *Arbitrajul de stat — instituție specifică a dreptului socialist*, A.S. nr. 1, 1958, p. 18.

punct de vedere a rămas izolat, ne vom limita a arăta cîteva dintre argumentele care se aduc în combaterea lui[1].

În primul rînd, organele arbitrale nu pot fi considerate instanțe judecătorești, deoarece o asemenea susținere este în contradicție cu dispozițiile art. 101 din Constituție care arată care sînt instanțele judecătorești; nefiind cuprinse în această enumerare limitativă, ele nu pot fi considerate instanțe judecătorești.

În al doilea rînd, între organele arbitrale și instanțele judecătorești există o serie de deosebiri care fac imposibilă includerea lor în aceeași categorie de organe.

Astfel, există deosebiri între sarcinile Arbitrajului de Stat și cele ale instanțelor judecătorești[2].

Tot astfel, în ce privește recrutarea persoanelor care intră în compunerea celor două categorii de organe există anumite deosebiri; pe cînd arbitrii de stat sînt numiți de către Primul Arbitru de Stat, judecătorii sînt aleși.

Apoi, și compunerea completului este diferită la cele două categorii de organe; pe cînd la organul arbitral este format dintr-un arbitru de stat și conducătorii părților aflate în litigiu, la judecătorie completul este format, după caz, din doi judecători, un judecător și doi asesori populari sau un judecător.

În sfîrșit, există deosebiri și în legătură cu desfășurarea procesului. Într-adevăr, înainte de a sesiza organul arbitral, reclamantul trebuie să îndeplinească o procedură prearbitrală, ceea ce nu există la instanța judecătorească. Apoi, ședințele organelor arbitrale nu sînt publice, așa cum sînt ședințele instanțelor judecătorești.

636. **Organele arbitrale, ca organe speciale cu o figură juridică proprie.** Sînt autori — în literatura juridică din țara noastră și din alte țări socialiste — care consideră că organele Arbitrajului de Stat au un caracter special, care le deosebește, atît față de organele administrative, cît și față de instanțele judecătorești.

Astfel, s-a arătat că Arbitrajul de Stat nu este un organ superior administrativ care să exercite un control ierarhic asupra activității patrimoniale a organizațiilor socialiste, ci „un organ jurisdicțional cu funcțiune de judecată, fără a fi însă o instanță judecătorească obișnuită“[3].

[1] Pentru o expunere a acestei teze, astfel cum ea a fost susținută în literatura juridică socialistă, a se vedea, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Velescu, S. Zilberștein, *op. cit.*, p. 322—323.

[2] A se vedea, art. 1 din Legea nr. 5/1954 și art. 1 din Legea nr. 58/1968 pentru organizarea judecătorească.

[3] A se vedea, I. Stoenescu, *Arbitrajul de Stat (pe marginea Decretului nr. 122 din 22 august 1951 pentru organizarea și funcționarea Arbitrajului de Stat)* Buletinul Justiției, II, nr. 8—9, 1951, p. 6.

Scanned with OKEN Scanner

Dezvoltîndu-se această idee, s-a arătat că Arbitrajul de Stat are o înfățișare complexă, o figură juridică distinctă[1]. Organele Arbitrajului de Stat nu sînt organe administrative; ele nu sînt, însă, nici instanțe judecătorești. În activitatea lor se pot stabili trăsături care, obișnuit, aparțin și organelor administrației de stat și instanțelor judecătorești. Îmbinarea acestor trăsături, între care nu se poate stabili vreo ierarhie, situează organele Arbitrajului de Stat într-o poziție autonomă.

În sprijinul punctului de vedere potrivit căruia organele Arbitrajului de stat sînt organe speciale, cu o figură juridică proprie, în literatura juridică se aduc numeroase argumente.

În primul rînd, un argument de ordin istoric. După naționalizarea principalelor mijloace de producție, litigiile dintre întreprinderile și organizațiile economice ale statului s-au rezolvat, nu de către organele administrative, ci de către instanțele judecătorești. Acest mod de rezolvare a litigiilor a durat pînă în 1949 cînd s-a înființat Arbitrajul de Stat, care a primit în competența sa rezolvarea acestor litigii. Dacă activitatea Arbitrajului nu ar fi specifică și, în vederea desfășurării ei, nu s-ar fi simțit nevoia înființării unui organ special, toate aceste litigii ar fi trebuit în mod firesc să fi revenit competenței organelor administrației de stat, care conduc activitatea economică a acestor organe economice, așa cum se întîmplă cînd este vorba de rezolvarea unor litigii patrimoniale ivite între organizațiile subordonate aceluiași organ central. Deci, legea a creat organele Arbitrajului de Stat pentru a le încredința prerogative specifice în vederea rezolvării litigiilor patrimoniale dintre organizațiile socialiste.

În al doilea rînd, în favoarea punctului de vedere potrivit căruia organele arbitrale au o natură juridică specială se invocă și modificarea art. 31 din Legea nr. 5/1954 privind condițiile și efectele exercitării controlului hotărîrilor arbitrale de către Consiliul de Miniștri. În noua sa redactare, dată prin Decretul nr. 259/1959, art. 31 din Legea nr. 5/1954 precizează că obiectul controlului pe care îl exercita Consiliul de Miniștri asupra hotărîrilor arbitrale privește numai „legalitatea și temeinicia hotărîrii. Consiliul de Miniștri are dreptul atunci cînd se stabilește că hotărîrea este ilegală sau netemeinică, să o desființeze în total sau în parte și să trimită litigiul spre o nouă arbitrare, ori să o modifice sau să o anuleze". Prin urmare, numai ilegalitatea și netemeinicia hotărîrii pot constitui motive pentru desființarea ei; se exclude posibilitatea ca o hotărîre legală și temeinică să poată fi desființată pe alte considerente, cum ar fi cele privind oportunitatea, așa cum se întîmplă în cadrul activității administrative.

[1] E. A. Barasch, *op. cit.*, p. 18—19; I. Rosetti-Bălănescu, Al, Velescu, S. Zilberștein, op. cit., p. 344 și urm.; Prof. dr. Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *op. cit.*, p. 319 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

În al treilea rînd, socotim noi că în sprijinul punctului de vedere, potrivit căruia organele arbitrale au o natură specială, pledează și modificările aduse Legii nr. 5/1954 prin H.C.M. nr. 466/1968. Așa cum am arătat, potrivit actualei reglementări, organele arbitrale sînt organe de sine stătătoare; ele nu mai funcționează ca în trecut pe lîngă anumite organe centrale sau locale ale administrației de stat. Deci, în prezent, argumentul potrivit căruia organele arbitrale sînt organe administrative, deoarece funcționează pe lîngă anumite organe administrative cărora le sînt subordonate a rămas fără temei juridic.

637. **Concluzii.** Din cele arătate a rezultat că, există anumite obiecții pentru care nu poate fi primită opinia potrivit căreia organele arbitrale sînt organe administrative și nici opinia după care organele arbitrale sînt organe judecătorești.

Alături de alți autori socotim și noi că aceste teze nu pot fi considerate juste deoarece fiecare teză reține numai anumite aspecte ale activității Arbitrajului de Stat; autorii care susțin teza administrativă ignorează elementul jurisdicțional al activității organelor arbitrale, iar cei ce susțin caracterul judiciar al Arbitrajului de Stat fac abstracție de caracterul special al acestui organ, menit să contribuie la asigurarea îndeplinirii sarcinilor de plan. Prin urmare, și unii și ceilalți nu au în vedere toate aspectele activității Arbitrajului de Stat și, deci, soluțiile nu pot fi decît unilaterale.

Luînd în considerație toate aspectele activității Arbitrajului de Stat se poate afirma că în desfășurarea acestei activități și, deci, în rezolvarea litigiilor, se pot stabili trăsături care aparțin și organelor administrative și organelor judecătorești. Dar, numai îmbinarea acestor trăsături — între care nu se poate stabili o ierarhie — determină natura juridică unitară și specifică a organelor arbitrale. *Organele Arbitrajului de Stat sînt organe jurisdicționale*[1]*; ele au o figură juridică proprie distinctă,* atît față de organele administrative, cît și față de instanțele judecătorești.

[1] Natura juridică specifică a organelor Arbitrajului de Stat determină și natura juridică specifică a hotărîrilor arbitrale; ele sînt hotărîri ale unor organe de jurisdicție.

Scanned with OKEN Scanner

CAPITOLUL V

REGULI PROCESUALE PRIVIND REZOLVAREA LITIGIILOR PATRIMONIALE DINTRE ORGANIZAȚIILE SOCIALISTE

SECȚIUNEA I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

638. **Precizări prealabile.** Procedura de rezolvare a litigiilor patrimoniale dintre organizațiile socialiste reprezintă o procedură specială, derogatorie de la procedura de drept comun reglementată în codul de procedură civilă. Particularitățile acestei proceduri rezultă din caracterul nou, calitativ deosebit, al raporturilor juridice dintre organizațiile socialiste. În cadrul acestor raporturi nu pot exista interese antagoniste, întreaga activitate a organizațiilor socialiste fiind consacrată îndeplinirii sarcinilor ce le revin din planul național unic. În vederea realizării acestui scop, organizațiile socialiste colaborează la executarea obligațiilor ce le revin, în special, din contractele economice. Sînt, însă, cazuri în care între organizațiile socialiste se ivesc anumite neînțelegeri care dau naștere la litigii între ele. În asemenea cazuri, organele Arbitrajului de Stat sînt chemate să contribuie la înlăturarea unor astfel de fenomene prin rezolvarea grabnică a litigiilor și astfel să contribuie la întărirea legalității socialiste, a disciplinei de plan și contractuale, la întărirea gestiunii economice a organizațiilor socialiste, la apărarea proprietății socialiste (art. 1 din Legea nr. 5/1954).

Natura specifică a litigiilor patrimoniale dintre organizațiile socialiste, precum și scopul urmărit prin rezolvarea lor au determinat și organizarea unei proceduri proprii de rezolvare a litigiilor de competența Arbitrajului de Stat.

639. **Etapele rezolvării litigiilor.** Rezolvarea litigiilor patrimoniale dintre organizațiile socialiste implică parcurgerea mai multor etape[1].

Astfel, la ivirea unui litigiu părțile litigante — organizații socialiste — *trebuie să încerce să concilieze pe cale amiabilă neînțelegerile* dintre ele. Aceasta este o procedură prearbitrală fără intervenția Arbitrajului de Stat.

Dacă procedura prearbitrală rămîne fără rezultat, în sensul că nu s-a pus capăt litigiului, părțile pot sesiza organul arbitral competent. În acest caz, soluționarea litigiului are loc în cadrul unui proces arbitral care se desfășoară potrivit unei anumite proceduri.

[1] A se vedea și Aurel Pop, *Arbitrajul de stat și practica arbitrală*, p. 46.

Scanned with OKEN Scanner

În cazul în care hotărîrea dată de organul arbitral nu este executată de bună voie urmează o altă etapă — cea a punerii în executare a hotărîrii arbitrale.

În sfîrşit, pentru a se garanta buna rezolvare a litigiilor dintre organizaţiile socialiste, legea reglementează şi controlul asupra hotărîrilor arbitrale.

640. **Sediul materiei.** Procedura de rezolvare a litigiilor patrimoniale dintre organizaţiile socialiste de către organele Arbitrajului de Stat este reglementată prin Legea nr. 5/1954 şi Regulile procedurii arbitrale aprobate prin H.C.M. nr. 1397/1954.

Procedura de rezolvare a litigiilor reglementată de actele normative menţionate se completează cu prevederile codului de procedură civilă: „Dispoziţiile din prezentele Reguli ale procedurii arbitrale se completează cu prevederile codului de procedură civilă în măsura în care acestea concordă cu obiectivele urmărite de Arbitrajul de Stat" (art. 71 din Regulile procedurii arbitrale)[1].

SECŢIUNEA II

PROCEDURA PREARBITRALĂ

641. **Precizări prealabile.** Procedura prearbitrală constituie un mod specific de rezolvare a litigiilor patrimoniale dintre organizaţiile socialiste. Caracteristic acestei faze este faptul că soluţionarea litigiilor se face de către chiar părţile aflate în conflict, fără intervenţia unor factori străini.

642. **Obligativitatea procedurii prearbitrale.** Încercarea de conciliere pe calea înţelegerii între părţile interesate este obligatorie; ea este o *condiţie a exercitării dreptului de sesizare a organului arbitral.* Într-adevăr, potrivit art. 2 din Regulile procedurii arbitrale „cererea de arbitrare nu se va putea introduce înainte ca reclamantul să fi încercat soluţionarea conflictului pe cale de înţelegere cu cealaltă parte, potrivit legii sau altor dispoziţii cu caracter normativ".

Pentru a se asigura respectarea acestei faze obligatorii de către părţile litigante, Regulile procedurii arbitrale prevăd că la cererea de arbitrare cu care este sesizat Arbitrajul de Stat se va anexa dovada din care să rezulte că s-a încercat soluţionarea conflictului pe cale de înţelegere

[1] Pentru aplicarea diferitelor dispoziţii ale Codului de procedură civilă în procesul arbitral, a se vedea: V. Atanasiu, *Cîteva probleme privitoare la procesul arbitral*, A.S. nr. 3, 1959, p. 43 şi urm: I. Grigoriu, N. Marian, *Unele probleme de drept procesual în activitatea organelor arbitrale*, A.N. nr. 1, 1967, p. 33 şi urm.; V. Pelmuş, *Practica arbitrală privitoare la aplicarea prevederilor codului de procedură civilă în litigiul arbitral*, A.S. nr. 5, 1964, p. 37 şi urm.

Scanned with OKEN Scanner

între părți (art. 9). În caz de nerespectare a acestei obligații, Primul Arbitru de Stat sau arbitru de stat șef va restitui cererea părții care a introdus-o (art. 25 din Regulile procedurii arbitrale)[1].

Datorită importanței pe care o prezintă instituția procedurii prearbitrale pentru înlăturarea grabnică a conflictelor dintre organizațiile socialiste, Primul Arbitru de Stat a atras atenția asupra necesității respectării normelor care reglementează această instituție. Astfel, prin Instrucțiunea nr. 1/1955[2] se arată că în cadrul examinării prealabile a cererilor, organele arbitrale au obligația de a verifica dacă cererile introduse îndeplinesc condițiile legale și, în caz contrar, să le restituie întrucît asemenea cereri nu oferă posibilitatea soluționării în mod grabnic a litigiului[3].

De la regula obligativității procedurii prealabile există *o excepție*. Astfel, nu își găsesc aplicarea dispozițiile privind procedura prearbitrală în *cazul în care sesizarea organului arbitral s-a făcut din oficiu*[4]. În acest caz, inițiativa soluționării litigiului nefiind a părților, ci a organului arbitral, este firesc să nu se aplice procedura prearbitrală care se desfășoară, așa cum vom vedea, la inițiativa părții care ar urma să sesizeze, ca reclamant, Arbitrajul de Stat.

643. **Procedura de conciliere.** Potrivit art. 3 din Regulile procedurii arbitrale, partea care ar urma să sesizeze, ca reclamant, Arbitrajul de Stat se va întruni cu partea cealaltă, în scopul de a-și arăta reciproc pretențiile și opunerile referitoare la obiectul conflictului și de a căuta soluționarea lui prin înțelegere directă[5].

Pentru a fi valabilă, și astfel să prevină litigiul în fața Arbitrajului de Stat, înțelegerea părților trebuie să fie în concordanță cu actele normative. Părțile nu ar putea, de exemplu, să convină asupra compensației unor datorii reciproce, deoarece acest mod de stingere a obligațiilor este interzis în raporturile dintre organizațiile socialiste.

În literatura de specialitate s-a arătat, întemeiat după părerea noastră, că în cursul procedurii prearbitrale, pîrîtul este obligat să pună în discuție și să încerce soluționarea pretențiilor sale reconvenționale, dacă dorește ca cererea să fie rezolvată odată cu cererea principială[6].

Tot astfel, este recomandabil ca în cursul procedurii prearbitrale să fie antrenate și terțele organizații socialiste care, într-un eventual liti-

[1] A se vedea și Instrucțiunea P.A.S. nr. 6/1961, *Culegere*, p. 322.

[2] *Culegere*, p. 130. A se vedea și Circulara nr. 12 din 19 oct. 1967, dată de P.A.S., A.S. nr. 4, 1967, p. 65—66.

[3] A se vedea, C. Cătuț, *Pentru o conciliere prealabilă temeinică, nu formală*, A.S. nr. 3, 1958, p. 24 și urm.

[4] A se vedea, *Infra*, nr. 660.

[5] Organizația socialistă care a succedat organizației socialiste supusă reorganizării este obligată să răspundă la cererea de conciliere (Dec. P.A.S. nr. 672/1972, A.S. nr. 3, 1972, p. 105).

[6] A se vedea, D. Florescu, D. Popescu, *op. cit.*, p. 238.

giu în fața Arbitrajului de Stat, ar putea fi introduse în cauză ori chemate în garanție[1].

În toate cazurile indiferent dacă părțile reușesc ori nu să soluționeze litigiul, ele sînt obligate să consemneze rezultatul la care au ajuns într-un proces-verbal, care trebuie semnat de conducătorii părților sau reprezentanții lor desemnați să soluționeze litigiul[2].

În cazul în care părțile nu s-au putut întruni, fie că ele își au sediile în localități îndepărtate, fie că pîrîtul nu a răspuns convocării reclamantului (fără ca reclamantului să i se poată imputa că ar fi împiedicat această întîlnire), ori dacă părțile s-au întîlnit dar nu s-au putut înțelege și astfel nu s-a ajuns la întocmirea și semnarea procesului-verbal, partea interesată va putea sesiza Arbitrajul de Stat comunicînd în scris celeilalte părți pretențiile sale privind obiectul litigiului, cu arătarea motivelor pe care se întemeiază. Cealaltă parte este obligată să răspundă în scris și motivat, în termen de 5 zile de la primirea comunicării.

Încercarea de conciliere pe calea comunicărilor scrise — trebuie subliniat — are un caracter excepțional. Așa cum am arătat, de regulă, părțile trebuie să se întîlnească și să încerce rezolvarea conflictului prin buna înțelegere[3].

644. **Procedura de conciliere în cazul în care obiectul litigiului îl formează o sumă de bani care se poate obține prin bancă.** Potrivit art. 4 din Regulile procedurii arbitrale, în cazul în care reclamantul pretinde plata unei sume de bani ce s-ar putea obține prin bancă, folosindu-se una dintre formele de decontare prevăzute de lege, înainte de a sesiza Arbitrajul de Stat, reclamantul este obligat să folosească forma de decontare prevăzută de lege ori de convenția părților[4].

„Este firesc... se arată în Instrucțiunea P.A.S. nr. 10664/1954 — ca înainte de a se plînge Arbitrajului de Stat că nu a fost plătit, creditorul să uzeze de căile pe care Decretul nr. 265/1949 le pune la dispoziție. Dacă o cerere de plată este introdusă, este posibil și normal ca debitorul să o accepte, ceea ce ar face inutilă sesizarea Arbitrajului de Stat. Prevederile art. 4 apar, așadar, și ele ca o cale de soluționare a unui conflict prin înțelegere directă"[5].

Prin urmare, potrivit practicii arbitrale, folosirea, în prealabil, a formei de decontare prevăzută de lege ori de convenția părților, constituie o încercare de soluționare a unui conflict prin înțelegere directă. Cu alte cuvinte, ea constituie o modalitate a procedurii prearbitrale.

[1] A se vedea, *Infra*, nr. 656 și 657.

[2] Pîrîtul nu poate fi obligat la plata cheltuielilor de arbitrare dacă reclamantul nu a efectuat procedura prearbitrală (Dec. P.A.S. nr. 2201/1964, A.S. nr. 6, 1964, p. 66).

[3] A se vedea, Circulara nr. 6 din 5 iulie 1961 dată de P.A.S. A.S. nr. 4, 1961, p. 50.

[4] Pentru un caz asemănător, a se vedea, Instrucțiunile Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor și Primul Arbitru de Stat nr. 10/1964, *Culegere* p. 336.

[5] *Culegere*, p. 117.

Scanned with OKEN Scanner

SECȚIUNEA III

PROCEDURA ARBITRALĂ

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

645. **Precizări prealabile.** Dacă litigiul ivit între părți nu a fost soluționat în cadrul procedurii prearbitrale, partea interesată va sesiza Arbitrajul de Stat. În acest caz, rezolvarea litigiului are loc în cadrul unui proces arbitral, care se desfășoară potrivit unei anumite proceduri. Această procedură implică mai multe faze: sesizarea organului arbitral, examinarea prealabilă a cererii, pregătirea rezolvării litigiului, rezolvarea litigiului în ședința arbitrală, pronunțarea hotărîrii arbitrale și, în anumite cazuri excepționale, reexaminarea litigiului.

Vom examina pe scurt aceste faze.

§ 2. SESIZAREA ARBITRAJULUI DE STAT

A. CONSIDERAȚII GENERALE

646. **Precizări prealabile.** Procedura arbitrală se declanșează prin sesizarea Arbitrajului de Stat cu rezolvarea litigiului. De obicei, sesizarea Arbitrajului de Stat se face de către partea interesată printr-o cerere de arbitrare.

La cererea de arbitrare făcută de către reclamant, pîrîtul răspunde prin întîmpinare. Uneori, pîrîtul la rîndu-i formulează pretenții față de reclamant printr-o cerere reconvențională.

În anumite cazuri, la procesul arbitral participă nu numai reclamantul și pîrîtul ci și terțe organizații.

Arbitrajul de Stat nu este sesizat numai din inițiativa organizațiilor socialiste interesate. Legea prevede că în anumite cazuri sesizarea Arbitrajului de Stat se face de către Consiliul de Miniștri sau din oficiu.

B. CEREREA DE ARBITRARE

647. **Precizări prealabile.** În cadrul raporturilor dintre organizațiile socialiste, existența unor situații litigioase poate avea consecințe nu numai asupra părților, ci și asupra întregii economii naționale. De aceea, organizațiile socialiste sînt obligate să ia toate măsurile de înlăturare a cauzelor care au generat aceste litigii, iar cînd nu izbutesc, să se adreseze Arbitrajului de Stat. Organizațiile socialiste — trebuie subliniat — nu au numai dreptul, ci sînt obligate de a se adresa Arbitrajului de Stat pentru rezolvarea litigiilor.

Scanned with OKEN Scanner

Sesizarea Arbitrajului de Stat de către partea interesată se face printr-o *acțiune*[1] care îmbracă forma scrisă a unei cereri de arbitrare[2].

648. **Cuprinsul cererii de arbitrare.** Potrivit art. 8 din Regulile procedurii arbitrale, cererea de arbitrare trebuie să cuprindă următoarele elemente:

a) denumirea, sediul părților și indicarea organelor tutelare;

b) numele și calitatea celor care semnează cu arătarea actului din care rezultă calitatea și dreptul de a semna;

c) obiectul și valoarea cererii;

d) indicarea motivelor pentru fiecare capăt de cerere;

e) arătarea în concret a probelor (martorii, prin arătarea numelui și a domiciliului; explicațiile părții, prin precizarea punctelor de interogator etc);

f) arătarea băncii și a contului în care urmează a se face virarea sumelor pretinse;

g) indicarea numărului de telefon.

Observăm că elementele enumerate folosesc la determinarea părților litigante, la stabilirea concretă a pretențiilor reclamantului, la precizarea temeiului juridic al pretențiilor formulate.

La cererea de arbitrare se anexează, potrivit art. 9 din Regulile procedurii arbitrale, dovezile din care să rezulte:

a) că s-a încercat soluționarea conflictului pe calea procedurii prearbitrale[3];

b) că s-a folosit fără rezultat modul de plată prevăzut de lege sau convenția părților;

c) că s-a comunicat pîrîtului copie de pe cererea de arbitrare și copii după actele de care se servește reclamantul;

d) că s-a plătit taxa de timbru[4].

De asemenea, reclamantul are obligația să anexeze la cerere copii de pe înscrisurile privitoare la litigiu, precum și de pe actele normative invocate. Menționăm că obligația anexării unei copii de pe actele normative invocate reprezintă o particularitate a procedurii arbitrale. Ea are

[1] În legătură cu acțiunea arbitrală, a se vedea M. Constantinescu, *Natura juridică a acțiunii arbitrale*, A.S. nr. 3, 1968, p. 30 și urm.

[2] A se vedea și Îndrumar privind condițiile formulării pretențiilor pentru recuperarea unor debite mici în raporturile dintre organizațiile socialiste, A.S. nr. 5, 1964, p. 62.

[3] A se vedea, Circulara P.A.S. nr. 6/1961 privind modul de primire a cererilor în legătură cu dovezile referitoare la încercările de conciliere (A.S. nr. 4, 1961, p. 50 și urm.)

[4] Taxele de timbru la care sînt supuse cererile ce se adresează Arbitrajului de Stat sînt reglementate prin Decretul nr. 199/1955 asupra taxelor de timbru și H.C.M. nr. 911/1955 privind stabilirea listei actelor și faptelor supuse taxelor de timbru și a tarifului taxelor de timbru, precum și Instrucțiunile Ministerului Finanțelor nr. 2248/1955. A se vedea și Circulara P.A.S. nr. 12/1963, A.S. nr. 5, 1963, p. 65.

Scanned with OKEN Scanner

drept scop de a facilita organului arbitral cunoașterea actelor normative speciale avute în vedere la stabilirea raporturilor juridice dintre părțile litigante.

649. **Data sesizării Arbitrajului de Stat.** Cît privește data la care se consideră sesizat Arbitrajul de Stat, art. 13 din Regulile procedurii arbitrale precizează că *„ziua introducerii cererii la Arbitrajul de Stat se socotește ziua cînd cererea a fost înregistrată la organul arbitral"*. Dacă cererea este trimisă printr-un organ de expediție, ziua introducerii cererii la Arbitrajul de Stat se socotește *„ziua predării la organul de expediție competent"*.

650. **Renunțarea la acțiune.** O dată sesizat Arbitrajul de Stat — trebuie subliniat —, reclamantul nu mai poate dispune singur de obiectul cererii. Într-adevăr, după învestirea organului arbitral, părțile nu mai pot pune capăt procesului arbitral, reclamantul prin renunțare la drept ori la acțiune sau pîrîtul prin recunoașterea pretențiilor formulate în cerere, fără controlul organului arbitral[1].

C. ÎNTÎMPINAREA. CEREREA RECONVENȚIONALĂ

651. **Precizări prealabile.** La cererea de arbitrare formulată de către reclamant, pîrîtul face o întîmpinare. Uneori, pîrîtul emite și el pretenții față de reclamant printr-o cerere reconvențională.

652. **Întîmpinarea.** Este actul procedural prin care pîrîtul își precizează poziția față de cererea reclamantului. Depunerea unei întîmpinări scrise urmărește să dea reclamantului posibilitatea să cunoască din prima fază a procesului arbitral obiecțiile pîrîtului și apărarea sa.

Întîmpinarea pîrîtului trebuie să cuprindă în scris excepțiile de fond și de formă, combaterea în fapt și în drept a motivelor invocate de reclamant în cererea sa, arătarea probelor în combaterea pretențiilor reclamantului.

Întîmpinarea trebuie să cuprindă aceleași elemente ca și cererea de arbitrare. Ea se depune la dosar în termen de 10 zile de la primirea cererii de arbitrare.

La întîmpinare se anexează dovada că s-au comunicat reclamantului copii de pe întîmpinare și de pe actele anexe (art. 17 din Regulile procedurii arbitrale).

Trebuie arătat că, potrivit art. 19 din Regulile procedurii arbitrale nedepunerea întîmpinării de către pîrît nu împiedică cercetarea și rezolvarea litigiului.

653. **Cererea reconvențională.** Pîrîtul nu are numai dreptul de a se apăra împotriva pretențiilor reclamantului, ci și de a formula, la rîndu-i, pretenții împotriva reclamantului prin cerere reconvențională[2].

[1] A se vedea, Dec. P.A.S. nr. 2331/1972, A.S. nr. 6, 1972, p. 107.

[2] A se vedea, Alexandru Velescu, *Cererea reconvențională în teoria și practica arbitrală*, A.S. nr. 1, 1968, p. 38 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

Formularea cererii reconvenţionale prezintă avantajul că litigiul dintre părţi este rezolvat deodată sub toate aspectele şi se evită un nou proces, pierdere de timp etc. Dar, trebuie subliniat, neformularea cererii reconvenţionale nu decade pe pîrît din dreptul de a pretinde printr-o cerere separată satisfacerea drepturilor sale[1].

Cererea reconvenţională trebuie depusă odată cu întîmpinarea, adică în 10 zile de la primirea cererii de arbitrare (art. 21 din Regulile procedurii arbitrale).

Asupra luării în considerare a cererii reconvenţionale, arbitrul de stat se va pronunţa în faza de pregătire a rezolvării litigiului[2]. În principiu, cererea reconvenţională se rezolvă odată cu cererea principală[3]. Dacă, însă, cererea reconvenţională nu este în stare de a fi rezolvată, organul arbitral poate să rezolve deosebit cererea principală (art. 120 C. pr. civ.)[4].

D. TERŢII ÎN PROCESUL ARBITRAL

654. **Precizări prealabile.** În procesul arbitral, pe lîngă părţi mai pot participa şi terţe organizaţii socialiste. Extinderea procesului se justifică prin interesul părţilor de a atrage în litigiu alte organizaţii socialiste pentru a se constata existenţa unor obligaţii în sarcina lor. Căile legale de participare a terţilor la procesul arbitral sînt: chemarea în garanţie, chemarea subsidiară a unui alt pîrît şi introducerea în cauză din oficiu şi a altor organizaţii socialiste.

655. **Chemarea în garanţie.** Prin chemarea în garanţie, pîrîtul solicită introducerea în litigiu a unei terţe organizaţii socialiste împotriva căreia, în cazul în care s-ar da cîştig de cauză reclamantului, ar avea o acţiune de regres pentru a se despăgubi[5].

În cazul chemării în garanţie ne aflăm în faţa a două acţiuni strîns legate între ele: acţiunea reclamantului faţă de pîrît în litigiul principal şi acţiunea pîrîtului împotriva celui chemat în garanţie.

Din punct de vedere procesual, cererea de chemare în garanţie este considerată ca o acţiune de sine stătătoare. Drept urmare, ea trebuie să îndeplinească aceleaşi condiţii ca şi cererea de arbitrare (art. 21 din Re-

[1] Pentru o părere potrivit căreia pîrîtul are, nu facultatea, ci obligaţia de a formula o cerere reconvenţională, a se vedea, D. Florescu, D. Popescu, *op. cit.*, p. 290.

[2] Dec. P.A.S. nr. 2660/1966, A.S. nr. 6, 1966, p. 69. A se vedea şi *Infra*, nr. 666.

[3] Dec. P.A.S. nr. 554/1957, A.S. nr. 4, 1957, p. 39.

[4] În legătură cu competenţa de a soluţiona cererile reconvenţionale de o valoare sub 1000 lei, a se vedea, Instrucţiunea P.A.S. nr. 21/1961, *Culegere*, p. 327.

[5] În legătură cu chemarea în garanţie, a se vedea: D. Florescu, *Chemarea în garanţie în litigiile de competenţa Arbitrajului de Stat*, J.N. nr. 7, 1956, p. 1140 şi urm.; Alexandru Velescu, Gh. D. Dimitrescu, *Chemarea în garanţie în teoria şi practica arbitrală*, A.S. nr. 4, 1967, p. 3 şi urm.

Scanned with OKEN Scanner

gulile procedurii arbitrale). Cererea de chemare în garanție se depune odată cu întîmpinarea, fiind comunicată în prealabil, atît părții chemate în garanție, cît și reclamantului.

Avînd calitatea de pîrît față de pîrîtul din cererea principală, chematul în garanție va avea aceleași drepturi și obligații procesuale ca și pîrîtul dintr-o cerere principală. El are dreptul să cheme la rîndu-i în garanție o altă organizație socialistă în aceleași condiții ca și pîrîtul din cererea principală[1]

Potrivit art. 28 din Regulile procedurii arbitrale, în cursul pregătirii rezolvării litigiului, arbitrul de stat se va pronunța asupra admiterii în principiu a cererii de chemare în garanție[2]. Pentru a se putea pronunța, arbitrul de stat va examina dacă sînt îndeplinite condițiile legii, în special, dacă există o strînsă legătură între obiectul cererii de chemare în garanție și cel al cererii principale.

Cererea de chemare în garanție se soluționează odată cu cererea principală. În acele cazuri în care impedimente legale sau de fapt se opun la o atare rezolvare, organul arbitral este îndreptățit să disjungă cererea de chemare în garanție de cererea principală (art. 63 C. pr. civ.)[3]. Avînd în vedere necesitatea rezolvării grabnice a litigiilor dintre organizațiile socialiste, organele arbitrale au fost îndrumate să rezolve deodată cererea principală și cererea de chemare în garanție. Numai în acele cazuri excepționale, cînd o asemenea rezolvare nu ar fi posibilă, se pot rezolva separat cele două cereri[4].

656. **Chemarea subsidiară a unui alt pîrît.** Art. 10 din Regulile procedurii arbitrale prevede că „Odată cu cererea principală, partea va trebui să introducă, dacă va fi cazul, și cererea de chemare înaintea Arbitrajului de Stat a acelui pîrît despre care se susține că trebuie să răspundă, dacă s-ar constata că pîrîtul principal nu este ținut de obligație".

Această chemare subsidiară a unui alt pîrît constituie o formă specifică de extindere a procesului arbitral, deosebită, atît prin finalitate, cît și din punct de vedere procedural, de chemarea în garanție făcută de reclamant în procesul civil[5].

[1] Hot. Arbitrajului de Stat Central, nr. 2960/1956, A.S. nr. 3, 1958, p. 48.

[2] În legătură cu competența de a soluționa cererile de chemare în garanție de o valoare sub 1 000 lei, a se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 21/1961, *Culegere*, p. 327.

[3] Dec. P.A.S. nr. 2445/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 106.

[4] Instrucțiunea P.A.S. nr. 7922/1954, *Culegere*, p. 104—105. Prin disjungere, cererea de chemare în garanție devine o cerere independentă, care se soluționează de organul competent potrivit Legii nr. 5/1954 (Dec. P.A.S. nr. 996/1968, A.S. nr. 3, 1968, p. 67, cu *Notă* de C. Novacovici).

[5] A se vedea, D. Florescu, D. Popescu, *op. cit.* p. 316. Instrucțiunea P.A.S. nr. 10664/1954 (*Culegere*, p. 199) consideră că art. 10 din Regulile procedurii arbitrale reglementează chemarea în garanție făcută de către reclamant, înlocuirea acestei denumiri prin conținutul său fiind făcută în scopul de a nu se confunda această instituție cu chemarea în garanție făcută de pîrît.

Scanned with OKEN Scanner

Cererea de chemare subsidiară a unui alt pîrît reprezintă, în realitate, o a doua cerere de arbitrare și, deci, ea trebuie să îndeplinească aceleași condiții ca și cererea principală (art. 10 alin. 3 din Regulile procedurii arbitrale).

Așa cum rezultă din textul citat, cererea de chemare subsidiară a unui alt pîrît se introduce odată cu cererea principală. Ea se rezolvă, în principiu, odată cu cererea principală.

657. **Introducerea în cauză, din oficiu, a unei organizații socialiste.** Această instituție este specifică procesului arbitral. Ea constituie o formă procedurală prin care Arbitrajul de Stat își exercită dreptul de a lua în examinare cazul din oficiu, atunci cînd constată că legalitatea socialistă, disciplina de plan, disciplina contractuală, principiile gestiunii economice sau proprietatea socialistă au fost încălcate (art. 20 din Legea nr. 5/1954).

Potrivit art. 21 din Legea nr. 5/1954, dacă, cu prilejul examinării unui litigiu se constată că, în afară de părțile în litigiu, sînt interesate în cauză și alte organizații socialiste, acestea vor putea fi chemate în fața organului arbitral ca părți.

Prin urmare, Arbitrajul de Stat nu este ținut de cadrul procesual fixat inițial de reclamant, ci trebuie să aibă un rol activ, să cerceteze cauzele care au provocat litigiul și, dacă este necesar, să introducă în proces orice altă organizație socialistă și astfel litigiul să fie soluționat sub toate aspectele sale[1].

Prin introducerea în cauză din oficiu, organizația socialistă introdusă dobîndește calitatea de parte în litigiu, avînd toate drepturile procesuale ca și părțile inițial angajate în proces.

Un caz special de introducere în cauză din oficiu a fost consacrat prin Instrucțiunea P.A.S. nr. 23/1955 în litigiile privind calitatea necorespunzătoare a produselor, nerespectarea sortimentelor, livrarea în garnituri incomplete etc. În asemenea litigii, organele arbitrale sînt obligate să introducă și pe celelalte organizații socialiste interesate în cauză, pentru a da astfel o singură hotărîre opozabilă tuturor acestor părți[2]. Introducerea în cauză a terților organizații — trebuie subliniat — este obligatorie numai în cazurile menționate de instrucțiune; în celelalte categorii de litigii, introducerea în cauză din oficiu se face la aprecierea organului arbitral.

E. ALTE MODALITĂȚI DE SESIZARE A ARBITRAJULUI DE STAT

658. **Precizări prealabile.** Pe lîngă cererea de arbitrare, legea mai prevede și alte modalități de sesizare a Arbitrajului de Stat.

Potrivit art. 7 din Regulile procedurii arbitrale, Arbitrajul de Stat poate fi sesizat de Consiliul de Miniștri. De asemenea, Arbitrajul de Stat se poate sesiza și din oficiu.

[1] Instrucțiunea P.A.S. nr. 1/1955, *Culegere*, p. 131.

[2] *Culegere*, p. 145.

Scanned with OKEN Scanner

659. **Sesizarea Arbitrajului de Stat de către Consiliul de Miniștri.** Arbitrajul de Stat poate fi sesizat cu rezolvarea unui litigiu dintre două organizații socialiste și de către Consiliul de Miniștri. Fiind organul suprem al administrației de stat, Consiliul de Miniștri are dreptul să sesizeze oricare dintre organele Arbitrajului de Stat.

Trebuie arătat că legea recunoaște numai Consiliului de Miniștri dreptul de a sesiza Arbitrajul de Stat nu și organelor tutelare ale organizațiilor socialiste. Cu toate acestea, considerăm că organele tutelare ale părților sînt îndreptățite să exercite și ele acest drept[1]. Într-adevăr, dacă cu ocazia exercitării îndrumării și controlului organele tutelare descoperă anumite aspecte litigioase în activitatea organizațiilor socialiste subordonate, ele trebuie să aibă dreptul să sesizeze Arbitrajul de Stat pentru înlăturarea lor.

Chiar dacă, în lipsa unei dispoziții exprese, nu am admite că, printr-o sesizare a organului tutelar, Arbitrajul de Stat este legal învestit, totuși, o atare sesizare constituie o semnalare pentru organul arbitral în sensul existenței unei situații care reclamă sesizarea din oficiu.

660. **Sesizarea Arbitrajului de Stat din oficiu.** Legea consacră dreptul Arbitrajului de Stat de a se sesiza din oficiu cu soluționarea litigiilor patrimoniale dintre organizațiile socialiste. Potrivit art. 20 din Legea nr. 5/1954, acest drept se exercită de Arbitrajul de Stat atunci cînd constată că legalitatea socialistă, disciplina de plan, disciplina contractuală, principiul gestiunii economice sau proprietatea socialistă au fost încălcate.

Organele arbitrale trebuie să manifeste un rol activ în descoperirea stărilor litigioase dintre organizațiile socialiste și să se sesizeze din oficiu pe baza constatărilor făcute cu ocazia controlului pe teren, sau atunci cînd, cu prilejul rezolvării unui litigiu dedus spre rezolvare de către părți, descoperă noi aspecte litigioase[2].

Sesizarea se face, în general, de către Primul Arbitru de Stat ori arbitrii de stat șefi, după caz, care vor determina părțile care urmează să figureze în litigiu, precum și actele care trebuie prezentate de fiecare parte.

§ 3. EXAMINAREA PREALABILĂ A CERERII DE ARBITRARE

661. **Precizări prealabile.** Examinarea prealabilă este o fază proprie procesului arbitral, ea deosebindu-se esențial de verificarea cererii făcute de judecătorul de serviciu în procesul civil.

[1] A se vedea și D. Florescu, D. Popescu, *op. cit.*, p. 278; Aurel Pop, *Arbitrajul de Stat și practica arbitrală*, p. 53.

[2] A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 35/1957, *Culegere*, p. 203. A se vedea și Circularele P.A.S. nr. 15/1965 (A.S. nr. 5, 1965, p. 64) și nr. 1/1968 (A.S. nr. 1, 1968, p. 67).

Scanned with OKEN Scanner

Prin examinarea prealabilă a cererii de arbitrare se urmărește să se prevină sesizarea organelor Arbitrajului de Stat cu o cerere întocmită fără respectarea dispozițiilor prevăzute de lege.

Potrivit art. 22 din Regulile procedurii arbitrale, înainte de a face repartizarea litigiilor între arbitri, Primul Arbitru de Stat, sau arbitru de stat șef, după caz, va examina cererea arbitrală sub trei aspecte: al competenței, al existenței dreptului la acțiune și al îndeplinirii cerințelor legale procedurale.

Vom examina aceste aspecte.

662. **Verificarea competenței.** O primă verificare privește competența organului arbitral sesizat spre a se evita rezolvarea litigiului de către un organ arbitral necompetent.

În cazul în care se constată că cererea nu este de competența generală a Arbitrajului de Stat, Primul Arbitru de Stat ori arbitru de stat șef, după caz, o restituie părții care a introdus-o. În adresa de restituire se va arăta părții că cererea nu intră în competența Arbitrajului de Stat și se vor da indicații asupra organului competent să rezolve cererea.

In cazul în care se constată că cererea intră în competența generală a Arbitrajului de Stat dar este de competența unui alt organ arbitral decît cel sesizat, cererea va fi trimisă organului arbitral competent. Trebuie arătat că, potrivit practicii arbitrale, cererea nu se trimite organului competent în cazul în care la cerere nu sînt anexate documentele cerute de lege. În acest caz, dacă petiționarul își are sediul pe teritoriul județelor care intră în competența teritorială a organului arbitral sesizat, cererea se restituie petiționarului cu indicația ca după completare să fie înaintată organului arbitral competent[1].

În amîndouă cazurile, măsurile se iau prin rezoluție a Primului Arbitru de Stat ori arbitrului de stat șef.

Rezoluțiile arbitrului de stat șef, prin care se dispune trimiterea cererii de arbitrare la un alt organ arbitral sînt supuse controlului. Partea nemulțumită de această măsură poate face plîngere la Primul Arbitru de Stat. Decizia pe care Primul Arbitru de Stat o dă plîngerii este obligatorie, atît pentru partea interesată cît și pentru organul arbitral respectiv.

Reamintim că *în cazul în care necompetența organului arbitral se constată abia cu prilejul cercetării litigiului, organul arbitral va trimite dosarul organului competent.* În acest caz are loc o declinare de competență[2].

663. **Verificarea dreptului la acțiune.** După verificarea competenței, dacă se constată că organul arbitral sesizat este competent, se examinează dacă dreptul la acțiune mai există încă ori a fost stins prin prescripție.

În cazul în care se constată că dreptul la acțiune s-a prescris, *Primul Arbitru de Stat sau arbitrul de stat șef, după caz, poate lua măsura*

[1] Instrucțiunea P.A.S. nr. 2017/1955, *Culegere*, p. 140.

[2] A se vedea, *Supra*, nr. 625.

Scanned with OKEN Scanner

restituirii cererii părții care a introdus-o. Măsura se ia pe calea unei rezoluții, comunicîndu-se părții motivele care au determinat luarea ei.

În locul măsurii restituirii cererii, *Primul Arbitru de Stat ori arbitru de stat șef poate să lase ca organul arbitral să se pronunțe asupra prescripției cu prilejul rezolvării litigiului* (art. 24 din Regulile procedurii arbitrale). Această posibilitate se justifică prin aceea că, în unele cazuri, fără ascultarea părților și cunoașterea tuturor împrejurărilor nu se poate aprecia dacă dreptul la acțiune este stins prin prescripție, ori dacă cursul prescripției a fost întrerupt sau suspendat ori sînt motive temeinice pentru o repunere în termen[1].

664. **Verificarea îndeplinirii cerințelor procedurale.** Sub acest aspect *se verifică dacă cererea arbitrală îndeplinește condițiile prevăzute de art. 8 și 9 din Regulile procedurii arbitrale.*

Verificarea se face, atît asupra cererii principale, cît și asupra cererii reconvenționale[2].

În cazul în care se constată că nu au fost respectate cerințele prevăzute în dispozițiile citate, Primul Arbitru de Stat sau arbitrul de stat șef, după caz, va restitui cererea părții care a introdus-o (art. 25 alin. 1 din Regulile procedurii arbitrale). Restituirea se face pe cale de adresă, cu indicarea lipsurilor care au determinat restituirea.

Potrivit art. 25 alin. 2 din Regulile procedurii arbitrale, dacă în termen de 8 zile de la primirea adresei de restituire partea va introduce din nou cererea completă cu toate elementele a căror lipsă a determinat restituirea, organul arbitral va fi socotit sesizat pe data cînd a fost introdusă prima cerere.

Din dispozițiile citate rezultă că, pentru a beneficia de data primei înregistrări, partea trebuie să îndeplinească cumulativ două obligații: să reintroducă cererea în 8 zile de la primirea adresei de restituire și această cerere să fie completată cu elementele a căror lipsă a determinat restituirea. Nerespectarea uneia dintre aceste obligații atrage pierderea beneficiului primei înregistrări și cererea se consideră ca fiind primită la data cînd a fost reintrodusă[3]. În acest caz, neputînd fi restituită a doua oară va fi completată în faza de pregătire a rezolvării litigiului[4].

Potrivit practicii arbitrale, restituirea acțiunii în cadrul examinării prealabile nu poate avea loc decît limitativ pentru cauzele anume determinate în art. 8 și 9 din Regulile procedurii arbitrale[5].

[1] Cu privire la repunerea în termen, a se vedea, N. Petrescu, *Repunerea în termen în practica arbitrală*, A.S. nr. 1, 1967, p. 3 și urm.

[2] A se vedea, M. Soloveanu, *Unele probleme în legătură cu examinarea prealabilă a cererilor de arbitrare*, A.S. nr. 6, 1962, p. 30 și urm.

[3] Dec. P.A.S. nr. 1134/1973, A.S. nr. 4, 1973, p. 76.

[4] Cf. Instrucțiunii P.A.S. nr. 11/1965, *Culegere*, p. 355.

[5] Instrucțiunea P.A.S. nr. 11/1965, *Culegere* p. 354. Restituirea nu poate avea loc în cazul în care organul arbitral este sesizat cu o cerere care, încălcînd art. 14 din Regulile procedurii arbitrale, privește pretenții ce decurg din raporturi juridice deosebite, fără legătură între ele. De asemenea, nu este permisă restituirea

Scanned with OKEN Scanner

665. **Precizări prealabile.** După examinarea prealabilă și dacă se constată că dispozițiile legii au fost respectate, Primul Arbitru de Stat sau arbitrul de stat șef, după caz, repartizează cererea unui arbitru de stat spre rezolvare. Repartizarea se face ținîndu-se seama de specializarea arbitrilor pe ramuri de activitate economică (art. 26 din Regulile procedurii arbitrale). Cu această repartizare a cererii se trece într-o altă fază specifică procesului arbitral — pregătirea rezolvării litigiului — care are un rol determinant în rezolvarea justă și grabnică a litigiului.

Arbitrul de stat, căruia i s-a repartizat litigiul, are obligația de a nu trece în ședința arbitrală, în vederea rezolvării în fond, decît în cazul în care ar fi evident că faza de pregătire nu este necesară (art. 27 din Regulile procedurii arbitrale).

666. **Drepturile și îndatoririle arbitrajului de stat în faza pregătirii rezolvării litigiului.** În faza pregătirii rezolvării litigiului, rolul arbitrului de stat trebuie să se manifeste deosebit de activ în scopul cunoașterii raporturilor exacte dintre părți, asigurînd astfel rezolvarea litigiului în bune condiții în ședința arbitrală.

În vederea pregătirii rezolvării litigiului, legea prevede anumite drepturi și îndatoriri ale arbitrului de stat, precum și măsurile pe care le poate lua în acest scop.

Astfel, potrivit art. 28 din Regulile procedurii arbitrale, arbitrul de stat are *îndatorirea:*

a) de a studia materialul privind cererea care i-a fost repartizată;

b) de a se pronunța asupra luării în considerație a cererii reconvenționale, asupra admiterii în principiu a cererii de chemare în garanție, precum și de a verifica dacă dreptul la acțiune este sau nu prescris;

c) de a cere acte noi, explicații și informații de la părțile în litigiu;

d) de a invita pentru orice fel de relații orice persoană avînd calitate oficială;

e) de a cita pe angajații părților în litigiu pentru explicații;

f) de a invita părțile să facă socotelile[1] și să-și verifice reciproc înregistrările contabile;

g) de a se pronunța asupra probei prin explicații cerute celeilalte părți, dispunînd comunicarea punctelor de interogator;

h) de a se pronunța asupra admiterii probei cu martori[2], expertizei, cercetării la fața locului[3].

pentru efectuarea de către părți a unor verificări, punctaje etc. (A se vedea, M. Witzman, *Unele soluții noi ale practicii arbitrale din anul 1965*, A.S. nr. 2, 1966, p. 3—5.)

[1] Penalitățile și majorările se calculează de reclamanți (Instrucțiunea P.A.S. nr. 2/1971, A.S. nr. 3, 1971, p. 85).

[2] A se vedea, D. Rădoi, *Probele în litigiul arbitral*, A.S. nr. 3, 1966, p. 3 și urm.

[3] A se vedea, E. Botiș, *Cercetarea locală ca mijloc activ de exercitare a rolului activ al organelor arbitrale*, A.S. nr. 5, 1960, p. 39 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

În cazuri excepționale — prevede art. 29 din Regulile procedurii arbitrale — arbitrul de stat poate, motivînd temeinic soluția, să ia măsuri de asigurare, dacă în lipsa acestora s-ar ivi dificultăți mari în aducerea la îndeplinire a hotărîrii ce ar pronunța.

În sfîrșit, în faza de pregătire a rezolvării litigiului, arbitrul de stat poate proceda la introducerea din oficiu în cauză a organizațiilor socialiste interesate.

Măsurile la care ne-am referit — trebuie subliniat — nu sînt limitative; în interesul unei cît mai bune pregătiri a rezolvării litigiului, arbitrul de stat poate lua orice alte măsuri pentru grabnica rezolvare a litigiului (art. 28 pct. 11 din Regulile procedurii arbitrale).

Referitor la activitatea arbitrilor de stat în această fază a procesului arbitral, Primul Arbitru de Stat a arătat că ea „nu trebuie să se limiteze numai la a cere părților acte, explicații și informații. În scopul grăbirii rezolvării cauzelor respective, precum și în scopul reducerii numărului de litigii, printr-o acțiune de educare treptată a părților, este necesar ca prin contact direct cu conducerea organizațiilor socialiste în litigiu „... arbitrul să determine părțile să încerce o rezolvare prin conciliere și numai în cazul în care se constată că părțile invitate să stingă litigiul pe calea unei concilieri nu au ajuns la un acord, să dea curs rezolvării cauzei“[1].

Întreaga activitate ca și măsurile luate în vederea pregătirii rezolvării litigiului se consemnează într-un proces-verbal semnat de arbitrul de stat și de consultantul arbitral (art. 45 din Regulile procedurii arbitrale).

667. **Citarea părților.** Odată terminată pregătirea rezolvării litigiului, arbitrul de stat fixează termen pentru rezolvarea în fond a litigiului, dispunînd chemarea părților și, cînd este cazul, citarea martorilor.

Chemarea părților se face prin citație, telegrafic sau telefonic. În toate cazurile, la dosar trebuie să existe dovada[2] din care să rezulte că citațiile și chemările în garanție au fost făcute în timp util[3] (art. 31 din Regulile procedurii arbitrale). Nerespectarea regulilor cu privire la chemarea părților duce la desființarea hotărîrii pe calea reexaminării litigiului[4].

[1] Instrucțiunea P.A.S. nr. 10664/1954, *Culegere*, p. 118.

[2] Dacă partea a fost chemată telegrafic sau telefonic, dovada chemării se va face, după caz, prin copia de pe telegramă, purtînd ștampila poștei cu data de înregistrare sau prin nota făcută la dosar de angajatul care a înștiințat telefonic pe cel chemat, nota menționînd numele celui ce a primit comunicarea, data și ora primirii (art. 32 din Regulile procedurii arbitrale).

[3] Primirea de către reclamant a citației cu două zile înainte de termenul de arbitrare apare ca o citare în termen util, dacă reclamantul nu a solicitat amînarea cauzei. În legătură cu citarea nu se aplică dispozițiile art. 89 C. pr. civ. (Dec. P.A.S. nr. 999/1973, A.S. nr. 3, 1973, p. 93).

[4] A se vedea, *Infra*, nr. 683.

Scanned with OKEN Scanner

Litigiile a căror valoare este mai mică de 5 000 lei — dispune art. 31[1] din Regulile procedurii arbitrale — pot fi soluționate și fără chemarea părților, numai pe baza susținerilor formulate în scris și a actelor depuse de acestea. În cazul acestor litigii, după expirarea termenului de 10 zile în care trebuie depusă întîmpinarea, organul arbitral va pronunța hotărîrea, dacă are toate elementele pe baza cărora să poată soluționa litigiul. În caz contrar, va fixa termen pentru rezolvarea litigiului cu chemarea părților.

§ 5. REZOLVAREA LITIGIULUI ÎN ȘEDINȚA ARBITRALĂ

668. **Precizări prealabile.** Dezbaterea litigiului și pronunțarea hotărîrii arbitrale au loc în ședința arbitrală. Rezolvarea litigiului are loc în ziua și la ora stabilită de arbitrul de stat (art. 33 din Regulile procedurii arbitrale).

Ședințele arbitrale nu sînt publice; la ele pot participa numai părțile în litigiu, reprezentații lor, precum și persoanele chemate. Părțile vor putea fi asistate de anumiți tehnicieni.

Prin părți trebuie să înțelegem organele persoanelor juridice, adică conducătorii organizațiilor socialiste, de exemplu, directorul întreprinderii sau directorul general al centralei ori adjuncții lor[1].

Trebuie arătat că participarea conducătorilor organizațiilor socialiste ori a adjuncților lor nu este prevăzută ca o obligație. În consecință, aceștia pot încredința apărarea intereselor organizațiilor socialiste și altor angajați, în special, jurisconsulți, tehnicieni etc. (art. 24 din Regulile procedurii arbitrale)[2].

669. **Compunerea organului arbitral.** Potrivit art. 23 din Legea nr. 5/1954, *litigiile se rezolvă de către un arbitru de stat, împreună cu conducătorii organizațiilor socialiste* ori adjuncții lor, cîte unul de fiecare parte.

Conducătorii organizațiilor socialiste litigante sau adjuncții lor vor fi citați cînd litigiul va fi în stare de a fi rezolvat.

În caz de divergență decide arbitrul de stat.

În litigiile mai importante, la aprecierea, după caz, a Primului Arbitru de Stat sau a arbitrilor de stat șefi, se vor putea include în compunerea organului arbitral încă doi arbitri.

În cazul în care conducătorii organizațiilor socialiste litigante ori adjuncții lor, deși anume citați, nu se prezintă, litigiul poate fi rezolvat în

[1] Cf. art. 23 din Legea nr. 5/1954 combinat cu art. 56 și 64 din Legea nr. 11/1971.

[2] Datorită aportului însemnat pe care conducătorii organizațiilor socialiste îl pot aduce la rezolvarea grabnică a litigiilor, în practica arbitrală s-a insistat ca organele arbitrale să depună toate diligențele pentru a determina pe conducătorii părților să participe la rezolvarea litigiilor (A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 1/1955, *Culegere*, p. 132).

Scanned with OKEN Scanner

lipsa lor. Subliniem că în acest caz, reprezentanţii organizaţiilor socialiste care participă la şedinţa arbitrală nu vor intra în compunerea organului arbitral; ei au numai calitatea de a expune şi apăra interesele organizaţiilor socialiste în cauză.

Rezolvarea litigiilor patrimoniale de o valoare mai mică de 5 000 lei se face numai de arbitrul de stat (art. 38 din Regulile procedurii arbitrale).

670. **Dezbaterea litigiului.** În şedinţa arbitrală, dezbaterile se desfăşoară oral şi contradictoriu sub conducerea arbitrului de stat[1].

Dezbaterile încep printr-o expunere a consultantului arbitral asupra obiectului litigiului şi a îndeplinirii condiţiilor procedurale. După rezolvarea eventualelor excepţii, reclamantul îşi expune pretenţiile formulate prin cererea de arbitrare. Apoi, pîrîtul îşi expune punctul său de vedere combătînd pretenţiile reclamantului. În cazul în care la proces participă şi alte organizaţii socialiste, acestea îşi expun punctul de vedere în legătură cu pretenţiile puse în discuţie.

Cînd s-a admis dovada cu martori[2] ori au fost chemaţi experţi[3] să dea explicaţii în şedinţă, aceştia sînt ascultaţi mai înainte de a se da cuvîntul părţilor.

În cursul dezbaterilor, părţile se pot înţelege cu privire la modul de soluţionare a litigiului. Însă, înţelegerea lor poate fi luată în consideraţie, consemnîndu-se în hotărîrea arbitrală, numai dacă ea este conformă cu legea şi principiile generale ale politicii economice a statului (art. 37 din Regulile procedurii arbitrale).

De asemenea, în cursul dezbaterilor reclamantul poate să-şi retragă acţiunea, dar numai în măsura în care această retragere nu implică renunţarea la un drept.

Discuţiile din şedinţa de arbitrare se consemnează într-un proces-verbal de şedinţă[4].

671. **Rolul activ al organului arbitral.** În dezbaterea litigiului, organul arbitral trebuie să manifeste un rol activ.

Astfel, spre deosebire de instanţa judecătorească, organul arbitral nu este ţinut să rezolve litigiul în limitele fixate prin cererea reclamantului. În scopul determinării răspunderii părţilor şi pentru a preveni litigii ulterioare, organul arbitral este în drept a depăşi cadrul cererilor formulate (art. 39 din Regulile procedurii arbitrale). Depăşirea cadrului

[1] A se vedea, C. Novacovici, *Aplicarea principiilor adevărului obiectiv, contradictorialităţii, disponibilităţii şi oficialităţii în litigiul arbitral*, A.S. nr. 5, 1968, p. 29 şi urm. Este nelegală hotărîrea arbitrală care a fost dată fără ca partea interesată să poată formula obiecţii faţă de apărările pîrîtei (Dec. P.A.S. nr. 2108/1972, A.S. nr. 2, 1973, p. 74).

[2] A se vedea, D. Rădoi, *op. cit.*, A.S. nr. 3, 1966, p. 3 şi urm.

[3] A se vedea, I. Cioban, *Expertul şi expertiza în litigiul arbitral*, A.S. nr. 2, 1972, p. 25 şi urm. A se vedea şi Circulara P.A.S. nr. 13/1968 privind efectuarea expertizelor prin comisie rogatorie, A.S. nr. 6, 1968, p. 60.

[4] A se vedea, D. Lorian, *Procesul-verbal de şedinţă, act al litigiului arbitral*, A.S. nr. 6, 1967, p. 59 şi urm.

Scanned with OKEN Scanner

litigiului — trebuie subliniat — nu se referă numai la obiectul cererii, ci și la celelalte elemente ale cererii. Astfel, organul arbitral poate introduce în litigiu și alte organizații socialiste interesate ori poate da o altă calificare acțiunii decît cea dată de părți, putînd aduce în discuție orice temei juridic[1].

În scopul cunoașterii problemelor ridicate în litigiu, ca și a deficiențelor care au provocat litigiul, arbitrul de stat va face cercetare la fața locului (art. 28 pct. 10 din Regulile procedurii arbitrale). Rezolvarea litigiului se poate face chiar în cadrul unei întreprinderi, dacă situația de fapt impune acest lucru și rezolvarea are efecte educative pentru părți[2].

Rolul activ pe care îl are organul arbitral în această fază a procesului arbitral se manifestă și prin dreptul ce îl are, potrivit legii, de a înlătura, modifica ori înlocui clauzele din contractele economice care nu sînt în concordanță cu actele normative sau principiile generale ale politicii economice a statului nostru. În cazul în care adaptarea contractului nu este posibilă, organul arbitral va constata nulitatea întregului contract (art. 25 din Legea nr. 3/1954)[3].

Tot în legătură cu rolul organului arbitral trebuie menționate și dispozițiile art. 41 din Regulile procedurii arbitrale.

Potrivit acestor dispoziții, dacă într-un litigiu dintre două organizații socialiste privind dreptul de administrare directă asupra unui bun, nu se poate stabili cui aparține acest drept sau se constată că, deși aparține reclamantului, dreptul acestuia la acțiune este prescris, organul arbitral va respinge cererea reclamantului și va aduce fără întîrziere cazul la cunoștința organului competent, pentru ca bunul să fie repartizat în mod planificat.

În cazul în care într-un asemenea litigiu se constată că, deși reclamantul și-a dovedit dreptul, bunul nu este necesar reclamantului pentru îndeplinirea sarcinilor de plan, dar este necesar pîrîtului în acest scop, organul arbitral va suspenda rezolvarea litigiului și va aduce de îndată cazul la cunoștința organului de stat competent, spre a decide dacă urmează să facă o nouă repartizare a acelui bun.

672. **Semnalarea deficiențelor.** Potrivit art. 26 din Legea nr. 5/1954, dacă cu ocazia cercetării litigiului se constată deficiențe ce constituie încălcări grave ale legalității socialiste, disciplinei de plan, disciplinei contractuale sau ale principiilor gestiunii economice ori atingeri aduse proprietății socialiste, organul arbitral va semnala abaterea organului competent a lua măsuri de îndreptare sau sancționare. Semnalarea poate fi însoțită de propuneri corespunzătoare.

[1] Organul arbitral poate schimba și calitatea părților din litigiu, ținînd seama de raporturile juridice dintre ele (Dec. P.A.S. nr. 347/1966, A.S. nr. 2, 1966, p. 75).

[2] A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 1/1955, *Culegere*, p. 131.

[3] A se vedea, *Supra*, nr. 249.

Scanned with OKEN Scanner

La fel va proceda organul arbitral în caz de constatare a oricăror deficienţe grave[1].

În toate cazurile organele sesizate au obligaţia de a comunica organului arbitral măsurile luate pentru înlăturarea deficienţelor constatate[2].

673. **Termenele de rezolvare a litigiului.** Litigiul trebuie rezolvat la termenul fixat pentru şedinţa arbitrală. Pentru a se asigura rezolvarea operativă a litigiilor, prin instrucţiune a Primului Arbitru de Stat a fost stabilit un termen de 30 de zile[3]. Acest termen se socoteşte de la data sesizării organului arbitral.

Excepţional, rezolvarea litigiului se poate amîna peste acest termen:

a) dacă pînă în ziua termenului fixat pentru arbitrare nu s-au primit actele sau relaţiile cerute, dar sînt elemente din care rezultă că ele au fost trimise organului arbitral;

b) dacă cu ocazia cercetării cauzei, în prima şedinţă de arbitrare, apare necesitatea de a introduce şi alte părţi în litigiu sau de a se administra probe suplimentare care nu au putut fi prevăzute în faza de pregătire a rezolvării litigiului.

§ 6. HOTĂRÎREA ARBITRALĂ

676. **Precizări prealabile.** Hotărîrea arbitrală este actul de dispoziţie al organului arbitral cu privire la litigiul dintre părţi.

Prin hotărîrea arbitrală, litigiul dintre părţi este soluţionat, creîndu-se astfel organizaţiilor socialiste condiţii pentru a desfăşura o activitate normală, îndreptată spre realizarea corespunzătoare a sarcinilor de plan.

675. **Pronunţarea hotărîrii arbitrale.** Potrivit legii, hotărîrea arbitrală se pronunţă imediat după terminarea dezbaterilor asupra litigiului, ea citindu-se părţilor prezente (art. 46 din Regulile procedurii arbitrale).

În litigiile mai complicate pronunţarea hotărîrii poate fi amînată cu cel mult 3 zile. În acest caz, dezbaterile din şedinţa arbitrală sînt consemnate în procesul-verbal de şedinţă. Tot în acest caz, părţile pot fi obligate să depună la dosar note scrise cuprinzînd susţinerile lor.

Hotărîrea se redactează în cel mult 10 zile de la pronunţare (art. 47 din Regulile procedurii arbitrale).

676. **Cuprinsul hotărîrii arbitrale.** Hotărîrea arbitrală cuprinde anumite elemente care sînt prevăzute de art. 48 din Regulile procedurii

[1] A se vedea, A. Milieş, *Rolul Arbitrajului în descoperirea şi semnalarea deficienţelor economice în activitatea întreprinderilor*, A.S. nr. 1, 1964, p. 29 şi urm.

[2] A se vedea, art. 42—44 din Regulile procedurii arbitrale. În legătură cu conţinutul şi forma semnalărilor, a se vedea Instrucţiunea P.A.S. nr. 2724/1952, *Culegere*, p. 225.

[3] Cf. Instrucţiunii P.A.S. nr. 1/1955, *Culegere*, p. 130.

Scanned with OKEN Scanner

arbitrale. Aceste elemente sînt, în general, aceleași ca și elementele unei hotărîri judecătorești.

Hotărîrea arbitrală, ca și cea judecătorească, are trei părți: partea introductivă (practicaua), considerentele (motivarea) și dispozitivul.

În *partea introductivă* a hotărîrii sînt cuprinse mențiuni privind denumirea organului arbitral, numărul hotărîrii și data la care a fost pronunțată, numele arbitrului de stat, al consultantului arbitral, precum și al conducătorilor părților care au luat parte la rezolvarea litigiului, denumirea părților, cu mențiunea dacă au fost sau nu prezente la dezbateri, numele celorlalte persoane prezente. Tot în această parte a hotărîrii se expune, pe scurt, obiectul litigiului și susținerile părților, cu arătarea dovezilor.

În *considerente* organul arbitral își motivează hotărîrea, indicînd temeiurile de fapt și de drept ale rezolvării litigiului. Tot în această parte a hotărîrii, organul arbitral trebuie să menționeze deficiențele constatate, inclusiv cele consemnate în procesele-verbale întocmite anterior, precum și cauzele care au provocat litigiul, cu indicarea măsurilor ce se impun a fi luate pentru înlăturarea lor[1].

Dispozitivul hotărîrii cuprinde rezolvarea dată litigiului. Hotărîrea arbitrală este semnată de arbitrul și consultantul arbitral care au participat la rezolvarea litigiului.

Menționăm că, potrivit art. 49 din Regulile procedurii arbitrale, dispozitivul pe baza căruia se face pronunțarea va cuprinde aceleași elemente ca și hotărîrea, cu excepția celor prevăzute de art. 48 pct. 4—9, indicîndu-se, însă, în cazul cînd debitorul este obligat la plata unei sume de bani, pe lîngă numele creditorului și debitorului, felul și numărul conturilor la bancă, între care urmează să se facă decontările[2].

677. **Efectele hotărîrii arbitrale.** Hotărîrea arbitrală produce o serie de efecte, dintre care menționăm următoarele:

a) *drepturile constatate sau recunoscute prin hotărîre dobîndesc putere executorie,* ele putînd fi executate, la nevoie, pe cale silită. *Hotărîrea arbitrală este definitivă;* ea se execută de îndată ce a fost pronunțată sau la termenul fixat în hotărîre (art. 28 din Legea nr. 5/1954);

b) ea *dobîndește puterea lucrului judecat.* Într-adevăr, un litigiu ce se poartă între aceleași părți, avînd același obiect și aceeași cauză și care a fost soluționat de un organ arbitral, nu mai poate fi ulterior soluționat de un alt organ arbitral (art. 1201 C. civ.)[3];

[1] A se vedea, Circulara P.A.S. nr. 5/1969 privind cuprinsul hotărîrilor arbitrale, A.S. nr. 5, 1969, p. 62. A se vedea și Instrucțiunile P.A.S. nr. 292/1954 (*Culegere*, p. 98), nr. 10664/1954 (*Culegere*, p. 122) și nr. 1/1955 (*Culegere*, p. 132).

[2] A se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 4/1957, *Culegere*, p. 187.

[3] A se vedea: Dec. P.A.S. nr. 2612/1957, A.S. nr. 3, 1958, p. 45; Dec. P.A.S. nr. 1328/1969, A.S. nr. 5, 1969, p 78. A se vedea și A. Paul, *Cu privire la prescripția executării hotărîrii arbitrale și la autoritatea de lucru judecat în procesul arbitral*, A.S. nr. 4, 1957, p. 27 și urm. În legătură cu autoritatea de lucru judecat a hotărîrilor pronunțate de organele arbitrale ministeriale în litigiile care se

c) hotărîrea face ca *prescripția privind dreptul la acțiune să fie înlocuită cu o nouă prescripție privind dreptul de a cere executarea silită;*

d) în principiu, *hotărîrea arbitrală are un efect declarativ;* ea constată drepturi care au existat anterior[1].

678. **Comunicarea dispozitivului și a hotărîrii arbitrale.** Legea prevede obligația organului arbitral de a comunica părților, *din oficiu,* dispozitivul hotărîrii și, după redactare, hotărîrea.

Dispozitivul hotărîrii se comunică părților în 3 zile de la pronunțarea hotărîrii (art. 50 din Regulile procedurii arbitrale).

Hotărîrea se comunică în termen de 5 zile de la redactare[2].

Comunicarea în termen a dispozitivului și hotărîrii arbitrale prezintă o importanță deosebită întrucît se dă părții în drept un mijloc rapid de valorificare a drepturilor sale.

679. **Rectificarea hotărîrii arbitrale.** Pentru acele cazuri în care înțelesul hotărîrii nu este clar ori cînd în hotărîre s-au strecurat anumite erori materiale, Regulile procedurii arbitrale reglementează o procedură prin intermediul căreia se înlătură neclaritățile și erorile materiale. Art. 51 prevede că, dacă hotărîrea cuprinde considerente sau dispoziții al căror înțeles nu este clar, precum și în caz de erori materiale, arbitrul, din oficiu sau la cererea părții interesate, lămurește înțelesul sau îndreaptă erorile materiale, cu sau fără citarea părților. Aceste operațiuni sînt constatate printr-un proces-verbal.

Procedura rectificării hotărîrii — trebuie subliniat — are ca obiect numai înlăturarea neclarităților și a erorilor materiale; pe această cale nu trebuie să se ajungă la o modificare a fondului hotărîrii[3]; de exemplu, nu se poate introduce în hotărîre mențiunea potrivit căreia livrarea produselor se va face în cantități egale lunar, deoarece aceasta nu reprezintă o rectificare în sensul art. 51 din Regulile procedurii arbitrale[4].

Regulile procedurii arbitrale consacră un caz special de rectificare a hotărîrii arbitrale în care nu este vorba de neclaritate sau eroare materială. El privește situația în care, după pronunțarea hotărîrii și mai înainte de executarea ei, una din părțile în litigiu a fost supusă reorganizării. În acest caz, hotărîrea va fi rectificată pe numele succesorului ori succesorilor în drepturi și obligații ale acelei părți. Această rectificare se face la cererea părților și întotdeauna cu citarea lor (art. 52).

soluționează ulterior la Arbitrajul de Stat, a se vedea, Raluca Miga, *Puterea doveditoare a hotărîrilor arbitrale,* A.S .nr. 4, 1967, p. 47 și urm.

[1] A se vedea, I. Grigoriu, N. Marian, *op. cit.*, A.S. nr. 1, 1967, p. 47—50.

[2] Cf. Instrucțiunii P.A.S. nr. 1/1955, *Culegere,* p. 131.

[3] A se vedea, Dec. P.A.S. nr. 2956/1971, A.S. nr. 2, 1972, p. 88.

[4] Procesul-verbal din 10 martie 1958 al Arbitrajului de Stat Central, A.S. nr. 4, 1958, p. 59.

Scanned with OKEN Scanner

§ 7. REEXAMINAREA LITIGIULUI

680. **Precizări prealabile.** Reexaminarea litigiului se exercită împotriva unei hotărîri arbitrale definitive și numai în cazurile prevăzute de lege[1]. Prin reexaminarea litigiului se tinde la desființarea hotărîrii arbitrale dată în litigiul a cărei reexaminare se cere[2].

681. **Cine poate cere reexaminarea litigiului.** Potrivit legii, *cererea de reexaminare poate fi făcută numai de către părțile care au figurat în litigiu:* reclamant, pîrît, chemat în garanție etc. O asemenea cerere nu poate fi formulată nici de organele tutelare ale părților și nici de către organul arbitral din oficiu.

682. **Organul competent să rezolve cererea de reexaminare.** Reexaminarea litigiului se face de către *același organ arbitral* care a dat hotărîrea în litigiul a cărui reexaminare se cere (art. 57[1] din Regulile procedurii arbitrale).

683. **Cazurile în care se poate cere reexaminarea litigiului.** Potrivit art. 57[1] din Regulile procedurii arbitrale, reexaminarea litigiului se poate face numai în două cazuri:

a) cînd partea nemulțumită de hotărîre nu a fost citată la termenul de arbitrare, deși citarea era obligatorie;

b) cînd se prezintă acte noi, de natură să ducă la schimbarea soluției litigiului.

Vom cerceta aceste cazuri:

a) *Lipsa citării.* Reexaminarea pentru lipsa citării reprezintă sancțiunea nerespectării principiului contradictorialității și principiului dreptului la apărare în procesul arbitral. Ea are caracterul unei contestații în anulare (art. 317 pct. 1 din C. pr. civ.).

Potrivit art. 57[1] din Regulile procedurii arbitrale, *partea nemulțumită de hotărîre poate să ceară reexaminarea pentru lipsă de citare numai dacă nu a fost citată la termenul de arbitrare,* deși citarea era obligatorie[3]. Prin urmare, dacă partea nu a fost citată la anumite termene anterioare aceluia la care s-a rezolvat litigiul, ea nu are dreptul să ceară reexaminarea. Într-adevăr, partea fiind citată la termenul la care a avut loc dezbaterea în fond a litigiului, ea putea cere înlăturarea măsurilor care o prejudiciază și care au fost luate la aceste termene.

[1] A se vedea, I. Cioară, *Probleme privind reexaminarea litigiului,* A.S. nr. 4, 1962, p. 12 și urm.

[2] Cînd împotriva unei hotărîri se formulează atît cerere de reexaminare, cît și cerere de rearbitrare, organul arbitral nu poate soluționa cererea de reexaminare, ci trebuie să înainteze dosarul Primului Arbitru de Stat pentru ca acesta să-și exercite dreptul de control (Cf. Instrucțiunii P.A.S. nr. 18/1959, *Culegere,* p. 276).

[3] Necitarea nu este o cauză de reexaminare în cazul în care Primul Arbitru de Stat, soluționînd litigiul în fond în urma desființării hotărîrii controlate, a apreciat că nu este necesară citarea părților (Dec. P.A.S. nr. 2608/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 85).

Scanned with OKEN Scanner

Lipsa citării este acoperită dacă, fără a fi citată, partea se prezintă la dezbateri. Dacă din cauza necitării partea nu și-a putut pregăti apărarea, ea poate cere amînarea rezolvării litigiului (art. 89 C. pr. civ.).

Cererea de reexaminare pentru necitare poate fi făcută — trebuie subliniat — numai de către partea față de care procedura citării nu a fost îndeplinită, nu și de cealaltă parte.

În sfîrșit, lipsa citării este un motiv de reexaminare numai în cazul în care citarea părților era obligatorie. Așa cum am arătat, litigiile de o valoare mai mică de 5 000 lei pot fi rezolvate și fără citarea părților, numai pe baza susținerilor formulate în scris și a actelor depuse de părți. Dacă, însă, într-un asemenea litigiu, organul arbitral a dispus citarea, dar s-a omis a se cita partea, hotărîrea pronunțată poate fi atacată cu o cerere de reexaminare.

b) *Acte noi.* Reexaminarea litigiului este permisă și în cazul prezentării de acte noi, de natură să ducă la schimbarea soluției litigiului. Acest caz de reexaminare este asemănător revizuirii din procesul civil (art. 322 pct. 5 C. pr. civ.); se deosebește de revizuire prin aceea că nu se cere condiția ca înscrisul să fi existat la data judecății și să nu fi putut fi folosit în proces datorită unei împrejurări de forță majoră.

Potrivit art. 57[1] din Regulile procedurii arbitrale, *prin „acte noi" se înțeleg actele care nu au fost cunoscute organului arbitral la data soluționării litigiului și care sînt de natură să ducă la schimbarea soluției litigiului;* de exemplu, un raport de expertiză judiciară efectuat într-un litigiu de muncă[1].

Pentru a fi considerate „acte noi" — trebuie subliniat — nu se cere ca actele prezentate organului arbitral să fi existat anterior hotărîrii și nici ca ele să fi fost necunoscute reclamantului la data soluționării litigiului[2].

Actele noi se depun odată cu cererea de reexaminare[3]. Pentru cererea de reexaminare la care nu s-au anexat actele noi pe care se întemeiază, organul arbitral va fixa termen de soluționare, invitînd partea să le depună cel mai tîrziu la termenul fixat; dacă partea nu depune actele invocate pînă la acest termen, cererea se respinge[4].

În rezolvarea cererii de reexaminare bazată pe acte noi, primul lucru pe care trebuie să îl facă organul arbitral este să examineze dacă actele

[1] Dec. P.A.S. nr. 2581/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 74.

[2] Cînd se invocă acte care au existat la dosar la pronunțare nu se poate introduce cerere de reexaminare, ci cerere de rearbitrare, pentru a se exercita controlul asupra temeiniciei și legalității hotărîrii (Dec. P.A.S. n. 1871/1972, A.S. nr. 5, 1972, p. 74).

[3] În cazul reexaminării litigiului pentru prezentare de acte noi, partea care le prezintă nu are dreptul să ceară celeilalte părți restituirea cheltuielilor ocazionate de procedura de reexaminare. Ea va fi însă obligată să-i acopere celeilalte părți toate cheltuielile ce i-a provocat prin folosirea acestei proceduri (art. 57[4] din Regulile procedurii arbitrale).

[4] Instrucțiunea P.A.S. nr. 18/1959, *Culegere*, p. 277. A se vedea și Dec. P.A.S. nr. 2703/1971, A.S. nr. 1, 1972, p. 86.

noi invocate sînt de natură să ducă la schimbarea soluției litigiului. În cazul în care se ajunge la concluzia că actele noi nu duc la schimbarea soluției litigiului, urmează a se respinge cererea[1].

684. **Termenul în care se poate cere reexaminarea litigiului.** În legătură cu termenul în care se poate cere reexaminarea litigiului, art. 57[2] din Regulile procedurii arbitrale face o distincție.

În cazul cînd reexaminarea litigiului și, deci, hotărîrea ce ar urma a fi dată ar mai putea contribui la realizarea în natură a sarcinilor de plan, cererea de reexaminare poate fi introdusă oricînd. *Întrucît,* așa cum am văzut, sarcinile de plan se pot executa în natură, în principiu, numai pînă la finele anului de plan, înseamnă că și această cerere nu poate fi introdusă decît pînă la același moment.

În celelalte cazuri, cererea de reexaminare a litigiului poate fi introdusă în termen de 3 luni de la data pronunțării hotărîrii arbitrale a cărei desființare se cere. În mod excepțional, cererea de reexaminare poate fi introdusă și peste acest termen cînd partea dovedește că a fost împiedicată printr-o împrejurare mai presus de voința ei să o introducă în termen. În acest caz, cererea trebuie introdusă în 15 zile de la încetarea împiedicării[2].

685. **Procedura de rezolvare a cererii de reexaminare.** Rezolvarea cererii de reexaminare a litigiului se face potrivit aceleiași proceduri prevăzute pentru rezolvarea în fond a oricărui litigiu arbitral (art. 57[3] din Regulile procedurii arbitrale).

Reexaminarea, prin ea însăși, nu este suspensivă de executare. Dar, arbitrul de stat poate aprecia dacă este cazul să suspende provizoriu executarea hotărîrii pînă la reexaminarea litigiului[3].

Hotărîrea pronunțată în urma reexaminării litigiului este supusă controlului ca orice altă hotărîre arbitrală (art. 57[5] din Regulile procedurii arbitrale).

SECȚIUNEA IV

EXECUTAREA HOTĂRÎRII ARBITRALE

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

686. **Precizări prealabile.** Potrivit art. 28 din Legea nr. 5/1954, hotărîrile arbitrale sînt *definitive;* ele se execută de îndată după pronunțare sau la termenul fixat în hotărîre.

[1] Instrucțiunea P.A.S. nr. 6/1960, *Culegere,* p. 196. Nu se poate introduce o a doua cerere de reexaminare după respingerea primei cereri. Excepțional, o a doua cerere de reexaminare pe bază de acte noi ar putea fi admisă, dacă petiționarul dovedește că a fost în imposibilitate de a le cunoaște și a le prezenta odată cu formularea primei cereri (Hot. Arbitrajului de stat interjudețean Ploiești, nr. 1403/1971, A.S. nr. 3, 1972, p. 110).

[2] Instrucțiunea P.A.S. nr. 22/1960, *Culegere,* p. 311.

[3] I. Cioară, *op. cit.,* p. 21.

Scanned with OKEN Scanner

Referindu-se la organizaţiile socialiste, hotărîrile arbitrale, de regulă, se execută de bunăvoie.

Pentru a se asigura executarea hotărîrilor arbitrale, legea prevede şi sancţiuni pentru cei care nu iau măsuri pentru executarea hotărîrilor. „Cei răspunzători de neexecutarea hotărîrilor — dispune art. 28 din Legea nr. 5/1954 — vor fi supuşi la sancţiuni disciplinare sau vor fi urmăriţi pentru a fi pedepsiţi potrivit legilor penale".

În acele cazuri în care hotărîrile arbitrale nu sînt executate de bunăvoie, legea prevede posibilitatea executării lor pe cale silită.

§ 2. CĂILE EXECUTĂRII PE CALE SILITĂ A HOTĂRÎRII ARBITRALE

687. **Precizări prealabile.** Potrivit Legii nr. 5/1954, executarea pe cale silită a hotărîrilor arbitrale se realizează, după caz, prin intermediul băncii sau al executorilor judecătoreşti.

Vom analiza aceste două modalităţi.

688. **Executarea silită prin bancă.** Cînd hotărîrea arbitrală are ca obiect obligarea debitorului la plata unei sume de bani, executarea silită se face prin intermediul băncii. Potrivit art. 28 alin. 4 din Legea nr. 5/1954, Banca Naţională a Republicii Socialiste România sau, după caz, băncile specializate, sînt obligate să efectueze decontările ce rezultă din hotărîrile arbitrale. În vederea decontării, la documentele de plată prevăzute de lege se va anexa o copie legalizată de pe hotărîre purtînd menţiunea că eliberarea copiei s-a făcut în vederea decontării prin bancă[1].

Pe baza acestor documente, banca preia suma din contul debitorului şi o virează în contul creditorului, fără a fi necesară vreo acceptare din partea debitorului. Prin aceasta hotărîrea arbitrală se consideră executată.

689. **Executarea silită prin executorii judecătoreşti.** Cînd hotărîrea arbitrală are ca obiect obligarea debitorului la o altă prestaţie decît plata unei sume de bani (de exemplu, predarea unui bun, executarea unei lucrări etc.) executarea pe cale silită se face prin intermediul executorilor judecătoreşti. Într-adevăr, art. 70 din Regulile procedurii arbitrale arată: „Măsurile de asigurare sau de executare dispuse de organele Arbitrajului de Stat se vor aduce la îndeplinire de către executorii judecătoreşti, cu excepţia cazurilor de executare prin bancă".

În aceste cazuri, cînd executarea silită urmează a fi realizată prin executorii judecătoreşti, organul arbitral care a pronunţat hotărîrea tre-

[1] Creditorul care pierde copia legalizată ce i s-a eliberat se va putea adresa organului arbitral care va dispune, cu citarea părţilor, eliberarea unei noi copii legalizate de pe hotărîre, dacă se va dovedi că acea hotărîre a fost executată şi că dreptul la executare nu s-a prescris (art. 56 din Regulile procedurii arbitrale).

Scanned with OKEN Scanner

buie să întocmească titlul executoriu cu procedura simplificată prevăzută de art. 269[1] C. pr. civ., adică fără învestire cu formula executorie[1].

Întrucît legea nu prevede norme speciale pentru aducerea la îndeplinire a hotărîrilor arbitrale prin intermediul executorilor judecătorești, se vor aplica normele dreptului comun[2].

În legătură cu executarea pe cale silită, prin intermediul executorilor judecătorești, a hotărîrilor arbitrale, în practica arbitrală s-au făcut unele distincții.

Astfel, *în litigiile care poartă asupra unor bunuri individual determinate, organele arbitrale pronunță hotărîri prin care obligă deținătorii nelegitimi ai acestor bunuri să le restituie în natură;* de exemplu, restituirea unor ambalaje, restituirea unor produse livrate în baza unui contract care ulterior a fost desființat etc. În cazul în care aceste hotărîri nu sînt executate de bunăvoie, ele sînt aduse la îndeplinire pe cale silită cu ajutorul executorilor judecătorești.

Probleme deosebite s-au ridicat în legătură cu executarea silită a hotărîrilor arbitrale prin care s-a stabilit în sarcina debitorului o obligație de „a face". În concret discuțiile s-au purtat în legătură cu pronunțarea și executarea pe cale silită a hotărîrilor arbitrale care obligă pe debitor la executarea în natură a obligației de a livra produse determinate generic.

Problema pronunțării hotărîrilor arbitrale de obligare la executare în natură a livrării produselor a cunoscut o anumită evoluție în practica arbitrală.

Într-o primă etapă, care a durat pînă în anul 1958, practica arbitrală considera că atîta timp cît obligațiile se mai puteau executa, beneficiarul trebuia să se adreseze organelor arbitrale, cu cererea de a se pronunța o hotărîre care să-l oblige pe furnizor la executarea în natură.

În anul 1958 această practică a fost modificată prin Instrucțiunea P.A.S. nr. 9/1958. Motivele care au condus la această schimbare de atitudine au fost formulate astfel: „Hotărîrea arbitrală, prin care ar fi obligat pîrîtul să execute în natură contractul, nu poate avea vreun efect practic, întrucît nerespectarea obligației nu poate duce la executarea

[1] Cf. Ilie Stoenescu, Arthur Hilsenrad, Savelly Zilberștein, *Tratat teoretic și practic de procedură a executării silite*, București, Editura Academiei, 1966, p. 125—126. A se vedea și D. Florescu, D. Popescu, *Executarea hotărîrilor arbitrale*, J.N. nr. 1, 1958, p. 34; E. Schulimsohn, *Cu privire la executarea silită prin executorul judecătoresc a hotărîrilor arbitrale*, A.S. nr. 4, 1969, p. 73. Pentru un alt punct de vedere, a se vedea, Grațian Porumb, *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*, vol. II, București, Editura științifică, 1962, p. 160.

[2] Dacă în legătură cu executarea unui titlu judecătoresc, obținut de o organizație socialistă creditoare împotriva unei organizații socialiste debitoare, se ivesc discuții, acestea se rezolvă pe calea contestației la executare de judecătoria competentă (Cf. Instrucțiunii P.A.S. nr. 3/1971, A.S. nr. 5, 1971, p. 88).

Scanned with OKEN Scanner

silită a hotărîrii, nici în cazul obligației de a face, nici în acela al livrărilor de produse: în primul caz nerespectarea obligației nu poate da loc decît la dezdăunări, iar în cel de al doilea, e vorba de bunuri de la început neindividualizate și privind obiectul unor sarcini restante, a căror executare nu poate trece înaintea sarcinilor curente. În aceste condiții, rezultă că nu este cazul ca arbitrajul să primească acțiuni sau să se sesizeze din oficiu, cu privire la obligarea furnizorului de a executa în natură asemenea contracte"[1].

Concluziile instrucțiunii citate și motivarea lor au fost criticate în literatura de specialitate[2].

Din existența dificultăților pe care le ridică executarea silită a unei hotărîri care impune la executarea în natură a unei obligații de a livra produsele (obligație de a face) nu trebuie să tragem concluzia că organele arbitrale nu mai trebuie să pronunțe asemenea hotărîri. A trage o astfel de concluzie însemnă, pe un plan mai general, a admite ca regulă imposibilitatea pronunțării de către organele arbitrale a unor hotărîri care să oblige la a face, înseamnă, în cele din urmă, inexistența unor atari hotărîri în raporturile dintre organizațiile socialiste, ceea ce, evident, nu se poate susține în mod temeinic.

S-a mai arătat că asemenea hotărîri nu se pot da și pe motivul că, fiind vorba de bunuri generice și formînd obiectul unor sarcini restante, s-ar ajunge să se dea prioritate obligațiilor restante în dauna obligațiilor curente. Desigur, s-ar putea ivi această situație și atunci trebuie să se dea preferință obligațiilor curente. Soluția este impusă de regulile care stabilesc imputația livrărilor în raporturile dintre organizațiile socialiste. Socotim, totuși, că acesta este un argument de fapt, el neputînd duce la formularea unui principiu general, potrivit căruia hotărîrile arbitrale care impun o obligație de a face nu se pot pronunța deoarece ele nu se pot executa.

Cît privește afirmația că nerespectarea obligației de a face nu poate da loc decît la dezdăunări, neputînd duce la executarea silită pe baza unei hotărîri arbitrale, ea este în contradicție cu interpretarea care se dă astăzi, art. 1075 și 1076 din C. civ., în conformitate cu care, în principiu, și obligațiile de a face sînt susceptibile de executare în natură pe cale silită.

În ce ne privește, socotim că organelor arbitrale trebuie să li se recunoască posibilitatea de a pronunța hotărîri prin care să impună executarea în natură a unor obligații de a face[3], în general, și obligația de a livra produsele, în special.

[1] *Culegere*, p. 243.

[2] A se vedea, St. D. Cărpenaru, *op. cit.*, J.N. nr. 11, 1965, p. 71—73; S. Zilberștein, *Unele probleme ale executării silite a hotărîrilor prin care se stabilește o obligație de a face în sarcina organizațiilor socialiste*, A.U.B., 1966, p. 55.

[3] În acest sens, a se vedea: Ilie Stoenescu, Arthur Hilsenrad, Savelly Zilberștein, *op. cit.*, p. 163; S. Zilberștein, *op. cit.*, A.U.B.,

Pentru acele cazuri în care hotărîrile astfel pronunţate nu sînt executate de bunăvoie, legislaţia noastră consacră o serie de mijloace prin care să se asigure respectarea lor.

Astfel, potrivit art. 53 din Regulile procedurii arbitrale, cei răspunzători de neexecutarea hotărîrilor vor fi supuşi la sancţiuni disciplinare sau vor fi urmăriţi pentru a fi pedepsiţi potrivit legilor penale.

Apoi, cînd se dă o hotărîre arbitrală şi aceasta nu este executată de către debitor, partea interesată poate obţine despăgubiri pentru prejudiciul suferit datorită neexecutării[1].

În sfîrşit, în cazul cînd se constată că debitorul nu execută hotărîrea dată sau întîrzie executarea ei, organul arbitral este obligat să semnaleze acest caz organelor tutelare pentru a lua măsurile corespunzătoare.

§ 3. PRESCRIPŢIA DREPTULUI DE A CERE EXECUTAREA SILITĂ

690. **Caracterizare generală.** Potrivit art. 29 din Legea nr. 5/1954, dreptul de a cere executarea silită a hotărîrilor arbitrale se prescrie prin trecerea unui an de la pronunţare, afară numai dacă prin hotărîre s-a stabilit un anumit termen pentru executare, în care caz prescripţia va începe să curgă de la acest termen[2].

Dreptul de a cere executarea silită este *întotdeauna de un an* — trebuie subliniat — fără a deosebi după natura dreptului valorificat prin acţiunea în care organul arbitral a avut să se pronunţe (drept de creanţă sau drept real), sau după termenul de prescripţie a dreptului material la acţiune[3].

Prin urmare, sînt supuse prescripţiei de un an şi hotărîrile arbitrale privitoare la *drepturile reale* (dreptul de proprietate, uzufruct, uz, abitaţie, servitute şi superficie). Dar, prescrierea dreptului de a cere executarea silită a hotărîrii nu înseamnă şi pierderea dreptului recunoscut prin hotărîre. Într-adevăr, dreptul de a cere executarea silită este distinct de dreptul la acţiune. Cum dreptul la acţiune privind dreptul de proprietate socialistă de stat, precum şi orice alt drept real principal aparţinînd statului este imprescriptibil, înseamnă că, la împlinirea termenului de a cere executarea silită, organizaţia socialistă creditoare este în drept să introducă o nouă acţiune şi să obţină o nouă hotărîre arbitrală pe care să o pună în executare[4].

1966, p. 56. Pentru punctul de vedere al practicii arbitrale, a se vedea, Gh. D. Dumitrescu, *Executarea hotărîrilor arbitrale*, A.S. nr. 2, 1971, p. 52.

[1] Pentru neexecutarea de bunăvoie a unei hotărîri arbitrale, creditorul nu are drept să primească penalităţi (Hot. Arbitrajului de stat interjudeţean Craiova, nr. 1218/1971, A.S. nr. 2, 1972, p. 113, cu *Notă* de Voicu Oanţă).

[2] A se vedea şi art. 6 din Decretul nr. 167/1958.

[3] Instrucţiunea P.A.S. nr. 13/1966, A.S. nr. 6, 1966, p. 66—67.

[4] Hot. Arbitrajului de stat interjudeţean Bucureşti, nr. 2422/1972, A.S. nr. 2, 1973, p. 108.

Scanned with OKEN Scanner

În privința *dreptului de administrare directă*, prin Instrucțiunea P.A.S. nr. 5/1960, s-a decis că acesta este supus prescripției referitor la dreptul la acțiune. Drept urmare, în cazul împlinirii prescripției de a cere executarea silită cu privire la dreptul de administrare directă, organizația socialistă creditoare nu va mai putea introduce o nouă acțiune, dacă dreptul la acțiune s-a prescris. Situația juridică a bunului, care formează obiectul dreptului de administrare directă privitor la care dreptul de a cere executarea silită s-a împlinit, se reglementează potrivit dispozițiilor art. 41 din Regulile procedurii arbitrale.

Dacă hotărîrea arbitrală privește un *drept de creanță*, după prescrierea dreptului de a cere executarea silită, organizația socialistă creditoare nu va mai putea introduce o nouă acțiune pentru a obține o nouă hotărîre, deoarece potrivit Decretului nr. 219/1960, sumele de bani nevalorificate prin executarea silită se varsă la bugetul statului.

SECȚIUNEA V

CONTROLUL HOTĂRÎRILOR ARBITRALE

§ 1. NOȚIUNI GENERALE

691. **Precizări prealabile.** Dreptul de control asupra hotărîrilor arbitrale prezintă o importanță deosebită în activitatea Arbitrajului de Stat. El constituie mijlocul procesual prin care sînt reformate hotărîrile arbitrale care nu sînt conforme cu legea[1]. Exercitat în condițiile legii, dreptul de control contribuie la întărirea legalității socialiste în acest domeniu de activitate a statului.

Întrucît hotărîrile arbitrale sînt definitive, *exercitarea controlului nu suspendă executarea* lor.

§ 2. ORGANELE CARE EXERCITĂ CONTROLUL

692. **Enumerare. Competența generală.** Dreptul de control asupra hotărîrilor arbitrale aparține, potrivit art. 30 din Legea nr. 5/1954, astfel cum a fost modificat prin art. 3 din H.C.M. nr. 466/1968 următoarelor organe: Consiliul de Miniștri, Primul Arbitru de Stat și arbitrii de stat șefi. Delimitarea competenței de control între aceste organe se face după valoarea litigiului, calitatea și sediul părților. Astfel:

[1] A se vedea, Arthur Hilsenrad, Ilie Stoenescu, *Procesul civil în R.P.R.*, București, Editura științifică, 1957, p. 520. Pentru expunerea altor opinii privind natura juridică a dreptului de control, a se vedea, M. Witzman, *Exercitarea dreptului de control asupra hotărîrilor arbitrale*, A.S. nr. 6, 1968, p. 4—5.

Scanned with OKEN Scanner

a) *Consiliul de Miniştri* exercită controlul asupra hotărîrilor pronunţate de Arbitrajul de Stat Central în litigiile patrimoniale cu o valoare de peste 200 000 lei.

b) *Primul Arbitru de Stat* exercită dreptul de control:

— pentru toate hotărîrile pronunţate de Arbitrajul de Stat Central;

— pentru hotărîrile pronunţate de arbitrajele de stat interjudeţene şi Arbitrajul de Stat al municipiului Bucureşti, în litigiile în care cel puţin una din părţi este o instituţie centrală de stat, o întreprindere sau organizaţie economică de stat de interes republican, o uniune centrală de cooperative sau organizaţie obştească centrală;

— pentru hotărîrile pronunţate de arbitrajele de stat interjudeţene şi Arbitrajul de Stat al municipiului Bucureşti, în litigiile dintre instituţiile locale de stat, întreprinderi sau organizaţii economice de stat de interes local, cooperative sau uniuni de cooperative şi alte organizaţii obşteşti locale, indiferent dacă părţile au sau nu toate sediul pe teritoriul judeţelor ce intră în competenţa teritorială a aceluiaşi arbitraj de stat interjudeţean sau pe teritoriul muncipiului Bucureşti.

Nu intră în competenţa de control a Primului Arbitru de Stat hotărîrile menţionate în ultimele două categorii, dacă litigiile au o valoare de pînă la 5 000 lei.

c) *Arbitrii de stat şefi* exercită dreptul de control pentru toate celelalte hotărîri pronunţate de arbitrajele de stat interjudeţene şi Arbitrajul de Stat al municipiului Bucureşti în litigiile patrimoniale de o valoare mai mică de 5 000 lei.

693. **Dreptul de control al Consiliului de Miniştri în lumina H.C.M. nr. 466/1968.** Prin art. 3 din H.C.M. nr. 466/1968 s-a modificat art. 32 pct. 2 din Legea nr. 5/1954, în sensul că atribuţiile de control ale Consiliului de Miniştri vor fi exercitate de către Primul Arbitru de Stat. În schimb, art. 30 pct. 1 din Legea nr. 5/1954, care consacră competenţa de control a Consiliului de Miniştri, nu a suferit nici o modificare. Prin urmare, pe de o parte, legea recunoaşte Consiliului de Miniştri un drept de control asupra hotărîrilor arbitrale iar, pe de altă parte, tot legea dispune că acest drept de control nu se exercită de Consiliul de Miniştri, ci de Primul Arbitru de Stat.

Dispoziţiile art. 30 pct. 1 şi art. 32 pct. 2 din Legea nr. 5/1954 nefiind în concordanţă se pune problema de a şti dacă Consiliul de Miniştri mai are sau nu un drept de control asupra hotărîrilor arbitrale. Socotim că în baza art. 30 pct. 1 din Legea nr. 5/1954 care a rămas în vigoare, *Consiliul de Miniştri are, în continuare, un drept de control asupra hotărîrilor arbitrale.* Cît priveşte modificarea adusă legii, vom observa că din punct de vedere al tehnicii legislative, ea lasă de dorit. Într-adevăr, nu se poate înţelege cum poate exercita Primul Arbitru de Stat, în locul Consiliului de Miniştri, dreptul de control „în termen de cel mult 3 luni de la respingerea de către Primul Arbitru de Stat a cererii de rearbitrare ce i-a fost adresată". Cu alte cuvinte, potrivit modificării, Primul Arbitru de Stat exercită un control asupra propriilor sale hotărîri.

După părerea noastră, modificarea adusă legii trebuia întregită cu modificarea art. 30 pct. 1 din Legea nr. 5/1954, în sensul luării din competenţa Consiliului de Miniştri a atribuţiilor de control şi trecerea lor în

Scanned with OKEN Scanner

competența Primului Arbitru de Stat. În acest fel, controlul asupra hotărîrilor arbitrale ar fi exercitat de anumite organe din cadrul aceluiași sistem și nu de către alte organe.

694. **Competența specială de exercitare a controlului.** Legea reglementează anumite cazuri în care controlul se exercită potrivit unor reguli speciale.

Astfel, dacă hotărîrile arbitrajelor de stat interjudețene au fost date pe baza dreptului de trimitere al Primului Arbitru de Stat, controlul nu se va exercita de către arbitrii de stat șefi, ci de către Consiliul de Miniștri sau Primul Arbitru de Stat (art. 59 din Regulile procedurii arbitrale).

Dacă hotărîrea arbitrală a fost pronunțată de Primul Arbitru de Stat ori de un arbitru de stat șef, controlul se exercită de Consiliul de Miniștri (art. 62 din Regulile procedurii arbitrale).

§ 3. CĂILE PRIN CARE SE AJUNGE LA EXERCITAREA CONTROLULUI

695. **Precizări prealabile.** Legea nr. 5/1954 prevede două căi prin care se poate ajunge la exercitarea controlului asupra hotărîrilor arbitrale: *controlul din oficiu* și *sesizarea organelor de control de către părțile în litigiu, organele lor tutelare sau cele de conducere centrală.*

Vom examina, pe scurt, aceste căi.

696. **Controlul din oficiu.** Dreptul de control dispune art. 32 din Legea nr. 5/1954 — se exercită din oficiu. Exercitarea controlului asupra hotărîrilor arbitrale este o obligație a organelor menționate. Pentru Primul Arbitru de Stat și arbitrii șefi, controlul hotărîrilor pronunțate de organele arbitrale constituie o sarcină cu caracter permanent.

Controlul asupra hotărîrilor se face sub toate aspectele, asigurîndu-se astfel pronunțarea unor hotărîri legale și temeinice.

Primul Arbitru de Stat și arbitrii de stat șefi exercită dreptul de control în termen de cel mult *3 luni* de la pronunțarea hotărîrii arbitrale. Excepțional, dreptul de control se poate exercita și după expirarea acestui termen, dacă executarea în natură a sarcinilor de plan mai este cu putință. Întrucît, de regulă, sarcinile de plan sînt anuale, înseamnă că acest control ar putea fi exercitat numai pînă la sfîrșitul anului de plan.

697. **Controlul exercitat în urma sesizărilor făcute de părțile în litigiu, organele lor tutelare sau cele de conducere centrală.** Controlul asupra hotărîrilor arbitrale se exercită, așa cum am văzut, din oficiu. Dar, legea recunoaște părților în litigiu, organelor lor tutelare sau celor de conducere centrală dreptul de a aduce la cunoștință organelor îndreptățite să exercite controlul greșelile pe care le-ar cuprinde hotărîrile arbitrale. Prin urmare, în vederea exercitării dreptului de control, organul competent poate fi sesizat, chiar de către partea litigantă interesată sau organul său tutelar. În practica arbitrală această sesizare îmbracă forma unei *cereri de rearbitrare.*

Trebuie subliniat că, potrivit legii, *cererea de rearbitrare nu învestește obligatoriu organul de control,* acesta avînd posibilitatea să apre-

cieze motivele invocate și să le dea curs numai cînd sînt întemeiate. Rolul cererii de rearbitrare nu este decît acela de a încunoștiința organul competent de control asupra existenței unor greșeli în hotărîrea arbitrală, greșeli care îndreptățesc organul sesizat să exercite, din oficiu, dreptul său de control. Prin urmare, cererea de rearbitrare nu constituie o cale de atac împotriva hotărîrilor arbitrale, la îndemîna părților, ci o modalitate de punere în mișcare a controlului din oficiu[1].

Cererea de rearbitrare în vederea exercitării controlului de către Primul Arbitru de Stat și arbitrii de stat șefi se poate face în termen de 30 de zile de la pronunțarea hotărîrii. În mod excepțional, cererea de rearbitrare poate fi făcută și peste acest termen. În acest caz, cererea trebuie introdusă în termen de 15 zile de la încetarea împiedicării[2].

Trebuie arătat că împotriva unei hotărîri se poate face o singură cerere de arbitrare.

Cererea de rearbitrare trebuie să cuprindă o serie de elemente: denumirea și sediul părții, numele și calitatea celui care semnează, indicarea numărului și a datei hotărîrii a cărei rearbitrare se cere, indicarea organului arbitral care a pronunțat hotărîrea, arătarea greșelilor constatate precum și a motivelor de fapt și de drept care justifică reaprecierea hotărîrii, semnătura organului de conducere al părții care face cererea.

§ 4. OBIECTUL CONTROLULUI

A. CONSIDERAȚII GENERALE

698. **Precizări prealabile.** În precizarea obiectului controlului asupra hotărîrilor arbitrale de către organele competente trebuie să cercetăm două aspecte.

[1] A se vedea și D. Florescu, D. Popescu, *op. cit.*, p. 423. Potrivit unei păreri, „cererea de rearbitrare are un caracter diferit, în raport cu termenul în care a fost introdusă, fiind o cale obișnuită de atac, cînd este introdusă în termenul legal, și o sesizare pentru exercitarea dreptului de control din oficiu, cînd este introdusă după împlinirea acestui termen, dar înlăuntrul termenului pentru exercitarea dreptului de control din oficiu" (M. Witzman, *op. cit.*, A.S. nr. 6, 1968, p. 7). Avem rezerve față de un asemenea punct de vedere. Chiar dacă, în practică, organele de control exercită în toate cazurile controlul cînd au fost sesizate cu o cerere de rearbitrare, aceasta nu înseamnă o obligație procesuală care ar corespunde unui drept procesual al părții, ci este o manifestare a obligației acestor organe de a exercita controlul, din oficiu, ori de cîte ori au cunoștință de existența unor greșeli într-o hotărîre arbitrală. Apoi, din dispozițiile art. 32 alin. 3 rezultă cu claritate că părțile și organele lor tutelare sau cele de conducere centrală „pot aduce la cunoștința organelor îndreptățite a exercita controlul, greșelile pe care le-ar cuprinde hotărîrile arbitrale". Deci, au dreptul de *a aduce la cunoștință* și nu de a ataca hotărîrea.

[2] Instrucțiunea P.A.S. nr. 22/1960, *Culegere*, p. 311. A se vedea și Dec. P.A.S. nr. 703/1973, A.S. nr. 3, 1973, p. 59.

Scanned with OKEN Scanner

În primul rînd, trebuie analizate cauzele care justifică exercitarea controlului.

În al doilea rînd, trebuie precizate limitele în care se exercită controlul de către organele competente.

B. CAUZELE CARE JUSTIFICĂ EXERCITAREA CONTROLULUI

699. **Precizări prealabile.** Potrivit art. 31 din Legea nr. 5/1954, exercitarea controlului și luarea unor măsuri se justifică în cazul în care hotărîrea arbitrală pronunțată este *nelegală* sau *netemeinică*[1]. Să analizăm aceste două cauze.

700. **Nelegalitatea hotărîrii.** Art. 24 din Legea nr. 5/1954 prevede că Arbitrajul de Stat se conduce în hotărîrile sale după legi, decrete, hotărîri ale Consiliului de Miniștri sau alte dispoziții cu caracter normativ, precum și după principiile generale ale politicii economice a Republicii Socialiste România. Prin urmare, o hotărîre este nelegală cînd ea nu este în concordanță cu dispozițiile actelor normative — de drept material sau procesual — sau cu principiile generale ale politicii economice a statului nostru.

701. **Netemeinicia hotărîrii.** O hotărîre arbitrală este netemeinică în cazul în care există o neconcordanță între împrejurările de fapt ale cauzei și hotărîre.

Astfel, potrivit art. 304 pct. 5 C. pr. civ. hotărîrea este netemeinică:

a) cînd este în contradicție cu faptele stabilite de organul arbitral;

b) cînd organul arbitral nu a lămurit toate faptele din care ar fi putut trage o concluzie justă cu privire la raporturile și drepturile reciproce ale părților;

c) cînd organul arbitral a declarat ca stabilite anumite fapte fără a avea dovezi suficiente sau, deși existau dovezi suficiente, a considerat ca nefiind stabilite anumite fapte.

C. LIMITELE ÎN CARE SE EXERCITĂ DREPTUL DE CONTROL

702. **Caracterizare generală.** În lipsa unei reglementări speciale, în exercitarea dreptului de control trebuie să se țină seama de dispozițiile codului de procedură civilă, în măsura în care ele concordă cu obiectivele urmărite de Arbitrajul de Stat[2].

Astfel, *organul de control verifică legalitatea și temeinicia întregii hotărîri* nefiind ținut de motivul invocat în cererea de rearbitrare.

[1] Înainte de modificarea Legii nr. 5/1954, prin Decretul nr. 259/1959, se considera ca obiect al controlului și oportunitatea hotărîrii (A se vedea, I. Constantinescu și colab., *Arbitrajul de Stat și rolul lui în economia națională*, București, Editura științifică, 1958, p. 53).

[2] A se vedea, M. Witzman, *op. cit.*, A.S. nr. 6, 1968, p. 17.

Scanned with OKEN Scanner

Controlul — trebuie subliniat — nu înseamnă o rejudecare în fond a litigiului, ci numai verificarea legalității și temeiniciei hotărîrii.

Drept urmare, cu ocazia exercitării controlului nu pot fi luate în considerare noi capete de cerere, formulate pentru prima oară în cererea de rearbitrare[1].

De asemenea, nu pot fi invocate probe noi, cu excepția înscrisurilor.

În sfîrșit, organul de control nu are dreptul să tranșeze asupra unor situații de fapt în legătură cu care s-a pronunțat organul arbitral.

§ 5. MASURILE PE CARE LE POT LUA ORGANELE DE CONTROL

703. **Precizări prealabile.** Potrivit art. 31 pct. b din Legea nr. 5/1954, Primul Arbitru de Stat și arbitrii de stat șefi au dreptul, cînd constată că hotărîrea controlată este nelegală sau netemeinică, să desființeze, în total sau în parte hotărîrea și să trimită litigiul spre o nouă arbitrare sau să-l rețină pentru a-l soluționa[2].

704. **Desființarea hotărîrii și trimiterea litigiului pentru o nouă arbitrare[3].** Organul competent să exercite controlul decide această măsură în cazul în care constată că hotărîrea nu a avut în vedere toate probele ori s-au reținut în motivarea hotărîrii probe neconcludente etc.

Decizia de desființare a hotărîrii trebuie motivată și să cuprindă indicații pentru organul arbitral.

Litigiul se trimite spre rearbitrare aceluiași organ care a pronunțat hotărîrea desființată[4].

705. **Desființarea hotărîrii și reținerea litigiului pentru rezolvare.** Organul de control ia această măsură cînd constată că situația de fapt a

[1] Dec. P.A.S. nr. 2688/1972, A.S. nr. 1, 1973, p. 72.

[2] Art. 31 pct. a din Legea nr. 5/1954 reglementează și măsurile pe care le poate lua Consiliul de Miniștri. Potrivit acestui text, Consiliul de Miniștri are dreptul, atunci cînd stabilește că hotărîrea este ilegală sau netemeinică să o desființeze, în total sau în parte și să trimită litigiul spre o nouă arbitrare ori să o modifice sau să o anuleze.

Așa cum am văzut, potrivit H.C.M. nr. 466/1968 atribuțiile de control ale Consiliului de Miniștri sînt trecute în competența Primului Arbitru de Stat. Problema care se pune este de a ști dacă Primul Arbitru de Stat poate lua el toate măsurile prevăzute de art. 31 pct. a din Legea nr. 5/1954. Socotim că Primul Arbitru de Stat poate să ia numai măsurile prevăzute de art. 31 lit. b din lege; el nu poate modifica — fără să o desființeze — sau anula hotărîrea arbitrală.

[3] Desființarea hotărîrii controlate atrage după sine, cînd ea a fost executată, desființarea efectelor pe care hotărîrea le-a produs și restituirea prestațiilor (a se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 2/1957, *Culegere*, p. 179—180). A se vedea și art. 67 din Regulile procedurii arbitrale.

[4] Cînd hotărîrea a fost desființată parțial, nu se poate face o rearbitrare integrală a litigiului (Dec. P.A.S. nr. 2037/1966, A.S. nr. 3, 1966, p. 70).

Scanned with OKEN Scanner

fost bine stabilită de organul arbitral și nu mai sînt probe de administrat. În acest caz, organul de control, desființînd hotărîrea, va da o decizie în care va aplica corect legea la o situație de fapt deja constatată.

§ 6. SEMNALAREA DEFICIENȚELOR

706. **Caracterizare generală.** Dacă cu ocazia controlului se constată deficiențe ce constituie încălcări grave ale legalității socialiste, disciplinei de plan, disciplinei contractuale sau principiului gestiunii economice ori atingeri aduse proprietății socialiste, organul de control va semnala abaterea organului competent pentru a lua măsuri de îndreptare. Semnalarea poate fi însoțită de propuneri corespunzătoare[1].

În cazul în care se constată neglijențe în organizarea și funcționarea contabilității organizațiilor socialiste, dacă fapta nu constituie o infracțiune, Primul Arbitru de Stat și arbitrii șefi vor putea, fie să ceară sancționarea disciplinară a conducătorilor și contabililor șefi răspunzători, fie să le aplice direct o amendă al cărei cuantum nu poate depăși salariul pe o lună.

Pentru ca semnalările să-și atingă scopul, organele de control au obligația de a urmări activ rezultatul semnalărilor făcute. Cînd nu s-a dat curs semnalărilor făcute, cazul va fi adus, pe calea unei semnalări, la cunoștința organului ierarhic superior celui sesizat.

În sfîrșit, Primul Arbitru de Stat are dreptul de a da organelor arbitrale instrucțiuni obligatorii, în scopul înlăturării unor greșeli în aplicarea legii, pentru asigurarea unei practici unitare.

[1] În legătură cu conținutul și forma semnalărilor, a se vedea, Instrucțiunea P.A.S. nr. 2724/1952, *Culegere*, p. 25.

Scanned with OKEN Scanner

TABLA DE MATERII

PREFAȚĂ 3
INTRODUCERE 5

Partea întîi

ORGANIZAREA, CONDUCEREA ȘI PLANIFICAREA ACTIVITĂȚII ECONOMICE

Titlul I

ORGANIZAREA ȘI CONDUCEREA ACTIVITĂȚII ECONOMICE

Capitolul I

CONDUCEREA DE CĂTRE STAT A ECONOMIEI NAȚIONALE

Secțiunea I. Aspecte ale conducerii de către stat a economiei naționale . . . 11
§ 1. Rolul economic al statului socialist român în organizarea și conducerea economiei naționale 11
§ 2. Scurt istoric al organizării și conducerii economiei naționale . . . 13
§ 3. Principiile organizării și conducerii activității economice 17

Capitolul II

ORGANELE CARE ÎNFĂPTUIESC ACTIVITATEA ECONOMICĂ

Secțiunea I. Noțiuni introductive 21
Secțiunea II. Întreprinderea 22
§ 1. Noțiunea de întreprindere 22
§ 2. Clasificarea întreprinderilor 24
§ 3. Întreprinderea ca persoană juridică 25
§ 4. Atribuțiile întreprinderii 30
A. Considerații generale 30
B. Atribuții în domeniul planificării și al controlului îndeplinirii sarcinilor de plan 30
C. Atribuții în domeniul cercetării-dezvoltării 30
D. Atribuții în domeniul producției 31
E. Atribuții în domeniul comercial 31

Scanned with OKEN Scanner

F. Atribuţii în domeniul financiar-contabil 32
G. Atribuţii în domeniul activităţilor de personal 32
H. Exercitarea atribuţiilor de către întreprinderi 32
§ 5. Conducerea întreprinderii 33
A. Consideraţii generale 33
B. Comitetul oamenilor muncii 33
C. Colectivul de conducere operativă 38
D. Directorul 39
E. Adunarea generală a oamenilor muncii 40
Secţiunea III. Centrala 42
§ 1. Noţiunea de centrală 42
§ 2. Clasificarea centralelor 44
§ 3. Centrala ca unitate economică complexă 44
§ 4. Centrala ca persoană juridică 47
§ 5. Atribuţiile centralei 50
A. Consideraţii generale 50
B. Atribuţiile centralei în domeniul planificării 50
C. Atribuţiile centralei în domeniul cercetării-dezvoltării 50
D. Atribuţiile centralei în domeniul producţiei 51
E. Atribuţiile centralei în domeniul comercial 52
F. Atribuţiile centralei în domeniul financiar-contabil 52
G. Atribuţiile centralei în domeniul activităţilor de personal 53
§ 6. Conducerea centralei 53
A. Consideraţii generale 53
B. Consiliul oamenilor muncii 53
C. Biroul executiv 55
D. Directorul general 56
E. Adunarea generală a oamenilor muncii 57
Secţiunea IV. Ministerul economic 58

Titlul II

PLANIFICAREA ACTIVITĂŢII ECONOMICE

Capitolul I

PLANIFICAREA — INSTRUMENTUL PRINCIPAL AL CONDUCERII UNITARE A ECONOMIEI NAŢIONALE

Secţiunea I. Noţiuni introductive 61
§ 1. Obiectivele fundamentale ale dezvoltării economico-sociale planificate 61
§ 2. Principiile de bază ale conducerii planificate a dezvoltării economico-sociale 63
Secţiunea II. Organizarea elaborării planurilor de dezvoltare economico-socială 65
§ 1. Planurile de dezvoltare economico-socială 65

Scanned with OKEN Scanner

§ 2. Formele de planificare 67
§ 3. Mijloace folosite în activitatea de planificare 68
§ 4. Procedura de elaborare a planurilor 70
Secțiunea III. Desfășurarea pe trepte organizatorice a sarcinilor din planurile cincinale și anuale 72
Secțiunea IV. Asumarea de către organizațiile socialiste a unor sarcini peste prevederile planurilor adoptate 73
Secțiunea V. Modificarea sarcinilor din planurile adoptate 74
Secțiunea VI. Atribuțiile diferitelor organe de stat în domeniul planificării . 75
§ 1. Noțiuni generale 75
§ 2. Atribuțiile și răspunderile întreprinderilor, centralelor, ministerelor și comitetelor executive ale consiliilor populare 75
§ 3. Atribuțiile și răspunderile Consiliului de Miniștri și altor organe centrale 75
§ 4. Atribuțiile organelor supreme ale puterii de stat 76
§ 5. Atribuțiile Consiliului Suprem al Dezvoltării Economico-Sociale . . . 76
Secțiunea VII. Planificarea în anumite sectoare ale economiei naționale . . . 76
§ 1. Noțiuni generale 76
§ 2. Planificarea aprovizionării tehnico-materiale 77
§ 3. Planificarea activității de investiții-construcții 80
§ 4. Planificarea transporturilor 82

Capitolul II

ACTELE DE PLANIFICARE

Secțiunea I. Noțiuni introductive 84
§ 1. Noțiunea actului de planificare 84
§ 2. Clasificarea actelor de planificare 85
Secțiunea II. Actele de planificare care dau naștere la obligații civile . . . 86
§ 1. Noțiuni generale 86
§ 2. Condițiile pe care trebuie să le îndeplinească actele de planificare pentru a da naștere la obligații civile 87
§ 3. Categorii de acte de planificare care dau naștere la obligații civile . 87
A. Considerații generale 87
B. Acte de planificare care dau naștere direct și nemijlocit unor obligații civile, fără încheierea unui contract 87
C. Acte de planificare care dau naștere obligației reciproce de a încheia contractul în condițiile stabilite de aceste acte 88
D. Acte de planificare care dau naștere direct și nemijlocit unor obligații civile a căror executare implică încheierea unui contract economic 89
E. Acte de planificare care obligă pe una din părți să încheie un contract la cererea celeilalte 89

Scanned with OKEN Scanner

Partea a doua

RAPORTURILE CONTRACTUALE CARE SE STABILESC ÎNTRE ORGANIZAȚIILE SOCIALISTE PENTRU ÎNDEPLINIREA SARCINILOR DE PLAN

(CONTRACTELE ECONOMICE)

Titlul I

TEORIA GENERALĂ A CONTRACTELOR ECONOMICE

Capitolul I

NOȚIUNEA, FELURILE ȘI FUNCȚIILE CONTRACTULUI ECONOMIC

Secțiunea I. Noțiunea contractului economic 91
Secțiunea II. Felurile contractului economic 96
Secțiunea III. Funcțiile contractului economic 97

Capitolul II

ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI ECONOMIC

Secțiunea I. Corelația dintre plan și contractul economic 101
Secțiunea II. Părțile contractului economic 104
Secțiunea III. Obligația de a încheia contractul economic 107
§ 1. Noțiuni generale 107
§ 2. Obligația legală de a încheia contractul economic 108
§ 3. Obligația administrativă de a încheia contractul economic 109
§ 4. Obligația civilă de a încheia contractul economic 110
§ 5. Izvorul obligației de a săvîrși prestația concretă 111
§ 6. Practica arbitrală cu privire la sancționarea livrărilor necontractuale 113
§ 7. Rolul organelor tutelare în asigurarea respectării obligației de a încheia contractul economic 114
Secțiunea IV. Procedura încheierii contractului economic 115
§ 1. Noțiuni generale 115
§ 2. Desfășurarea procedurii de încheiere a contractului economic . . . 117
§ 3. Momentul încheierii contractului economic 121
Secțiunea V. Rezolvarea neînțelegerilor precontractuale 122
§ 1. Noțiuni generale 122
§ 2. Organele competente să rezolve neînțelegerile precontractuale . . . 123
§ 3. Categorii de neînțelegeri precontractuale 125
A. Considerații generale 125
B. Neînțelegeri privind anumite clauze ale contractului 127
C. Refuzul de a contracta 129

Scanned with OKEN Scanner

§ 4. Procedura de rezolvare a neînțelegerilor precontractuale 131
§ 5. Consecințele nerezolvării neînțelegerilor precontractuale de către organele competente 134

Capitolul III

FORMA CONTRACTULUI ECONOMIC

Secțiunea I. Condițiile de formă ale contractului economic 136
§ 1. Cerința formei scrise 136
§ 2. Modalitățile formei scrise 136
A. Considerații generale 136
B. Înscrisul unic 137
C. Forme simplificate de contractare 138
D. Opțiunea între diferitele forme de contractare 141
Secțiunea II. Sancțiunea nerespectării condițiilor de formă ale contractului economic 141

Capitolul IV

CUPRINSUL CONTRACTULUI ECONOMIC

Secțiunea I. Noțiuni introductive 143
Secțiunea II. Clauze pe care trebuie să le cuprindă contractul economic . . 144
§ 1. Noțiuni generale 144
§ 2. Cantitatea produselor 145
§ 3. Caracteristicile tehnico-economice ale produselor 145
§ 4. Termenele de executare 149
§ 5. Prețul produselor 150
§ 6. Recepția produselor 151
§ 7. Răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor 153
Secțiunea III. Clauze care nu pot fi cuprinse în contractul economic . . . 154
§ 1. Noțiuni generale 154
§ 2. Clauze de înlăturare, limitare sau agravare a răspunderii 155
§ 3. Alte clauze care nu pot fi cuprinse în contractul economic 157

Capitolul V

NULITATEA CONTRACTULUI ECONOMIC

Secțiunea I. Noțiuni introductive 159
Secțiunea II. Clasificarea nulităților contractelor economice 160
Secțiunea III. Nulități absolute și relative 161
§ 1. Noțiuni generale 161
§ 2. Nulitatea absolută 162
§ 3. Nulitatea relativă 163

Scanned with OKEN Scanner

Secţiunea IV. Nulităţile parţiale şi totale 165
§ 1. Noţiuni generale 165
§ 2. Nulitatea parţială 166
§ 3. Nulitatea totală 168

Capitolul VI

MODIFICAREA CONTRACTULUI ECONOMIC

Secţiunea I. Noţiuni introductive 171
Secţiunea II. Modificarea contractului economic prin acordul părţilor contractante 172
Secţiunea III. Modificarea contractului economic ca urmare a modificării sarcinilor de plan 174
§ 1. Noţiuni generale 174
§ 2. Modificarea contractului încheiat pe baza unui act de planificare . 175
A. Consideraţii generale 175
B. Influenţa directă a modificării actului de planificare asupra contractului 176
C. Influenţa indirectă a modificării actului de planificare asupra contractului 179
§ 3. Modificarea contractului încheiat fără act de planificare 180
§ 4. Rezolvarea neînţelegerilor privind modificarea contractului economic ca urmare a modificării sarcinilor de plan 181
Secţiunea IV. Modificarea contractului economic în anumite cazuri speciale . 182
§ 1. Noţiuni generale 182
§ 2. Cazurile speciale de modificare a contractului economic 182
§ 3. Rezolvarea neînţelegerilor privind modificarea contractului economic 184
Secţiunea V. Suportarea prejudiciului cauzat de modificarea contractului economic 184

Capitolul VII

EXECUTAREA CONTRACTULUI ECONOMIC

Secţiunea I. Noţiuni introductive 188
Secţiunea II. Principiul executării în natură a obligaţiilor 189
§ 1. Noţiuni generale 189
§ 2. Executarea în natură a obligaţiilor din contractul economic — cerinţă a îndeplinirii sarcinilor de plan 190
§ 3. Limitele aplicării principiului executării în natură a obligaţiilor . . . 191
§ 4. Asigurarea aplicării în practică a principiului executării în natură a obligaţiilor 193
Secţiunea III. Principiul executării întocmai a obligaţiilor 197
§ 1. Noţiuni generale 197

Scanned with OKEN Scanner

§ 2. Subiectele executării obligațiilor 198
A. Principiile generale 198
B. Excepții de la principiile generale 199
C. Particularități privind subiectele executării obligațiilor în cazul contractelor încheiate de centrale 202
§ 3. Executarea integrală din punct de vedere cantitativ a obligațiilor . 204
§ 4. Executarea corespunzătoare din punct de vedere calitativ a obligațiilor 205
§ 5. Executarea la termen a obligațiilor 210
A. Considerații generale 210
B. Executarea înainte de termen a obligațiilor 210
C. Întîrzierea în executarea obligațiilor 211
Secțiunea IV. Principiul colaborării tovărășești a organizațiilor socialiste la executarea obligațiilor 213
Secțiunea V. Rolul organelor tutelare în asigurarea executării obligațiilor . . 217

Capitolul VIII

RĂSPUNDEREA PATRIMONIALĂ PENTRU NERESPECTAREA OBLIGAȚIILOR DIN CONTRACTUL ECONOMIC

Secțiunea I. Noțiuni introductive 219
Secțiunea II. Clauza penală — mijlocul juridic principal de sancționare a nerespectării obligațiilor din contractul economic 220
§ 1. Noțiuni generale 220
§ 2. Funcțiile clauzei penale 221
§ 3. Obligația de a stipula clauza penală în contractul economic 222
§ 4. Natura juridică a clauzei penale din contractul economic 224
§ 5. Condițiile de acordare a penalităților 226
§ 6. Modificarea clauzei penale 228
§ 7. Categorii de penalități. Determinarea cuantumului penalităților . . . 229
Secțiunea III. Despăgubirile — dreptul comun de sancționare a nerespectării obligațiilor din contractul economic 233
§ 1. Noțiuni generale 233
§ 2. Condițiile de acordare a despăgubirilor 234
A. Considerații generale 234
B. Existența unui contract economic 235
C. Neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligației să fie o faptă ilicită 236
D. Existența unui prejudiciu 236
E. Legătura cauzală dintre fapta ilicită și prejudiciu 238
F. Culpa debitorului 239
G. Luarea de către creditor a măsurilor de prevenire și limitare a prejudiciului 248
§ 3. Stabilirea cuantumului despăgubirilor 250

Scanned with OKEN Scanner

Secţiunea IV. Corelaţia dintre penalităţi şi despăgubiri în raporturile dintre organizaţiile socialiste 255

Titlul II

CONTRACTELE ECONOMICE SPECIALE

Capitolul I

CONTRACTUL DE FURNIZARE

Secţiunea I. — Noţiunea şi caracteristicile contractului de furnizare 259
Secţiunea II. Cuprinsul şi efectele contractului de furnizare. Răspunderea pentru nerespectarea obligaţiilor 260
§ 1. Noţiuni generale 260
§ 2. Cantitatea produselor şi răspunderea furnizorului pentru lipsuri cantitative 261
§ 3. Calitatea produselor şi răspunderea furnizorului pentru livrarea unor produse necorespunzătoare calitativ 262
A. Consideraţii generale 262
B. Răspunderea furnizorului pentru viciile aparente ale produselor . 264
C. Răspunderea furnizorului pentru calitatea produselor în termenul de garanţie 267
D. Răspunderea furnizorului pentru viciile ascunse ale produselor . . 269
§ 4. Livrarea produselor în garnituri complete şi răspunderea furnizorului pentru nerespectarea acestei obligaţii 271
§ 5 Sortimentul produselor şi răspunderea furnizorului pentru nerespectarea lui 273
§ 6. Termenele de livrare şi răspunderea furnizorului pentru nerespectarea lor 275
A. Consideraţii generale 275
B. Livrarea înainte de termen 276
C. Livrarea cu întîrziere a produselor 277
§ 7. Predarea şi primirea produselor 281
A. Consideraţii generale 281
B. Recepţia produselor 282
C. Transferul dreptului real asupra produselor 283
§ 8. Preţul produselor şi răspunderea beneficiarului pentru nerespectarea obligaţiei de plată a preţului 286
§ 9. Clauze privind ambalarea produselor şi restituirea ambalajelor . . . 289
Secţiunea III. Particularităţile contractului de furnizare în cooperare . . . 290
§ 1. Noţiuni generale 290
§ 2. Noţiunea contractului de furnizare în cooperare 291
§ 3. Încheierea contractului de furnizare în cooperare 292
§ 4. Cuprinsul şi efectele contractului de furnizare în cooperare. Răspunderea pentru nerespectarea obligaţiilor 292

Scanned with OKEN Scanner

Capitolul II

CONTRACTELE ECONOMICE ÎNCHEIATE PENTRU PRODUSELE EXPORTULUI SAU PROVENITE DIN IMPORT

Secțiunea I. Noțiuni introductive 295
Secțiunea II. Contractul economic de comerț exterior pe bază de comision . . 296
§ 1. Noțiuni generale 296
§ 2. Încheierea contractului economic de comerț exterior pe bază de comision 299
§ 3. Executarea contractului economic de comerț exterior pe bază de comision 300
§ 4. Răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor din contractul economic de comerț exterior pe bază de comision 301
Secțiunea III. Contractul economic de comerț exterior pe bază de rabat comercial 303
Secțiunea IV. Contractul de furnizare privind produse destinate exportului . 304

Capitolul III

CONTRACTELE ECONOMICE ÎNCHEIATE PENTRU REALIZAREA LUCRĂRILOR DE INVESTIȚII

Secțiunea I. Noțiuni introductive 305
Secțiunea II. Procesul realizării activității de investiții 305
§ 1. Noțiuni generale 305
§ 2. Înscrierea în planul cincinal a investițiilor 306
§ 3. Pregătirea lucrărilor de investiții 307
A. Considerații generale 307
B. Elaborarea documentațiilor tehnico-economice pentru investiții . 307
C. Asigurarea utilajelor și instalațiilor 308
D. Aprobarea indicatorilor tehnico-economici și a documentațiilor tehnico-economice pentru investiții 309
§ 4. Înscrierea în planul anual a investițiilor 310
§ 5. Executarea lucrărilor de investiții 311
Secțiunea III. Contractul de proiectare 312
§ 1. Noțiunea contractului de proiectare 312
§ 2. Încheierea contractului de proiectare 313
§ 3. Modificarea contractului de proiectare 315
§ 4. Finanțarea lucrărilor de proiectare 316
§ 5. Executarea contractului de proiectare 317
A. Considerații generale 317
B. Obligațiile părților din contractul de proiectare 318
C. Constatarea executării lucrărilor de proiectare 319
§ 6. Răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor din contractul de proiectare 319
A. Considerații generale 319

Scanned with OKEN Scanner

B. Consecinţele descoperirii unor lipsuri ale lucrărilor de proiectare . 320
C. Răspunderea patrimonială pentru nerespectarea obligaţiilor . . . 322
Secţiunea IV. Contractul de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj . 323
§ 1. Noţiunea contractului de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj 323
§ 2. Încheierea contractului de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj 324
§ 3. Modificarea contractului de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj 327
§ 4. Finanţarea lucrărilor de construcţii-montaj 328
§ 5. Executarea contractului de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj 330
A. Consideraţii generale 330
B. Obligaţiile părţilor din contractul de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj 330
C. Recepţia obiectelor de investiţii 333
§ 6. Răspunderea pentru nerespectarea obligaţiilor din contractul de antrepriză pentru lucrări de construcţii-montaj 338
A. Consideraţii generale 338
B. Răspunderea pentru calitatea lucrărilor de construcţii-montaj . . 338
C. Răspunderea pentru întîrzierea în executarea obligaţiilor 343

Capitolul IV

CONTRACTUL DE CERCETARE ŞTIINŢIFICĂ

Secţiunea I. Noţiuni introductive 347
Secţiunea II. Noţiunea contractului de cercetare ştiinţifică 347
Secţiunea III. Încheierea contractului de cercetare ştiinţifică 348
Secţiunea IV. Efectele contractului de cercetare ştiinţifică. Răspunderea pentru nerespectarea obligaţiilor 350
§ 1. Noţiuni generale 350
§ 2. Obligaţiile părţilor 350
§ 3. Răspunderea pentru nerespectarea obligaţiilor 351
Secţiunea V. Valorificarea rezultatelor cercetării ştiinţifice 353

Capitolul V

CONTRACTUL DE TRANSPORT

Secţiunea I. Noţiuni introductive 355
§ 1. Noţiuni generale 355
§ 2. Corelaţia dintre plan şi contract în cazul contractului de transport . 356
Secţiunea II. Noţiunea contractului de transport 359
Secţiunea III. Încheierea contractului de transport 360

Scanned with OKEN Scanner

Secțiunea IV. Modificarea contractului de transport 365
Secțiunea V. Executarea contractului de transport 366
Secțiunea VI. Răspunderea pentru nerespectarea obligațiilor din contractul de transport 368
§ 1. Noțiuni generale 368
§ 2. Răspunderea cărăușului pentru nerespectarea obligațiilor 368
§ 3. Răspunderea expeditorului pentru nerespectarea obligațiilor 370
§ 4. Răspunderea destinatarului pentru nerespectarea obligațiilor 370
Secțiunea VII. Acțiunile izvorîte din contractul de transport 370

Capitolul VI

RAPORTURILE DE DECONTARE ȘI CREDIT ÎNTRE ORGANIZAȚIILE SOCIALISTE

Secțiunea I. Noțiuni introductive 373
Secțiunea II. Raporturile juridice de decontare 374
§ 1. Noțiuni generale 374
§ 2. Conturile și subconturile care se deschid organizațiilor socialiste . . 375
§ 3. Contractul de cont bancar 376
§ 4. Formele de decontare 377
A. Considerații generale 377
B. Acceptarea 378
C. Acreditivul 383
§ 5. Unele probleme speciale privind raporturile juridice de decontare . 384
Secțiunea III. Creditarea pe termen scurt a organizațiilor socialiste 387
§ 1. Noțiuni generale 387
§ 2. Categorii de credite 389
§ 3. Contractul de împrumut bancar 390
A. Noțiunea contractului de împrumut bancar 390
B. Încheierea contractului de împrumut bancar 390
C. Cuprinsul și efectele contractului de împrumut bancar. Sancțiunile nerespectării obligațiilor 392

Partea a treia

REZOLVAREA LITIGIILOR PATRIMONIALE DINTRE ORGANIZAȚIILE SOCIALISTE (ARBITRAJUL DE STAT)

Capitolul I

ARBITRAJUL DE STAT — ORGAN SPECIFIC ORÎNDUIRII SOCIALISTE

Secțiunea I. Înființarea Arbitrajului de Stat, rezultat al apariției și dezvoltării economiei socialiste 395

Scanned with OKEN Scanner

Secțiunea II. Sarcinile Arbitrajului de Stat și mijloacele specifice de îndeplinire a lor 399
§ 1. Noțiuni generale 399
§ 2. Apărarea legalității socialiste 400
§ 3. Întărirea disciplinei de plan 402
§ 4. Întărirea disciplinei contractuale 402
§ 5. Consolidarea gestiunii economice a organizațiilor socialiste 403
§ 6. Apărarea proprietății socialiste 404
§ 7. Mărirea simțului de răspundere personală 405
Secțiunea III. Rolul educativ al activității organelor Arbitrajului de Stat . . 406

Capitolul II

STRUCTURA ORGANIZATORICĂ ȘI FUNCȚIONAREA ORGANELOR ARBITRALE

Secțiunea I. Noțiuni introductive 408
Secțiunea II. Structura organizatorică și funcționarea organelor Arbitrajului de Stat 408
Secțiunea III. Structura organizatorică și funcționarea organelor arbitrale din cadrul ministerelor și celorlalte organe centrale ale administrației de stat, al uniunilor centrale de cooperative sau al celorlalte organizații centrale obștești 411

Capitolul III

COMPETENȚA ARBITRAJULUI DE STAT

Secțiunea I. Noțiuni introductive 413
Secțiunea II. Competența generală a Arbitrajului de Stat 413
§ 1. Sfera competenței generale a Arbitrajului de Stat 413
§ 2. Litigii exceptate de la competența generală a Arbitrajului de Stat . 415
A. Considerații generale 415
B. Litigiile de o valoare mai mică de 1000 lei 415
C. Litigiile privitoare la impozite, taxe și orice alte obligații care se stabilesc potrivit dispozițiilor procesuale fiscale 418
D. Litigiile dintre organizațiile socialiste subordonate aceluiași organ central 419
E. Neînțelegerile ivite cu prilejul încheierii contractelor economice . 424
Secțiunea III. Competența arbitrală 425
§ 1. Noțiuni generale 425
§ 2. Competența arbitrală materială 426
A. Considerații generale 426
B. Competența materială funcțională 426
C. Competența materială procesuală 427
§ 3. Competența arbitrală teritorială 430

Scanned with OKEN Scanner

Secțiunea IV. Unele probleme speciale privind competența în procesul arbitral 431
§ 1. Noțiuni generale 431
§ 2. Caracterul normelor de competență 431
§ 3. Prorogarea de competență 432
A. Considerații generale 432
B. Prorogarea legală 432
C. Prorogarea arbitrală 434
§ 4. Examinarea competenței. Declinarea competenței 435
§ 5. Conflictele de competență 436
A. Considerații generale 436
B. Conflictele de competență între organele arbitrale 436
C. Conflictele de competență între organele Arbitrajului de Stat și instanțele judecătorești 437
D. Conflictele de competență între organele Arbitrajului de Stat și organele arbitrale proprii 438
E. Conflictele de competență între organele Arbitrajului de Stat și organele administrative 438

Capitolul IV

NATURA JURIDICĂ A ORGANELOR ARBITRAJULUI DE STAT

Secțiunea I. Expunerea punctelor de vedere susținute în literatura juridică . 439

Capitolul V

REGULI PROCESUALE PRIVIND REZOLVAREA LITIGIILOR PATRIMONIALE DINTRE ORGANIZAȚIILE SOCIALISTE

Secțiunea I. Noțiuni introductive 445
Secțiunea II. Procedura prearbitrală 446
Secțiunea III. Procedura arbitrală 449
§ 1. Noțiuni generale 449
§ 2. Sesizarea Arbitrajului de Stat 449
A. Considerații generale 449
B. Cererea de arbitrare 449
C. Întîmpinarea. Cererea reconvențională 451
D. Terții în procesul arbitral 452
E. Alte modalități de sesizare a Arbitrajului de Stat 454
§ 3. Examinarea prealabilă a cererii de arbitrare 455
§ 4. Pregătirea rezolvării litigiului 458
§ 5. Rezolvarea litigiului în ședința arbitrală 460
§ 6. Hotărîrea arbitrală 463
§ 7. Reexaminarea litigiului 466

Scanned with OKEN Scanner

Secţiunea IV. Executarea hotărîrii arbitrale 468
§ 1. Noţiuni generale 468
§ 2. Căile executării pe cale silită a hotărîrii arbitrale 469
§ 3. Prescripţia dreptului de a cere executarea silită 472
Secţiunea V. Controlul hotărîrilor arbitrale 473
§ 1. Noţiuni generale 473
§ 2. Organele care exercită controlul 473
§ 3. Căile prin care se ajunge la exercitarea controlului 475
§ 4. Obiectul controlului 476
A. Consideraţii generale 476
B. Cauzele care justifică exercitarea controlului 477
C. Limitele în care se exercită dreptul de control 477
§ 5. Măsurile pe care le pot lua organele de control 478
§ 6. Semnalarea deficienţelor 479

Scanned with OKEN Scanner

Tiraj: 5 600. S.P.: 80. Legat. Coli de tipar: 31. Hîrtie: Scris I tratată 70×100/49,7. Format: 16/70×100. Bun de tipar: 12.7.1974. Nr. plan: 5328. Ediţia: 1974.

Tiparul executat sub comanda nr. 247
la Întreprinderea poligrafică „Crişana", Oradea,
str. Moscovei nr. 5.
Republica Socialistă România

Scanned with OKEN Scanner